XI. ORSZÁGOS NEVELÉSTUDOMÁNYI KONFERENCIA

BUDAPEST, 2011. NOVEMBER 3-5.

KÖZOKTATÁS, PEDAGÓGUSKÉPZÉS, NEVELÉSTUDOMÁNY - A MÚLT ÉRTÉKEI ÉS A JÖVŐ KIHÍVÁSAI

PROGRAM ÉS ÖSSZEFOGLALÓK

Magyar Tudományos Akadémia

Pedagógiai Bizottság

2011

XI. ORSZÁGOS NEVELÉSTUDOMÁNYI KONFERENCIA

BUDAPEST, 2011. NOVEMBER 3-5.

KÖZOKTATÁS, PEDAGÓGUSKÉPZÉS, NEVELÉSTUDOMÁNY - A MÚLT ÉRTÉKEI ÉS A JÖVŐ KIHÍVÁSAI

PROGRAM ÉS ÖSSZEFOGLALÓK

SZERKESZTETTE:

HEGEDŰS JUDIT

KEMPF KATALIN

NÉMETH ANDRÁS

Magyar Tudományos Akadémia

Pedagógiai Bizottság

2011

TUDOMÁNYOS PROGRAMBIZOTTSÁG:

- Benedek András
- Csapó Benő
- Csíkos Csaba
- Hegedűs Judit (titkár)
- Kozma Tamás
- Mesterházi Zsuzsanna
- Németh András (elnök)
- Pukánszky Béla
- Szabolcs Éva

A RENDEZVÉNY SZERVEZŐBIZOTTSÁGA:

- Baska Gabriella
- Csík Orsolya
- Garai Imre
- Kempf Katalin
- Kovács Tamás (webmester)
- Pirka Veronika
- Szabó Zoltán András

A KONFERENCIA HELYSZÍNE:

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM BÁRCZI GUSZTÁV GYÓGYPEDAGÓGIAI KAR
1097 BUDAPEST, ECSERI ÚT 3.

A KONFERENCIA HONLAPJA: http://onk2011.elte.hu/

A kötetben a szerzők által beküldött absztraktok szerkesztett változatai olvashatók. A szerkesztésben résztvevő munkatársak: Baska Gabriella, Garai Imre, Pirka Veronika.

KÖSZÖNTŐ

A Magyar Tudományos Akadémia Neveléstudományi Bizottsága, Tudományos Programbizottsága és a szervezők nevében köszöntjük a rendezvény résztvevőit és a kötet olvasóit. Az ebben az évben immár 11. alkalommal megrendezésre kerülő éves konferenciánk napjainkra a magyar neveléstudomány nagy hagyományú, rangos országos találkozójává formálódott. Jól jelzi ezt, hogy a rendezvény több, mint egy évtizedes története során ebben az évben a legmagasabb, közel 400 fő a regisztrált részvevők száma. Az értékelést a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően, azonos szempontsor alapján két anonim bíráló végezte. Ezúton is szeretnénk megköszönni igényes munkájukat, a nagyszámú bírálati anyag megadott határidőre történő elkészítését.

A beérkezett, illetve elfogadott színvonalas szakmai anyag jól jelzi azt, hogy a hazai neveléstudomány nagy tapasztalattal rendelkező elméleti és gyakorlati szakembereinek, valamint a tudományos utánpótlás képviselőinek elmélyült munkája nyomán ebben az évben is számos olyan új kutatási eredmény született, amely méltó a hazai akadémiai tudományosság legrangosabb rendezvényén történő bemutatásra. Konferenciánknak idén az ország legnagyobb hagyományokkal rendelkező felsőoktatási intézménye, az Eötvös Loránd Tudományegyetem ad helyet. A rendezvény szervezésében – amely a Pedagogikum Központ anyagi támogatásával kerül megrendezésre – kiemelt szerepet vállaltak a helyszínt is biztosító *Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, valamint a Pedagógiai és Pszichológiai Kar munkatársai.* A technikai lebonyolításban szerepet vállalt a Tanárképzők Szövetsége is.

A XI. Országos Neveléstudományi Konferencia a hazai neveléstudományi kutatások mellett a közoktatás és a pedagógusképzés múltból származó legfontosabb értékeinek és jövőbeni feladatainak számbavételét tűzi napirendjére. Ennek jegyében fogalmazódott meg idei szakmai rendezvényünk e kettős feladatra orientáló címe: Közoktatás, pedagógusképzés, neveléstudomány – a múlt értékei és a jövő kihívásai.

Hagyományainknak megfelelően ebben az évben is több külföldi szakember angol nyelvű előadása gazdagítja majd a konferencia programját. A rendezvény orientációjának megfelelően annak nyitó előadását, a pedagógiatörténeti kutatás és szakmai közélet egyik kiemelkedő, nemzetközi szinten is elismert képviselője, *Marc Depaepe*, a leuveni Katholieke Universiteit professzora tartja. Előadásában a tudományterület fontosabb nemzetközi irányzatait, legújabb módszertani törekvéseit mutatja be. A konferencia további három meghívott külföldi előadója – *Marion Jones,* John Moores University, Liverpool, *Horst Biedermann,* Universität Flensburg, *Anatoli Rakhkochkine*, Universität Leipzig – ebben az évben rendhagyó módon, nem plenáris előadás, hanem egy a pedagógusképzés nemzetközi kutatási és fejlesztési törekvéseit elemző angol nyelvű szimpózium keretében kap lehetőséget tudományos eredményeinek bemutatására. A szakmai programok mellett a rendezvényt az egyetem dísztermében megrendezésre kerülő kulturális esemény is gazdagítja, amelyen a *Magyar Táncművészeti Főiskola* és az *Eötvös Loránd Tudományegyetem Zenei Tanszékének* művésztanárai és hallgatói lépnek fel. További kísérő programként az egri *Eszterházy Károly Főiskola* a hazai borkultúra jeles régióját, az egri borvidéket mutatja be.

Köszönjük, hogy elfogadták meghívásunkat. Tartalmas eszmecserét, hasznos és emlékezetes konferenciát kívánunk mindenkinek!

Németh András
a XI. ONK elnöke

A KONFERENCIA TÁMOGATÓI, EGYÜTTMŰKÖDŐ PARTNEREK

- Tanárképzők Szövetsége
- ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
- ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar
- ELTE BTK Zenei Tanszék, külön köszönet illeti a fellépő művészeket és a felkészítő tanárokat: Dr. Erdős Ákos, Wiedemann Judit, Hercz-Dorman Aliz, Ivanyickaja Irina, Dr. Bodnár Gábor
- Magyar Táncművészeti Főiskola, külön köszönet illeti a fellépő művészeket és a felkészítő tanárokat: Szakály György rektor, Macher Szilárd sz.ig. Hortobágyi Gyöngyvér és Spala Korinna tanszékvezetők, Fodorné Molnár Márta és Kazinczy Eszter balett mesterek.
- Gondolat Kiadó
- Eszterházy Károly Főiskola
- Hotel E*Stella

PROGRAM

CSÜTÖRTÖK (NOVEMBER 3.)

8.30-10.30	Regisztráció	
10.30-11.00	Ünnepélyes megnyitó	C/105. terem
11.00-12.00	Marc Depaepe: More than an antidote against amnesia... Some historiographical, theoretical and methodological reflections on the History of Education as a field of research and as a teaching subject (Plenáris előadás)	C/105. terem
12.00-13.00	Szendvicsebéd	

CSÜTÖRTÖK (NOVEMBER 3.) 13.00–14.45

Helyszín	Szimpóziumok
B/301. terem	– Képességfejlesztő programok eredményessége
B/306. terem	– A dualizmus-kori pedagógiai sajtó kutatásának új lehetőségei
B/302. terem	– Az iskolaépület múltja és jövője
B/401. terem	– A felsőoktatás szerepe a regionális társadalmi kohézió erősítésében
B/406. terem	– Pedagógiai kultúraváltás tantestületi szinten
	Tematikus előadások
A/18. terem	– A gyógypedagógia aktuális elméleti kérdései
Folyosó	**Poszterek**

CSÜTÖRTÖK (NOVEMBER 3.) 15.00 – 16.45

Helyszín	Szimpóziumok
B/301. terem	– Művészetpedagógia és életreform
B/306. terem	– Kognitív és affektív területek diagnosztikus mérése az 1-6. évfolyamon
B/302. terem	– Hazai deszegregációs lehetőségek és tapasztalatok
B/401. terem	– Családi és intézményes nevelés, szülői bevonódottság
B/406. terem	– A gyógypedagógus-képzés szintjeinek szerkezeti és tartalmi jellemzői a hazai egyetemeken és egy nemzetközi tananyagfejlesztő program tapasztalatai
	Tematikus előadások
A/18. terem	– Új kutatási aspektusok a neveléstudományban
B/402. terem	– Oktatás-politika európai dimenziói
B/206. terem	– Nevelésügy a két világháború közötti Magyarországon

CSÜTÖRTÖK (NOVEMBER 3.) 17.00–18.45

Helyszín	Szimpóziumok
B/301. terem	– Tanulást támogató eszközök hazai fejlesztése és alkalmazásuk esélyei
B/306. terem	– A digitális nemzedék tanulási stratégiája és tanulási környezete az iskolában és online közösségi felületeken
B/302. terem	– Új elméleti és kutatásmódszertani megközelítések a professziótörténeti és elitkutatásokban
B/401. terem	– Tanulásra vonatkozó tanulói és szülői meggyőződések vizsgálata
	Tematikus előadások
B/406. terem	– Kihívások és stratégiák a pedagóguspályán
A/18. terem	– Fogalmazástanítás és pedagógiai vonatkozásai
	Referátumok
A/202. terem	– Filozófiától a pedagógiáig

CSÜTÖRTÖK (NOVEMBER 3.)

18.45-19.15	Könyvbemutató	A/202. terem
19.30-21.30	Állófogadás	C/105 és C/107. terem

PÉNTEK (NOVEMBER 4.) 8.30-10.15

Helyszín	Szimpóziumok
B/301. terem	– Akciókutatás – résztvevői kutatás – professzionális tanulás-alapú innováció a felsőoktatásban a pedagógia Ba Bevezetéséhez kötődően; a BaBe
B/306. terem	– Újabb kutatások a táncpedagógiában
B/401. terem	– Mobil infokommunikációs támogatás autizmussal élő tanulók számára: módszertanok és eredmények a HANDS projektből
	Tematikus előadások
A/202. terem	– Új témák és módszertani törekvések a neveléstörténeti kutatásokban
B/406. terem	– A tanári professzió napjainkban
A/18. terem	– A tanulás új formái a XXI. században
B/402. terem	– Tanulás, tudás, informális tanulási formák

PÉNTEK (NOVEMBER 4.) 10.30–12.15

Helyszín	Szimpóziumok
A/202. terem	– Teacher Education in Europe – Developmental Tendencies and Reforms
B/401. terem	– Szocializáció és kultúrák párbeszéde a pedagógia és a történetiség dialógusában
	Tematikus előadások
B/301. terem	– Gyermek- és ifjúságvédelem a közoktatás szemszögéből
B/306. terem	– A magyar óvodai nevelés múltja és jelene

12.15-13.00	Szendvicsebéd	C/105 és C/107. terem

PÉNTEK (NOVEMBER 4.) 13.15-15

Helyszín	Szimpóziumok
B/301. terem	– Tanítóképzés és tanítói hivatal a 19-20. század fordulóján Pécsen
B/306. terem	– Egy önkormányzat iskoláinak minden diákjára kiterjedő online felmérés tanulságai
A/202. terem	– Elvárások, szükségletek, szolgáltatások a fogyatékos személyek integrációs folyamatában
B/401. terem	– Kulturális és társadalmi tőke: versengő tőkék a felsőoktatásban?
	Tematikus előadások
A/18. terem	– Módszertani sokféleség a felsőoktatásban
B/406. terem	– Fejezetek a nagy szocialista pedagógia történetéből
Folyosó	**Poszterek**

PÉNTEK (NOVEMBER 4.) 15.15-17

Helyszín	Szimpóziumok
B/301. terem	– Prevenció, együttnevelés és szakemberképzés a gyógypedagógiai többletszolgáltatást igénylő gyermekek, tanulók társadalmi integrációjáért
B/306. terem	– A pedagógusképzés regionális expanziója a 20. századi északkelet-magyarországi térségben
B/302. terem	– Társadalmi nem az iskolában

B/406. terem	– Regionalitás és szakképzés: új kihívások, új lehetőségek a szakképzésben és felnőttoktatásban
B/401. terem	– Szabályozás és valóság
	Tematikus előadások
A/18. terem	– Fejezetek a magyar iskolaügy és pedagógusképzés történetéből
B/206. terem	– Középpontban az egészségnevelés

PÉNTEK (NOVEMBER 4.)

17.00-18.30	MTA Neveléstudományi Bizottság ülése	A/202. terem
19.15-20.15	Hangverseny és táncbemutató	ELTE ÁJK Aula Magna
20.45-23.00	Társas vacsora	Trófea Grill

ELTE ÁJK: 1053 BUDAPEST, EGYETEM TÉR 1-3

TRÓFEA GRILL: 1061 BUDAPEST, KIRÁLY U. 30-32.

SZOMBAT (NOVEMBER 5.) 8.30–10.15

Helyszín	**Szimpóziumok**
B/301. terem	– A szociális viselkedés különböző aspektusainak vizsgálata
B/306. terem	– Új trendek a nyelvtudás mérésében
B/302. terem	– A pedagógusképzés és továbbképzés gyakorlata
B/406. terem	– Kultúra, család, iskola
	Tematikus előadások
B/401. terem	– Természettudományos nevelés
A/202. terem	– Reformok és reformpedagógiai törekvések a 20. század első felében
Folyosó	**Poszterek**

SZOMBAT (NOVEMBER 5.) 10.30–12.15

Helyszín	**Szimpóziumok**
B/301. terem	– Gyermekek, fiatalok, gyermekvédők perspektívái
B/306. terem	– Szakképzés és munkapiac szimpózium
B/302. terem	– Classmate PC beválásvizsgálat
B/406. terem	– Andragógiai Szimpózium

B/401. terem	– Adatokra, tényekre alapozott oktatás (evidence-based education)
	Tematikus előadások
A/202. terem	– Mérés és értékelés az iskolában
A/18. terem	– Az IKT iskolai alkalmazásának lehetőségei

SZOMBAT (NOVEMBER 5.)

12.15-13.15	Szendvicsebéd	C/105 és C/107. terem

SZOMBAT (NOVEMBER 5.) 13.15–15.00

Helyszín	**Szimpóziumok**
B/406. terem	– A környezetpedagógia fókuszában a fenntarthatóság
A/202. terem	– Homofóbia az iskolában: jelenségek és pedagógiai kezdeményezések
B/401. terem	– A felsőoktatás világa a társadalmi nemek aspektusából egy határmenti régióban
	Tematikus előadások
B/301. terem	– A művészeti nevelés és a vizuális kultúra aktuális kérdései
B/306. terem	– Fókuszban a kompetenciafejlesztés
B/302. terem	– A nyelvpedagógia aktuális kérdései

SZOMBAT (NOVEMBER 5.)

15.00-15.30 Záróünnepség A/202. terem

RÉSZLETES PROGRAM

CSÜTÖRTÖK

8.30-10.30	Regisztráció	
10.30-11.00	Ünnepélyes megnyitó	C/105. terem
11.00-12.00	*Marc Depaepe:* More than an antidote against amnesia... Some historiographical, theoretical and methodological reflections on the History of Education as a field of research and as a teaching subject (Plenáris előadás)	C/105. terem
12.00-13.00	Szendvicsebéd	

CSÜTÖRTÖK 13.00– 14.45

SZIMPÓZIUM

Képességfejlesztő programok eredményessége Elnök: *Józsa Krisztián* Opponens: *Fazekasné Fenyvesi Margit*	B/301. terem	A zenei képességek fejlődése és összefüggése néhány alapkészséggel – egy három hónapos zenei fejlesztőkísérlet eredményei *Janurik Márta, Józsa Krisztián*
		Az összefüggés-kezelés fejlődésének segítése mesékkel 4-8 éves gyermekek körében *Nyitrai Ágnes, Zentai Gabriella*
		Egy képességfejlesztő kísérlet hatása a különböző fejlettségű tanulókra 5. évfolyamon *Pap-Szigeti Róbert*
		A rendszerező képesség összefüggése a kombinatív képességgel, induktív gondolkodással és az intelligenciával *Zentai Gabriella*

A dualizmuskori pedagógiai sajtó kutatásának új lehetőségei Elnök: *Nóbik Attila* Opponens: *Mikonya György*	B/306. terem	A Család és Iskola előfizetői 1877 – 1881 között *Nobik Attila*
		Gyermekkor–narratívák a 19.sz.végén *Hegedűs Judit*
		Tanító-narratívák a 19.sz. végén *Baska Gabriella*
		Nekrológok, mint a pedagógusidentitás-képzés eszközei *Szűcs Katalin*

Az iskolaépület múltja és jövője Elnök: *Varga Attila* Opponens: *Horváth Zsuzsanna*	B/302. terem	Minőségi kritériumok az eredményes tanulási környezet kialakításában *Réti Mónika*
		Olvasható iskola – környezetpszichológia a tanulási tér kialakításában *Lippai Edit*
		Virtualizált tanulási környezet – tudástranszfer a kollaboráció, audio-vizualitás eszközeivel *Gáspár Attila*
		A fenntarthatóság szempontrendszere és a jövő iskolája *Varga Attila*

A felsőoktatás szerepe a regionális társadalmi kohézió erősítésében Elnök: *Pusztai Gabriella* Opponens: *Kozma Tamás*	B/401. terem	Indokolt-e a hátrányos helyzetűek tehetséggondozása a felsőoktatásban? *Ceglédi Tímea, Fónai Mihály*
		Felnőttképzés - továbbképzés - integráció szerepe egy határmenti térségben *Chrappán Magdolna, Erdei Gábor*
		Önképzés és adaptivitás. A pedagógusok tudása mint szociális konstrukció – avagy hogyan tanulnak a pedagógusok egymástól? *Bordás Andrea*
		A hallgatói jól-lét szociális és mentális dimenziói *Barta Szilvia, Kovács Klára*

Pedagógiai kultúraváltás tantestületi szinten Elnök: *Ugrai János* Opponens: *Nahalka István*	B/406. terem	A kultúraváltás egyik letéteményese: kommunikáció a tantestületben *Ádám Anetta*
		Egy komplex módszertani program adaptációs lehetőségei *K. Nagy Emese*
		Iskolafejlesztési dilemmák a halmozottan hátrányos helyzet kontextusában *Knausz Imre*
		Pedagógiai kultúraváltás a feladatkultúra megváltoztatásával, avagy miben fejleszti a tanárt a feladatfejlesztés? *Einhorn Ágnes*

TEMATIKUS ELŐADÁS

A gyógypedagógia aktuális elméleti kérdései Elnök: *Mesterházi Zsuzsa*	A/18. terem	A gyermektanulmányozás és a gyógypedagógia kapcsolata a XX. század elején Magyarországon *Gál Anikó*
		A Montessori pedagógia megjelenése a hazai értelmileg akadályozottak gyógypedagógiájában *Mede Perla*
		Az önérvényesítés jelentősége, szerepe és lehetőségei értelmileg akadályozott személyek életminőségének javításában. Egy participatív kutatás. *Radványi Katalin, Heiszer Katalin*
		Autizmussal élő gyermekek kognitív funkcióinak vizsgálata *Balogh Virág*
		Helyzetértékelés a kora gyermekkori intervenciós rendszer hálózatos fejlesztésének megalapozásához *Kereki Judit*

POSZTEREK

Elnök: *Kocsis Mihály*	Folyosó	A multikulturális személyiség *Kállai Gabriella*
		Roma felső tagozatos tanulók életmód-vizsgálata *Lelovics Zsuzsanna, Csáki István, Pásztorné Batta Klára, Hegedüs Ferenc*
		Gyermeki jogok és pedagógusi kötelességek *Fodor László*
		Tanulási zavaros gyerekek szakmaválasztásának jellemzői *Kolozsvári Csaba*
		A korai intervenciós intézményrendszer hazai működése *Lannert Judit, Kereki Judit*
		Oktatás – integráció – fogyatékosügy *Laki Ildikó*
		Életkísérés – lehetőségek és határok *Hatos Gyula*
		A vallás(os) nevelés, mint társadalmi beilleszkedést segítő módszer, jelenléte a hazai értelmileg akadályozottak gyógypedagógiájában *Regényi Enikő Mária*
		A hálózati tanulás új rendszerelemei a szakmai pedagógusképzésben *Benedek András, Lőrincz Éva Anna*
		Hálózatépítés eszközei a szakmai pedagógusképzésben *Horváth Cz. János*

		A szakmai pedagógusképzés és szolgáltatás mint hálózat problematika egy magyarországi régióban *Szabóné Berki Éva*
		A minőség problematikája a pedagógusképzést segítő hálózatokban *Kata János*
		A felsőoktatási kollégiumok változó világa a Partiumban – A DE kollégistáinak tevékenységrenszerhez köthető értékpreferenciái *Pataki Gyöngyvér*
		Interaktív oktatás a marosvásárhelyi óvó-és tanítóképzésben *Bodoni Ágnes, Kádár Annamária*
		„Jólneveltség” – metaforák elemzése *Seres-Busi Etelka*

CSÜTÖRTÖK 15.00 – 16.45

SZIMPÓZIUM

Művészetpedagógia és életreform Elnök: *Németh András* Opponens: *Pukánszky Béla*	B/301. terem	Az 1914 – es Gyermekművészeti Kiállítás *Tészabó Júlia*
		Kós Károly és az életreform - művészetpedagógiai és iskolaépítési törekvései *Sanda István Dániel*
		A mozdulatművészet intézményesülése és az avantgárd *Boreczky Ágnes*
		Életreform és művészetpedagógia a magyar pedagógiai sajtóban *Németh Regina, Pirka Veronika*

Kognitív és affektív területek diagnosztikus mérése az 1-6. évfolyamon Elnök: *Kinyó László* Opponens: *Hercz Mária*	B/306. terem	A vizuális képességrendszer vizsgálata 6-12 éves korban *Kárpáti Andrea, Gaul Emil*
		Tanulási jellemzők vizsgálata 3. és 6. évfolyamos tanulók körében *Habók Anita*
		2., 4. és 6. évfolyamos tanulók egészségtudásának diagnosztikus mérése *Nagy Lászlóné, Korom Erzsébet, B. Németh Mária*
		6–12 éves tanulók állampolgári ismereteinek diagnosztikus mérése *Kinyó László*

Hazai deszegregációs lehetőségek és tapasztalatok Elnök: *Fejes József Balázs* Opponens: *Varga Aranka*	B/302. terem	A szegregáció települési szintű felszámolásának lehetőségei és akadályai *Fejes József Balázs*
		Pedagógusok a nyíregyházi deszegregációról *Kerülő Judit*
		Pedagógusok nézetei és tapasztalatai a szegedi deszegregációs intézkedéssel összefüggésben *Bereczky Krisztina, Fejes József Balázs*
		Helyzetelemzési szempontrendszer deszegregációs lépések támogatásához Hódmezővásárhely példája alapján *Szűcs Norbert*

Családi és intézményes nevelés, szülői bevonódottság Elnök: *Podráczky Judit* Opponens: *Hunyady Györgyné*	B/401. terem	A szülői bevonásra irányuló nemzetközi és hazai törekvések, jó gyakorlatok *Perlusz Andrea, Marton Eszter, Podráczky Judit, F.Lassú Zsuzsa*
		Fókuszcsoportos beszélgetések a közoktatási intézmény és a család kapcsolatáról *Hegedűs Judit, F.Lassú Zsuzsa*
		Érdektelen szülők, különböző nézőpontok *Podráczky Judit*
		Kapcsolatépítés- kapcsolattartás a mentálisan sérülékeny szülőkkel *F.Lassú Zsuzsa*

A gyógypedagógus-képzés szintjeinek szerkezeti és tartalmi jellemzői a hazai egyetemeken és egy nemzetközi tananyagfejlesztő program tapasztalatai Elnök: *Mesterházi Zsuzsa* Opponens: *Szabolcs Éva*	B/406. terem	Helyiérték és helyi érték *Magyar Adél, Máténé Homoki Tünde, Tóthné Aszalai Anett*
		Az összefüggő terepgyakorlat sajátosságai a gyógypedagógus-képzésben *Dankovics Natália, Meggyesné Hosszu Tímea*
		A gyógypedagógus-képzés alap-, mester- és doktori szintjének összehasonlítása *Mesterházi Zsuzsa, Papp Gabriella, Szabó Ákosné*
		Intenzív tanulási helyzetek megváltozott oktatási környezetben: egy hároméves nemzetközi projekt oktatói és hallgatói tapasztalatai *Novák Géza Máté, Deszpot Gabriella, Marjai Kamilla*

TEMATIKUS ELŐADÁS

Új kutatási aspektusok a neveléstudományban Elnök: *Sáska Géza*	A/18. terem	A bajor hatás. Az osztrák-bajor oktatáspolitikai és pedagógiai kölcsönhatás a 18-19. század fordulóján *Ugrai János*
		A német főrendi réteg neveltetési sajátosságai *Virág Irén*
		Neveléstörténészek ONK-szerepléseinek tartalom- és kapcsolatháló elemzése *Barta Szilvia*
		Cigány gyermekek „képe” a pedagógiai szaksajtóban. 1957 – 1991 *Géczi János*

Oktatás-politika európai dimenziói Elnök: *Kaposi József*	B/402. terem	Az első uniós pályázatok háttere és a megvalósítás tapasztalatai *Torgyik Judit*
		Egyetemes értékek az egyetemen - Demokráciakutatás 2010/2011 *Arapovics Mária*
		Képzés és munkaerőpiac *Szép Zsófia*
		A munka világában jelentkező kompetenciaigények elemzése az Egri Kistérségben *Vas István*
		Az EUA Lifelong Learning Kartájának megvalósítása, mint a tudásháromszög kialakításának eszköze *Kálmán Anikó*

Nevelésügy a két világháború közötti Magyarországon Elnök: *Nagy Péter Tibor*	B/206. terem	A hazai történelemtanítás népszerűsítése az 1933-as varsói történészkongresszuson *Albert Gábor*
		Az informális tanulás színterei az 1940-es években két főváros közeli településen *Horváth H. Attila*
		Emlékképek a Gazdasági Szaktanárképző Intézet történetéből (1936-1948) *Pfister Éva*
		A pécsi jezsuita Pius Internátus intézményi totalitásáról *Somodi Imre*

CSÜTÖRTÖK 17.00-18.45

SZIMPÓZIUM

Tanulást támogató eszközök hazai fejlesztése és alkalmazásuk esélyei Elnök: *Derényi András* Opponens: *Kocsis Mihály*	B/301.terem	Tantervi fejlesztés és validáció a felsőoktatásban *Vámos Ágnes, Lénárd Sándor*
		A tanulási eredmények értékelése az oktatatói együttműködés tükrében *Szivák Judit, Vass Vilmos*
		Az Országos Képesítési Keretrendszer a közoktatás szemszögéből *Ütőné Visi Judit*
		Életpálya tanácsadó rendszerek fejlesztése az egész életen át tartó tanulás számára *Borbély-Pecze Tibor Bors*

A digitális nemzedék tanulási stratégiája és tanulási környezete az iskolában és online közösségi felületeken Elnök: *Ollé János* Opponens: *Forgó Sándor*	B/306. terem	A digitális nemzedék tanulási stratégiájának változása és online az eszközhasználattal kapcsolatos összefüggések *Ollé János*
		Az online tanulás egy lehetséges megközelítése – avagy az IKT-kompetencia és az önszabályozó tanulási képesség kapcsolata *Papp-Danka Adrienn*
		Online közösségi oldalak - Online tanulási terek? - Tanulói attitűdök *Tóth-Mózer Szilvia*
		Informális tanulás lehetőségei az online közösségi felületen *Lévai Dóra*

Új elméleti és kutatásmódszertani megközelítések a professziótörténeti és elitkutatásokban Elnök: *Szabolcs Éva* Opponens: *Nagy Péter Tibor*	B/302. terem	Férfiak és/vagy nők? A két nem képviselete és differenciálódása a tanító pályán és a kisdedóvás területén a K. u. K. Monarchiában *Hegedűs Judit, Podráczky Judit, Baska Gabriella*
		Az Eötvös Collegium, mint a tanári elitképzés műhelye *Garai Imre*
		Számítógéppel segített modellezés és kvalitatív tartalomelemzés az 1924-es középiskolai törvény példáján *Szabó Zoltán András*
		Pedagógusok szerepe az elitben *Morvai Tünde*

Tanulásra vonatkozó tanulói és szülői meggyőződések vizsgálata Elnök: *Csíkos Csaba* Opponens: *Nahalka Isván*	B/401. terem	A tanulásra vonatkozó meggyőződések kutatása: konstruktum, mérőeszközök, nyitott kérdések *Csíkos Csaba*
		Ismeretelméleti meggyőződések mérése hetedik évfolyamosok körében *Barassevich Tamás*
		Hetedikes tanulók olvasási stratégiákra vonatkozó meggyőződéseinek mérése *Molitorisz Anikó*
		Szülői nézetek a gyermekek tanulásáról és a tanulás-segítés módjáról *Hercz Mária*

TEMATIKUS ELŐADÁS

Kihívások és stratégiák a pedagóguspályán Elnök: *Mátrai Zsuzsa*	B/406. terem	Iskola-összevonások vs pedagóguspálya *Jármai Erzsébet Mária*
		A szakmai fejlődést befolyásoló tényezők vizsgálata erdélyi magyar pedagógusok körében *Bodoni Ágnes*
		Erdélyi pedagógusok stresszorainak, kiégési szintjének, munkával szembeni elközelezettségének vizsgálata a társas támogatottság tükrében *Kádár Annamária*
		Mentőöv tanároknak - A változás mentorálása *Suplicz Sándor, Fűzi Beatrix*

Fogalmazástanítás és pedagógiai vonatkozásai Elnök: *Hunyady Györgyné*	A/18. terem	Magyart tanító pedagógusok fogalmazástanítással kapcsolatos meggyőződései és oktatási módszere *Nagy Zsuzsanna*
		Negyedik évfolyamos tanulók szövegértésének longitudinális vizsgálata *Hódi Ágnes, D. Molnár Éva*
		A fogalmazásképesség fejlettsége 4. és 8. évfolyamon *Nagy Zsuzsanna, Molnár Edit Katalin*
		A fogalmazásképesség és az elsajátítási motiváció kapcsolata *Molnár Edit Katalin*
		Miről árulkodnak az aranyköpések? *Bálint Ágnes*

REFERÁTUMOK

Filozófiától a pedagógiáig Elnök: *Brezsnyánszky László*	A/202. terem	Pszichoanalízis és pedagógia. Változatok Ferenczire *Hárs György Péter*
		A tanulmányi pályafutás jellegzetességei a felsőoktatásban *Engler Ágnes*
		A tolerancia neveléstudományi alapjai: Kultúrák keveredése Dél-Afrikától Dél-Tirolig és Németországtól Nagy-Britanniáig *Héjj Andreas*
		Keresztény nevelés a posztszekuláris társadalomban *Szilveszter László Szilárd*
		Kik a „nem-tradicionális” hallgatók? Kísérlet a fogalom megragadására a hazai és a nemzetközi szakirodalom tükrében *Tőzsér Zoltán*

CSÜTÖRTÖK (NOVEMBER 3.)

18.45-19.15	Könyvbemutató	A/202. terem
19.30-21.30	Állófogadás	C/105 és C/107. terem

PÉNTEK 8.30-10:15

SZIMPÓZIUM

Akciókutatás – résztvevői kutatás – professzionális tanulás-alapú innováció a felsőoktatásban a pedagógia Ba Bevezetéséhez kötődően; a BaBe Elnök: *Vámos Ágnes* Opponens: *Derényi András*	B/301. terem	A kompetencia alapú oktatás szemléletének megjelenése és terjedése *Kálmán Orsolya, Rapos Nóra*
		Az együttműködés különböző szintjei, a szervezeti tanulás jellemzői egy új alapszak bevezetése során *Lénárd Sándor, Kopp Erika*
		A „hallgatók hangja” a képzés beválásának megítélésében *Dóczi-Vámos Gabriella, Gaskó Krisztina*
		Gyakorlati képzés vizsgálata a pedagógia alapképzésben *Szarka Emese, Szivák Judit*

Újabb kutatások a táncpedagógiában Elnök: *Szakály György* Opponens: *Németh András*	B/306. terem	Művészképzés, mint „belügy”. A táncoktatás igazgatásrendészeti szabályozásának fél évszázada (1897-1951) *Bolvári-Takács Gábor*
		A táncos írásbeliség és a mozdulat-gondolkodás komplex képességének összefüggései *Fügedi János*
		Kinek segít a tükör a tánctanulásban? *Bernáth László, Deák Anita, Séra László*
		Komplex művészetpedagógiai módszerek kiválasztási szempontjai és hatékonyságuk vizsgálata *Mizerák Katalin*

Mobil infokommunikációs támogatás autizmussal élő tanulók számára: módszertanok és eredmények a HANDS projektből Elnök: *Győri Miklós* Opponens: *Virányi Anita*	B/401. terem	Autizmus, speciális nevelési igények, infokommunikációs támogatás: a HANDS projekt kontextusa és módszertanai *Kanizsai-Nagy Ildikó, Győri Miklós*
		Speciális nevelési igények, innovatív kutatási eszközök: a tekintetkövetéses módszertan alkalmazása a HANDS projektben *Várnagy Zsombor, Győri Miklós*
		Egyéni támogatási szükségletek és kvantitatív hatásmérés: a Kísérleti Feladatanalízis módszertana és eredményei *Stefanik Krisztina, Őszi Tamásné*
		Miért nélkülözhetetlen a komplex empirikus kutatásmódszertan? Integrált eredmények és érvek a HANDS projektből. *Győri Miklós, Kanizsai-Nagy Ildikó, Stefanik Krisztina*

TEMATIKUS ELŐADÁS

Új témák és módszertani törekvések a neveléstörténeti kutatásokban Elnök: *Ambrusné Kéri Katalin*	A/202. terem	A magyar pedagógiai lexikonok „tankönyv-képe” - A tankönyvi szócikkek tematikus vizsgálata *Molnár-Kovács Zsófia*
		Az itáliai quattrocento festészete gyermekkortörténeti aspektusból – ikonográfiai elemzés *Endrődy-Nagy Orsolya*
		Az iskolai hazárdjátékkal kapcsolatos vélekedések a századfordulón *Szűcs Katalin, Baska Gabriella*
		Rabok oktatása a börtönökben Magyarországon történeti megközelítésben *Kereszty Orsolya, Fehér Katalin*

A tanári professzió napjainkban Elnök: *Lannert Judit*	B/406. terem	A tanárság útján *Köcséné Szabó Ildikó*
		A jövő tanárképzéséért *Buda András*
		A tanári professzionalizáció folyamata *Sántha Kálmán*
		Nemek a képzésben és az oktatásban *Rostás Rita*
		VIKI: az iskolák változásra, innovációra való képességének, nyitottságának mérése. Hiánypótló mérőeszköz. *Békési Kálmán*

A tanulás új formái a XXI. században Elnök: *Józsa Krisztián*	A/18. terem	A blog mint a hálózati tanulás eszköze a pedagógusképzésben. Tanár- és tanuló- reprezentáció tanári és hallgatói blogokban *Fodorné Tóth Krisztina*
		A nonformális tanulás során szerzett informatikai tapasztalatok felmérése *Dancsó Tünde*
		Az autonóm tanulás szerepe felnőttkorban *Juhász Erika*
		Egyéni különbségek szerepe a tanulásban - a tanulási stílus *Tóth Péter*

Tanulás, tudás, informális tanulási formák Elnök: *Kaposi József*	B/402. terem	Önszabályozó tanulás – értelmezési módok a kutatási metodológiák tükrében *Kovács Zsuzsa*
		Az adaptív stratégia-választás pedagógiai relevanciája *Csíkos Csaba, Steklács János*
		A televízió szerepe az egyének szocializációjában, a kritikai szemlélet kialakításának szükségessége *Kenyeres Attila Zoltán*

		Natural Europe: egy nemzetközi projekt, melyben a múlt értékei a jövő pedagógiáját szolgálják *Vásárhelyi Tamás*

PÉNTEK 10.30-12.15

SZIMPÓZIUM

Teacher Education in Europe – Developmental Tendencies and Reforms Elnök: *Csíkos Csaba* Opponens: *Kozma Tamás*	A/202. terem	International Comparison of Teacher Education: Empirical Evidence and Practical Challenges *Horst Biedermann*
		Teacher Education Reforms in Europe: National Concerns and International Harmonisation *Anatoli Rakhkochkine*
		Developing effective mentors for novice teachers: an English perspective and a comparison of findings from twelve European countries *Marion Jones*
		Developing standards for teacher education and teacher professional development *Falus Iván*

Szocializáció és kultúrák párbeszéde a pedagógia és a történetiség dialógusában Elnök: *Mikonya György* Opponens: *Szenes Márta*	B/401. terem	Személyiség-elméletek és értelmezési keret a kultúrák párbeszédének hatástani vizsgálatához *Mikonya György*
		Iskolán kívüli nevelés – személyiségfejlesztés és tanulástechnikai módszerek egy kvázi vallásos mozgalomban *Szarka Emese*
		A személyiségfejlesztés alaternatív módszerei az iskolán kívüli képzésben *Belényesi Emese*
		Szocializációs konfliktusok az iskolában *Mesterházy Ágnes*

TEMATIKUS ELŐADÁS

Gyermek- és ifjúságvédelem a közoktatás szemszögéből Elnök: *Forray R. Katalin*	B/301. terem	Kisiskolák és hátrányos helyzet – oktatási stratégiák Baranya megyében *Andl Helga*
		„Padtárs vagy kórtárs” - A gyermekvédelemben élők iskolázottsági lehetőségei *Varga Aranka*
		Iskolai osztályok légkörének és érzelmi védőfaktorainak vizsgálata - Zaklatók és áldozatok érzelmeik tükrében *Fehér Ágota*

		Tájékoztatás helyett interaktivitás és érzelmi bevonódás – avagy hogyan lehet hatékony a drogprevenció? *Szabó Csilla*

A magyar óvodai nevelés múltja és jelene Elnök: *Hunyady Györgyné*	B/306. terem	Kárpátalja magyar óvodái a Csehszlovák Köztársaság idején (1919-1938) *Balogh Lívia*
		Az óvodai nevelés alapkövei a mai Káprátalja területén a történelmi Magyarország idején *Reho Anna*
		Az iskola előtti nevelés átalakulása a 21. századi Magyarországon *Finánczy Judit*
		Mesét Másként – a népmese és a drámapedagógia együttes használatának innovatív lehetőségei az óvodai nevelésben *Kerekes Valéria*

PÉNTEK 13.15-15

SZIMPÓZIUM

Tanítóképzés és tanítói hivatal a 19-20. század fordulóján Pécsen Elnök: *Ambrusné Kéri Katalin* Opponens: *Fáyné Dombi Alice*	B/301. terem	A pécsi tanítóképzés a századfordulón *Takács Zsuzsanna Mária*
		Az egészségtan oktatása a tanítóképzőkben a 19-20. század fordulóján *Tigyi Zoltánné Pusztafalvi Henriette*
		A Pécsi Napló tanítókkal kapcsolatos narratívái a századfordulón *Méreg Martin*
		A tanítók szerepe, helyzete a Dunagőzhajózási Társaság (DGT) Pécs környéki bányatelepeinek társadalmában (1867-1938/1944) *Huszár Zoltán*

Egy önkormányzat iskoláinak minden diákjára kiterjedő online felmérés tanulságai Elnök: *Molnár Gyöngyvér* Opponens: *Falus Iván*	B/306. terem	A képességek fejlődésének vizsgálata online tesztkörnyezetben 2-11. évfolyamon *Molnár Gyöngyvér, Csapó Benő*
		Pedagógusok nézetei a mérés-értékelés néhány aspektusáról és ezek kapcsolata a tanulók teljesítményével *Tóth Edit, Kinyó László*
		Az iskola infrastrukturális fejlettségi szintjének teljesítménybefolyásoló hatása *Tóth Edit, Molnár Gyöngyvér*
		Az iskolák és osztályok közötti különbségek változásának település szintű elemzése *Csapó Benő*

Elvárások, szükségletek, szolgáltatások a fogyatékos személyek integrációs folyamatában Elnök: *Papp Gabriella* Opponens: *Pukánszky Béla*	A/202. terem	Integráció „Középiskolás Fokon” A képzési program eredményességéről *Perlusz Andrea, Marton Eszter*
		Speciális és többségi intézmények közötti kooperáció és konkurencia a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásában *Schiffer Csilla, Papp Gabriella, Szekeres Ágota, Perlusz Andrea*
		A fogyatékos személyeket ellátó szociális intézményrendszer működési jellemzői *Kereki Judit, Katona Vanda, Zászkaliczky Péter*
		Felnőtt értelmi fogyatékos személyek életútjainak feltérképezése *Katona Vanda, Zászkaliczky Péter*

Kulturális és társadalmi tőke: versengő tőkék a felsőoktatásban? Elnök: *Fónai Mihály* Opponens: *Györgyi Zoltán*	B/401. terem	A felsőoktatási hallgatók pályaképe *Fehérvári Anikó*
		Az érettségi utáni továbbtanulást meghatározó tényezők *Szemerszki Marianna*
		A hallgatói értelmező közösségek mint a tanulmányi karrierhez szükséges tőke forrásai *Pusztai Gabriella*
		A kulturális és a társadalmi tőke hatása a professziók megítélésére *Fónai Mihály, Márton Sándor*

TEMATIKUS ELŐADÁS

Módszertani sokféleség a felsőoktatásban Elnök: *Szivák Judit*	B/401. terem	Csoportos és interaktív pedagógiai módszerek a Pécsi és a Szegedi Tudományegyetemen *Benedek Dániel*
		A fenntartható tanulás empirikus modellképe *Vidékiné Reményi Judit – Balogh Andrásné – Benedek András*
		Óvodapedagógus-képzés új utakon − portfólió az ének-zenei képzésben *Hegedűsné Tóth Zsuzsanna*
		Módszertani diverzitások megjelenése a műszaki felsőoktatásban *Baróti Enikő – Mészáros Attila*

Fejezetek a nagy szocialista pedagógia történetéből Elnök: *Sáska Géza*	B/406. terem	Párhuzamos életrajzok a pedagógia félmúltjából *Szabolcs Éva – Golnhofer Erzsébet*
		A pedagógia tudományelméletének körvonalai „Az új nevelés kérdései”- ben *Kiss Endre*
		Ülj le, tanár úr, négyest kapsz – Az 1950-es évek pedagógusai az emlékezés tükrében *Kolosai Nedda*
		Progresszív és konzervatív elemek a létező szocializmus pedagógiájában − az úttörőmozgalom mintája *Trencsényi László*
		Ideológiák a Tanító című neveléstudományi periodikában. 1963−1990. *Darvai Tibor*

POSZTEREK

Elnök: *Horváth Zsuzsanna*	Folyosó	Az andragógia képzés tegnap – ma – holnap *Juhász Erika, Máté Krisztina*
		A projektmunka alkalmazásának tapasztalatai a gyógypedagógus alapképzésben *Kerekes Valéria, Marton Eszter, Novák Géza Máté, Schiffer Csilla*
		A közoktatási vezető képzés vizsgálata, különös tekintettel az IKT - alapú tanulástámogatási rendszerekre *Molnár György*
		Tantárgypedagógia a doktori iskolákban *Tóth Zoltán*
		Újabb lépések a verbális fluencia tesztek sztenderdizálása felé *Tánczos Tímea*
		A médiamüveltség teszt változórendszere és item-analízisének főbb eredményei *Herczog Csilla, Racskó Réka*
		Az élethosszig tartó tanulás fogalmának értelmezési lehetőségei nemzetközi összehasonlítással a 16-17 éves diákok körében *Bali Beáta*
		Tanári kompetenciák és fejlesztésük – szakmai kommunikáció egy fejlesztési folyamatban *Huszár Zsuzsanna*
		Ars poetica és/vagy arculat? Tanári MA-ra jelentkező hallgatók motivációs leveleinek elemzése *Seres-Busi Etelka, Borosán Lívia*

		Középiskolás diákok idegen nyelvi szövegalkotáshoz fűződő attitűdje *Kisné Bernhardt Renáta*
		Példakép-e a pedagógus a magyar és az erdélyi a diákok számára? *Bencéné Fekete Andrea*
		A gyermek joga a kor mindennapjaiban *Simay Endre István*

PÉNTEK 15.15-17 ÓRA

SZIMPÓZIUM

Prevenció, együttnevelés és szakemberképzés a gyógypedagógiai többletszolgáltatást igénylő gyermekek, tanulók társadalmi integrációjáért Elnök: *Szabó Ákosné* Opponens: *Pukánszky Béla*	B/301. terem	A beszédhiba korrekciója a beszédhanghalló készség fejlesztése alapján: egy kísérlet tapasztalatai *Fazekasné Fenyvesi Margit, Józsa Krisztián*
		Enyhén értelmi fogyatékos tanulók szociális és emocionális helyzete integrált körülmények között *Szekeres Ágota*
		Autizmussal élő gyermekek a többségi iskolában. Inkluzív nevelés vagy túlélési gyakorlat? *Stefanik Krisztina, Őszi Tamásné*
		111 éves a magyar gyógypedagógus-képzés. Mind 1! Mindegy? *Horváth Péter*

A pedagógusképzés regionális expanziója a 20. századi északkelet-magyarországi térségben Elnök: *Brezsnyánszky László* Opponens: *Pusztai Gabriella*	B/306. terem	A regionális expanzió tér- és idődimenziója az északkelet-magyarországi térség pedagógusképzésében *Brezsnyánszky László*
		Tanítóképzés Debrecen, Nyíregyháza, Eger városaiban 1925-1975 között *Vargáné Nagy Anikó, Bicsák Zsanett Ágnes*
		A tanárképzés regionális expanziója az észak-kelet magyarországi térségben a 20. sz. második felében *Vincze Tamás*
		A Debreceni Egyetem tanárképzési műhelyének szerepe a regionális pedagógusképzésben *Fenyő Imre, Szabó Anita*

Társadalmi nem az iskolában Elnök: *Kovács Mónika* Opponens: *Nguyen Luu Lan Anh*	B/302. terem	Tanárok nemekkel kapcsolatos nézetei *Kovács Mónika, Szabó Mónika*
		Maszkulin nemi szerep korlátok hatása serdülő fiúk pszichés jólétére *Szemán Dénes, Szabó Mónika*
		Iskolai szex edukáció – kritikus megközelítések a szexualitás, a nemi szerepek, az etnicitás és a társadalmi osztály szempontjából *Rédai Dorottya, Kovács Mónika*
		Nemi reprezentációk az alapfokú oktatás tananyagaiban *Kereszty Orsolya*

Regionalitás és szakképzés: új kihívások, új lehetőségek a szakképzésben és felnőttoktatásban Elnök: *Benedek András* Opponens: *Vámosi Tamás*	B/406. terem	A szakmai képzés és felnőttoktatás regionális jellemzői *Benedek András*
		Munkaerőpiaci igény a vállalkozások szemszögéből az Észak-alföldi régióban *Mohácsi Márta*
		A formális rendszerű felnőttoktatás és felnőttképzés kvantitatív elemzése, *Zachár László*
		A munkaadói elvárások változásai a fiatal szakmunkásokkal szemben *Sós Tamás*

Szabályozás és valóság Elnök: *Imre Anna* Opponens: *Bognár Mária*	B/401. terem	A 18 évre emelt tankötelezettség bevezetésének és a könnyen lemorzsolódó tanulói csoportok *Mártonfi György, Imre Anna*
		Tanulói továbbhaladási és beiskolázási folyamatok szabályozása és hatásai – országos és helyi tapasztalatok *Imre Anna*
		Tanulói továbbhaladással összefüggő központi szabályozás helyi és intézményi szintű megvalósulási folyamatai – két vidéki helyszín keretében *Ceglédi Timea, Imre Anna*
		Tanulói továbbhaladással összefüggő központi szabályozás helyi és intézményi szintű megvalósulási folyamatai – egy fővárosi helyszín keretében *Kállai Gabriella, Kasza Georgina*

TEMATIKUS ELŐADÁS

Fejezetek a magyar iskolaügy és pedagógusképzés történetéből Elnök: *Szabolcs Éva*	A/18. terem	A tanítás művészete és mestersége. Kora újkori kívánalmak és mércék a pedagógusokkal szemben *Éles Csaba*
		A tanítókép komparatisztikai elemzése a dualizmus kori magyar és német neveléstani könyvek tükrében *Kovács Krisztina*
		Szaktanárképzés a dualizmus kori Magyarországon *Nagy Adrienn*
		Tanárok a 20. század első felében. A középiskolai elhelyezkedésre kiható tényezők prozopografikus vizsgálata *Nagy Péter Tibor, Biró Zsuzsanna Hanna*

Középpontban az egészségnevelés Elnök: *Meleg Csilla*	B/206. terem	Az alvás szerepe a deklaratív és a nem-deklaratív tanulásban *Csábi Eszter*
		A közoktatás egészségfogalmának megjelenése a pedagógusképzésben *Pál Katalin*
		Konstruktív iskolaszervezés *Zalay Szabolcs*
		Ép testben ép lélek? - Érzelmi megterheltség vizsgálata és megelőzésének lehetőségei bölcsődei gondozónők körében *Fehér Ágota, Farkas Anikó*
		Testegyenészeti gyógytorna jelentősége a testi deformitások tükrében *Vass Lívia*

17.00-18.30	MTA Neveléstudományi Bizottság ülése	A/202. terem
19.15-20.15	Hangverseny és táncbemutató	ELTE ÁJK Aula Magna
20.45-23.00	Társas vacsora	Trófea Grill

ELTE ÁJK: 1053 BUDAPEST, EGYETEM TÉR 1-3

TRÓFEA GRILL: 1061 BUDAPEST, KIRÁLY U. 30-32.

SZOMBAT 8.30-10.15

SZIMPÓZIUM

A szociális viselkedés különböző aspektusainak vizsgálata Elnök: *Zsolnai Anikó* Opponens: *Géczi János*	B/301. terem	Az együttműködés és a versengés néhány dimenziójának érzelmi háttere 8-18 évesek körében *Kasik László*
		A szociálisprobléma-megoldó gondolkodás vizsgálata tanulásban akadályozott 10 és 14 évesek körében *Kasik László, Lesznyák Márta, Máténé Homoki Tünde, Tóthné Aszalai Anett*
		Általános és középiskolai tanárok prototípusa a versengő és nem versengő diákokról *Fülöp Márta*
		Az együttműködés szerepe az iskolában: általános és középiskolai tanárok nézetei és reflektált gyakorlata *Pressing Zsuzsanna, Fülöp Márta*
		A szociális készségek és képességek fejlesztése *Zsolnai Anikó*

Új trendek a nyelvtudás mérésében Elnök: *Nikolov Marianne* Opponens: *Józsa Krisztián*	B/306. terem	Nyolcadikosok angol és német olvasáskészségének összefüggései egy longitudinális vizsgálatban *Csapó Benő, Nikolov Marianne*
		Angol diagnosztikus tesztek nehézségi szintjének megállapítása *Nikolov Marianne, Szabó Gábor*
		Feladatmegoldó és olvasási stratégiák: egy esettanulmány tanulságai *Hódi Ágnes*
		Angol diagnosztikus beszédfeladatok kipróbálása *Hild Gabriella*
		A szó kincs? Szókincsteszt-fejlesztés anglisztika szakos egyetemi hallgatók szűrésére *Lehmann Magdolna*

A pedagógusképzés és továbbképzés gyakorlata Elnök: *Sági Matild* Opponens: *Szemerszki Marianna*	B/302. terem	A hazai tanárképzés helyzete és szakértői megítélése *Horkai Anita*
		A tanári mesterképzésben részt vevő hallgatók pályaorientációs jellemzői *Jancsák Csaba, Ercsei Kálmán*
		A pedagógusok szakmai továbbfejlődésének nemzetközi tapasztalatai *Sági Matild*
		Piaci kínálat vagy szakmai segítség? Pedagógus-továbbképzések a képzők szemszögéből *Ceglédi Tímea*
		A pedagógus-továbbképzésről a pedagógusok szemével *Pálfi Melinda*

Kultúra, család, iskola Elnök: *Győri János* Opponens: *Vámos Ágnes*	B/406. terem	Hogy anyanyelvükön beszéljenek otthon: Bevándorló vietnámi családok gyermekei hétvégi nyelviskolája *Győri János, Nguyen Luu Lan Anh*
		Iskolai és iskolán kívüli nehézségekkel való megküzdés Magyarországon élő kínai gyermekeknél *Borsfay Krisztina*
		Tanárok interkulturális nézetei és szülőkkel való „elmondott” együttműködési gyakorlata közötti összefüggések *Győri János, Németh Szilvia, Cs.Czachesz Erzsébet*
		Magyarországon tanuló kínai általános iskolás diákok kapcsolatháló jellemzői *Sebestyén Nóra*

TEMATIKUS ELŐADÁS

Természettudományos nevelés Elnök: *Nahalka István*	B/401. terem	Új megoldások a környezettudatos nevelésben *Szabó József*
		Alkalmazható természettudományos tudás mérése *Bogárné Németh Mária*
		Az élmény – és tevékenységközpontú tanulásszervezés újszerű lehetőségei – elsősorban a természettudományos oktatásban *Nemes József, Barcza Attila*
		A természettudományos problémamegoldó startégiák kvalitatív értékelése az általános iskola alsó tagozatában *Revákné Markóczi Ibolya*
		A matematikai szöveges feladatok megoldásához szükséges tudáselemek Kritériumrendszer-modellje *Kelemen Rita*

Reformok és reformpedagógiai törekvések a 20. század első felében Elnök: *Németh András*	A/202. terem	Kenyeres Elemér genfi tanulmányútjának tapasztalatai - Az új iskolák pedagógiai nézeteinek feltárása *Bohonya Réka*
		A Magyar Énekesrend hatása az 1930-as évek magyar ének-zeneoktatására *Pethő Villő*
		Márai Sándor: Reformpedagógia versus pedagógiai reform *Vincze Beatrix*
		Kiút keresése a válságból: a kultúradó bevezetésének terve *Rébay Magdolna*
		Zenei készségfejlesztő módszerek és felhasználásuk a hazai ének – zeneoktatási gyakorlatban 1868 - 1930 között *Daragó Rita Laura, Bányász - Németh Tilda*

POSZTEREK

Elnök: *Horváth Zsuzsanna*	Folyosó	Az ókori Európa nevelésügye *Mészáros László*
		Az épített környezet olvashatóságának változó feltételei és az épített tér olvasásának tanulása a középkortól napjainkig *Sebestyén Ágnes*
		Kísérlei és reform iskolák a húszas években Németországban *Czitán Gabriella*
		Az oral history, mint kutatási módszer alkalmazhatósága az ötvenes évek iskolai életének kutatásában *Kubány Erika*
		Tanárképző főiskolai ének-zeneoktatás pedagógiai koncepcióinak történeti összehasonlító elemzése Magyarországon 1928-tól napjainkig *Varjasi Gyula*
		Romantikus gyermekkép Andersen meséiben *Kicsák Mónika*
		Területáltalánosból területspecifikus? A tudatelméleti képesség fejlődésének sajátosságai *Gál Zita*
		Tanulási tapasztalatok a tanulni tudás alakulásában – avagy az iskolai tanulási formák felnőttkori kiterjesztése *Barabási Tünde*
		Régi – új " járás" a felnőttkori tanulás területén *Máté Krisztina*
		A PTE-FEEK Szak és Továbbképző Intézet taniroda helye és szerepe a felsőfokú szakképzésben *Tombor Viktória*

		A tanulási motiváció és az életcélok összefüggései az élet második felében *Somogyiné Petik Krisztina*
		Képzési reflexió és a változó oktatószerep – a kooperatív tanulásszervezés a tanárképzésben *Mrázik Julianna*
		Gyermekkor, iskolák, jövőképek *Czető Krisztina*
		Tanárok a virtuális tanulási környezetben *Hajdicsné Varga Katalin*
		Művészeti nevelés, mint (inter)diszciplína *Szarvas Ildikó*

SZOMBAT 10.30-12.15

SZIMPÓZIUM

Gyermekek, fiatalok, gyermekvédők perspektívái Elnök: *Veressné Gönczi Ibolya* Opponens: *Hegedűs Judit*	B/301. terem	Gyermekkép alakulása korunk nevelési tanácsadó kiadványaiban *Homoki Andrea*
		Gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyerekek továbbtanulási tervei *Rákó Erzsébet*
		Miért segít a segítő? Szociálpedagógusok pályamotivációjának vizsgálata *Klapcsik Zsuzsanna*
		Előnnyé kovácsolódó hátrányok, avagy a császárnak nincs is új ruhája? *Veressné Gönczi Ibolya*

Szakképzés és munkapiac szimpózium Elnök: *Fehérvári Anikó* Opponens: *Györgyi Zoltán*	B/306. terem	Hiányszakmákat tanuló végzős roma és nem roma szakiskolások *Mártonfi György*
		A szakképző intézmények átalakulása *Híves Tamás, Forray R. Katalin*
		Fiatal szakmunkások pályakövetése *Tomasz Gábor*
		A középiskolázottság és a foglalkozások presztízse *Nagy Péter Tibor*

Classmate PC beválásvizsgálat Elnök: *Molnár Pál* Opponens: *Gacsal József*	B/302. terem	Az iskolai laptop programok jelentősége az oktatásban *Kárpáti Andrea, Molnár Pál*
		A mobil Classmate PC-k alkalmazása a tanítási-tanulási folyamatban *Tóth Edit*
		A Classmate mobil számítógépek tanórai használatának elemzése pedagógusok óravázlatai alapján *R. Tóth Krisztina*
		Classmate mobil számítógépet használó pedagógusok szakmai hálózatának feltérképezése hálózatelemzés és vizualizáció segítségével *Molnár Pál*

Andragógiai Szimpózium Elnök: *Kraiciné Szokoly Mária* Opponens: *Mayer József*	B/406. terem	Az előzetes tudás beszámításának felnőttoktatási vonatkozásai Írországban *Hegyi-Halmos Nóra*
		Levelező tagozatos egyetemi hallgatók akadémiai képességeinek vizsgálata *Kocsis Mihály*
		A felsőoktatás szerepe a felnőttoktatás fejlesztésében *Németh Balázs*
		A felnőttképzés tartalmi jellemzői az akkreditált intézmények aspektusából *Farkas Éva*

Adatokra, tényekre alapozott oktatás (evidence-based education) Elnök: *Balázs Éva* Opponens: *Nahalka István*	B/401. terem	A tényeken alapuló oktatáspolitika nemzetközi példái *Radácsi Imre, Kovács István Vilmos*
		A tényeken alapuló döntéshozatal hatása a rendszerstruktúrákra – kritikai észrevételek Niklas Luhmann rendszerelmélete alapján *Török Balázs*
		Tényképzetek. Adatok, tények konstrukciója és fel (nem) használása a magyar oktatáspolitikában *Erőss Gábor*
		Tényeken kontra vélekedésen alapuló iskolafejlesztés Magyarországon. Iskolavezetés és pedagógiai gyakorlat. *Békési Kálmán, Rapos Nóra*

TEMATIKUS ELŐADÁS

Mérés és értékelés az iskolában Elnök: *Vidákovich Tibor*	A/202. terem	Az intelligenciaprofil elemzésének felhasználása a tanulási zavarok differenciáldiagnosztikájában *Hegedűs Anita*
		Az MSI (Metacomprehension Strategy Index) kérdőív magyar változata *Csíkos Csaba, Steklács János*
		Egy magyar nyelvre adaptált korai olvasási készségeket fejlesztő szoftver pilot vizsgálatának tapasztalatai *Brezovszky Boglárka, Hódi Ágnes, Erno Lehtinen, Koen Veermans*

Az IKT iskolai alkalmazásának lehetőségei Elnök: *Forgó Sándor*	A/18. terem	A számítógéppel segített nyelvoktatás előnyei – részvételi akciókutatás egy IKT eszközöket használó nyelvcsoportban *Kétyi András*
		Egy számítógépes játékok segítségével illetve `face-to-face` történt fejlesztés hatékonyságának összehasonlító vizsgálata *Molnár Gyöngyvér*
		Középiskolások számítógép-és internethasználati szokásai *Magyarné Fazekas Ágnes, Cs. Czachesz Erzsébet*
		A logopédusok IKT-használata egy empirikus vizsgálat tükrében *Szili Katalin*
		Elsőéves hallgatók nézetei az információs műveltség elemeiről *Dömsödy Andrea*

SZOMBAT 13.15-15.00

SZIMPÓZIUM

A környezetpedagógia fókuszában a fenntarthatóság Elnök: *Lükő István* opponens: *Varga Attila*	B/406. terem	Az energiaszemlélet kialakításának pedagógiai modellje *Lükő István*
		Fenntarthatóság és felnőttképzés *Lippóy Dóra*
		A fenntarthatóság megjelenése a tanösvények tervezésénél nemzetközi példák alapján *Kollarics Tímea*
		Fenntartható Fejlődésre Nevelés? Az UNESCO Fenntartható Fejlődésre Nevelés Nemzetközi Évtizedének tapasztalatai *Zádori Iván*

Homofóbia az iskolában: jelenségek és pedagógiai kezdeményezések Elnök: *Mészáros György* Opponens: *Szabó Mónika*	A/202. terem	A leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű emberek iskolai tapasztalatai *Dombos Tamás*
		„Amíg nem mozdulnak rám, nincs bajom velük.” A homofóbia szerepe az iskolai szexuális identitásfejlődésben *Rédai Dorottya*
		Homofóbia és iskolai szerepvállalás: pedagógus hallgatók és LMBT emberek értelmezései *Mészáros György*
		Főiskolások melegek iránti attitűdjeinek változása a Melegség és megismerés program hatására *Lányi Katalin*
		Melegbarát társadalomkritika és műfaji felforgatás: az iskola reprezentációi kortárs anglo-amerikai játékfilmekben és fikciós televíziós műsorokban *Kis Katalin*

A felsőoktatás világa a társadalmi nemek aspektusából egy határmenti régióban Elnök: *Fényes Hajnalka* Opponens: *Ambrusné Kéri Katalin*	B/401. terem	Vertikális szegregáció, társadalmi mobilitás és jövőtervek nemenként a felsőoktatási hallgatók körében *Fényes Hajnalka, Engler Ágnes*
		A modern szabadidő gender-szempontú vizsgálata egy hallgatói mintában *Bocsi Veronika*
		Tehetséges tanulók olvasási szokásainak gender olvasata *Németh Nóra Veronika*
		Nők a felsőoktatási katedrán – sikeres nők, női sikerek *Tornyi Zsuzsa Zsófia*

TEMATIKUS ELŐADÁS

A művészeti nevelés és a vizuális kultúra aktuális kérdései Elnök: *Kárpáti Andrea/ Tészabó Júlia*	B/301. terem	Mindenevők-e a tizenévesek? A kritikus médiahasználat elméleti és gyakorlati vonatkozásai egy médiaműveltség teszt eredményeinek tükrében *Herzog Csilla, Racsko Réka*
		A mozgóképkultúra és médiaismeret órák oktatási módszereinek és munkaformáinak empirikus vizsgálata *Herzog Csilla, Racsko Réka*
		Az irodalmi-drámai tagozat megalapítása Szentesen *Benczur Katalin*
		A művészeti alkotás és befogadás a múzeumpedagógiai képzésben *Foghtűy Krisztina, Bartos Zoltán, Sipos Endre, Pirka Veronika*
		Míg megvalósul gyönyörű képességünk, a rend” A firkakorszak jelentősége az óvodás gyermekek fejlődésében *Tamás Katalin*

Fókuszban a kompetenciafejlesztés Elnök: *Vidákovich Tibor*	B/306. terem	A szociális kompetencia néhány összetevőjének fejlesztései lehetőségei történelemórán *Apró Melinda*
		Néhány szociális készség és a játszási szokások összefüggése 14 és 18 évesek körében *Gáy Katalin, Kasik László*
		Agresszió kezelése népi játékokkal *Sándor Ildikó*
		A kompetenciafejlesztés lehetőségei a fiatalkorú fogvatartottak reintegrációjának támogatásában *Di Blasio Barbara*
		A politikai-közéleti intézmények iránti attitűdök vizsgálata szegedi középiskolások körében *Dancs Katinka, Kinyó László*

A nyelvpedagógia aktuális kérdései Elnök: *Nikolov Marianne*	B/302. terem	Általános és középiskolás angol nyelvtanulók meggyőződései *Bacsa Éva*
		Tudásszerkezet vizsgálata szóasszociációs módszerrel *Tóth Zoltán, Sójáné Gajdos Gabriella*
		Az idegen nyelvi érettségin elért teljesítmények és azok változásai *Vígh Tibor*
		Szlovák és magyar angol szakos hallgatók interkulturális élményeinek összehasonlítása *Dombi Judit*

CSÜTÖRTÖK 11.00–12.00

PLENÁRIS ELŐADÁS

MORE THAN AN ANTIDOTE AGAINST AMNESIA... SOME HISTORIOGRAPHICAL, THEORETICAL AND METHODOLOGICAL REFLECTIONS ON THE HISTORY OF EDUCATION AS A FIELD OF RESEARCH AND AS A TEACHING SUBJECT

MARC DEPAEPE

Marc Depaepe (1953) is full professor at the *Katholieke Universiteit Leuven*, where he is affiliated to the Centre for the Historical Study of Intercultural Relations at the Campus Kortrijk on the one hand, and to the Centre for the History of Education in Leuven at the other. In both places he teaches courses in the history of education and in the history of behavioral sciences. Co-editor-in-chief of *Paedagogica Historica*, since 2005, and member of several editorial boards of national journals in the history of education.
Former president of the *International Standing Conference for the History of Education* as well as of the *Belgian Dutch Society for the History of Education*; former vice-president of the *Internationale Gesellschaft für Historische und Systematische Schulbuchforschung.*
Since 2010, "Fellow" of the *International Academy of Education.*
His research interests are 1) the history of educational and psychological sciences, especially pedology, experimental pedagogy and educational psychology; 2) the history of education and teaching (and especially primary education) in Belgium; 3) theory, methodology, and historiography of the history of education as a discipline; 4) history of colonial education, especially in relation to the former Belgian Congo (1908-1960); 5) the history of Flemish migration in the Northern of France and the role of the school in this process; 6) the edition of "working instruments" for the history of education, in particular the critical edition of sources, bibliographies and historical statistics on education. On all these topics he published c. 300 articles and books in 17 different languages[*].

[*] A pedagógusképzést támogató történeti kutatások című projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KMR-2010-0003.

CSÜTÖRTÖK 13.00–14.45.

Helyszín	**Szimpóziumok**
B/301. terem	– Képességfejlesztő programok eredményessége
B/306. terem	– A dualizmus-kori pedagógiai sajtó kutatásának új lehetőségei
B/302. terem	– Az iskolaépület múltja és jövője
B/401. terem	– A felsőoktatás szerepe a regionális társadalmi kohézió erősítésében
B/406. terem	– Pedagógiai kultúraváltás tantestületi szinten
	Tematikus előadások
A/18. terem	– A gyógypedagógia aktuális elméleti kérdései
Folyosó	**Poszterek**

KÉPESSÉGFEJLESZTŐ PROGRAMOK EREDMÉNYESSÉGE

Elnök:

JÓZSA KRISZTIÁN
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

Opponens:

FAZEKASNÉ FENYVESI MARGIT
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar

A zenei képességek fejlődése és összefüggése néhány alapkészséggel – egy három hónapos zenei fejlesztőkísérlet eredményei

JANURIK MÁRTA – JÓZSA KRISZTIÁN
Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Kar Vonós Tanszék – Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

Az összefüggés-kezelés fejlődésének segítése mesékkel 4–8 éves gyermekek körében

NYITRAI ÁGNES – ZENTAI GABRIELLA
Apor Vilmos Katolikus Főiskola – Békés Megyei Tudásház és Könyvtár

Egy képességfejlesztő kísérlet hatása a különböző fejlettségű tanulókra 5. évfolyamon

PAP-SZIGETI RÓBERT
Kecskeméti Főiskola Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskolai Kar, Informatikai Intézet

A rendszerező képesség összefüggése a kombinatív képességgel, induktív gondolkodással és az intelligenciával

ZENTAI GABRIELLA
Békés Megyei Tudásház és Könyvtár

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Tanulás, tudás

Szimpóziumunk* keretében képességfejlesztő programok hatékonyságát vizsgáljuk. Bemutatjuk ezek módszereit és eredményeit. Első előadásunkban a zenei képességek óvodai fejlesztésével foglakozunk. E kutatás egyértelművé teszi: már egy viszonylag rövid idejű fejlesztés is hatékony lehet a zenei képességek esetében.
Második előadásunk egy kétéves fejlesztő kísérletet mutatunk be, amely nagycsoportban és első osztályban valósult meg. E munka a gondolkodási képességek egyikének, az összefüggés-kezelésnek a fejleszthetőségét igazolta mesék felhasználásával.
Harmadik előadásunk arra a gyakorlati szempontból is fontos kérdésre helyezi a hangsúlyt, hogy kik azok a gyermekek, akik sokat, és kik azok, akik keveset profitálnak a fejlesztő programokból.
Utolsó előadásunkban azt vizsgáljuk, hogy vajon melyek azok a képességek, amelyeknek fejlesztésére célszerű időt és energiát fordítani. Egy-egy képesség fejlesztésétől várhatjuk-e, hogy egy másik képesség is fejlődni fog, vagy sem.

* A kutatást az OTKA K68798 pályázat támogatta.

A ZENEI KÉPESSÉGEK FEJLŐDÉSE ÉS ÖSSZEFÜGGÉSE NÉHÁNY ALAPKÉSZSÉGGEL – EGY HÁROM HÓNAPOS ZENEI FEJLESZTŐKÍSÉRLET EREDMÉNYEI

JANURIK MÁRTA[*] – JÓZSA KRISZTIÁN[**]

[*] SZTE Zeneművészeti Kar Vonós Tanszék
janurikm@music.u-szeged.hu
[**] SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
jozsa@sol.cc.u-szeged.hu

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Óvodapedagógia

Az utóbbi évtizedekben széleskörű vizsgálatok folynak a zenei képességek és bizonyos kognitív készségek, a zenetanulás, illetve az iskolai eredményesség közötti összefüggések feltárása érdekében. Az összefüggés-vizsgálatok között – különösen óvodáskorban – nemzetközi viszonylatban is kevesebb olyan kutatást találunk, amely kontrollcsoportos fejlesztőkísérlet formájában törekszik a zenetanulás következtében fejlődő zenei képességek és kognitív készségek fejlődésének, összefüggéseinek vizsgálatára.

Zenei fejlesztőkísérletünk célja a zenei hallási képességek, valamint néhány elemi alapkészség fejlődési ütemének, fejlődési lehetőségeinek feltárása kísérleti körülmények között. A három hónapos időtartamú, nagycsoportos gyermekek részvételével történő zenei fejlesztés alapját az éneklés, dalosjátékok játszása jelentette, naponta több alkalommal. A kísérlet nem igényelte zenei végzettségű oktató jelenlétét. Arra törekedtünk, hogy a képességek fejlődését bárhol, bárki által megvalósítható, egyszerű körülmények között segítsük elő.

A vizsgálatban[*] 112 nagycsoportos óvodás gyermek vett részt. Mind elő-, mind utóméréskor két mérőeszközt alkalmaztunk. 1) Saját fejlesztésű zenei képességteszt (Cronbach-alfa: előmérés 0,83; utómérés 0,87). 2) DIFER programcsomag tesztrendszere: írásmozgás-koordináció; beszédhanghallás; relációszókincs; elemi számolás; tapasztalati következtetés; szocialitás.

A kísérlet kezdetekor nem volt szignifikáns különbség a kísérleti és a kontrollcsoport készségfejlettsége között. A zenei fejlesztés eredményeként a kísérleti csoportban a kontrollcsoporthoz képest szignifikáns fejlődést mutattak mind az éneklés és ritmustapsolás – a zenei hallás explicit szintjének – készségei, mind pedig a zenei hallási képességek átlageredményei. A Cohen-féle kísérleti hatásméretek ($\sigma = 0{,}95$ és $\sigma = 0{,}90$) jelentős fejlődésre utalnak. A hallás utáni megkülönböztetéshez tartozó készségek összességében ugyanakkor nem fejlődtek szignifikáns mértékben. Az elemi alapkészségek területén a második mérés alkalmával nem volt kimutatható különbség a kísérleti és a kontrollcsoport között. Korábbi vizsgálataink a zenei képességek korai fejlesztésének fontosságát támasztják alá. Ezek szerint a zenei képességek fejlettsége összefügg a számolási készséggel, az anyanyelvi készségekkel, az intelligenciával. A jobb zenei képességek jelentősége különösképpen megmutatkozik alacsony iskolázottságú szülői háttér esetében. Kísérletünk megmutatta, hogy a zenei fejlesztésnek az általunk alkalmazott egyszerű módja már viszonylag rövid idő alatt hozzájárul a zenei képességek jelentős mértékű fejlődéséhez. Az elemi alapkészségek fejlődési lehetőségeinek tanulmányozásához ugyanakkor további, hosszabb távú fejlesztőkísérlet megvalósítására van szükség.

[*] A kutatást az OTKA K68798 pályázat támogatta.

AZ ÖSSZEFÜGGÉS-KEZELÉS FEJLŐDÉSÉNEK SEGÍTÉSE MESÉKKEL 4−8 ÉVES GYERMEKEK KÖRÉBEN

NYITRAI ÁGNES[*] - ZENTAI GABRIELLA[**]

[*] Apor Vilmos Katolikus Főiskola
nyitraia@t-online.hu
[**] Békés Megyei Tudásház és Könyvtár
zentai@bmk.hu

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

Az összefüggés-kezelés a sikeres iskolai pályafutás szempontjából kiemelkedő jelentőségű alapképességünk, melynek kialakulása a mindennapi élethelyzetek kezelését teszi lehetővé. Az összefüggés-kezelés spontán fejlődése nem minden gyermek esetében éri el az eredményes iskolakezdést lehetővé tevő optimális szintet, így szükség van fejlődésének tudatos segítésére. Kutatásunk egy korábbi szakaszában bizonyítást nyert, hogy a mesélés és a mesékről való tematikus csoportos beszélgetések jó lehetőséget jelentenek az összefüggés-kezelés szenzitív időszakában, 4−8 éves korban a tartalomba ágyazott fejlődéssegítésre. Erre építkező módszerünket 2007 és 2009 között egy kétéves – nagycsoport és első osztály között megvalósuló – kutatás keretében próbáltuk ki kontrollcsoportos fejlesztő kísérletünkben, mely egy hátrányos helyzetű kistérség településeinek óvodáiban, iskoláiban zajlott. A kísérleti csoportba 172, a kontrollcsoportba 115 kisgyermek tartozott. A kétéves fejlesztés átfogó eredményeiről már korábbi konferenciákon beszámoltunk (kísérleti hatás: σ=0,84). Előadásunkban az oksági és együttjárási összefüggések fejlődésének vizsgálatát[*] helyezzük középpontba.Az oksági összefüggéseket illetően a kísérleti csoportban az átlag a nagycsoportos 66% pontról 1. osztályra 79% pontra, míg a 2. osztályban 87% pontra fejlődött. A kontrollcsoport az 1. kísérleti évben 68% pontról 77% pontra fejlődött, a második évben a stagnálás volt jellemző. Az oksági összefüggésekre számított kísérleti hatás: σ=0,65. Az együttjárás-típusú összefüggések kezelését illetően a kísérleti csoportban folyamatos, szinte lineáris fejlődés tapasztalható, 78% pontos kezdő szintről 96% pontra. A kontrollcsoportban az első évben még a kísérleti csoportéval együtt mozog a fejlődés, a második évben 7% pont visszaesés tapasztalható. Az együttjárási összefüggésekre számított kísérleti hatás: σ=0,72. A fejlődéssegítés hatékonyságát alátámasztja az is, hogy a kísérleti csoportban a kezdeti 22%-ról 80%-ra nőtt az optimális szinten lévő tanulók aránya, míg a kontrollcsoportban 26%-ról 56%-ra. A fejlődés időbeli stabilitásának kimutatására végzett korrelációelemzések az oksági és az együttjárási összefüggések esetén egyaránt igazolták, hogy a kísérleti csoportban jelentős átrendeződések történtek a gyermekek rangsorában. A kísérleti csoportban sikerült csökkenteni a családi háttér befolyásoló hatását, a kontrollcsoportban ennek ellenkezője történt: az apa iskolai végzettsége, a szociális hátrány és az érzelmi hátrány hatása jelentős. Ez a szülő-gyermek interakciók és a hétköznapi élethelyzetekben szerzett tapasztalatok fejlődésben játszott kiemelt szerepére utal. Kutatási eredményeink igazolják, hogy az összefüggés-kezelésen belül az együttjárás típusú összefüggések fejlesztésére kell nagyobb figyelmet fordítani, mert spontán fejlődésük elmarad az oksági összefüggésekétől. Az együttjárás típusú összefüggések fontos szerepet játszanak az iskolai tanulásban, főleg a matematika és a nyelvtan elsajátításában.

[*] A kutatást az OTKA K68798 pályázat támogatta.

EGY KÉPESSÉGFEJLESZTŐ KÍSÉRLET HATÁSA A KÜLÖNBÖZŐ FEJLETTSÉGŰ TANULÓKRA 5. ÉVFOLYAMON

PAP-SZIGETI RÓBERT

KF Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskolai Kar Informatikai Intézet
pap-szigeti.robert@gamf.kefo.hu

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Motiváció, önszabályozás

A pedagógiai gyakorlat és a kutatás számára egyaránt fontos kérdés, hogy a tanuláshoz szükséges alapvető képességek mely életkorban milyen módszerekkel fejleszthetők eredményesen. Az utóbbi évtizedek sikeres fejlesztőkísérleteinek eredményei jelzik, hogy a legtöbb módszer nem egyformán sikeres a megcélzott populáció minden tanulójánál. Jelentős különbséget eredményezhet például az eltérő előzetes fejlettség, a tanuló motiváltsága.
Korábbi publikációinkban bemutatott kísérletünkben öt tanulási képesség (szövegértés, rendszerezés, következtetés, összefüggés-megértés, elemi kombinatív képesség) tartalomba ágyazott, kritériumorientált fejlesztését végeztük 5. évfolyamon. A már megjelent eredmények szerint – képességenként eltérő mértékben – négy képesség esetén hatékony volt a fejlesztés, azonban nem egyformán hatott a kísérleti minta tanulóira. Jelen vizsgálatunk* kérdései tehát arra vonatkoznak, hogy a több képességet érintő fejlesztés egyformán hatékony-e a különböző előzetes fejlettséggel rendelkező tanulóknál; eltérő hatékonyság esetén melyek azok a csoportok, akiknek eltérő fejlesztési módszerekre van szükségük. Arra is választ kerestünk, hogy az elsajátítási motiváció milyen kapcsolatban van a fejlődéssel. Vizsgáltuk továbbá, hogy nemenként eltérő-e a fejlesztés hatékonysága. A kísérleti minta 248 ötödikes tanuló volt, egy kistérség öt településéről. A kontroll csoportot egy hasonló adottságú kistérség 136 tanulója adta. Az előmérésre a 4. tanév végén, az utómérésre egy év fejlesztést követően az 5. tanév végén került sor, az előméréssel megegyező, jó megbízhatóságú (α = 0,85-0,92) mérőeszközökkel. A tanulókat az elemzéshez a képességterületek fejlettségét együttesen jellemző összevont index előmérésben mért értéke alapján három egyenlő nagyságú részmintára bontottuk. A kísérleti és a kontrollminta tanulói tercilisekbe kerülésének gyakorisága ($\chi 2$=2,287; p=0,319), illetve a képességindex átlaga között nem volt szignifikáns különbség. Az egyes tercilisekbe kerülő tanulók szüleinek iskolai végzettsége között nincs jelentős különbség (F=0,804; p=0,449). Befolyásoló viszont a tanulók motiváltsága: az alsó tercilisbe kerültek elsajátítási motivációja átlagosan 7 % ponttal gyengébb, mint a felső két tercilisbe kerülteké. Két képesség esetén mindhárom tercilisben szignifikánsan nagyobb volt a kísérleti minta átlagos fejlődése, mint a kontroll csoporté. A másik két képességnél a különbségek az alsó két tercilisben mutatkoztak meg leginkább. Ugyanakkor képességenként a legkevésbé fejlett 8−13%-nyi tanuló esetén nem mutatható ki jelentős fejlődés a fejlesztés ellenére sem. Két képesség fejlesztése a lányoknál hatékonyabbnak bizonyult a fejlesztés. A kutatás eredményei fontosak lehetnek a pedagógusok és a tananyagfejlesztők, tankönyvírók számára. A létrehozott eszközök alkalmasak a tanulók nagy többségének fejlesztésére, ugyanakkor a leginkább és legkevésbé fejlett tanulók számára további fejlesztőmódszerek kidolgozása szükséges.

* A kutatást az OTKA K68798 pályázat támogatta.

A RENDSZEREZŐ KÉPESSÉG ÖSSZEFÜGGÉSE A KOMBINATÍV KÉPESSÉGGEL, INDUKTÍV GONDOLKODÁSSAL ÉS AZ INTELLIGENCIÁVAL

ZENTAI GABRIELLA

Békés Megyei Tudásház és Könyvtár
zentai@bmk.hu

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Tanulás, tudás

A gondolkodási képességek egyike a rendszerező képesség, mely dolgok, információk közötti viszonyok felismerésével, rendszerezésével hoz létre új tudást. A rendszerező képesség fogalma a hazai szakirodalomba *Nagy József* kutatásai révén került be, aki a *Piaget-féle* osztályok és viszonyok logikáját tekinti a képesség struktúrája alapjának (*Nagy,* 1990; *Piaget,* 1969). A rendszerező képesség struktúrájára, fejlődésére vonatkozóan számos kutatási eredménnyel rendelkezünk (*Nagy,* 2007, 2010). A rendszerező képesség és más gondolkodási képességek, illetve az intelligencia közötti kapcsolatrendszer részletes vizsgálatával még kevés tanulmány foglalkozott.

Kutatásunk* célja a gondolkodási képességek és az intelligencia közötti kapcsolatrendszer feltárása volt. A rendszerező (48 item; α=0,800; átlag=60% pont, szórás=14% pont) és a kombinatív képesség (14 item, α=0,8647; átlag=44% pont, szórás=29% pont) felmérésére diagnosztikus és kritériumorientált tesztet használtunk. Az induktív gondolkodás felmérését a *Csapó Benő* által kidolgozott normaorientált teszttel végeztük (14 item, α=0,8647; átlag=36% pont, szórás=18% pont), az intelligencia mérése a Raven teszttel történt. A felmérést 2010 őszén valósítottuk meg. A vizsgálat mintáját 322 harmadik osztályos tanuló alkotta.

Az összefüggések vizsgálatára korrelációelemzéseket végeztünk, a rendszerező képesség tekintetében a legerősebb kapcsolat a kombinatív képességgel mutatható ki (r=0,574), az induktív gondolkodással közepesen erős (r=0,484), az intelligenciával gyenge közepes (r=0,327) a korreláció. A kombinatív képesség az induktív gondolkodással erős (r=0,614), az intelligenciával közepesen erős (r=0,514) kapcsolatban áll. Az induktív gondolkodás és az intelligencia között közepesen erős (r=0,500) korreláció számítható.

A rendszerező képesség mélyebb összefüggéseinek feltárására regresszióanalízist végeztünk. A gondolkodási képességek és az intelligencia fejlettségét függő változónak tekintettük és a másik három változót vontuk be független változónak. A regresszióelemzések alapján megállapítottuk, hogy a kombinatív képesség egyéni különbségeiből magyaráz meg legnagyobb hányadot a többi bevont változó (induktív gondolkodás: 21%, rendszerező képesség: 18%, Raven IQ: 9%), az összes megmagyarázott variancia 48%. Az induktív gondolkodás egyéni különbségeiből a kombinatív képesség 24%, a Raven IQ 13%, a rendszerező képesség 8%-os magyarázóerővel bír, ami összesen 45%-os magyarázó hatást jelent. A rendszerező képesség magyarázatában csak két képességnek van szignifikáns hatása (kombinatív képesség: 24%, induktív gondolkodás: 9%). Az intelligencia egyéni különbségei mögött is csak két képesség: az induktív gondolkodás (16%) és a kombinatív képesség (13%) magyarázó ereje szignifikáns. Elemzéseink szerint a vizsgált gondolkodási képességek között erős összefüggés mutatható ki, de önállóságuk nem kérdőjelezhető meg. Fejlesztésük egymástól függetlenül lehet a leghatékonyabb, így kölcsönös egymásra hatásuk eredményeképpen fokozott fejlesztő hatás érhető el.

* A kutatást az OTKA K68798 pályázat támogatta.

A DUALIZMUSKORI PEDAGÓGIAI SAJTÓ KUTATÁSÁNAK ÚJ LEHETŐSÉGEI

Elnök:

NÓBIK ATTILA

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

Opponens:

MIKONYA GYÖRGY

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

A Család és Iskola előfizetői 1877 és 1881 között

NÓBIK ATTILA

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

Gyermekkor-narratívák a 19. század végén

HEGEDŰS JUDIT

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Tanító-narratívák a 19. század végén

BASKA GABRIELLA

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Nekrológok, mint a pedagógusidentitás-képzés eszközei

SZŰCS KATALIN

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Az ezredforduló neveléstörténeti kutatásaiban számos vizsgálat használta forrásként a dualizmuskori pedagógiai sajtót. A hagyományos módszerek (pl. forráselemzés) mellett, a pedagógiai sajtó kutatása lehetőséget nyújtott új módszerek (pl. tartalomelemzés, ikonográfia) bevezetésére is. A pedagógiai sajtó felhasználásával végzett kutatások jelentős mértékben hozzájárultak többek között a gyermekkortörténeti, az életreform-történeti, a nőtörténeti és a tanítói életvilágot érintő ismeretek bővüléséhez. Magára a sajtóra vonatkozó kutatások alig zajlottak, ezért a dualizmus-kori sajtó általános jellemzőiről csekély információink vannak.

Az elmúlt néhány évben a magyar neveléstörténet-írásban fontos új kutatási irányok jelentek meg. A jelen kutatás szempontjából a legfontosabbak a különböző pedagóguscsoportok professzionalizációját feltáró vizsgálatok. Ezek eredményeképpen a pedagógiai szaktudás konstruálásának folyamataira terelődött a hangsúly és gyökeret eresztett a narratív szemléletmód.

Kutatásunk kettős célt tűzött ki. Egyrészt bővíteni kívánja a dualizmus-kori pedagógiai sajtóra vonatkozó általános ismereteket, másrészt adaptálni kívánja a magyar neveléstörténet-írás legfrissebb eredményeit. A szimpózium ennek a kutatásnak a kezdeti eredményeit mutatja be.

A kutatás során a *Család és Iskola* (nevelés-oktatásügyi szakközlöny, szülők, kisdednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára) című folyóiratot használtuk.

Az első előadás a Család és Iskola általános bemutatására vállalkozik. Ennek során elemzi a folyóirat 1877 és 1881 közötti előfizetői névsorait, melyek segítségével érzékeltetni lehet a folyóirat beágyazottságát a korabeli pedagógiai közéletbe.

A második és harmadik előadás ugyanazt a szövegkorpuszt, a folyóiratban megjelent úgynevezett *Paedagógiai esetek* című rovat írásait vizsgálja. Ezek az esetek a korabeli pedagógusok által beküldött, az iskolai életet leíró szövegek voltak. Így lehetőség volt gyakorló tanítók narratíváinak és gyermekképének egymást számos ponton kiegészítő elemzésére.

A negyedik előadás a Család és Iskolában megjelent nekrológok elemzésével a pedagógiai mítosz- és héroszképzés egy sajátos, eddig kevés figyelemre méltatott területét valamint a gyász kultúrtörténetének pedagógiai jellegű vonatkozásait mutatja be.

A kutatás folytatásában tervezzük a dualizmuskori pedagógiai sajtó jellemzőinek (kiadók, kiadási hely, élettartam stb.) feltárását és statisztikai elemzését, valamint néhány reprezentatív folyóirat több szempontú, tematikus elemzését.

A CSALÁD ÉS ISKOLA ELŐFIZETŐI 1877 ÉS 1881 KÖZÖTT

NÓBIK ATTILA

SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
nobikattila@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Annak ellenére, hogy a magyar neveléstörténet-írásban a dualizmuskori pedagógiai sajtó forrásként való felhasználása széleskörű, kevés információval rendelkezünk arról, pontosan kik írták és olvasták a pedagógiai szaksajtót az 1800-as évek utolsó harmadában.

A *Család és Iskola* esetében azonban az olvasókról pontos képet alkothatunk. A folyóirat szerkesztősége 1876-ban leégett, és a tűzvészben az előfizetői névsorok is megsemmisültek. Ezért a szerkesztőség a következő években *Nyilvános nyugtatványok* címmel közzétette az előfizetők névsorát. A kutatás során ezeket a névsorokat adatbázisba rendeztük, majd több szempontból elemeztük.

Az előfizetők területi megoszlását vizsgálva megfigyelhető, hogy a Kolozsvárott megjelenő lapnak Erdélyben volt a legtöbb olvasója, ugyanakkor az ország egész területén találhatunk előfizetőket. Ez jelzi, hogy a folyóirat országos jelentőségre tett szert.

Vizsgáltuk, hogy az előfizető természetes személy vagy intézmény. Ez utóbbi kategória jelentős hányadot tett ki. A magasabb tanintézmények (jellemzően polgári iskolák és tanítóképezdék) jelenlétéből arra következtettünk, hogy ezek tantestületein keresztül az olvasói bázis jóval szélesebb lehetett az előfizetői körnél. Ennek alapján feltételezhetjük, hogy az olvasóközönség alacsony belső tagoltsága a vizsgált időszakban megfelelhet az országos tendenciáknak.

A természetes személyek között jórészt pedagógusokat találunk, közöttük viszonylag magas a nők aránya. A lapot nem csupán pedagógusok fizették elő, a más foglalkozású (jellemzően középosztálybeli, pl. orvos, kereskedő) olvasók aránya azonban elenyésző.

Az ismertebb előfizetők kiemelésével pedig azt igyekeztünk bizonyítani, hogy a lap, noha kiadója a Kolozs Megyei Néptanítók Egyesülete, nem maradt meg helyi érdeklődésre számot tartó folyóiratnak, hanem élénk kapcsolatokat tartott fent a korabeli néptanítói és tanítóképezdei elittel.

GYERMEKKOR-NARRATÍVÁK A 19. SZÁZAD VÉGÉN

HEGEDŰS JUDIT

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
hegedus.judit@ppk.elte.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Kutatásunk* célja annak vizsgálata, hogy a *Család és Iskola* című folyóirat *Paedagogiai esetek* című rovatában milyen gyermekkép tükröződik, melyek azok a tulajdonságok, melyeket a pedagógiai szakemberek kiemelnek, az egyes problémák kezelését miként képzelik el.
A kutatás szervesen illeszkedik a Magyarországon az 1990-es évektől fellendülő gyermekkor-történeti kutatásokhoz, amelyek a pedagógiai sajtót kiemelt forrásként használták. Ugyanakkor a narratív értelmezés beemelésével túl is lép azok értelmezési keretein.
Kutatásunk során kiemelten az 1880-as és 1890-es évekre fókuszáltunk kiemelten. Ezt indokolja, hogy ekkor már mintegy 6 éve jelenik meg a folyóirat, valamint már az általános tankötelezettség is kezd elfogadottá válni. Az iskolarendszerbe belépő gyermekek számának növekedéséből adódóan az iskolai életben egyre inkább sokasodnak a problémák.
A problémás, fegyelmezetlen gyermek pedagógiailag megoldandó feladatként jelenik meg – az ezzel kapcsolatos jó tanácsok, javaslatok nemcsak a tanítók eszköztáráról tanúskodnak, hanem az általuk vallott gyermekszemléletről is. A kvalitatív szövegelemzés során az alábbi szempontokat figyeltük meg: milyen szövegkörnyezetben jelennek meg az esetek és milyen magyarázat, értelmezés kapcsolódik hozzájuk? Melyek a legjellemzőbb iskolai problémák és milyen terjedelemben foglalkoznak az egyes témákkal? A pedagógus hangja mellett megjelenik-e a cikkekben a gyermeké is? Megoldásközpontú vagy inkább problémafelvető írások a jellemzők?
Kutatásunk során azt tapasztaltuk, hogy a gyermekek ezen esetekben rendszerint a negatív, az iskolai normákat be nem tartó, renitensekként jelentek meg, akiknek az érdekében az iskolának, a tanítónak fel kell lépnie, meg kell mentenie a jövő társadalma számára. Ebben a forráscsoportban is megfigyelhető a néptanítói társadalom gyermekképének más kutatásokból ismert kettőssége: egyszerre hordozza a romantikus és a továbbélő protestáns gyermekkép sajátosságait.
Kutatásunk egyik legfontosabb hozadéka a kvalitatív szövegelemzés neveléstörténeti alkalmazása, amelyre a 19. századi szövegkorpusz kiválóan alkalmas. A mögöttes tartalmak, a pedagógiai esetek mögött lévő nézek feltárása reményeink szerint gazdagítja a dualizmuskori gyermekkor-történeti kutatások sorát.

* A kutatást az OTKA 75295 sz. projektje támogatja.

TANÍTÓ-NARRATÍVÁK A 19. SZÁZAD VÉGÉN

BASKA GABRIELLA

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
omnibus15@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Jelen kutatás a *Család és Iskola* című pedagógiai folyóirat egyik állandó rovatában, a *Paedagógiai esetekben* megjelent írásokat vizsgálja. Ezeket a cikkeket önálló szövegkorpuszként értelmezve arra törekszünk, hogy a kvalitatív szövegelemzés módszereit alkalmazva minél sokrétűbb képet kapjunk a tanítói hivatás korabeli narratíváiról.

A kutatás szorosan kapcsolódik a különböző pedagóguscsoportok professzionalizációs folyamatait feltáró neveléstörténeti vizsgálatokhoz. Az eddig lezajlott kutatások során a néptanítóság szakmásodásának folyamatát a kutatók első sorban tanítói kézikönyvek, tanítóképezdei tankönyvek és pedagógiai lexikonok segítségével vizsgálták. A pedagógiai sajtó elemzésére ebben a témában eddig alig került sor, ezért a jelen kutatás e forráscsoport, és a narratív szemléletmód beemelésével járul hozzá a professzionalizációs folyamatok jobb megértéséhez.

Kiindulópontunk az, hogy az iskolai esetek közzétételével, a konfliktusok megoldásmódjainak nyilvánosságra hozatalával nem csupán módszertani repertoárjáról ad hírt a tanító, de implicit, olykor explicit módon közvetíti azt is, milyennek képzeli a tanítói szereppel szembeni elvárásokat, valamint azt is, milyennek látja ő maga ezt a társadalmi szerepet.

A vizsgált időszak kiemelten fontos a tanítói szakma kialakulásának és ezzel párhuzamosan a tanítóság öndefiniálásának szempontjából, hiszen csak két évtizeddel vagyunk az 1868. évi 38. törvénycikk életbelépése után. Ahogy a pedagógusoknak a gyermekről alkotott elképzelései is a történelmi kontextus, a gazdasági helyzet a kulturális háttérösszetevők és egyéb tényezők függvénye, úgy a tanítók „énképe" is számos változó mentén differenciálódik.

A szaksajtó azért különösen termékeny forrás ezeknek az énképeknek a megközelítésében, mert szerzői részben megpróbálnak megfelelni a szakmaiság korabeli kritériumainak, részben viszont személyes tapasztalataik megosztásával tevékenységükkel kapcsolatos attitűdjeikre, hivatásukkal kapcsolatos mentalitásukra is fény derül.

NEKROLÓGOK, MINT A PEDAGÓGUSIDENTITÁS-KÉPZÉS ESZKÖZEI

SZŰCS KATALIN

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
szucs.katalin@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Kutatásunk során a *Család és Iskola* című folyóiratban az 1880-as, 1890-es években megjelent nekrológok szövegeinek tanulmányozása kapcsán a gyász kultúrtörténetének pedagógiai jellegű vonatkozásait vizsgáltuk. A lap tematikájának szerves részét képezik az időről-időre megjelenő, elhunyt pedagógusok életét méltató gyászjelentések. Arra kerestük a választ, hogy a puszta híradáson túl van-e pedagógiai funkciója ennek a szövegtípusnak.

Feltételeztük, hogy a nekrológ nem pusztán életrajzi adatok és a szakmai munkásság állomásainak nyilvántartásba vétele, sokkal inkább egyfajta tükre a korabeli pedagógiai gondolkodásnak, a pedagógus életpálya jellemző sajátosságainak. A méltatás − amely a műfaj sajátja − „alapfeltétele" az elhunyt munkásságának elismerése, ami magában foglalja a sikeresség, jelen esetben a pedagógiai sikeresség kritériumainak való megfelelést.

A kutatás rámutatott arra, hogy a nekrológ műfaja aktívan hozzájárult a pedagógiai kultúra fenntartásához, továbbéléséhez és formálásához. Ebből következik, hogy a legtöbb nekrológnak jól meghatározható sematikus váza van, amelynek didaktikai célja: követendő minta állítása a pedagógiai szaksajtót olvasók elé.

A nekrológok vizsgálatával mindemellett azon további kérdések újabb szempontú megválaszolására is lehetőség nyílt, hogy melyek voltak a pedagógusi életpálya főbb csomópontjai, az érvényesülés módozatai és milyen volt a tipikus pedagógusi karrier a dualizmus korában. Néhány nekrológ alkalmat adott társadalomtörténeti kérdések (származás, társadalmi szerep, presztízs) felvetésére is.

AZ ISKOLAÉPÜLET MÚLTJA ÉS JÖVŐJE

Elnök:

VARGA ATTILA
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Opponens:

HORVÁTH ZSUZSANNA
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Minőségi kritériumok az eredményes tanulási környezet kialakításában

RÉTI MÓNIKA
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Olvasható iskola – környezetpszichológia a tanulási tér kialakításában

LIPPAI EDIT
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Virtualizált tanulási környezet – tudástranszfer a kollaboráció, audio-vizualitás eszközeivel

GÁSPÁR ATTILA
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A fenntarthatóság szempontrendszere és a jövő iskolája

VARGA ATTILA
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Tanulás, tudás; Környezetpedagógia

Kutatásainkkal az iskolai infrastruktúra fejlesztését segítő szempontrendszer kidolgozását tűztük ki célként – szimpóziumunk ebbe a szerteágazó munkába ad betekintést.
A közoktatási intézmények infrastruktúráján belül az iskolaépületekre (beleértve a külső és belső tereket, az udvart és az elhatároló elemeket, mint a kerítést vagy kaput) és a bennük zajló tevékenységek támogatására fókuszáltunk. Az épülethasználat során a napi munka mellett a felújítás, iskolaépítés és újjáépítés szempontjait vettük figyelembe. Vizsgálataink kiterjedtek az Európai Uniós források bevonásával, több hullámban felújított, illetve újjáépített vagy bővített közoktatási épületek tervezési folyamatára, annak szempontjaira és a megvalósult fejlesztések hatására is.
Mivel hazánkban 2009 előtt a közoktatási épületek használatának pedagógiai-pszichológiai aspektusaival kapcsolatos kutatások nem folytak, munkánk úttörő jellegűnek mondható. Abból a szempontból is új utakon jártunk, hogy kutató-fejlesztő tevékenységünk során a pedagógiai, pszichológiai, a műszaki-informatikai és a környezeti tudományok művelőinek együttműködésével alkottuk meg minőségi kritériumrendszerünket és javaslatainkat.
Kétéves kutatásunk* egyrészt a nemzetközi szakirodalom feltáró elemzésén, másrészt elsősorban kvalitatív módszereken alapul: ezt különösen indokolja az előzmények hiánya. A szakirodalom tartalomelemzésével nyert szempontrendszerből kiindulva, azok megvalósulását, jelentőségét a térhasználatot feltáró, terepen végzett vizsgálatokkal (n=50), az intézményvezetőkkel és más épülethasználói csoportokkal készített strukturált interjúkkal és zárt végű kérdőívekkel (n=108), illetve az egyes minőségi kritériumok szerepét mélyebben tanulói kérdőívekkel egészítettük ki (n=322). Mindezek mellett egyetemi hallgatók bevonásával számos iskolai terekkel kapcsolatos kísérletet folytattunk (n=64). A későbbiekben az ezek alapján megfogalmazott javaslatainkat interdiszciplináris szakértői műhelyek során finomítottuk. Az első két előadás ezek eredményeit mutatja be.
Az első előadás bemutatja a kutatás módszereit és fő eredményeit valamint vázolja az iskolaépületek feltárt minőségi kritériumait, a további előadások a feltárt kritériumok közül fókuszálnak egyre-egyre.
A második előadás a kutatás környezetpszichológiai tanulságait ismerteti részletesen az olvashatóság minőségi kritériumát a középpontba állítva.
A harmadik előadás a tanuló környezet kritériumába mélyed el elsősorban a résztvevő tervezés szempontjából, melynek jó eszköze lehet a modern infokommunikációs technika.
Végül, a tervezés minőségét és pedagógiai értékét is meghatározó feltétellel, a fenntarthatóság szempontrendszerének érvényesülésével foglalkozik szimpóziumunk záró előadása. Kutatásunkkal igyekeztünk a hatékony tanulási környezetek tanuló szervezetek kialakítását segíteni. Reméljük, munkánkkal hozzájárultunk a jövő iskolájának kialakításához.

*A szimpóziumon bemutatott kutatást a TÁMOP-3.1.1-08/1-2008-0002 „21. századi közoktatás –fejlesztés, koordináció” című projekt támogatta.

MINŐSÉGI KRITÉRIUMOK AZ EREDMÉNYES TANULÁSI KÖRNYEZET KIALAKÍTÁSÁBAN

RÉTI MÓNIKA

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
retimon@gmail.com

Témakörök: Tanulás, tudás; Környezetpedagógia

A nemzetközi iskolaépítési trendek értékeléséhez *Manninen* és munkatársai tanulási környezet modelljét vettük alapul, amely öt vetületét (fizikai, technikai, szociális, lokális és didaktikai) írja le. A szakirodalom feltáró elemzése során megismert kritériumrendszerek közül ötöt vizsgáltunk meg alaposabban: a brit kormány óriási iskolaépítési programjának, a „*Building Schools for the Future*"-nek két kritériumrendszerét, az amerikai Eartman harmincegy kritériumát, az ökoiskolákkal kapcsolatos 12 SEED-kritériumot, illetve az agykutatás eredményeit felhasználó szintén 12 kritériumot. Ezek tartalomelemzésével kilenc kritérium-csoportot különítettünk el. Végül kritériumainkat összevetettük az OECD oktatási épületekkel foglalkozó CELE (*Creating Efficient Learning Environments*) projektjének hasonló keretrendszerével is.

A kilenc kritériumcsoport gyakorlati megvalósulását részben nemzetközi tanulmányutak (melyekben brit, szlovén, dán és amerikai iskolákat vizsgáltunk) és hazai terepen végzett vizsgálatok során tanulmányoztuk. Összesen 25−25 külföldi és hazai intézményt látogattunk meg, melyeket egy-egy eredményességi szempont (tanulói teljesítmények, hozzáadott pedagógiai érték, innovatív gyakorlatok) alapján választottunk ki. A helyszínen végzett kutatások során a térhasználati szokásokat, a közlekedő helyiségek szerepét, az egyes felhasználói csoportok fizikai jóléti szempontjainak, és szociokulturális különbözőségének, valamint a tevékenység-központú térrendezésnek az érvényesülését vizsgáltuk.

Megfigyeléseinket az intézményvezetőkkel és egyes épülethasználókkal (elsősorban pedagógusokkal és más iskolai dolgozókkal) felvett strukturált interjúk, illetve mintegy 50 pedagógussal felvett zárt végű kérdőív egészítette ki. A szempontrendszert a továbbiakban építész, tájépítész, oktatáspolitikai szakértő, pedagógus és pszichológus szakemberek bevonásával megvalósuló szakértői műhelymunka során finomítottuk.

Az előadás a tanulási környezet modell vetületei szerint mutatja be a feltárt kilenc kritériumcsoportot:

- a fizikai jóléttel kapcsolatos kritériumok;
- az iskola, mint egyénre szabott tér;
- a biztonsággal kapcsolatos kritériumok;
- az iskola, mint tanuló környezet;
- alkalmazkodókészség;
- az iskola, mint közösségi tér;
- az iskola, mint olvasható épület;
- a hely szelleme;
- fenntarthatóság

Az előadás záró részében bemutatásra kerül, hogyan segíti a kritériumok alkalmazása (az általunk feltárt jó gyakorlatok tapasztalatai alapján) az iskola eredményes működését és tanuló szervezetek kialakulását.

OLVASHATÓ ISKOLA – KÖRNYEZETPSZICHOLÓGIA A TANULÁSI TÉR KIALAKÍTÁSÁBAN

LIPPAI EDIT

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
edit.lippai.hu@gmail.com

Témakörök: Tanulás, tudás; Környezetpedagógia

Az Európai Unió támogatásával évek óta jelentős összegek fordíthatók a magyarországi közoktatási intézmények épületállományának megújítására. A tanulás terének vizsgálata rendkívül összetett, több tudomány együtt gondolkodását igényli. Az előadás az elmúlt két évben megvalósult kutatási projekt eredményeinek környezetpszichológiai tanulságait mutatja be, azon belül az olvashatóság fogalmának vizsgálatát részletezi.

A tanulási tér újragondolása során – Magyarországon először – párbeszéd indult meg építészek, pedagógusok, pszichológusok, oktatáspolitikusok, és egyéb környezettudományokkal foglalkozó szakemberek között az iskolai infrastruktúráról és annak fejlesztéséről. Az interdiszciplináris szakmai műhelyeket, a külföldi- és belföldi tanulmányutakat kiegészítette középiskolások és egyetemisták online kérdőíves vizsgálata (n=400), amelyek eredményei szintén bemutatásra kerülnek.

A fél évszázados múltra visszatekintő olvashatóság-vizsgálati módszerét, a kognitív térkép lerajzoltatását jobbára a vizuális és rajzképességek torzító hatása miatt kritizálták. Jelen kutatás azonban nem talált összefüggést az olvashatóság és a vizualitás között: az olvasható iskolai környezetet nem preferálták jobban azok a tanulók, akik a *Soloman-Felder* tanulási stílus tipológiájában a vizuális csoportba sorolhatók.

A kapott adatok alapján összességében az is elmondható, hogy a tanulási környezet fogalma inkább asszociálódik az otthonhoz, mint az iskolaépülethez, és az adatok alapján nyilvánvalónak látszik, hogy az olvasható iskolai környezetet alapvetően jobban preferálják a használók. E két pszichológiai tanulság új irányvonalat nyit meg a tanulási környezetek vizsgálatában, és egyértelműen jelzi, hogy a környezetpszichológiai szempontok érvényesítése participatív, különböző szakterületek együttműködését igénylő tervezési metódusok alkalmazásával, előfeltétele annak, hogy a jövőben megvalósuló iskolai infrastruktúra fejlesztések a lehető leghatékonyabban szolgálják a pedagógiai célok megvalósulását.

VIRTUALIZÁLT TANULÁSI KÖRNYEZET – TUDÁSTRANSZFER A KOLLABORÁCIÓ, AUDIO-VIZUALITÁS ESZKÖZEIVEL

GÁSPÁR ATTILA

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
gaspar.attila@ofi.hu

Témakörök: Tanulás, tudás; IKT, e-learning, távoktatás

Az információs társadalomban érvényesülni kívánó diákok és tanárok életét számtalan környezeti hatás formálta az elmúlt időszakban. Pusztán az internet rohamos terjedésével és növekedésével (http://www.internetworldstats.com) olyan kompetenciák váltak elengedhetetlenné, amelyek segítenek eligazodni egy strukturálatlannak tűnő információhalmazban, képessé tesznek megragadni a lényeges részeket, kiaknázni azokat az összefüggéseket, amelyek leggyorsabban juttatnak el céljainkhoz. A frontális oktatási módszerek mellett – vagy akár helyett – a kollaboratív, participatív, projektmunkára épülő technikák alkalmazása több szempontból eredményesebbnek bizonyul. Szerencsére a megállíthatatlan fejlődés nem pusztán feldolgozhatatlannak tűnő információmennyiséget zúdít ránk, hanem számos olyan eszközzel gazdagítja lehetőségeinket (pl. http://www.go2web20.net), amelyek megfelelő módszertannal párosítva (pl. a kollaborációt támogató WIKI alapú technológiák – http://www.wikipatterns.com) éppen az új igényeknek megfelelően segítik az ismeretátadást, tudáskormányzást – vagy akár tudományos környezetben a disszeminációt.
Az előadás során – rövid helyzetértékelést követően – madártávlatból áttekintünk néhány eszközt, amelyek eredményesen képesek támogatni az együtt tanulás, a participatív tervezés folyamatát, majd bemutatásra kerül egy hasonló célokat kitűző konkrét pilot projekt.
Ezen nyílt forráskódú, bárki által szabadon felhasználható és továbbfejleszthető portál célja osztálytermi jó gyakorlatok, workshopok, konferenciák alkalmával keletkező tudáselemek célközönséghez való hatékony eljuttatásának támogatása, és egy szemléletformáló hatás elindítása a magyar közoktatás berkeiben, amelynek segítségével nagyobb hangsúlyt és teret kaphatnak az audio-vizualitás, videó írásbeliség eddig ki nem használt lehetőségei a tudásátadás, tudástermelés, tudásmenedzsment területén. Mindemellett képes olyan virtuális tanulási környezetet létrehozni, amelyben a diákok a fent vázolt előnyöket kiaknázva, projektmunka keretében dolgozhatnak fel egy témakört korszerű eszközökkel és módszertannal támogatva. (Az alapötlet az MIT OpenCourseWare projektjéből származik – http://ocw.mit.edu)
A fejlesztés eredményeképpen létrejövő projekt érdekessége, hogy amint lehetőségünk nyílt a leendő célközönség (tanárok, diákok, oktatáskutatók) bevonására, egy folyamatos akciókutatás keretében folytatódott a fejlesztés. A jelenleg több mint 50 feltöltött tartalmi elem (amely videófelvételek, prezentációk és kiegészítő szöveges információk összessége) tapasztalatai és a felhasználók visszacsatolásai alapján különös hangsúlyt fektetünk az esélyegyenlőségi kritériumokra, a felhasználóbarát kezelőfelületek tervezésére.
A projekt eredményeképpen egy újfajta tudástranszfert támogató eszköz mellett létrejön egy közösségi licenc (http://hu.wikipedia.org/wiki/GNU_General_Public_License, (https://creativecommons.org) alapú fejlesztési módszertan is, mely jelenleg egyedülálló a magyar közoktatásban.

A FENNTARTHATÓSÁG SZEMPONTRENDSZERE ÉS A JÖVŐ ISKOLÁJA

VARGA ATTILA

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
varga.attila@ofi.hu

Témakörök: Tanulás, tudás; Környezetpedagógia

Kutatásaink során az intézményvezetőkkel és az épülethasználói csoportokkal felvett interjúkból egyértelműen kiemelkedett az iskolaépületnek (és az iskolának, mint intézménynek) a települési kontextusba való beágyazódása és a jövőbemutató megoldások alkalmazásának igénye.
Hogyan segíti ezeket a törekvéseket a fenntarthatóság eszmerendszere? A fenntarthatóság kérdését három szempontból értelmezhetjük:

1) a fenntartás, üzemeltetés (ezek költségeinek, lehetőségeinek, felelősségének) tervezését bármilyen infrastruktúrát érintő változás előtt;
2) a fenntartható technológiai megoldások előnyben részesítését (szem előtt tartva, hogy az iskola számos módon nevel: közvetve már az ilyen jellegű technológiák bemutatásával is);
3) a fenntarthatóság pedagógiájának napi gyakorlatba való beépítését.

A nemzetközi szakirodalom alapján végzett trendelemzés és saját az első előadásban bemutatott kutatásaink a fenntarthatóság szempontjából több ellentmondásra világítottak rá. A fenntarthatóság fent ismertetett mindhárom értelmezési lehetősége kapcsán egy ellentmondást vázolunk.
Tapasztalataink szerint az üzemeltetés szempontjából legalapvetőbb ellentmondás még mindig a rövid távú beruházási költségek és hosszú távon elérhető megtakarítások között húzódik. Az iskolaépületek tervezése során gyakran kerülnek előtérbe a kisebb beruházási, de nagyobb fenntartási költségű megoldások.
Az anyaghasználat, a fenntartható technológiák alkalmazása elsősorban akkor jelent tanulási eredményekben is megtérülő ráfordítást, ha azok használata a napi tanulási folyamat, illetve a tudatos épülethasználat részévé válik, ugyanakkor mindennek a szakmai feltételei jelenleg kevéssé adottak.
Saját eredményeinken kívül ezt támasztják alá egy a kutatásainkkal párhuzamosan folyó, zárt végű kérdéseket tartalmazó kérdőíves vizsgálat első eredményei, ahol a válaszadó mintegy 1196 pedagógus egyöntetű véleménye (88%) az volt, hogy az infrastruktúra javítása hatékonyabbá teszi munkájukat – ugyanakkor mintegy 70%-uk ezt csak megfelelő módszertani segítséggel párosulva tartotta eredményesnek.
A fenntarthatóság pedagógiájának napi gyakorlatban való beépítésének az egyik legnagyobb akadálya, hogy sokszor az iskola fizikai környezete teljesen más üzenetet sugall, mint pedagógiai programja. Az előadás záró része azt mutatja be, hogy a szűken értelmezett fenntarthatósági kérdéseken túl sokszor már az iskolaépület jellege (hálózati központ, erőd, szétszórt vagy kiterjesztett iskola) és pedagógiai küldetése közötti ellentmondás is nagymértékben alááshatja a pedagógiai munka és így a fenntarthatóság pedagógiájának az eredményességét is. Tapasztalataink szerint a didaktikai célnak megfelelően átalakított vagy a belső térrendezés által változtatott épület jelentősen növeli a benne folyó munka hatékonyságát és ezzel megalapozhatja a fenntarthatóság pedagógiájának eredményességét is.

A FELSŐOKTATÁS SZEREPE A REGIONÁLIS TÁRSADALMI KOHÉZIÓ ERŐSÍTÉSÉBEN

Elnök:

PUSZTAI GABRIELLA
Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete

Opponens:

KOZMA TAMÁS
Debreceni Egyetem

Indokolt-e a hátrányos helyzetűek tehetséggondozása a felsőoktatásban?

CEGLÉDI TÍMEA – FÓNAI MIHÁLY
Debreceni Egyetem Neveléstudományi Doktori Program – Debreceni Egyetem Neveléstudományi Doktori Program

Felnőttképzés − továbbképzés − integráció szerepe egy határmenti térségben

CHRAPPÁN MAGDOLNA – ERDEI GÁBOR
Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete – Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete

Önképzés és adaptivitás. A pedagógusok tudása, mint szociális konstrukció – avagy hogyan tanulnak a pedagógusok egymástól?

BORDÁS ANDREA
Debreceni Egyetem Neveléstudományi Doktori Program

A hallgatói jól-lét szociális és mentális dimenziói

BARTA SZILVIA – KOVÁCS KLÁRA
Debreceni Egyetem Neveléstudományi Doktori Program – Debreceni Egyetem Neveléstudományi Doktori Program

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Kutatócsoportunk évek óta arra a kérdésre keresi a választ, hogy a felsőoktatás hogyan járul hozzá egy régió társadalmának, gazdaságának átalakulásához, s hogy vajon a felsőoktatás, széles körű kiterjedése mellett milyen mértékben tud választ adni azokra a regionális társadalmi szükségletekre, amelyek ellátására hivatott.

Jelen kutatás során a felsőoktatás szerepét olyan értelmezési keretben vizsgáljuk, hogy az hogyan támogatja a társadalmi kohézió megteremtését, s elsősorban arra kérdezünk rá, hogy miként járul hozzá a felsőoktatás olyan társadalmilag közös tudás konstrukciójához, amely az egyéni és kollektív érdekek felismerésén, összehangolásán és az ennek érdekében való kooperálni tudáson alapul.

A társadalmi kohézió fogalma ahhoz a társadalomelméleti felfogáshoz köthető, amely szerint az egyre komplexebbé váló társadalomban jelen levő strukturális és kulturális diverzitás szétfeszítő hatásait mérsékelni képes a társadalom tagjainak együttműködése, egyének, csoportok, szervezetek tudatos összekapcsolódása, kölcsönös függésük felismerése, a rövid távú, önös érdekeken való felülemelkedés normaként való elfogadása. A közgondolkodásban sürgető igény jelentkezik a felsőoktatás funkcióinak újradefiniálása iránt, s amikor a társadalmi kohézió társadalomelméleti fogalma az utóbbi években a nemzetközi szervezetek által preferált, divatos kifejezéssé vált, az a meggyőződés került előtérbe, hogy a felsőoktatásnak kettős, s egymást átható célja, hogy az egyéni és a kollektív jóllétet növelje.

Ez a célrendszer a lokális és regionális beágyazottsága révén elsősorban a környező társadalom problémáira effektív és adekvát válaszok alapján értelmezhető. Bár a gazdasági jólét ennek nagyon fontos komponense a jól-létnek, világos, hogy önmagában nem teljesíti azt, a felsőoktatás eredményességében tehát a nem-gazdasági faktorok jelentős szerepet játszanak. Ennek kapcsán egy sor kérdés válik fontossá: az átalakuló felsőoktatás különböző szintjei milyen képzési célokat teljesítenek; a rövid távú munkaerőképzés szűkebb horizontján túl mennyire felelnek meg ezek annak a holisztikus eredményességi koncepciónak, ami a végzettek jól-létét célozza meg; s végső soron képes-e túllépni az intézményi utilitarizmus pillanatnyi, gazdaságilag vezérelt önérdekein a régióban. Mennyire biztosítja a társadalmi csoportok széles körének bejutását, azaz mennyire képes a hátrányos külső feltételek hatását csökkenteni, milyen mértékben strukturálja át a régió társadalmát, mennyire képes közvetíteni az együttműködést segítő normákat a társadalom felé.

Kutatásunk során arra vállalkozunk, hogy egy társadalmi-gazdasági hátrányokkal küzdő térségben a felsőoktatás eredményességének különböző dimenziói mentén vizsgáljuk meg, mennyire felel meg ezeknek az elvárásoknak. A szimpózium a kutatómunka első eredményeit kívánja bemutatni.

INDOKOLT-E A HÁTRÁNYOS HELYZETŰEK TEHETSÉGGONDOZÁSA A FELSŐOKTATÁSBAN?

CEGLÉDI TÍMEA[*] – FÓNAI MIHÁLY[**]

[*] DE Neveléstudományi Doktori Program
t.cegledi@gmail.com
[**] DE Neveléstudományi Doktori Program
fonai.mihaly@law.unideb.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

Noha a felsőoktatási intézmények többsége prioritásként jelöli meg a tehetséggondozó munkát, a kérdést tárgyaló dokumentumok áttanulmányozása alapján megállapítható, hogy a felsőoktatás tehetséggondozásában a hátrányos helyzetűekkel való foglalkozás nem kap akkora hangsúlyt, mint a közoktatásban. Történeti összehasonlításban a szakkollégiumok deklarált céljai között sem szerepel olyan mértékben az alacsony státusú családokból származók támogatása, mint az mondjuk a népi kollégiumok pedagógiai és társadalmi feladatvállalásában, sokkal inkább a már bizonyított teljesítmény, vagy a szakkollégium értékeihez igazodó személyiség a mérvadó a felvételinél. A tudományos diákkörben való részvétel is a hallgatók kezdeményezőkészségén, már felmutatott teljesítményén alapul.
Korábbi elemzéseink szerint az utóbbi évtizedben az egyik legnagyobb múltú egyetemi tehetséggondozó program felvételi eljárásában is csökkent a családi háttér súlya. Előadásunk kiinduló kérdésének megfogalmazásakor a felsőoktatási tehetséggondozás bő százéves történetének tükrében szemléltük napjaink tehetséggondozását, s próbálunk a társadalom makroszintű folyamatai mentén választ találni erre a hangsúlyeltolódásra.
A jelenség mikroszintű elemzését is elvégezzük. Előadásunkban arra a kérdésre keressük a választ, hogy a hátrányos helyzet figyelembe vétele vajon indokolt-e napjaink tömegesedett felsőoktatásának tehetséggondozásában. Elemzésünkben a legnagyobb hagyománnyal rendelkező átfogó egyetemi tehetséggondozó program felvételi eljárása során keletkezett hallgatói adatbázist használjuk. A felvételi során a tanulmányi eredmény alapján általában a legtöbb pontot elérő 15−20% tölti ki a motivációt, intelligenciát, iskolai előmenetelt, jövőbeli terveket, szocio-kulturális háttért felmérő kérdőívet. Nyolc évet átfogó időintervallumban van lehetőségünk megvizsgálni, hogy a hátrányos helyzetű, ám jól teljesítő (reziliens) hallgatók esetében milyen rizikó és kompenzáló tényezők befolyásolják az iskolai előmenetelt a nem hátrányos helyzetű hallgatókkal összehasonlítva.

FELNŐTTKÉPZÉS − TOVÁBBKÉPZÉS −INTEGRÁCIÓ SZEREPE EGY HATÁRMENTI TÉRSÉGBEN

CHRAPPÁN MAGDOLNA[*] – ERDEI GÁBOR[**]

[*] DE Neveléstudományok Intézete
chrappanm@gmail.com
[*] Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete
erdei.gabor2@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; régió

Kutatásunk célja, hogy egy határmenti régió felsőoktatási intézményeinek társadalmi integrációs és társadalmi kohéziót megvalósító szerepét elemezze, döntően az intézmények LLL politikájának és tevékenységeinek, valamint az azt igénybevevő célcsoportok vizsgálatával.
A kutatás első fázisában az érintett felsőoktatási intézmények formális szervezeti szintű LLL-stratégiáját analizáltuk és hasonlítottuk össze az EU és a két ország (Románia és Magyarország) hivatalos felnőttképzési politikája és annak felsőoktatási dimenziói kontextusában.
A dokumentumelemzés során részben a stratégiai intézményi dokumentumokat, részben a képzési struktúrát és a képzések belső tartalmi elemeit vizsgáltuk, amelyek alapján kiderült, hogy a szándékok és hivatalos kinyilatkoztatások szintjén a LLL jelentősége tükröződik, a konkrét képzési megvalósítás során azonban már kevéssé vagy egyáltalán nem jelenik meg az élethosszig tartó tanulás szemlélete.
A kutatás második fázisa az érintett intézményekben tanuló felnőtt hallgatókat vizsgálta, kitérve azok tanulási aspirációira, a megszerzett tudás lehetséges munkapiaci hasznosulására, továbbá különféle háttérváltozók alkalmazásával feltérképeztük az intézmények térbeli vonzáskörzetét. A kérdőíves lekérdezés, valamint a fókuszcsoportos interjúk adatelemzése még nem teljes, ám az alapvető trendek már jól kiolvashatók.
Az elsődleges elemzési adatok alapján jelenleg még alapvető különbség mutatkozik a magyar és a romániai felsőoktatási intézmények LLL-stratégiája és annak tényleges intézményi manifesztációja között; a képzések között eltérő a piaci és az LLL- szemlélet megjelenése, jóllehet a hallgatók elvárásai között ez már megjelenik. Szakonként eltérően szignifikáns különbség mutatkozik az LLL és a felnőttképzéssel kapcsolatos attitűdökben és a későbbi tanulási és intézményválasztási szándékokban (azokon a szakokon, amelyek alapvetően és jellegzetesen piacorientáltak, sokkal komolyabb minőségmutatóként jelenik meg a képző intézmény nyitottsága és a rugalmas, belső alternatívákat kínáló képzési struktúra, mind a graduális, mind pedig a posztgraduális képzésekben).

ÖNKÉPZÉS ÉS ADAPTIVITÁS. A PEDAGÓGUSOK TUDÁSA, MINT SZOCIÁLIS KONSTRUKCIÓ – AVAGY HOGYAN TANULNAK A PEDAGÓGUSOK EGYMÁSTÓL?

BORDÁS ANDREA

DE Neveléstudományi Doktori Program
brdsandi@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

Világszerte egyre nagyobb figyelmet szentelnek a továbbképzések mellett a pedagógusok szakmai fejlődését biztosító alternatív módszereknek, lehetőségeknek: különböző készségfejlesztő tréningeknek, szakmai tanuló közösségeknek, a pedagógusok tudományos kutatásokba való bekapcsolódásának, gyakorlatuk reflektív elemzésének. Kutatásunk elméleti keretét a szociális konstruktivizmus pedagógiai adaptálása adja, az újnak mondható paradigma miszerint a felnőttképzésben, s különösen a pedagógusok továbbképzésében a szituatív tanulásnak, a szakértők (jelen esetben pedagógusok) tudás- és gyakorlatmegosztásának, a kutatásalapú tanulásnak és a diskurzív közösségek interakcióiban megvalósuló tudásépítésnek különösen fontos szerepe van.
Kutatásunk mintáját az általunk szakmai tanuló közösségként értelmezett *Nagyváradi Drámapedagógiai Műhely* adta. Ilyen értelemben kutatásunk speciális, hiszen egy alulról szerveződött szakmai tanuló közösség közegén keresztül elemzi és értelmezi a romániai pedagógus életpálya modell adta formális lehetőségek (akkreditált továbbképzések, úgynevezett fokozati vizsgák) hatékonyságát, illetve hiányosságait. A magyarországi Pedagógus életpálya modellre való reflektálás révén célunk mindazoknak a pozitív és negatív tapasztalatoknak a leszűrése, amelyek a jövőbeli gyakorlatot segíthetik. Kutatásunkban arra kerestünk választ, hogyan ítélik meg a gyakorló pedagógusok a szakmai fejlődésüket elősegítő képzések hatékonyságát, miért érzik szükségét mindezek mellett az önszerveződésnek, az önfejlesztésnek, és felfedezhető-e valamilyen közös identitás azoknál a pedagógusoknál, akik a Műhely magjának, aktív csoportjának tagjai.
Kutatásunkat 2011 januárjában folytattuk, amikor a *Nagyváradi Drámapedagógiai Műhely* által szervezett *Országos Drámapedagógiai Napokon* minden részt vevő pedagógushoz (n=104) eljuttattuk kérdőívünket. A minta teljes lekérdezése papíralapú, nyomtatott kérdőívek segítségével valósult meg. A kérdőívek feldolgozásának eredményeként elmondható, hogy az ismeretek adaptivitása tekintetében a pedagógusok három különböző típusú tevékenységformát tartottak a leghatékonyabbnak: a tréningszerű továbbképzéseket, a különböző versenyeken, vetélkedőkön kialakuló diskurzív közösségeket, valamint azokat a pedagógiai kutatásokat, amelyeket egyetemi vezetőtanárokkal együtt végeztek. Ezek az eredmények azt igazolják, hogy a társas interakciók, a szituatív tanulás különösen hasznosnak bizonyulnak a pedagógusok szakmai továbbfejlődésében, és az iskolán kívül szerveződő szakmai tanuló közösségek létjogosultsága a tudásmegosztás és a tudásépítés diskurzív folyamatában nyer alátámasztást. Az is világosan látszik, hogy a módszertani hétvégén részt vevő pedagógusok önképzési motivációja, értékítéletei és attitűdjei, kapcsolatban vannak a Műhely-tagság formájával: a drámapedagógia iránti elkötelezettség növekedésével párhuzamosan a kíváncsiságtól a pragmatizmuson át a tudatos szakmai önképzésig vezet az út.

A HALLGATÓI JÓL-LÉT SZOCIÁLIS ÉS MENTÁLIS DIMENZIÓI

BARTA SZILVIA[*] – KOVÁCS KLÁRA[**]

[*] DE Neveléstudományi Doktori Program
szilviabarta.de@gmail.com
[**] DE Neveléstudományi Doktori Program
kovacs.klarika87@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A jólét és jól-lét koncepcióinak differenciálódását követően számos vizsgálat indult a lakosság jól-létének különböző dimenziókban történő feltérképezésére. A középiskolások körében több hasonló kutatás zajlott, azonban a felsőoktatásban tanuló hallgatók jól-léte felé a szerkezetváltó és tömeges felsőoktatás kihívásai miatt fordult a szakmai érdeklődés. Magyarországon a kérdés még felderítetlen, holott a rendszerváltás óta számos ifjúságkutatási projekt indult el. Kutatásunk célja a hallgatók szociális jól-létének megragadása és feltérképezése a szakirodalomban megtalálható mérőeszközök adaptálása segítségével. További, ezzel összefüggő kutatási kérdés, hogy a mai anómiásnak tekintett társadalom „tünetei" felfedezhetőek-e az általunk kialakított hallgatói csoportok értékekhez és normákhoz fűződő viszonyrendszerében. Elemzésünk − a célcsoport, az átdolgozott és így alkalmazott mérőeszközök, valamint a speciális helyzetű régió miatt − hiánypótló.
A vizsgált fogalom számos társadalmi indikátorral mérhető, elemzésünk a skandináv modell módszertanára épül. Az eredeti, általános társadalmi jelzőszámok 11 dimenziót ötvöznek, melyeket szükségszerűen adaptáltunk a vizsgált speciális populációhoz, s az alábbi dimenziókban vizsgálódtunk: család, iskolázottság, foglalkoztatás, munkakörülmények, jövedelmek, vagyoni helyzet, szabadidő és rekreáció, társadalmi kapcsolatok. A lakáskörülmények, közlekedés, szolgáltatásokhoz való hozzáférés, közéleti aktivitás, közbiztonság, egészség, és társadalmi mobilitás dimenzióinak figyelmen kívül hagyását a vizsgált minta sajátosságai indokolják.
Az elemzéshez egy 1361 esetből álló, reprezentatív mintavételen alapuló hallgatói adatbázisra támaszkodtunk. Többváltozós statisztikai módszerek segítségével vizsgáltuk a szociális jól-lét dimenzióit, melyek révén 145 változó, 24 faktor bevonása után 5 hallgatói klasztert különítettünk el. Az előadásban e hallgatói csoportok értékekhez és normákhoz fűződő beállítódásait vizsgáljuk. Megállapítjuk, hogy e hátrányos helyzetű régióban a legmagasabb számban a legalacsonyabb szociális jól-lét indikátorokkal jellemezhető csoportok képviseltetik magukat, akik bizalmatlansággal és értékvesztettséggel, a normákhoz fűződő bizonytalan viszonnyal jellemezhetők. A társadalmi összetartozás megtartó erejének jelen populációban kivételesen nagy szerepe lehet, amely funkciót a régió felsőoktatási intézményeinek szükséges gyakorolnia.

PEDAGÓGIAI KULTÚRAVÁLTÁS TANTESTÜLETI SZINTEN

Elnök:

UGRAI JÁNOS
Miskolci Egyetem

Opponens:

NAHALKA ISTVÁN
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

A kultúraváltás egyik letéteményese: kommunikáció a tantestületben

ÁDÁM ANETTA
Miskolci Egyetem

Egy komplex módszertani program adaptációs lehetőségei

K. NAGY EMESE
Miskolci Egyetem

Iskolafejlesztési dilemmák a halmozottan hátrányos helyzet kontextusában

KNAUSZ IMRE
Miskolci Egyetem

Pedagógiai kultúraváltás a feladatkultúra megváltoztatásával, avagy miben fejleszti a tanárt a feladatfejlesztés?

EINHORN ÁGNES
Miskolci Egyetem

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók tömegeivel foglalkozó iskolák sikerességét messzemenőkig meghatározza a pedagógusok, s általában a tantestület intellektuális és mentális állapota. Ha egy iskola jobbára a napi nehézségektől csak szenvedő, a változástól félő, a módszertani megújulástól elzárkózó, önnön tevékenységére reflektálni képtelen, egymással érdemben nem kommunikáló tanárokból áll, akkor nagy biztonsággal kijelenthető, hogy az az iskola nemcsak a körülmények rabjává, hanem egyenesen a problémák újratermelőjévé és gyarapítójává válik.
Ezzel szemben számtalan példa bizonyítja, hogy az innovációra nyitott, önkritikus-önelemző, valóban együtt gondolkodó, alkotó közösségek képesek egy-egy településen olyan lokális szellemi centrumot teremteni, amely kiutat mutat és létező alternatívát kínál a nehéz helyzetbe került lakosság számára. Robbanásig feszült társadalmunkban – különösen az észak- és kelet-magyarországi térségekben – kulcsfontosságú kérdés, hogy a „mocsárba ragadt" tantestületek megmenthetők-e a teljes lesüllyedéstől.
Szimpóziumunkon annak a kutatásnak az első eredményeit bocsátjuk vitára, amelyben azt vizsgáljuk, hogy milyen feltételei vannak egy-egy tanári gárda kultúraváltásának. Minek kell teljesülnie ahhoz, hogy örömmé váljon a pedagógusoknak a mégoly nehéz napi munka is? Hogyan lehet elérni ezt és milyen nehézségek veszélyeztetik egy-egy ilyen változás tartóssá válását? Hol és milyen mozgástere van e folyamatok elősegítésében a pedagógiai kutató-fejlesztő szakembereknek? Ezekre a kérdésekre keressük a választ annak reményében, hogy ezáltal közelebb jutunk társadalmunk egyik legégetőbb feladatának valóban hatékony megoldásaihoz.

A KULTÚRAVÁLTÁS EGYIK LETÉTEMÉNYESE: KOMMUNIKÁCIÓ A TANTESTÜLETBEN

ÁDÁM ANETTA

Miskolci Egyetem
boladama@uni-miskolc.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Egy iskola, egy tantestület belső kommunikációs folyamatait, annak minőségét, sajátos jellemzőit sokféle tényező határozza meg. Ugyanakkor a kommunikáció sajátosságai jelentősen hatnak többek között az ott folyó pedagógiai munkára, valamint a tanárok mentális és szakmai közérzetére is. Különösen fontos szerepe van a szakmai kommunikációnak egy olyan intézményben, ahol fontos kihívások előtt állnak, válaszokat keresnek pedagógiai és társadalmi nehézségekre.
Előadásunkban egy több hónapon át tartó műhelymunka tapasztalatait – többek között az annak nyomán készült írásos anyagokat, a tanárok által írt önreflexiókat – elemezzük, értelmezzük. E projekt során egy miskolci, tudatosan és kifejezetten hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulókat fogadó egyházi szakképző iskola tanárai vállalták, hogy eddig megválaszolatlan – esetleg fel sem tett, meg sem fogalmazott – kérdéseikre, problémáikra egy hasonló körülmények között sikeresen dolgozó általános iskola gyakorló pedagógusainak a segítségével keresnek válaszokat és megoldásokat. Az intézmény megújulását, szakmai útkeresését hivatott folyamat – jelen ismereteink szerint – sikeresnek bizonyult: a korábban szakmai kérdésekről egymással alig beszélgető pedagógusok megnyíltak, s egymást támogató, ösztönző kollégákká váltak.
E folyamatot elemezendő megvizsgáljuk, hogy egy épp nehéz helyzetben lévő intézmény tanárai hogyan fogalmazzák meg problémáikat, milyen mélységben és milyen fórumon folytatnak ezekről szakmai diskurzust. Milyen irányban keresik a megoldáshoz vezető utakat, ennek során mennyire támaszkodnak arra a szakmai közösségre, amelyben nap, mint nap végzik feladataikat. Végül arra keressük a választ, a szakmai kommunikáció belső és külső facilitálása hogyan tudja segíteni az iskolai innovációs folyamatokat, a facilitálásnak milyen hatékony, mindenki által adaptálható módszereit, folyamatait tudjuk beépíteni az iskolák önmegújító törekvéseinek segítésére.

EGY KOMPLEX MÓDSZERTANI PROGRAM ADAPTÁCIÓS LEHETŐSÉGEI

K. NAGY EMESE

Miskolci Egyetem
k.nagy.emese@t-online.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A heterogén tanulói csoportokban az alacsony státuszú, tanulásukban lemaradt tanulók jelentik a legnagyobb kihívást a pedagógusok számára. A Stanford Egyetem által kidolgozott, tanulói státuszt kezelő *Komplex Instrukciós Program* olyan speciális kooperatív tanítási eljárás, amely lehetővé teszi a tanárok számára a magas szintű csoportmunka szervezését olyan osztályokban, ahol a tanulók közötti tudásbeli különbség és kifejezőkészség tág határok között mozog, így az elvégzett munka eredményeként a tanulók leszakadását lassítja, megakadályozza. Az órai munka során a tanárok új szerepet vállalnak. Az utasító, korrigáló helyzetből szervező szerepbe lépnek.

Kutatásunk célja annak feltárása, hogy egy miskolci középiskola pedagógus közössége milyen változásokon ment keresztül tanítási módszerének a KIP-pel történő gazdagítása során. Tanítási órák megfigyelésén keresztül vizsgáltuk, hogy az eredmény elérése érdekében képes-e egy tantestület minden tagja a fenti követelményeknek megfelelő munkaszervezésre.

A pedagógusok részére az egyik feladat az volt, hogy a Program változást idézzen elő a tantestület minden tagjának szemléletében, különösen azokéban, akik a gyerekek képességeit az intelligencia „egydimenzionalitása" oldaláról közelítik meg, és az okos-buta skálát vallják. Arra jutottunk, hogy szoros összefüggés mutatható ki a tanárok szemlélete, tevékenysége és a státuszprobléma sikeres kezelése között. A tanárok pozitív, ösztönző attitűdjének nagy jelentősége van az eredmények elérésében, s a megfelelő tanítási módszer és stratégia megválasztása segíti a tanulók egyéni képességeinek kibontakoztatását, segíti annak felismerését, hogy melyik tanuló miben tehetséges.

A módszer adaptációja hosszú folyamat volt: mind a tanulóknál, mind tanárnál időt vett igénybe a megszokottól eltérő tanórai szerep elsajátítása. A gyerekeknek szokatlan volt a hatalom megosztása, az együttműködés új formája, a szabályok és szerepek alkalmazása, és nem utolsó sorban a státuszproblémák kezelése.

Arra a következtetésre jutottunk, hogy a munka sikere sokban függ attól, hogy a pedagógusok mennyire értik meg a jól felépített órai munka lényegét, annak alkalmazási feltételeit és mennyire tudja a tantestület minden tagja alkalmazni azt. A tanárok újfajta gondolkodásmódot és új módszereket sajátítottak el, miközben megtanultak „szociológusként gondolkodni, ezáltal megértették, hogy egy diák viselkedését hogyan befolyásolják társai elvárásai, valamint hogy milyen módon lehet megváltoztatni ezeket az elvárásokat. Mivel a pedagógusok választották ki az óra témáját, ők határozták meg az óra felépítését, menetét és az értékelési rendszert, ezért az ő feladatuk volt az elmélet gyakorlattá alakítása. A tanárok megtanulták, hogy a hierarchia fennmaradását a feladat állandósága konzerválja, ellenben, ha az állandóság megváltozik, a hierarchia struktúrájában változás állhat be.

ISKOLAFEJLESZTÉSI DILEMMÁK A HALMOZOTTAN HÁTRÁNYOS HELYZET KONTEXTUSÁBAN

KNAUSZ IMRE

Miskolci Egyetem
knauszi@knauszi.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Az előadás öt modellértékű borsodi iskola gyakorlatát elemzi vezetőkkel és pedagógusokkal készített interjúk alapján. Ha megvizsgáljuk azoknak az iskoláknak a gyakorlatát, amelyek eredményeket tudnak felmutatni a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek iskolai sikerességének növelése terén, azt tapasztaljuk, hogy igen különböző, egymással nehezen összeegyeztethető utakat követnek. Értelemszerűen minden iskola abban hisz, hogy a maga választotta út vezet a célhoz. Egy ilyen azonosulás minden bizonnyal az eredményesség alapfeltétele. Probléma csak akkor merül fel, amikor az intézmények tudásukat, tapasztalataikat más intézményeknek akarják továbbadni. Ilyenkor nagy a valószínűsége annak, hogy a választott út az egyedül üdvözítő útként jelenik meg olyan iskolák számára is, amelyeknek mind helyzete, mind környezete, mind személyi összetétele, mind korábbi tapasztalatainak rendszere különbözik a modelliskoláétól. A probléma attól válik komollyá, hogy a választott utak korántsem problémamentesek: egyformán fontos, de egyszerre nem megvalósítható célok versengenek egymással, és ezek némelyike óhatatlanul áldozattá válik. Ezen a ponton nélkülözhetetlen a külső szakemberek közvetítő szerepe. Az ő dolguk, hogy segítsék a dilemmák tudatosítását és elemzését, ami alapfeltétele annak, hogy az útkereső iskola valóban rátaláljon a saját útjára.

Az interjúk vezérlő kérdései a következők voltak.

1) Milyen külső modelleket követett az iskola, amikor a saját útját kialakította? Mennyire viszonyult kritikusan ezekhez a modellekhez? Miért?
2) Milyen nehézségekkel találkoztak a modell megvalósítása során? Ezek hatására módosították-e az „útitervüket”?
3) Melyek a legfontosabb céljaik a tanulókkal kapcsolatban? Gondolják-e, hogy bizonyos célokról le kell mondaniuk?

Az elemzés a következő dilemmák köré szerveződik.

1) Motiváció versus módszeresség. Szegény sorsú gyerekek esetében különösen kiéleződik a kérdés: mennyiben kell, hogy a rendszeresség, az iskola üzemszerű működése a motivációs célú tevékenységek áldozata legyen? Vagy fordítva: milyen motivációs erőket kell feláldozni a rendszeresség érdekében?
2) Módszerek versus tartalom. A folyamatokra koncentráló képességfejlesztő oktatás vagy a mélyebb megértés előmozdítása a cél? Mennyiben mondanak ezek ellent egymásnak, és melyik szolgálja inkább a hátrányos helyzetű tanulók érdekeit?
3) Kultúraerősítés versus kulturális váltás. Minél nagyobb a szakadék az iskola által képviselt kultúra és a gyerekek saját kultúrája között, annál élesebb a kérdés: összeegyeztethető-e a saját kultúra (pl. nyelvhasználat) önbizalom-növelő megerősítése a hivatalos kultúra hatékony elsajátításával, ami a felemelkedés nélkülözhetetlen előfeltétele.

PEDAGÓGIAI KULTÚRAVÁLTÁS A FELADATKULTÚRA MEGVÁLTOZTATÁSÁVAL, AVAGY MIBEN FEJLESZTI A TANÁRT A FELADATFEJLESZTÉS?

EINHORN ÁGNES

Miskolci Egyetem
einhorn.agnes@gmail.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A 20. század közepétől a pedagógia egyik kulcskérdése a készségfejlesztés, s bár magának a készségnek a fogalomértelmezése meglepően változatos és bizonytalan a szakirodalomban, a mai iskoláknak és a módszertannak ez az egyik legproblematikusabb kérdése. Utóbbinak természetesen csak egy kis szelete a feladattipológia problémája, azonban a tanári szakmai tudás szempontjából alapvető jelentőségű, hogy milyen mértékben képes a tanár különböző céloknak megfelelő feladatokat készíteni, a tananyagokban megjelenő kész feladatok minőségét és célszerűségét megítélni, és a kész feladatokat szükség esetén adaptálni. A tevékenykedtető, készség alapú tanítás ugyanis elképzelhetetlen jó minőségű feladatok nélkül, ráadásul a heterogén csoportban, a nehezebben koncentráló, kevésbé együttműködő, kevésbé szociális tanulókkal való munka során nem célravezető a frontális munkaforma használata, tehát megkerülhetetlen a feladatkészítés.
A feladatkészítés olyan terület, amely érintkezik a tantárgypedagógiák, a tananyagfejlesztés és a pedagógiai mérés szakterületeivel, a különböző célú feladatok készítése során azonban nagyon sok hasonlóság és azonosság figyelhető meg. Az előadásban a feladatok problémáját egyben kezelem a fejlesztésre és a mérésre vonatkoztatva, és a tantárgy független elemeket emelem ki.
Az előadásban egy készülő módszertani tankönyv alapján áttekintem azokat a területeket, amelyek a feladatkészítés szempontjából fontosak, és a tanárok alapvető módszertani kultúrájára is erősen hatnak. Ezek közül legfontosabb a feladatok és a célok kapcsolata, általában nehezen tudnak ugyanis a gyakorló tanárok fejlesztési célokat, tantervi követelményeket, és még nehezebben mérési követelményeket meghatározni. Mivel a feladatkészítés alapja az árnyalt célmeghatározás, ezen a területen komoly eredményeket lehet elérni a feladatkészítés gyakorlásával.
A tanárok feladattal kapcsolatos vélekedéseit meghatározza néhány mítosz is.. Ezek közül jelentős az az elképzelés, amely a készségfejlesztéshez komplex nyitott feladatokat társít, a méréshez pedig zárt formátumokat. További mítosz az, amely a tanítási folyamatot a tanulók későbbi sikeressége reményében állandó vizsgatréninggé alakítja át, és végül az osztálytermi mérésben rejlő módszertani lehetőségek kihasználatlansága azért, mert az osztálytermi mérés módszertanát a vizsgáztatás szabályaihoz igazítják.
Az előadásban arra mutatok lehetőségeket, hogy ezeken a nagyon fontos területeken hogyan lehet a tanárok módszertani szokásain változtatni.

A GYÓGYPEDAGÓGIA AKTUÁLIS ELMÉLETI KÉRDÉSEI

ELNÖK:

MESTERHÁZI ZSUZSA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

A gyermektanulmányozás és a gyógypedagógia kapcsolata a XX. század elején Magyarországon

GÁL ANIKÓ
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézet

A Montessori pedagógia megjelenése a hazai értelmileg akadályozottak gyógypedagógiájában

MEDE PERLA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

Az önérvényesítés jelentősége, szerepe és lehetőségei értelmileg akadályozott személyek életminőségének javításában. Egy participatív kutatás.

RADVÁNYI KATALIN – HEISZER KATALIN
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Autizmussal élő gyermekek kognitív funkcióinak vizsgálata

BALOGH VIRÁG
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Helyzetértékelés a kora gyermekkori intervenciós rendszer hálózatos fejlesztésének megalapozásához

KEREKI JUDIT
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

A GYERMEKTANULMÁNYOZÁS ÉS A GYÓGYPEDAGÓGIA KAPCSOLATA A XX. SZÁZAD ELEJÉN MAGYARORSZÁGON

GÁL ANIKÓ

SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézet
ganiko@jgypk.u-szeged.hu

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Neveléstörténet, reformpedagógia

Kulcsszavak: Gyermeki fejlődés; A gyermek környezete; Gyengetehetségű gyermek; Kisegítő iskola; Elemi iskola; Fejlődési tesztek

A XX. század első évtizedének egyik jellemzője a pedagógiára vonatkozóan, hogy előtérbe került a minél sokoldalúbb gyermektanulmányozás. Hasonló a helyzet Magyarországon is, mert ez az időszak a gyermeki személyiség vizsgálatát tekintve meghatározó jelentőségű. *Nagy László* (1857−1931), a budai tanítóképző intézet tanára, egyesületi elnök, és mint a gyermektanulmányi mozgalom úttörő kutatója, kiváló szakmai együttműködést alakított ki és folyamatos szakmai kapcsolatot ápolt *Éltes Mátyás* (1873−1936) főiskolai tanárral, gyakorló iskolaigazgatóval. *Nagy László* munkássága ebben a tekintetben meghatározó eredményt mutat. Nem véletlen, hogy *Éltes Mátyással* szoros munkakapcsolatban állt, aki a „Magyar Gyermektanulmányi Társaságnak" szintén tagja volt, és a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán a „gyermektanulmányozás" című tantárgyat is tanította. *Nagy László* neve elválaszthatatlan a „Gyermek" című folyóirattól, melynek szerkesztője is volt, és mely szakmai lapnak az 1920-as években külön gyógypedagógiai rovata is létezett. A gyógypedagógia jelentette *Éltes Mátyás* és *Nagy László* között a legszorosabb együttműködő kapcsolatot. Mindketten a gyermeki személyiség minél teljesebb megismerésére törekedtek. *Éltes Mátyás* a francia *Binet-Simon* intelligencia vizsgálatok magyar nyelvre történő lefordításával a gyermektanulmányozók nagyra becsülését érdemelte ki.

A kutatásom célja, bemutatni azokat az eljárásokat, melyek bizonyítják a gyermeki személyiség sokszínűségét, a fejleszthetőségükbe vetett hitet. Ráirányítani a figyelmet a szakemberek együttműködésének fontosságára, valamint arra, hogy iránymutatásaik napjaink pedagógiájára is aktuális jelentőséggel bírnak.

A kutatás eredményeinek vonatkozásában elemzés tárgyát képezik a korabeli könyvek, kiemelve a „*Gyermek*" című folyóirat azon számait is, melyek a vizsgált időszakra vonatkoznak. *Éltes Mátyás* és *Nagy László* pedagógiai együttmunkálkodásának egyik legfontosabb eredménye, hogy hozzájárultak az integratív emberkép kialakításához. A *Binet-Simon* teszt nyilvánvalóvá tette, hogy nem lehet azonosságot vonni a nehéz szociális körülmények között élő gyermekek és a fogyatékos tanulók képességei között. Feltárt eredmények egyértelmű bizonyítéka, hogy az egyéni különbözőségek, másságok mellett az emberi minőség azonos. A pedagógia feladata, hogy a nevelés célja és metodológiája igazodjon a különleges igényű gyermekek eltérő biológiai tulajdonságaihoz.

A XX. század első felében ezek az aspirációk kiindulópontját képezik a mai inkluzív oktatás-nevelés törekvéseinek.

A MONTESSORI PEDAGÓGIA MEGJELENÉSE A HAZAI ÉRTELMILEG AKADÁLYOZOTTAK GYÓGYPEDAGÓGIÁJÁBAN

MEDE PERLA

ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
medeperla@gmail.com

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés

A gyógypedagógia legújabb és egyben legmeghatározóbb tendenciája az integratív/inkluzív pedagógia. Az integráció működésének egyik alapfeltétele lehet egy olyan pedagógiai koncepció, ami alapjaiban véve integratív szemléletű. Ezek közé a koncepciók közé tartozik a Montessori pedagógia is.

Ha a Montessori pedagógia gyökereit vizsgáljuk, számos gyógypedagógiai vonatkozásra bukkanhatunk (vö: *Montessori*, 1930; *Hellbrügge*, 1995). Maria Montessori gyakorlati koncepciójának kidolgozásában különösen két „gyógypedagógus" munkájára támaszkodott: *Seguin*-re és *Itard*-ra. Ezek a módszertani alapok Montessori pedagógiájában sokat változtak − a több mint száz év alatt −, de mai napig megtalálhatjuk a párhuzamot a két francia „gyógypedagógus" és Montessori munkássága között. Ezek a metodikai elemek olyan bázisát képezik a gyógypedagógiának, hogy az értelmileg akadályozott gyermekek gyógypedagógiájában erre alapozhatunk a 21. században is.

A témával kapcsolatos vizsgálódásomban arra tértem ki, hogy mennyire meghatározó koncepció a hazai közoktatásban a Montessori pedagógia, illetve alkalmazása mely főbb jellemzőkkel írható le a gyógypedagógia területén? Alkalmazható-e ez az alternatív pedagógiai koncepció a jövőben az értelmileg akadályozott gyermekek oktatásában; és ha igen, integrált és szegregált formában is megállja-e a helyét?

Hipotézisem szerint a Montessori módszer kezdeti lendületes elterjedését követően a II. világháború után többnyire rejtetten jelenik meg a hazai közoktatásban. Feltételezem, hogy ennek ellenére az óvodai oktatási- nevelési folyamatba számos elv épült be Montessori munkásságából. Feltételezem, hogy azok a metodikai momentumok lesznek meghatározóak a hazai gyógypedagógiában, amiket Montessori a gyógypedagógia kibontakozásának korai szakaszában tevékenykedő résztvevőire alapozva épít be koncepciójába.

Eddigi kutatásaim során a módszer hazai gyógypedagógiai megjelenésének feltérképezésével foglalkoztam, melynek során csak pár dokumentumot találtam, ahol egyáltalán nevesítve van a módszer, alkalmazására csak az utóbbi években került sor. Az SNI tanulók szegregált oktatásában értelmileg akadályozott, látássérült gyermekeknél alkalmazzák, integráltan szinte minden fogyatékossági típust fogadnak a Montessori intézmények (óvodától a középiskoláig). (vö: *Mede*, 2010; *Béres,* 2007)

Előadásomban bemutatom a Montessori pedagógia gyógypedagógiai bázisát; megjelenését és alkalmazását a hazai értelmileg akadályozott gyermekek gyógypedagógiájában. A Montessori pedagógia és az értelmileg akadályozott gyermekek oktatásában-nevelésében a napjainkban alkalmazott módszertant kívánom összehasonlítani és rávilágítani a Montessori módszerre, mint integrálható alternatív koncepcióra.

AZ ÖNÉRVÉNYESÍTÉS JELENTŐSÉGE, SZEREPE ÉS LEHETŐSÉGEI ÉRTELMILEG AKADÁLYOZOTT SZEMÉLYEK ÉLETMINŐSÉGÉNEK JAVÍTÁSÁBAN. EGY PARTICIPATÍV KUTATÁS.

RADVÁNYI KATALIN[*] – HEISZER KATALIN[**]

[*] Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar kradvanyi@gmail.com
[**] Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
katalin.heiszer@gmail.com

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés

Az életminőség alapvető elemei az emberek jóléte („Wellfare" − szociális mutatókkal jellemezhető) és a szubjektív jól-lét („Wellbeing" pszichológiai mutatókkal jellemezhető). A szubjektív jóllét *Nirje* által megfogalmazott elemei a cselekvési lehetőségek, emberközi kapcsolatok, önbecsülés, önelfogadás és az életöröm. Az önérvényesítés dimenzióiban egyéni, interaktív, társadalmi és szociális dimenziókat sorolnak fel (*Klauss*, 2000), melyek az értelmileg akadályozott személyek esetében a szélesebb értelemben vett integráció előfeltételei. Az elmúlt másfél, két évtized alatt bontakozott ki a participatív kutatási módszer, amely egy példa az integratív szemléletmód megvalósulására, mivel lényege, hogy az érintett személyeket aktívan bevonjuk az egész folyamatba, így a kutató és a kutatott személyek egyenrangú félként vesznek részt a tervezéstől a megvalósításon át az eredmények kiértékeléséig a kutatásban (*Marton* és *Könczei*, 2009). Jelen esetben öt értelmileg akadályozott személyről van szó. A kognitív elmaradás nyilvánvalóan sok bizonytalanságot és nehézséget von maga után, de külföldön már több hasonló kezdeményezés történt (*Boland, Daly* és *Satines*, 2008), (*Garcia-Iriarteet et al.*, 2008). Ezeknek az eredményei mind azt mutatják, hogy a nehézségek ellenére a fő kérdés mégsem az, hogy lehetséges-e jelentős kognitív hátrányok mellett elvégezni egy ilyen kutatást, hanem az, hogy hogyan biztosíthatjuk a résztvevők számára a lehető legteljesebb megnyilvánuláshoz szükséges eszközöket, légkört és támogatást. Célunk egy már létező módszer (Play Decide) adaptációja, melyet a fogyatékos személyekkel közösen dolgozzuk ki (*McIntyre*, 2008). Feltételezésünk szerint a Play Decide módszer adaptált változata jól használható az értelmileg akadályozott személyek önérvényesítésében, melynek köszönhetően az érintett személyek nagyobb tudással rendelkeznek majd az életüket érintő fontos kérdésekről, komplexebben látják azokat, illetve saját véleményük is formálódik, alakul a módszer hatására az érintett kérdésekkel kapcsolatban. Fő kutatási kérdésünk, hogy milyen módon tudjuk leküzdeni az értelmi akadályozottságból fakadó nehézségeket a kutatás során, illetve hogy milyen módon tudjuk az érintett csoport számára biztosítani a legteljesebb megértés és a releváns megnyilvánulás lehetőségét. A participatív kutatás módszertanához több módszer is illeszkedik (*Marton* és *Könczei*, 2009). A közös munkában a kiválasztott témákat fókuszcsoportos módszerrel (*Vicsek*, 2006), illetve az ezekről készült hangfelvételek és jegyzetek tartalomelemzésével (*Ehmann*, 2002) fogjuk kidogozni. A kutatás hatásvizsgálatára kidolgoztunk egy tesztet, amit a résztvevőkkel elvégzünk a kutatás előtt, illetve annak befejeztével.
A jelen és a jövő gyógypedagógiájában az egyik legnagyobb kihívás annak a szemléletmódnak az elterjesztése, miszerint a fogyatékos és az ép személyek egyenrangú állampolgárok, akinek ugyanúgy vannak igényei, gondolatai és véleménye.

AUTIZMUSSAL ÉLŐ GYERMEKEK KOGNITÍV FUNKCIÓINAK VIZSGÁLATA

BALOGH VIRÁG

SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
baviri@gmail.com

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Tanulás, tudás

Jelen kutatás autista gyermekek kognitív funkcióit, végrehajtó rendszerét, implicit és explicit tanulási képességét vizsgálta. A *Wing*-féle triász (*WHO*, 1990; *APA*, 1994) szerint autizmusban a reciprok társas interakció, reciprok kommunikáció,a képzelet, rugalmas viselkedéstervezés és érdeklődés sérült. Az autizmus egyik magyarázó elmélete a végrehajtó működési zavar hipotézis (*Ozonoff*, 1999) a frontális lebeny szerepét emeli ki, melynek funkciói: tervezés, impulzuskontroll, valóság monitorozása, irreleváns válaszok gátlása, gondolkodás és cselekvés rugalmasságának fenntartása, a munkamemória működése. Az elmélet sikeresen magyarázza a triász harmadik területét. Az autisták rosszabbul teljesítenek a végrehajtóműködés-teszteken *(Damasio* és *Maurer*, 1978; *Rumsey*, 1985). Explicit tanulásuk sérülést mutat, míg implicit tanulásukról kevés, részben ellentétes eredmény került publikálásra (*Mostofsky*, 2000; *Gordon* és *Stark*, 2007; *Barnes* és *Howard*, 2008).
Az alábbiakban több kutatás eredményeit mutatom be autisták kognitív funkcióinak vonatkozásában. Az autizmussal élő gyerekek (összesen 41 fő) kognitív funkcióit az alábbi teszteken kértem: Számlálási-, Hallási mondatterjedelem teszteken, Szám- és Fordított szám-, Szóterjedelem, Corsi-, Álszó teszten; továbbá az ASRT feladat segítségével vizsgáltam implicit és explicit tanulási képességüket (*Howard* és *Howard*, 2007). Eredményeiket két kontrollcsoport (nem, életkor; nem, mentális kor alapján illesztve) eredményeivel vetettem össze.
Az autisták szignifikánsan gyengébb eredményt értek el a komplex végrehajtó funkciókat igénylő feladatokon, míg az egyszerű munkamemória feladatokon az épek szintjén teljesítettek. Implicit tanulásuk a kontrollcsoportok szintjének megfelelőnek mutatkozott, míg explicit tanulásunk az épekétől eltérő mintázatot mutatott: kezdetben a tanulási képesség hiányát, majd annak ép voltát.
Eredményeink kérdéseket vetnek fel az autisták végrehajtó funkció teljesítményéről, mivel korábbi mérések eredményeitől eltérő képet kaptunk, így további vizsgálatokat tartunk szükségesnek. Implicit tanulásuk épnek bizonyult, explicit tanulásuk azonban sérültnek, ám vélhetően az épen működő implicit tanulási képesség kompenzálásával, idővel ép explicit teljesítményre képesek. E tényezők figyelembevételével az autisták fejlesztése a jövőben hatékonyabbá tehető.

HELYZETÉRTÉKELÉS A KORA GYERMEKKORI INTERVENCIÓS RENDSZER HÁLÓZATOS FEJLESZTÉSÉNEK MEGALAPOZÁSÁHOZ

KEREKI JUDIT

ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
judit.kereki@freemail.hu

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

Hazánkban a csökkenő születésszám mellett évről évre nő a fogyatékos, eltérő fejlődésű vagy viselkedésű, illetve a fejlődési zavar szempontjából veszélyeztetett gyermekek száma. Az érintett gyermekek további életkilátásait, tanulási lehetőségeit, családjuk helyzetét döntően befolyásolja, hogy időben felismerik-e a problémájukat, bekerülnek-e minél hamarabb a korai ellátórendszerbe és megkapják-e a számukra megfelelő ellátást. Az előadás ennek a törekvésnek a jegyében vizsgálja a kora gyermekkori intervenciós rendszer működésének különböző aspektusait.
Az előadás tárgyát képező kutatás előzménye egy 2008-ban végzett vizsgálat, amely elsőként térképezte fel a hazai korai ellátórendszert (*Kereki* és *Lannert,* 2009; *Kereki*, 2010). Jelen kutatás továbblépett a korábbi eredményeken, a tények feltárása mellett olyan belső összefüggéseket vizsgált, amelyek a rendszer hálózatos fejlesztésének kialakításához nyújthatnak támpontokat. Egyrészt leírást adott a jelenlegi szabályozási, finanszírozási, fejlesztési környezetről és a nemzetközi tapasztalatokról. Másrészt a kora gyermekkori intervenció rendszerré szerveződését segítő regionális helyzetfeltárást végzett. Harmadrészt korábbi oktatáskutatási eredményekre alapozva (*Dolton*, 2002; *Horn*, 2010) kísérletet tett egy olyan modell felállítására, amely segítheti egy jövőbeni intézményértékelési rendszer kereteinek kialakítását.
A kutatás során kvantitatív és kvalitatív vizsgálati módszereket egyaránt alkalmaztunk. A kvantitatív vizsgálat során a kora gyermekkori intervenció szempontjából releváns hazai és nemzetközi adatokat elemeztük. A korai ellátó intézményeket elektronikus kérdőív segítségével kérdeztük meg a finanszírozási struktúráról, a humán erőforrás ellátottságról és a korai ellátásban lévő gyermekek számáról, intézményes történetéről. A megkérdezett 197 intézményből 68 válaszolt, 487 szakemberről és 764 gyermekről nyertünk individuális adatokat. Az adatok leíró, illetve többváltozós statisztikai módszerekkel kerültek feldolgozásra. Kvalitatív kutatás keretében három tucat interjú készült intézményvezetőkkel, önkormányzati- és ellátásban dolgozó szakemberekkel. A jogszabályok, programok dokumentumelemzéssel kerültek feldolgozásra.
Kutatási eredményeink a rendszer komoly működésbeli hiányosságait tükrözik. Az ellátáshoz és a minőségi szolgáltatáshoz való hozzáférésnél jelentős területi egyenlőtlenségek tapasztalhatók. Áttekinthetetlen a korai ellátórendszer, követhetetlenek a kliens-utak, nincs a felismeréstől az ellátásba kerülésig a gyermek útját szabályozó protokoll. Az eredmények felhívják a figyelmet egy korszerűbb szemléletű, rendszerszintű működés kiépítésének szükségességére, a kora gyermekkori intervenciós rendszer hálózattá szerveződésének kialakítására.

POSZTEREK

Elnök:

KOCSIS MIHÁLY
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A multikulturális személyiség
KÁLLAI GABRIELLA
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Roma felső tagozatos tanulók életmód- vizsgálata
LELOVICS ZSUZSANNA – CSÁKI ISTVÁN – BATTA KLÁRA – HEGEDÜS FERENC
Nemzetközi Táplálkozáskutató Intézet – Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar – Nyíregyházi Főiskola, Testnevelési és Sporttudományi Intézet – Nyíregyházi Főiskola, Testnevelési és Sporttudományi Intézet

Gyermeki jogok és pedagógusi kötelességek
FODOR LÁSZLÓ
Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem

Tanulási zavaros gyerekek szakmaválasztásának jellemzői
KOLOZSVÁRI CSABA
Eszterházy Károly Főiskola

A korai intervenciós intézményrendszer hazai működése
LANNERT JUDIT – KEREKI JUDIT
Tárki-Tudok Zrt. – Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

Oktatás – integráció - fogyatékosügy
LAKI ILDIKÓ
Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutatóintézet

Életkísérés, - lehetőségek és határok
HATOS GYULA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

A vallás(os) nevelés, mint társadalmi beilleszkedést segítő módszer, jelenléte a hazai értelmileg akadályozottak gyógypedagógiájában
REGÉNYI ENIKŐ MÁRIA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

A hálózati tanulás új rendszerelemei a szakmai pedagógusképzésben
BENEDEK ANDRÁS – LŐRINCZ ÉVA ANNA
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem – Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

Hálózatépítés eszközei a szakmai pedagógusképzésben
HORVÁTH CZ. JÁNOS
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

A szakmai pedagógusképzés és szolgáltatás, mint hálózat problematika egy magyarországi régióban
SZABÓNÉ BERKI ÉVA

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

A minőség problematikája a pedagógusképzést segítő hálózatokban

KATA JÁNOS

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

A felsőoktatási kollégiumok változó világa a Partiumban – A DE kollégistáinak tevékenységrenszerhez köthető értékpreferenciái

PATAKI GYÖNGYVÉR

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Interaktív oktatás a marosvásárhelyi óvó-és tanítóképzésben

BODONI ÁGNES – KÁDÁR ANNAMÁRIA

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Pszichológia és Neveléstudományok Kar – Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Pszichológia és Neveléstudományok Kar

„Jólneveltség" – metaforák elemzése

SERES-BUSI ETELKA

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

A MULTIKULTURÁLIS SZEMÉLYISÉG

KÁLLAI GABRIELLA

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
kallai.gabriella@ofi.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A poszter arra keres választ, hogy milyen szintjei vannak a multikulturális személyiségnek, milyen szintet kell elérjenek a szociális szolgáltatásokban dolgozók, a pedagógusok, és más szakmák művelői, akik etnikailag sokféle csoportokkal, közösségekkel dolgoznak.

A rasszok és etnikumok identitásával kapcsolatos elméletek és kutatások a pszichológia területén indultak meg az Amerikai Egyesült Államokban az 1970-es évek elején. *Cross* és *Thomas* az afroamerikaiak és a fehérek kapcsolatait kutatta. A rasszokra jellemző identitás kutatása az 1980-as években került a kutatások fókuszpontjába. Például *Miville* és *Raminez* kizárólag a kulturális alkalmazkodásra fókuszáltak, *Van Der Zee* és *Van Oudenhoven* néhány jellegzetes személyiségvonást figyeltek meg olyan üzletembereknél, akik hatékonyan és sikeresen tudtak alkalmazkodni a kulturálisan sokszínű környezethez. Utóbbi szerzőpáros multikulturális személyiségmodelljében öt összetevőt írt le: kulturális empátia, érzelmi stabilitás, rugalmasság, nyitottság, társas kezdeményezőkészség. Koncepciójuk és vizsgált dimenzióik nagyfokú hasonlóságot mutatnak a Big Five (*Costa* és *McCrae*, 1992) néven korábban megjelent dimenziókkal (barátságosság, nyitottság az új élmények, tapasztalatok megszerzése iránt, érzelmi stabilitás, lelkiismeretesség, melyek ellentétesen viselkednek a rosszindulat, rigiditás, szociális aggodalmaskodás és elégedetlenség érzésével).

Mindezen elméleti alapokra támaszkodott a bemutatni kívánt vizsgálat, mely kutatás *Van Der Zee* és *Van Oudenhoven*, valamint *Miville* kérdőíveit alkalmazta a magyar felsőoktatásban részvevő szociálpedagógus hallgatókra. Bár a minta nem tekinthető reprezentatívnak, mégis rendkívül tanulságos eredményeket hozott. A vizsgálat alapján megállapítható, hogy többségükre általánosan jellemző a más kultúrák megismerésének vágya és igénye. Ugyanakkor nagyfokú bizonytalansággal állnak egy-egy társadalmi jelenséggel szemben, értelmezéseket, kapaszkodókat keresnek képzésük során. Mindezek további mélyítésé, vizsgálatot inspirálnak.

ROMA FELSŐ TAGOZATOS TANULÓK ÉLETMÓD- VIZSGÁLATA

LELOVICS ZSUZSANNA[*] – CSÁKI ISTVÁN[**] – BATTA KLÁRA[***] – HEGEDÜS FERENC[****]

[*] Nemzetközi Táplálkozáskutató Intézet
lelovics@yahoo.com
[**] Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar
csaki18@freemail.hu
[***] Nyíregyházi Főiskola, Testnevelési és Sporttudományi Intézet
battakl@gmail.com
[****] Nyíregyházi Főiskola, Testnevelési és Sporttudományi Intézet
hegedus93@gmail.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Egészségnevelés, sportpedagógia

Napjaink oktatásának egyik legfontosabb kérdése az integráció, a roma származású tanulók oktatásának nehézségei és problémái. Manapság a főleg vidéki, kisvárosi általános iskolákban, ahol nagyarányú a kisebbségi tanulók jelenléte, a pedagógusok nagyon nehéz helyzetben vannak. Az integráció miatt számos kistelepülésen, falvakban 70–90%-os roma arányú általános iskolák alakultak ki. Az általános iskola feladata, hogy megfelelő minőségű és színvonalú oktatást biztosítson minden oda járó tanuló számára, nemre vagy éppen kisebbségi hovatartozásra tekintet nélkül. A magyarországi roma kisebbség felemelkedésének útja az iskolán keresztül vezet – halljuk gyakran, a valóságban azonban a roma tanulók többsége sikertelen a magyar iskolarendszerben, a kötelező oktatás által kínált lehetőségeket a roma társadalom nem tudja kiaknázni – írta Fejes 2005-ben (*Iskolakultúra*, 2005/11). A roma tanulók iskolai sikertelenségeit a szerzők az életmód szempontjából vizsgálják.

7 iskola, 466 magát roma származásúnak valló 5–8. osztályos (11–16 évesek) tanulója (59,9% fiú; 40,1% lány; átlagos életkor 13,2+/-1,3 év) töltötte ki önkéntesen név a nélküli 29 kérdésből álló kérdőívünket, melynek kitöltéséhez igénybe vehette a pedagógus segítségét. Az adatelemzés kétmintás t-próbával, valamint a 95%-os konfidencia-intervallumok összehasonlításával történt. A roma származás eldöntése: „Roma származásúnak vallod-e magad?” kérdéssel történt.

A roma lányok szignifikánsan ($p < 0,05$) gyakrabban nem sportolnak (21,9%), mint a fiúk (7,9%), ráadásul a lányok tizenötször gyakrabban nem csinálnak semmit szabadidejükben, mint a fiúk. A reggeli mindig elmarad minden tizedik tanulónál (9,7%), a lányoknál gyakrabban, mint a fiúknál, míg életkoronként tekintve a 16 éves fiúk és a 15 éves lányok nem esznek leggyakrabban reggelit. Minden nap a megkérdezett roma tanulók mindössze 44,2%-a reggelizik. Soha nem ebédel a roma tizenévesek 1,7%-a, valamint csak egyszer eszik naponta 2,1%-uk. Minden nap három tanulóból csak kettő eszik ebédet (68,5%), naponta ötször étkezik (egészséges) a tanulók alig fele (43,6%); 24,7%-uk soha vagy csak néha eszik gyümölcsöt.

A sikeres integráció alapja, hogy a gyermekeket, mint alanyi-biológiai feltételeket erre felkészítsük, és lehetővé tegyük azt. Ez nagyon sok esetben nem könnyű. Folyamatosan változtatni kell a módszereken, eszközökön, kommunikáción, hogy az iskola nevelő tevékenysége a családban megerősödjön, és a szülőkkel el tudjuk fogadtatni a sokrétű pedagógiai munkát. A különböző kultúrákba tartozó gyermekek életmódjának megismerése, és azon alapuló egészségfejlesztése alapvető szerepet játszhat a roma kisebbség iskolai kudarcainak felszámolásában.

GYERMEKI JOGOK ÉS PEDAGÓGUSI KÖTELESSÉGEK

FODOR LÁSZLÓ

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem
la_fodor@yahoo.com

Témakörök: Gyermek- és ifjúságvédelem; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Poszteremen a gyermeki jogok pedagógiai szempontokat is követő tisztázására, valamint azoknak a pedagógusi kötelességekkel való párhuzamba állítására vállalkozom. Fő célom, hogy az egyes jogokhoz konkrét kötelességeket kapcsoljak. Ennek érdekében, miután kísérletet teszek a gyermeki jogok fogalmának meghatározására, bemutatom azok típusait és kardinális témáit (életben maradás stb.). Majd elemzés alá vetem a gyermeki jogok megfogalmazásának három fő formáját − a) alanyi jogosultságként megfogalmazott viselkedési norma; b) személyek (intézmények) jogi kötelezettségeként megfogalmazott norma; c) részint jogot biztosító, részint pedig annak érvényesítését kötelezettségként előíró norma −, amelyet követően előtérbe állítom a jogok pedagógusok általi érvényesítésének fontosságát.

Abból indulok ki, hogy mivel a gyermekek nem tudnak megfelelő módon kiállni jogaik mellett (hisz jogaik érvényesítésében mind pszichológiai, mind jogi szempontból korlátozottak), nem képesek önnön érdekeik védelmében hatékonyan küzdeni, nagymértékben kiszolgáltatottak a jogi sérelmekkel szemben. Ebből fakad, hogy a gyermeket jogainak érvényesítésében, azok gyakorlásában segíteni kell. E segítség szorosan összefügg a felnőttek azon tevékenységeivel, amelyek a jogok érvényre jutását favorizálhatják. Az iskolás gyermek számos jogi területen egyszersmind védtelen, védelmét a pedagógusoknak is fel kell vállalniuk. Ezek után áttekintem a gyermek jogairól szóló 1989-es ENSZ-egyezmény azon rendelkezéseit, amelyek vagy explicit jogokat fejeznek ki, vagy a gyermeket ellátó felnőttek kötelezettségeit rögzítik. Konkrét példákkal szemléltetem az egyes jogok és az azokhoz kapcsolódó konkrét pedagógusi kötelességeket. Végül törvényes rendelkezések szellemében olyan következtetéseket fogalmazok meg, melyek részint a gyermeki jogok értelmezését érintik, részint azt feltételezik, hogy a gyermeki jogok tiszteletben tartását csakis a pedagógusok kötelezettségeinek egyértelmű meghatározásával lehet garantálni. Mindannak, ami gyermeki jogként fogalmazódik meg, pedagógusi szakmai kötelességként is statuálódnia kell. Ennek alapján pedig javaslom, hogy a pedagógusképzésben szorgalmazni kell a gyermeki jogok érvényesülésének elősegítését, a jogokban gyakorta kifejezésre jutó szükségletek kielégítését a pedagógus (elmulaszthatatlan) szakmai kötelességének érezze. Ugyanis minden jel arra utal, hogy a gyermeki jogok érvényesülésének (implicite a jogsérelmek megelőzésének) nélkülözhetetlen előfeltétele a pedagógusoknak a jogok biztosítására vonatkozó tudása, felelősségtudata és kötelességérzése.

Fő konklúzióm azt jelzi, hogy a jogok egyszerű deklarációja, noha kikerülhetetlenül szükséges, távolról sem elégséges, mert hiszen a gyermeki érdekek teljesülését, illetve a jogok érvényesülését csakis felnőtt személyek (esetünkben a pedagógusok) törvényes kötelezettségeinek egyértelmű meghatározásával lehet garantálni.

TANULÁSI ZAVAROS GYEREKEK SZAKMAVÁLASZTÁSÁNAK JELLEMZŐI

KOLOZSVÁRI CSABA

Eszterházy Károly Főiskola
kolozsvaricsaba@yahoo.com

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A különböző társadalmi csoportok integrációja, társadalmi esélyegyenlőségük biztosítása napjaink egyik aktuális kérdése. A specifikus tanulási zavar, mint diagnosztikai kategória, a pszichológiában, gyógypedagógiában is viszonylag rövid múlttal rendelkezik, ugyanakkor – mivel széles rétegeket érint – mára komoly társadalmi apparátusokat foglalkoztató társadalmi kategóriává is vált.
Társadalmi térbe helyezve bármilyen képességet, vagy képességhiányt, megsokszorozódnak azok a tényezők, amelyek a képességet (vagy hiányt) hordozó emberek esélyegyenlőségét befolyásolják. Mindezek alapján empirikus kutatás szükségességét veti fel, hogy a tanulási zavarral küzdő tanulók, a számukra biztosított oktatási többletszolgáltatásokkal és előnyben részesítésekkel támogatva, hasonló iskolai pályafutást járnak-e be, mint ép társaik? Hasonló eséllyel szereznek-e felsőfokú végzettséget, vagy az iskola szelektivitásának hatására a specifikus tanulási zavar „specifikus" életutat is jelent.
Általános célkitűzésként a kutatás a tanulási zavar lehetséges társadalmi következményeit igyekszik vizsgálni, különös tekintettel az iskolás korra, illetve a szakmaválasztást érintő kérdésekre. Azt vizsgáljuk, hogy elég-e az az oktatási többletszolgáltatás, amit a tanulási zavaros gyerekek kapnak (fejlesztő foglalkozások, osztályozás alóli felmentés, stb.), vagy ez az esélyegyenlőséget biztosítani hivatott támogatás nem jelenik meg az iskolai végzettség által biztosított társadalmi előnyökben.
Azt feltételezzük, hogy társadalmi hátrányt jelent a tanulási zavaros gyerek számára, ha az iskolai előmenetel, pályaelképzelés, pályaválasztás – negatív irányban eltér az átlagtól, a csoportok által megjelölt végzettségi szinteket összehasonlítva.
A mintaválasztás során a Tanulási Képességet Vizsgáló és Rehabilitációs Bizottság szakvéleményére támaszkodunk, vagyis azt a gyermeket tekintjük tanulási zavarosnak, akit a közoktatási rendszer akként kezel. Ezen belül nem differenciálunk (típus, súlyosság, stb. alapján). Az alapsokaságot az Észak-Magyarországi Régió területén élő 7–10. osztályos tanulók képezik.
A kutatás során adatgyűjtésre három kérdőívet használunk, a gyerekeket, a szülőket és a pedagógusokat is megkérdezzük. Mindhárom kérdőívtípus a következő dimenziókat tartalmazza: demográfiai adatok; a szociokulturális háttérre vonatkozó kérdések; az iskolai eredményességre, igénybe vett oktatási többletszolgáltatásra és iskolai közérzetre vonatkozó kérdések; pályaelképzelésekre vonatkozó kérdések.
A beérkezett adatokat az SPSS statisztikai program segítségével dolgozzuk fel. A kutatás várható eredményeit tekintve, pontosabb képet kapunk a tanulási zavaros tanulók tervezett iskolai pályafutásáról és pályaelképzeléseiről.

A KORAI INTERVENCIÓS INTÉZMÉNYRENDSZER HAZAI MŰKÖDÉSE

LANNERT JUDIT[*] – KEREKI JUDIT[**]

[*] Tárki-Tudok Zrt.
judit.lannert@tarki-tudok.hu
[**] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
judit.kereki@freemail.hu

Témakörök: Gyermek- és ifjúságvédelem

A korai intervenciós intézményrendszer hazai működésének feltérképezésére a Tárki-Tudok Zrt. több kutatást is végzett. 2008-ban az FSZK felkérésére végzett kutatás célja a kora-gyermekkori intervenció teljes rendszerének átfogó feltárása volt, az ellátás valamennyi szereplőjének elérésével, így a védőnőkön, háziorvosokon át, a kórházak koraszülött intenzív osztályai, a diagnosztika fő színtereként szolgáló szakértői bizottságok vezetői és a fejlesztésben részt vevő intézmények szakemberei is bekerültek a felmérésbe. Emellett az érintett szülők bevonása is fontos célként jelent meg a kutatásban, ők a fejlesztő intézményeken, kórházakon keresztül anonim módon váltak elérhetővé.
A minél teljesebb kép érdekében egyaránt alkalmaztunk kvalitatív és kvantitatív eszközöket. Interjúk készültek, postai és online kérdőíveket küldtünk ki, fókuszcsoportos beszélgetéseket szerveztünk és a kapcsolódó dokumentumok elemzése is a feltárás szerves részét képezte. A 2010-ben, az AITA Bt-vel végzett kutatás során három régióban mértük fel az ellátó intézményeket és az ott fejlesztett gyerekeket és vizsgáltuk a korai fejlesztés hatékonyságát és eredményességét.
A kutatások egyik legfontosabb eredménye, hogy az érintett populáció nagyságára becslés készült. Ez alapján úgy tűnik, hogy nagyságrendileg a rászoruló gyermekek harminc százaléka ellátatlan. A kutatás másik fontos eredménye az ellátó rendszer területi egyenlőtlenségének számszerűsített feltárása. Budapest és vidék között hatalmas a különbség: miközben az érintett korosztály mintegy 15 százaléka él a fővárosban, mégis a sérült gyermekek több mint fele Budapesten kap ellátást. Ugyanakkor a kutatás azt is feltárta, hogy fejlődés is tapasztalható ezen a területen az utóbbi években és felmutathatóak fővárosi és vidéki jó gyakorlatok is. A kutatások másik fő eredménye maga a feltárás, a korai ellátást nyújtó intézmények számbavétele. Ezen felül sor került a vizsgálat során a működés főbb problémáinak elemzésére és az intézményrendszer korszerűsítésére is javaslatokat tettünk.

OKTATÁS – INTEGRÁCIÓ – FOGYATÉKOSÜGY

LAKI ILDIKÓ

MTA Szociológiai Kutatóintézet
laki.ildiko@socio.mta.hu

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Poszteremen a felsőoktatásban résztvevő fogyatékos (hallás-, látás- és mozgáskorlátozott) hallgatók élet-illetve lakókörülményeit, társadalmi státusát, valamint a korcsoportukkal való együttműködését és integrációs stratégiáinak bemutatását tűzöm ki célul. A fogyatékos fiatalok, fiatal felnőttek egyre nagyobb számarányban vesznek részt a felsőoktatásban, különböző területeken szerezve diplomát, általános vagy speciális képzést. Ezzel nem csak az értelmiségi lét keretei között, hanem a kortárs csoport fogyatékos és nem fogyatékos hallgatói között is jelentős társadalmi státust, pozíciót vívnak ki maguknak, megvalósítva az esélyegyenlőség és csoportok közötti elfogadás társadalmi kérdéskörét.
Poszteremen egyfelől a fogyatékos felsőoktatási hallgatók magyarországi körülményeit, oktatásban való részvételüket, másodsorban a felsőoktatásból történő kilépésük utáni munkaerő-piaci helyzetüket, lehetőségeiket kívánom bemutatni, végül pedig azokat a támogatási rendszereket és stratégiákat, amelyek az integrációban, reintegrációban és a társadalmi együttélésben az elmúlt években megjelentek és döntő változást indukáltak.

ÉLETKÍSÉRÉS – LEHETŐSÉGEK ÉS HATÁROK

HATOS GYULA

ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
ertak@barczi.elte.hu

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés

A gyógypedagógiai tudomány közismerten, több vonatkozásban túllép a neveléstudomány keretein. Így abban is, hogy neveltjei életét egész életen át figyelemmel kíséri, egyes csoportoknál, mint például az értelmi akadályozottsággal élő embereknél, pedagógiai kísérésben részesíti őket.
A kísérés, támogatás az utóbbi években került előtérbe egységben az esélyegyenlőség elve valóra váltásával (idegen kifejezéssel élve a participáció, inklúzió, empowerment törekvéseivel) a jövő kihívásaiként szerepelnek, s mint ilyenek számíthatnak a neveléstudomány kutatóinak érdeklődésére.
A kibontakozó, majd idős korban bezáruló élet igénye a gondozás, a kísérés és különféle támogatás. A kísérés, támogatás igénye különösen megjelenik a gyenge életerők világában, így az akadályozottsággal élő emberek körében, esetünkben, akik gyengesége az értelmi erőknél mutatkozik meg − sok más mellett – jelentősen.
A kísérés történeti fejlődése napjainkig gondolati síkon és gyakorlatilag. Főbb megjelenési formái: az autonómiához, önrendelkezéshez segítés, az élet szűkebb és tágabb köreiben. A támogatástól az önállóságig, önérvényesítésig. A kísérés és támogatás fokozatai a nemzetközi szakirodalomban, a jogban. Eszközei, módszerei és határai. A kísérést nehezítő körülmények: belső és külső tényezők, ezek kutatási eredményei. A belső (akarati, érzelmi) kibontakozás segítése, elfogadása. A művészeti jellegű tevékenységek a kísérésben, és kibontakozásban. A magyar gyógypedagógiai gyakorlat az elmúlt évtizedben a kísérés és a támogatás terén jelentős eredményeket ért el. A szerző idézi azokat a kutatásokat, amelyek az értelmi akadályozottsággal élő felnőtt emberek életminőségében, foglalkoztatásában, lakáskörülményeiben megjelentek, társas kapcsolatait alakították. Ezek hazai diplomamunkák, de a külföldi konferenciákon, kongresszusokon elhangzott előadásokon nagy érdeklődést keltettek. Az egyik komoly érdeklődést keltő előadáscsoport, amely életkísérés terén elért eredményekről szólt, a felnőtt emberek főképpen nemi identitásának alakulásával foglalkozott, és ez megjelent idegen nyelven is.
Az életkísérés egyik legreményteljesebb területe a felnőttek lakhatásával kapcsolatos. E területen késésben vagyunk, mert még mindig kis hányaduk tud csak önálló lakásokban, lakóotthonokban élni, és a nyugat-európai vagy észak-amerikai helyzethez hasonlítva sokkal nagyobb arányban élnek szülőkkel főképpen falun – értelmileg akadályozott felnőtt emberek.
Mint látjuk az életkísérés fogalmának várható jövőbeli gazdagodása és gyakorlatának kiteljesedése korunk nagy kihívásai közé tartozik.

A VALLÁS(OS) NEVELÉS, MINT TÁRSADALMI BEILLESZKEDÉST SEGÍTŐ MÓDSZER, JELENLÉTE A HAZAI ÉRTELMILEG AKADÁLYOZOTTAK GYÓGYPEDAGÓGIÁJÁBAN

REGÉNYI ENIKŐ MÁRIA

ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
eniko.regenyi@gmail.com

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés

Az értelmileg akadályozottak gyógypedagógiájában megjelenő integratív tendenciák körvonalazásakor, arra alapozva, hogy az értelmi fogyatékosság a normál emberi lét egy variánsa (*Lebenshilfe*, 1990; *Thalhammer*, 1977), valamint, hogy az ember transzcendentális kötődésű (*Kant* in: *Nyíri*, 1994) és közösségi, társas lény (*Aronson*, 1978), felmerül a kérdés: az értelmileg akadályozott emberek számára szervezett, a 'bölcsőtől a sírig' tartó 'ellátásban' mikor és hogyan jelent meg, jelenik meg a vallás(os) nevelés-oktatás? Erre a kérdésre különböző dokumentumok (pl.: tanterv) és közösségi gyakorlatok elemzésén keresztül kerestük a választ.
Az értelmi fogyatékosok ellátásának történetében a különböző felekezetek viszonylag korán megjelentek intézmények fenntartóiként. (*Gordosné*, 1992)
Hazánkban, az első kifejezetten értelmi fogyatékos fiatalok számára szervezett oktató-nevelő intézet vezetője, Frim Jakab szerint: „*aki nem fáradozik azon, hogy a hülyét a bibliai történet alapján Istennel való közösségre vezesse, az elmulasztja a legfőbb képzési eszközt, a legerősebb emeltyű alkalmazását arra nézve, hogy a hülyét szellemi gyengeségéből kigyógyítsa*"
Így a vallásoktatás szerepel különböző tantervekben a „hosszú XIX. századra" jellemzően, az értelmi fogyatékosok iskoláiban is. A XX. század viharai – különösen a II. világháború – után az iskolák tanterveiből a megkövetelt nézet szerint kikerül a vallásos oktatás. Ugyanakkor egyes ápolást-gondozást nyújtó intézmények megmaradtak egyházi fenntartásban, ahol a napi és éves ritmusban megjelentek a vallásos élet elemei pl.: ünnepek.
A rendszerváltozást követően a szervezett vallás(os) nevelés-oktatás több szálon indulhatott meg:

- egyházi iskolákban integráltan – ez nem érintette az értelmileg akadályozott népességet;
- KÁI-ban felekezeti hitoktatás keretében – amely a helyi gyakorlattól függően, elvezetett az értelmileg akadályozott gyermekek helyi vallásos közösségekbe belépéséhez;
- felnőttek pedagógiai kísérésének keretében, amelybe a teljes emberi életet átfogó jellege miatt, beletartozik a hitéleti kísérés is. (*Bruckmüller*, 1990)

Az utóbbiakhoz módszertani segítséget külföldi koncepciókban és modellekben (*Adam*, 1993; *Vanier*, 1986) találtak a szakemberek.
Az eddig feldolgozott dokumentumok és elemzett gyakorlatok alapján tehát az értelmileg akadályozott emberek vallásos oktatása-nevelése, valamint hitéleti kísérése – a vallásos közösségek szükségszerűen integratív jellegéből fakadóan – a szociális integráció eszköze és helyszíne lehet. A kutatás indokoltsága így igazolást nyert.

A HÁLÓZATI TANULÁS ÚJ RENDSZERELEMEI A SZAKMAI PEDAGÓGUSKÉPZÉSBEN

BENEDEK ANDRÁS[*] – LŐRINCZ ÉVA ANNA[**]

[*] Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
benedek.a@eik.bme.hu
[**] Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
lorincz.e@eik.bme.hu

Témakörök: Tanulás, tudás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A hazai neveléstudományi gondolkodást az ezredfordulót követően egyre inkább foglalkoztatja a hálózati tanulás problematikája. A hálózati struktúrák létrejötte és társadalmi hatása (*Barabási Albert-László*, *Nyíri Kristóf*, *George Siemens*) olyan a pedagógiai szempontból is lényeges új fejlesztési potenciált hordoz, melyet a tanulás intézményi kereteinek és módszertani technikáinak a megújítása során tudományosan megalapozott módon fel lehet használni. Az egyéni tanulási környezet átalakulása az infokommunikációs technológiák (IKT) elterjedése jóvoltából, számos hazai kutató megállapításai szerint (*Faragó Sándor*, *Molnár György*, *Ollé János*) olyan változásokat eredményezett, melyek a tanulás intézményrendszerére, annak működésére, és minőségére jelentős hatással vannak. Az adott probléma neveléstudományi összefüggéseit elemző és rendszerező előadás a hálózati tanulással összefüggésben az egyént és intézményt (oktatási-képzési formákat, fejlesztő-kutató közösségeket) együttesen szemlélve – építve az elmúlt évtized empirikus kutatásaira – vizsgálja az új típusú hálózati tanulás sajátosságait. Ezek arra hívják fel a figyelmet, hogy a web 2.0-ás virtuális közösségi terekben a tanulás potenciális lehetőségei a horizontális kapcsolatrendszer kiterjedésével és valós idejű működésével jól kapcsolódhat az intézményi bázison tradicionálisan kialakult vertikális tudáselosztó rendszerekhez. E rendszerezés konkrét és következtetések megfogalmazására alkalmas gyakorlati szinten. A poszter az IKT alkalmazására különösen nyitott szakmai pedagógusképzés és továbbképzés keretében megvalósult kutatásaira építve fogalmaz meg következtetéseket. A neveléstudományi szempontból is jelentős probléma bemutatásán túl a poszter meghatározza azokat a rendszerelemeket (oktatási-tanulási keretrendszerek, új pedagógus kompetenciák célirányos továbbképzések és folyamatos tanulásra késztető aktivitások, fejlesztési szolgáltatások), melyek a hálózati tanulási stratégiák fejlesztése szempontjából igazolt módon kitüntetett szereppel rendelkeznek a szakmai pedagógusképzésben.

HÁLÓZATÉPÍTÉS ESZKÖZEI A SZAKMAI PEDAGÓGUSKÉPZÉSBEN

HORVÁTH CZ. JÁNOS

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
horvath.cz.j@eik.bme.hu

Témakörök: Tanulás, tudás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A hálózatiság a mindennapokban egyre meghatározóbbá válik: legyen szó a munka világáról vagy a személyes idő eltöltésének különböző formáiról. Neveléstudományi szempontból e probléma olyan szakmai kihívás, mely a fejlesztési projektek jellegét, irányultságát és eszközrendszerét jelentősen meghatározza. A társadalmi szempontból jelentős tanulási hálózatok (*Barabási Albert-László*, *Benedek András*, *Nyíri Kristóf*, *Ollé János*) tudatos kezelésének módjai csupán néhány éve változtak meg és nyertek egyre szélesebb körű szakmai ismertséget.
A neveléstudományi szempontból is sokat emlegetett „digitális szakadék" mára átalakulni látszik: nem a számítógépes infrastruktúra kezelésének alapszabályainak ismerete a döntő, hanem a közösségi kapcsolatokon alapuló alkalmazások használatában szerzett kompetenciák. Ismert, hogy a világ legnagyobb közösségi hálózatában 700 millió felhasználó közül legalább másfél-millió magyar található, ahol az életkori felosztást tekintve a gyermek és (fiatal) felnőtt korosztály együtt 75%-ot tesz ki. Ezért is kitüntetett fejlesztési irány a pedagógus szakmát gyakorlókat az új hálózati tanulásszervezési és támogatási technikákra felkészíteni. A poszter áttekintő rendszerezésre vállalkozik a szakmai tanárképzés folyamatában a közösségi hálózatban gondolkodás fejlesztését támogató projekt eredményeinek bemutatásával. A kutatás keretében országos szintű hálózatépítésbe először 2010-ben foghattunk, amelynek keretében az egyik magyarországi régióban létrehoztuk a szakmai pedagógusképzést segítő szolgáltató és kutatóhálózatunkat. Az ismertetésre kerülő eredmények a kapcsolati hálózat szemléletének elterjesztésével, a létrejött kapcsolatrendszerben a szakmai pedagógusképzést érintő kérdésekről szóló tudományos kommunikáció megindításával, valamint elméleti és gyakorlati ismeretek alkalmazásával függenek össze. Következtetés szintjén megfogalmazható, hogy a pedagógusképzés jelentős fejlesztési potenciállal rendelkezik, ha a hálózati tanulás kereteit neveléstudományi szempontból rendszerezett módon alkalmazza.

A SZAKMAI PEDAGÓGUSKÉPZÉS ÉS SZOLGÁLTATÁS, MINT HÁLÓZAT PROBLEMATIKA EGY MAGYARORSZÁGI RÉGIÓBAN

SZABÓNÉ BERKI ÉVA

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
berki.e@eik.bme.hu

Témakörök: Tanulás, tudás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Komplex kutatásaink során vizsgáltuk a szakmai pedagógusképzés intézményi hátterét, az intézményközi kapcsolatokat, kiemelten az oktatási és kutatási témákban létező együttműködési formákat, valamint azok gyakoriságát. Az előadás lényeges üzenete, hogy a neveléstudományi szempontokból elvégzett helyzetfeltárás eredményeként megállapítható, hogy szakmai pedagógusképzés, vagyis a mérnök-, közgazdász-, művészeti-, egészségügyi- és agrártanár mesterképzés jelenleg rendkívül tagolt rendszerben valósul meg, kilenc felsőoktatási intézményben folyik az ország különböző régióiban lévő felsőoktatási intézményekben. A hálózati együttműködés potenciáljának vizsgálata alapján egyértelműen igazolható, hogy a szakmai pedagógusképzést is folytató intézmények tanárképzéssel foglalkozó szervezeti egységei, oktatói és kutatói közötti kapcsolatok változó intenzitásúak, és az együttműködés terepei leginkább a diplomamunkák bírálatára, a záróvizsgákon és konferenciákon való részvételre korlátozódnak. Alig van példa közös kutatásokra, projektekre, a tantervek és programok egyeztetésére, a doktori iskolák keretében való együttműködésre. A Bolognai rendszerre való áttérés folyamata, az új felsőoktatási rendszer kialakítása fórumokat teremtett ugyan a véleménycserére, együttműködésre, de számos megoldatlan szakmai és fejlesztési feladat igényelné a szakmai kooperációt. Ilyen pl. a tanári mesterképzések összehangolt felvételi rendszere, a pedagógiai gyakorlatok és a félévet kitöltő iskolai gyakorlat tartalmi, a gyakorlatszervezési, és financiális megoldások, a pedagógiai gyakorlat módozatainak kidolgozása a megújult szakképzés, a térségi integrált szakképző központok (TISZK) rendszerében. Ugyanakkor a szakmai pedagógusképzéssel foglalkozó felsőoktatási intézményekben is tetten érhető humán erőforrás kapacitáskorlátok miatt egyre sürgetőbb az intézményeken belüli működéshatékonyság növelése, valamint az intézmények közötti együttműködés újabb lehetőségeinek számbavétele, a jó gyakorlatok megismerési lehetőségeinek megteremtése, valamint a szakmai pedagógusképzésben felhalmozódott tudás megosztásának biztosíthatósága. A jelzett probléma kereteit és összefüggéseit elemző előadás a szakmai pedagógusképző intézmények együttműködésében lehetséges továbblépéseket vázolja. A poszter olyan konkrét és megvalósítható kereteket kíván bemutatni, amelyek potenciális lehetőségként rendelkezésre állnak a szakmai pedagógusképzést folytató felsőoktatási intézmények számára.

A MINŐSÉG PROBLEMATIKÁJA A PEDAGÓGUSKÉPZÉST SEGÍTŐ HÁLÓZATOKBAN

KATA JÁNOS

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
kataj@eik.bme.hu

Témakörök: Tanulás, tudás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A képzési szolgáltatások megfelelő minőségének kialakítása a pedagógusképzésben összefonódik az oktatásfejlesztési és szolgáltatási folyamatokkal. E rendszer neveléstudományi elemzése, tudatos minőségbiztosítása azonban csak az elmúlt évtizedben vált a kulcskérdéssé. Ahogy a technológiai folyamatok esetében sem elégednek meg a kimeneti oldalon történő „minőségellenőrzéssel", úgy a pedagógusképzés esetében is a képzési folyamaton fokozatosan visszafelé haladva egészen a bemeneti tényezők minőségi kérdéséig indokolt elemzéseket végezni. Ebből adódott az a felismerés, hogy nemcsak a folyamat egyes technikai elemeivel, hanem az abban aktívan részvevő humán tényezővel szemben is komoly követelmények támaszthatóak a minőség érdekében.
A *Taylor* nevéhez kötődő (ma már évszázados múltra visszatekintő) elmélet a dolgozó embert a termelés gépezetében működő egyik pótolható, cserélhető elemnek tekinti. Ez munkaszervezési és irányítási szempontból nagyon hatékonynak és gazdaságosnak bizonyult, de figyelmen kívül hagyta az emberi kreativitás és a motiváció számos kérdését a fizikai tevékenységekben is. E jelenség még inkább élesen jelentkezik az elmélet mai követőinek munkásságában. A minőségbiztosítás érdekében a szellemi munkákra kiterjesztett ilyen megközelítés elfeledkezik az ilyen munkatevékenységek normázásának, minősítésének nehézségeiről. Az előadás e megközelítés kritikájára építve a pedagógusképzés minőségfejlesztésének neveléstudományi problematikájának meghatározásához kíván kapcsolódni.
A pedagógusok munkájának minősítésében napjaink minőségmenedzsmentjének számos eleme megtalálható. Ezek közül elsőként a többtényezős döntéselmélet módszereit kell kiemelni. A pedagógus munkájának minősítési kritériumai és azok szerepe a hatékonyságban azonban ma nem ismertek egyértelműen. A tanítás egyes szakaszaiban a pedagógussal kapcsolatba kerülő kollégák, vezetők, tanulók és szülők véleménye fontos eleme a megítélésnek, de objektivitásuk, szakszerűségük és a jövőbeli munkaerő-piaci elismeréssel való korrelációjuk sokszor erősen megkérdőjelezhető. Mindezek hatására e véleményezések egy a kutatáshoz kapcsolódó és ismertetésre kerülő felmérés eredményei szerint a minősítési kritériumoktól független, szubjektív, az egyéni szimpátiára visszavezethető értékelést eredményezhetnek. A poszter fel kívánja hívni a figyelmet arra, hogy a minőségbiztosítási módszerek pedagógiai alkalmazásának vannak buktatói. Ennek elkerülése érdekében a fejlesztési projektek végrehajtásának minőségbiztosítási rendszerét indokolt a bemutatásra kerülő kritériumok figyelembe vételével megválasztani, előkészíteni és adaptálni.

A FELSŐOKTATÁSI KOLLÉGIUMOK VÁLTOZÓ VILÁGA A PARTIUMBAN – A DE KOLLÉGISTÁINAK TEVÉKENYSÉGRENSZERHEZ KÖTHETŐ ÉRTÉKPREFERENCIÁI

PATAKI GYÖNGYVÉR

DE Bölcsészettudományi Kar
pataki.gyongyver@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A kollégium nevelési funkciójának, szocializációs potenciáljának fontosságát széles társadalmi egyetértés övezi, ugyanakkor az üzemeltetők, az egyetem, a szülők és gyakran a hallgatók között sincs egyetértés a tekintetben, hogyan lehet a nevelési funkciót összeegyeztetni egy intézménnyel, aminek kifejezett gazdasági és igazgatási céljai is vannak. Ez a kérdés még kifejezettebbé válik a debreceni kollégiumok esetében, ahol a kollégiumi szolgáltatások színvonala lényegileg átalakult 2003-2008 között. Két esemény játszott meghatározó szerepet a kollégiumi élet átformálódásban: a PPP konstrukciók átadása, és a HÖK kollégiumi funkcióinak ugrásszerű bővülése. E változások a Debreceni Egyetem hallgatói közösségeit (*Pusztai*, 2011; *Bocsi*, 2010; *Ceglédi*, 2010; *Kozma* és *Pataki*, 2011) sem hagyták érintetlenül.

A kutatás célja a kollégisták tevékenységrendszeréhez köthető értékpreferenciák változásának feltárása. Összehasonlítva a Regionális Egyetem (2003) és a TERD, Campus-lét adatbázist (2008, 2009, 2010) arra a kérdésre kerestük a választ, hogy a lakásforma mennyire határozza meg az egyetemisták tevékenységrendszerét és értékpreferenciáit.

Az adatbázisok lehetőséget biztosítanak a tevékenységstruktúra feltárásán kívül a tanulmányokkal és a munkával kapcsolatos véleményalkotási kategóriákból kialakított értéktípusok létrehozására is. A faktoranalízissel létrehozott háttérváltozókból klasztereket alakítottunk ki, és vizsgáltuk az extrakurrikuláris tevékenységek mentén kialakított klaszterek és az értékklaszterek hátterében álló szocio-kulturális háttérváltozókat, lakásformákat és hazajárási szokásokat. Az elemzést diszkriminancia analízis és döntési fa elemzés egészítette ki, ahol megkerestük azokat a változókat, amelyek elkülönítik a lakásformák alapján az életmódokat.

A kollégiumi lakhatás magyarázó erejében csökkenést tapasztaltunk, azaz a kollégium napjainkban kevésbé határozza meg a hallgatók tevékenységstruktúráját vagy értékpreferenciáját, mint 2003-ban. A Debreceni Egyetem kollégistáinak értékpreferenciája és tevékenységstruktúrája hasonló az albérletben élőkhöz. A modellben az önálló-nem önálló életformának és nem az eltérő lakásformáknak volt meghatározó magyarázó ereje.

Az elemzés eredményei bemutatják továbbá: 1.) a kollégisták és nem kollégisták tevékenységstruktúráinak eltéréseit regionális szinten a vizsgált időpontokban; 2.) a szabadidős, tanulmányi tevékenységekhez köthető értékpreferenciákat és azok változását. Az adatok alapján a kollégiumi létforma és az önálló létforma összemosódásáról beszélhetünk.

A hallgatói értelmezőközösségek átalakulása, az időfelhasználás átstrukturálódása és az időfelhasználáshoz köthető értékek változása számottevően hozzájárul a hallgatók mérhető teljesítményeinek és a campus világának átalakulásához. A kutatás eredményei az elméleti és empirikus kutatás két területét gazdagítják: 1.) egyetemi hallgatók politikai és akadémiai szocializációja, 2.) hallgatói magatartás és értékek kutatása.

INTERAKTÍV OKTATÁS A MAROSVÁSÁRHELYI ÓVÓ-ÉS TANÍTÓKÉPZÉSBEN

BODONI ÁGNES[*] – KÁDÁR ANNAMÁRIA[**]

[*] Babeş-Bolyai Tudományegyetem Pszichológia és Neveléstudományok Kar
agnes.bodoni@gmail.com
[**] Babeş-Bolyai Tudományegyetem Pszichológia és Neveléstudományok Kar
annacska@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Oktatási módszerek, szakmódszertan

Poszterünkkel szeretnénk szemléltetni azokat a módszereket, eszközöket, amelyekkel az elmúlt három évben igyekeztünk színesebbé, élvezhetőbbé tenni az oktatási-nevelési folyamatot a Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Pszichológia és Neveléstudományok Kar, Óvoda és Elemi Oktatás Pedagógiája Szak marosvásárhelyi tagozatán. Ezek a módszerek részben alternatív nevelési-oktatási folyamatokat tartalmaznak, részben pedig interdiszciplináris (dráma, képzőművészet, zene stb.) elemekkel gazdagított.

Alapját az élménypedagógia képezi, az oktatási folyamat felépítésében a Kolb-ciklus elemeit használjuk a tapasztalati tanulás, felfedezés érdekében. Poszterünk egyetemi szemináriumi helyzetképeket ábrázoló fotókat, a diákok által készített munkákat tartalmaz, a hozzá fűzött magyarázatokkal együtt.

Mivel a pedagógia és pszichológia tantárgyak részei a diákok alapképzésének, fontosnak tartjuk ezek többoldalú megerősítését a képzésük során. A tantárgyak követik a Kolb-ciklus spirális fejlődési ívét, igyekszünk egymásra építeni, átjárhatóvá, használhatóvá tenni. Hisszük, hogy az ilyen típusú képzésben részesülő diákok, gyakorló pedagógusként is alkalmazni fogják interaktív, játékos módszereinket, amint az a pedagógiai gyakorlatuk során már tapasztalható. A szakmai személyiségfejlődés fontos állomásaként tartjuk számon e tantárgycsomagot és ennek újszerű megközelítési módját: az elmélet gyakorlatban való megtapasztalása.

Célunk munkánk és módszereink ismertetése, új szakmai kapcsolatok, együttműködések megalapozása érdekében.

„JÓLNEVELTSÉG” – METAFORÁK ELEMZÉSE

SERES-BUSI ETELKA

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
busi.etelka@ppk.elte.hu

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

Jász- Nagykun Szolnok megye egyik kistérségének 6 településén 251 hatodik osztályos tanuló vett részt egy neveltségi kutatásban, melynek egy részterülete volt a jólneveltség tanulói metaforáinak vizsgálata.
A metaforákkal történő megközelítés az indirekt módszer specifikumai miatt természetesen még gazdagabb jelentéseket hoz felszínre. Háromféle azonosítást kértünk: növény, állat és jármű metaforákat vártunk a célfogalommal kapcsolatban. A cél a különböző területekről érkező metaforákkal kapcsolatban ugyanaz (ti. a forrásfogalmak megtalálása) volt, ezért a magyarázatok és a metaforák külső elemzését a terület- specifikus elemzés mellett megtettük összegzően is.
Ezt támogatta a metafora alapsajátossága is (miszerint valamilyen mögöttes tulajdonság alapján jön létre az azonosítás), mert ez úgy működött mindhárom területen, hogy fedték egymást a magyarázatok és az objektív hasonlóságok. Pl. „lepke”- „repülő”- „pegazus” (azaz a repülés által összekapcsolható fogalmak) vagy „fényes autó”- „papagáj”- „többszínű virág” (feltűnő, színes külcsín által összekapcsolható) stb.. Így a statisztikai feldolgozásnál külön jeleztük, hogy egy-egy területen milyen gyakoriságokkal számolhatunk és külön azt, hogy a magyarázatban vagy a tartalmak mögött milyen forrásfogalmak húzódnak meg.
Mivel azonban nehéz volt eltekinteni az indoklások és a konkrét azonosítások jelentős érzelmi töltésétől – melyek sokszor szinte forrásfogalomként kínálkoztak –, így egy kissé átalakított metaforavizsgálat született.
Az állati metaforák forrásfogalmai között találtuk: a „megbízhatóságot”, a „gyorsaságot”, az „engedelmességet”, a „repülést”, és a „pejoratív értelmezéseket”. A járművek között meglepően nagy gyakorisággal szerepelt a kerékpár a válaszok körében (minden almintában 60% fölött), a forrásfogalmak között pedig a „repülés”, a „gyorsaság”, a „modernitás”, a „jól működés”, a „külcsín” és az „egyensúlyozás”. A növény-metaforákban forrásfogalmakként a „színárnyalat” (vagy színesség), a „hatáskeltés”, a „növekedés” és a „kellemetlenség” jelent meg.
A fogalmi metafora, azaz a forrásfogalmak közös metszetében található jelentés a „MODELL”, ennek sokféle árnyalatával együtt (mint követendő példa; mint egy külsődlegesen kifogástalan, de a belső tartalmat nézve nem ismert „tárgy”; mint valaminek a megtestesülése).
A metaforaelemzések kapcsán mindenképpen elgondolkodtató a kutató értelmezési szabadsága (vagy éppen kötöttsége) és a „nyelvi szeszély” jelensége. A poszteren láthatjuk egymástól független kutatók ugyanazon vizsgálati anyagon végzett metaforaelemzéseinek eredményét is.

CSÜTÖRTÖK 15.00 – 16.45

Helyszín	**Szimpóziumok**
B/301. terem	– Művészetpedagógia és életreform
B/306. terem	– Kognitív és affektív területek diagnosztikus mérése az 1-6. évfolyamon
B/302. terem	– Hazai deszegregációs lehetőségek és tapasztalatok
B/401. terem	– Családi és intézményes nevelés, szülői bevonódottság
B/406. terem	– A gyógypedagógus-képzés szintjeinek szerkezeti és tartalmi jellemzői a hazai egyetemeken és egy nemzetközi tananyagfejlesztő program tapasztalatai
	Tematikus előadások
A/18. terem	– Új kutatási aspektusok a neveléstudományban
B/402. terem	– Oktatás-politika európai dimenziói
B/206. terem	– Nevelésügy a két világháború közötti Magyarországon

MŰVÉSZETPEDAGÓGIA ÉS ÉLETREFORM

Elnök:

NÉMETH ANDRÁS
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Opponens:

PUKÁNSZKY BÉLA
Szegedi Tudományegyetem

Az 1914-es Gyermekművészeti Kiállítás

TÉSZABÓ JÚLIA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Kós Károly és az életreform - művészetpedagógiai és iskolaépítési törekvései

SANDA ISTVÁN DÁNIEL
Eszterházy Károly Főiskola

A mozdulatművészet intézményesülése és az avantgárd

BORECZKY ÁGNES
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Életreform és művészetpedagógia a magyar pedagógiai sajtóban

NÉMETH REGINA – PIRKA VERONIKA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Művészeti nevelés, vizuális kultúra

Az elmúlt évtizedben több sikeres OTKA pályázat[*] keretében megvalósuló kutatás a reformpedagógia különböző hazai irányzatainak és a századfordulótól kibontakozó életreform-mozgalmak kapcsolatát vizsgálja. Témája és az abban megjelenő, − a pedagógia-, művelődés-, illetve társadalomtörténeti szempontok komplex egységben történő értelmezésére irányuló – törekvés nemzetközi téren is újszerű megközelítésnek számít. A kutatás kvalitatív jellegű elemzésekre, elsősorban tartalomelemzésekre (pl. programok, korabeli közlemények), továbbá interjúkra részben történeti statisztikai sorozatadatokra alapozódó 2007-ben kezdődő második szakaszának középpontjában a különböző törekvések 1920-as években bekövetkező „emancipációjának" elfogadott életforma, illetve mentalitáselemmé válásának, valamint az ebben az időben megfigyelhető szemléletváltásának folyamatai állnak. A fenti kutatás több részeredménye (pl. Kodály zenepedagógiai munkássága, a népi írók életművének pedagógiai vonatkozásai, a korszak népzenei és néptánccal kapcsolatos tömegmozgalmai) az elmúlt évek során szimpóziumok és tematikus előadások formájában az ONK keretében is bemutatásra került. E szimpózium előadásai ezt a sort folytatva, további életreform gyökerű művészetpedagógiai törekvések elsősorban kvalitatív vizsgálati módszerek (dokumentumok hermeneutikai vizsgálata, illetve tartalomelemzése) felhasználásával történő bemutatására tesznek kísérletet. Az első előadás Az 1914-es Gyermekművészeti Kiállítás kapcsán a kiállítás recepciótörténeti vonatkozásait, illetve a hazai művészetoktatásra kifejtett hatásainak elemzésére vállalkozik. Az ezt követő előadás a kérdéskört a korabeli pedagógiai folyóiratok (*Népművelés, az Új Élet, A Gyermek, Kisdednevelés*) elemzése alapján vizsgálva arra keresi a választ, hogy miként jelennek meg az életreform-irányzatok művészetfelfogásról vallott elképzelései a folyóiratok különböző művészetpedagógiai témájú írásában, illetve miként tükröződik azok hatása a korszak gyermekszemléletének változásaiban. Széleskörű korabeli dokumentumok, fotók és tárgyi emlékek elemzésére épülő előadás foglalkozik az életreform törekvések építészeti vonatkozásait középpontba állító *Kós Károly* életművének leginkább az iskolaépítészetben érvényesülő pedagógiai vetületének bemutatásával. A negyedik előadás három, ma már „klasszikusnak" számító mozdulatművész, *Dienes Valéria, Madzsar Alice* és *Szentpál Olga* pályáján és tevékenységén keresztül a mozdulatművészet intézményesülési folyamatait, illetve annak táncpedagógiai eredményeit összegzi.

[*] A szimpóziumon belül bemutatott kutatást az OTKA 68484. (Életreform mozgalmak és a reformpedagógia) sz. projektje támogatta.

AZ 1914-ES GYERMEKMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS

TÉSZABÓ JÚLIA

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
teszabo.julia@ppk.elte.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Művészeti nevelés, vizuális kultúra

A 20. század elején Európában és Amerikában mozgalomszerűen rendezett gyermekművészeti kiállítások nyomán végül 1914-ben megvalósult budapesti Gyermekművészeti Kiállítás fontos mérföldköve nálunk is a gyermekkultúra megszületésének, s egyben jól mutatja, hogy a pedagógiai törekvések milyen szervesen illeszkedtek a kultúra minden területén jelentkező reformtörekvésekbe. Koncepciója és a megszervezésében, illetve megvalósításában szerepet vállaló személyek is tükrözik, hogy a rajztanítás és a művészképzés megújítását célzó, és eddigre már jelentős eredményeket magáénak tudó közoktatási reformok mellett, az új nevelési törekvésekhez, a gyermektanulmányozás mozgalmához is szoros szálak fűzték. A résztvevő személyek indíttatása, tevékenysége, azok a fórumok, ahol a kiállítás koncepciója illetve értékelése hangot kapott, bizonyítják, hogy a társadalmi és életreform mozgalmakhoz nálunk is sok szálon kapcsolódott egymáshoz.

A kutatás[*] a német előzmények és párhuzamok nyomán (*Dietrich Kerbs, Eckart Liebau, Urs Latus*, etc.) a kiállítás nemzetközi művészetpedagógiai mozgalmakkal való kapcsolatainak feltárását, a mindeddig a szakirodalomban csak érintőlegesen és pontatlanul említett nagy visszhangot keltő kiállítás programjának alakulását és végül a megvalósult kiállítás bemutatását tűzte ki célul. A korabeli magyar pedagógiai szakmai sajtóban (*Népmívelés, Magyar Pedagógia*), megjelent híradások és publikációk (*Nagy László, Nádai Pál, Ács Lipót*) mellett a kutatás kiterjedt a művészeti folyóiratok (*Magyar Iparművészet, Művészet*), valamint a nagy hetilapok (*Új Idők, Vasárnapi Újság*) közleményeire, hiszen ezek is jelzik, hogy nem egy szűk szakmai réteg foglalkozott a gyermekművészet témájával. A német művészetpedagógia azonnali hazai recepciója 1905-ben *Nagy László Fejezetek a gyermekrajzok lélektanából* című könyve, amely nemcsak a szerző életművében, hanem a magyar gyermektanulmányozás terén is az első jelentős munka volt, s a kutatás alapjául szolgáló gyermekrajz-gyűjtemény a későbbi kiállítás fontos része lett. A kötet egyik fejezete már foglalkozik a kiállítás gondolatával.

Az 1914 nyarán az Iparművészeti Múzeumban megrendezett kiállítás összegzése az előzményeknek és az egymást követő hazai gyermekrajz kiállítások (melyeket a kutatás szintén érintett) alapjaira építve a gyermek, mint művész és a gyermeknek szóló művészet ekkoriban a nagy nemzetközi kiállításokat is meghatározó kettős gondolatának jegyében valósult meg. A kiállsítás a gyermekkultúra új koncepcióját megjelenítve, az egész magyar szellemi élet számára tudott újat nyújtani,. Így a gyermekrajzokon kívül a gyermek otthoni és iskolai környezetének tárgyai, bútorok, a születő gyermekirodalom esztétikus hazai és külföldi példái, az illusztrált gyermekkönyvek, a reformgondolatok szellemében készített gyermekruhák és játékok, gyermekfotók mellett a gyermeknek szóló művészet legújabb formája, a művészi bábszínház is megjelenik a kiállításon. A gyermekek kultúrájának ez a komplex felfogása a modern gyermekkép alakulásában rendkívül fontos lépést jelentett.

[*] A kutatást az OTKA 68484. (Életreform mozgalmak és a reformpedagógia) sz. projektje támogatta.

KÓS KÁROLY ÉS AZ ÉLETREFORM - MŰVÉSZETPEDAGÓGIAI ÉS ISKOLAÉPÍTÉSI TÖREKVÉSEI

SANDA ISTVÁN DÁNIEL

Eszterházy Károly Főiskola
sanda_dani@yahoo.de

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Művészeti nevelés, vizuális kultúra

Az előadás *Kós Károly* életpályájának a korabeli hazai életreform törekvésekkel összhangban kibontakozó pedagógiai vonatkozású munkásságát vizsgálja*. Gazdag életműve jól feldolgozott, de az életreform-mozgalom tagjaival kialakított szellemi kapcsolata, valamint a Gödöllői Művésztelepen alkotó képzőművészekkel közösen létrehozott alkotásainak pedagógiai szempontú vizsgálata eddig még nem képezte kutatás tárgyát.

Korabeli dokumentumok, fotók és tárgyi emlékek elemzésével sikerült feltárni azt a folyamatot, amelynek során Kós már építészhallgatóként teljesen azonosult *John Ruskin* megállapításaival, aki stílust, formát „a népnél keresett, és a népművészet forrását a középkor művészetében találta meg". *William Morris* munkásságát tanulmányozva kiemelte, hogy olyan otthont adott kora emberének, amely külső és belső megjelenésében a helyi tradíciókban gyökeredzett. A Gödöllői Művésztelep tagjainak élet- és művészetfelfogását az angol praeraffaeliták hatása is befolyásolja. Kós és a gödöllőiek között ez a szellemi rokonság a közös kapcsolódási pont, amely Erdély egyes vidékeinek – különösen Kalotaszeg és környéke népművészetének előtérbe helyezésével további párhuzamokat eredményezett.

A közös munkákat tekintve kiemelkedő jelentőségű a zebegényi Havas Boldogasszony-plébániatemplom templom, valamint a Városmajor utcai elemi iskola és óvoda, továbbá néhány a Bárczy-féle iskolaépítési program keretében megvalósult intézmény belső térkialakításának szecessziós stílusú díszítőelemekkel történt kialakítása. Zebegényben Kós és Körösfői-Kriesch együtt, egy közös gondolat szellemében hozták létre a 20. századi magyar templomépítés egyedülálló alkotását. A Városmajor utcai iskola tervezésénél Kós és Györgyi maximálisan igazodtak a terepviszonyokhoz, és így a tájba harmonikusan illeszkedő alkotás született, melynek homlokzati és belső díszítőelemeit szintén a művészkolónia tagjai készítették.

A szintén angol *Ebenezer Howard* nevéhez köthető kertváros-építési mozgalom első magyarországi példája a Wekerle-telep, melynek központi épületsorát szintén Kós tervezte. A térkialakítás körülményeit vizsgálva megállapítható, hogy a Wekerle-telep lakossága a magas fokú művészi igénnyel kialakított épített környezetben, a természet közelségében és ezekből adódóan az életmódjában megnyilvánuló természetesség megélésében a századelő életreform-törekvéseinek részesévé vált.

A fenti példák jól mutatják, hogy a századelő pezsgő kulturális életének számos – még feltáratlan – neveléstörténeti vonatkozása újabb kutatások tárgya lehet, de összefoglalóan megállapítható, hogy a gödöllői művésztelep tagjainak alkotásai közvetlen hatást gyakoroltak saját koruk és az elmúlt évszázad felnövekvő generációinak erkölcsi és esztétikai nevelésére.

* A kutatást az OTKA 68484. (Életreform mozgalmak és a reformpedagógia) sz. projektje támogatta.

A MOZDULATMŰVÉSZET INTÉZMÉNYESÜLÉSE ÉS AZ AVANTGÁRD

BORECZKY ÁGNES

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar
bokany@ludens.elte.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Művészeti nevelés, vizuális kultúra

Az előadásban[*] a három, ma már „klasszikusnak" számító mozdulatművész, *Dienes Valéria, Madzsar Alice* és *Szentpál Olga* pályáján és tevékenységén keresztül a mozdulatművészet intézményesülési folyamatait mutatom be. Az alkotók saját írásai, a témára vonatkozó szakirodalom és képi anyag feldolgozása során, az életrajzok, a pedagógiai alapelvek és a színpadi alkotások elemzése alapján láthatóvá vált a pályák és tevékenységek egyes elemeinek hasonlósága, majd diverzitása. Ezekből, valamint az elágazó politikai orientációkból és az egymásba szövődő kapcsolatrendszerekből rekonstruálhatóak az intézményesülési folyamat változatai, amelyek ugyanakkor sajátos és különleges módon az európai avantgárdhoz kapcsolódnak.
Mind *Dienes Valéria*, mind *Madzsar Alice* és *Szentpál Olga* élete és tevékenysége számos életreform elemet ötvöz (pl. természet-közeliség, test és lélek felszabadítása, kollektivitás, szépség-egészség felfogás, új női szerep). Reformpedagógiai munkásságuk nem választható el színpadi műveiktől, melyek nem egyszerűen a korabeli európai művészeti áramlatok recepciói, hanem maguk is egyenrangú alkotórészei, alakítói az 1910-es- 20-as évek nemzetközi avantgárd mozgalmainak. Fontosnak tartom azt is, hogy az alkotók és az iskolák közti határok nem merevek, a mozdulatművészek tevékenység- és kapcsolatrendszere egy sokszínű térképet és átjárható szellemi teret rajzol körül. Ez a szellemi tér a Társadalomtudományi Társaságtól, a Huszadik Századtól, a Galilei körtől, a Nyugaton és Kassák folyóiratán, a MA-n keresztül a nemzetközi avantgárdig, a falukutatókig, a munkás- és népi mozgalomig terjed.

[*] A kutatást az OTKA 68484. (Életreform mozgalmak és a reformpedagógia) sz. projektje támogatta.

ÉLETREFORM ÉS MŰVÉSZETPEDAGÓGIA A MAGYAR PEDAGÓGIAI SAJTÓBAN

NÉMETH REGINA[*] – PIRKA VERONIKA[**]

[*] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
nemethregi@gmail.com
[**] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
pirka.veronika@ppk.elte.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Művészeti nevelés, vizuális kultúra

Az előadás[*] a magyar életreform, és az ehhez kapcsolódó művészeti reformok, valamint művészetpedagógia kapcsolatát vizsgálja a 20. század első harmadában. A művészetpedagógia átalakulása három szinten érhető tetten: 1. az iskolai oktatásban, ahol főként a rajztanítás megreformálása figyelhető meg, 2. az iskolai oktatáson kívül (pl. bábszínház, múzeumpedagógia), valamint 3. a művészképzés reformjában. A magyar életreform és az ezzel összhangban kibontakozó művészetpedagógia, reformpedagógia kutatása során a dokumentumelemzés és a tartalomelemzés módszerét használjuk. A századelő pedagógiai sajtójának vizsgálata mellett feltárásra kerülnek a reformokhoz vezető út főbb állomásai. A magyar recepció európai (főként német) hatásait is vizsgáljuk. A kutatás célja a gödöllői művésztelep művészetről és nevelésről alkotott felfogásának elemző bemutatása, a hazai és a nemzetközi életreform-közösségek művészetpedagógiai szempontú értékelése.

Az életreform-motívumok pedagógiai vonatkozásainak elemzéséhez a korabeli pedagógiai sajtó reprezentatív kiadványai (*Népművelés, az Új Élet, A Gyermek, Kisdednevelés*) használtuk, A fenti folyóiratokban megjelenő életreform elemeket az alábbi felvetések nyomán elemeztük: 1) Hogyan jelentek meg az életreform-irányzatok művészetfelfogásról vallott elemi a művészetpedagógiában?; 2) Hogyan formálta ez az új gondolatvilággal megjelenő művészeti nevelés a kor gyermekszemléletét?

A kutatás eddigi eredményei alapján megállapítható, hogy megváltozott a pedagógus szerep és a pedagógiai munka, megjelentek az életreform fejlesztő hatásai a gyermekképben különböző területeken (ld. „szent” gyermek mítosza, a gyermek megmentése), így a művészeti nevelés területén is, amelynek nyomán megállapíthatjuk, hogy a művészet célja az önnevelés és a népművelés is volt egyben. A gyermeket, mint alkotót, művészt kezdték szemlélni, aki képes alkotni, e tevékenysége során keletkezett eredményeket az önkifejezés produktumaiként értékelték. Éppen ezért tartották lényegesnek azt, hogy a gyermek maga, önállóan alkothasson, mindenféle szülői vagy tanári ráhatás nélkül.

[*] A kutatást az OTKA 68484. (Életreform mozgalmak és a reformpedagógia) sz. projektje támogatta.

KOGNITÍV ÉS AFFEKTÍV TERÜLETEK DIAGNOSZTIKUS MÉRÉSE AZ 1−6. ÉVFOLYAMON

Elnök:

KINYÓ LÁSZLÓ
Szegedi Tudományegyetem Oktatáselméleti Kutatócsoport

Opponens:

HERCZ MÁRIA
Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar

A vizuális képességrendszer vizsgálata 6−12 éves korban

KÁRPÁTI ANDREA – GAUL EMIL
Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kar UNESCO Multimédiapedagógiai Központ – Nyíregyházi Főiskola Bölcsészettudományi és Művészeti Kar Vizuális Kultúra Intézet

Tanulási jellemzők vizsgálata 3. és 6. évfolyamos tanulók körében

HABÓK ANITA
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

2., 4. és 6. évfolyamos tanulók egészségtudásának diagnosztikus mérése

NAGY LÁSZLÓNÉ – KOROM ERZSÉBET – BOGÁRNÉ NÉMETH MÁRIA
Szegedi Tudományegyetem Természettudományi és Informatikai Kar Biológiai Szakmódszertani Csoport, Magyar Tudományos Akadémia-Szegedi Tudományegyetem Képességkutató Csoport – Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet, Magyar Tudományos Akadémia-Szegedi Tudományegyetem Képességkutató Csoport, Szegedi Tudományegyetem Oktatáselméleti Kutatócsoport – Magyar Tudományos Akadémia-Szegedi Tudományegyetem Képességkutató Csoport, Szegedi Tudományegyetem Oktatáselméleti Kutatócsoport

6–12 éves tanulók állampolgári ismereteinek diagnosztikus mérése

KINYÓ LÁSZLÓ
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Kognitív fejlődés és fejlesztés

A hazai mérési-értékelési programok több évtizede adnak visszajelzést tanulóink iskolai teljesítményének jellemzőiről, a tudásszintmérések és képességvizsgálatok egyes műveltségi területek esetében (pl. matematika, olvasás-szövegértés, természettudományos műveltség) jelentős hagyományokra nyúlnak vissza. Egy komplex kutatási programban hét olyan terület kutatása és mérése-értékelése kezdődött meg, amelyek – bár nemzetközi viszonylatban régóta a tudományos érdeklődés középpontjában állnak – hazánkban ez idáig vagy kimaradtak a pedagógiai értékelés látóköréből, vagy rendelkeztek ugyan mérési hagyományokkal, de a szummatív értékelés szemléletmódjáról most nyílik lehetőség a diagnosztikus mérésre való áttérésre.
A szimpózium* a kutatási program négy különböző részterületén elért eddigi eredmények bemutatására vállalkozik, melyek közül kettő már befejezett, kettő még folyamatban lévő kutatás. A műveltségterületeken tapasztalt mérési tradíciók kiinduló különbségeiből adódóan az egyes kutatási területeken elért eredmények változatosak. Míg az egészségműveltség és az állampolgári kompetencia esetében empirikus vizsgálat lebonyolítására csupán a vizsgálandó komplex területek egy-egy részén került sor, más területeken – például a vizuális képességrendszer esetében – sor kerülhetett a tanulók egyéni fejlődésének nyomon követésére, valamint az esetleges lemaradások és zavarok jelzésére is alkalmas diagnosztikus mérőeszközök kidolgozására és kísérleti kipróbálására.
A szimpózium bevezető előadása a vizuális képességrendszer iskolai fejlesztése és spontán fejlődése vizsgálatára kidolgozott feladatcsomagok 3400 tanulóra kiterjedő kipróbálásának tapasztalatait mutatja be. Az előadás kitér az elkészült feladatok és a mérendő képességelemek megfelelésének vizsgálatára, a mérőeszközök diagnosztikus jellegének jóság- és beválásvizsgálatára.
A nemzetközi kutatásokban kitüntetett jelentőséggel bír a tanulás tanulásának problémavilága. A szimpózium második előadása 3. és 6. évfolyamos tanulók tanulási jellemzőinek feltárásával kapcsolatos eredményeket mutat be, az elemzés a diákok tanulási sajátosságainak összehasonlítására vállalkozik.
A harmadik és negyedik előadás egy-egy folyamatban lévő kutatás eredményeit tekinti át. A szimpózium harmadik előadása az egészségműveltség, egészségmagatartás mikroszintjével, a 2., 4. és 6. évfolyamos tanulók egészséggel kapcsolatos tudásával, az egészség megőrzésével, fejlesztésével kapcsolatos ismeretek diagnosztikus célú vizsgálatával foglalkozik. A záró előadás az 1–6. évfolyamos tanulók állampolgári ismereteinek diagnosztikus méréséhez készített mérőeszközök kísérleti kipróbálásának tapasztalatait mutatja be. Az elemzés kitér a teljesítmények összehasonlítására, az állampolgári ismeretek elsajátításának színvonalára, valamint az alkalmazott mérőeszközök/itemek jóságmutatóinak ellenőrzésére.

* A kutatás a TÁMOP 3.1.9.-08/01-2009-0001 pályázat támogatásával valósult meg.

A VIZUÁLIS KÉPESSÉGRENDSZER VIZSGÁLATA 6–12 ÉVES KORBAN

KÁRPÁTI ANDREA[*] – GAUL EMIL[**]

[*] ELTE Természettudományi Kar UNESCO Multimédiapedagógiai Központ
andreakarpati.elte@gmail.com
[**] NYF Bölcsészettudományi és Művészeti Kar Vizuális Kultúra Intézet
gaul@t-online.hu

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A vizuális nevelés értékelési módszereit az uralkodó pedagógiai paradigma határozza meg. 16 európai ország, valamint az Egyesült Államok, Kína és Japán vizuális nevelési alap-dokumentumait áttekintve a következő modelleket találtuk: 1) posztmodern, (modern művészet-utáni, szépművészetek oktatásával szakító és a mindennapok képi nyelvére koncentráló), 2) integratív (a társművészeteket együtt tanító), 3) multikulturális (más népek művészetét is bemutató, 4) társadalmi problémákra érzékeny (az esztétikai nevelést, mint etikai normák közvetítőjét tekintő), valamint 5) a vizuális kultúra, mint közlő nyelv elsajátítására törekvő művészetpedagógia. A magyar pedagógia ez utóbbi, a tantárgy nevében is szereplő (Rajz és vizuális kultúra) megközelítés hívének tűnik, bár tartalmaz multikulturális és a társadalmi problémákra reflektáló programokat is.
A nemzetközi képességkutatási eredményeket korábbi magyar vizsgálatokkal összevetve az alábbi képességeket tartottuk kiemelten fontosnak: megfigyelés, látványfelismerés és -értelmezés, vizuális emlékezet, vizuális elemzés, formaalkotás a síkban (2D) és térben (3D), manipulációk, rekonstrukció, transzponálás, absztrakció, ábrák alkotása és értelmezése, szimbolizáció, nem vizuális jellegű információk megjelenítése, modalitás-váltás, képalkotás, komponálás, konstruálás, a síkbeli és térbeli vizuális megjelenítő, kifejező eszközök adekvát használata, anyagalakítás, eszközhasználat, kreativitás. A vizuális képességrendszer iskolai fejlesztése és spontán fejlődése vizsgálatára a 6–12 éves korosztály részére három életkori szakaszban (1–2, 3–4, 5–6. évfolyam) mérési feladatcsomagokat készítettünk, melyeket négy megye és Budapest 13 iskolájának 129 osztályában, mintegy 3400 tanuló próbált ki. Egy-egy tanulócsoport több feladatot is megoldott, így a jóságelemzést és a beválás vizsgálatot 8000 megoldott feladatlap felhasználásával végezhettük el. A tesztlapokon az egyszerű, egy-egy képességelem fejlettségét mérő itemeken túl olyan nyitott, kreatív, többféle témában és technikával megoldható, a síkbeli munka mellett tárgyalkotást és plasztikák készítését is igénylő összetett feladatok is szerepeltek, amelyek értékeléséhez több szakértőt vontunk be. Munkánk mérés-módszertani hozadéka, hogy újabb adatokat nyertünk a konszenzuson alapuló, „zsűrizéses" vizuálisképesség-értékeléséhez is, amely megbízható módszernek bizonyult.
A feladatok kipróbálásakor fő célunk ezúttal nem a képességfejlődés leírása, hanem a feladattípusok és a mérendő képességelemek megfelelésének vizsgálata volt. Ennek ellenére a mérési eredmények alapján feltételezéseket fogalmazhatunk meg a vizuális képességek fejlődésének ívéről az 1–6. osztályban. Az egyes iskolák eredményeinek összevetésekor arra is következtethetünk, mely pedagógiai módszerek alkalmasak egy-egy lényeges képességelem fejlesztésére. Előadásunkban a képességrendszer elemzésén túl a fejlődést illusztráló feladatokat is bemutatunk[*].

[*] A kutatás a TÁMOP 3.1.9.-08/01-2009-0001 pályázat támogatásával valósult meg.

TANULÁSI JELLEMZŐK VIZSGÁLATA 3. ÉS 6. ÉVFOLYAMOS TANULÓK KÖRÉBEN

HABÓK ANITA

SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
habok@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Tanulás, tudás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A hatékony tanulás alapjainak elsajátítása, valamint az önálló ismeretelsajátítás képességének kialakítása az iskolai nevelés-oktatás feladatai közé lépett elő. A mindennapi életben való sikeres boldoguláshoz ugyanis elengedhetetlen, hogy az állampolgárok versenyképes tudással rendelkezzenek, illetve képesek és készek legyenek tudásuk megújítására.
A tanulás tanulása témájának részletesebb tanulmányozására az élethosszig tartó tanuláshoz kapcsolódó kulcskompetenciák meghatározását követően irányult a figyelem. Finnországban és Nagy-Britanniában a téma kutatásának már hagyományai vannak: számos tanuló vett részt a tanulás tanulásához kapcsolódó vizsgálatokban. Finnországban például a 90-es évek óta több ezer tanulóra terjedtek ki ilyen jellegű felmérések, de napjainkban is intenzíven folynak ez irányú vizsgálatok. A tanulás tanulása méréséhez olyan keretrendszert dolgoztak ki, amely kijelöli az elméleti és empirikus kutatások irányát, és kiindulópontként szolgálhat a hazai vizsgálatokhoz is.
Kérdőíves kutatásunk célja a 3. és 6. évfolyamos tanulók tanulási jellemzőinek feltárása volt. Vizsgálatunkat 571 3. évfolyamos és 553 6. évfolyamos tanulók részvételével végeztük. Az adatfelvétel 2010 őszén történt. Mérésünkben a *Centre for Educational Assessment* „*Én és az iskola*" című kérdőíveit használtuk. A kérdőívek reliabilitásmutatója mindkét évfolyamon magas volt (Cronbach-α3. évf.=0,93; Cronbach-α6. évf.=0,95). A kérdőívek – évfolyamoktól függően – az alábbi területek vizsgálatára fókuszáltak: 1) saját kompetenciák megítélése; 2) énkép; 3) az iskoláról, tanárokról és szülőkről alkotott vélekedések; 4) a könyv és számítógép-használat; 5) elvárások és vélekedések az iskoláról. A két évfolyam eredményeit összehasonlítva az iskolai attitűd, a matematikai tudás megítélése, a tanulási elvárás, az énkép, valamint a tanárokról és szülőkről alkotott vélekedések esetében találtunk szignifikáns különbségeket. Minden esetben a 3. évfolyamosok előnyét regisztráltuk. További elemzések során 3. évfolyamon a területek között közepes és erős összefüggéseket találtunk (r=0,41-0,64), míg 6. évfolyamon alacsony és erős összefüggések (r=0,12-0,78) egyaránt mutatkoztak.
A 6. évfolyamon lehetőség nyílt arra, hogy a tanulmányi eredmény és a kérdőívben lefedett tartalmi területeket összehasonlítsuk. Itt a hiányzó adatok miatt kisebb elemszámmal dolgoztunk (n=475). Az eredmények alapján megállapítható, hogy a tanulmányi eredmény az írásbeli, matematikai és gondolkodásbeli területekkel mutat szorosabb összefüggést. Az év végi osztályzatok bevonásával megállapítottuk, hogy a matematika jegy a matematika (r=0,59) és a gondolkodás (r=0,46) területével mutat erősebb kapcsolatot, az olvasás esetében pedig a nyelvtan (r=0,43), az irodalom és az idegen nyelv (r=0,41) szignifikáns hatása figyelhető meg. A tanulást meghatározó egyéb tényezők hatásának vizsgálatát további feladatunknak tekintjük[*].

[*] A kutatás a TÁMOP 3.1.9.-08/01-2009-0001 pályázat támogatásával valósult meg.

2., 4. ÉS 6. ÉVFOLYAMOS TANULÓK EGÉSZSÉGTUDÁSÁNAK DIAGNOSZTIKUS MÉRÉSE

NAGY LÁSZLÓNÉ [*] – KOROM ERZSÉBET[**] – BOGÁRNÉ NÉMETH MÁRIA[***]

[*] SZTE TTK Biológiai Szakmódszertani Csoport, MTA-SZTE Képességkutató Csoport
nagylne@bio.u-szeged.hu
[**] SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport, SZTE Oktatáselméleti Kutatócsoport
korom@edpsy.u-szeged.hu
[***] MTA-SZTE Képességkutató Csoport, SZTE Oktatáselméleti Kutatócsoport
mary@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Egészségnevelés, sportpedagógia; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A közoktatás kiemelt feladata a tanulók egészségműveltségének, egészségmagatartásának fejlesztése, hiszen egészségnevelés megalapozza a felnőttkori egészségműveltséget és hatással van az egyének egészségi állapotára. A diagnosztikus mérések elméleti keretéül használható a fiatalkorúak egészségműveltségének szociálökológiai modellje (*Wharf Higgins* és mtsai*,* 2009) és az egészségmagatartás integrált elméleti modellje (*Fishbein* és *Yzer,* 2003). Az egészségműveltség szociálökológiai modellje szerint a tanulók egészségműveltségét mikro-, mezo- és makrohatások egyaránt befolyásolják. Az egészségmagatartás integrált modellje szerint adott magatartás valószínűleg akkor fordul elő, ha az egyénnek erős szándéka van a magatartás végrehajtására, ha rendelkezik a szükséges készségekkel, és ha környezeti kényszerek/korlátok nem akadályozzák a magatartás teljesítését. Vizsgálatunkban az egészségműveltség-modell mikroszintjére, azon belül a tanulók egészséggel kapcsolatos tudására fókuszálunk. Célunk a 2., 4. és 6. évfolyamos tanulók egészséggel, annak megőrzésével, fejlesztésével kapcsolatos ismereteinek diagnosztikus célú vizsgálata. Hipotézisünk szerint az idősebb tanulók magasabb teljesítményt érnek el, és a nemek között nem mutatható ki szignifikáns különbség. Egy olyan tesztrendszert dolgoztunk ki, amely azokra az alapvető ismeretekre kérdez rá, amelyek megalapozzák a tanulók egészségmagatartását. A kérdéseket a környezetismeret, természetismeret, illetve egészségtan tantárgy tantervi követelményeinek és az egészségnevelés tartalmi területeinek figyelembevételével állítottuk össze. A 2., 4. és 6. évfolyamos tanulók számára készített tesztek több láncfeladatot tartalmaznak, így lehetővé teszik az egészségtudás fejlődésének feltárását, a fejlesztés további feladatainak meghatározását. A tesztek kismintás kipróbálására a 2010/2011-es tanév végén került sor, 5 szegedi iskola 17 osztályában, évfolyamonként 130 fővel. Jelenleg az adatfeldolgozás zajlik. Az adatok kvantitatív és kvalitatív elemzésének eredményei segíthetik a tesztrendszer továbbfejlesztését, diagnosztikus célú osztálytermi mérésekre való alkalmassá tételét, jelzik az egészségtudás fejlődését, és rámutatnak a tanulók tudásában jelentkező hiányosságokra. A kutatás jelentősége, hogy elindítja az egészségműveltség elemeinek empirikus vizsgálatát, és felhívja a figyelmet e terület fontosságára az oktatásban, nevelésben. További kutatási feladat lehet a tanulók egészségműveltség-készségeinek, attitűdjeinek és egészségmagatartásának diagnosztikus vizsgálatára alkalmas mérőeszközök kifejlesztése, és az egészségműveltséget befolyásoló egyéb belső faktorok (hitek, értékek, tapasztalatok) vizsgálata[*].

[*] A vizsgálatot a TÁMOP-3.1.9 /08/01 pályázat, az SZTE Oktatáselméleti Kutatócsoport és az MTA-SZTE Képességkutató Csoport támogatta.

6–12 ÉVES TANULÓK ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEINEK DIAGNOSZTIKUS MÉRÉSE

KINYÓ LÁSZLÓ

SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
kinyo@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Társadalomtudományi oktatás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Az állampolgári kompetencia mérése-értékelése iránt szilárd elkötelezettség mutatkozik a külföldi országokban: a 2009-es IEA ICCS vizsgálatban közreműködő 38 ország közül csak kilenc országban nem szerepelnek előírások a tanulók állampolgári tudásának értékelésével kapcsolatban (*Schulz* és mtsai*.,* 2010). Hazánkban a társadalomismeret szerepe és súlya a kezdetek óta bizonytalan (*Mátrai,* 1999), a műveltségterület nem integrálódott szervesen az iskolák mindennapi életébe, és a terület iránti oktatáspolitikai elkötelezettség szándéka is bizonytalan (*Falus* és *Jakab,* 2005). A mérési-értékelési kultúra fejlődése, a nemzetközi tapasztalatok, valamint a társadalmi igények viszont Magyarországon is szükségessé teszik az állampolgári kompetencia területén zajló kutatások elindítását.
Egy több területre kiterjedő komplex kutatási program részeként (1) a terület diagnosztikus mérést megalapozó elméleti keretmodell kialakítását, (2) az empirikus vizsgálatokban alkalmazott leggyakoribb mérőeszközök feltérképezését, valamint (3) az 1–6 évfolyamos tanulók számára készített mérőeszközök kísérleti kipróbálását tűztük ki célul.
A legkidolgozottabb nemzetközi állampolgárikompetencia-modellek szintézise alapján egy általános elméleti modellt dolgoztunk ki, amely megfelelő elméleti bázisként szolgálhat a magyarországi mérésekhez. A vizsgálatok társadalmi-kulturális kontextusának leírásához az IEA CivEd (1999) és ICCS (2009) nemzetközi összehasonlító vizsgálatok alapvetéseiből, a kompetencia fogalmának definiálásához és propozicionális tudáselemeinek leírásához elsősorban a CRELL aktív állampolgárság kutatásával foglalkozó szekciójának megállapításaiból, a demokratikus gondolkodáshoz és a társas helyzetekben történő információfeldolgozás képességeinek azonosításához pedig az egyesült államokbeli NAGB (National Assessment Governing Board) keretrendszer képességstruktúrájából indultunk ki.
2010 tavaszától speciális feladatírói szakértelemmel rendelkező pedagógusok közreműködésével feladatlapokat dolgoztunk ki az állampolgári ismeretek diagnosztikus méréséhez. Az 1–6. évfolyamos tanulók számára készített feladatok összhangban vannak a NAT „Ember és társadalom" műveltségi terület társadalomismereti vonatkozású tartalmaival, de több tartalmi elemet is azonosítottunk, amelyek a jelenlegi NAT-ban csak a 9–12. évfolyamra vonatkozó tantervi tartalmak között szerepelnek, a nemzetközi tapasztalatok alapján viszont mérésük a korábbi évfolyamokon is indokolt volna. A mérőeszközök kísérleti kipróbálására 2011 májusában került sor komáromi, tatabányai és orosházi iskolákban, évfolyamonként 200 fős mintán. A beérkezett feladatlapok feldolgozása jelenleg is zajlik. Az adatelemzés során összehasonlítjuk az évfolyamok teljesítményét, a teszteredmények által pedig képet kaphatunk a tanulók állampolgári ismereteinek mélységéről. Emellett ellenőrizzük a mérőeszközök/itemek reliabilitását és validitását, s a próbamérés tapasztalatai alapján javítjuk, továbbfejlesztjük a meglévő feladatainkat[*].

[*] A kutatás a TÁMOP 3.1.9.-08/01-2009-0001 pályázat támogatásával valósult meg.

HAZAI DESZEGREGÁCIÓS LEHETŐSÉGEK ÉS TAPASZTALATOK

Elnök:

FEJES JÓZSEF BALÁZS
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

Opponens:

VARGA ARANKA
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet Romológia és Oktatásszociológia Tanszék

A szegregáció települési szintű felszámolásának lehetőségei és akadályai

FEJES JÓZSEF BALÁZS
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

Pedagógusok a nyíregyházi deszegregációról

KERÜLŐ JUDIT
Nyíregyházi Főiskola Gazdasági és Társadalomtudományi Kar Alkalmazott Kommunikáció Intézet

Pedagógusok nézetei és tapasztalatai a szegedi deszegregációs intézkedéssel összefüggésben

BERECZKY KRISZTINA – FEJES JÓZSEF BALÁZS
Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. Esélyegyenlőségi Projektiroda - Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

Helyzetelemzési szempontrendszer deszegregációs lépések támogatásához Hódmezővásárhely példája alapján

SZŰCS NORBERT
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógiai Kar Felnőttképzési Intézet

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Oktatáspolitika, EU oktatásügy

Az iskolai szegregáció kérdésköre hosszú ideje jelen van a hazai neveléstudományi, szociológiai szakirodalomban, a probléma gyakorlati kezelése azonban csak néhány évvel ezelőtt indult el. Bár jelentős erőforrásokat mozgósítottak a szegregáció mérséklése érdekében, oktatási rendszerünk egészét tekintve a helyzet bizonyíthatóan tovább romlott. Ugyanakkor találunk néhány példát, amelyekben a fenntartó, a helyi iskolarendszer átalakításával kedvező változást idézett elő települési szinten. Ezen intézkedések az érintett csoportokat látszólag vagy rövid távon nehéz helyzetbe hozhatják, így az érdekháló tagjaival kapcsolatos kommunikáció kulcsfontosságú e lépések sikerét tekintve, vagyis az érintettek véleményének ismerete a deszegregációs intézkedések egyik sarokpontja.
Szimpóziumunk célja három hazai nagyváros deszegregációs tapasztalatainak áttekintése az intézkedés által érintett érdekháló különböző csoportjainak nézőpontjából. Az első előadás egy rendszerező áttekintést kínál a deszegregáció lehetőségeiről, beágyazva a szakirodalomba a következő három előadás során tárgyalt megoldási módokat, illetve az érintett csoportok várható reakcióit. A következő két prezentáció koncepcióját tekintve egy hasonló stratégiát ismertet a szegregált iskolák kezelése tekintetében. Mind a nyíregyházi, mind a szegedi intézkedés következményeit bemutató munka a pedagógusok tapasztalatait és nézeteit összegzi, középpontba állítva azokat a problémákat, amelyek a korábban szegregáltan oktatott tanulók felzárkóztatását kísérik a befogadó iskolákban. A negyedik előadás az érdekháló egészének tekintetében megteremtett konszenzus elérése mögött álló tényezőket elemzi a hódmezővásárhelyi intézmény-átalakítás kapcsán.
Szimpóziumunk eredményei a helyi oktatásirányítás egyik legproblematikusabb feladatához, a szegregált intézmények kezeléséhez kínál iránymutatást. Az ismertetett munkák egyrészről a deszegregációs lehetőségek bemutatásával a stratégia megtervezésében, másrészről az érintett csoportok véleményének megismerése által a kommunikációban segíthetik a települési szintű deszegregációs programokat a jövőben.

A SZEGREGÁCIÓ TELEPÜLÉSI SZINTŰ FELSZÁMOLÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI ÉS AKADÁLYAI

FEJES JÓZSEF BALÁZS

SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
fejesj@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Oktatáspolitika, EU oktatásügy

Az előadás célja egy értelmezési keret felvázolása a szegregáció települési szintű felszámolási megoldásainak rendszerezése érdekében. A prezentáció egyrészről azt elemzi, hogy milyen lehetőségek állnak rendelkezésre a családi háttér szerinti heterogén tanulóközösségek létrehozása tekintetében települési szinten, másrészről, hogy ezen intézkedések sikerét milyen akadályok nehezíthetik.

A szegregáció felszámolási módjainak áttekintése során a hazai és nemzetközi tapasztalatok egyaránt kínálnak hasznosítható példákat. Alapvetően két megoldás látszik körvonalazódni, hogy miként lehet a tanulók családi háttere szerinti megfelelő arányokat elérni adott településen. Az egyik megoldást „zárásnak" nevezhetjük, ami a hátrányos helyzetű tanulók átirányítását jelenti kedvezőbb státuszú közösségekbe. A hazai példák közül ide sorolható a szegedi (*Fejes* és *Szűcs,* 2009) és a nyíregyházi (*Kerülő,* 2009) deszegregációs intézkedés. A másik lehetőség a „nyitás" lehet, ami az iskola vonzóvá tételét, kinyitását jelenti a jobb társadalmi pozíciójú szülők gyermekei körében. Ilyen kezdeményezést jelentenek például az Egyesült Államokban a mágnesiskolák, amelyek többek között infrastrukturális fejlesztéssel, tehetséggondozó programokkal vonzzák a magasabb társadalmi pozíciójú tanulókat (*McMillan,* 1980). További megoldásként hazai precedenst is találunk olyan „komplex intézkedésre", amely a nyitás és zárás elemeit egyaránt magában foglalja. Erre kínál példát a hódmezővásárhelyi iskolarendszer átalakítása (*Szűcs,* 2011).

Deszegregációra jelenleg leginkább a sokiskolás nagyobb településeknek van lehetőségük, hiszen egyfelől a helyi iskolarendszer általában egységes irányítás alatt áll, másfelől a tanulók társadalmi összetétele települési szinten eléggé heterogén lehet. Ezen feltételek teljesülése esetén lehetővé válik, hogy a település intézményei között egyenletesen „újraoszthassák" a hátrányos helyzetű tanulókat. A kisebb településeken, ahol a tanulói összetétel homogenitása, illetve az általános iskolák alacsony száma nem teszi lehetővé az ismertetett lehetőségek végrehajtását, a tanulók utaztatása (busing) kínálhat megoldást a szegregáció mérséklésére (*Welch,* 2007).

A deszegregációs intézkedések végrehajtását egyrészről az érintett csoportok, elsősorban a pedagógusok és szülők tájékozatlansága nehezítheti az oktatás hatékonyságával kapcsolatban, másrészről látszólagos érdeksérelmek, illetve információhiány jelenthet akadályt (pl. *Berényi, Berkovits* és *Erőss,* 2008; *Erőss* és *Kende*, 2008). E mellett gátló tényezőként merülhetnek fel az adott településen rendelkezésre álló „kerülőutak", melyek további lehetőségeket kínálnak a kedvező és hátrányos családi háttérrel rendelkező tanulók elkülönített oktatására (pl. *Neumann* és *Zolnay,* 2008).

A lehetőségek és akadályok áttekintése egy olyan repertoár kialakításához járulhat hozzá, amely a helyi adottságok figyelembe vételével települési szintű deszegregációs lépések megtervezésének alapja lehet.

PEDAGÓGUSOK A NYÍREGYHÁZI DESZEGREGÁCIÓRÓL

KERÜLŐ JUDIT

NYF Gazdasági és Társadalomtudományi Kar Alkalmazott Kommunikáció Intézet
keruloj@gmail.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A szegregáció és az integráció problémája, különösen a roma és a többségi gyerekek együttoktatása kérdésében megosztja az érintetteket. Nemzetközi kutatások igazolják, az oktatási integráció megvalósíthatóságának lényeges kérdése, hogy az iskola hogyan viszonyul a problémához. Hisz-e benne, vagy be akarja bizonyítani, hogy úgy sem sikerülhet, mert az abban résztvevő gyerekek, szülők sem akarják. Ugyanakkor kevés olyan hazai vizsgálat készült, amely a deszegregációt a pedagógusok oldaláról elemzi. Kutatásomban Nyíregyházán vizsgálom a tanároknak egy szegregált iskola megszüntetéséről kialakult véleményét, a deszegregációval kapcsolatos tapasztalatait. Nyíregyháza önkormányzatát 2007-ben bírósági ítélet kötelezte a korábban 100 százalékban roma gyerekeket tanító Huszár-telepi általános iskola bezárására, és az ott tanuló gyerekek öt belvárosi iskolába való elhelyezésére. Korábbi kutatásaimban információt gyűjtöttem arról, hogy milyen pozitív változásokat hozott, illetve problémákat okozott a szegregált oktatás megszüntetése. A kérdést eddig a roma gyerekek és szüleik, a mentortanárok, továbbá a befogadó iskolába járó nem roma gyerekek szüleinek oldaláról elemeztem, mely viszonyítási pontokat kínál jelen munkához.

Jelenlegi kutatásom célja, hogy a nyíregyházi deszegregációban résztvevő befogadó iskolák pedagógusainak véleményét, gondjait és problémáit megismerjem. Összesen 20, iskolánként 4 olyan pedagógussal készítettem interjút, akinek az osztályába a megszüntetett iskola körzetéből gyerekek járnak.

A vizsgálat azt igazolta, hogy a pedagógusokat felkészületlenül érte a roma gyerekek megjelenése az iskolákban, a problémák kezeléséhez nem rendelkeztek adekvát módszertani ismerettel. Alapvetően az adott befogadó iskola vezetőjének, vezetésének attitűdjétől, bizalmától, szakmai-módszertani kultúrájától függ az intézmény ethosza. Ha a vezetés megértő és toleráns, akkor a tanárok is keresik az integratív megoldásokat. A vizsgálat során egy ilyen intézményt találtam, a további négy befogadó iskolában tanító pedagógusok, akik korábban nem találkoztak alacsony társadalmi státuszú roma családok gyerekeivel, jellemzően büntetésként élik meg ezt a helyzetet. Külső beavatkozásra várnak, pszichológusoktól, fejlesztő pedagógusoktól és a mentortanároktól remélnek segítséget. A vizsgálat alátámasztja, hogy a tanároknak nyújtandó szakmai támogatások, együttműködési lehetőségek, egyéni fejlesztések hiányában, mások tapasztalatainak megismerése és elemzése nélkül az integráció nem váltja be a hozzáfűzött reményeket.

A kutatás eredményei főként a tanárképzésben és tanártovábbképzésben érintettek számára hasznosíthatók, valamint a deszegregációs intézkedésekben résztvevők számára nyújthatnak segítséget.

PEDAGÓGUSOK NÉZETEI ÉS TAPASZTALATAI A SZEGEDI DESZEGREGÁCIÓS INTÉZKEDÉSSEL ÖSSZEFÜGGÉSBEN

BERECZKY KRISZTINA[*] – FEJES JÓZSEF BALÁZS[**]

[*] Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. Esélyegyenlőségi Projektiroda
bereczky.kriszta@gmail.com
[**] SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
fejesj@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A hátrányos helyzetű és roma tanulók szegregációjának mérséklése érdekében számos kezdeményezés indult az utóbbi néhány évben, ugyanakkor csekély tudással rendelkezünk ezen intézkedések hatásairól, következményeiről. Így nem ismertek az integrációs, deszegregációs folyamatokhoz kötődő tanári tapasztalatok, vélemények sem, miközben e törekvések sikere jelentős részben a pedagógusokon múlik. Kutatásunk kontextusát a szegedi deszegregációs intézkedés jelenti, melynek keretében 2007-ben megszüntettek egy szegregált, többségében hátrányos és halmozottan hátrányos, illetve roma tanulók által látogatott általános iskolát. A bezárt intézmény 129 tanulóját tizenegy szegedi általános iskolába irányították át. A tanulókkal eredeti iskolájukból a legtöbb esetben tanárok is áthelyezésre kerültek a tanulók felzárkóztatása, beilleszkedésük elősegítése céljából. E mellett a tanulók és pedagógusok támogatása érdekében pedagógusjelöltekből álló mentorhálózat szerveződött. A bezárt iskola körzetét öt iskola között osztották fel, megakadályozva ezzel, hogy a szegregátum területén élő gyermekek a jövőben ugyanazon intézménybe iratkozzanak be. Munkánk célja az volt, hogy a szegedi deszegregációs lépéssel összefüggésben összegyűjtsük a pedagógusok tapasztalatait, valamint feltárjuk a deszegregációs, integrációs folyamatokkal kapcsolatos pedagógusi nézeteket. Kutatásunkban Seidman-féle fenomenológiai mélyinterjú révén 17 pedagógus tapasztalatainak és nézeteinek feltárását végeztük el. Mintánk egyrészről a megszüntetett iskolából új intézményekbe került pedagógusokból, másrészről a fogadó iskolákban a leginkább érintettekből állt. Eredményeink szerint a kérdezettek jelentős része nem rendelkezik világos képpel arról, hogy a szegregált oktatás milyen módon vezet az oktatás minőségének csökkenéséhez, így nem várható részükről a deszegregációs, integrációs folyamatok támogatása sem. A pedagógusok nézeteit a szegregációval kapcsolatban jelentősen befolyásolta, hogy korábban oktattak-e olyan osztályban, melyben a hátrányos helyzetű tanulók aránya magas volt. Az interjúk szerint az egykori szegregált iskola tanulóinak felzárkóztatási problémái az értékelési szituációkban mutatkoznak meg leginkább. Kiemelhető, hogy az ismeret jellegű tudásra helyezik a hangsúlyt a fogadó iskolákban a felzárkóztató foglalkozások során, ami legalábbis részben feltételezhetően a képesség jellegű tudás fejlődésének értékelési nehézségeihez kötődik. E mellett problémát jelent számos tanulóközösségben az egykori szegregált iskola tanulóival szemben támasztott eltérő követelmények elfogadtatása. Ez ugyancsak összefüggésbe hozható a szegregáció eredményességre gyakorolt hatását illető tájékozatlansággal. A kutatás eredményei egyrészről további deszegregációs intézkedések előkészítése, lebonyolítása során szolgálhatnak támpontokkal, másrészről a tanárképzésben és tanár-továbbképzésben hasznosíthatók.

HELYZETELEMZÉSI SZEMPONTRENDSZER DESZEGREGÁCIÓS LÉPÉSEK TÁMOGATÁSÁHOZ HÓDMEZŐVÁSÁRHELY PÉLDÁJA ALAPJÁN

SZŰCS NORBERT

SZTE Juhász Gyula Pedagógiai Kar Felnőttképzési Intézet
szucs.z.norbert@gmail.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Oktatáspolitika, EU oktatásügy

Az oktatás területén mutatkozó egyenlőtlenségek mérséklése érdekében szervezeti, jogszabályi és finanszírozási területen egyaránt jelentős változásoknak lehettünk tanúi az utóbbi években. Hódmezővásárhely többek között e változásokra válaszolva egy komplex átszervezési folyamatot követően új oktatási struktúrát alakított ki. Az átszervezés elsődleges indítéka nem a deszegregáció volt, az átalakítás szempontjai között ugyanakkor prioritást élvezett az integrált oktatás megteremtése. 2006-ban a város vezetése a tizenegy önkormányzati fenntartású általános iskola közül tíz intézményt megszüntetett, öt újat alapított, egyet pedig egyházi fenntartásába adott át. A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók intézmények közötti arányos elosztásának alapját az úgynevezett HHH-térkép jelentette, amely e tanulói kör területi eloszlását jelenítette meg. Kiemelkedően fontos tényezőnek tűnik a folyamat végrehajtásában a megfelelő mértékű társadalmi konszenzus kialakítása.

A prezentáció célja a hódmezővásárhelyi deszegregációs intézkedés stakeholdereinek a jellemzésén keresztül egy helyzetelemzési szempontrendszert bemutatása, amellyel hatékonyan tervezhetők hasonló intézkedések. Viszonyítási pontként az elemzés a szegedi deszegregációs lépés tapasztalatait is felhasználja. A szempontrendszer az említett települések deszegregációs programjainak esettanulmányaira épül, melyek 2007 és 2010 között több hullámban lezajló adatgyűjtésen alapulnak, a következő forrásokkal: (1) mélyinterjúk pedagógusokkal, intézményvezetőkkel, mentorokkal és a szakapparátus dolgozóival; (2) kérdőíves kutatások a pedagógusok és lakosság körében (N=822/2400); (3) komplex módszertannal elkészített települési esélyegyenlőségi helyzetelemzések.

Az eredmények arra utalnak, hogy a lokális deszegregációs törekvések támogatásában létezik egy kritikus határ, melynek elérése nélkül legfeljebb ideiglenes, adminisztratív jellegű lehet a siker. A stakeholderek körének kell, hogy legyen legalább egy olyan csoportja, amely jelentősen involvált a téma iránt, magas fokú informáltsággal és érdekérvényesítő képességgel bír, stratégiáját pedig proaktivitás jellemzi. Ezen primer támogató szegmens kommunikációja és tevékenységei hatására az érdekháló más csoportjai is differenciáltabban ítélik meg a kérdéskört, kevésbé elutasítókká vagy támogatókká válhatnak, maga a folyamat pedig dinamikussá válik a deszegregációt generáló csoportok szempontjából. A helyzetelemzési szempontrendszer beazonosítja, és több szempont szerint (támogatás, homogenitás, informáltság, érdekérvényesítés, aktivitás, tendencia) értékeli az adott település oktatási rendszerének átalakításában releváns lokális társadalmi csoportokat.

A helyzetelemzési szempontrendszer mind deszegregációs folyamatok tervezése, mind tudományos szempontú elemzése során lényeges segítséget nyújthat a felhasználók széles körének, így oktatási esélyegyenlőséggel foglalkozó állami és civil szervezetek, illetve a helyi oktatásirányítás szakapparátusa számára.

CSALÁDI ÉS INTÉZMÉNYES NEVELÉS, SZÜLŐI BEVONÓDOTTSÁG

*Elnök***:**

PODRÁCZKY JUDIT
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Opponens:

HUNYADY GYÖRGYNÉ
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

A szülői bevonásra irányuló nemzetközi és hazai törekvések, jó gyakorlatok

PERLUSZ ANDREA – MARTON ESZTER – PODRÁCZKY JUDIT – F. LASSÚ ZSUZSA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Fókuszcsoportos beszélgetések a közoktatási intézmény és a család kapcsolatáról

HEGEDŰS JUDIT - F. LASSÚ ZSUZSA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet – Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Érdektelen szülők, különböző nézőpontok

PODRÁCZKY JUDIT
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Kapcsolatépítés-kapcsolattartás a mentálisan sérülékeny szülőkkel

F. LASSÚ ZSUZSA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A gyermekek iskolai teljesítményének előmozdításával kapcsolatban felmerülő egyik leggyakrabban említett tényező az iskola és a család együttműködésének mértéke, más terminus technicusszal a szülői bevonódottság. A szülők bevonása az intézményes nevelésbe különösen lényegi kérdés a különböző szempontokból hátrányos helyzetű gyerekek/tanulók esetében, ahol a család és az intézmény közötti kapcsolatot számos feszültség és megoldatlan konfliktusok jellemzik. A szimpózium előadásai részben a hátrányokkal küzdő gyermekek családjainak bevonásához kínálnak iránymutatást, részben a kapcsolati háló szereplőinek szempontjait igyekeznek láthatóvá tenni.
A szimpózium-előadások egy, a kvalitatív metodológiát előnyben részesítő, team-munkában megkezdett kutatás első eredményeit prezentálják. Az első előadás a szülői bevonásra irányuló nemzetközi és hazai törekvések sorában olyan hazai helyszíneket mutat be, ahol halmozottan hátrányos helyzetű roma és sajátos nevelési igényű gyermekeket nevelő szülőket sikerült megnyerni a partnerségnek. A fókuszcsoportos beszélgetésekre támaszkodó második előadás azt a helyzetképet rögzíti, hogy miként gondolkodnak, és milyen élményeket őriznek a család és az intézmény kapcsolatáról pedagógus-hallgatók, praxisban működő pedagógusok és szülők. A következő beszámoló szülőkkel, pedagógusokkal és segítő szakemberekkel készült interjúk alapján, a szereplők nézőpontjait ütköztetve arra hívja fel a figyelmet, hogy az érdektelenként számon tartott szülők világáról esetenként vajmi keveset tudunk. Az utolsó előadás a szülői bevonás lehetőségeit egy kifejezetten fontos, eddig kevéssé hangsúlyozott kontextusban, a mentálisan sérülékeny szülők és gyermekeik támogatásának lehetőségeire koncentrálva vizsgálja.[*]

[*] A kutatás a TÁMOP 4.1.2.-08/2/B/KMR-2009-0001 című pályázat keretein belül készült.

A SZÜLŐI BEVONÁSRA IRÁNYULÓ NEMZETKÖZI ÉS HAZAI TÖREKVÉSEK, JÓ GYAKORLATOK

PERLUSZ ANDREA[*] – MARTON ESZTER[**] – PODRÁCZKY JUDIT[***] – F. LASSÚ ZSUZSA[****]

[*] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
perand@t-online.hu
[**] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
eszter.marton@gmail.com
[***] ELTE Tanító- és Óvóképző Kar
podra@t-online.hu
[****] ELTE Tanító- és Óvóképző Kar
flassu@gmail.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Kutatások (*Desforges* és *Abouchaar*, 2003; *Epstein* és *Sheldon,* 2000) bizonyítják, hogy a gyerekek iskolai teljesítményét pozitív irányba befolyásolja az, ha a szülők is részesei az iskolai létnek, és aktív szerepet játszanak gyermekük iskoláztatásában.
A szülők bevonása az intézményes nevelésbe napjaink fontos kérdése, különösen igaz ez a hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű, az idegen ajkú és a sajátos nevelési igényű gyermekek/tanulók esetében, ahol gyakran számolnunk kell azzal, hogy a szülő maga is érintett, a „hagyományos" úton nem nyerhető meg a folyamatban történő részvételnek.
Annak érdekében, hogy a szülő és iskola együttműködése, a szülők bevonása és aktív részvételének biztosítása megvalósulhasson, ismernünk kell azokat a jellemzőket, amelyek hatással vannak a folyamatra, valamint azokat a gyakorlatokat, amelyek eredményesnek bizonyulnak az együttműködés szempontjából. Elsősorban nemzetközi szinten, a fejlett országok oktatáspolitikájában és mindennapi gyakorlatában találhatunk erre vonatkozó akcióterveket, illetve úgynevetett jó gyakorlatokat, melyek hazai megvalósítása – kevés kivételtől eltekintve – még várat magára.
Kutatásunk[*] középpontjában a nemzetközi jó gyakorlatok megismerésén túl olyan hazai intézmények felkutatása állt, ahol sikerrel alkalmazzák a szülők nevelési-oktatási intézmény életébe történő bevonásának technikáit, megvalósul a szülő-intézmény közötti partnerség. Az előadás keretében olyan hazai intézményeket mutatunk be, ahol halmozottan hátrányos helyzetű roma, illetve sajátos nevelési igényű gyermekeket nevelő szülőket sikerült bevonni és megnyerni az együttműködésnek. Kutatási kérdéseink elsősorban a kapcsolati háló szereplőinek (szülők, pedagógusok, gyógypedagógusok) attitűdjeire, szempontjaira, mozgatórugóira irányultak. Az intézményvezetőkkel, pedagógusokkal és szülőkkel készített interjúk, illetve a helyszíneken készített filmfelvételek révén olyan jó gyakorlatokat ismertünk meg, melyek a hátrányokkal küzdő gyermekek családjainak bevonásához kínálnak iránymutatást, jól hasznosíthatóak a pedagógiai gyakorlatban, egyúttal beépíthetők a pedagógus alapképzésekbe és a szakirányú továbbképzésekbe.

[*] A kutatás a TÁMOP 4.1.2.-08/2/B/KMR-2009-0001 című pályázat keretein belül készült.

FÓKUSZCSOPORTOS BESZÉLGETÉSEK A KÖZOKTATÁSI INTÉZMÉNY ÉS A CSALÁD KAPCSOLATÁRÓL

HEGEDŰS JUDIT[*] – F. LASSÚ ZSUZSA[**]

[*] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
hegedus.judit@ppk.elte.hu
[**] ELTE Tanító- és Óvóképző Kar
flassu@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A hazai kutatások áttekintése során azzal szembesültünk, hogy kevés olyan megközelítés van, amely nem csak egy részelemként tekint a család és iskola/óvoda közötti kapcsolatra. Arra vállalkoztunk, hogy kettős céllal fókuszcsoportos beszélgetéseket szervezünk e témakörben[*]. Egyrészt közelebb kívánunk kerülni a kapcsolatban résztvevők véleményének megismeréséhez: miként látják szülők, pedagógusok, gyermekek a család és közoktatás közötti kapcsolatot, milyen változtatási javaslataik lennének, és mi az, amit jó gyakorlatként tartanak számon. Másrészt az interjúk egyúttal orientálták a kutatás további lépéseinek megtervezését.

Elemzésünk során elsősorban kvalitatív szempontokat érvényesítettünk, az ATLAS TI tartalomelemző szoftvert használtuk fel. Alapvetően két szempontot vettünk figyelembe az elemzésnél. Egyrészt kitérünk arra, hogy mit mondtak az adott témáról a résztvevők, másrészt arra is figyelünk, hogy milyen volt az a szituáció, amelyben beszélgettünk, azaz úgynevezett szituációs tényezők elemzésére került sor.

2010. január és 2011. május között 56 fókuszcsoportos beszélgetést vettünk fel, melynek résztvevői köre heterogén. Szülők, nagyszülők, pedagógusok (akik gyakran szülők is voltak), iskolapszichológus, utazó gyógypedagógus, gyermekvédelmi felelős, gyermekek vettek részt ezeken a beszélgetéseken. Voltak közöttük falusi, tanyasi világban élők, vidéki városiak, illetve fővárosiak, pályakezdőtől kezdve nyugdíjas pedagógusokig minden korosztály képviseltette magát.

Az 56 fókuszcsoport moderátorai között a neveléstudományi mesterképzés hallgatói, valamint e sorok szerzői voltak. A beszélgetés felvétele előtt a moderátorok felkészülésben részesültek, egy 10 órás képzés keretében tapasztalták meg a fókuszcsoportos beszélgetés technikáját, vezetésének módjait, a tipikus hibákat. Moderátorainkat arra kértük, hogy készítsenek egy rövid beszámolót a beszélgetésről, ahol elsősorban saját moderátori szerepükre reflektálnak.

A témákat tekintve az alábbi főbb pontok kerültek említésre: a kapcsolattartás formái; a pedagógus és szülő közötti kommunikáció; a nem megfelelő kapcsolattartás és a mögöttük rejlő okok; igények, elvárások egymással szemben.

A gyermek nevelése mindenekelőtt a családban zajlik, azonban ahhoz, hogy a közoktatási intézményben zajló munka hatékony legyen, alapvetően fontos a szülőkkel való partneri kapcsolat kialakítása. Úgy tűnik, hogy a fókuszcsoportban résztvevők felismerték ennek jelentőségét, számoltak be jó példákról, ugyanakkor a több évtizede is megjelenő problémák, nehézségek felszámolása még várat magára, több intézményben ma sem a partnerség, hanem az alá-fölérendeltségi viszony a jellemző.

[*] A kutatás a TÁMOP 4.1.2.-08/2/B/KMR-2009-0001 című pályázat keretein belül készült.

ÉRDEKTELEN SZÜLŐK, KÜLÖNBÖZŐ NÉZŐPONTOK

PODRÁCZKY JUDIT

ELTE Tanító- és Óvóképző Kar
podra@t-online

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A családi és az intézményes nevelés egymáshoz való viszonyának változása következtében létrejövő kapcsolati feszültségek és az intézményes nevelés adaptációs lehetőségei a közoktatási rendszer egészét érintő, meghatározó jelentőségű kérdéssé váltak. Az iskola és a különböző értékorientációjú családok viszonya általában is feszültségekkel terhes, különösen nehéznek bizonyul azonban a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű családokkal való kapcsolat kiépítése és fenntartása. Az iskolától távol maradó, vagy ott ritkán megjelenő szülők a pedagógusok szemében jellemzően érdektelennek tűnnek, nem felelnek meg az intézményes elvárásoknak, a kapcsolat alakulása és a pedagógusok attitűdje pedig általában a család intézményes elvárásoknak való megfelelésétől, illetve meg nem felelésétől függ. Az együttműködés ott akadozik leginkább, ahol a család és az intézményes nevelés között kisebb-nagyobb kulturális és/vagy értékrendben megnyilvánuló űr tátong.

Az előadás címe mögött meghúzódó kutatás[*] egyrészt azoknak a szülőknek az iskolához való viszonyát kívánja megismerni, akiknek kultúrája idegen az iskola világától, s amelyben ők maguk is idegenül mozognak. A szülők tapasztalatainak, véleményének, attitűdjének megismerése mellett szükségesnek tartottuk a pedagógusok véleményének árnyaltabb megismerését, továbbá egy működő iskolapszichológusi hálózat bevonásával a nevelési-oktatási intézményekben megjelenő segítő szakemberek tapasztalatainak feltárását is.

A pedagógusok iskolát elkerülő szülőkkel kapcsolatos vélekedését fókuszcsoportos interjúk segítségével térképeztük föl. Jellemző az „én mindent megteszek, a szülőt meg nem érdekli semmi, a saját gyereke sem" álláspont, ettől eltérő viszonyulással alig találkoztunk. A szülők kikérdezéséhez mélyinterjút használtunk, az alanyok kiválasztása a kutatásba bevont iskolák pedagógusainak véleménye alapján történt. Strukturált interjút alkalmaztunk az iskolapszichológusi hálózat szakembereinek kikérdezéséhez, akiket a pedagógusok szülőkkel kapcsolatos, illetve a szülők pedagógusokkal/intézménnyel kapcsolatos panaszairól kérdeztünk. A kutatás eredményeként megfogalmazható legfőbb következtetés az, hogy a kapcsolat az „érdektelen" szülőkkel nem építhető ki sem a saját kulturális nézőponton és normarenden való „átlépés" nélkül, sem az egyéni életvilágok ismerete és megértése nélkül.

Az iskolától távol maradó szülők intézményes neveléssel szembeni attitűdjének feltárása közelebb vihet bennünket az „érdektelenség", jelképesen a „szülői értekezletekről való távolmaradás", tágabb értelemben az idegenségérzés okainak megértéséhez, egyúttal a hozzájuk vezető lehetséges utak megtalálásához.

[*] A kutatás a TÁMOP 4.1.2.-08/2/B/KMR-2009-0001 című pályázat keretein belül készült.

KAPCSOLATÉPÍTÉS-KAPCSOLATTARTÁS A MENTÁLISAN SÉRÜLÉKENY SZÜLŐKKEL

F. LASSÚ ZSUZSA

ELTE Tanító- és Óvóképző Kar
flassu@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A mentális betegségek olyan elterjedtek a népesség körében, hogy egyes becslések szerint minden negyedik embert érintenek élete egy bizonyos periódusában. Az Egészségügyi Világszervezet becslései szerint „2020-ra várhatóan a depresszió lesz a legnagyobb szerepet játszó betegség a fejlett világban". Az adatok azt mutatják, hogy a komoly mentális betegségben szenvedők 30−60 %-ának van gyermeke, más számítások szerint 12-ből egy gyermeknek legalább az egyik szülője mentálisan beteg. A mentálisan sérülékeny szülőkkel való kapcsolattartás és a gyermek érdekében végzett intervenciós nevelői munka a mai kor pedagógusainak újabb kihívása, melyre a pedagógusképzés általános kurzusai nem készítenek fel.

A pedagógus elsődleges feladata a rábízott gyermekek testi-lelki-szellemi fejlődésének elősegítése az oktatási intézmény keretein belül, munkájának sikere azonban nagyban függ a családi háttértől. A szülő mentális sérülékenysége az esetek nagy részében direkt módon is megfigyelhető, és nem csak a gyermek viselkedésében, hangulatában tetten érhető rizikótényező. A mentális sérülékenység különböző formáiról és azok gyermekekre, családokra vonatkozó hatásairól szóló tudás ezért elengedhetetlen a pedagógus számára. Ezen ismeretek birtokában ő maga is kevésbé lesz bizonytalan, valamint a gyermek és a család felé is adekvátabban tud reagálni. Sokszor maguk a szülők sincsenek tisztában betegségükkel, vagy nem tudják, kihez fordulhatnak problémáikkal. Ilyenkor a tájékozott pedagógus segíthet a szülőnek, hogy felismerje mentális sérülékenységét és megtegye az első lépést a segítségkérés irányába. Fontos ezért, hogy a mentális betegségekről szóló elméleti ismereteken túl a pedagógus tájékozott legyen szűkebb közössége egészségügyi, szociális ellátórendszerének működésével kapcsolatosan, tudjon praktikus tanácsot adni abban a kérdésben, melyik legyen az első lépés, amit a szülő megtehet saját és gyermeke érdekében. A gyermekkel és a szülővel való beszélgetés minden esetben biztonságot jelentő, megértő légkörben, a bizalom megteremtésével, a szakmai etikai szabályok szigorú betartásával kell, hogy történjen. A pedagógusnak saját szakmai kompetenciakorlátai figyelembe vételével, a gyermek érdekeit szem előtt tartva kell mindenkor eljárnia, törekedve ugyanakkor a szülő jogainak figyelembe vételére is. Csak megértő, elfogadó, előítéletektől mentes légkörben képes a pedagógus a családdal együttműködve elősegíteni a gyermek optimális fejlődését ebben a nehezített szocializációs helyzetben.

Az előadás elsődleges célja a szakemberek érzékenyítése a mentálisan sérülékeny szülőkkel és gyermekeikkel való együttműködés folyamatában, az erre felkészítő nemzetközi projekt[*] bemutatása.

[*] A kutatás a TÁMOP 4.1.2.-08/2/B/KMR-2009-0001 című pályázat keretein belül készült.

A GYÓGYPEDAGÓGUS-KÉPZÉS SZINTJEINEK SZERKEZETI ÉS TARTALMI JELLEMZŐI A HAZAI EGYETEMEKEN ÉS EGY NEMZETKÖZI TANANYAGFEJLESZTŐ PROGRAM TAPASZTALATAI

Elnök:

MESTERHÁZI ZSUZSA

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

Opponens:

SZABOLCS ÉVA

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Helyiérték és helyi érték

MAGYAR ADÉL – MÁTÉNÉ HOMOKI TÜNDE – TÓTHNÉ ASZALAI ANETT

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézet – Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézet – Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézet

Az összefüggő terepgyakorlat sajátosságai a gyógypedagógus-képzésben

MEGGYESNÉ HOSSZU TÍMEA

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar – Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar Gyógypedagógia Tanszék

A gyógypedagógus-képzés alap-, mester- és doktori szintjének összehasonlítása

MESTERHÁZI ZSUZSA – PAPP GABRIELLA – SZABÓ ÁKOSNÉ

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

Intenzív tanulási helyzetek megváltozott oktatási környezetben: egy hároméves nemzetközi projekt oktatói és hallgatói tapasztalatai - előadás

NOVÁK GÉZA MÁTÉ – DESZPOT GABRIELLA - MARJAI KAMILLA

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A Bologna rendszerű felsőoktatási képzés bevezetésével átalakult a hazai gyógypedagógus-képzés : 1) Létrejött a képzés három egymásra épülő szintje: az alapképzés, a mesterképzés és a doktori képzés. A korábban egyetlen felsőoktatási intézményben folyó képzés mellett további hazai egyetemen is elindították a gyógypedagógus-alapképzést. 2) A különböző egyetemen folyó alapképzés programjainak szerkezete sok közös vonást mutat, de tartalmilag jelentősek a különbségek, eltérnek például a megalapított és meghirdetett szakirányok tekintetében is. 3) A mesterképzés és a doktorképzés felépítését a külföldi társintézményekben szerzett tapasztalatok formálták, a hazai jogszabályoknak és az egyetemi környezetnek megfelelően. 4) A bemutatásra kerülő nemzetközi tananyagfejlesztő projekt a gyógypedagógus-képzés mellett más rokon szakterületek hallgatóit is bevonta a fejlesztésbe.

Helyiérték és helyi érték c. előadás ismerteti a gyakorlatorientált gyógypedagógus alapképzés közel tíz éves tapasztalatait, különös tekintettel a szakterületi féléves gyakorlatra, a tanulásban akadályozottak pedagógiája és az értelmileg akadályozottak pedagógiája szakirányon.

Az összefüggő terepgyakorlat sajátosságai a gyógypedagógus-képzésben c. előadás bemutatja a terepgyakorlat bevezetésével kapcsolatban felmerült problémákat. Kérdőíves vizsgálattal feltárja az új gyakorlati képzési forma sajátosságait, illetve a képzési struktúra szempontjából előnyös és hátrányos jellemzőit.

A gyógypedagógus-képzés alap-, mester- és doktori szintjének összehasonlítása c. előadás egybeveti a három képzési szint főbb képzési célkitűzéseit, valamint a képzési tartalom eltérő struktúráit és felsőoktatási módszereit. Elemzi a képzésfejlesztési folyamatban szerepet játszó tényezőket, illetve a fejlesztés eredményeit és hatásait.

Intenzív tanulási helyzetek megváltozott oktatási környezetben: egy hároméves nemzetközi projekt tapasztalatai c. előadás bemutatja azt a művészetpedagógiai és művészetterápiás nemzetközi projektet, amelyben a gyógypedagógus hallgatók mellett szociális munkás és szociálpedagógus hallgatók vettek részt; elsősorban az oktatói, hallgatói és oktatás-szervezői kérdésekre összpontosít.

HELYIÉRTÉK ÉS HELYI ÉRTÉK

MAGYAR ADÉL[*] – MÁTÉNÉ HOMOKI TÜNDE[**] – TÓTHNÉ ASZALAI ANETT[***]

[*]SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézet
magyaradel.marta@gmail.com
[**] SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézet
mht@jgypk.u-szeged.hu
[***] SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézet
aszanett@gmail.com

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A gyógypedagógiai nevelés tágabban értelmezhető, mint a neveléstudomány által értelmezett nevelés. Az elmúlt 15−20 évben jelentősen bővült a gyógypedagógus szakemberek kompetenciája, tevékenységköre. A változások mozgatórugója a gyógypedagógiai paradigmaváltás, melynek elemei: a terminológiai változások, a fogyatékosság értelmezésének megváltozása, a fejlesztésorientált diagnosztika és gyógypedagógiai terápiák előtérbe kerülése, az integrációs szemlélet megjelenése és erősödése az oktatásban, a gyógypedagógia ellátási körének bővülése az életkori határok kitágulásával a koragyermekkori intervenciótól a felnőtt sérült személyek gyógypedagógiai kíséréséig, a gyógypedagógiai tudás jövőképe, a rehabilitációs aspektus erősítése (*Szabó,* 2008).
A felsőoktatás Bologna-rendszerű, gyökeres átalakítása egy új, lineáris, többszintű képzés kialakítását eredményezte a gyógypedagógus-képzésben is. A többi pedagógus-képzéstől eltérően sajátossága a 8 féléves alapszak, amelynek felépítése 7+1 szemeszter, megerősítve ezzel gyakorlat-orientált jellegét. A Bologna-folyamathoz kapcsolódó átalakulás egyik fő prioritásaként említhető tehát a gyakorlatorientált képzés megőrzése, amely egyik kiemelkedő értéke volt az évszázados gyógypedagógiai tradícióra visszatekintő képzési szerkezetnek is. A gyógypedagógiai gyakorlat szerepét több szerző is hangsúlyozza (*Gordosné,* 2004; *Hatos,* 2009).
Előadásunkban a gyakorlatorientált szegedi gyógypedagógus-képzés kialakulását, fejlődését, képzési struktúráját kívánjuk bemutatni a 2002-es indulástól napjainkig, felhasználva az alapképzésben megjelenő új típusú szakterületi féléves gyakorlat tapasztalatait. A vizsgálat a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézet IV. évfolyamos, nappali tagozatos hallgatóira terjedt ki, akik a 2010/2011-es tanév tavaszi szemeszterében teljesítették a "Szakterületi féléves gyakorlat" tanegységet tanulásban akadályozottak pedagógiája vagy értelmileg akadályozottak pedagógiája szakirányon, továbbá a vizsgálatba bevontuk a mentorokat és az intézményvezetőket is.
Kérdőíves adatgyűjtésünk sok adattal szolgált az új típusú gyakorlat értékelésére. A hallgatók véleményalkotása alapján a gyakorlat a képzés egyik legértékesebb tanegysége, mind a személyes, mind a gyógypedagógusi kompetenciáik fejlődésében. Úgy gondoljuk, hogy az új típusú gyakorlat alapvető jelentőségű lehet a pályamotivációs, pályaszocializációs folyamatban.

AZ ÖSSZEFÜGGŐ TEREPGYAKORLAT SAJÁTOSSÁGAI A GYÓGYPEDAGÓGUS-KÉPZÉSBEN

MEGGYESNÉ HOSSZU TÍMEA

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar Gyógypedagógia Tanszék
meggyestimea@gmail.com

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A Bologna-nyilatkozat aláírásával a Magyar Köztársaság kötelezte magát, hogy felsőoktatását európai típusúvá alakítja. Nyilvánvaló, hogy a „bolognásítás" közvetlenül nem a tanárképzésre vagy a gyógypedagógus-képzésre koncentrált. A felsőoktatás nem homogén képződmény. Pusztán a pedagógusképzést szemlélve sem tekinthető homogénnek. A gyógypedagógia a pedagógusképzés speciális képzési ágát képviseli. Olyannyira speciális, hogy a képzés szerkezete az általános pedagógusképzéstől − még az egységes bologna- rendszer keretein belül is – némely területen eltérően építkezik. Egy a képzés szempontjából rendkívül lényeges területen azonban követi a bologna-elvárásokat. A gyógypedagógus-képzésben is bevezetésre került az utolsó féléves összefüggő terepgyakorlat, ami már a koncepció körvonalazódása során negatív felhangot váltott ki a szakma képviselőiből. A 2009/2010-es tanév tavaszi féléve volt mind a szakma, mind a hallgatók számára „a puding próbája". Az első terepgyakorlati félév megvalósítása után sokak véleménye pozitívan változott. A Kaposvári Egyetemen kérdőívet töltöttek ki a hallgatók a terepgyakorlatukon tapasztalt tevékenységekről, a feléjük irányuló elvárásokról, a mentorok segítő tevékenységéről. Az előadásban bemutatásra kerülő vizsgálat célja részben az, hogy reflektáljon a terepgyakorlatot még a megvalósulása előtt, a gyógypedagógus-képzéssel össze nem illő gyakorlati formának tartók érveire. Vizsgálatunk további célja volt, hogy a szakmaiság elvét és a hallgatók ésszerű igényeit szem előtt tartva feltárulhassanak a rendszer hiányosságai, nehézségei, amelyeken változtatni kell. A kérdések nagy részére ötfokozatú Likert-skálán kellett az egyetértés mértékét jelölni, de tartalmazott a kérdőív nyitott végű kérdéseket is. A kérdésekre adott válaszokat elemezve egyrészt képet kaptunk a terepgyakorlat céljainak megvalósulásáról, másrészt pedig a négyéves képzés szakmai-tartalmi megítéléséről. A tanulmány igyekszik ezen új gyakorlati képzési forma sajátosságait, a képzési struktúra szempontjából előnyös és hátrányos jellemzőit feltárni.

A GYÓGYPEDAGÓGUS-KÉPZÉS ALAP-, MESTER- ÉS DOKTORI SZINTJÉNEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

MESTERHÁZI ZSUZSA[*] – PAPP GABRIELLA[**] – SZABÓ ÁKOSNÉ[***]

[*] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
mesterzs@t-online.hu
[**] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
gpapp@barczi.elte.hu
[***] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
dekan@barzi.elte.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

A hazai gyógypedagógus-képzés többszörösen átalakult az elmúlt tíz évben. A korábban egyetlen felsőoktatási intézményben folyó képzés mellett három további hazai egyetemen is elindították a gyógypedagógus-képzést. A képzésfejlesztési folyamatban a korábbi hazai képzés-típusok tanterveinek, valamint a külföldi egyetemek gyógypedagógus-képzési programjainak és képzési gyakorlatuk tanulmányozásának volt meghatározó szerepe. A képzésfejlesztés fő kérdéseit és irányait a gyógypedagógia és a határtudományok ismereteinek a bővülése, a fogyatékosságok egyre több szempontú értelmezése, a gyógypedagógiai gyakorlat szakemberigénye, a képzési programok kialakult belső logikája és koherenciája, illetve a képzési tapasztalatok rendszerezése határozta meg. Az egymásra épülő képzési szintek kialakításakor a képzési célok közös vonásai (tartalmi szempontból: tudás, képességek, attitűd kialakítása; szerkezeti szempontból: modularitás) mellett a szinteknek megfelelő célok meghatározása jelentette a fejlesztés alapját. Az alapképzésben: a) a gyakorlat irányultságú képzés megerősítése a sajátos nevelési igény típusai szerint; b) a gyógypedagógiai gyakorlat szempontjából tevékenység-specifikus képzési ágak bevezetése (tanári tevékenység, terápiás tevékenység); c) a képzési és kimeneti követelmények differenciálása és az adott képzési szintekhez igazítása. – A mesterképzésben a gyógypedagógia saját diszciplínarendszere alapján átfogó tudás kialakítása a rehabilitáció, a nevelés, a terápia és az integráció témakörben. – A doktori képzésben a gyógypedagógia és a határtudományok kapcsolatának vizsgálata egyéni kutatási téma keretében, elmélyített kutatás-módszertani ismeretekkel. A képzésfejlesztés során alkalmazott módszerek: tantervek összehasonlító elemzése; a tárgyak képzési tartalmainak és a felsőoktatási módszerek alkalmazásának elemzése; a gyakorlati képzésben résztvevő intézmények/gyógypedagógusok véleményének kikérdezése; vizsgaeredmények elemzése; szakdolgozati védések és záró vizsgák tapasztalatai; pályakövetési adatok elemzése és az Európai fogyatékosságügyi stratégia tanulmányozása. A képzésfejlesztés eredményei: akkreditált képzési programok, új szakirányok bevezetése; tantárgyak tartalmainak átdolgozása, illetve új tantárgyak kidolgozása; a gyakorlati képzés terepeinek az átalakulása; a hallgatói önálló tanulásra, illetve az aktív részvételre alapozott felsőoktatási módszerek fejlesztése; az idegen nyelveken és az IKT technológiákkal elsajátítható ismeretek arányának jelentős növelése. Az eredmények hatásai: növekszik a gyógypedagógus alap- és mesterképzésbe jelentkezők száma; a doktori képzésbe döntően kiváló felkészültségű jelöltek pályáznak; rendkívül alacsony a gyógypedagógus-munkanélküliség; a gyógypedagógiai gyakorlat területén erőteljes az innováció-készség; fejlődnek a képzőhely nemzetközi kapcsolatai.

INTENZÍV TANULÁSI HELYZETEK MEGVÁLTOZOTT OKTATÁSI KÖRNYEZETBEN: EGY HÁROMÉVES NEMZETKÖZI PROJEKT OKTATÓI ÉS HALLGATÓI TAPASZTALATAI

NOVÁK GÉZA MÁTÉ[*] – DESZPOT GABRIELLA[**] – MARJAI KAMILLA[***]

[*] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
mate.geza.novak@gmail.com
[**] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
deszpotg@gmail.com
[***] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
marjaikamilla@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Művészeti nevelés, vizuális kultúra

Az EU LLP alprogramja keretében 2008-tól intenzív tananyag-fejlesztési programba kapcsolódott be karunk. A nemzetközi projekt koordinátori szerepét a finn TAMK University vállalta. Az első intenzív nemzetközi képzés a finnországi Tampere-ben volt 2009-ben, a második Spanyolországban, Sevillában zajlott le 2010 tavaszán (University Pablo de Olavide), míg a záró programot karunk szervezte Budapesten 2011. május 1−15. között.
A projektben hat európai ország (Finnország, Németország, Magyarország, Litvánia, Hollandia, Spanyolország) nyolc egyetemének 71 nemzetközi és hazai hallgatója és 16 nemzetközi és hazai oktatója vett részt, a szervezői munkát a kar önkéntes magyar hallgatói segítették. A projekt budapesti résztvevői kerete kiegészült egy szenvedélybeteg segítő alapítvány trénereivel és segítőivel (25 fő), valamint egy mentálhigiénés szakközépiskola diákjaival (12 fő). A szociális munkás, szociálpedagógus, gyógypedagógus hallgatók a kéthetes intenzív programra előtanulmányokkal jöttek, amelynek témája 2011-ben is a „*Kreatív módszertani eljárások a szenvedélybeteg ellátásban*" címet kapta (*Koivula,* 2010 és 2011). A hároméves projekt tartalmazott – többek között – előzetesen készített riportokat az ellátó rendszer és drogprobléma helyi sajátosságairól; előadásokat és műhelymunkákat a kreatív módszerekre és szociálpedagógiai megoldásokra fókuszálva; „kreatív napokat" szervezett a résztvevő csoportok számára drogfüggőket kezelő ellátó- és kutatóközpontokban (*Novák,* 2010). A CREME (Creative Methods in Substance Care) célja, hogy a művészetpedagógia és a művészetterápia alkalmazásának komplex lehetőségeire felhívja a figyelmet. Jó példákat mutat fel a részvevő intézményeknek, szervezeteknek arra, hogy a humán ellátó szakmák eszköztárába a kreativitásfejlesztés, az alkotó cselekvés motiválása beilleszthető legyen. A program során a multikulturalitás hozzáadott értékként jelenik meg, hiszen a nemzetközi tapasztalatok kicserélése, a sajátosan különféle kommunikációs formák érzékelése már eleve átfogóan fejlesztik minden résztvevő kompetenciakészletét. Az intenzív képzésben az élmény centrikus tanítás-tanulás sokszínű oktatási formában zajlik. A hároméves projekt módszertanában megtalálhatók a frontális ismeretközlő előadások, az e-learning tananyagok, de a legjellemzőbb a csoportban történő, sajátélmény-alapú projektszerű műhelymunka. A nemzetközi oktatói és hallgatói csoport közös munkájának eredményeit on-line kiadványba (*Koivula,* 2011) és dokumentumfilmbe szerkesztettük. A háromszerzős prezentáció a projekt három aspektusára: oktatói, hallgatói és oktatás-szervezői problémavilágára fókuszál, a nemzetközi projektmunka intenzív tanulási helyzeteinek legtanulságosabb jellemzőit felvillantva.

ÚJ KUTATÁSI ASPEKTUSOK A NEVELÉSTUDOMÁNYBAN

Elnök:
SÁSKA GÉZA

A bajor hatás. Az osztrák-bajor oktatáspolitikai és pedagógiai kölcsönhatás a 18-19. század fordulóján
UGRAI JÁNOS
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A német főrendi réteg neveltetési sajátosságai
VIRÁG IRÉN
Eszterházy Károly Főiskola

Neveléstörténészek ONK-szerepléseinek tartalom- és kapcsolatháló elemzése
BARTA SZILVIA
DE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományok Intézete

Cigány gyermekek „képe" a pedagógiai szaksajtóban. 1957 – 1991
GÉCZI JÁNOS
Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar Antropológia és Etika Tanszék

A BAJOR HATÁS. AZ OSZTRÁK-BAJOR OKTATÁSPOLITIKAI ÉS PEDAGÓGIAI KÖLCSÖNHATÁS A 18−19. SZÁZAD FORDULÓJÁN

UGRAI JÁNOS

Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar
ugraij@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

A 18. század második felében Közép-Európa-szerte kibontakozó állami (uralkodói) oktatáspolitikai törekvések jelentős hatást gyakoroltak a nemzeti oktatási rendszerek 19. századi kialakulására. A szekularizációval, az iskolarendszer állami irányítású egységesítésével, a tanítói és tanári professzió követelményeinek összegyűjtésével vagy a tankötelezettség igényének felvetésével az egyes államok felvilágosult abszolutista uralkodói számottevő közvetlen eredményeket értek el. Továbbá e problémáknak az értelmiségi közbeszédbe való beemelésével közvetve hozzájárultak a pedagógiai és tanügyi diskurzus kiszélesítéséhez.
A tanügyi és pedagógiai kérdésekről folyó vitasorozat, valamint az iskolakísérletek és rendszerszerű oktatáspolitikai törekvések nem szigetelődtek el országonként. Ellenkezőleg: olyan, Európa nagy részére kiterjedő szellemi mozgalomról beszélhetünk, amelynek szerves része volt, hogy az egyes elképzelések rendszeresen átlépték az államhatárokat, s a diskurzus szereplői nemzetiségüktől függetlenül egy összetett, sokirányú kölcsönhatás aktív alakítóivá váltak. Ennek a szempontnak a mérlegelésével különösen fontossá válik számunkra az, hogy milyen pedagógiai és tanügyi csatározások zajlottak a 18−19. század fordulóján Bajorországban.
A Habsburg Birodalom legközelebbi katolikus szomszédja ugyanis ekkoriban páratlan fejlődésen esett át. Az 1800-as évek legelején született meg a modern bajor királyság. Ez nemcsak területének és lakosságának megduplázódására és a széles körű szekularizációra alapozódott, hanem a közigazgatás, a társadalmi berendezkedés modernizációja mellett az iskolázás kiterjesztésére és átfogó reformjára is. A felvilágosult abszolutizmusok országaiban megszokott módon Bajorországban is központi helyet foglalt el az oktatásról való állami gondolkodás az élet minden területére kiterjedő rendszerváltoztatásban.
Mindez természetesen komoly intellektuális előzményekből táplálkozhatott. Münchenben és Ingolstadtban, az országhoz a 19. század legelején csatolt Augsburgban, Bambergben vagy Passauban nagy hagyományai voltak a pedagógiai innovációnak és az iskolaszervezésnek. Ezek pedig nem függetleníthetők az ausztriai tanügyi folyamatoktól és azok főbb szereplőitől. Előadásunkban részben a másodlagos források áttekintő vizsgálatára, részben pedig a „bajor Sonnenfels", Ickstatt főbb írásaira alapozva azt kívánjuk bemutatni, hogy mennyire volt jelentős a korszakban a bajor-osztrák pedagógiai kölcsönhatás. Ezzel pedig reményeink szerint elősegítjük a magyarországi I. és II. Ratio Educationis regionális, közép-európai kontextusba helyezését.

A NÉMET FŐRENDI RÉTEG NEVELTETÉSI SAJÁTOSSÁGAI

VIRÁG IRÉN

Eszterházy Károly Főiskola
viragi@ektf.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Tanulás, tudás

Az előadás a német főnemesség 19. század eleji neveltetésének hagyományait, tendenciáit, szemléleti alapjait mutatja be.
A főnemesség neveltetésére irányuló kutatás során – amelynek korábbi szakasza a magyarországi jellegzetességeket vizsgálta – érdekes kérdésként merült fel, hogy a 19. század kezdetén Európa több államára is jellemző nemzeti öntudatra ébredés milyen mértékben érzékelhető az Elbán túli területeken. A téma nemzetközi szakirodalmi hátterének feltárását követően (*Vetter*, 1988; *Dewald*, 1996; *Demel*, 1988; *Press*, 1988; *Stichweh*, 1991; *Feigl*, 1988; *Bacheler*, 1914; *Pedlow*, *1988* stb.) a vizsgálatba elsődleges forrásként a korszakban írt naplókat és memoárokat vontuk be majd vetettük kritikai elemzés alá. Ennek során az alábbi főbb eredmények összegezhetők:
A német arisztokrácia neveltetése a 18 és 19. század fordulóján igen nagy változásokon ment keresztül, ami a férfiak és a nők esetében egyaránt érzékelhetővé vált. Az Elbától nyugatra eső területeken a neveltetést az 1820-as évekig a francia szellem és műveltség hatotta át. A korábbi kizárólagos házi neveltetést a középfokú tanulmányoktól kezdve a nyilvános iskolai képzés egészítette ki, aminek következtében a képzési tartalom is gazdagodott, s egyre inkább közelített a polgári képzési eszményhez. A nyilvános iskolába járás ugyanakkor nagyban hozzájárult ahhoz, hogy megszűnt az arisztokrata ifjak elszigeteltsége a kortársaktól, kedvezett a versenyszellem és a szociális érzékenység kialakulásának.
Míg a műveltséget korábban a francia nyelv és műveltség határozta meg, az új évszázad helyreállította a német nyelv és kultúra érdemtelen mellőzöttségét, s újra otthonra talált az arisztokrata kastélyokban. Megváltozott a szülők és gyermekek kapcsolata is, a korábbi igen erőteljesen tekintélyelvű formális érintkezési formát egy közvetlenebb, bizalmasabb nexus váltotta fel. A neveltetés sok tekintetben szakított a korábbi hagyományokkal, és egységesebb, karakterisztikusan német kulturális színezetet öltött.
A kutatási eredményeket a magyarországi sajátosságokkal összevetve megállapítható, hogy a korszakban az európai arisztokrácia többféle síkon is szoros kapcsolatban állt egymással. A kultúrák keveredésével egy egységes európai stílus alakult ki, kijelölve az arisztokraták szerepét. Ennek ellenére markánsan kirajzolódnak a nemzeti jellegzetességek. A történeti kutatás nemzetközi spektrumát kiszélesítve hozzájárulhat e társadalmi csoport neveltetését bemutató európai kép megrajzolásához.

NEVELÉSTÖRTÉNÉSZEK ONK-SZEREPLÉSEINEK TARTALOM- ÉS KAPCSOLATHÁLÓ ELEMZÉSE

BARTA SZILVIA

DE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományok Intézete
szilviabarta.de@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia

Az előadás célja, hogy a neveléstörténet tudományterületének önreflexiójához kapcsolódó empirikus kutatásokat gazdagítsa: az elmúlt tíz év ONK előadásai alapján a neveléstörténet művelőinek kutatási téma–preferenciáit, és a konferenciákon való együttműködéseiket elemezze, a konferenciákon megállapítható kapcsolati hálókat feltárja. Valamint célja bemutatni azt is, hogy a hazai neveléstörténeti kutatási hagyomány milyen arányban képviselteti magát az ONK-kon.
Az utóbbi években emelkedik azon publikációk száma, amelyek a hazai neveléstudományban folyó kutatások természetét, a kutatási paradigmákat tárják föl. Mindez kiegészül a megélénkülő bibliometriai vizsgálatokkal, ami komoly hangsúlyt kapott a 2010. évi konferencián is. Az előadás gazdagítja a magyar nyelven kevéssé elérhető tudományos életre jellemző kapcsolatháló-elemzések tárházát, annak is egy olyan típusát, mely szóbeli együttműködéseket vizsgál. Nemzetközi tekintetben *Barabási*, *Newman*, *Persson*, *Wuchty* stb. munkáira támaszkodunk.
A tematikai súlypontok bemutatása a konferencia elektronikus és papíralapú kiadványainak tartalomelemzése alapján történik. Az alkalmazott alapvető statisztikai műveletekkel kimutatható a neveléstudományi prezentációk súlya, és az előadók megjelenési gyakorisága is. A szakmai együttműködések feltárásának forrásaként az ONK-kon szimpóziumba szerveződő tudományművelők közösségeit vesszük alapul, ahol a szereplés egyéni és önkéntes alapon szerveződik. A kialakult kapcsolathálókat gráfok, azaz geometriai szociogram segítségével szemléltetjük. Napjainkban a tudományt jellemző kapcsolathálók vizsgálata ritkán olyan elemzés tárgya, amely nem az írásbeli kommunikációt tekinti forrásának (társszerzőség, hivatkozások, elektronikus levelezések). Értelmezésünk a *Newman*-féle kisvilág elméletre támaszkodik.
A tartalomelemzés alapján vizsgálódásunk legfontosabb megállapítása, hogy a neveléstörténet a prezentációk arányát tekintve az egyes ONK-kon az összes adott évi prezentációk legalább 4%-ával, legfeljebb 13%-ával volt jelen. A Debreceni Egyetem előadói tartották a neveléstörténeti prezentációk 20%-át. A preferált témák közé tartozik a sajtószövegek szisztematikus feldolgozása, a dualizmus és a Horthy-korszak neveléstörténete és a gyermekkor-kutatások. Feltűnő a jelentős témaismétlődés (redundancia). A kapcsolathálók elemzése alapján az ONK-n szimpóziumos formában szereplő neveléstörténeti tudóstársadalom zárt, tömbszerkezetű, melyet néhány erős kötéssel és számtalan gyengébb kapcsolattal tudunk jellemezni. Ez megfelel a *Newman*-féle modellnek. A legerősebb, azonos intézményekhez kapcsolható kötések dominánsan jelenlevő témákkal párosulnak, míg a redundancia és a gyengébb tematikus egységet mutató szimpóziumok a kevésbé erős, ám sokrétűbb intézményi hátterű kötések mentén mutathatóak ki. Néhány gyakran prezentáló kutatónál jellemző a „magányos” részvétel (poszterbemutató, tematikus előadás).

CIGÁNY GYERMEKEK „KÉPE” A PEDAGÓGIAI SZAKSAJTÓBAN. 1957 – 1991

GÉCZI JÁNOS

Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar
Antropológia és Etika Tanszék
geczijanos@vnet.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

1957 és 1991 között a hazai pedagógiai folyóiratok azon részében, amelyek sajtófotók számára is teret adtak, a megjelent képekhez viszonyítottan alacsony számban jelentek meg a különböző pedagógiai helyzetekben látható cigány tanulók. A felvételek száma idővel növekszik, mintegy követi az oktatáspolitikai fejlemények fókuszait. Kutatásunk során a cigány származású tanulók képi megjelenítéseit gyűjtöttük össze, írtuk le az ikonográfia módszerének segítségével s vettük számba a felvételek képileg azonosítható jellemzőit. Az ikonográfia metodológiájának megfelelően a továbbiakban e felvételekhez szorosan kapcsolódó neveléstudósok, oktatásügy kapcsán megszólaló politikusok, oktatásügyi hivatalnokok, szakértők, tanárok és újságírók különböző műfajba sorolható közleményeik cigányokra vonatkozó megállapításait kapcsoltuk a képelemekhez. A különböző előjelű megállapítások eredményeként létrejött vélekedés-lista segítségével a kérdéses folyóiratok többi képe közül is azonosítottuk a cigánytanulókat bemutató, de szöveggel nem értelmezett cigány származásúakat ábrázoló felvételeket.
Vizsgálatunk során e két képhalmaz első, második és harmadik antropológiai terének sajátosságait jellemeztük, s értelmeztük azokat az iskolai, pedagógiai tereket, amelyekben a cigány tanulók különböző cselekvésekkel szerepelnek. Az ikonográfiai, sajtótörténeti, pedagógiai antropológiai kutatásban feltárul a *Köznevelés*, az *Óvodai Nevelés* és a *Tanító* című szaklapok által képviselt szocialista neveléstudomány nézetrendszerének cigányokat illetve cigány tanulókat érintő számos vonása, s e vonások átalakulása. S az is, hogy a képi ábrázolás révén kit tekint a fényképészek és szerkesztők által képviselt korabeli pedagógiai társadalom az antropológia térjellemzői szerint cigánynak. Továbbá, hogy a szaksajtóban miként rögzülnek a vizuálisan megragadható antropológiai vonások.

OKTATÁS-POLITIKA EURÓPAI DIMENZIÓI

Elnök:

KAPOSI JÓZSEF
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Az első uniós pályázatok háttere és a megvalósítás tapasztalatai

TORGYIK JUDIT
Kodolányi János Főiskola

Egyetemes értékek az egyetemen - Demokráciakutatás 2010/2011

ARAPOVICS MÁRIA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Képzés és munkaerőpiac

SZÉP ZSÓFIA
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A munka világában jelentkező kompetenciaigények elemzése az Egri Kistérségben

VAS ISTVÁN
Eszterházy Károly Főiskola

Az EUA Lifelong Learning Kartájának megvalósítása, mint a tudásháromszög kialakításának eszköze

KÁLMÁN ANIKÓ
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

AZ ELSŐ UNIÓS PÁLYÁZATOK HÁTTERE ÉS A MEGVALÓSÍTÁS TAPASZTALATAI

TORGYIK JUDIT

Kodolányi János Főiskola
jtorgyik@uranos.kodolanyi.hu

Témakörök: Oktatáspolitika, EU oktatásügy; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

Hazánk EU-csatlakozása jelentős pénzügyi alapokat nyitott meg a hátrányos helyzetű gyerekekkel foglalkozó intézmények előtt. Eddig soha nem látott mértékű fejlesztések valósulhattak meg. Vizsgálatom célja annak megismerése, hogy az elmúlt években milyen koncepció határozta meg a cigányság oktatásával kapcsolatos EU fejlesztéseket hazánkban. Azt szerettem volna megtudni, hogy milyen tapasztalatokat gyűjtöttek össze az első EU-pályázatok hazai, központi koordinátorai és szakértői. Milyen javaslataik, véleményük van az eddigi eredményekről és a folytatás lehetőségéről. Kérdésként mutatkozott, hogy a központi pályázatok témaköreinek ötletgazdái milyen tudásra támaszkodtak, hogyan alakították ki a fejlesztési irányokat, amelyeket hazánk a HEFOP pályázatokban követett.
A kutatás strukturált interjúk felvételével történt a suliNova munkatársai körében, 2010-ben. A megkérdezettek: olyan koordinátorok, akik az első pályázatok óta jelen vannak az intézményben, és a pályázatok stratégiai tervezői voltak. A vizsgálat kérdései: 1) a vizsgálat előkészítésével kapcsolatos 2) a vizsgálat megvalósításával kapcsolatos kérdések 3) a következő pályázatokra vonatkozó javaslatok. A vizsgálat eredményei arra mutattak rá, hogy a HEFOP pályázatok stratégiai tervezői jórészt a Soros Alapítvány Roma Oktatási Programjában kiérlelt fejlesztéseket hozták át a suliNovába, amelyet az OOIH-nál az IPR rendszer bázisiskolákban összegyűlt tapasztalataival egészítettek ki. Az EU pályázatok stratégiai tervezői más uniós országok romákkal kapcsolatos oktatási innovációit nem tartották relevánsnak abból a szempontból, hogy azt alaposabban megismerjék a pályázatok tervezéséhez. A tervezés előtt a stratégiai szereplők tanulmányúton nem jártak nyugati országokban, más EU országok gyakorlatát nem elemezték. Inkább a 60-as években az USA-ban lezajlott deszegregációs programok eredményeit tekintették követendőnek a megkérdezettek.
A legfontosabb eredménynek a pedagógiában bekövetkezett szemléletváltást, az új oktatási módszerek megismertetését és a komoly infrastrukturális fejlesztéseket tekintették. A pályázatokat azonban túl bürokratikusnak, pénzügyileg nehézkesnek tartották, melyek sok esetben a megvalósítást is ellehetetlenítették. Azok az intézmények, amelyeknek a legnagyobb szükségük lett volna a segítségre, akik a leghátrányosabb helyzetben vannak, erőforrás, önrész hiányában nem tudtak részt venni a pályázatokban, holott nekik lett volna erre a legnagyobb szükségük. A tervezésre kevés idő állt rendelkezésre, bizonytalanság jellemezte a szakembereket az EU elvárásairól. A változtatás irányát az ellenőrzések megerősítésében, a gyerekeknek szóló képzésen túl a felnőtt családtagok oktatásában, és a képzések foglalkoztatással való összekapcsolásában látták. Mindenekelőtt az időben történő kifizetések tennék lehetővé a hatékony megvalósítást. A következő pályázatokban nem láttak tényleges változást a problémák megoldására nézve.

EGYETEMES ÉRTÉKEK AZ EGYETEMEN - DEMOKRÁCIAKUTATÁS 2010/2011

ARAPOVICS MÁRIA

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
arapovics.maria@ppk.elte.hu

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás

Az aktív civil társadalom, a jól működő demokratikus politikai rendszer létrejöttéhez nyilvánosságra, átláthatóságra és aktív állampolgárokra van szükség. *Manuel Castells* (1997) állampolgári identitás szempontrendszerét továbbgondolva az aktív állampolgárokat három jellemző csoportba osztja, mely alapján lehetnek támogató-követő, elutasító és tagadó, valamint változtató-átalakító állampolgárok.
Az Európai társadalmak összehasonlító vizsgálata (The European Social Survey -ESS) hét értékdimenzió alapján három csoportra osztotta a több mint 40 ezer válaszadót: a „cselekvők" – akik önmagukon túli célok megvalósítására vállalkoznak, a „szenvedők", akik erről a cselekvésről lemondanak és az értékeket elutasító „lázadók" csoportjára. A 25 európai országban 38% a cselekvők, 37% a szenvedők és 25% a lázadók csoportja. Ki kell emelni, hogy Magyarországon a lakosság 2/3-a a szenvedők csoportjába esik, nem éri el a 10%-ot sem a cselekvők csoportja (*Csepeli*, 2010).
A Közösségfejlesztők Egyesülete által az Állampolgári Részvétel Hete (ÁRH) alkalmával végzett felmérései a közbizalom alacsony szintjét mutatják (*Péterfi* és *Mészáros*, 2011).
Az ESS nemzetközi összehasonlító kutatás és az ÁRH közbizalomról végzett felmérés módszereinek és szempontjainak felhasználásával kutatócsoportunk andragógus hallgatók, közgazdászok, politológusok bevonásával felmérést végzett. A kutatás célja az elsőéves hallgatók demokráciával kapcsolatos ismereteinek és attitűdjeinek, aktivitásuk mértékének, a közintézményekbe vetett bizalmuk felmérésének vizsgálata volt. Előzetes feltételezésünk szerint a hallgatók társadalmi aktivizálása szükséges lenne, célszerű lenne pedagógiai eszközökkel a cselekvéseket erősíteni, a további passzivizálódást és a radikalizálódást megakadályozni.
A kérdőíves vizsgálat a Közép-Magyarországi Régió felsőoktatási intézményeiben 2010/2011 tanévben elsőéves hallgatók (első összesítésben 1048 fő) véleményét mérte fel. A gyorsjelentést követően fókuszcsoportos vizsgálatra, a reprezentatív vizsgálat eredményeinek teljes feldolgozására a nyár folyamán került sor.
A demokrácia nemcsak politikai rendszer, hanem társadalmi magatartásforma, ami elsajátítandó, tehát tanulása folyamatosan szükséges. A demokratikus attitűdöt, a magatartásformákat formális, informális vagy nemformális tanulási környezetben lehet megtanulni, a demokratikus társadalmi folyamatok során, a mindennapi közösségi kapcsolatok alkalmával, felnőttképzési programként, illetve a jövő nemzedékének iskolai tantervébe, közösségfejlesztésébe építve (*Arapovics*, 2009).
Az Európa Tanács deklarációja (1999) szerint az állampolgárságra képzés nem pusztán iskolai tantárgy, vagy tananyag része, hanem „az élethosszig tartó tanulás keretében megvalósítandó jelentős oktatáspolitikai célkitűzés". Olyan tanulási folyamat mely fókusza a részvétel, az együttműködés, a társadalmi kohézió, a hozzáférhetőség, a méltányosság, az elszámolhatóság és a szolidaritás.

KÉPZÉS ÉS MUNKAERŐPIAC

SZÉP ZSÓFIA

PTE Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar
zskovesi@freemail.hu

Témakörök: Szakképzés; Oktatáspolitika, EU oktatásügy

Az előadás két összefüggő témájú kutatás egyes eredményeit foglalja össze. A kutatások témája a munkaerő-piaci kereslet és kínálat összevetése a statisztikai adatok és a felmérések eredményei alapján, valamint az előrejelzési módszerek, a kereslet többoldalú megismerési módszereinek áttekintése nemzetközi szakirodalom alapján.

Az első kutatás célja a munkaerő-piaci kereslet és kínálat összevetése a 2005−2009 év statisztikai adatai alapján, az iskolarendszerű szakképzésre és a felnőttképzésre koncentrálva. A kutatás a munkaerő-piaci kereslet és kínálat szempontjából megvizsgálja, hogy a képzés milyen mértékben szolgálja a kereslet, a foglalkoztatás igényeit, milyen mértékben beszélhetünk kínálati, vagy keresleti piacról. A kutatás[*] elsősorban a meglévő statisztikai adatokra támaszkodik, például a regionális vizsgálatoknál az ágazati, munkaerő-piaci és a képzési struktúra összehasonlításán van a hangsúly (*Koltai* és *Szép*, 2010).

A téma azért is aktuális, mert a regionális fejlesztési tervek e témakörökkel nem egységes módszertan alapján foglalkoznak, valamint általában hiányzik a monitoring rendszer, melynek a funkciója szervesen kapcsolódik a tervezés, végrehajtás gyakorlatához, a hatékony és eredményes működéshez, a jogszabályalkotáshoz, az irányítási rendszer szervező tevékenységéhez. A kutatás áttekintést ad a lakosság iskolai végzettségéről, foglalkoztatási struktúrájáról, a képzési struktúráról az iskolarendszerben és a felnőttképzésben. Területi szintek szerint megjelennek az országos, a regionális, a megyei és a kistérségi összehasonlítások, sok esetben kereszttáblák a különböző mutatók felhasználásával. A kistérségi összefüggéseket SPSS segítségével vizsgáltuk. Más statisztikai módszerekkel egyéb összefüggéseket is elemeztünk.

A második kutatás a nemzetközi szakirodalom alapján kereslet-előrejelzési, tervezési, felmérési, elemzési módszereket vizsgál (*Szép*, 2010). A kereslet megismerése nem csak létszámok és struktúrák elemzését, előrejelzését jelenti, hanem a korszerű tudástartalom érdekében a szakmatartalmak változásának előrejelzését is. A nemzetközi gyakorlat és a jó példák megismerése céljából több európai és több más ország rendszerét is vizsgáltuk. A kérdezést kiterjesztettük nemzetközi szinten működő szakemberek körére is. A javaslatokban összefoglaltuk azokat a teendőket, rendszerelemeket, amelyeket fontosnak ítéltünk a hazai rendszerbe is beépíteni, illetve a hazai rendszerben is erősíteni.

A kutatások eredményei elsősorban módszertani, gyakorlati segítséget nyújtanak az egyes irányítási szinteken az elemzési, előrejelzési, tervezési munkában.

[*] *A partnerség és a párbeszéd szakmai hátterének megerősítése, közös kezdeményezések támogatása*" című TÁMOP 2.5.2. program.

A MUNKA VILÁGÁBAN JELENTKEZŐ KOMPETENCIAIGÉNYEK ELEMZÉSE AZ EGRI KISTÉRSÉGBEN

VAS ISTVÁN

Eszterházy Károly Főiskola
vasi@ektf.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Szakképzés

Az 1989-es rendszerváltás óta olyan alapvető változások mentek végbe hazánkban, melyek nagymértékben hatottak szakképzési rendszerünkre. A magyar szakképzési rendszer akkor tudja versenyképességét megőrizni, ha megfelelő választ ad ezekre a kihívásokra. Ennek érdekében a szakképzés szervezése során figyelembe kell venni a munka világának elvárásait. Mivel jelenleg a kiválasztás, illetve a beválás vizsgálata a legtöbb esetben kompetencia-alapon zajlik, a képzéseket, az alkalmazott oktatási módszereket is kompetenciaalapúvá kell tenni. Ezzel összefüggésben arra kerestem a választ, hogy a munkaadók milyen elvárásokat támasztanak az Eszterházy Károly Főiskola gazdálkodási és menedzsment szakán végzettekkel szemben, és ez mennyiben egyezik a szakon tanulók és oktatók véleményével. Az interjúval kombinált kérdőíves felmérést az Egri Kistérség gazdálkodó szervei, valamint az Eszterházy Károly Főiskola Gazdaságtudományi Intézetének oktatói és hallgatói körében végeztem. Vizsgálataimhoz 3 kérdőívet használtam. Mindhárom kérdőív 3 blokkból állt. Az első, közös blokkban 105 kompetenciaelem 1−5-ig terjedő skálán történő értékelésére kértem a kitöltőket. A második blokkban mindhárom csoportnál kérdéseket tettem fel a kompetenciafejlesztés formáira, illetve munkaadóknál a segítségnyújtási hajlandóságra, az oktatóknál pedig a gyakorlatorientált módszerekre vonatkozóan. A harmadik blokk tartalmazta a háttéradatokat.
A válaszokból kiderült, hogy az Egri Kistérség munkaerőpiacának olyan megbízható, becsületes, pontos, alapos és precíz munkavállalókra van szüksége, akik képesek a kitűzött célok elérésére, a logikai összefüggések felismerésére, belátják tevékenységüknek hosszú távú következményeit, és azokért vállalják is a felelősséget, továbbá nyitottan, érdeklődve várják a feladataikat. Mindezen kompetenciaelemek a szakképzés során nehezen fejleszthetők, ezért a munkaerő-piaci kompetencia-igényeknek megfelelő gazdálkodási és menedzsment szakos főiskolai alapképzés megvalósítása komoly kihívást jelent az Eszterházy Károly Főiskola számára. A munkaadói válaszok hierarchikus klaszterelemzése alapján a kompetenciaelemeket 4 csoportba tudtam rendezni. Az egymáshoz közel álló kompetenciaelemeket egy-egy munkavállalói karakter olyan meghatározó személyiségjegyeiként kezeltem, melyek mentén az adott karakter leírható és a többi karaktertől elkülöníthető:

- minőségközpontú dolgozó,
- céltudatos dolgozó,
- vezető dolgozó,
- problémaérzékeny dolgozó.

Az oktatói és hallgatói válaszok mutattak némi egyezést a munka világának elvárásaival, mégis az oktatók kompetencia-elképzelései inkább a „tökéletes hallgató” képét rajzolták meg, míg a hallgatók inkább vágyaikat (vezető pozíció) jelenítették meg válaszaikban. A képzés hatékonyabbá és gyakorlatorientáltabbá tétele érdekében szükséges a különbségek minimalizálása, azaz az eredmények oktatásba való beépítése.

AZ EUA LIFELONG LEARNING KARTÁJÁNAK MEGVALÓSÍTÁSA, MINT A TUDÁSHÁROMSZÖG KIALAKÍTÁSÁNAK ESZKÖZE

KÁLMÁN ANIKÓ

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
kalmanak@lifelong.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatáspolitika, EU oktatásügy

EUA (European University Association), az Európai Bizottság Lifelong Learning programjának finanszírozásáva és konzorciumi partnereivel valósítja meg a "Shaping inclusive and responsive university strategies (SIRUS)" („A nyitott és befogadó egyetemek stratégiájának kialakítása") programját, amelynek célja nyomon követni az EUA LLL Kartájának hatásait az egyetemek lifelong learning stratégiájára, valamint segítséget nyújtani nekik a specifikus LLL intézményi szerep kialakításához.
A projekt célja támogatni az egyetemeket a lifelong learning stratégiájuk kialakításában és ennek megerősítésében, az EUA LLL Kartájában megfogalmazott ajánlások alkalmazása és kipróbálása, a Karta alkalmazása az intézményi SWOT analízis elkészítése és a megbeszélések háttéranyagának céljából, a meglévő jó gyakorlatok széles körű disszeminációja az intézmények, kormányzatok és egyéb érintettek részére, hozzájárulni további ajánlások megfogalmazásához.
A projektben huszonkilenc európai egyetem vesz részt, a pályáztatás során kiválasztott egyetemek együtt dolgoznak a fent említett szervezetek szakembereivel az intézményi stratégiák kidolgozásában. A kutatás keretein belül két fontos feladatot végeznek a résztvevő intézmények: SWOT analízist készítenek a lifelong learning tevékenységeikről, valamint az elemzés eredményeit beillesztik az új intézményi LLL stratégiába.
A közvetlen kölcsönhatás, az elemzés és az ötletek megosztása érdekében a résztvevő egyetemeket, az általuk előzetesen jelzett, négy tematikus csoportba osztották be. Az életen át tartó tanulás holisztikus perspektívája is megvalósul a plenáris előadások során, ahol mind a négy tematikus csoport részt vesz. A csoportok témái a következőek: beágyazni az intézményi lifelong learning stratégiába a széleskörű hozzáférés fogalmát (nyitni a társadalom széles rétegei felé), lehetőséget biztosítani a jelenleg felsőoktatásban nem számottevően részt vevő csoportok számára, megerősíteni az egyetemi folyamatos tanulás szolgáltatásait, kiszolgálni a felnőtt tanulók igényeit, a reformok konszolidálása egy rugalmas és kreatív tanulási környezet kialakulása érdekében, az új technológiai lehetőségek leghatékonyabb kihasználása, valamint az egyetemek regionális szerepének megerősítése a jobb egyetemi-gazdasági együttműködés elősegítésével.
Az összehasonlító kutatás eredményeképpen egy átfogó kép alakul ki arról, hogy a projektben résztvevő 29 felsőoktatási intézményben hol tart a lifelong learning stratégia megvalósítása, milyen lépéseket tettek ennek érdekében, illetve mi akadályozza a LLL megvalósulását.
A kutatás eredményeként egy kompendium készül a négy tematikus csoport jelentéseiből, a projekt időtartama alatt megismert jó gyakorlatokból és stratégiai megközelítésekből, valamint javaslatok fogalmazódnak meg a tanulóközpontú LLL stratégia megvalósítása érdekében.

NEVELÉSÜGY A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI MAGYARORSZÁGON

Elnök:

NAGY PÉTER TIBOR
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A hazai történelemtanítás népszerűsítése az 1933-as varsói történészkongresszuson

ALBERT GÁBOR
Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar Neveléstudományi Tanszék

Az informális tanulás színterei az 1940-es években két főváros közeli településen

HORVÁTH H. ATTILA
Pannon Egyetem

Emlékképek a Gazdasági Szaktanárképző Intézet történetéből (1936-1948)

PFISTER ÉVA
Budapesti Corvinus Egyetem Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézet

A pécsi jezsuita Pius Internátus intézményi totalitásáról

SOMODI IMRE
PTE Bölcsészettudományi Kar Oktatás és Társadalom Doktori Iskola

A HAZAI TÖRTÉNELEMTANÍTÁS NÉPSZERŰSÍTÉSE AZ 1933-AS VARSÓI TÖRTÉNÉSZKONGRESSZUSON

ALBERT GÁBOR

KE Pedagógiai Kar Neveléstudományi Tanszék
albert.gabor@ke.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Oktatáspolitika, EU oktatásügy

A két világháború közötti nemzetközi tankönyvrevíziós mozgalomba számos tanügyi és egyéb szervezet bekapcsolódott (ld. *Dárdai*, 2002; *F. Dárdai*, 2006.) A Nemzetek Szövetsége mellett a Nemzetközi Történészbizottság által rendezett konferenciák és tanácskozások is behatóan foglalkoztak a tankönyvrevízió, valamint a történelemtanítás kérdéseivel. Az előadó 2008 óta több tanulmányban és konferencia-előadás keretében mutatta be a nemzetközi tankönyvrevíziós mozgalom hazai vonatkozásait az események magyar delegáltjának, *Domanovszky Sándornak Klebelsberg Kunóhoz* írt jelentései alapján. A mostani előadás az 1933-as varsói kongresszussal kapcsolatos hazai eseményeket rekonstruálja, egyrészt hazai kézirattári források, pl. *Domanovszky Hóman Bálinttal* folytatott levelezései (MTAKK MS 4520/111; MTAKK MS 4520/121; MTAKK MS 4520/126), valamint külföldi szakmunkák (*Erdmann, K.D.,* 1987; 2005) és az egykori sajtóvisszhang alapján (pl. *Tadeusz Manteuffel*: Programme des travaux du Conrgrés címmel írt beszámolója a Pologne Litteraire korabeli számában). A prezentáció a varsói kongresszus hazai vonatkozásainak ismertetését, *Domanovszky* erőfeszítéseit az 1928-as oslói konferenciával összhangban tárgyalja. Az előadás kitér a magyar történelmet és történelemtanítást népszerűsítő beszámolók ismertetésére, valamint a körültekintő, a hazai történelemtanítás külföldi propagálását tudatosan képviselő *Domanovszky Sándor* erőfeszítéseire, a hazai előadókért vállalt önzetlen elkötelezettsége bemutatására. (Hogyan támogatta *Domanovszky Dékány Istvánt*, vagy *Fettich Nándort*?) Az előadás egy interdiszciplináris jellegű kutatás része, hiszen a hagyományos kézirattári és könyvészeti forrásbázisra alapozott, a tankönyvrevíziós mozgalom hazai vonatkozásainak és a történelemtanítás külpropagandájának bemutatására irányuló vizsgálatok új adatfeltárásaival egyrészt a történettudományos, másrészt a neveléstörténeten belül a tantárgytörténeti kutatások eredményeit egyaránt gazdagítják.

AZ INFORMÁLIS TANULÁS SZÍNTEREI AZ 1940-ES ÉVEKBEN KÉT FŐVÁROS KÖZELI TELEPÜLÉSEN

HORVÁTH H. ATTILA

Pannon Egyetem
horvathha@merus.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Egészségnevelés, sportpedagógia

Már a 70-es években megfogalmazódott, hogy az informális tanulásnak jelentős szerepe van az egyén életében, napjainkra a jelenség több szempontból is vizsgálandó kérdéssé vált. Egyrészt a felgyorsult gazdasági, technikai, társadalmi változások kihívására az oktatásügy az egész életre kiterjedő tanulás koncepciójával válaszol, amely distinkciót tesz a tanulás különböző formái között, egyúttal felveti az iskolán kívül szerzett tudások elismertetésének problémáját. Másrészt a tanulásfelfogásban bekövetkezett változásokkal, a konstruktivista szemlélet előtérbe kerülésével hangsúlyos pedagógiai kérdéssé vált az előzetes tudás, amelynek egyik forrása az informális tanulás. Harmadrészt az informális tanulás egyik jellemzője, hogy gyakran nem tudatosul az egyénben, ezért a tudás explicitté tételének oldaláról is vizsgálandó a tanulásnak ez a formája.
A kutatás célja az informális tanulásnak mint a mindennapi tevékenység természetes velejárójának a történeti megközelítésével két főváros közeli település informális tanulási színtereinek bemutatása és elemzése az 1940-es években. További cél a kapott eredmények személyessé tétele két sikeres labdarúgó életútjának elhelyezésével a vizsgált tér-idő koordinátarendszerben.
Kutatási módszereim közé tartoztak az alábbiak: a jelzett időszakra és településekre vonatkozó társadalomtörténeti, szociológiai, neveléstörténeti és helytörténeti szakirodalom áttekintésével, valamint Puskás és Deák életpályájának elemzésével az informális tanulás fő helyszíneinek a kijelölése. A helyi újságok kapcsolódó híreinek az analízise. Képanyagok gyűjtése és ikonográfiai elemzése. Interjúkészítés a ma még élő egykori klubtársakkal, családtagokkal, rokonokkal, ismerősökkel.
A kutatásom eredményeképpen a következők fogalmazhatók meg: a kispolgárság számára, amely a két vizsgált település meghatározó társadalmi rétege volt és a két labdarúgó is innen származott, a közösségi lét és így az informális tanulás fő színterei az ipartestületek, a sport és más egyesületek, illetve a vendéglők voltak. A vendéglők részben az előbbieket is magukba foglalták abban az értelemben, hogy a közösségi élet markáns helyszínei voltak, egyesületi események, bálok, jótékonysági rendezvények, kulturális programok és más szabadidős tevékenységek kapcsolódnak hozzájuk. A kispolgárságot a 40-es években is a szűkösség jellemezte: mind a jövedelem, mind a lehetőségek, mind a közvetlen lakókörnyezet tekintetében. A háború következményei nehezítették helyzetüket, de a nagy változást a réteg életében a kommunista hatalomátvétel jelentette. Kitörési pontnak éppen a sport bizonyult.
Tanulságul szolgálhat a ma számára, hogy az iskola egyik fontos feladata integrálni a különböző keretek között folyó tanulásokat. A közgondolkodásba még nem épültek be az informális tanulás lehetőségei. A kutatás mindkét szemponthoz fontos adalékokkal szolgál.

EMLÉKKÉPEK A GAZDASÁGI SZAKTANÁRKÉPZŐ INTÉZET TÖRTÉNETÉBŐL (1936-1948)

PFISTER ÉVA

BCE Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézet
eva.pfister@uni-corvinus.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Szakképzés

Az előadásban a Gazdasági Szaktanárképző Intézet 12 éves történetét mutatom be, amely eddig feltáratlan maradt. Az intézet története, amely 1936-ban kezdődött és 1948-ig tartott, a korabeli kereskedelmi, közgazdasági szakképzés és felsőoktatás, a középiskolai tanárképzés valamint a gazdasági tanárképzés sajátosságait türközi.
A kutatás eredeti levéltári dokumentumok − a M. Kir.. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdaságtudományi Karának tanácsülési jegyzőkönyveinek illetve ugyanezen kar dékáni hivatal iratainak – feldolgozásán alapul. Ez az időszak a gazdasági tanárképzés egy sajátos szakaszát fogta át, amely egyszerre jeleníti meg a kor társadalmi-gazdasági folyamatait és a tanárképzés − sok esetben − napjainkban is csak részben megoldott problémáit.
A Gazdasági Szaktanárképző Intézet megalapítását a Budapesti Közlöny 1936. augusztus 30-án megjelent (a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1936. évi 25.429. szám alatti) rendeletével tették közzé. Ennek első paragrafusa a következőket tartalmazta: „*A gazdasági szaktanárok képzéséről a magyar királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdaságtudományi Karának Gazdasági Szaktanárképző Intézete gondoskodik*."
Az intézet feladatába tartozott, hogy „*a gazdasági (kereskedelmi, ipari és mezőgazdasági szakiskolai) tanári pályára készülő tanárjelölteknek a gazdasági szaktanárképesítéséről szóló vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet értelmében megkívánt szakszerű és pedagógiai képzettséget és gyakorlati készültséget tervszerű tanulmányi rendben megadja*."
Ezzel kezdődött az Intézet története, amelybe betekintést nyújtunk. Megtudhatjuk, hogyan történt a hallgatók felvétele, képzése, iskolai gyakorlatainak megszervezése és képesítése, amelyek napjainkban is tanulsággal szolgálhatnak. Ezt itt most csak egy idézettel illusztráljuk: A Közgazdaságtudományi Kar 1936. november 26-án megtartott negyedik (rendes) üléséről készült jegyzőkönyvben a következőket olvashatjuk: „*A Miniszter úr felhívta a Gazdasági Szaktanárképző elnökségét, hogy a gyakorló gazdasági szaktanárjelöltek gyakorló iskolai beosztása tárgyában saját hatáskörében sürgősen intézkedjék, a budapesti községi felső mezőgazdasági iskolának gyakorló iskolául való igénybevételével kapcsolatos tárgyalásokat is sürgősen folytassa le s annak eredményéről tegyen mielőbb jelentést. Az elnökség az intézkedéseket megtette, azokról a Miniszter urat felterjesztésében tájékoztatta*."
A Gazdasági Szaktanárképző Intézet 1948-ig működött. Megszűnése egy új intézmény – az önálló Közgazdaságtudományi Egyetem – megalakulásával köthető össze, amelynek ünnepélyes megnyitóját 1948. október 15-én tartották meg.

A PÉCSI JEZSUITA PIUS INTERNÁTUS INTÉZMÉNYI TOTALITÁSÁRÓL

SOMODI IMRE

PTE Bölcsészettudományi Kar Oktatás és Társadalom Doktori Iskola
imresomodi@gmail.com

Témakörök: Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés; Neveléstörténet, reformpedagógia

Az egykor az ország legkiválóbb középiskolái között számon tartott pécsi jezsuita Pius Gimnázium (1912–1948) népszerűségét, vonzerejét – kiváló tanereje és egyedülálló tárgyi felszereltsége mellett – nagyban köszönhette annak, hogy bentlakásos intézettel, internátussal is rendelkezett. Beszédesen jellemzi ezt az internátust az a tény, hogy a minden igényt kielégítő intézetbe előszeretettel íratta gyermekeit a magyar arisztokrácia is.

Ennek az internátusnak a belső életét szigorú szabályok rendezték, melyek a legapróbb részletekre is kiterjedtek. Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy ezek a szabálykönyvek (*Tudnivalók…,* 1913; *Jablonkay*, 1915; *Directorium*, é. n.) annak ellenére is fennmaradtak, hogy az iskola iratanyagának nagy része az államosításkor megsemmisült. Ezek a szabálykönyvek kiemelkedően értékes források, mert mélyre hatoló betekintést nyújtanak egy jezsuita internátus zárt világába, annak mindennapi életébe. Ráadásul egy ismeretlen területre kalauzolnak minket ezek a dokumentumok, mivel a Pius Gimnáziumnak és Internátusnak mindeddig nem szentelt jelentőségének megfelelő figyelmet a tudományos kutatás, s ezért a téma feltáratlan.

Előadásomban az ezen szabálykönyvek elemzésekor kapott eredményeket kívánom prezentálni. A kutatás kérdése az volt, hogy a pécsi jezsuita Pius Internátus mennyiben volt totális intézmény? A szabálykönyveket ezért abból a nézőpontból vettem vizsgálat alá, amelyből *Michel Foucault* (1990) és *Erving Goffman* (1961) tekint a zárt, totális intézményekre. Azt vizsgáltam, hogy a szabálykönyvek tanúsága szerint mennyiben voltak jelen a Pius Internátusban azok a fegyelmező technikák, hatalomgyakorlási eszközök, melyeket *Foucault* azonosít, illetve azok a sajátságok, melyeket *Goffman* a totális intézményeknek tulajdonít. Ezen kívül igyekeztem figyelembe venni az internátus bentlakóinak tapasztalatit is, hogy ők hogyan élték meg az internátusban töltött éveket, s a két interpretáció egybevetésével rajzolni képet az intézet totalitásáról (vagy a totalitás hiányáról).

Mivel a jezsuita nevelésről – akárcsak magáról a Jézus Társaságról – alkotott vélemények igencsak szélsőségesek és elfogultak mindkét irányban, ezért úgy gondolom, hogy egy bentlakásos jezsuita nevelőintézet belső életének tárgyilagos bemutatása hozzájárulhat a jezsuita nevelésről kialakult vélemények kiegyensúlyozottabbá válásához.

CSÜTÖRTÖK 17.00–18.45.

Helyszín	Szimpóziumok
B/301. terem	– Tanulást támogató eszközök hazai fejlesztése és alkalmazásuk esélyei
B/306. terem	– A digitális nemzedék tanulási stratégiája és tanulási környezete az iskolában és online közösségi felületeken
B/302. terem	– Új elméleti és kutatásmódszertani megközelítések a professziótörténeti és elitkutatásokban
B/401. terem	– Tanulásra vonatkozó tanulói és szülői meggyőződések vizsgálata
	Tematikus előadások
B/406. terem	– Kihívások és stratégiák a pedagóguspályán
A/18. terem	– Fogalmazástanítás és pedagógiai vonatkozásai
	Referátumok
A/202. terem	– Filozófiától a pedagógiáig

TANULÁST TÁMOGATÓ ESZKÖZÖK HAZAI FEJLESZTÉSE ÉS ALKALMAZÁSUK ESÉLYEI

Elnök:

DERÉNYI ANDRÁS
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Opponens:

KOCSIS MIHÁLY
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Tantervi fejlesztés és validáció a felsőoktatásban

VÁMOS ÁGNES – LÉNÁRD SÁNDOR
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

A tanulási eredmények értékelése az oktatatói együttműködés tükrében

SZIVÁK JUDIT – VASS VILMOS
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Az Országos Képesítési Keretrendszer a közoktatás szemszögéből

ÜTŐNÉ VISI JUDIT
Esterházy Károly Főiskola

Életpálya tanácsadó rendszerek fejlesztése az egész életen át tartó tanulás számára

BORBÉLY-PECZE TIBOR BORS
Foglalkoztatási Hivatal

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Oktatáspolitika, EU oktatásügy; Tanulás, tudás

Az utóbbi időben – legtöbbször az európai uniós oktatáspolitikák mentén − egyre több egymáshoz is kapcsolódó, az egész életen át tartó tanulást támogató eszköz jelenik meg Magyarországon is. A kreditrendszer, a tanulási eredmények alkalmazása a kimenet felőli szabályozásban, a képesítési keretrendszer, a nem-formális és informális tanulás elismerése (validáció), a pályaorientációs és tanulási tanácsadó szolgáltatások, az információs adatbázisok és tájékoztató rendszerek egyfelől a tanuló, a tanulni szándékozó egyének számára szolgáló támogató eszközök a szervezett tanulásban, a képesítés felé vezető úton, másfelől a tanulásszervezést, a pedagógiai gyakorlat minőségének javítását szolgáló eszközök is az oktatáspolitikák alakítói kezében.

A hazai oktatáspolitika ezeknek az eszközöknek egy részét már bevezette, más elemei bevezetés, illetve fejlesztés alatt állnak. Az eredményes működésükben egymásra utalt eszközök fejlesztését végző programok között, illetve az egyes oktatási alrendszerek és a különböző ágazatok között azonban jelenleg alig tapasztalható szakmai kapcsolódás, amelynek egyik világos jelene a fogalomhasználat nem egységes gyakorlata. A szimpózium igyekszik eltekinteni az egymásra torlódó, párhuzamosan futó, és sokszor csak mozzanatos fejlesztési gyakorlatról, és a fejlesztések szakmai folyamatainak, tanulságainak áttekintésével, eredményeinek elemzésével arra keresi a választ, milyen esélyei és nehézségei láthatók ezen eszközök szakmailag koherens, összekapcsolódó alkalmazásának. A szimpózium azt is vizsgálja, milyen pedagógiai feltételei vannak és következményei adódnak ezen eszközök megjelenésének az oktatás világában.

A konklúziók levonásában a szimpózium igyekszik elszakadni az egyes oktatási alszektoroktól és általánosabb érvényű megállapításokra törekszik. Bár a szimpózium egyes előadásai szükségképpen egy-egy konkrét kutatás tapasztalatai felől indulnak, a teljes oktatási szektorra irányuló tanulságokat céloznak.

A tervezett előadások témái:

1) Tantervi fejlesztés és validáció a felsőoktatásban
2) A tanulási eredmények értékelése az oktatatói együttműködés tükrében
3) Az Országos Képesítési Keretrendszer a közoktatás szemszögéből
4) Életpálya tanácsadó rendszerek fejlesztése az egész életen át tartó tanulás számára

TANTERVI FEJLESZTÉS ÉS VALIDÁCIÓ A FELSŐOKTATÁSBAN

VÁMOS ÁGNES[*] – LÉNÁRD SÁNDOR[**]

[*] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
vamos.agnes@ppk.elte.hu
[**] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
lenard.sandor@ppk.elte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

A tanulási eredmények állítások arról, hogy mit fog tudni, mire lesz képes, milyen attitűd elvárt a hallgatótól a képzés végén (*Adam*, 2008; *Kennedy*, 2007). Ezeket egy-egy speciális szakterületen elvárható képzés-specifikus kompetenciákban fogalmazzák meg. Jogszabályi bevezetésük (2005) egybeesett a Bologna-rendszerre történő átállással (2006), s összefügg a kvalifikációs reformmal. Stratégiai szemléletváltozást képvisel, mert a tanulást, a kompetenciákat helyezi a fókuszba és szabályozó lehet a tanulás formáinak és helyszíneinek egyenértékesítésében.
A kutatás kontextusa és célja: A felsőoktatás legtöbb szereplője 2006-ban szembesült a ciklusos képzéssel. Mivel a rendszer-innováció explicit implementációs stratégia nélkül indult, ezért felsőoktatási intézetünkben olyan kutatás indult, amely célja volt vizsgálni: 1) A Bologna-rendszerű képzést; 2) A tanulási eredmények kiépülését; 3) A képzés problémáira és eredményeire adott szervezeti válaszokat.
A kutatás főbb területei: 1) Képzési innováció egy szervezet életében; 2) Egy szak működése, majd tartalmi-szerkezeti dekonstrukciója és újjáépítése; 3) A tanulási eredmények-szemlélet. Jelen előadásban a (2) kerül a középpontba, ezen belül a régi és az új szak összehasonlítása; az új szak kompetencia-fejlesztése tanévi, tantárgyi típus, cél és kredit szerint; a dekontrukciós és innovációs folyamat nehézségei; a tantárgyakhoz tartozó kreditátvitel.
Módszerek, folyamat: 2006/2007. tanévtől indított pedagógia alapszak longitudinális követése a 2010/2011. tanévig csoportos kutatásként kérdőív, interjú, dokumentumelemzés, résztvevő megfigyelés, reflektív tanulás módszerével.
Eredmények: 1) Az alapszak magán viselte a Bolognai-rendszerű képzés több ismert diszfunkciós elemét; 2) újjászervezéskor a kompetenciák megfogalmazása és diszkriminálása a vártnál nagyobb nehézséget okozott; 3) a kompetenciák mintázata a képzési koherencia fontos jelzője. Ami a validációs elvet illeti: az a) nem adható felmentés a tantárgy teljesítés alól, b) felmentés adható egyes feladatok alól, c) más, kiegészítő munkával egyes feladatok kiválthatók, d) teljes felmentés adható variációk közül a (b) változat jelenik meg a tantárgyak 38,8%-ában (N=67). Az előadások közül (a) 33,3%, (b) 14,3%, (c) 19%, (d) 28,8% ($p=0,09$). A képzés előrehaladtával az (a) folyamatosan csökken. Vagyis: 4) A kreditátviteli nyitottság nem hozható látható összefüggésbe a kompetencia-fejlesztéssel.
Kiértékelés: a felsőoktatásban kicsi az elmozdulás a kompetencia-alapú tanulástámogatásban, nehéz a kompetencia-tervezési feladat. A máshol megszerzett tudással, kompetenciákkal szemben a képzők bizalmatlanok. Az alulról építkező, oktatói teamekkel folyó tantervfejlesztés reflektív hatású, de koncepciózus, koheres eredményt nem hoz. A felülről lefele, koncepcionális kiindulású fejlesztés lehet alternatíva, vagy ezek kombinációja.

A TANULÁSI EREDMÉNYEK ÉRTÉKELÉSE AZ OKTATATÓI EGYÜTTMŰKÖDÉS TÜKRÉBEN

SZIVÁK JUDIT[*] – VASS VILMOS[**]

[*] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
szivak.judit@ppk.elte.hu
[**] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
vass.vilmos@ppk.elte.hu

Témakörök: Oktatási módszerek, szakmódszertan; Tanulás, tudás

A bolognai folyamat hatását vizsgálva a felsőoktatásban több, egymást átfedő és egymást erősítő változással találkozunk, amelyek közül kiemelkedik a tanulási eredményekben való gondolkodás, melynek szerepe növekszik az európai oktatási folyamatokban (*Stephen*, 2008), a kvalifikációk leírásában (*The Bergen Communique*, 2005), és az erre épülő különböző képzési programok (KKK) leírásában (*Kennedy*, 2007).
A szimpoziumon bemutatásra kerülő előadás egy 2010-ben lezajlott Tanulási eredmények az oktatásban és az értékelésben 2. című kutatás a tanulási eredmények című kutatásra támaszkodik, melynek célja volt vizsgálni, hogy a bolognai folyamattal párhuzamosan hogyan terjedt el a tanulási eredmények szemlélete és gyakorlata. A kutatás konkrét célja a tanulási eredmények kérdését összekapcsolni a tervezéssel, a tanítási gyakorlattal, a tanulásszervezéssel és értékeléssel, valamint a különböző aktorok (szakfelelősök és oktatók) nézőpontjával.
A kutatás leírása, módszerek: 72 felsőoktatási intézmény, 909 szakfelelősét (minta: 39,5%) és az oktatókat megkeresése online kérdőívvel (minta: 821 válaszoló). Dokumentumelemzés 9 intézmény 19 karának küldetésnyilatkozatával, s 84 kurzusleírással. Interjú és esettanulmányok 4 tanszéken.
Eredmények: 1) A tanulási eredmények szemlélet a kurzusleírásokban még alig található meg: 47 %-ban nincs az értékelésre vonatkozó elem, 42%-ban csak szummatív elem van, s 11%-ban jelennek meg diagnosztikus vagy formatív értékelésre utaló megjegyzések. 2) Az oktatók körében alig ismert a tanulási eredmények kifejezés (22,5%), a kurzusleírások elkészítésekor nem támaszkodnak sem a tanulási eredmények jogszabályban olvasható leírására, sem a pedagógiai szakirodalomra. 3) A ciklusos képzésre való áttérés nem inspirált nagyarányú oktatói kooperációt az intézményen belül, az oktatói együttműködés formális, elsősorban a korábbi képzési tartalmak megőrzésére, az ismeretek átgondolására irányul.
Kiértékelés: igazolódott a hipotézis, miszerint az új oktatásszervezési és értékelési eljárások lényegi és mély változásának értéke összefügg a szervezeti egységben folyó oktatói együttműködéssel, a munka világa felé forduló szervezettel, s a felsőoktatás funkcióiról való újfajta gondolkodással. Az értékelési gyakorlat a gyenge pontja a bologna- implementációnak, hiszen nem elegendő állítást megfogalmazni arról, hogy a hallgatónak mit kell tudnia, mire kell képes legyen, s milyen viszonyulásai legyenek, hanem szükséges (lenne) az állítással leírt komponensek meglétének ellenőrzése, értékelése. A felsőoktatás hagyományosan az ismeret-jelleg tudás közlését és ellenőrzését tartotta feladatának, s ebben a meggyőződésben még ma is sokan biztosak. S mivel a pedagógiai tudáshoz való viszony legalábbis ellentmondásos a felsőoktatásban, ezért még azokat az eszközöket sem igénylik az értékelés professzinális levezetéséhez, amelyek a neveléstudományban készen állnak.

AZ ORSZÁGOS KÉPESÍTÉSI KERETRENDSZER A KÖZOKTATÁS SZEMSZÖGÉBŐL

ÜTŐNÉ VISI JUDIT

Esterházy Károly Főiskola
visij@t-online.hu

Témakörök: Oktatáspolitika, EU oktatásügy; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Az Európai Unió különböző szakmai és döntéshozó testületeiben megszületett dokumentumok az elmúlt évek során egyértelműen jelezték, hogy a közösség egyre nagyobb jelentőséget tulajdonít az egyes országokban megszerezhető képesítések összevethetőségének. Éppen ezért döntő jelentőségű egy, a tagországok számára is elfogadható Európai Képesítési Keretrendszer (EKKR) kidolgozása, amelynek célja, hogy egy viszonyítási keretrendszer segítségével összehasonlíthatóvá tegye az egyes tagországok képzési-képesítési struktúráját. Magyarország kezdettől fogva támogatta az EKKR létrehozását és deklarálta az ahhoz történő csatlakozási szándékát, valamint egy hazai Országos Képesítési Keretrendszer (OKKR) megteremtését.
Mivel az OKKR tervezett 1−8 szintje a teljes oktatási rendszert átfogja és az oktatás valamennyi alágazatát érinti, ezért a közoktatásban is meg kellett vizsgálni a bevezethetőség és működtethetőség feltételeit. Ehhez kapcsolódóan szükségessé vált a közoktatás működését szabályozó dokumentumok, a jelenleg érvényes mérési-értékelési rendszer szerkezeti-szervezeti felépítésének, funkciójának, illetve a rendszert működtető intézményi háttérnek az áttekintése. Bár a közoktatást érintő vizsgálatokra csak korlátozottan volt lehetőség, ezek számos tanulsággal szolgáltak. Egyértelművé vált, hogy az 1−4 kimeneti szintek jellemzőinek leírásában a közoktatásnak lehet kulcsszerepe, de ebben a munkában szorosan együtt kell működnie a szakképzéssel. Sajátos problémát vetett fel, hogy az alapvetően folyamat szabályozott közoktatásban jól leírható tanulási kimeneteket határozzunk meg, miközben az érettségi az egyetlen olyan kimeneti pont, amely többé-kevésbé tanulási eredmény szempontú követelményrendszer-leírással rendelkezik.
A dokumentumok elemzése rávilágított azokra a problémákra is, amelyekkel eddig nem kellett szembesülnie a közoktatásnak. Ezek közé tartozik az egyes oktatási szakaszhatárokhoz kapcsolódó tanulási eredmény alapú kimeneti követelmény megfogalmazása, illetve ezek szükségességének kérdése. Ez a felvetés a közoktatásban zajló tantervi reformok tükrében különösen aktuális lehet.
A közoktatásban jelenleg érvényes mérési eljárás időrendje, illetve a NAT-ban megfogalmazott oktatási szakaszhatárok együttesen jelentették az alapot a lehetséges kimeneti pontok kijelöléséhez. Az OKKR 1−4 szintelírásainak (descriptorainak) kidolgozása során a közoktatás a tantervi elemzések (NAT, kerettantervek) mellett a hazai mérések (pl. országos kompetenciamérés 6., 8., 10., évfolyam, 6 és 8.osztályos felvételi vizsgák), illetve az érettségi vizsga követelményeiből, az azokhoz kapcsolódó képesség és tudásszint elvárásokból indult ki. Ezt a fejlesztő munkát tükrözik az OKKR koncepció vitaanyagában megjelent 1−4 szintet felölelő szintleírások. A szintleírások végleges változatának elkészítéséhez azonban további elemzésekre és széleskörű szakmai egyeztetésre van szükség.

ÉLETPÁLYA TANÁCSADÓ RENDSZEREK FEJLESZTÉSE AZ EGÉSZ ÉLETEN ÁT TARTÓ TANULÁS SZÁMÁRA

BORBÉLY-PECZE TIBOR BORS

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
borsborbely@yahoo.com

Témakörök: Szakképzés; Tanulás, tudás

A 21. századi munkaerőpiac olyan komplexitású rendszerré vált, amelyben az egyén önerejéből, illetve közvetlen családja erejéből nem képes hatékonyan eligazodni. Mind a gazdaság hatékony működéséhez, mind az egyének boldogulásához elengedhetetlen a megfelelően működő, mindenki által elérhető életpálya-tanácsadás.
Az EU Tanácsa 2004-ben, majd 2008-ban jelentetett meg állásfoglalást a pályaorientációs szolgáltatások, rendszerek, szakpolitikák fejlesztéséről. A közösségi munka jelenleg a 2008-ban elfogadott állásfoglalás négy prioritásán nyugszik, ezek az alábbiak;

1) Az életpályamenedzsment-készségek egész életen át tartó elsajátításának ösztönzése,
2) A pályaorientációs szolgáltatások elérhetőségének megkönnyítése valamennyi polgár számára,
3) A pályaorientációs szolgáltatások minőségbiztosításának megteremtése,
4) A különböző nemzeti, regionális és helyi szereplők közötti együttműködés ösztönzése.

Az életpálya-tanácsadás információnyújtást, professzionális pályatanácsadást, azaz átfogó pedagógiai-andragógiai tevékenység-együttest foglal magában, melyek a pályaválasztás előkésztésétől a pályára lépésig, a pályaszocializáción át a pályavitelig és az esetleges korrekciók, megerősítések támogatásáig tart. A modern polgár életében a folyamat kiskamasz korban a pályák próbálgatásával kezdődik, és 13−15 éves kortól, 40−50 aktív munkában töltött év után végül a munkaerőpiac időskori elhagyásával, 62−70 évesen zárul. Az életpálya-tanácsadás, mint szolgáltatási rendszer ahhoz járul hozzá, hogy e hosszú, legalább négy−öt évtizedet magában foglaló pályaúton a munkaerő mindvégig foglalkoztatható és képezhető maradjon. Az európai fogalomhasználatban az életpálya-építési készségek fejlesztése és a munkaerőpiacra nevelés két olyan kulcsfogalom, amelyek megvalósítása csak a pedagógia megújulásával, a klasszikus pedagógiai feladatok újragondolásával képzelhetőek el. Egy kiemelt fejlesztési program révén (TÁMOP-2.2.2) hazánk is megkezdte a nemzeti életpálya-tanácsadási rendszer kialakítását. Fő cél a magyarországi életpálya-tanácsadó hálózat fejlesztése, valamint azon pályaorientációs és pályainformációs eszköztár bővítése, amely segítheti a munkaerő-piaci szereplők hatékonyságának növelését.
Folyamatban van a nemzetközi trendeknek és a jó gyakorlatoknak megfelelő Nemzeti Pályaorientációs Portál (NPP) tartalmi feltöltése (www.eletpalya.munka.hu). Az online felületen több tucat új pálya- és önismereti kérdőív válik elérhetővé, valamint számos újszerű keresési mód teszi lehetővé a tanácskérők és a tanácsadók hatékonyabb és az eddiginél részletesebb tájékozódását. A portál egyik egyedülálló funkciója a FEOR-08 foglalkozásait és egyes munkaköreit bemutató blokk, amely fontos eszköze lehet a tanácsadók mindennapi munkájának. Ezen folyik a regionális szakmai hálózatépítésre épülő Tanácsadók Virtuális Közösségének kialakítása, ami hatékony és újszerű lehetőségeket ad a hazai szakembergárda élő közösségé formálásához s ezen keresztül a fiatalok és felnőttek jobb eléréséhez.

A DIGITÁLIS NEMZEDÉK TANULÁSI STRATÉGIÁJA ÉS TANULÁSI KÖRNYEZETE AZ ISKOLÁBAN ÉS ONLINE KÖZÖSSÉGI FELÜLETEKEN

Elnök:

OLLÉ JÁNOS

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Iskolapedagógiai Központ

Opponens:

FORGÓ SÁNDOR

Eszterházy Károly Főiskola

A digitális nemzedék tanulási stratégiájának változása és online az eszközhasználattal kapcsolatos összefüggések

OLLÉ JÁNOS

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Iskolapedagógiai Központ

Az online tanulás egy lehetséges megközelítése – avagy az IKT-kompetencia és az önszabályozó tanulási képesség kapcsolata

PAPP-DANKA ADRIENN

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Iskolapedagógiai Központ

Online közösségi oldalak − Online tanulási terek? − Tanulói attitűdök

TÓTH-MÓZER SZILVIA

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Iskolapedagógiai Központ

Informális tanulás lehetőségei az online közösségi felületen

LÉVAI DÓRA

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Iskolapedagógiai Központ

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás

Prensky 2001-ben definiált „digitális bennszülött" fogalma egy évtizede komoly és gyakran félelemmel teli várakozással tölti el a fiatalabb generációk nevelésben és oktatásában érdekelt szülőket, illetve pedagógusokat. A digitális nemzedékek sajátosságainak leírása különösen az elmúlt néhány évben erősödött fel, és ennek következtében már nem csak spekulatív (*Bessenyei*, 2008, 2010; *Szabados,* 2009), hanem megfigyeléseken és méréseken alapuló elméletek is születtek (*Csepeli* és *Prazsák*, 2010; *Fehér* és *Hornyák,* 2011).

A „digitális bennszülött" tanuló elméletileg aktív és produktív médiahasználó, gyors visszacsatolásokkal teli és információgazdag környezetben érzi jól magát, ami a legtöbb esetben alkalmazások párhuzamos használatában, vagy népszerű közösségi felületeken való állandó jelenlétben mutatkozik meg. A „digitális nemzedék" sajátosságai és vélt produktivitása lényegesen szerényebb, mint amire az első elképzelések alapján számítani lehetett volna. Az extenzív típusú felhasználók aránya a fiatal felnőttek körében nagyobb, mint azoknál, akik kezdettől fogva a hálózat és média világában nőttek fel. A rendelkezésre álló technika és online eszközök használata gyakran inproduktív, a web 2.0 alkalmazások használata meglepően alacsony.

Kutatásunk célja a „digitális nemzedék" tanulási sajátosságainak, tanuláshoz kapcsolható eszközhasználatának és online környezetben való viselkedésének, attitűdjeinek és szerepértelmezéseinek a vizsgálata. Ha a „digitális nemzedék" információszerzési és feldolgozási sajátosságai jelentősen különböznek a korábban született tanulóktól, akkor az egyes nemzedékek tanulási stratégiái között is eltéréseket kellene tapasztalnunk. Célszerű megvizsgálnunk, hogy az online felületek milyen szerepet töltenek be a tanulásban, illetve a tudatos IKT eszközhasználatra és tanulási önszabályozásra építve hogyan értelmezhetjük az „online tanulás" fogalmát? Aktuális kérdés, hogy a népszerű közösségi oldalak megfelelő tanulói szerepértelmezéssel, az iskolán kívüli hétköznapok online közösségformálására építve ideális tanulási környezetnek bizonyulnak-e vagy sem? El kell fogadnunk, hogy a tanári szerep értelmezése nem korlátozódhat osztálytermi környezetre és szükséges a tanórán kívüli tevékenységek körébe bevonni a közösségi felületek világát is, amennyiben az osztálytermi környezetben is bonyolult tanár-diák szerep megnyugtatóan definiálható.

A kutatás során 2004-ben, 2007-ben és 2011-ben elvégzett tanulási stratégia vizsgálatokra, illetve digitális és online eszközhasználati szokásokkal kapcsolatos mérésre (N=298, N=266, illetve N=237) és egy 2011-ben indított, online közösségi felülethasználat tanulási és oktatási lehetőségeire fókuszáló felmérésre építettünk (N=1505).

A szimpózium előadásai arra keresik a választ, hogy a „digitális nemzedék" sajátosságainak az elemzése segít-e kilépnünk a velük kapcsolatban várható csalódások előszobájából?

A DIGITÁLIS NEMZEDÉK TANULÁSI STRATÉGIÁJÁNAK VÁLTOZÁSA ÉS ONLINE AZ ESZKÖZHASZNÁLATTAL KAPCSOLATOS ÖSSZEFÜGGÉSEK

OLLÉ JÁNOS

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Iskolapedagógiai Központ
olle.janos@ppk.elte.hu

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás

Az elmúlt években a „digitális nemezedék” megjelentek a közoktatásban, így szükségessé vált a „digitális bennszülött” fogalom részletes, elsősorban a tanulással összefüggő vizsgálata. A közoktatási tapasztalatok és az iskolán kívüli, online tevékenységek elemzése azt mutatja, hogy a „digitális nemzedék” tudatos eszközhasználata messze elmarad az elvárásokhoz képest (*Fehér* és *Hornyák*, 2011). A korábban született tanulóhoz képest elsősorban a kapcsolattartó kommunikáció és inproduktív webhasználat mértéke mutatkozik erősebbnek, ami jelentősen befolyásolhatja a tanórán kívüli tanulást és közvetetten a tanulók iskolai tanulási stratégiáit is.
A fokozott számítógép- és internethasználat átalakította a tanulók személyes tanulási környezetét, ami a tanuláshoz való aktív és produktív eszközhasználatban iskolai megfigyelések és tapasztalatok szerint nem mutatkozik meg.
A kutatásban a tanulási stratégiák jellemző területeinek vizsgálatából, az auditív, vizuális, egyéni, társas, mélyre hatoló és reproduktív tanulási sajátosságok papír alapú kérdőíves méréséből indulunk ki (*Szitó*, 1987; *Balogh*, 2000; *Ollé*, 2008). A tanulást jellemző komplex változók mellett az internet- és online eszközhasználati szokások általános, illetve tanulásban meghatározó jellemzőinek a felmérésére került sor 12−13 éves, kisvárosban élő tanulók körében (N=237). A tanulási stratégiák változásának vizsgálatához kontrollcsoportként használtuk fel a 2004-ben (N=298), 2007-ben (N=266) ugyanilyen életkorú tanulóknál mért tanulási sajátosságokat is.
Ha elfogadjuk a „digitális nemzedék” eszközhasználatával kapcsolatos elméleteket, akkor feltételezhetjük, hogy a sajátosságokból adódó különbségek megjelennek a tanulási stratégiák dominanciájában is. Eredményeink szerint az „Y”-generációhoz tartozó 1990−1991-ben született tanulók és szintén ehhez a csoporthoz tartozó 19931994-ben született tanulók tanulási stratégiáinak dominanciája kivétel nélkül jelentős különbséget mutat a fiatalabbak javára ($p=0.00$ minden esetben), vagyis a generációk közötti különbség a tanulás területén, meglepő módon minden tanulási stratégia esetében már az „Y”-generáción belül kimutatható.
Az „Y” és „Z” generációhoz tartozó vizsgált csoportok között a digitális eszközhasználattal leginkább összefüggő auditív és vizuális tanulási stratégiáknál nincs jelentős különbség ($p=0.063$, $p=0.763$), minden más esetben jelentős ($p<0.05$), meglepő módon az egyéni tanulási stratégia kivételével csökkenő irányú különbség tapasztalható.
Az egyes tanulási stratégiákhoz rendelhető internet- és online eszközhasználati szokások, illetve a tanulási stratégiák mértéke között sehol nem találtunk jelentősnek mondható összefüggést ($p>0.05$ minden esetben), vagyis a „digitális nemzedék” egyre intenzívebb eszközhasználata nem függ össze a tanulási sajátosságaikkal, ami vélelmezhetően az IKT iskolai felhasználásának módszertani hiányosságaira vezethető vissza[*].

[*] A kutatás az MTA Bolyai János kutatási ösztöndíj támogatásával készült.

AZ ONLINE TANULÁS EGY LEHETSÉGES MEGKÖZELÍTÉSE – AVAGY AZ IKT-KOMPETENCIA ÉS AZ ÖNSZABÁLYOZÓ TANULÁSI KÉPESSÉG KAPCSOLATA

PAPP-DANKA ADRIENN

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Iskolapedagógiai Központ
danka.adrienn@ppk.elte.hu

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás

Tanulási szokásaink és az azokat kísérő pedagógiai jelenségek mindig az adott kor társadalmi és kulturális hatásai alatt fejlődnek ki (*Kulcsár*, 2009). Az IKT mindennapi életvezetésünket egyértelműen megváltoztatta: a rendelkezésünkre álló eszközök a kommunikációs, illetve szórakozási lehetőségeken túl a tanulás online formáját is lehetővé tették. A fogalom − online tanulás − a szakirodalomban még viszonylag kevéssé definiált, és nem konzisztensen használt.
Ennek egyik oka az lehet, hogy az online tanulás jelentős része nem a formális oktatás keretein belül történik, hiszen a progresszív tanulási környezet felé való elmozdulás (*Komenczi*, 2009) lassan történik meg az osztálytermekben. Másrészt az is nehezíti az online tanulás fogalmi definícióját, hogy még nem kellően ismerjük az online környezetben történő hatékony tanulás ismérveit. Ezért tartjuk indokoltnak − a személyes tanulási környezet (PLE) pedagógiájára hivatkozva (*Kárpáti*, 2008) − a hatékony online tanulás két fontos pillérének, 1) az önszabályozó tanulásnak és 2) az IKT kompetenciának a vizsgálatát.
Kutatásunkban általános iskolai 6. osztályos tanulókat (N=237) vizsgáltunk papíralapú kérdőíves módszerrel. A kutatás egyik célja az volt, hogy az online tanulás fogalmának definíciójához közelebb jussunk, ezért a diákokat megkérdeztük arról, hogy bizonyos online tevékenységek közül melyeket tartják az online tanuláshoz tartozónak. Az eredmények azt mutatják, hogy a hagyományos tanulási stratégiákat (anyaggyűjtés, olvasás, szótárazás) lefedő tevékenységeket sorolják az online tanulásba, és a hétköznapi életvezetéshez közelebb álló tevékenységek csak kevesek szerint jelentenek online tanulást (blogszerkesztés, kommunikáció, Facebook). A kutatás másik kiemelt célja a tanulók önszabályozó tanulási képességének és IKT kompetenciájának összevetése volt, választ keresve arra, hogy vajon a fejlettebb önszabályozó tanulási képességű diákok otthonosabban és magabiztosabban mozognak-e az IKT-használatban. Az eredmények szerint alapvetően nincs szignifikáns összefüggés a két változó között. Figyelemre méltó az önhatékonyság és a számítógépes tevékenységekben való jártasság között fennálló korreláció ($r=0{,}251$, $p<0{,}01$), amely arra utal, hogy a gyorsan változó webes alkalmazások használatát egy digitális bennszülött autodidakta módon sajátítja el.
A kapott eredmények tükrében elmondható, hogy a 6. osztályos tanulók többsége azokat az alkalmazásokat ismeri és használja, amelyek a mindennapi életvitelhez köthetők. Mivel a tanulási folyamatot hatékonyan támogató alkalmazások kevéssé ismertek és használtak körükben, ezért nem meglepő, hogy az online tanulás fogalmába nem is sorolják be ezeket. Szükséges lenne, hogy pedagógusaik és/vagy szüleik példát mutassanak számukra az online tanulási lehetőségek célorientált kihasználásában.

ONLINE KÖZÖSSÉGI OLDALAK − ONLINE TANULÁSI TEREK? − TANULÓI ATTITŰDÖK

TÓTH-MÓZER SZILVIA

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Iskolapedagógiai Központ
toth-mozer.szilvia@ppk.elte.hu

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás

Az elektronikus tanulási környezetek kritériumrendszere alapján (*Bransford*, 2000) − tanulóközpontúság, tudásközpontúság, értékelésközpontúság, közösségközpontúság) − szeretnénk közelebbről is megvilágítani a Facebook, napjaink legnagyobb és legnépszerűbb nemzetközi közösségi oldalának tanulási térként való értelmezésének lehetőségeit. Oktatási vonatkozásban első helyen említhetjük a portál kommunikációt, kollaboratív munkát és tananyagok megosztását támogató funkcióit (*Mazman* és *Usluel*, 2010). Az online kérdőíves kutatás résztvevői (N=1505) − közoktatásban és felsőoktatási intézményekben tanulók − olyan kérdésekre adtak választ, amelyek alapján a közösségi oldalon való aktivitásukról, szokásos tevékenységeikről, tanáraikkal illetve oktatóikkal kapcsolatos interakciókról kaptunk képet. Metaforákat is gyűjtöttünk, hogy megtudjuk, milyen szerepet játszhat a Facebook az egyének mikrovilága és a hipervilág közötti hídképzésben (*Komenczi*, 2009), és *Bronfenbrenner* ökológiai modelljének (1979) megfelelően osztályoztuk őket. A közösségi oldalakon megjelenő tanár-diák kapcsolatokat azonban nem mindig egyértelműen pozitívan állítja be a média, ezért fontosnak tartottuk felmérni a diákok ezekkel kapcsolatos attitűdjeit is. Gyakori ellenérv a Facebookkal kapcsolatban, hogy a magánélet és az iskolai élet összemosódását eredményezi, míg mások abban látják előnyeit, hogy a közösségi oldal segít megismerni tanárnak és diáknak a másik felet. A tanulók 95%-a valóban baráti vagy osztálytársi szerepét tekinti elsődlegesnek, amikor a Facebookon kommunikál, és mindössze 4,5% tartja fontosabbnak azt, hogy valakinek a diákjaként tűnik fel az oldalon. Bár a válaszadók alig több, mint egynegyede tartotta inkább jellemzőnek, hogy a Facebookot tanuláshoz is használják, kiderült, hogy ez összefügg a tanárokkal való kapcsolat szorosabbá válásával ($r=0{,}368$, $p<0{,}01$).

A Facebook elsődleges funkciója a tanulók számára a kapcsolattartás, a barátokkal való kommunikáció, az oldal közösségi jellegéből adódóan azonban kiválóan alkalmas az egymástól való tanulásra is, aminek igénye meg-megjelenik már, még ha csak kevesebbek körében is. Ügyelni kell azonban azokra a tanulói attitűdökre, amelyek gátolhatják a tanár-diák kapcsolatokat, és érdemes az online térben való tanár-diák kapcsolat olyan szabályrendszerét kialakítani, amely által egyértelművé válnak a közösségi oldalon realizálódó szerepek és elvárások.

INFORMÁLIS TANULÁS LEHETŐSÉGEI AZ ONLINE KÖZÖSSÉGI FELÜLETEN

LÉVAI DÓRA

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Iskolapedagógiai Központ
levai.dora@ppk.elte.hu

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás

Az előadás célja, hogy bemutassuk, hogy milyen tanítást és tanulást támogató lehetőségek rejlenek a diákok által benépesített online közösségi felületeken.
Kutatásunkban online kérdőíves módszerrel − huszonnégy változócsoporton keresztül − tanulókat kérdeztünk (N=1505 fő) arról, hogy a felületen eltöltött idejük alatt milyen tevékenységeket végeznek, hogyan viszonyulnak tanáraikhoz, milyen kapcsolatkialakító stratégiák jellemzik őket, illetve milyen tanulási helyzethez kapcsolódó tevékenységet tapasztalnak tanáraik részéről ezen az oldalon.
A Facebook a diákok mindennapjaiban meghatározó szocializációs színtérként van jelen, ezért nem hagyhatjuk figyelmen kívül az oldal nevelési hatásrendszerét sem.
Feltettük a kérdést, hogy a tanárok milyen tartalmakat osztanak meg diákjaikkal az oldalon. Az eredményeink azt mutatják, hogy a tanárok 60%-a egyáltalán nem oszt meg az iskolához köthető tartalmat, míg az iskolai élethez kapcsolódó információkat közzétevő tanárok 23%-a kifejezetten oktatáshoz kapcsolódó tartalmakat oszt meg (pl. szaktárgyakhoz kapcsolódó videók, blogbejegyzések, digitális tananyagok). Általánosságban megfogalmazható, hogy a tanárok inkább a közösségszervezéssel, hírek megosztásával és eseményekhez kapcsolódó értesítésekkel „üzennek" a tanulóiknak.
Paksi és *Schmidt* 2005-ös vizsgálata alapján a tanárokban kevésbé bíznak a tanulóik sok más személynél. Úgy gondoltuk, hogy az online közösségi felületen is fontos körbejárni a tanárokba vetett bizalom kérdését, hiszen ez a színtér a diákok mindennapi, személyes történeteibe ad betekintést, amely információk a pedagógus számára jelentős többletet hordoznak az iskolában tapasztalt tanulóképhez képest.
Kérdőívünk egyik kérdésével metaforagyűjtést is végeztünk, mely gyűjtésből összesen 1293 metaforánk született a Facebookra vonatkozóan. Érdekes jelenség, hogy bár a kérdőív során végig a tanulás, tanítás, tanár és diák fogalmak vezették a kitöltőket, mégsem jelentős az iskolához kapcsolódó fogalmak köre.
A vizsgálat eredményeit összegezve azt látjuk, hogy a diákok nagy része a szabadideje jelentős részét a közösségi oldalon tölti, ám ezalatt az idő alatt sokkal inkább a szociális kapcsolataikat erősítik (képeket, bejegyzéseket, linkeket osztanak meg, barátokkal kommunikálnak), mintsem a tanuláshoz kapcsolódóan használnák az oldalt.
Az oldalon aktív tevékenységet folytató diákok mellett a pedagógusok nem engedhetik meg maguknak csupán a passzív jelenlétet, hiszen amennyiben pedagógusként vagyunk a diákok ismerősei, nem bújhatunk ki nevelő, oktató szerepünkből. Tanárként éppúgy, mint az iskola falain belül, ezen az oldalon is törekednünk kell a hitelességre (*Kabilan*, 2010) és a fejlesztő, oktatást támogató lehetőségek minél szélesebb körű felhasználására (*Pempek*, 2009).

ÚJ ELMÉLETI ÉS KUTATÁSMÓDSZERTANI MEGKÖZELÍTÉSEK A PROFESSZIÓTÖRTÉNETI ÉS ELITKUTATÁSOKBAN

Elnök:

SZABOLCS ÉVA

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Opponens:

NAGY PÉTER TIBOR

Wesley János Lelkészképző Főiskola, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Férfiak és/vagy nők? A két nem képviselete és differenciálódása a tanító pályán és a kisdedóvás területén a K. u. K. Monarchiában

HEGEDŰS JUDIT – PODRÁCZKY JUDIT – BASKA GABRIELLA

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet – Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Az Eötvös Collegium, mint a tanári elitképzés műhelye

GARAI IMRE

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Számítógéppel segített modellezés és kvalitatív tartalomelemzés az 1924-es középiskolai törvény példáján

SZABÓ ZOLTÁN ANDRÁS

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Pedagógusok szerepe az elitben

MORVAI TÜNDE

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A professziótörténeti és az elit történetével foglalkozó kutatások nem előzmény nélküliek a pedagógiatörténetet művelő kutatók körben. Mind az elméleti mind az empirikus szemléletű kutatások jelen vannak a szakmai publikáció között, és hatásuk kimutatható abban is, hogy sok doktorandusz hallgató választ ebből a szakterületből témát.
A szimpóziumon három készülő PhD dolgozat és egy folyamatban lévő kutatás részeredményeiről tájékozódhat az érdeklődő. Mindegyik kutatásra[*] jellemző a módszertani és/vagy az elméleti megközelítés különlegessége.

[*] A pedagógusképzést támogató történeti kutatások című projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KMR-2010-0003.

FÉRFIAK ÉS/VAGY NŐK? A KÉT NEM KÉPVISELETE ÉS DIFFERENCIÁLÓDÁSA A TANÍTÓ PÁLYÁN ÉS A KISDEDÓVÁS TERÜLETÉN A K. U. K. MONARCHIÁBAN

HEGEDŰS JUDIT[*] – PODRÁCZKY JUDIT[**] – BASKA GABRIELLA[***]

[*] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
hegedus.judit@ppk.elte.hu
[**] Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar
podra@t-online.hu
[***] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
omnibus15@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A dualizmus kora a neveléstörténeti kutatások egyik preferált időszaka, éppen ezért gazdag tudásanyaggal rendelkezünk mindazon területeken, amelyhez saját munkánk kapcsolódik. Bőséges az irodalma a tárgyidőszakot tekintve a tanítóság, tanítóképzés és kisdedóvás történetének, és jól feltárt a nőnevelés kérdésköre is. Kutatásra érdemes témának tartjuk ezzel együtt annak a folyamatnak a részletes feltárását, hogy miként válik a kezdetekkor férfiak számára megfelelőnek tartott kisdedóvó pálya a század végére női foglalkozássá, illetőleg miként indul meg késleltetve ugyan, de ugyanez a folyamat a tanító pályán.

Kérdéseink megválaszolásához forrásként egyrészt ennek az időszaknak a téma szempontjából releváns törvénykezését, illetve a vallás- és közoktatásügyi miniszteri jelentéseket vizsgáltuk meg, másrészt a korabeli sajtó (*Nemzeti Nőnevelés*, *Néptanítók Lapja*, *Kisdednevelés*) véletlenszerűen kiválasztott évfolyamaiból tájékozódtunk arról, hogy a férfiak és a nők alkalmassága milyen kontextusban jelenik meg, illetőleg milyen adalékokkal szolgál a korabeli szaksajtó az általunk felvetett kérdések megválaszolásához. A minisztérium által készített jelentések objektív képet adnak arról, hogy számszerűleg miként növekszik a nők szerepvállalása, míg a folyóiratokban és a parlamenti vitákban megjelenő írások, felszólalások a mögöttes folyamatokra is rámutatnak. Miként alakul át a tanítói pálya megítélése a nők megjelenésével? Milyen óvónői és tanítónői kép jelenik meg a vizsgált folyóiratokban? – ezekre a kérdésekre keressük a választ. Előadásunk fel kívánja hívni a figyelmet az elnőiesedés nyomon követésén túl a megítélés és a valóságos folyamatok ellentmondásosságára[*].

[*] A pedagógusképzést támogató történeti kutatások című projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KMR-2010-0003.

AZ EÖTVÖS COLLEGIUM, MINT A TANÁRI ELITKÉPZÉS MŰHELYE

GARAI IMRE

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
garai.imre@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Az Eötvös Collegium 1895 és 1950 közötti történetének összefoglalására mindeddig nem került sor, noha a magyar tudományosságban kiemelkedően fontos szerepet töltött be. Megítélésem szerint az összefoglaló munka megalkotása a történettudomány és a neveléstörténet tudományának elmulaszthatatlan kötelessége, e mulasztást pótolom disszertációm megírásával. Előadásom során arra törekszem, hogy néhány kérdést bemutassak a neves tudós tanári elitképző internátus történetéből.
Mindenekelőtt meg kívánom világítani, hogy a 19. század második felétől fokozatosan kialakuló magyar középiskolai tanári professzióra – amelynek intézményesülése csak a 20. század első harmadában zárult le – hogyan hatott az első vallás- és közoktatásügyi miniszterről elnevezett intézet megalakítása. Ennek vizsgálatára azért van szükség, mert megítélésem szerint a professzió intézményesülésének befejezéséhez jelentős mértékben hozzájárult az intézmény létrehozása.
Ehhez a kérdéskörhöz szorosan kapcsolódnak a Collegium történetének megírási lehetőségei és a korszakolás problémái. Számos volt collegista ugyanis kísérletet tett arra, hogy kijelölje a lehetséges korszakolást. Magam *Kosáry Domokos* javaslatát ötvöztem a Collegium képzési céljaiban tetten érhető paradigmaváltások időpontjaival, így egy sajátos, új kronológiai felosztásra teszek javaslatot. Így nem csupán az intézményben nevelkedő collegista generációk tetteinek elbeszéléseként jelenik meg a Collegium története, hanem az őket körülvevő közpolitika és az intézet belső életének szintéziseként.
Természetesen így szükséges vizsgálat alá vetni az intézetbe felvételt nyert hallgatók személyi anyagain keresztül a collegisták szociális státuszát a felvétel pillanatában, valamint tanulmányi előmenetelüket az intézményben. Az 1950-ig mintegy 1200 collegista személyi anyagainak vizsgálata lehetővé teszi, hogy eltérő korszakokban fény derüljön a Collegium belső működési mechanizmusainak sajátosságaira.
A „régi Eötvös Collegium" története aktuális problémákra is választ adhat. Egyrészt nyilvánvalóvá válhat, hogy egy sikeresen működő felsőoktatási rendszer elképzelhetetlen tudós-tanári elitet képező intézmény nélkül. Másrészt bepillantást lehet nyerni egy a 20. század olykor gyorsan és radikálisan változó viszonyai ellenére is sikeresen működő elitképzési koncepcióba[*].

[*] A pedagógusképzést támogató történeti kutatások című projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KMR-2010-0003.

SZÁMÍTÓGÉPPEL SEGÍTETT MODELLEZÉS ÉS KVALITATÍV TARTALOMELEMZÉS AZ 1924-ES KÖZÉPISKOLAI TÖRVÉNY PÉLDÁJÁN

SZABÓ ZOLTÁN ANDRÁS

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
szabo.zoltan.andras@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Kutatásom célja az 1924. évi középiskoláról szóló XI. törvény parlamenti vitájának matematikai modellezése és számítógéppel segített tartalomelemzése. A Horthy-korszak egyik legmeghatározóbb közoktatásügyi jogszabályát hosszas viták előzték meg; a törvény megszületésével az 1921-től egyre intenzívebbé váló diskurzus közel három év múltán érkezett ideiglenes nyugvópontjára. Az elemzés tárgyául választott periódus a nemzetgyűlés elé terjesztett törvényjavaslat általános és részletes vitájának tíz napját (1924. március 26 – április 4.) öleli fel. A téma – interdiszciplináris jellege mellett – elsősorban neveléstörténeti kutatási probléma, amely a két világháború közötti oktatáspolitika egyik meghatározó kérdéséhez, a középiskola és a parlamenti elit kapcsolatához kíván adalékul szolgálni.

Vizsgálataim* forrását az Országgyűlési Könyvtár által működtetett, *Országgyűlési dokumentumok* címet viselő online adatbázis képezi. Az adatbázis a Magyar Országgyűlés 1861 és 1990 között keletkezett digitalizált dokumentumait tartalmazza. A nagyságrendileg 600.000 oldalt számláló korpuszt úgynevezett kétrétegű pdf technológiával hozták létre, így a felső rétegben az eredeti dokumentumok jól olvasható fekete-fehér képe, az alsóban pedig ugyanennek az oldalnak az optikai karakterfelismerő (OCR) programmal feldolgozott szövege olvasható.

Kutatásom elsősorban a nemzetgyűlésben lezajló diskurzus gráfelméleti analógiáit és algebrai reprezentációs lehetőségeit keresi. Míg előbbi a képviselők közötti interakciók minőségi-mennyiségi jellemzőit vizsgálja, addig utóbbi az egyes dokumentumrészletek összehasonlító elemzését teszi lehetővé a korpusz vektor vagy mátrix alakban történő modellezésével. A diszciplínán belül újszerű, úgynevezett szövegbányászati módszerek neveléstörténeti forrásokon történő alkalmazása a szemantikai értelemben strukturálatlan szövegekből származó adatok kinyerésére, valamint a dokumentumokban rejlő rejtett összefüggések feltárására adnak lehetőséget.

A kutatás egyik mérföldkövét egy olyan adatbázis létrehozása képezi, ami a teljes parlamenti vita hozzászólásainak, illetve képviselői megnyilvánulásainak számszerűsíthető adatait tartalmazza. Az így megszülető adatállomány elsősorban a későbbi kombinatorikai modellek (főként irányított körmentes gráfok) felépítésének előfeltételét jelenti. A kutatás véghezvitelének második lépése egy olyan hierarchikus tartalomelemzési kódrendszer felállítása, ami alapján a hozzászólások több szempontú osztályozása, illetve tematikus hasonlóságot figyelembe vevő klaszterezése válik lehetővé.

* A pedagógusképzést támogató történeti kutatások című projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KMR-2010-0003.

PEDAGÓGUSOK SZEREPE AZ ELITBEN

MORVAI TÜNDE

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
morvaitunde@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A szlovákiai magyar pedagógusok a szlovákiai magyar kisebbségi elit jelentős részét alkotják. Erre utalnak a szellemi elit tagjait nyilván tartó szlovákiai magyar ki kicsoda lexikonok.
Kutatásom történeti kontextusa az önálló szlovák állam megalakulását (1993) megelőző időszak adja, melynek vizsgálatához az empirikus alapot az 1993-ban kiadott *Ki kicsoda Kassától Prágáig?* című szlovákiai magyar lexikon adatai szolgáltatták.
A vizsgált populáció a lexikonban szereplő pedagógus végzettséggel rendelkező elitcsoport. Az elittagokkal kapcsolatos adatok széleskörűek (foglalkozás, születési hely, születési év, szülők neve és foglalkozása, házastárs neve és foglalkozása, középiskolai tanulmányok helyszíne, tanulmányok befejezésének éve, felsőfokú tanulmányaik helyszíne, a felsőfokú intézmény neve, szakválasztás, munkahelyek, gyermekek száma, neve, foglalkozása, egyéb munkahelyen kívül végzett tevékenységek, érdemekért kapott kitüntetések sora, díjak elnevezése, a kitüntetés vagy díj megítélésének évszáma, az elittagok által alkotott, publikált alkotások, művek címe).
A rendelkezésemre álló adatok lehetővé tették a pedagógusvégzettségű csoport társadalmi hátterének megismerését, a csoport szociodemográfiai jellemzőinek vizsgálatát, inter- és intragenerációs mobilitási útjaik bemutatását. A kutatási módszerként választott prozopográfia lehetőséget nyújtott a pedagógus végzettséggel rendelkező elittagok karrierpályának követésére. A pedagógus végzettséggel rendelkező elittagok karrierútjának feltárása megmutatta a pedagógus diplomát szerzettek egy része nem pedagógusként, hanem a pedagóguspályát hátrahagyva került a szlovákiai magyar elitbe[*].

[*] A pedagógusképzést támogató történeti kutatások című projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KMR-2010-0003.

TANULÁSRA VONATKOZÓ TANULÓI ÉS SZÜLŐI MEGGYŐZŐDÉSEK VIZSGÁLATA

Elnök:

CSÍKOS CSABA
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

Opponens:

NAHALKA ISTVÁN
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

A tanulásra vonatkozó meggyőződések kutatása: konstruktum, mérőeszközök, nyitott kérdések

CSÍKOS CSABA
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

Ismeretelméleti meggyőződések mérése hetedik évfolyamosok körében

BARASSEVICH TAMÁS
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Hetedikes tanulók olvasási stratégiákra vonatkozó meggyőződéseinek mérése

MOLITORISZ ANIKÓ
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola, Budapest Főpolgármesteri Hivatal Oktatási Ügyosztály

Szülői nézetek a gyermekek tanulásáról és a tanulás-segítés módjáról

HERCZ MÁRIA
Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Tanulás, tudás; Motiváció, önszabályozás

A szimpóziumban* bemutatott eredmények egy nagyobb kutatási projekt részét képezik, amelynek középpontjában a tanulással kapcsolatos tanulói meggyőződések állnak. A tágabb kutatási projektben megvizsgáljuk a tanulásra vonatkozó meggyőződések terület-általános és terület-specifikus mérési lehetőségeit, fejlődési jellemzőit és intraperszonális szerkezetét; a tanulással kapcsolatos meggyőződések mérésében külföldi mérőeszközök adaptációját, kultúraközi validálását valósítjuk meg, emellett új mérőeszközöket fejlesztünk ki, amelyek a közoktatás és a felsőoktatás valamennyi évfolyamában lehetővé teszik a meggyőződések értékelését. Vizsgáljuk az iskolai eredményességi mutatókkal vett összefüggéseket, és a szülők tanulásra vonatkozó nézeteinek jellemzőit.
A szimpózium előadásai egy nagymintás, 7. osztályos tanulók és szüleik körében lezajlott felmérés eredményeire épülnek. A minta reprezentatív Csongrád megye 7. osztályos tanulóira nézve a településtípus szempontjából. Korábbi mérések eredményei szerint a Csongrád megyei minta empirikus jellemzői az országos tendenciákhoz hasonló képet mutatnak.
A bevezetőben említett célkitűzések közül elsősorban három mérőeszköz ismertetése és az eredményeik bemutatása, valamint a háttérváltozókkal való összevetése valósul meg. Két tanulói és egy szülői kérdőív eredményeiből épül föl szimpóziumunk.
A bevezető előadásban a tanulásra vonatkozó meggyőződések elméleti hátterét és néhány mérőeszközét mutatjuk be, ismertetve a fontosabb nemzetközi és hazai kutatási előzményeket. A második előadás a tanulók episztemológiai, azaz a tudás mibenlétére, keletkezésére és változására vonatkozó meggyőződéseinek egy hazai fejlesztésű mérőeszközét, és a bemérés során nyert eredményeket közli.
A harmadik előadás olyan kérdőívre épül, amely adaptációnak tekinthető, és a tanulók olvasásra vonatkozó meggyőződéseinek, az olvasási stratégiákról alkotott nézeteinek feltárásra irányul.
A negyedik előadásban egy hazai fejlesztésű, a szülők számára készült kérdőív adatait mutatjuk be, és összevetjük azokat néhány tanulói jellemzővel.
Eredményeink hasznosítása többrétű. Elsősorban alapkutatásként megvalósult vizsgálataink a pedagógiai fejlesztő kísérletek számára nyújtanak egyrészt empirikus adatokat a fejlesztendő pszichikus struktúrák mibenlétéről, másrészt a kipróbált mérőeszközök révén a pedagógiai értékelés formatív és diagnosztikus funkcióinak ellátásához járulnak hozzá mérőeszközeink. További, közvetlen kutatási lehetőségként azt fogjuk vizsgálni, hogy a mérőeszközeinkkel vizsgált területek miként függnek össze egyes problémamegoldási helyzetekben megfigyelhető tanulói viselkedéssel.

* A kutatást az OTKA 81538. sz. projektje támogatta.

A TANULÁSRA VONATKOZÓ MEGGYŐZŐDÉSEK KUTATÁSA: KONSTRUKTUM, MÉRŐESZKÖZÖK, NYITOTT KÉRDÉSEK

CSÍKOS CSABA

SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
csikoscs@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Tanulás, tudás; Motiváció, önszabályozás

A tanulásra vonatkozó meggyőződések kifejezést a „beliefs about learning" magyar megfelelőjeként használjuk. A belief kifejezés egyik lehetséges definíciója kontrasztív szemléletű, ugyanis *McLeod* szerint a meggyőződések az attitűdökhöz és az érzelmekhez viszonyítva kevéssé tartoznak az affektív szférához. *Op 't Eynde, De Corte* és *Verschaffel* (2002) szerint míg a tárgyi tudás társas konstrukció, addig a meggyőződés inkább individuális. Megjelentek ugyanakkor nem kontrasztív értelmezések is, amelyek a meggyőződésekben kifejezett valamilyen igazságtartalmat vagy igaznak vélt propozíciót tekintik fő ismérvnek (*Op 't Eynde, De Corte* és *Verschaffel*, 2003, speciálisan a matematikai meggyőződésekről), akár olyan módon, ahogyan Goldin (2002) többszörösen kódolt reprezentációkról beszél, amelyekben megjelenik a propozicionális kódolás. Egyesítve ezeket a megközelítésmódokat az mondható el, hogy a meggyőződések olyan állítások, amelyek valamilyen igazságtartalmat fejeznek ki, de ugyanakkor érzelmi-affektív töltetük van és gyakran implicitek.

A tanulásra vonatkozó meggyőződések kutatásában nyilvánvaló, hogy más fogalmi rendszerben már régóta jelen vannak az fentebb említett témák a tudományos kutatásban: a filozófiai episztemológiában, a piagetiánus genetikus episztemológiában, a különböző tanuláselméletekben, a tanulásról alkotott fogalmak kutatásában (learning concepts), a tanulási stílusok vizsgálatában. Tágabb keretet ad vizsgálatunknak a tudásra vonatkozó tudás fogalmi rendszere (ld. *Csíkos*, 2007), amely viszont elhelyezhető az önszabályozó tanulás (ld. *Molnár*, 2004) rendszerében. További hazai előzmények a téma kutatásában: A tanulói meggyőződések vizsgálatában a tanulási stílusok (*Szitó*, 1987; *Tóth*, 2009) fogalmi keretében születtek fontos eredmények, valamint a tanári meggyőződések vizsgálatában az ELTE kutatóinak empirikus kutatássorozatát kell megemlítenünk (*Golnhofer* és *Nahalka*, 2001), amelyben hangsúlyosan megjelent a konstruktivista szemlélet (illetve hiányának) elemzése. Gyakorlati megközelítést jelentett a kérdéskör vizsgálatában *Oroszlány Péter* (2004) munkássága.

A tanulásra vonatkozó meggyőződések mérésével kapcsolatos problémák vezetnek a témakör máig nyitva álló kutatási kérdéseihez. Ezeket *Limón* (2006) összegzi, rámutatva arra, hogy a tanulásra vonatkozó meggyőződések tartalomhoz kötöttsége vagy terület-általános jellege egyszerre elméleti és mérésmetodikai kérdés. A kérdőíves módszer alkalmazása esetén nyilvánvaló, hogy az életkori sajátosságokat figyelembe vevő konkrét tapasztalatokhoz kötődés a tartalomhoz kötöttség alapelvének követésével jár, azonban fenntartjuk annak elvi lehetőségét és empirikus adatokkal igazolhatóságát, hogy a különféle területeken meglévő tanulói és akár tanári vagy szülői nézetek közös, terület-általános alapokon állnak[*].

[*] A kutatást az OTKA 81538. sz. projektje támogatta.

ISMERETELMÉLETI MEGGYŐZŐDÉSEK MÉRÉSE HETEDIK ÉVFOLYAMOSOK KÖRÉBEN

BARASSEVICH TAMÁS

SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
baratamas@gmail.com

Témakörök: Tanulás, tudás; Motiváció, önszabályozás

A tanulás nem-kognitív hatóényezőinek kutatása rámutatott, hogy a tudásra vonatkozó személyes meggyőződések hosszú távon meghatározhatják a tanulás sikerességét (*Hofer* és *Pintrich*, 2002). Mérésük ugyanakkor számos validitási kérdést vet fel, köszönhetően a mögöttes elméleti konstruktumok sokféleségének (*Schommer*, 1990; *Hofer*, 2001; *Kuhn*, *Cheney* és *Weinstock*, 2000; *Schraw* és *Olafson*, 2008; *Feucht*, 2010). Ezért – valamint az előzetes hazai kutatások szűkössége miatt – a bemutatott kutatás célja egy komplex, saját fejlesztésű mérőeszköz kipróbálása, valamint a magyar tanulók ismeretelméleti meggyőződéseinek tartalmi és szerkezeti feltárása volt a formális gondolkodás kialakulásának időszakában. Az adatfelvétel 2011 tavaszán zajlott, Csongrád megyét reprezentáló 572 fős hetedikes minta bevonásával. Kérdőívünk négy részből állt. Tartalmilag 1) a népi episztemológiában megjelenő általános meggyőződések, 2) iskolai tantárgyi tudásra vonatkozó meggyőződések, 3) tantárgyspecifikus tudáselemek és 4) életszerű, komplex problémák kaptak benne helyet. Formailag négyfokozatú *Likert- és Osgood-skálák* mellett nyílt kérdéseket is tartalmazott. A kérdőív egy skálája a részben a tantárgy-specifikus ismereteméleti meggyőződések konnotatív aspektusait vizsgáló CAEB kérdőívből származott (*Stahl* és *Bromme*, 2007).

Eredményeink a mérőeszközre vonatkozóan vegyes képet mutatnak. Az általános meggyőződések skálája megbízhatónak bizonyult (Conbach-α=0,73), de elméleti alskáláit a faktoranalízis nem igazolta vissza. A tantárgy-specifikus esetekben viszont nagyrészt igazolódott az elméleti modell struktúrája: elkülönültek a tudás összetettségére, bizonyosságára és forrására vonatkozó meggyőződések. A faktorok szerinti alskálák reliabilitása viszont nem minden esetben meggyőző (Cronbach-α=0,30-0,68). Összességében jól kirajzolódnak az eszköz fejlesztendő pontjai.

A meggyőződésekre vonatkozó eredmények szerint az általános tudásra vonatkozó meggyőződések fejlettebbek a várnál ($M = 2,7 – 3,4$; $SD = 0,9 – 1,1$). Azonban ezek nem kapcsolódnak közvetlenül a tantárgy-specifikus meggyőződésekhez. A természettudományos és humán tudásra vonatkozó meggyőződések jól elkülönültek egymástól. Az előbbiek esetében a tanulmányi átlag és a tantárgyi eredmény is szignifikánsan negatívan korrelált a meggyőződések fejlettségével ($r= -0,13 – -0,16$, $p<0,01$), az utóbbiaknál viszont csak néhány esetben találtunk korrelációt, viszont ezek mind pozitívak voltak ($r = 0,11 – 0,13$, $p<0,05$).

Ezek az eredmények összhangban vannak az előzetes nemzetközi eredményekkel, és a természettudományos meggyőződések fejlődésének rekurzivitására utalhatnak. Nemek közötti különbségeket egyetlen meggyőződéstípus esetében sem találtunk.

A további eredmények és a kvalitatív eredmény rámutat, hogy ebben az életkorban még nem válik el élesen a saját tudásra vonatkozó és a tudományos tudásra vonatkozó meggyőződésrendszer[*].

[*] A kutatást az OTKA 81538. sz. projektje támogatta.

HETEDIKES TANULÓK OLVASÁSI STRATÉGIÁKRA VONATKOZÓ MEGGYŐZŐDÉSEINEK MÉRÉSE

MOLITORISZ ANIKÓ

SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola, Budapest Főpolgármesteri Hivatal Oktatási Ügyosztály
molitoriszaniko@gmail.com

Témakörök: Tanulás, tudás; Motiváció, önszabályozás

A személyes episztemológiai meggyőződések (*Hofer*, 2000) tanulásban betöltött jelentőségét alátámasztja az a kutatási eredmény, miszerint a teljesítménycélokon és a tanulási stratégiákon keresztül hatnak a tanulmányi teljesítményre (*Muis*, 2007; *Muis* és *Franco*, 2009). Az olvasás területén a MARSI kérdőív (*Mokhtari* és *Reichard*, 2002) a gyakorlott olvasók olvasási stratégiáira (*Pressley*, 1997) alapozva vizsgálja a tanulók stratégiahasználati tudatosságát a 12−18 éves korosztályban. E kérdőívből kiindulva történt meg a tizedikes szakközépiskolás tanulók olvasási stratégiákra vonatkozó meggyőződéseinek mérése (*Molitorisz*, 2011). Az eredmények alapján jelen kutatásban a kérdőívet továbbfejlesztettük, és a hetedikes korosztályban folytattuk vizsgálatainkat.

A kutatás célja a továbbfejlesztett kérdőív belső összefüggéseinek, valamint a hetedikes korosztály olvasási stratégiákra vonatkozó meggyőződéseinek vizsgálata volt.

Az adatfelvétel 2011 tavaszán történt szegedi általános iskolákban, a kérdőívet 580 hetedik osztályos tanuló töltötte ki, 50%-uk lány. Kérdőívünk a MARSI kérdőív 30 állításának átfogalmazott változatát tartalmazta, valamint egy olvasási meggyőződéseket mérő korábbi kutatás alapján további négy itemet az erőfeszítés fontosságáról és a tanuló saját magára, mint olvasóra vonatkozó énképéről (*O'Sullivan*, 1992). A stratégiákra vonatkozó állítások első tagmondata minden esetben ugyanaz volt: „Tankönyvek olvasásakor segít a szöveg megértésében, ha az olvasó ...". A kérdőív itemeire ötfokozatú *Likert-skálán* vártuk a tanulók válaszait az állítás tartalmával való egyetértés mértékében.

Eredményeink alapján a kérdőív megbízhatósága megfelelő, a Cronbach-alfa értéke 0,88. Szakirodalmi és korábbi saját eredmények alapján öt faktort azonosítottunk (KMO=0,873, megmagyarázott variancia 43,3%, faktorsúly-határ: 0,40), amelyekből az alábbi alskálákat képeztük: kritikai hozzáállás, kidolgozás, tervezés, énkép, figyelem. A tanulók az alskálák közül legkevésbé a tervezés jelentőségével értettek egyet (61%), ezt követte a kidolgozás (69%), majd a kritikai hozzáállás (74%). Legmagasabb egyetértést a figyelemre vonatkozóan fejeztek ki, amitől nem különbözött szignifikánsan a szintén magasan pontozott énkép (79%). Az alskálákon három esetben a lányok fejezték ki magasabb egyetértésüket (kidolgozás, énkép, figyelem), a fiúk a tervezés alskála tartalmával értettek jobban egyet, míg a kritikai hozzáállás alskálán nem volt különbség a fiúk és a lányok véleménye között. A háttérváltozók közül az énkép és a figyelem alskála esetén a tantárgyi érdemjegyekkel adódott számos szignifikáns korreláció (a korrelációs együtthatók értéke 0,21−0,54 közötti). A felállított regressziós modell alapján a nyelvtan, az irodalom és az angol jegyek az énkép varianciájának 33%-át magyarázzák.

Kérdőívünk alkalmazható a tanulók olvasási stratégiákról vallott nézeteinek vizsgálatára, és szövegértés-fejlesztési programok kialakításában[*].

[*] A kutatást az OTKA 81538. sz. projektje támogatta.

SZÜLŐI NÉZETEK A GYERMEKEK TANULÁSÁRÓL ÉS A TANULÁS-SEGÍTÉS MÓDJÁRÓL

HERCZ MÁRIA

Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar
Hercz.Maria@gmail.com

Témakörök: Tanulás, tudás; Motiváció, önszabályozás

Az iskolába kerülő gyermek eredményessége a család és az iskola együttes hatására alakul, a szülők és a pedagógusok gondolkodásának illeszkedése vagy eltérése jelentős befolyásoló tényező (*Forward*, 2000; *Katona* és *Szitó*, 2005). A család és az iskola kapcsolatának vizsgálata a hetvenes évek közepétől került középpontba, szociológiai és pszichológiai dominanciával (pl. *Gordon*, 1975; *Hoover-Dempsey és mtsai*, 1992), a pedagógiában pedig megjelent a humán-ökológiai szemlélet (*Gump*, 1975; *Apler*, 1982; *Szitó*, 1991). A kutatási paradigmák időben a pedagóguskutatásokhoz hasonlóan alakultak, ma kognitív szemléletűek, fókuszukban a szülők gondolkodáskutatása áll (*Chao*, 1996; *Lawrence*, 1985). Nemzetközi szinten széles tematikai repertoárral rendelkezik, ezek egyike a tanulás eredményességével való kapcsolat feltárása (pl. *Schneider* és *Coleman*, 1993). A tapasztalatok bizonyítják a kölcsönhatást a szülők gondolkodása, gyermekük iskolai karrierjéhez való viszonya és eredményességük között. Hazánkban jellemző a szociológiai (ld. *Mészáros*, 1997), pszichológiai (*Molnár*, 2000), illetve fejlesztő pedagógiai szemlélet (*Gádoros*, 2001; *Monoriné Papp*, 2005), de megjelent a pedagógiai vonatkozás is (*Lénárd*, 2003). Kutatásunk célja a szülők gondolkodásának megismerése a tudásról, a tanulásról és annak segítéséről. A vizsgálatban 580 Csongrád megyei 7. osztályos tanuló szüleihez juttattuk el 98 itemből álló kérdőívünket, melyben *Likert-skálát* alkalmaztunk. A családok 77%-ából kaptuk vissza, mégis 515 fő válaszait elemezhettük. Feltételeztük, hogy a szülők meggyőződései tradicionálisak, segítő tevékenységükben a hagyományos szemlélet és módszerek jelennek meg. Ha az újakat hasznosnak is tartják, gyermekeiket nem nevelik használatukra. A tanulási siker és kudarc okainál a determinisztikus gondolkodást valószínűsítettük.
Az eredmények egy része feltételezéseinktől eltért. A szülők az iskolai tanulás modern módszereit támogatták (pl. heurisztikus 4,6 átlaggal), a munkaformák közül a csoportmunkát (4,1). A hét kiemelt nevelési célt szignifikánsan fontosabbnak tartották ($p<0,05$), mint azt az iskoláról feltételezték. Ismert kutatásoktól eltérőek a prioritások. A siker okainak elemzésekor kapott öt faktor közül a tanulás emocionális hátterét a legjelentősebbnek, a család szocio-ökonomiai státuszát pedig legkevésbé fontosnak tartották. A problémák oka a motiválatlanság (3,9) és a részképességek hiánya (3,8), nem a külső körülmények. Gyermekeik tanulás-segítését feladatuknak érzik (84%), a szeretetteljes stílust, pozitív módszereket preferálják. Jól gondoltuk, hogy a szülők által hasznosnak tartott módszereket gyermekeik alig alkalmazzák, a különbség az internet-használat kivételével szignifikáns ($p<0,05$). Eredményeink tanulságai reményeink szerint jól beépíthetők az iskolák munkájába[*].

[*] A kutatást az OTKA 81538. sz. projektje támogatta.

KIHÍVÁSOK ÉS STRATÉGIÁK A PEDAGÓGUSPÁLYÁN

Elnök:

MÁTRAI ZSUZSA
Nyugat-magyarországi Egyetem

Iskola-összevonások vs. pedagóguspálya

JÁRMAI ERZSÉBET MÁRIA
Budapesti Gazdasági Főiskola

A szakmai fejlődést befolyásoló tényezők vizsgálata erdélyi magyar pedagógusok körében

BODONI ÁGNES
Babeş-Bolyai Tudományegyetem Pszichológia és Neveléstudományok Kar

Erdélyi pedagógusok stresszorainak, kiégési szintjének, munkával szembeni elközelezettségének vizsgálata a társas támogatottság tükrében

KÁDÁR ANNAMÁRIA
Babeş-Bolyai Tudományegyetem Pszichológia és Neveléstudományok Kar

Mentőöv tanároknak - A változás mentorálása

SUPLICZ SÁNDOR – FŰZI BEATRIX
Óbudai Egyetem Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ – Óbudai Egyetem Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ

ISKOLA-ÖSSZEVONÁSOK VS. PEDAGÓGUSPÁLYA

JÁRMAI ERZSÉBET MÁRIA

Budapesti Gazdasági Főiskola
jarmai.erzsebet@yahoo.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Oktatáspolitika, EU oktatásügy

Közismert volt 2007-ben, a fővárosi iskola-összevonások lebonyolításának idején, hogy a pedagógusok emocionálisan nehezen viselték az intézkedést, annak eredményét és a döntés jótékony hatása melletti érvek az érintettek többségében kételkedést váltottak ki. 3 év elteltével, a 2010 őszén lefolytatott vizsgálat célja az volt, hogy kiderítse: a pedagógusok szakmai életútját milyen mértékben befolyásolta az intézkedés, észlelhetők-e nevelő-oktató munkájukra emocionálisan ható pozitív vagy negatív változások, és jövőbeni terveikre ez hogyan hat ki. Megvizsgáltuk továbbá, hogy a pedagógusok munka-értékszemléletében észlelhető-e jelentős különbség annak alapján, hogy a befogadó vagy a beolvasztott iskola tanáraként élték át az iskola-összevonás érzelmi hatásait. Mivel a vizsgálatban a pedagógiai munkára ható érzelmek jelentőségét emeltük ki, a szakirodalom feldolgozásánál is olyan a forrásokból válogattunk, amelyekben a munkavégzésre ható pozitív és negatív érzelmi, valamint az érzelmekkel összefüggésbe hozható pszichológiai tényezők szerepét taglalják.

Nyolc középiskola 255 fős pedagógus-mintán végzett kérdőíves vizsgálata igazolta a feltevéseket: a pedagógusok nem tudtak szakmailag azonosulni a döntés szándékával, a jelenlegi helyzetüket inkább negatívan értékelik. A változások emocionálisan negatívan hatottak a tanárokra, és ez megmutatkozik megelégedettségük mértékén, munkájukban, terveikben és érték-preferenciáikban. Az összevonás azokat a pedagógusokat is vegyes érzelmű várakozással lepte meg, akiknek mint a befogadó iskola képviselőinek kellett helyet biztosítani az épületüket „elvesztő" iskoláknak. A kérdőív egyes kérdései a beolvasztott iskola tanárait célozták meg, de ugyanígy módjuk volt a kérdésekre válaszolni a befogadó iskola pedagógusainak, sőt ők képviselik nagyobb arányban a válaszadókat.

Mivel a nevelés-oktatás folyamatában a pedagógus értékközvetítő szerepe nyilvánvaló, az értékorientáció kialakulása pedig érzelmi élménybázisú, így feltételezhető, hogy mindezen eseményeknek hatása lesz a pedagógiai munkára, ami viszont társadalmi szinten csapódik le a diákok nevelésében, oktatásában. Ennek a későbbiekben szintén negatív következményei várhatók a fiatalok munkaerő-piaci beilleszkedését illetően.

A SZAKMAI FEJLŐDÉST BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK VIZSGÁLATA ERDÉLYI MAGYAR PEDAGÓGUSOK KÖRÉBEN

BODONI ÁGNES

Babeş-Bolyai Tudományegyetem Pszichológia és Neveléstudományok Kar
agnes.bodoni@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Jelen előadásban a pedagógusok folyamatos szakmai fejlődését biztosító tevékenységeket, valamint az ezek útjában álló gátló tényezőket kutattuk. A pedagógusképzés és továbbképzés reformtörekvései Romániában is mind-mind a folyamatos megújulás, fejlődés, az egész életen át tartó tanulás irányába mutatnak (*Szabó-Thalmeiner*, 2009; *Păun*, 2002; *Desimone és mts*., 2002), azonban a reformok gyakorlatba ültetése során gyakran olyan irreális elvárásokkal terhelik a pedagógusokat, amelyeknek nem tudnak megfelelni (*Orosz*, 2007).

A kompetenciaalapú nevelésre való áttérés, a megváltozott követelményeknek való megfelelés számos akadályban ütközik, amelynek egy része a pedagógusok személyiségében keresendő (pl. attitűdök, merev szokásrendszer, rögzült nevelési-oktatási stílus, ellenállás a változással szemben, stb.), más része a változási folyamat „hibáinak" tudható be (nem megfelelő tervezés, kivitelezés, ellenőrzés, szegényes és nem megfelelő képzés-kínálat, stb.). További gátló tényezőként jelentkeznek a szülők, illetve más fenntartó intézmények (polgármesteri hivatalok), amelyek visszahúzhatják sőt visszafordíthatják a fejlődést (ellenállás a változásokkal szemben).

Előadásunk alapjául négy fókuszcsoportos interjú szolgál, az itt felvetett nehézségeket, problémákat összesítettük egy nyílt és zárt kérdéseket tartalmazó kérdőívben, amelyet nagyobb populáción kérdeztünk le. Vizsgálatunkban igyekeztünk megvizsgálni a szakmai fejlődést biztosító tényezőket, valamint a gátló tényezőket az életkor, végzettség, település függvényében, illetve felmérni, hogy mennyire elégedettek a pedagógusok a jelenleg érvényben levő pedagógus-továbbképzéseket szabályozó törvénykezéssel (kreditpont-rendszeren alapuló minőségellenőrzés). A továbbképzéseket a tanári hatékonyság három dimenziója mentén mértük: személyiségfejlesztő (önismereti), módszertani (képességek, készségek elsajátítása), elméleti (elméleti megalapozása egy témának), igyekeztünk feltárni a különböző dimenziók választásának jövőbeli tendenciáit. A nem-formális képzések választása mellett felmértünk, hogy milyen gyakran jelentkeznek előadóként illetve résztvevőként szakmai konferenciákra, milyen időközönként publikálnak, vagy olvasnak szakmai lapokat, könyveket, tájékozódnak a világhálóról, stb.

Felmérésünkkel az oktatási rendszer újszerű problémáinak a feltárására vállalkoztunk, hogy segítséget nyújthassunk az oktatási reformok értékelésében, az oktatástervezés és az oktatásfejlesztés hatékonyabbá tételében.

ERDÉLYI PEDAGÓGUSOK STRESSZORAINAK, KIÉGÉSI SZINTJÉNEK, MUNKÁVAL SZEMBENI ELKÖZELEZETTSÉGÉNEK VIZSGÁLATA A TÁRSAS TÁMOGATOTTSÁG TÜKRÉBEN

KÁDÁR ANNAMÁRIA

Babeş-Bolyai Tudományegyetem Pszichológia és Neveléstudományok Kar
annacska@gmail.com

Témakörök: Motiváció, önszabályozás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A kutatás célja helyzetképet adni az erdélyi óvodában és elemi oktatásban dolgozó pedagógusok stressztorairól, kiégésük szintjéről, munkájukkal szembeni elköteleződésükről, valamint feltárni a társas támogatottság hatását a fenti változókra.
Az iskolákban, mint minden szervezetben hasonlóan jelen vannak a stresszforrások: a túlterhelés, szervezetlenség, az elvárások tisztázatlansága, konfliktusok (*Hézser*, 2001; *Petróczi*, 2007; *Petróczi és mtsai*, 1999). *Antonion*, *Polichroni* és *Walters* (2000) a pedagógusok stresszforrásait kutatták. Szerintük a tanulók fejlődéshiánya a legstresszelőbb a tanárok számára, ezt követi a korlátozott tanulói érdek, a nehéz munkaterhelés, a kormányzati segítség hiánya, erőforrások és felszerelés hiánya, a tanulók növekvő létszáma, a támogatószemélyzet hiánya, a „bonyolult" tanulókkal való szembesülés, a speciális figyelem az egyéni tanulókra, és a kollégákkal való közös munka hiánya. Az oktatási szférában dolgozókra nagy nyomás nehezedik abban a tekintetben is, hogy munkájukat hibátlanul végezzék. Mivel a diákokkal, szülőkkel való foglalkozást nagymértékű érzelmi bevonódás jellemzi, a tartós vagy ismétlődő emocionális megterhelés a pedagógusok kiégéséhez vezethet (*Petróczi*, 2007). *Herr* (1992) szerint a tanári kiégés az állandóan ismétlődő munkafeladatokkal, az előrejutási lehetőségek hiányával, a túlterheléssel, a visszajelzéssel és ellenőrzéssel kapcsolatos kérdésekkel, a szervezeti politikával, az unalommal, és a szoros határidőkkel hozható kapcsolatba. A pedagógusok kiégését okozhatják a munkakövetelmények (megterhelés, feszített munkatempó), a döntési szabadság, illetve az autonómia hiánya (*Petróczi*, 2007) is. A pedagógus kiégés kialakulásában szerepet játszik a teljesítmény hajszolása, a fáradtság, amely a tevékenységre való képesség csökkenéséhez vezet (*Ónody*, 2001; *Basaglia* és *D'Oria*, 2003) illetve a szellemi munka eredményességét is gátolja. A fáradtság kimerülésbe torkollik, melynek következtében a pedagógusok pszichikai feszültsége nő és ingerlékennyé válnak (*Basaglia* és *D'Oria*, 2003). A megbecsülés hiánya, illetve a megterhelés érzelmi kimerüléshez, a kevés motiváció és munkahelyi siker csökkenő teljesítményhez, illetve a munkahelyen megromlott kapcsolatok a viszonyok elembertelenedéséhez vezetnek (*Petrazzi Woods*, 2005; *Genevieve*, 2004; *Basaglia* és *D'Oria*, 2003; *Kocsis*, 2003; *Hézser*, 2001).

MENTŐÖV TANÁROKNAK – A VÁLTOZÁS MENTORÁLÁSA

SUPLICZ SÁNDOR[*] – FŰZI BEATRIX[**]

[*] Óbudai Egyetem Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ
suplicz.sandor@tmpk.uni-obuda.hu
[**] Óbudai Egyetem Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ
fuzi.beatrix@tmpk.uni-obuda.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A tanároknak is szükségük van visszajelzésekre, épp úgy, mint a színészeknek a rendező és a közönség jelzéseire. A napi feladatok többnyire érlelik, de néha torzítják is a szerep- és személyiségfejlődést. A tanárok fejlesztésére irányuló lehetőségek számosak. A szaktárgyi, módszertani kurzusoktól az egyes részterületek fejlődését remélhetjük. A tanári minőséget alapvetően meghatározó területek azonban legtöbbször érintetlenek maradnak. Kutatások igazolják, hogy a képzéseknek, továbbképzéseknek, a személyiségre, szerepre irányuló fejlesztési törekvései alig vagy egyáltalán nem gyakorolnak hatást a tanári minőségre.
Egyetértünk azokkal, akik a tanárok fejlesztésében a szupervíziót és a mentorálást tartják célravezetőnek, ezért önként jelentkező tanárok segítségével öt éves, követéses fejlesztési kísérletbe kezdtünk. Célunk olyan pozitív változás elősegítése volt, mely a tanár diákjai által is érzékelhető.
Előadásunkban bemutatjuk a kutatás elméleti hátterét, a diákvéleményekkel kiegészített mentorálás módszereit és a kutatás első évének eredményeit. A résztvevő tanárok munkájának megítélésében főként diákok – összesen 400 tanuló – véleményére támaszkodtunk. Emellett megfigyeltük és elemeztük a pedagógusok tanóráit. Szemléletük alakulását metaforák ismételt felvételével követtük. Az attitűdváltozás, a beállítódások, a szerepértelmezések megértéséhez kvantitatív és kvalitatív elemzési eljárásokat is alkalmaztunk.
A tanárok tevékenységének sokoldalú megismerésére támaszkodva a beavatkozás három szintjét határoztuk meg: a kognitív szintet, a szerepmodell szintjét, valamint az érzelmi-kapcsolati minták szintjét.
A szerepmodell alapvető változtatása akkor indokolt, ha a diákvélemények többsége negatív és/vagy a tanár nem érzi magát komfortosan a szerepében. A vizsgált esetekben ennek hátterében személyiségzavar, hibás attribúciókra épülő szerepmodell vagy a diákokhoz fűződő érzelmi-kapcsolati viszony elégtelensége állt. A változásért meg kell küzdeni a helyzet reális értékelésével, amire a tanár egyedül nem képes. Az önértékelését fenyegető helyzetben az elhárító mechanizmusok szinte kizárják az eredményes reflexiókezelést, mert az akkomodációhoz szükséges út sok bizonytalanságot és veszélyt rejteget. A szerepmodellben tapasztalt torzulások egy részét a reflexiók újraértelmezésével, célirányos egyéni foglalkozással, kognitív tartalmakkal sikerült rendezni. A személyiséget mélyebben érintő érzelmi-kapcsolati szint sérülése esetén azonban a kognitív elemek csak kiindulási pontként voltak használhatók, számottevő eredményt nem hoztak.
A rendezett személyiséghátterrel, szerepmodellel és kapcsolati mintákkal bíró pedagógusok esetén, az esetleg szükséges változások igénye nem váltott ki komoly ellenállást. Nyitottak voltak a visszajelzések iránt, amit egy asszimilációs folyamat részeként, az énkép és az önbecsülés veszélyeztetése nélkül építettek be szerepmodelljükbe. A mentorral közösen feldolgozott reflexiók és kognitív elemek elegendőek voltak a változáshoz, a fejlődéshez.

FOGALMAZÁSTANÍTÁS ÉS PEDAGÓGIAI VONATKOZÁSAI

Elnök:

HUNYADY GYÖRGYNÉ
Eötvös Loránd Tudományegyetem

Magyart tanító pedagógusok fogalmazástanítással kapcsolatos meggyőződései és oktatási módszerei

NAGY ZSUZSANNA
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Negyedik évfolyamos tanulók szövegértésének longitudinális vizsgálata

HÓDI ÁGNES – D. MOLNÁR ÉVA
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola – Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

A fogalmazásképesség fejlettsége 4. és 8. évfolyamon

NAGY ZSUZSANNA – MOLNÁR EDIT KATALIN
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola – Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

A fogalmazásképesség és az elsajátítási motiváció kapcsolata

MOLNÁR EDIT KATALIN
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

Miről árulkodnak az aranyköpések?

BÁLINT ÁGNES
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

MAGYART TANÍTÓ PEDAGÓGUSOK FOGALMAZÁSTANÍTÁSSAL KAPCSOLATOS MEGGYŐZŐDÉSEI ÉS OKTATÁSI MÓDSZEREI

NAGY ZSUZSANNA

SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
nagyzsu@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Oktatási módszerek, szakmódszertan; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A pedagógusok tanítással kapcsolatos meggyőződéseinek, oktatási-nevelési gyakorlatának vizsgálata jellemző témája a pedagógiai kutatásoknak. A pedagógusok fogalmazásképesség fejlesztésével kapcsolatos gondolkodását azonban az 1980-as években hazánkban is lezajlott IEA-fogalmazásmérés keretein belül végzett kutatást követően alig vizsgálták. Előadásunkban egy 4. és 8. évfolyamon anyanyelvet, illetve magyar nyelv és irodalmat tanító pedagógusok részvételével lezajlott, az írásbeli szövegalkotás fejlesztésével kapcsolatos meggyőződéseket és a fogalmazástanítási gyakorlatot feltáró kismintás vizsgálat eredményeit mutatjuk be.

Kutatásunk során arra kerestük a választ, hogy mi jellemzi a pedagógusok fogalmazástanítási módszereit, eszközrendszerét, valamint a fogalmazásképesség fejlesztéséről való gondolkodásukat. 2010 őszén 62 általános iskolai tanár és tanító részvételével kérdőíves vizsgálatot végeztünk. A pedagógusok gondolkodását és fogalmazástanítás közben alkalmazott módszereit, eljárásait egy 21 kérdésből álló, az IEA kérdőívén alapuló, ugyanakkor több saját fejlesztésű tételt is tartalmazó mérőeszköz segítségével vizsgáltuk. A kérdőívben szereplő itemcsoportok segítségével feltérképeztük a pedagógusok fogalmazás tanításakor kitűzött céljait, a fogalmazástanítás tartalmának meghatározásakor őket befolyásoló tényezőket. Több kérdés is foglalkozott az alkalmazott módszerekkel, eljárásokkal, a tanított műfajok feltárásával, a pedagógusok fogalmazásértékelési szempontjaival, valamint az írásra motiválás kérdéseivel. A háttéradatok között a válaszadó pedagógusok nemére, életkorára, iskolai végzettségére, az egyetemi, főiskolai képzéssel kapcsolatos elégedettségükre, tanításon kívül végzett szakmai tevékenységeik gyakoriságára kérdeztünk rá.

Eredményeink alapján megállapíthatjuk, hogy a mintába került pedagógusok a fogalmazás tanításakor a frontális munkát feltételező módszereket (például az előadást és a megbeszélést), illetve a hagyományos értékelési stratégiákat részesítik előnyben. A fogalmazástanítás tartalmát a pedagógusok bevallása alapján elsősorban az határozza meg, hogy a tanulóknak mire lesz szükségük a mindennapokban. Ugyanakkor a tanárok és tanítók válaszai alapján látható, hogy a tanulók sokkal gyakrabban írnak az iskola világához közvetlenül kapcsolódó szövegtípusokat (például verselemzést, jellemzést), a hétköznapokhoz kötődő műfajok pedig mellőzöttek az általános iskolai fogalmazástanításban. Emellett az adatok elemzése azt is megmutatta, hogy fogalmazástanítás közben a pedagógusok kevéssé alkalmazzák az IKT nyújtott lehetőségeket, és ritkán vagy soha sem íratnak a tanulókkal az elektronikus írásbeliséghez kapcsolódó műfajú szövegeket.

Kismintás vizsgálatunk eredményei szerint az írásbeli szövegalkotás tanításának gyakorlata jellemzően a hagyományos pedagógiai kultúrából merít. A jól alkalmazható fogalmazásképesség fejlesztéséhez azonban szükség lehet a hétköznapi írásbeliség követelményeire reagáló fogalmazástanítás megvalósítására.

NEGYEDIK ÉVFOLYAMOS TANULÓK SZÖVEGÉRTÉSÉNEK LONGITUDINÁLIS VIZSGÁLATA

HÓDI ÁGNES[*] – D. MOLNÁR ÉVA[**]

[*] SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
agnes.hodi@edu.u-szeged.hu
[**] SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
medu@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés

Az olvasási képességet, mint eszköztudást vizsgáló nagymintás vizsgálatok két különböző típusú és formájú – folyamatos és nem-folyamatos – szövegen mérik a tanulói teljesítményeket. A hazai tanulók rendre rosszabb eredményeket érnek el a dokumentum jellegű szövegek megértésében és felhasználásában, mint az élményszerzőkben. A NAT-ban a nem-folyamatos szövegek megértése csak a felsőbb évfolyamokon jelenik meg követelményként, ezért kevesebb figyelem irányul ezen szövegtípusok elemzésére és az értelmezésük során adódó problémákra. Kutatásunk célja egy longitudinális vizsgálat keretében annak feltárása, hogy 1) milyen tendenciát mutat a tanulók fejlődése nem-folyamatos szövegek megértése terén, 2) a szöveg szerkezete hogyan befolyásolja a tanulói teljesítményt.
A minta területileg, a tanulók nemét és szocioökonómiai hátterét tekintve reprezentatív. Az adatfelvétel 2006 (4. évf.) és 2007 (5. évf.) őszén zajlott, az elemzésbe a mindkét mérési pontban résztvevők kerültek (N=3031). A mérési pontok között bekövetkező fejlődés kimutatására az egymást követő tesztekben lévő horgonyfeladatok szolgálnak.
A tanulók a két mérési ponton két horgonyfeladatot oldottak meg. Az egyik kevert szövegtípus volt (16 item), amelyben a folyamatos szöveget dokumentum jellegű felsorolás egészítette ki (Cronbach-α=0,811 ill. 0,753), a másik egy hagyományos értelemben vett nem-folyamatos szövegben található információk visszakeresésére és értelmezésére fókuszáló szubteszt (18 item, Cronbach-α=0,849 ill. 0,804).
A kevert szövegtípusú feladat eredményei szignifikáns fejlődést mutatnak a két mérési pont között. A tanulók 2007-ben jobb eredményt értek el (4. évf.: átlag=61,94, SD=24,63; 5. évf.: átlag=70,22, SD=18,76), mint 2006-ban. Ezt magyarázhatja, hogy a kevert szövegnél a folyamatos és a nem-folyamatos szövegelemek egymással szoros egységet alkotnak, elengedhetetlen részei az információ megszerzésének, így a tanulók számára jól ismert élményszerző szövegstruktúra segíti az értelmezést.
A dokumentum jellegű szöveg feladatai esetében nem mutatható ki fejlődés (4. évf.: átlag=60.98, SD=23,62; 5. évf.: átlag=58,99, SD=21,42). A stagnálást okozhatja, hogy a vizsgált évfolyamokon még nem elvárás, hogy a tanulók információszerző szövegek alapján műveleteket végezzenek. Ekkorra éri el az olvasásfejlődés azt a szintet, amikor a dekódolás már nem akadályozza a tartalom feldolgozását. Azonban a szövegértés iskolai fejlesztése főként élményszerző szövegek segítségével zajlik, így a tanulók nem kapnak kellő visszacsatolást a nem-folyamatos szövegek olvasásában elért teljesítményükről.
A két mérési ponton elért eredmények közötti korreláció mértéke (kevert=0,530; dok.jell=0,458) az eredményekben történt átrendeződésre utal a kezdeti teljesítményekhez képest. Kutatásunk hiánypótló, hiszen a nem-folyamatos szövegek tanulói teljesítmények alapján történő vizsgálata, és az ezen szövegtípusokon mutatkozó fejlődési tendenciák feltérképezése eddig keveset kutatott terület.

A FOGALMAZÁSKÉPESSÉG FEJLETTSÉGE 4. ÉS 8. ÉVFOLYAMON

NAGY ZSUZSANNA[*] – MOLNÁR EDIT KATALIN[**]

[*] Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
nagyzsu@edpsy.u-szeged.hu
[**] Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
molnar@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Az anyanyelvi nevelés egyik legfontosabb feladata a szóbeli és írásbeli kifejezőképesség hatékonyságának fokozása, ezen belül többek között az optimálisan működő fogalmazásképesség kialakítása. Hazánkban az elmúlt években több fogalmazásvizsgálat valósult meg különböző életkorú tanulói populációkon. Ezek a mérések számos eredményt szolgáltattak tanulóink írásbeli szövegalkotásának fejlettségére, fejlődésére, illetve az ezt befolyásoló tényezőkre vonatkozóan, ugyanakkor a fogalmazásképesség országos színvonalának feltárására nem irányult kutatás az utóbbi évtizedben.

Előadásunkban egy 2010 őszén lezajlott fogalmazásmérés eredményeiről számolunk be, amely országos mintán, 1508 tanuló részvételével az írásbeli szövegalkotási képesség fejlettségét vizsgálta 4. (N1=767) és 8. évfolyamos (N2=741) diákok körében. A kutatás mintájába az ország valamennyi régiójának településeiről kerültek tanulók. Kutatásunk során mindkét évfolyamon egy, az 1848-as események iskolai ünneplését bemutató elbeszélés kidolgozását kértük a diákoktól. A tanulók írásait nemzetközi és hazai mintákon alapuló, saját fejlesztésű szempontrendszer alkalmazásával összbenyomás; tartalom; szerkezet és kidolgozás; stílus; érthetőség; nyelvhelyesség; helyesírás és központozás; külalak és olvashatóság szerint, valamint feladattartás szempontjából értékeltük. Ez utóbbi szempontból külön vizsgáltuk a feladat által kért szövegtípus és hangnem megvalósításának minőségét. A szempontrendszer reliabilitását kifejező Cronbach-α=0,94; az összbenyomásra, mint függő változóra végzett regresszióanalízis eredménye szerint az értékelő általános ítéletét kifejező értékletet az analitikus szempontokon elért teljesítmények 87,34%-ban magyarázzák.

A kutatás során nyert adatok kvantitatív elemzése alapján látható, hogy tanulóink fogalmazásképességének átlagos fejlettsége mindkét vizsgált évfolyamon a szempontok többsége esetén közepes színvonalú, illetve gyenge (átlag=2,63-3,32). Szignifikáns különbség az alsó és a felső tagozat záróévfolyamára járó tanulók fogalmazásképességének fejlettsége között a magyar iskola által leginkább fejlesztett szövegjellemzők, így a nyelvhelyesség, a helyesírás és a stílus, valamint a hangnem esetén mutatható ki az idősebb korosztály javára. Nem tapasztalható azonban statisztikailag megragadható fejlettségbeli különbség a konceptuális szövegjellemzők (a tartalom és a szerkezet) valamint a szövegtípus szerinti feladattartás és külalak szempontjából.

Eredményeink alapján megállapítható, hogy az írásbeli kifejezés képességének fejlettségében hiányosságok mutathatók ki az általános iskolás tanulók körében. Vizsgálatunk tanulsága, hogy az anyanyelvi nevelésben nagyobb szerepet kell kapnia a fogalmazástanításnak, és a szövegek külső megjelenítésén, nyelvi megformálásán túl segítséget kell adnunk a tanulóknak a különböző műfajoknak, kommunikációs helyzeteknek megfelelő tartalmú és szerkezetű szövegek alkotásához.

A FOGALMAZÁSKÉPESSÉG ÉS AZ ELSAJÁTÍTÁSI MOTIVÁCIÓ KAPCSOLATA

MOLNÁR EDIT KATALIN

SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
molnar@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Motiváció, önszabályozás; Tanulás, tudás

Az írásbeli szövegalkotás kutatása hazánkban még nem került a kutatási érdeklődés középpontjába, bár az anyanyelvi nevelésben lassan, az idegennyelv-oktatásban gyorsabban tért hódító funkcionális szemlélet és a társadalmi-gazdasági élet számára kívánatos kommunikatív képességek indokolnák ezt. Különösen ritka az olyan hazai munka, amely az anyanyelvi írásbeli szövegalkotás motivációs hátterét elemezné. Az előadás ezért egy longitudinális vizsgálat fogalmazásmérésének két mérési pontjáról származó teljesítmények összefüggéseit vizsgálja az elsajátítási motiváció jellemzőivel.
Az adatfelvétel 2005-ben és 2006-ban zajlott[*]. Az alanyok az első mérési ponton 5. és 9. évfolyamosok voltak. A fogalmazásmérésben három különböző műfajú szöveget kellett alkotniuk, amelyeket holisztikus és analitikus szempontok alapján értékeltek a tanáraik, megadott részletes útmutató alapján. Az elsajátítási motiváció mérése az első mérési ponton történt meg egy korábban bemért, standardizált eszközzel, amely öt alskálából áll (kognitív, szociális-felnőtt, szociális-kortárs, motoros; elsajátítási öröm; *Józsa*, 2007). A jelen vizsgálat kb. 2000 fő adatainak elemzésére épül. A minta nem reprezentatív, de tájékozódásra, tendenciák azonosítására, további vizsgálatok megalapozására alkalmas.
A diákok szövegalkotási képességét a szövegeik standardizált összbenyomás-változóiból képzett összevont mutatóval jellemeztük mindkét mérési ponton. Az elsajátítási motiváció ezekkel gyenge, de szignifikáns és pedagógiailag is releváns korrelációt mutat ($r=0{,}173$). Az elsajátítási motiváció alskálái hasonló összefüggésben állnak velük, a motoros elsajátítási motiváció kivételével, amely a jelen mintán független a szövegminőségtől. A fogalmazási teljesítmények szerint képzett alminták között a variancia-analízis szignifikáns különbségeket tárt fel az elsajátítási motiváció mutatóiban ($3{,}730<F$).
A vizsgálat eredményei megerősítik a hazai motivációkutatás azon feltételezését, hogy a motívumok fejlesztése hatékony út lehet a képességfejlődés segítéséhez – a kommunikáció terén is. Utalnak ugyanakkor arra is, hogy a fogalmazástanításban eredményes út lehet a diákok szövegeinek a tanári egyszemélyes közönségnél szélesebb nyilvánosságot adni.

[*] Az adatgyűjtést a suliNova végezte. Az elsajátítási motivációra vonatkozó adatbázist Józsa Krisztián bocsátotta rendelkezésemre.

MIRŐL ÁRULKODNAK AZ ARANYKÖPÉSEK?

BÁLINT ÁGNES

PTE Bölcsészettudományi Kar
balintag@gmail.com

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Tanulás, tudás

Az aranyköpések az iskolás korosztály olyan megnyilvánulásai, amelyek számos fogalmi és nyelvi hibát tükröznek.
Kutatásom célja, hogy az aranyköpéseken keresztül rámutassak a fogalmi fejlődés és a fogalmi reprezentáció néhány jellegzetes problémájára a konkrét és az absztrakt műveleti gondolkodás időszakaiban. Elméleti kiindulópontként *Piaget* teóriáját használtam, kiegészítve a modern kognitív pszichológia séma- és fogalmi háló-elméletével, illetve a metakogníció legújabb megközelítéseivel.
A mintámban szereplő (tanároktól és az internetről gyűjtött) mintegy háromszáz aranyköpést típusokba soroltam, aszerint, hogy milyen hibákról (nyelvi, fogalmi, gondolkodási műveleti, stb.) árulkodnak. E típus-hibák elemzése alkalmas a fogalmi fejlődés és a fogalmi reprezentáció számos olyan problémájának feltárására, amivel a tanulók küszködnek tudás-építésük során. Ilyen a visszacsúszás a gondolkodás korábbi (absztraktból konkrét, konkrétból prelogikus) szintjére, a fogalmi integráció fellazulása, a metakognitív működés felfüggesztése. Ez utóbbi eredményeként jön létre a belső ellentmondás, a képzavar, és az abszurd, illetve groteszk tartalom.
Paradox módon az aranyköpéseket komoly kognitív erőfeszítés révén hozzuk létre – a hibákért legtöbbször nem a tudás vagy az igyekezet hiánya a felelős, hanem a szorongás, ami az általam kognitív regressziónak nevezett jelenséget indítja be. Ebből fakadnak azok a gondolkodási hibák, amelyekről az aranyköpések árulkodnak.
Tudomásom szerint az aranyköpések ilyen irányú vizsgálatára nincs még példa a szakirodalomban. Az aranyköpések tanulmányozása fontos adalékokat szolgáltathat a fogalmi fejlődés és a fogalmi reprezentáció kutatásához, továbbá a metakognitív működés felfüggesztett volta miatt lehetővé teszi a gondolatok megszületésük pillanatában való tanulmányozását. A kutatás gyakorlati jelentőségét abban látom, hogy az így megismert gondolkodási és fogalmi problémák pedagógiai eszközökkel megelőzhetővé, kiküszöbölhetővé, illetve kijavíthatóvá válnak.

FILOZÓFIÁTÓL A PEDAGÓGIÁIG

Elnök:

BREZSNYÁNSZKY LÁSZLÓ
Nyíregyházi Főiskola Pedagógusképző Kar

Pszichoanalízis és pedagógia. Változatok Ferenczire

HÁRS GYÖRGY PÉTER
Eötvös József Főiskola

A tanulmányi pályafutás jellegzetességei a felsőoktatásban

ENGLER ÁGNES
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományok Intézete

A tolerancia neveléstudományi alapjai: Kultúrák keveredése Dél-Afrikától Dél-Tirolig és Németországtól Nagy-Britanniáig

HÉJJ ANDREAS
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Keresztény nevelés a posztszekuláris társadalomban

SZILVESZTER LÁSZLÓ SZILÁRD
Babes-Bolyai Tudományegyetem Pszichológia és Neveléstudományok Kar

Kik a „nem-tradicionális" hallgatók? Kísérlet a fogalom megragadására a hazai és a nemzetközi szakirodalom tükrében

TŐZSÉR ZOLTÁN
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

PSZICHOANALÍZIS ÉS PEDAGÓGIA. VÁLTOZATOK FERENCZIRE

HÁRS GYÖRGY PÉTER

Eötvös József Főiskola
harsgyp@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

Ferenczi Sándor 1908-ban, az első nemzetközi pszichoanalitkus konferencián adta elő a „Pszichoanalízis és pedagógia" című tanulmányát. Ez volt az első vállalkozás vagy vállalás a pszichoanalízis történetében, ami tudatosan és elsősorban a pedagógiai gyakorlatra irányult. Ebből a fölvetésből teremtődött meg az a – pszichoanalízis Budapesti Iskolájához kötődő – hagyomány, amelynek legelső és legkiválóbb képviselői között volt például *Bálint Alice* és *Hermann Alice*. A pszichoanalitikus gyermekpszichológia iskolái, amelyeket *Anna Freud*, illetve *Melanie Klein* teremtettek meg, ezzel szemben a gyakorlatot tekintve a terápiára irányult, elméletben pedig a fejlődéslélektanra. *Ferenczi* nyomán viszont, elsősorban Magyarországon, Németországban és a Szovjetunióban létrejöttek és/vagy tervbe vétettek gyermeknevelési intézmények a pszichoanalitikus neveléselmélet alapjain.
Ferenczi előadásának németül elhangzott szövege sokáig nem került elő. *Ferenczi* publikált egy magyar változatot a Gyógyászatban még ugyanazon évben, és a szakma akkoriban és sokáig azt tekintette autentikusnak. Néhány évvel ezelőtt viszont előkerült az eredeti német nyelvű szöveg, ami egyáltalán nem egyezik meg a magyar változattal. Az eltérés a célközönség összetételének tudható be – míg a pszichoanalitikus kollégáknak természetes módon lehetett beszélni a pszichoanalízis pedagógiai alkalmazásáról, addig a Gyógyászat nagyrészt laikusnak számító olvasóit meg kellett ismertetni az elméleti alapokkal is. Saját kutatásaim során rátaláltam egy harmadik – magyar nyelvű – változatra a Huszadik Század hasábjain. Ebben az esetben a magyar változat módosításai megint csak a célcsoport eltéréséből adódtak: társadalomtudósokat, nem pedig pszichoanalitikusokat vagy orvosokat kellett meggyőzni a téma jelentőségéről.
Úgy vélem, *Ferenczi* álláspontja pedagógia és pszichoanalízis viszonyáról csakis úgy értelmezhető, ha ezen szövegváltozatokat összeállítjuk, mint egy mozaik darabjait. Erre teszek kísérletet. Végezetül egy furcsa paradoxon: míg *Ferenczit Freud* azzal vádolta meg, hogy „furor sanandi"-ban szenved, élete végén *Ferenczi* éppen *Freud*nak hánytorgatta föl, hogy hozzáállásának hibája a „furor educandi".

A TANULMÁNYI PÁLYAFUTÁS JELLEGZETESSÉGEI A FELSŐOKTATÁSBAN

ENGLER ÁGNES

DE BTK Neveléstudományok Intézete
engler.agnes@arts.unideb.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

A felsőoktatásban tanuló fiatalok tanulmányi pályáját feltáró vizsgálatok elsősorban a teljes idejű képzés résztvevőire irányulnak, pedig a részidős képzések hallgatói is meghatározó szereplői az oktatásnak. A hagyományos, „akadémiai" utat bejáró hallgatók tanulmányi döntései, stratégiái, eredményessége számos oktatásszociológiai vizsgálat fókuszában állt, és jelentős összefüggések mutatkoztak többek között a társadalmi háttér, vagy a különböző tőkefajták mentén. Az egyéb képzési formában tanuló felnőtt hallgatókra koncentráló, kevés számú hazai kutatás elsősorban a munkaerőpiac oldaláról közelít, és nem hasonlítja össze a különböző tagozatokat. A jellemzően munka és család mellett tanuló felnőtt hallgatók tanulmányi karrierje várhatóan eltérő vonásokat mutat a nappali tagozatos fiatalokétól, kezdve a tanulmányok megkezdése mögött húzódó indokoktól a diploma munkaerő-piaci hasznosításáig.

Vizsgálatunk célja a teljes és részidőben tanuló hallgatók tanulmányi jellegzetességeinek feltárása, bizonyos szegmensek mentén lényegi hasonlóságok és különbségek bemutatása. Ezek a szegmensek a tanulmányi utat kijelölő jellemzők, úgyis mint a tanuláshoz vezető indítékok, a tanulás alatt munkáló motívumok, az interperszonális kapcsolatok, a tanulmányi eredményesség, további tanulási tervek, a diploma hasznosítása. Elsősorban arra a kérdésre keressük a választ, hogy a felsőoktatási tanulmányokat különböző képzési módon folytató hallgatók tanulmányi módozata milyen tényezők mentén ragadható meg, s hol mutat azonosságot, illetve eltérést. További fontos kérdés a különböző tagozaton tanulók felsőoktatás iránt támasztott elvárásainak, igényeinek vizsgálata.

Az Észak-alföldi régió felsőoktatási intézményeiben végzett, karokra reprezentatív kutatás során 1100 nappali tagozatos hallgatót vizsgáltunk (2005), a négy évvel később zajlott vizsgálatban 1199 nappalis hallgató vett részt. A levelező tagozaton tanuló hallgatók mintájába 346 fő került 2006-ban, illetve 2009-ben. Hipotézisünk szerint a korábban felsorolt vizsgálati területekre legmeghatározóbb súllyal a származási és (ha van) a saját családi háttér gyakorol hatást, de jelentős befolyása van a korábbi tanulási életútnak és tapasztalatoknak is. Ezt az átfogó feltételezést több kisebb hipotézisre lebontva egy jól értelmezhető, összetett kép alakult ki a tanulói életpályákról. A nappali tagozaton tanulók esetében az otthonról hozott kulturális tőkefajták (elsősorban a szülők iskolai végzettsége), a levelező tagozatos hallgatók esetében pedig az alapképzettség (ami szintén a szülők iskolai végzettségével korrelál erősen) magyarázzák a legfőbb különbségeket az almintákon belül. A tagozati különbségek jól kivehetők a belső és külső motívumok eltérő erősségében, a hallgató-oktató kapcsolatok iránti igényben, az időfelhasználásban, a tanulásszervezésben. Az eredményekből adódó további kutatási célok elsődlegesen a részidős képzésben tanulók tanulmányi hátterének részletesebb megismerésére irányulnak.

A TOLERANCIA NEVELÉSTUDOMÁNYI ALAPJAI: KULTÚRÁK KEVEREDÉSE DÉL-AFRIKÁTÓL DÉL-TIROLIG ÉS NÉMETORSZÁGTÓL NAGY-BRITANNIÁIG

HÉJJ ANDREAS

PTE Bölcsészettudományi Kar
andreas.hejj@feek.pte.hu

Témakörök: Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Különböző kultúrák találkozásánál gyakran tartják a *másik* csoport tagját illetlennek, mert nem úgy viselkedik, ahogyan azt az első csoport a saját tagjaitól elvárja. Azáltal, hogy az idegen csoport nem a „hazai" elvárásoknak megfelelően reagál, nem jósolható meg, mikor mit fog tenni, elbizonytalanítja az első csoport tagjait, akik erre az idegenekkel tartózkodóvá és gyanakvóvá válnak. Ez a gyanakvó hozzáállás a mindenkori „másik" kultúra tagjából az önmagát beteljesítő jóslat hatásmódjának köszönhetően a lehető legrosszabb oldalát hozza elő, ami újabb lendületet ad az ördögi körnek és egyre jobban szítja a feszültséget.
Egyértelmű, hogy a XXI. század kulturálisan és etnikailag fokozottan keveredő társadalmaiban egyre gyakrabban megtapasztalható feszültségek óriási felelősséget rónak a neveléstudományra. Az előadás a szociál- és az evolúciós pszichológia eredményeit felhasználva vezeti le a xenofóbia kialakulását. Megvizsgálja, mennyire fontos a saját kultúra gyökereinek ismerete, hogy annak tagjai ne kényszerüljenek önbizonytalanságukban idealizálni kultúrájukat, hiszen akkor képtelenek meg- és belátni saját negatív tulajdonságaikat. E helyett a kérdéses magatartási mintákat kivetítik, s egy másik kulturális csoportban gúnyolják, pellengérezik ki, vagy éppenséggel üldözik.
Szerencsére a neveléstudomány minden feltétellel rendelkezik, hogy hatékonyan hozzájáruljon a különböző kultúrák békés együttélésének lehetővé tételéhez. A saját és az érintett másik kultúrák hagyományainak, motívum rendszerének átérző megismertetésén túl olyan emberképet tud kialakítani, ami a nagyon eltérő gondolkodású és viselkedésű másikban is az *embert* látja, akinek keblében épp úgy szív dobog, akkor is, ha a legkevésbé sem értünk egyet a másik világnézetével, értékítéleteivel, viselkedésével.
A gyakorlat bemutatására az előadó azokból a személyes kihívásokból merít, amelyeket széles nemzetközi pályafutása során a legkülönbözőbb kulturális keretek között volt alkalma megtapasztalni.

KERESZTÉNY NEVELÉS A POSZTSZEKULÁRIS TÁRSADALOMBAN

SZILVESZTER LÁSZLÓ SZILÁRD

Babes-Bolyai Tudományegyetem Pszichológia és Neveléstudományok Kar
szilveszter.laszlo@gmail.com

Témakörök: Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés; Oktatáspolitika, EU oktatásügy

Jürgen Habermas, a mai filozófia egyik legismertebb európai képviselője a XXI. századot a posztszekuláris társadalom századaként nevezi meg. Az 1900-as évek utolsó évtizedeiben – *Habermas* nézőpontjából – véget ért a modernizmusnak az a felvilágosodás ideológiájában gyökerező korszaka, amikor a vallásos szemléletre egy eltűnőben lévő, az emberek által egyre kevésbé igényelt és a mindennapi élet perifériájára szorult jelenségként tekintettek, napjainkban pedig egyre sürgetőbbé válik egy olyan társadalmi konszenzus kialakítása, amelynek alapvető sajátosságai közé tartozik a keresztény értékrend reális alternatívaként való elfogadása. A vallásos emberek – adófizető polgárok – ugyanis, saját világfelfogásuk és morális meggyőződéseik propagálására és érvényesítésére éppen olyan jogokkal kell rendelkezzenek, mint más csoportok a társadalmon belül, beleszólásuk tehát az adott állam politikai, kulturális, szociális és oktatási ügyeibe a demokrácia viszonyai között pontosan olyan szükséges és elvárható, mint akármelyik helyi vagy globális közösségnek, érdekszövetségnek (*Habermas*, 2008).

Visszatekintve a XX. század kelet-közép európai valóságára, túlzás nélkül megállapíthatjuk, hogy a szekularizmus világszemléletének intoleranciája a vallásos értékek alapján szerveződő társadalmi közösségekkel szemben számtalan formában megnyilvánult. Elég itt csupán az elmúlt korszak materialista és antiklerikális ideológiai beállítódására gondolnunk, amely örökségként többé-kevésbé ma is tetten érhető az intézményes oktatás különböző formáiban. De vajon egyáltalán szükség van-e a változásra? Elégségesnek tekinthetjük-e azt hogy a vallásoktatás, netán a vallástörténet is szerepel az iskolai tantárgyak között, vagy lehetőség szerint meg kellene próbálnunk – egyfajta interdiszciplináris törekvésként – a vallásos értékrend és világszemlélet megismertetését, reális alternatívaként való felmutatását más diszciplínák keretében is? Vajon szükséges és lehetséges-e a kereszténység két évezredes hagyományának bevonása például a történelem vagy az irodalom tanításába, vagy elégedjünk meg a tantárgyak egymástól elkülönült rendszerében elsajátítható tudás doktrinájával, elfogadva a hagyományos tantárgystruktúrába való beletagozódásnak azt a kockázatát, hogy a vallásos nevelés egyszerű információközlő és feldolgozó tantárggyá merevedjék (*Fóris* és *Ferenczi*, 1999).

Előadásomban azt vizsgálom, hogy mennyiben valósítható meg egy alternatív – a világi szemlélet mellett – a keresztény világnézet különböző aspektusaira is rámutató oktatás a mindennapi iskolai tevékenységekhez kapcsolódóan. Elméleti kiindulópontként *James A. Anderson* koncepcióját használom, amely az embert egy olyan – független és autonóm – személyiségnek tekinti, aki a másokkal való interakciók során önállóan alakíthatja önmagát, a kultúra és hagyomány pedig forrásként szolgál számára a társadalom és a valóság egyedi értelmezésére (*Anderson*, 2005).

KIK A „NEM-TRADICIONÁLIS" HALLGATÓK? KÍSÉRLET A FOGALOM MEGRAGADÁSÁRA A HAZAI ÉS A NEMZETKÖZI SZAKIRODALOM TÜKRÉBEN

TŐZSÉR ZOLTÁN

DE Bölcsészettudományi Kar Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program
st.anger-zoli@freemail.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatáspolitika, EU oktatásügy

A felsőoktatás 20. század második felében történt átalakulása (tömegesedés és expanzió) többek között azzal járt, hogy olyan hallgatói csoportok jelentek meg a felsőoktatásban, amelyek – komplex társadalmi, gazdasági és / vagy politikai okokból korábban nem vagy csak korlátozott mértékben vettek részt abban. Ezeket az új hallgatói csoportokat a nemzetközi (angol nyelvű) szakirodalom a „nem-tradicionális" jelzővel illeti, jelezve, hogy számos jellemző (életkor, iskolai végzettség, előzetes tudás, képzési forma, társadalmi, kulturális- és gazdasági háttér stb.) mentén eltérnek a többi hallgatótól. Ebből a problémából kiindulva, a kutatás azzal a céllal készült, hogy feltárja a „nem-szokványos" hallgatók (non-traditional student) fogalmának értelmezési lehetőségeit a hazai és a nemzetközi szakirodalom alapján. A fogalmat ugyanis sokan sokféle értelemben használják. Ennek a kutatásnak éppen ezért az volt a célja, hogy rendet tegyen az értelmezések rengetegében.
A kutatás módszerét tekintve előbb a viszonylag kis számú hazai kutatásokat tártam fel, majd a nagy nemzetközi adatbázisokban (EBSCO, JSTORE, ERIC) elérhető nemzetközi (angol nyelvű) folyóiratokat (*Adult Education Quarterly*, *British Educational Research Journal, Higher Education Quarterly, Higher Education, Journal of Further and Higher Education, Journal of Sociology of Education, New Directions for Adult and Continuing Education, Research in Higher Education, Studies in Continuing Higher Education stb.*) releváns tanulmányait szemléztem, s vetettem tartalomelemzés alá.
Az eredmények szerint a „nem-szokványos" hallgatók fogalma gyűjtőfogalomként értelmezhető, s legalább kétféle tágabb értelmezési keretbe illeszthető: 1.) A képzési tagozat alapján differenciáló megközelítés, amely azt a hallgatót tekinti „nem-szokványos"-nak, aki részidős képzés (levelező, esti, távoktatás) keretében tanul. Ezt az értelmezést jellemzően a hazai kutatások alkalmazzák. 2.) A nem szokványos (hátrányos helyzetűek, alacsony társadalmi, gazdasági, kulturális tőkével rendelkezők, kisebbségek/nemzetiségek stb.) társadalmi háttérből érkező hallgatók. Ezzel a megközelítéssel jellemzően a nemzetközi kutatások élnek. Ugyanakkor, e kétféle értelmezés gyakran átfedi egymást, a határok gyakran egybemosódnak, hiszen „nem-szokványos" társadalmi háttérrel (pl. munkásosztályi szülők gyermeke) rendelkező hallgató is tanulhat nappalis (teljes idős) képzésben. És fordítva: magas társadalmi-gazdasági státusszal rendelkező szülők gyereke is választhatja a részidős képzéseket. Az amerikai szakirodalomban időnként előfordul, hogy a részidős képzésekre járó hallgatókat tekintik „nem-tradicionális"-nak. Ezzel együtt, a nemzetközi szakirodalom döntő többsége azokat tekinti „atipikus" hallgatóknak, akik nem szokványos, a többségitől eltérő társadalmi rétegből érkeznek a felsőoktatásba.

PÉNTEK 8.30-10.15

Helyszín	Szimpózium
B/301. terem	– Akciókutatás – résztvevői kutatás – professzionális tanulás-alapú innováció a felsőoktatásban a pedagógia Ba Bevezetéséhez kötődően; a BaBe
B/306. terem	– Újabb kutatások a táncpedagógiában
B/401. terem	– Mobil infokommunikációs támogatás autizmussal élő tanulók számára: módszertanok és eredmények a HANDS projektből
	Tematikus
A/202. terem	– Új témák és módszertani törekvések a neveléstörténeti kutatásokban
B/406. terem	– A tanári professzió napjainkban
A/18. terem	– A tanulás új formái a XXI. században
B/402. terem	– Tanulás, tudás, informális tanulási formák

AKCIÓKUTATÁS – RÉSZTVEVŐI KUTATÁS – PROFESSZIONÁLIS TANULÁS-ALAPÚ INNOVÁCIÓ A FELSŐOKTATÁSBAN A PEDAGÓGIA BA BEVEZETÉSÉHEZ KÖTŐDŐEN; A BABE

Elnök:

VÁMOS ÁGNES
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Opponens:

DERÉNYI ANDRÁS
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A kompetencia alapú oktatás szemléletének megjelenése és terjedése

KÁLMÁN ORSOLYA – RAPOS NÓRA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Az együttműködés különböző szintjei, a szervezeti tanulás jellemzői egy új alapszak bevezetése során

LÉNÁRD SÁNDOR – KOPP ERIKA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

A „hallgatók hangja" a képzés beválásának megítélésében

DÓCZI-VÁMOS GABRIELLA – GASKÓ KRISZTINA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

A gyakorlati képzés vizsgálata a pedagógia alapképzésben

SZARKA EMESE – SZIVÁK JUDIT
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

VÁMOS ÁGNES

[*] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
vamos.agnes@ppk.elte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

Croiser és munkatársai szerint a felsőoktatás általában három szempontot érvényesít a szerkezeti reformok kapcsán: 1) A tanterv modernizálása; 2) A kezdő és bevezető szakasz szakmai relevanciáját erősítése, 3) A minőségbiztosítás erősítése (2007. 21. idézi: *Szolár,* 2009. 99.). Ezek érdekesek voltak akkor is, amikor egy oktatói csoport egy szak működésének vizsgálatával és reflektív fejlesztésével tett kísérletet a ciklusos képzés bevezetésére. A 2006-ban indult longitudinális kutatást a résztvevők először akciókutatásként, majd a körülmények sajátos alakulása és a kutatócsoport kutatás-stratégiai mozgása miatt résztvevői kutatásként, majd a kutatás zárásakor, 2011-ben professzionális tanulásként definiálták, amely magában foglalja a vizsgálat-alapú professzionális tanulást, akció-tanulást, gyakorlat-alapú tanulást és tanítást, reflektív gyakorlatot, mentorálást, együttműködő tanulást és team-tanítást. A kutatás öndefiníciós útja önmagában is eredmény, amely alátámasztja a szakirodalmi állításokat, ezek szerint a kutatások és tudományos kutatók társadalmi szerepéről való gondolkodásban új tudományelméleti, kutatás-elméleti paradigmák nyernek teret (*Halász,* 2001).

A felsőoktatás legtöbb szereplője 2006-ban szembesült a ciklusos képzéssel. Mivel a rendszer-innováció explicit implementációs stratégia nélkül indult, ezért indokolttá vált olyan kutatás, amely vizsgálja: 1) A Bologna-rendszerű felsőoktatást; 2) A tanulási eredmények kiépülését egy képzés keretei között; 3) A képzés problémáira és eredményeire adott válaszokat; 4) Szervezeti válaszokat és ágenseket a problémák leküzdésére; 5) Kutatási metodológiai repertoárt a felsőoktatás megismerésére.

A kutatás[*] során a 2006/2007. tanévtől kezdődően két BA évfolyamot követtünk, majd ezen eredmények alapján dekonstruáltuk, valamint újjáépítettük a szakot. A vizsgálat során az alábbi módszereket használtuk fel: kérdőív, csoportos interjú, dokumentumelemzés, forrásfeldolgozás, esettanulmány, résztvevői megfigyelés.

A főbb eredményekről 4 szimpózium-előadásban számolunk be: 1) A kompetencia alapú oktatás szemléletének megjelenése és terjedése; 2) Az együttműködés különböző szintjei, a szervezeti tanulás jellemzői egy új alapszak bevezetése során; 3) A „hallgatók hangja" a képzés beválásának megítélésében; 4) A gyakorlati képzés vizsgálata a pedagógia alapképzésben. A szimpózium-elnöki előadás az akciókutatás tudomány-elméleti kontextusát vázolja fel, s a kutatócsoport öt éves munkáját mutatja be.

Egy új szak implementálása és kutatással támogatott újjászervezése általánosítható tapasztalattal szolgál a felsőoktatásban zajló folyamatokról, s arról, hogyan lehet a fellépő problémákat erőforrásként használni, felértékelve azt a gyakorlóközösséget, amelyben a munka folyik.

[*] A kutatást a TÁMOP 4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0003 5. alprojekt, 4.pillér (4/26, 4/28) elemi projektjei támogatják.

A KOMPETENCIA ALAPÚ OKTATÁS SZEMLÉLETÉNEK MEGJELENÉSE ÉS TERJEDÉSE

KÁLMÁN ORSOLYA[*] – RAPOS NÓRA[**]

[*] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
orsolya.kalman@gmail.com
[**] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
rapos.nora@ppk.elte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

A bolognai folyamathoz való csatlakozás a felsőoktatásban felerősítette a kimenetközpontú tantervkészítést, a képzési területek tanulási kimeneteinek, szakmai kompetenciáinak átgondolását (pl.: *Biggs* és *Tang,* 2007; *Kennedy,* 2007; *Radó,* 2008). Ezzel párhuzamosan indult el a pedagógiai asszisztens képzés is, melynek folyamatos vizsgálatára, értékelésére szerveződött a szimpózium összefoglalóban bemutatott akció- és fejlesztő kutatás. E kutatás - fejlesztés során célunk volt: 1) a pedagógia asszisztensi kompetenciaháló intézményi szintű kidolgozása, a fejlesztés támogatása; 2) a képzésbe való beépítése; 3) a fejlesztés egyéni, intézményi és társadalmi szintű következményeinek végiggondolása; 4) a kompetenciaháló képzésre gyakorolt hatásainak nyomon követése.
A kompetenciaháló fejlesztési folyamata meghatározott szakaszokban és különböző szereplők bevonásával készült, így az alkalmazott módszerek az eredmények állandó újraértelmezésével és beépítésével fokozatosan formálódtak. A kompetenciaháló fejlesztéséhez alkalmazott módszerek[*]: 1) kérdőív hallgatói elvárásokról (n=47); 2) az oktatói tapasztalatokat feldolgozó egymást követő 2 kérdőív (n=18 és n=13); 3) oktatói kérdőív a pedagógiai asszisztensi tevékenységkörök tartalmi meghatározásához (n=53); 4) munkaadói kérdőív (n=6). A nyomon követéshez komplex hallgatói kérdőíves vizsgálat zajlott.
Az akciókutatásoknál ismert újraértelmezések során (*Clandinin* és *Conelly,* 2010) az alábbi eredményeket azonosítottuk a kompetenciaháló elkészítésén túl: 1) a fejlesztés során kialakult szervezeti szintű adatgyűjtési és értelmezési metódust a képzés működéséről, amely alapul szolgált a tájékoztatás, a vélemények felszínre hozásának és az oktatói együttműködés új formáinak elindításához; 2) a szakmai önállóság, a nézetek értelmezése felértékelődött a kompetenciafejlesztésben, s a fokozatosan hivatalos dokumentummá váló kompetenciahálóhoz kötődően; 3) a hallgatók személyes szakmai fejlődése és a kompetenciafejlesztés összekapcsolódása több ponton; 4) az oktatóktól jövő innovatív kezdeményezések beépülése a képzésbe a kompetenciák tervezése, fejlesztése és a fejlesztő értékelés területén.
A kutatási eredményeink hatása, felhasználási területei az alábbi problémakörök mentén összegezhetők: 1) a reflexió adta lehetőségek a fejlesztés intézményesüléséhez, az érintettek bevonódásának növeléséhez; 2) az ösztönözés lehetséges formái a felsőoktatás és a munka világa közti tartalmi együttműködés és a tanulási eredmények közös meghatározása érdekében; 3) a Bologna-folyamat során kialakult szakok integrálhatósága a képzési struktúrákba; 4) új mechanizmusok, szerepkörök, funkciók igénye a kompetenciafejlesztés képzési program szintjén történő értelmezéséhez.

[*] A kutatást a TÁMOP 4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0003 5. alprojekt, 4.pillér (4/26, 4/28) elemi projektjei támogatják.

AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS KÜLÖNBÖZŐ SZINTJEI, A SZERVEZETI TANULÁS JELLEMZŐI EGY ÚJ ALAPSZAK BEVEZETÉSE SORÁN

LÉNÁRD SÁNDOR [*] – KOPP ERIKA[**]

[*] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
lenard.sandor@ppk.elte.hu
[**] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
kopp.erika@ppk.elte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

A nemzetközi kutatások igazolják, ha egy szervezetben csak egy-két személy kezd valamilyen újításba, akkor a fejlesztés, a kezdeményezés gyakorta nem válik, az intézmény sajátjává, zárványként működik vagy elhal (*Mundry* és *Hergert,* 1990; *Hopkins,* 2002.). A változtatáshoz való viszonyukban, mind azok gyakorlati megvalósításában az egyének különböző fejlődési szakaszokon mennek keresztül, amelyekben más és más kerül figyelmük középpontjába, és ugyancsak eltérőek az igényeik is (CBA-modell). Jelentős mértékben segíti az innováció eredményes megvalósulását, ha a folyamat irányítói tisztában vannak a résztvevők aktuális igényeivel és annak megfelelő támogatásban részesítik őket (*Bognár,* 2004; *Fullan,* 2000), valamint releváns együttműködési formákat biztosítva elősegítik a tanuló szakmai közösségek alakulását (*Stál* és mtsai*,* 2006.), a szervezet tanulószervezetté válását (*Senge,* 2005). Az intézetünkben a 2006/2007. tanévben kezdték meg tanulmányaikat az első olyan pedagógia szakos hallgatók, akik már az új, három éves alapképzésben (BA) vesznek részt. A megváltozó és megújuló képzés a bekapcsolódó oktatók szorosabb együttműködési igényét, a hallgatók esetében pedig speciális támogatás igényét hozta felszínre. Az oktatói együttműködésnek különböző szintjeit különböztettük meg, a hallgatók esetében pedig bevezettük a mentorálást. A kutatócsoporton belül mi leginkább az alábbiakat vizsgáltuk: 1) Az új képzési struktúra elindulása, hogyan aktivizálja együttműködésre az oktatókat? 2) Mennyire sikerül a célokat, a tartalmat és követelményeit egyeztetni, egymásra építeni? 3) Mely kommunikációs formák segítik a legjobban az oktatók egymás közötti és az oktatók és hallgatók közötti eredményes együttműködést. Az oktatói együttműködés és a mentorálás hatékonyság elemzésének adatforrásai: a kutatásba való bekapcsolódás mélységére vonatkozó szándéknyilatkozatok, az online felületen mutatott aktivitás mennyiségi és tartalmi elemzése, a műhelyfoglalkozásokon való részvétel, és azok eredményei, a képzéssel és hallgatókkal kapcsolatos kérdőívek, adatgyűjtés segítésének mértéke. A kapott eredmények alapján fejlesztéseket indítottunk el a szervezet szintjén: 1) az oktatók együttműködését elősegítő online felület kialakítása, mely lehetőséget nyújt többek közt a tematikák megosztására, szervezési és tartalmi viták bonyolítására, a részeredmények, dokumentumok közzétételére, megvitatására; 2) megindult az egymásra épülő tantárgyak oktatóinak, és a mentorálást vállaló oktatók rendszeres műhelyfoglalkozása. A kutatás[*] eredményei azt mutatják, hogy a kutatócsoport által feltárt adatok és tapasztalatok fejlesztő hatással vannak az Intézet munkájára. Fontos az a tapasztalat is, hogy a tartós szervezeti változás, a működési mechanizmusok megváltoztatásához elengedhetetlen a kutatócsoport eredményeinek tudatosabb, rendszeresebb, vezetési szintű implementációja.

[*] A kutatást a TÁMOP 4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0003 5. alprojekt, 4.pillér (4/26, 4/28) elemi projektjei támogatják.

A „HALLGATÓK HANGJA" A KÉPZÉS BEVÁLÁSÁNAK MEGÍTÉLÉSÉBEN

DÓCZI-VÁMOS GABRIELLA[*] – GASKÓ KRISZTINA[**]

[*] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
gab.vamos@gmail.com
[**] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
gasko.krisztina@ppk.elte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

A szimpózium keretéül szolgáló kutatáson belül bemutatásra kerülő vizsgálataink közösek abban, hogy a hallgatókat helyezik a középpontba, a „hallgatók hangját" (*Miliband,* 2006) szeretnék megszólaltatni a képzéssel kapcsolatban. Ezekkel a vizsgálatokkal az volt a célunk, hogy feltárjuk azokat a képzés beválása szempontjából releváns hallgatói jellemzőket: a tanulási sajátosságokat, nehézségeket, a képzéssel kapcsolatos elvárásokat, elégedettséget és jóllétet. A képzésbe érkező hallgatók tanulási sajátosságait két kérdőív (*Oláh,* 2005; *Vermunt,* 1994 alapján *Kálmán,* 2009) segítségével mértük[*], melyekkel a tanulás számos komponense közül néhány affektív és metakognitív jellemzőt vizsgáltunk. A hallgatók képzéssel, tanulással kapcsolatos tapasztalatait, nehézségeit és a képzéssel kapcsolatos elvárásaikat a BaBe-kérdőív részkérdéseivel tártuk fel. Ezen kívül mindkét vizsgált évfolyammal kérdőívet töltettünk ki, melyben néhány nyílt kérdéssel gyűjtöttük össze a hallgatók véleményét a tárgyi környezetre, a követelményekre és vizsgákra, valamint az oktatói és hallgatói kapcsolatokra vonatkozóan. Elemzésünk tárgyává tettük továbbá a kurzusok során írt hallgatói önreflexiókat is. Eredményeink alapján az látszik, hogy 1) a hallgatók pozitív tanulással kapcsolatos érzelmekkel érkeznek a képzésbe, a tanulásra pedig úgy tekintenek, mint ami a tudás alkalmazására irányul; 2) A pedagógia alapszakra érkező hallgatókról elmondhatjuk, hogy tanulásuk affektív és metakognitív sajátosságai nem különböznek jelentősen egymástól; 3) A hallgatók általában elégedettek a tárgyi feltételekkel és a társas kapcsolatokkal, ugyanakkor a követelményekkel, a vizsgákkal, valamint az órarenddel és időbeosztással kapcsolatban kritikai véleményüknek is hangot adnak; 4) A belépő pedagógia szakos hallgatók motívumairól pedig megállapíthatjuk, hogy pályaképük definiálatlan, választásuk sok esetben nem releváns ismereteken alapul, és nagy arányban jellemzőek rájuk a téves, elsősorban a tanári szakmára irányuló elképzelések. A vizsgálatok eredményei a hallgatói sajátosságok és vélemények megmutatásával fontos forrását jelentették az akciókutatás által indukált fejlesztéseknek. A feltárt tanulási sajátosságok nem csak ahhoz szolgáltattak árnyalt képet, hogy megismerjük a hallgatók tanulását, de ahhoz is, hogy a hallgatókat tanulásról való tanulásukban is támogatni tudjuk, illetve megértsük nehézségeik dinamikáját, változásait. A tanulással és a képzésben való boldogulással kapcsolatos nehézségek feltárása abban segített, hogy rendszeresen újragondoltuk a hallgatók számára nyújtandó és nyújtható támogató eszközök és rendszerek szerepét a képzésben. A hallgatók képzéssel kapcsolatos elvárásainak és motivációinak feltárása nem csak a hallgatói populáció árnyaltabb megismerését tette lehetővé, hanem azoknak a bevezető, attitűd- és nézetformáló kurzusoknak az átgondolását is, amelyekkel a hallgatók döntően az első félévben találkoznak.

[*] A kutatást a TÁMOP 4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0003 5. alprojekt, 4.pillér (4/26, 4/28) elemi projektjei támogatják.

A GYAKORLATI KÉPZÉS VIZSGÁLATA A PEDAGÓGIA ALAPKÉPZÉSBEN

SZARKA EMESE[*] – SZIVÁK JUDIT[**]

[*] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
szarka.emese@gmail.com
[**] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
szivak.judit@ppk.elte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

A ciklusos képzés új helyzetet teremtett a munka világával való kapcsolatban. A diszciplinaritásból elmozdultunk a gyakorlati képzés felé (*Teichler,* 2009). Egyetemünkön 2008 óta vizsgáljuk az egyes gyakorlati kurzusok feladatainak koncepcióit, típusrepertoárjait és kompetenciák fejlesztésére gyakorolt hatását, az alapszak programfejlesztésének céljából.
Pedagógia alapképzésünkben meghatározó elemként járul a tanulás támogatásához egy folyamatszervezési támogatási rendszer (*Halász,* 2002). Szakirányainkon jelentős a gyakorlati képzés aránya (20, 30, 45 és 60 órás), amelynek során olyan a közoktatási feladatokat ellátó intézményeken belüli és kívüli helyszíneken szerezhetnek valós tapasztalatot a hallgatók, mint például múzeumok, színházak, alapítványok, egyesületek, folyóiratok és kutatóintézetek.
Ez a nagymértékű változatosság azt támogatja, hogy hallgatóink minél több típusú intézményben próbálhassák ki képességeiket. A gyakorlatok tanulásszervezésben betöltött kiemelkedő szerepe mellett hangsúlyos szempont a hallgatói igények felmérése és a helyszínek mérlegelése, a potenciális munkahelyek feltérképezése és a későbbi munkahelyi tapasztalatok megelőlegezése. A gyakorlatok szervezése és támogatása kapcsán alapvető cél az egyéni fejlődési út támogatása, s ehhez kapcsolódóan a személyes kompetenciák fejlesztése. A kutatás[*] célja a gyakorlatok szerepének és hatékonyságának vizsgálata a kompetenciafejlesztésben, valamint az eredmények hasznosítása a képzésfejlesztésben. Vizsgálatunk során elemeztük a gyakorlatok tematikus struktúráját, hogy feltárjuk a pedagógiai szakos kompetenciaháló elemei milyen mértékben és módon érvényesülnek a gyakorlati feladatokban, koherens módon támogatják-e a tanulási eredmények létrejöttét. Az eltérő gyakorlattípusok koherenciáinak vizsgálatára az oktatók és a hallgatók írásos kikérdezése (kérdőíves felmérés és reflektív naplók elemzése) segítségével került sor. Kutatásunk eredményeképpen megragadhatóvá és összehasonlíthatóvá vált a gyakorlatok tematikus struktúrája és a kompetenciafejlesztésben betöltött szerepe (elsőként készültek kompetencia- és feladattérképek). A vizsgálat feltárta, hogy több olyan iskolán belüli és iskolán kívüli gyakorlat van, ahol nagyon hasonló vagy éppen ugyanazt az elvégzendő feladatot kapják a hallgatók. Az egyensúly megtalálása azért is fontos, mert az eredmények azt mutatják, hogy a gyakran ismétlődő feladatok a kompetenciák meghatározott körét erősítik: alulreprezentált a segítő-támogató kommunikáció és a pedagógiai innovációk támogatása, míg a pedagógiai jelenségek felismerése, helyzetek teremtése és az együttműködés kompetenciája kiemelkedő értéket mutat. A 2011/2012-es tanévtől a hallgatói feladatok tartalmi egyeztetését, illetve a gyakorlóhelyek strukturáltabb megszervezését, továbbá a hallgatói feladatleltár nyomon követését tervezzük fejlesztési feladatként.

[*] A kutatást a TÁMOP 4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0003 5. alprojekt, 4.pillér (4/26, 4/28) elemi projektjei támogatják.

ÚJABB KUTATÁSOK A TÁNCPEDAGÓGIÁBAN

Elnök:

SZAKÁLY GYÖRGY
Magyar Táncművészeti Főiskola

Opponens:

NÉMETH ANDRÁS
Magyar Táncművészeti Főiskola, Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Művészképzés, mint „belügy". A táncoktatás igazgatásrendészeti szabályozásának fél évszázada (1897−1951)

BOLVÁRI-TAKÁCS GÁBOR
Magyar Táncművészeti Főiskola

A táncos írásbeliség és a mozdulat-gondolkodás komplex képességének összefüggései

FÜGEDI JÁNOS
Magyar Táncművészeti Főiskola

Kinek segít a tükör a tánctanulásban?

BERNÁTH LÁSZLÓ – DEÁK ANITA – SÉRA LÁSZLÓ
Magyar Táncművészeti Főiskola – Pécsi Tudományegyetem – Pécsi Tudományegyetem

Komplex művészetpedagógiai módszerek kiválasztási szempontjai és hatékonyságuk vizsgálata

MIZERÁK KATALIN
Magyar Táncművészeti Főiskola

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Tanulás, tudás

A szimpózium a Magyar Táncművészeti Főiskolán folyó alapkutatásokból, illetve az oktatásfejlesztés sajátos problémáiból mutat be néhány témát úgy, hogy a kutatási eredmények közvetlen visszacsatolást biztosítanak a köznapi oktatási gyakorlat számára is. Nemcsak tartalmukban, de módszereikben is változatosak – tartalomelemzés, többváltozós statisztikai eljárások – ahogyan az érintett kurzusok is.

Az első előadás történeti jellegű, célja annak a folyamatnak bemutatása, amelynek során Magyarországon megteremtődtek és kialakultak a nyilvános intézményes táncoktatás állami feltételei. A magyar táncművészetet a 20. század első felében az intézményesedés hiánya jellemezte, állami felelősségvállalás sem ideológiai, sem finanszírozási szempontból nem létezett. A tánciskolák működése nem oktatási, hanem rendészeti ügy volt.

A második előadás témája a mentális reprezentációk egy sajátos formája – ami *Paivio* kettős kódolási elméletének kiterjesztése, a logogének és imagének mintájára – a kinegének és ezek külső megjelenése, a notáció vagy táncjelírás.

A harmadik előadás egy speciális táncpedagógiai eszköz – a tükör – szerepét vizsgálja. A hagyományos táncoktatás része a tükör, amely a vizuális visszacsatolás segítségével hozzájárul a mozdulatok elsajátításához, finomításához. Az utóbbi néhány év kutatásai ellentmondó eredményeket hoztak abban, hogy valóban segít-e a tükör a tánctanulásban vagy éppen gátol. Az előadás egy empirikus munkát mutat be, amelyben táncos (több éve tanulja heti több órában) és nem táncos serdülők tükörrel, illetve tükör nélkül tanultak egy koreográfiát. A nem táncosok teljesítményét javítja a tükör használata, a táncosokét inkább rontja. Ez arra utal, hogy a korábbi, egymásnak ellentmondó eredmények hátterében az állhat, hogy a szakértők és a kezdők másként tanulnak.

A negyedik előadás azt mutatja be, miként szolgálhatják a nemzetközi oktatási gyakorlatban már bevált komplex művészetpedagógiai módszerek a magyar táncoktatás gyakorlati és elméleti tananyagának fejlesztését, helyet adva a kooperatív, kreatív, fejlesztő tanulási technikáknak. Azt vizsgáltuk, hogy az elért eredmények, a módszer integrálásával, milyen mérhető előrelépéseket hoznak a képzés gyakorlatában. A vizsgálat a dokumentumok tartalomelemzésére irányult. Emellett egy kérdőíves felméréssel (kontroll csoportokkal) azt is elemezzük, hogy ezek az új tudástartalmak, illetve aktivizáló módszertani megoldások, milyen többletet jelentenek a mindennapi iskolai munkában.

MŰVÉSZKÉPZÉS, MINT „BELÜGY”. A TÁNCOKTATÁS IGAZGATÁSRENDÉSZETI SZABÁLYOZÁSÁNAK FÉL ÉVSZÁZADA (1897−1951)

BOLVÁRI-TAKÁCS GÁBOR

Magyar Táncművészeti Főiskola
btg@mtf.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Az előadás célja annak a folyamatnak bemutatása, amelynek során Magyarországon megteremtődtek és kialakultak a nyilvános intézményes táncoktatás állami feltételei. A magyar táncművészetet a 20. század első felében az intézményesedés hiánya jellemezte, állami felelősségvállalás sem ideológiai, sem finanszírozási szempontból nem létezett. A tánciskolák működése nem oktatási, hanem rendészeti ügy volt.

1897-ben jelent meg e tárgyban az első BM-rendelet, majd 1906-ban és 1925-ben újraszabályozták a kérdéskört. 1926-ban állapították meg a 6 hónapos képzési idejű *Magyar Országos Táncmesterképző Tanfolyam* szabályzatát, amely az első államilag elismert tanfolyam volt.

1928-ban került sor a „ballet-tanítás” és a nyilvános tornatanítás szabályozására. 1929-től a Tanfolyamon már három szak létezett: általános táncmesteri, balett, valamint mozdulatművészeti. 1942-ben a BM az új nevén *Tánc- és Mozdulattanítóképző Országos Tanfolyam* általános tánctanítói szakát 2 éves időtartamúra, a mozdulattanítói szakot 3 évesre emelte. Az 1945-ben önállósított *Országos Mozdulatművészeti Tanítóképző Tanfolyamot* ugyanilyen képzési idővel alapították meg, míg az 1946-ban újjászervezett *Tánctanítóképző Országos Tanfolyam* általános tánctanítói szaka 2 év, balett szaka viszont 4 év időtartamú lett. A minisztertanács rendelete 1951-ben a táncoktatás és a tánciskolák felügyeletét az 1949-ben létrehozott Népművelési Minisztérium ügykörébe utalta. Ezzel megszűnt BM fél évszázados joghatósága.

Az eltelt fél évszázad alatt a BM szorosan együttműködött az 1891-ben alakult *Magyarországi Tánctanítók Egyesületével*, majd az 1921-ben alakult *Magyar Tánctanítók Országos Szövetségével*, illetve az 1928-ban alakult *Magyar Mozdulatkultúra Egyesülettel*.

A kutatásom során mindenekelőtt azzal szembesültem, hogy az eddigi, gyér számú és csak érintőleges feldolgozás kivétel nélkül hiányos és pontatlan, ezért a jogszabályok eredeti szövegéből kiindulva kutattam a kérdéskört, a teljesség igényével. Megkerestem az egyes fejlődési fordulópontokat, különös tekintettel a kultúrpolitikai és oktatáspolitikai összefüggésekre (pl. 1925: Testnevelési Főiskola megnyitása, 1945 után: táncműfaji átrendeződések stb.).

Meggyőződésem, hogy a táncoktatás belügyi szabályozása a művészeti nevelés történetének olyan sajátos, lezárt fejezete, amely önmagában is kutatható, de tanulságai hozzásegítenek az egész hazai táncművészképzés fejlődésének megértéséhez.

A TÁNCOS ÍRÁSBELISÉG ÉS A MOZDULAT-GONDOLKODÁS KOMPLEX KÉPESSÉGÉNEK ÖSSZEFÜGGÉSEI

FÜGEDI JÁNOS

Magyar Táncművészeti Főiskola
janosf@zti.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Tanulás, tudás

Az egyetemi szintre emelkedett táncpedagógus képzés magától értődően veti fel a táncos mozdulat tudatosságának vizsgálatát, amelynek alapján a terület pedagógiai stratégiái, kutatási irányai meghatározhatók, és amelytől várható, hogy jelentősen hat a táncpedagógia hagyományos formáira. Jelen elemzés elméleti alapja *Caroll,* valamint *Cattel* és *Horn* kognitív képességeket rendszerező munkái, *Caroll* és *Bandura* az emberi mozgásokat a tudatosság szempontjából vizsgáló kísérleti eredményei, hazai vetületként pedig *Csapó Benő* és *Nagy József* kognitív képességre vonatkozó publikációi.

Az irodalmi források által meghatározott gondolkodást sémák alapján a mozdulat-gondolkodás komplex képességének egyszerű képességei négy csoportba foglalhatók: 1) a mozdulat-konvertáló, 2) a mozdulat-rendszerező, 3) a mozdulatlogikai, valamint 4) a mozdulat-kombinatív képesség. E képességek meghatározása, összefüggéseinek és működésének feltárása egy lehetséges, korszerű táncpedagógia alapfeladata.

A belső reprezentációk *Paivio* által felállított kettős kódrendszeréből a nemverbális rendszer imagén elemét kinegénként szemlélve, valamint *Eysenck* mentális reprezentációs modelljében a külső „nyelvi" reprezentációs klasszifikációs elemet a tánc notációs rendszerének megfeleltetve juthatunk a mozdulat-konvertáló képesség külső szimbolikus (verbális és notációs), valamint a táncos belső tudás kapcsolódásának feltárásához. Megítélésünk szerint e képesség valamennyi rendszeres táncpedagógia alapja. A tánc valamely notációja nélkül a rendszerszerű táncos technikai képzést megalapozó mozdulat-rendszerező képesség fejlesztéséhez nincs út. Míg az eddig említett két képesség a táncpedagógia alapeleme, a további két rendszer, a mozdulatlogikai, valamint a mozdulat-kombinatív képesség fejlesztése már nem a reprodukáló, hanem az újraalkotó tudást, alapvetően a táncos kreativitást szolgálja. A táncos mozdulat kapcsán a logikát idegenszerű elemnek vélhetjük, de mind *Bíróné,* mind *Lange* felhívta a figyelmet a mozdulatok logikai szerveződésére. A mozdulat-kombinatív képesség tudatos fejlesztése ma elsősorban a kortárs táncirányzatok pedagógiájában (például *Angelus* által felvázoltak szerint) figyelhető meg. A két előző képesség erős megléte esetén ez utóbbi kettő a notációismerettől már kevésbe függhet.

KINEK SEGÍT A TÜKÖR A TÁNCTANULÁSBAN?

BERNÁTH LÁSZLÓ[*] – DEÁK ANITA[**] – SÉRA LÁSZLÓ[***]

[*] Magyar Táncművészeti Főiskola
bernath.laszlo@ppk.elte.hu
[**] Pécsi Tudományegyetem
deak.anita@pte.hu
[***] Pécsi Tudományegyetem
serlasz@yahoo.com

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Tanulás, tudás

A táncpedagógia szerteágazó sajátos problémáinak egyik speciális része a tükör szerepe az oktatásban. A kérdés egyszerű: a vizuális feedback a táncos testéről, mozdulatairól – használ-e, segíti-e a tanulás folyamatát, avagy akadályozza őt abban, hogy a belső kontrollra, belső jelzésekre figyeljen a tánc bemutatása közben. Ezt a problémát többféle sportágban is vizsgálták már, ugyanis a vizuális visszacsatolás által kapott információ a saját test mozgásáról hatással van egy-egy mozdulat kivitelezésére (*Carlton,* 1981). Újabban *Lynch* és munkatársai (2009) a *Pilates* egyik elemének megtanulását vizsgálták tükör általi megerősítés függvényében és nem találtak szignifikáns különbséget a tükörrel, illetve a tükör nélkül gyakorló csoportok között.

A táncban csak az utóbbi néhány évben kezdték vizsgálni a tükör szerepét, de egymásnak ellentmondó eredmények születtek, például *Dearborn* és *Ross* (2006) egy kutatásban 22 táncost teszteltek, akik átlagosan 13 éve táncolnak. A szerzők arra voltak kíváncsiak, hogy egy tánc kombinációnak a megtanulása, illetve előadása hogyan alakul, ha tükörrel történt a gyakorlás, vagy a nélkül. Eredményeik azt mutatják, hogy a kezdeti tanulás során a tükör jelenléte jobb előadást eredményezett az egy héttel későbbi reteszt alkalmával.

Egy másik kutatásban a szerzők kezdő balett-táncosokat vizsgáltak, azzal a céllal, hogy meghatározzák a tükör hatását az előadásra (*Radell, Adame* és *Cole,* 2003). A gyakorlás során a táncosokat két csoportban tanította ugyanaz a balettmester: 1) tükörrel, 2) tükör nélkül tréningeztek 14 héten keresztül. Az adatok elemzése szignifikáns emelkedést mutatott a tükör nélkül gyakorló csoporton belül az egyik elem kivitelezésében. A tükörrel tréningező csoportnál egyik elem tanulásánál sem volt szignifikáns különbség.

Saját vizsgálatunkban táncos és nem táncos serdülők vettek részt, akiknek egy 30 másodperc hosszúságú, hatszor nyolc ütemű koreográfiát kellett megtanulniuk. Ezután következett az első adatfelvétel (preteszt), majd egy 30 perces gyakorlás következett. A kísérleti személyek csoportjai véletlenszerűen a koreográfia első vagy második felét (azaz az első vagy a második 15 másodpercet, tehát háromszor nyolc ütemet) tanulhatták tükör előtt, a másik felét pedig tükör nélkül. A 30 perces gyakorlás után ismét egy, a pretesszttel megegyező teszt következett.

A videóra vett anyagokat 2 szakértő pontozta technikai és esztétikai mutató mentén. Az adatokat kovariancia analízissel elemezve, legfontosabb eredményünk az, hogy a tükör szerepe a tanulási folyamatban érdekesen alakult, a táncosok a tükör nélküli helyzetben teljesítettek jobban, míg a nem táncosok a tükrös helyzetben. Azaz a korábbi ellenmondó eredmények lehetséges oka az, hogy nem mindegy, ki használja a tükröt. Ez viszont a táncoktatásra nézve is hasznosítható eredmény.

KOMPLEX MŰVÉSZETPEDAGÓGIAI MÓDSZEREK KIVÁLASZTÁSI SZEMPONTJAI ÉS HATÉKONYSÁGUK VIZSGÁLATA

MIZERÁK KATALIN

Magyar Táncművészeti Főiskola
mizerak.katalin@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Tanulás, tudás

A kutatás arra keresi a választ, miként szolgálhatják a nemzetközi oktatási gyakorlatban már bevált komplex művészpedagógiai módszerek a magyar táncoktatás gyakorlati és elméleti tananyagának fejlesztését, helyet adva a kooperatív, kreatív, fejlesztő tanulási technikáknak. Azt vizsgáltuk, hogy az elért eredmények a módszer integrálásával, milyen mérhető változásokat hoznak a képzés gyakorlatában.
A vizsgálat alapfeltevése az volt, hogy a *Bevezetés a művészetpedagógia* című tantárgyba ágyazott multikulturális és interdiszciplináris projektek szisztematikus elemzése jelentős mértékben elősegíti a módszer tudatosságát. Az ennek alapján kialakított szisztematikus elemzés a hagyományos megközelítésnél eredményesebben fejleszti a hallgatók kompetenciáit (a tanulói személyiség fejlesztését, a tanuló csoportok, közösségek alakulásának segítését, fejlesztését, a tanulók műveltségének készségeinek, képességeinek fejlesztését a tudás felhasználásával a tanulási folyamat szervezését, irányítását, a pedagógiai értékelés változatos eszközeinek alkalmazását, valamint a szakmai együttműködést és kommunikációt).
A vizsgálat a felhasználni kívánt dokumentumok tartalomelemzésére irányult. A kialakított kategóriarendszer elsősorban annak feltárására vállalkozott, hogy a) a projektpedagógiai kísérletek miként adaptálhatók a képesség- és készségfejlesztés szolgálatában az alap- és középfokú, valamint a felsőfokú művészetoktatásban, b) az alkalmazott korszerű módszerek miként integrálhatóak a táncpedagógia szakmódszertani gyakorlatába. Emellett egy minimum 200 főre kiterjesztett kérdőíves felméréssel (konroll csoportokkal) arra kerestem a választ, hogy ezek az új tudástartalmak, illetve aktivizáló módszertani megoldások, milyen többletet jelentenek a mindennapi iskolai munkában. Az eredmények hitelesítéséhez felhasználom a *Mönks-Renzulli* teszt mellett egy szakspecifikusan (a táncpedagógiára kidolgozott) Tehetségfelmérő teszt szempontrendszerét is.
A kutatás első eredményei azt jelzik, hogy a projekt módszer állandó feed back-re kényszeríti a résztvevő diákokat és a tanárokat is. A projektekhez csatolt önreflexiók jelentősen hozzájárulnak ahhoz, hogy az iskola világában a tanárok és a diákok fejlesztő jellegű értékelésben és önértékelésben vegyenek részt. A visszajelzések alapján a projektek dráma- és színházpedagógiai, táncelméleti- és gyakorlati, valamint vizuális nevelési elemei a vártnál hatékonyabban beépültek intézménytől függetlenül az iskolai rituálék és a sokszínű oktatási gyakorlat és stratégiák elemei közé. Ugyanakkor az eddig „rejtett tehetséggondozást" irányítottá és pedagógiai-pszichológiai eszközökkel is ellenőrizhetővé tették.

MOBIL INFOKOMMUNIKÁCIÓS TÁMOGATÁS AUTIZMUSSAL ÉLŐ TANULÓK SZÁMÁRA: MÓDSZERTANOK ÉS EREDMÉNYEK A HANDS PROJEKTBŐL

Elnök:

GYŐRI MIKLÓS

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet

Opponens:

VIRÁNYI ANITA

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája Tanszék

Autizmus, speciális nevelési igények, infokommunikációs támogatás: a HANDS projekt kontextusa és módszertanai

KANIZSAI-NAGY ILDIKÓ – GYŐRI MIKLÓS

Autizmus Alapítvány, Budapest – Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet

Speciális nevelési igények, innovatív kutatási eszközök: a tekintetkövetéses módszertan alkalmazása a HANDS projektben

VÁRNAGY ZSOMBOR – GYŐRI MIKLÓS

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet – Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet

Egyéni támogatási szükségletek és kvantitatív hatásmérés: a Kísérleti Feladatanalízis módszertana és eredményei

STEFANIK KRISZTINA – ŐSZI TAMÁSNÉ

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája Tanszék; Autizmus Alapítvány – Autizmus Alapítvány, Budapest

Miért nélkülözhetetlen a komplex empirikus kutatásmódszertan? Integrált eredmények és érvek a HANDS projektből.

GYŐRI MIKLÓS – KANIZSAI-NAGY ILDIKÓ – STEFANIK KRISZTINA

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet – Autizmus Alapítvány, Budapest – Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája Tanszék, Autizmus Alapítvány

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

Az oktatás-nevelés számára a speciális nevelési igényeken belül is különleges kihívást jelentenek az autizmus spektrum zavarral élő személyek. E sajátos fejlődési mintázatot részben éppen olyan humán képességek jellegzetes kognitív és viselkedéses eltérései (korlátok és erősségek) jellemzik, amelyek egyébként az oktatási-nevelési folyamatokban kulcsfontosságúak: a társas megértés, a személyközi kommunikáció, az adaptív kognitív és viselkedéses kontroll, az észlelés atipikus szerveződése. A szimpózium egy széles nemzetközi kooperációban végzett interdiszciplináris kutató-fejlesztő munka (a HANDS projekt) eredményeiről számol be, amelynek célja részben mobil, részben web-alapú infokommunikációs támogató eszközök (szoftverrendszer) létrehozása volt, annak érdekében, hogy hatékonyan támogassuk ép intellektuális képességeket mutató, autizmussal élő serdülők és fiatalok társas, kommunikációs és mindennapi adaptációs képességeit és azok fejlesztését, elsősorban iskolai környezetben.

AUTIZMUS, SPECIÁLIS NEVELÉSI IGÉNYEK, INFOKOMMUNIKÁCIÓS TÁMOGATÁS: A HANDS PROJEKT KONTEXTUSA ÉS MÓDSZERTANAI

KANIZSAI-NAGY ILDIKÓ[*] – GYŐRI MIKLÓS[**]

[*] Autizmus Alapítvány
ildiko.kanizsainagy@gmail.com
[**] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet
gyorimiklos@elte.hu

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

Az autizmus spektrum zavar sajátos, egész életen át tartó fejlődési mintázat, amelyet részben olyan képességek kognitív és viselkedéses korlátai jellemzik, amelyek az oktatási-nevelési folyamatokban kulcsfontosságúak: így a társas megértés, a személyközi kommunikáció, az adaptív kognitív és viselkedéses kontroll, az észlelés atipikus szerveződése. Részben emiatt, az oktatás-nevelés számára a speciális nevelési igényeken belül is különleges kihívást jelentenek az autizmus spektrum zavarral élő személyek. Tovább nehezíti ezt a feladatot az, hogy az autizmus spektrum zavarok az egész életen végighúzódnak, nagy egyéni változatosságot mutatnak, gyakoribbak, mint korábban véltük, s az érintett személyek közt az átfogó intellektuális képességek szintjének teljes skáláját látjuk. Számos módon indokolható, hogy ennek az igen összetett pedagógiai kihívásnak részben sajátos, az autizmus spektrumra szabott infokommunikációs támogató eszközök kialakításával és alkalmazásával lehet megfelelni. Az előadásban bemutatjuk azokat a szakirodalmi elemzéseket, amelyek során egy nemzetközi támogató infokommunikációs kutatási-fejlesztési projekt, a HANDS projekt számára pszicho-edukációs szempontból igyekeztünk kijelölni a reális célokat, eljárásokat és kutatási módszertanokat. Négy területen elemeztük a rendelkezésre álló, elsősorban angol nyelvű szakirodalmat: 1) az autizmus spektrum zavarok sajátos kognitív-viselkedéses profilja; 2) az autizmus spektrum zavarok pszicho-edukációs megközelítései; 3) specifikusan az autizmus spektrum zavarok edukációs támogatására rendelkezésre álló infokommunikációs eszközök; 4) a hatékonyság-tesztelés módszertanai. Elemzéseink azt mutatták, hogy a rendelkezésre álló infokommunikációs támogató eszközök mellett egy további modell kidolgozása tűnik célszerűnek. Ezt „társas-támogató interfésznek” neveztük el. Ez a bevált pszicho-edukációs megközelítések alapelveit valósítja meg, oly módon, hogy a támogatást a lehető leginkább a kritikus fókuszhelyzetekbe vihesse a személy, s az elengedhetetlen, egyénre szabott pedagógiai szakértelmet nem maga a szoftverrendszer, hanem a támogatást a háttérből menedzselő szakember szolgáltatja. Egy ilyen rendszer kidolgozása szükségszerűen ciklikus kommunikáción alapuló interdiszciplináris kutató-fejlesztő munkát igényelt. A rendszer hatásainak és hatékonyságának több ciklusban történő tesztelésére kvalitatív és kvantitatív módszereket párhuzamosan alkalmazó, összetett interdiszciplináris módszertant dolgoztunk ki, amelyet az előadás részletesen ismertet. Amellett érvelünk, hogy a kidolgozott módszertan modell-értékű lehet hasonló kutatás-fejlesztési projektek számára. A kidolgozott módszertannal nyert empirikus eredményeket részletesen a szimpózium további előadásai mutatják be[*].

[*] A kutatást az alábbi projekt inspirálta és finanszírozta: ‘Helping Autism-Diagnosed teenagers Navigate and Develop Socially (HANDS)’, az Európai Bizottság 7. Keretprogramja támogatásával (7.2. téma, Hozzáférhető és inkluzív IKT.)

SPECIÁLIS NEVELÉSI IGÉNYEK, INNOVATÍV KUTATÁSI ESZKÖZÖK: A TEKINTETKÖVETÉSES MÓDSZERTAN ALKALMAZÁSA A HANDS PROJEKTBEN

VÁRNAGY ZSOMBOR[*] – GYŐRI MIKLÓS[**]

[*] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet
varnagyzsombor@gmail.com
[**] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet
gyorimiklos@elte.hu

Témakörök: Idegen nyelvi oktatás; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

Az előadás célja kettős: bemutatni egyrészt azt, hogy miként alkalmaztuk a tekintetkövetéses módszertant egy autizmus spektrum zavarral élő tanulóknak szánt mobil támogató eszköz tesztelésére; másrészt általánosságban is érvelni e módszertan relevanciája mellett oktatási helyzetek vizsgálatában. A HANDS projekt keretében létrehozott kognitív támogató eszközrendszer legfontosabb komponense egy mobil eszközön futó speciális alkalmazás. A mobil eszköz mindig a használó serdülő rendelkezésére áll, ezáltal hatékonyan közvetítve számára a nevelő által kívánt tartalmakat. Az eszköz egyrészt az adott pillanatban segít a felhasználójának elvégezni egy feladatot vagy eligazodni egy kritikus szituációban, másrészt tanítóként is funkcionál, explicit instrukciókat nyújtva az egyes tevékenységek elvégzéséhez, és a tanulást megerősítő jutalmazást alkalmazva. Figyelembe véve az autizmussal élő személyek atipikus és nagy egyéni változatosságot mutató figyelmi és észlelési folyamatait, kulcsfontosságú a mobil eszközön futó komponens felhasználói felületének tesztelése.
Erre a feladatra tekintetkövetéses módszertant alkalmaztunk, amely képes igen finom idői és téri felbontásban követni és rögzíteni egy személy vizuális figyelmi fókuszának mintázatait. Olyan sajátos interaktív-dinamikus feladathelyzetet állítottunk elő, amely a mobil eszköz valós használatához leginkább közel áll, de egyúttal laboratóriumi precizitást enged meg. Az autizmussal élő (n=10) és tipikusan fejlődő (n=10) serdülők a tekintet-követő berendezés képernyője előtt foglalva helyet úgy oldottak meg különféle, az autizmusra jellemző sajátos kognitív-viselkedéses nehézségek szempontjából releváns tartalmú feladatokat, hogy az instrukciókat a mobil eszközről kapták, és azzal folyamatos interakcióban dolgoztak. Az adatokat részben kvantitatív (statisztikai), részben intuitív-kvalitatív megközelítésekkel elemeztük. Az eredmények egyértelműen azt mutatják, hogy az autizmusra jellemző speciális figyelmi és észlelési folyamatok, többek között a figyelmi váltás nehézsége, valamint a részletek megfigyelésében való elmerülés, nem akadályozták meg az eszközzel történő eredményes feladatmegoldást. Emellett a finomabb elemzés során jól láthatóvá vált, hogy a résztvevők különböző mértékben hagyatkoztak a mobil eszköz felületének különböző információforrásaira. Ez összefüggést mutatott az egyedi figyelmi-letapogatási mintázatokkal, valamint a mobil eszköz használatában való jártassággal, az algoritmus működésének gyors elsajátításával. Részben vizsgálatunk eredményeire támaszkodva amellett érvelünk, hogy a megfelelően alkalmazott tekintetkövetéses módszertan fontos szerepet játszhat különféle oktatási helyzetek és eszközök sajátosságainak, hatékonyságának finom vizsgálatában[*].

[*] A kutatás főbb elemeit az alábbi projekt inspirálta és finanszírozta: 'Helping Autism-Diagnosed teenagers Navigate and Develop Socially (HANDS)', az Európai Bizottság 7. Keretprogramja támogatásával (7.2. téma, Hozzáférhető és inkluzív IKT.) A kutatás egyes szoftverfejlesztési elemei az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósultak meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1/B-09/KMR-2010-0003.

EGYÉNI TÁMOGATÁSI SZÜKSÉGLETEK ÉS KVANTITATÍV HATÁSMÉRÉS: A KÍSÉRLETI FELADATANALÍZIS MÓDSZERTANA ÉS EREDMÉNYEI

STEFANIK KRISZTINA[*] – ŐSZI TAMÁSNÉ[**]

[*] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája Tanszék; Autizmus Alapítvány
krisztina.stefanik@gmail.com
[**] Autizmus Alapítvány
oszitamasne@gmail.com

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

A pszichoedukációs beavatkozások hatékonyságának felmérése nagy kihívás az alkalmazott kutatás számára. Különösen igaz ez az autizmus spektrum zavarokban, ahol a klinikai kép, az erősségek és gyengeségek mintázata igen nagyfokú heterogenitást mutat. A HANDS támogatórendszer hatékonyságának vizsgálatakor egy módszertani paradoxont kellett feloldanunk: az eljárásnak objektívnek, kvantifikálhatónak, csoportszintű összehasonlításra alkalmasnak kell lennie, ugyanakkor az egyedi szükségleteket és különbségeket is figyelembe kell vennie. A HANDS támogatórendszer kvantitatív hatékonyságvizsgálatát három különböző szinten terveztük meg (lásd a szimpózium további előadásait). Jelen előadásunk célja, hogy bemutassa a hatékonyságvizsgálat harmadik, egyedi képességekre és viselkedésekre fókuszáló szintjét, az általunk kidolgozott Kísérleti Feladatanalízis módszerét, az ezzel nyert eredményeket, valamint az eljárás alkalmazása során szerzett tapasztalatokat.

A feladatanalízis módszere nem ismeretlen a viselkedéses megközelítésben dolgozó autizmus-tanárok számára. Lényege, hogy a lineáris algoritmusokra felfűzhető célviselkedéseket az individuális szükségleteknek megfelelően kis lépésekre bontja és a beavatkozás előtt és után értékeli ezek kivitelezését. Az eljárás új elme, hogy azt az experimentális módszertan keretrendszerébe illesztettük és egységes értékelési rendszert dolgoztunk ki hozzá. Az objektivitás, a precizitás és az összehasonlíthatóság érdekében részletes tanári útmutatót állítottunk össze. Minden felmérési alkalomról strukturált megfigyelési jegyzőkönyv és videofelvétel készült. A kvantitatív elemzés a célviselkedés egyes lépéseinek kivitelezéséhez szükséges promptok mélységére, míg a kvalitatív elemzés a gyermek emocionális válaszaira, kommentárjaira, a tanár egyéb megfigyeléseire és a beavatkozás tapasztalataira épült. A HANDS támogatórendszer tesztelésében résztvevő gyermekek egy almintájánál (n=14), és illesztett kontrollpárjaiknál (n=14) alkalmaztuk a Kísérleti Feladatanalízist. Prospektív vizsgálatunkban két mérési időpontban (beavatkozás előtt/után) két célviselkedést (önellátás/társas viselkedés) teszteltünk, két kontextusban (iskolai/iskolán kívüli).

Eredményeink azt mutatják, hogy a Kísérleti Feladatanalízis kiválóan alkalmas az egyszerűbb, lineáris algoritmusokra felfűzhető célviselkedésekre irányuló, pedagógiai jellegű beavatkozások eredményességének tesztelésére. A HANDS támogatórendszer, mint az autizmus specifikus, protetikus környezet mobil és digitális kiterjesztése az individuális viselkedések szintjén is ígéretesnek bizonyult[*].

[*] A kutatást az alábbi projekt inspirálta és finanszírozta: 'Helping Autism-Diagnosed teenagers Navigate and Develop Socially (HANDS)', az Európai Bizottság 7. Keretprogramja támogatásával (7.2. téma, Hozzáférhető és inkluzív IKT.)

MIÉRT NÉLKÜLÖZHETETLEN A KOMPLEX EMPIRIKUS KUTATÁSMÓDSZERTAN? INTEGRÁLT EREDMÉNYEK ÉS ÉRVEK A HANDS PROJEKTBŐL.

GYŐRI MIKLÓS[*] – KANIZSAI-NAGY ILDIKÓ[**] – STEFANIK KRISZTINA[***]

[*] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet
gyorimiklos@elte.hu
[**] Autizmus Alapítvány
ildiko.kanizsainagy@gmail.com
[***] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája Tanszék, Autizmus Alapítvány
krisztina.stefanik@gmail.com

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

A HANDS projekt nemzetközi kutatási-fejlesztési kooperációban alakított ki olyan új szoftver-rendszert, amely mobil digitális eszközökön futva segíti autizmus spektrum zavarral élő, magasan funkcionáló tanulók társas, önellátási és egyéb készségeinek fejlődését és fejlesztését iskolai és azon kívüli kontextusokban, s egyben a szakember oldaláról is támogatja az egyénre szabott pedagógiai munkát. Az előadás célja összegző jelleggel bemutatni a végső prototípus empirikus teszteléséből származó főbb eredményeket, különös hangsúllyal azokon a belátásokon, amelyek kifejezetten a plurális módszertani megközelítésből, a különféle módszertanok eredményeinek egymásra történő leképezéséből származtak. A tesztelés fókuszában számos, önmagában is összetett kérdés, illetve ezek összefüggései álltak: így az eszközrendszer kvantitatívan demonstrálható hatékonysága az autizmusra jellemző viselkedésmintázatok több szintjén; a használati szokások egyéni sajátosságai; a sikeres esetek egyéni, kvantitatív jellemzőinek azonosítása. A tesztelés nemzetközi kontextusban, 4 helyszínen történt (Dánia, Egyesült Királyság, Magyarország, Svédország), országonként 1−1 autizmus-specifikus alapszintű oktatást nyújtó intézményben. Összesen 60, autizmus spektrum zavarral diagnosztizált, ép intellektuális képességekkel rendelkező 10 és 16 év közötti gyermek vett részt a tesztelésben; 27 fő a teszt-, 13 és 20 fő pedig két, számos paraméter mentén illesztett kontrollcsoportban. A rendszer végső prototípusának vizsgálata számos belátással szolgált; az előadás azokra fókuszál, amelyek kifejezetten a különféle módszertanok eredményeinek integrálásából származnak. Míg a hatékonyságot vizsgáló kvantitatív eljárások csoport-szinten nem hoztak markáns eredményeket, a tekintet-követéses technika fontos tanulságokkal szolgált a mobil felhasználói felület kialakításának részleteiről, részben a kvalitatív technikák tették lehetővé a sikeres esetek azonosítását, s az autizmus spektrum zavarokban pedagógiai szempontból is különösen fontos egyéni különbségek, individuális tapasztalatok és igények feltárását. Eredményeink nem csak azt jelzik, hogy az információs technológiának, s ezen belül a részben mobil technológiáknak a jövőben fontos szerep juthat a speciális nevelési igényű tanulók egyénre szabott oktatásában-fejlesztésében-támogatásában, de erősen arra mutatnak, hogy ezen edukációs technológiák kialakítása és tesztelése során kifejezetten a plurális és integrált módszertani megközelítés látszik célravezetőnek[*].

[*] A kutatást az alábbi projekt inspirálta és finanszírozta: 'Helping Autism-Diagnosed teenagers Navigate and Develop Socially (HANDS)', az Európai Bizottság 7. Keretprogramja támogatásával (7.2. téma, Hozzáférhető és inkluzív IKT.)

ÚJ TÉMÁK ÉS MÓDSZERTANI TÖREKVÉSEK A NEVELÉSTÖRTÉNETI KUTATÁSOKBAN

Elnök:

AMBRUSNÉ KÉRI KATALIN
Pécsi Tudományegyetem

A magyar pedagógiai lexikonok „tankönyv-képe" − A tankönyvi szócikkek tematikus vizsgálata

MOLNÁR-KOVÁCS ZSÓFIA
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Az itáliai quattrocento festészete gyermekkortörténeti aspektusból – ikonográfiai elemzés

ENDRŐDY-NAGY ORSOLYA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Az iskolai hazárdjátékkal kapcsolatos vélekedések a századfordulón

SZŰCS KATALIN – BASKA GABRIELLA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Rabok oktatása a börtönökben Magyarországon történeti megközelítésben

KERESZTY ORSOLYA – FEHÉR KATALIN
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

A MAGYAR PEDAGÓGIAI LEXIKONOK „TANKÖNYV-KÉPE" – A TANKÖNYVI SZÓCIKKEK TEMATIKUS VIZSGÁLATA

MOLNÁR-KOVÁCS ZSÓFIA

PTE Bölcsészettudományi Kar Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola
kzso11@gmail.com

Témakörök: Tanulás, tudás

A tankönyvi definíció fejlődési ívének koncentrált és strukturált áttekintési lehetőségét kínálják az időről időre kiadott pedagógiai lexikonok és enciklopédiák. Az előadás – a változó tendenciák megragadására összpontosítva – a magyar pedagógiai lexikonok „tankönyv" című szócikkeit veszi górcső alá. A vizsgálat, mely – a korai lexikonkísérletektől (a 19. század második felétől) napjainkig bezárólag – a tankönyvi szócikkek több szempontú analízisének megvalósítására törekszik, mindenekelőtt a címszavak felépítését, a terjedelmi kereteket, a tankönyvi szinonimákat és jelzőket, a tankönyvtípusokat, a tankönyv-illusztráció kérdéskörét, illetve a (szak)irodalmi ajánlásokat tárja fel.
A „tankönyv" fogalmi leírása – a hét magyar pedagógiai lexikont és enciklopédiát számba véve – csupán a három fő pedagógiai lexikonban (*Magyar Pedagógiai Lexikon*, 1933; *Pedagógiai Lexikon*, 1979;. *Pedagógiai Lexikon*, 1997) kapott teret; a 19. század végi, illetve a 20. század eleji kiadásokban nem találkozunk ez irányú törekvésekkel. A tankönyvhasználatot, az (iskolai) tankönyvterjesztést és a kereskedelmi forgalomba hozatalt övező kérdéskör áttekintő bemutatása azonban két további lexikon, illetve enciklopédia (*Az Elemi Népoktatás Enciklopédiája* és a *Magyar Tanítók Lexikona*) tárgyát is képezi. A második világháborút követően vette kezdetét a tankönyvkutatás, illetve a tankönyvelemzések lehetséges fogalomkörének szisztematikus feltárása, összegyűjtése és lejegyzése, a definíciós bázis rendszerbe szedett áttekintése és közzététele a hazai pedagógiai lexikonok hasábjain. A címszavak a kiadások előrehaladtával egyre gazdagabb szókészlettel jellemzik a tankönyvet; a szinonimák és jelzők használata, valamint a tankönyvtípusok besorolása egyre differenciáltabb és összetettebb. A tankönyvi szócikkeket záró (szak)irodalmi ajánlások a lexikonok megjelenésének idején a tankönyvi kérdéskör releváns, szelektált bibliográfiáját képviselték. A tankönyvi címszavakhoz pedig további szócikkek is kapcsolódnak, melyek strukturáltabb fogalmi apparátust tárnak fel.

AZ ITÁLIAI QUATTROCENTO FESTÉSZETE GYERMEKKORTÖRTÉNETI ASPEKTUSBÓL – IKONOGRÁFIAI ELEMZÉS

ENDRŐDY-NAGY ORSOLYA

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
endrodyorsolya@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Művészeti nevelés, vizuális kultúra

Az itáliai quattrocento festészete kiválóan alkalmas arra, hogy a középkori és a reneszánsz gyermekkép változásait nyomon kövessük, változatosságát bemutassuk. Előadásomban két képelemzési paradigma – melyeket *Erwin Panofsky*, illetve *Ulrike Mietzner* és *Ulrike Pillarczyk* neve fémjelez – segítségével mutatom be *Andrea Mantegna* Madonna az alvó Kisdeddel, *Piero della Francesca* Senigalliai Madonna, illetve *Domenigo Ghirlandaio* Nagyapa unokájával című képek lehetséges jelentésrétegeit. A fenti metódusokon kívül bemutatok egy lehetséges harmadik paradigmát, amely a festmények gyermekképének dekódolásában segít.
A kutatás célja, rávilágítani arra, hogyan lehet egy alapvetően művészettörténeti segédtudományt – az ikonográfiát – a gyermekkor-történeti kutatásba beemelni, mivel a képi dokumentumok elemzésével árnyalt képet rajzolhatunk a lehetséges gyermekkorokról.
A gyermekkor-történeti kutatásban fontos a hermeneutikai szemlélet megjelenése, ezért a téma kibontásához elengedhetetlennek érzem a quattrocento festményeinek megvizsgálását interdiszciplináris aspektusokból (különösen kiemelve a neveléstudományi, művészettörténeti és művészetelméleti, vizuális kommunikációs megközelítéseket).
Saját képelemzési metódusomban *Panofsky* és *Mietzner* munkáin túl felhasználom a hazai eredményeket is, így *Moholy-Nagy László* és *Géczi János* elemzéseit is. A vizuális kommunikáció szerteágazó szakirodalmából a következő lehetséges irányokat tártam fel: képelmélet, vizuális szociológia, színelmélet, színtörténet, vizuális design.
Ha elfogadjuk azt a tételt, hogy a képek a történelem cserépdarabkái, akkor a képek elemzésével, sikerülhet ezeket a cserépdarabkákat újra összeilleszteni és a sokszor csak atomnyi elemekből kirajzolni a koherens történelmi folyamatot, így a gyermekkor-történeti szempontból oly fontos, de még nem elég mélyen feltárt középkori és reneszánsz gyermekképbe is betekintést nyerhetünk. A kutatás közelebb vihet annak megértéséhez is, hogy miért nem beszélhetünk egyetemes gyermekképről sem a középkor sem a reneszánsz esetén, illetve segíthet annak a problémának a kibontásában, hogy érdemes-e a két időszakot elhatárolni egymástól, és ha igen, akkor milyen sarokkövek mentén.

AZ ISKOLAI HAZÁRDJÁTÉKKAL KAPCSOLATOS VÉLEKEDÉSEK A SZÁZADFORDULÓN

SZŰCS KATALIN[*] – BASKA GABRIELLA[**]

[*] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar
szucs.katalin@gmail.com
[**] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
omnibus15@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Gyermek- és ifjúságvédelem

A kutatásunk célja, hogy egy a századforduló idejéről származó iskolai fegyelmi tárgyalás dokumentumainak elemzésén keresztül bemutassuk a korabeli erkölcsi nevelés megvalósulásának gyakorlati sajátosságait.
Az I. Kerületi Magyar Királyi Állami Főgimnázium egy 1899. évi fegyelmi tárgyalásának teljes ügyrendje került a birtokunkba, ami dokumentálja a tantestület vizsgálati eljárását egészen a tanulók kihallgatásától a tantestületi értekezletig, s a Vallás-és Közoktatásügyi Minisztérium állásfoglalását, illetve jóváhagyását az iskolai határozat kérdésében.
Kutatásunkban a tiltott hazárdjáték megjelenésének körülményeit, a vizsgálat és a fegyelmi tárgyalás folyamatát rekonstruáljuk. Elemezzük a résztvevő pedagógusok sajátos szerepértelmezését, a pedagógiai gondolkodásuk nyomán megjelenő gyermekfelfogás jellemző elemeit és sajátosságait, a családkép alakulását. A dualizmus oktatáspolitikája nyomán a gimnáziumokban előirányzott erkölcsi neveléshez kötődően vizsgáljuk a „bűn" fogalmának interpretációit, s a büntetés folyamatához kapcsolódó jellemző cél- és eszközrendszert.
A dokumentumszövegek a gyermekre jellemzően úgy tekintenek, mint a család és a társadalom egzisztenciális létének biztosítékára. A nevelés folyamatában a társadalom, az iskola és a szülő érzelmi és anyagi befektetései a közösségi célokat szolgálják elsősorban. A társadalmi érdekek beteljesítéséhez kötődik a folyamatos erkölcsi önfejlődés és tökéletesedés kívánalma. A gyermekfelfogás mellett vagy inkább annak részeként kidomborodni látszanak a család és az iskola kapcsolatáról való gondolkodás sajátosságai is; előtérbe kerülnek a szülői és a gyermeki szerepek, a hozzájuk tartozó jogok és kötelességek. A nyugodt és biztonságot nyújtó családi élet felértékelődése, annak – a későbbi iskolai vétségeket megelőző – garanciaként kezelése szorosan kötődik ahhoz a 19. századi folyamathoz, amely során a polgári család a civil társadalom építőkövévé vált.
1899-ben a gimnáziumi tantestület még távol áll a már bontakozó herbarti iskolakritikától, esetkezelésükben a gyermeki individuum szerepe csekély mértékű, az iskolai közösség célja az elkövetett „bűn" szankcionálása, a további vétségek megelőzése, és a gyermek hasznos tagként történő integrálása a társadalomba.

RABOK OKTATÁSA A BÖRTÖNÖKBEN MAGYARORSZÁGON TÖRTÉNETI MEGKÖZELÍTÉSBEN

KERESZTY ORSOLYA[*] – FEHÉR KATALIN[**]

[*] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
keresztyorsolya@gmail.com
[**] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
astra50@t-email.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Neveléstörténet, reformpedagógia

A börtönökben élő rabok nevelése és oktatása, reintegrációja fontos állami és társadalmi kérdés volt már a dualizmus kori Magyarországon. A börtönélet során megvalósuló, elsősorban a központi hatalom által előírt és szabályozott oktatás, nevelés és művelődés egyik fontos célja a rabok társadalomba való visszailleszkedésének elősegítése volt. Az elméleti keretet meghatározó, a Foucault-i értelemben vett hatalmi felügyelet nem elnyomó és destruktív, hanem „hasznos" hatalomként, az egyének produktivitását jelöli meg célként (*Foucault*, 1990). A tér és az idő hatékony felosztásával – melynek keretében folyt a művelődés, tanítás, munka a korabeli börtönökben – a testek pontosan megszabott és kontrollált működése figyelhető meg.
A kutatásban – részletes nemzetközi kitekintéssel – tárgyaljuk elsősorban a dualizmus korának főbb, a rabok oktatására irányuló pedagógiai mozgalmait, majd azok hatását a magyarországi helyzetre. Arra keressük a választ, hogy hogyan és milyen módszerekkel valósult meg a felnőtt rabok oktatása és nevelése a börtönökben. Elsődleges források, levéltári anyagok és a sajtó írásainak elemzése alapján mutatjuk be a börtönökben rendelkezésre álló művelődési, tanulási, és nevelési lehetőségeket, a rabok által végzett munka nevelő hatásába vetett hitet. Az elemzés során külön kitérünk a nők korabeli börtönéletének jellemzőire, valamint a nőknek – elsősorban a biológiai érvelés alapján − a rabok reintegrációjában való meghatározó szerepére.
Tárgyaljuk a korban egyre inkább elterjedő rabsegélyező és fegyencóvó egyletek működését, melyek a társadalomból kikerült, attól elzárt rabok rehabilitációját segítették elő társadalmi mozgalmak útján, melyben kiemelt szerepet tulajdonítottak a korban egyre nagyobb számban megjelenő nőegyleteknek.
A börtönökben folyó nevelés, oktatás és művelődési lehetőségek vizsgálata egy tágabb kutatás része, mely arra keresi a választ, hogy hogyan és milyen módon szervezték meg a felnőttek művelődési lehetőségeiket a különböző korszakokban Magyarországon, és ezzel párhuzamosan milyen „felülről irányított" kezdeményezések.

A TANÁRI PROFESSZIÓ NAPJAINKBAN

Elnök:

LANNERT JUDIT
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A tanárság útján

KÖCSÉNÉ SZABÓ ILDIKÓ
Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ Művészeti, Nevelés- és Sporttudományi Kar Pedagógia és Pszichológiai Intézet

A jövő tanárképzéséért

BUDA ANDRÁS
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományok Intézete

A tanári professzionalizáció folyamata

SÁNTHA KÁLMÁN
Kodolányi János Főiskola

Nemek a képzésben és az oktatásban

ROSTÁS RITA
Apor Vilmos Katolikus Főiskola

VIKI: az iskolák változásra, innovációra való képességének, nyitottságának mérése. Hiánypótló mérőeszköz.

BÉKÉSI KÁLMÁN
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A TANÁRSÁG ÚTJÁN

KÖCSÉNÉ SZABÓ ILDIKÓ

NyME Savaria Egyetemi Központ Művészeti, Nevelés- és Sporttudományi Kar
szildi@mnsk.nyme.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Tanulás, tudás

A pedagóguskutatással foglalkozó szakemberek körében ma már általánosan elfogadott az a megállapítás, hogy a tanárrá válás folyamata nem fejeződik be a diploma átvételével, hanem folytatódik a gyakorló szakemberek életében (*Huberman, Groundauer* és *Marti*,1993; *Falus*, 2001, 2004; *Furlong* és *Maynard*, 1995; *Nagy*, 2004). Nemzetközi és hazai kutatások egyaránt felhívják a figyelmet arra, hogy a pályán eltöltött évek során a tanárok tudása, tevékenysége tovább fejlődik, életpályájuk különböző szakaszokra bontható, amelynek jellegzetes vonásai vannak (*Berliner*, 2001, 2005; *Bullough*, 1997; *Delores* és *Westerman*, 1991; *Falus* 2004, 2006; *Nagy* 2004). Hazai törekvések is irányulnak arra, hogy a tanári életpálya konkrétan leírhatóvá váljon, annak szintjei a tanári kompetenciákból kidolgozott sztenderdek segítségével meghatározhatók legyenek. Hasznosak lehetnek tehát azok az információk, amelyek a tanári pálya fejlődési folyamatairól számolnak be. A tanári pálya szintjeinek mind pontosabb megismerése és leírása fontos lehet a képzéssel foglalkozó szakemberek és a mentorok számára is, akik segítik és követik a jelölteket és kezdő tanárokat a pálya első szakaszaiban. Az emberrel és társadalommal kapcsolatos kutatásokban a jelenségek bonyolultsága és összetettsége miatt a XX. századtól egyre nagyobb arányban jelent meg a minőségi elemzések igénye (*Ehmann*, 2002; *Krippendorff*, 1995; *László*, 2005; *Szabolcs*, 2001). Ez érzékelhető azokban a pedagóguskutatásokban is, ahol a tevékenység és gondolkodás összefüggéseit, a tanárok kognitív struktúráit, azok változásait kívánjuk feltárni (*Dudás*, 2005, 2007; *Hercz*, 2005; *Köcséné,* 2005, 2007; *Sántha*, 2005, 2007; *Szivák*, 2002).

A fenti alapvetésekre építve terveztük kutatásunkat, amely leíró jellegű, kvalitatív metodikájú, követéses vizsgálat. Egy végzős tanárjelölt, később gyakorló tanár útját követtük a képzéstől nyolc éves tanárságáig. Négy évenként (2003, 2007, 2011) történt adatfelvétel, amelyet egy teljes tanítási egységre terjesztettünk ki. Mindhárom felvétel azonos évfolyamon, azonos tantárgyból és témakörből készült. A tanóra előtt megkértük a tanárt, hogy általunk megfogalmazott kérdésekre válaszolva írja le a tanóra tervezési folyamatát, majd filmfelvételt készítettünk a tanítási folyamatról, végül pedig a támogatott felidézés segítségével visszanéztük a felvételt és rögzítettük a reflexiókat. A sort minden alkalommal egy félig strukturált interjúval fejeztük be, amely a tanításról, tanárról, életútról szólt.

A tartalomelemzés (*Glaser* és *Strauss*, 1967; *Krippendorff*, 1995; *Pandit*, 1996; *Silverman*, 1993) után információt kaphatunk arról, hogy a) mi a tanár gondolkodásának és cselekvésének irányultsága, tárgya; b) tájékozódhatunk a tanár tanítását befolyásoló szempontok mennyiségéről; c) a fentiekhez kapcsolódó gondolatokról és attitűdökről; d) illetve mindezek változásáról. Képet kaphatunk továbbá a tervezés, a tanítási folyamat és a reflexió koherenciájáról is.

A JÖVŐ TANÁRKÉPZÉSÉÉRT

BUDA ANDRÁS

DE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományok Intézete
buda.andras@arts.unideb.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Az oktatással sok baj van. Sokak szerint a legnagyobb probléma az, hogy bár közvetlen bevételt csak nagyon keveset termel, az oktatási rendszer finanszírozása meglehetősen költséges. Ráadásul a rendelkezésre álló összeg elosztásához nem lehet objektív szempontokat használni, hiszen egy közepes érettségi mögött lehet, hogy eredményesebb iskolai munka húzódik meg, mint egy országos versenyen elért helyezés mögött. Mindez annak köszönhető, hogy az oktatási intézményekben folyó munka rendkívül összetett, soktényezős, a rendszer egyes elemei közötti kapcsolat bonyolult. Az összefüggéseket sokféle módon vizsgálták már (pl. *Hanushek*, 2003; *Falus*, 2006; *TALIS* 2009; *Réthy*, 2011), és sokan jutottak a 25 országra kiterjedő OECD vizsgálat megállapításához hasonló eredményre: „Az oktatási rendszer csak olyan jó, mint a tanárok, akik alkotják." (*Barber-Mourshed*, 2007) Kiemelten kell(ene) tehát a tanárképzés területére koncentrálni és elindítani olyan változásokat, melyek a pedagógusokon keresztül teszik jobbá iskolarendszerünket. Nem szabad elfelejtenünk ugyanakkor azt, hogy a változások eredménye sokszor csak évek, olykor évtizedek múlva lesz mérhető. Ennek ellenére a mai napig heves viták zajlanak a Bologna-rendszerű tanárképzés bevezetésével kapcsolatban, olykor még abban sem értenek egyet a résztvevők, hogy rendelkezünk-e már elegendő tapasztalattal a véleményalkotáshoz, hiszen csak jövőre végeznek azok a nappalis hallgatók, akik az új rendszerben szerzik meg tanári diplomájukat.

A tisztánlátás segítésére szerveztünk kutatást a Debreceni Egyetemen, melyben azokat a hallgatókat kérdeztük, akik az elmúlt két évben tanár szakos kurzusokat vettek fel. 2011 tavaszán a Neptun rendszeren keresztül kértük a hallgatók segítségét a vizsgálathoz, egy online elérhető kérdőív kitöltésére buzdítva őket. Végül 63 nappalis és 68 levelezős hallgatótól kaptunk értékelhető válaszokat. Bár nyilvánvalóan a két csoport életkora, tapasztalatai jelentősen eltérnek, több kérdésre hasonlóan válaszoltak. A pedagógusképzés szükséges időtartamát 4−5 évben határozták meg, bár mindkét csoportban megjelentek ettől eltérő értékek is. Forma tekintetében a döntő többség egyértelműen a nappali képzésre voksolt, de a levelezős hallgatók megengedőbbek, ezt a formát többen csak az első diploma megszerzéséhez tartják szükségesnek, az újabb diploma már levelezős képzésben is elképzelhető számukra. A pedagógusképzésbe történő belépéshez a válaszadók jelentős része szükségesnek tart valamilyen szűrést, legyen az szóbeli vagy írásbeli, ezeken főként a pályaalkalmasságot, a rátermettséget és a motiváltságot vizsgálnák. Nappalis válaszadóink közül néhányan különböző gyakorlati vizsgát is javasolnak, míg a levelezősök közül többen tartanak szükségesnek erőteljesebb szaktárgyi szűrést illetve a belépési feltételeken szigorítanának.

Az előadás részletesen kívánja bemutatni a felmérés eredményeit, melyek az intézményi hasznosuláson túl segítséget jelenthetnek vitás pontok tisztázásához is.

A TANÁRI PROFESSZIONALIZÁCIÓ FOLYAMATA

SÁNTHA KÁLMÁN

Kodolányi János Főiskola
skalman@uranos.kodolanyi.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A pedagógussá válás folyamatának vizsgálatában kiemelt figyelem illeti a tanári tevékenység elemzését. A reflektív gondolkodásra, a nézetekre vonatkozó elméletek mellett előtérbe kerültek a tanári fejlődés szakaszait elemző koncepciók is, amelyek a professzionális teljesítmény vizsgálatát teszik lehetővé (Kognitív háromszakaszos elmélet, Területhez kötött tanulási modell, Tanári fejlődés heurisztikus modellje, Tanári tevékenység differenciálódásának Houston modellje). A kutatás elméleti bázisát a Houston-modell adja, amely a tevékenység fejlődését az egyedi tevékenységi elemek, majd a komplex akciósémák reprodukálásának szintjén és a pedagógiai kompetencia terén vizsgálja.
A kutatás célja a tanári professzionalizáció elemzése egy pedagógus esetén. A vizsgálat kezdeti problémaköre szerint a pályán eltöltött idő függvényében a pedagógiai tudás egyre differenciáltabbá válik, így a pedagógus képes lesz a tanult sémák kontextusfüggő alkalmazására. A pedagógus szakmai életútját végzős tanárjelölt korától követtük nyomon, a tevékenységét háromévenként elemeztük. A mintát hozzáférésen alapuló stratégiával választottuk ki. Az előadás a pályán eltöltött első hat év tapasztalatairól számol be.
A kutatást a kvalitatív kritériumkatalógus szerint építettük fel, a Seidman-féle mélyinterjút és a kötött reflektív napló módszerét alkalmaztuk. A tartalomelemzést az ATLAS.TI szoftver segítette. A kódolás megbízhatósági mutatóját intrakódolással határoztuk meg. A kutatás során érvényre jutott a trianguláció.
Az előadás a reflektív naplók eredményeit mutatja be. A naplókészítés során a pedagógus a következő kérdésekre reflektált: Mit csinálok jól? Honnan tudom, hogy így kell tennem? Mivel vannak gondjaim? Miért? Hol hibázom? Milyen fejlődési lehetőségeim vannak? A 6. év utáni napló tartalmi kategóriái – különös tekintettel a módszerek, a munkaformák, az értékelés, a fegyelmezés, a kollegiális reflexió témakörökre – jelzik a pedagógiai tudás differenciálódását, továbbá a pedagógusképzésre, a tanári pályára vonatkozó reflexiók is számottevően változtak. A tartalmi kategóriákat a kritikus-nem kritikus és a ritkán megjelenő-gyakran megjelenő tengelyeken ábrázolva megállapítható, hogy a kritikus motívumok fókuszában a módszertani kultúra változása áll. Módosulás tapasztalható a gyakran megjelenő kritikus motívumoknál is, itt a 6. év végére a reflexiók központi elemeit a továbbképzés és az önképzés alkotják. A 3. év és a 6. év utáni naplókban hasonlóság a gyakran megjelenő, nem kritikus motívumoknál található, a reflexiók mindkétszer a fegyelmezésre vonatkoznak.
A reflexiók során a pedagógusban olyan rendszer formálódhat, amely képes átfogni a tanári tevékenység egészét. Ehhez nélkülözhetetlen a reflektív munkakultúra kialakítása és az ebben szakmai segítséget nyújtó kollégák jelenléte az iskolában[*].

[*] A kutatást az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíja támogatta.

NEMEK A KÉPZÉSBEN ÉS AZ OKTATÁSBAN

ROSTÁS RITA

Apor Vilmos Katolikus Főiskola
rostas@avkf.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

Fontos feltérképeznünk a pedagóguspályát választók neveléssel kapcsolatos nézeteit, hisz a pedagógusokról, a családi nevelésről éveken keresztül gyűjtjük a személyes tapasztalatainkat. Valódi szerepcsere következik be, amikor diákból átlépünk a másik oldalra. A beépült, mélyen rögzült, sokszor nem is tudatos vélekedésminták hatással vannak rá, hogy miként rendezzük az újonnan érkező ismereteket, befolyásolják automatikus reagálásainkat.
Ezért vizsgálatom egyik célkitűzése, hogy megismerjem milyen kép él a pedagóguspályára készülő hallgatókban, milyen szimbólumokkal írják le választott hivatásukat. Ehhez azt a feladatot adtam diákjainknak (eddig közel 250 hallgatót kérdeztem meg), hogy fejezzék be: „A tanító olyan, mint…" ; „Az óvónő olyan, mint…" és „A szociálpedagógus olyan, mint…", kezdetű mondatokat néhány szóval, majd összehasonlítottam egymással ezeket a képeket, melyek elemzésében külön figyelmet szentelek annak, hogy találhatók-e nemre jellemző utalások közöttük.
A Statisztikai Hivatal és a saját képzőintézményünk adatait felhasználva megnézem, milyen a nemek aránya a képzés és az alapfokú oktatási intézményekben dolgozó pedagógusok között. Természetes, hogy óvónőkről és tanítónőkről beszélünk. A munka nemek szerinti differenciálódását közvetíti anyanyelvünk, vannak női jelentésű szavaink (pl. dajka, nővér, gondozónő). A nevelés korai szakaszában, a gyermekek mintegy 10 éves korukig csak elvétve találkoznak férfi mintával a másodlagos szocializációs színtereken, melyet kiegészít az a tény – melynek részletes kifejtésére nem teszek kísérletet az előadásban –, hogy a válások számának növekedésével időlegesen a családokból is hiányozhat az apafigura. Hogy reagálnak a férfi nélküli helyzetekre a kisfiúk? Elfogadják-e modellként, példaképként – ahogy a pályára készülők azt feltételezik, látni vélik – a női tanítókat, vagy inkább elfordulnak már korán még az iskolától is, és lázadoznak a női minta ellen?
Erre a kérdésre keresünk választ a kisiskolásokat önjellemzésre kérve, majd a fiúk és lányok önképét egymással összevetve. (Kósáné Ormai Vera: Milyen vagyok? című kérdőívének értékelése alapján kétmintás t-próbával kerestük a szignifikáns különbségeket a fiúk és lányok vélekedése között). Óramegfigyeléseink arra irányulnak, hogy van-e különbség a tanítási órákon a pedagógusok fiúk és lányok felé irányuló kommunikációjában (általunk szerkesztett óramegfigyelési jegyzőkönyv adatait elemezzük).
Az eddigi 23 tanítási órán végzett megfigyelés alatt azt tapasztaltuk, hogy a fiúk uralják a terepet az iskolában, és kimutathatóan bekövetkezik némi elfordulás már az alsó tagozat végére. Arra a kérdésre tehát, hogy jó-e az nekünk, ha csak egy nem van jelen gyermekeink életének korai szakaszaiban, az iskolába lépést követő időszakban, határozott NEM a felelet, az „egyneműség" hozzájárulhat a fiúk iskolától történő elfordulásához.

VIKI: AZ ISKOLÁK VÁLTOZÁSRA, INNOVÁCIÓRA VALÓ KÉPESSÉGÉNEK, NYITOTTSÁGÁNAK MÉRÉSE. HIÁNYPÓTLÓ MÉRŐESZKÖZ.

BÉKÉSI KÁLMÁN

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
bekesi.kalman@gmail.com

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Az oktatás eredményességének javulásához − bármit is értsünk pontosan eredményességen − szükséges feltétel a változás, fejlődés iránti nyitottság, készen állás, a döntéshozóktól a kutatói szakmán át a gyakorló pedagógusokig. A változtatás nem elhatározás kérdése, hanem elkerülhetetlen folyamat, kényszer. A fejlesztő célú beavatkozások egyik kulcskérdése, hogy a döntéshozók, iskolavezetők, pedagógusok milyen mértékben és milyen szempontból készek a döntési, cselekvési szokásaik megváltoztatására.

Hiány mutatkozik hazánkban az olyan, pszichológiai és neveléstudományi tudást egyaránt felhasználó, validált mérőeszközök területén, amelyek *bizonyítottan érvényes és megbízható* adatokkal tudnának szolgálni a kitöltő oktatási változással, megújulással kapcsolatos nyitottságáról. Léteznek külföldi eredetű, lefordított-adaptált eszközök, illetve nem validált, szakértői csoportok által összeállított kérdőívek: ezek azonban nem alkalmasak a validált tesztek kiváltására.

Az általunk kifejlesztett "VIKI" eszköz első skálája *Albert Bandura* én-hatékonyság (self-efficacy) konstruktumán alapul[*].

A kutatás távlati célja több elméleti megközelítést integráló mérőeszköz létrehozása, amely erős validitási és megbízhatósági mutatókkal rendelkezik. Szűkebb cél jelen esetben én-hatékonysági skála kifejlesztése volt. A 152 kérdésből álló kérdéssort több mint 600 pedagógus és iskolavezető töltötte ki. Mérőeszközünket a vonáselméleti alapon álló Big Five Inventory (BFI) "Nyitottság" skálájával validáltuk. A validálás során kiválogattuk a statisztikai elemzés alapján legjobban működőnek bizonyult kérdéseket. Olyan skálát képeztünk, amelynek látszat validitása, konvergens validitása és diszkriminancia-validitása is erős. E folyamat során tehát erős validitású, 10 perc alatt kitölthető mérőeszközt hoztunk létre, amely szűrni tudja azokat a válaszolókat, akik nem válaszolnak konzisztensen. A VIKI-nek pedagógusokra és iskolavezetőkre alkalmazható változata is rendelkezésre áll.

Három jól definiálható faktort kaptunk:

1. Az egyén innovativitása a környezetében;
2. Az egyén személyes innovativitása;
3. Az innovációk terjesztésének képessége.

A VIKI alkalmazása hozzájárulhat a neveléstudomány elméleti tudásbázisának bővítéséhez, ugyanakkor gyakorlati célokra is alkalmazható:

- országos/helyi kérdőívekbe illeszthető;
- minőségi, mérőszámokban kifejezhető információt nyújt a kitöltők változásra való nyitottságáról;
- eredményei összevethetők egyéb változókkal, mint pl. a kitöltők iskolájában az innovációik sikere/kudarca, az innovációk költséghatékonysága stb.;
- használatával azonosíthatók adott iskola innovatív csoportjai, vagy a térség/ország innovatív iskolái.

A mérőeszköz továbbfejlesztése, valamint reliabilitásának és validitásának további tesztelése folyamatban van.

[*] A kutatást részben az ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskolája támogatásával valósítottuk meg.

A TANULÁS ÚJ FORMÁI A XXI. SZÁZADBAN

Elnök:

JÓZSA KRISZTIÁN
Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet

A blog mint a hálózati tanulás eszköze a pedagógusképzésben. Tanár- és tanuló- reprezentáció tanári és hallgatói blogokban

FODORNÉ TÓTH KRISZTINA
Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar

A nonformális tanulás során szerzett informatikai tapasztalatok felmérése

DANCSÓ TÜNDE
Kodolányi János Főiskola

Az autonóm tanulás szerepe felnőttkorban

JUHÁSZ ERIKA
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Program

Egyéni különbségek szerepe a tanulásban − a tanulási stílus

TÓTH PÉTER
Óbudai Egyetem

A BLOG MINT A HÁLÓZATI TANULÁS ESZKÖZE A PEDAGÓGUSKÉPZÉSBEN. TANÁR- ÉS TANULÓ-REPREZENTÁCIÓ TANÁRI ÉS HALLGATÓI BLOGOKBAN

FODORNÉ TÓTH KRISZTINA

PTE Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar
ftoth.krisztina@feek.pte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; IKT, e-learning, távoktatás

A tanulási célú blogok nem csupán az online kapcsolattartás és informálódás eszközei, hanem számos modern pedagógiai módszerhez kapcsolható eszköztár elemei is: az oktatói évfolyam, vagy csoportblogoktól a többszerzős hallgatói blogokon át a személyes tanulási naplókig többféle kombinációban segíthetik akár a táv, akár a többé-kevésbé hagyományos tanulási folyamatokat (*Rahman*, 2006; *Ollé*, 2011). A blogok lassú beszivárgása a felsőoktatás egyes szegmenseibe – több más, interaktív, a social webhez sorolható eszközzel egyetemben (*Ferriter*, 2009) – hozzájárul a tanár- és diákszerepek konnektivista vagy kooperativista szemléletű újraértelmezéséhez (függetlenül attól, hogy az e-learning átfogóbb vagy szűkebb, szigorúbb vagy minimalista definíciójából indulunk ki (*Benedek*, 2003; *Georgiev*, 2004; *Kozma*, 2004; Kovács, 2007).
A hálózati kommunikációs „klíma" (*Wallace*, 2006) saját kódjával, szituatív és interakciós szabályaival időről időre ütközik a hagyományos magyar oktatási gyakorlat helyzeti normáival és szerepelvárásaival. Ennek az ütközésnek egy tettenérési helye a tanulói és a tanárszerep reprezentációja az online szövegekben, különös tekintettel a tanulási célú, a sokoldalú interaktivitást támogató és bátorító felületeken, mint a közösségi oldalak és szolgáltatások általában, azon belül különösen az üzenőfalak, a fórumok és a blogok.
A tanulási naplókban, akár a felnőtt tanulók (akik például gyakorló tanárok), akár a pedagóguspálya egy speciális elágazására készülő egyetemi hallgatók (például andragógus hallgatók) írják őket, a tanár- és tanulószerep sajátos átrendeződése megy végbe az elektronikus tanulástámogatás perspektívájával való találkozás során. A hallgatói, illetve tanár-tanulói blogok tartalom- és kollokációelemzése a „tanár" és „tanuló" lexikai elemekre és ezek szinonimáira összpontosítva meglepő eredményeket tár fel. A 60+25 tanulási célú blog bejegyzéseinek tanúsága szerint a „főállású" tanulók, noha már maguk is felnőttek, nehezebben vonatkoztatnak el a hagyományos, instruktív tanárképtől, nehezebben egyeztetik össze a hálózati partneri aktivitást a tanárral, illetve az oktatói szereppel kapcsolatos elképzeléseikkel, tapasztalataikkal és elvárásaikkal, mint az elektronikus tanulási folyamatban tanulóként részt vevő tanárok. Utóbbiak – bár a tanártársadalomnak valószínűleg csak egy kisebb szegmensét képviselik – rugalmasan reflektálnak mind saját módszereikre, kommunikációs stílusukra és helyzeti szerep-tevékenységeikre, mind pedig az online tanulói aktivitás eléjük kerülő helyzeteire. A tanulási folyamat résztvevőinek szükségszerű partner-viselkedésére mindkét csoport igen nyitott, azonban a gyakorlatban az aktív tanárok sokkal inkább felismerik és kihasználják az ebben rejlő lehetőségeket. Ezek az eredmények összhangban állnak a konnektivista-hálózati tanulásszervezés korlátaiként is leírható tényezőkkel (*Kulcsár*, 2009, 2011; *Ollé*, 2011): a tanulási rutin, motiváció és élethelyzet minőségi-fokozati jellemzőivel.

A NONFORMÁLIS TANULÁS SORÁN SZERZETT INFORMATIKAI TAPASZTALATOK FELMÉRÉSE

DANCSÓ TÜNDE

Kodolányi János Főiskola
dancso.tunde@gmail.com

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A nonformális tanulás eredményességének mérése és elismerése növelheti a kulturális értékeket, erősítheti a társadalmi kohéziót, fokozhatja a gazdasági versenyképességet, javíthatja az életminőséget (*Golding, Brown* és *Foley*, 2009).
A formális képzések megvalósítása során a nonformális tanulásból származó eredmények integrálása rugalmassá alakítja a képzések tartalmát és módszereit. A képzések hatékonysága érdekében érdemes felmérni, hogy milyen állandósult tudásra lehet építeni, mely készségek begyakorlására kell több időt szánni, és a célok elérését mely oktatási módszerek szolgálják a legjobban. Felsőoktatási intézményünkben a nonformális tanulás során szerzett tapasztalatok felmérését csoportos mintavételi eljárás alkalmazásával, saját fejlesztésű, nyílt kérdéseket tartalmazó elektronikus kérdőívvel végeztük el. A számítógép használatára vonatkozó kérdések négy csoportot alkotnak, amelyekkel az alábbiakra keressük a választ: (1) milyen informatikai ismereteket szereztek és mely programok használatát sajátították el az eddigi képzések során, (2) milyen szoftvereket és eszközöket használnak otthon, (3) milyen tapasztalatuk vagy elképzelésük van a munkahelyi számítógép-használatról, (4) milyen reális igényeik vannak a képzésekkel kapcsolatban. A válaszok kifejtését további alkérdések segítették.
Eredményeink szerint az Y generáció tagjai a formális képzések során elsősorban az irodai szoftverek instruktív tanítási módszereken alapuló használatát sajátítják el, otthon rendkívül sokféle informatikai eszközt alkalmaznak, de az autodidakta módon fejlesztett tudás nem elegendő a felsőoktatási követelmények teljesítéséhez. A megosztott információknak egyre nagyobb szerepe van, ezért a közösségi oldalakon zajló szocializációs folyamatok nagyon sok lehetőséget tartogatnak a formális oktatás támogatására. A hallgatók elvárásai az előző formális képzéseken szerzett tapasztalataikhoz kötődnek, de a munka világának kapujában erőteljesebben igénylik a minőségi képzést és a képzéssel összefüggő szolgáltatásokat. Eredményeink olyan információkat tartalmaznak, amelyek az igényességre törekvő oktatók részére nélkülözhetetlenek. Az előzetesen megszerzett tudás hasznosítása, az eredmények interpretálása hozzájárulhat az egyes kurzusok hatékonyságának és eredményességének javításához.
Az előzetes tudás felmérése átalakíthatja a tanulási folyamatot, támogathatja a reálisabb önértékelés kialakítását, elősegítheti a tapasztalatok átértékelését (*Stevens, Gerber* és *Hendra*, 2010). Az eljárás arra ösztönözheti a képzésben résztvevőket, hogy újraértékeljék és összegezzék az elért teljesítményeiket, reálisabban jelöljék ki tanulási céljaikat és motiváltabbak legyenek azok elérésében. A felmérés során alkalmazott eljárásaink és eredményeink mintaként szolgálhatnak a nonformális tanulás során szerzett tudás felmérése, integrálása és a kurzusok hatékonyságának növelése érdekében végzett vizsgálatokhoz.

AZ AUTONÓM TANULÁS SZEREPE FELNŐTTKORBAN

JUHÁSZ ERIKA

DE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Program
juhasz.erika@arts.unideb.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

„A számítógép használatát, pontosabban a számítógépen való írást, szerkesztést úgy tanultam meg, hogy leültem a gép mellé, amit megvettem, mihelyt kapható volt, olvastam a használati tanácsokat, és írni kezdtem. Ha valamit nem tudtam megoldani, felhívtam egy hozzáértőnek számító barátomat, és megkérdeztem. Amikor egyre sikeresebbnek éreztem magam, merészebb akciókat kezdtem. A legrosszabb az volt, amikor egy több napon át írott szöveget örökre kitöröltem a gépből a programokkal együtt." – meséli egy középkorú tanár. Talán kevesebb fáradsággal, kevesebb kudarccal meg lehet tanulni a géphasználatot az iskolában vagy egy speciális tanfolyamon. Ennek ellenére gyakorta előfordul, hogy ezt a módszert választjuk bármilyen okból. Ebben az esetben autonóm tanulásról van szó.

Az OTKA által támogatott „A felnőttkori autonóm tanulás és tudáskorrekciós elköteleződés"[*] kutatásunkban autonóm tanulásnak azt tekintjük, amikor a tanulást saját maga kezdeményezi a tanuló, és önálló, irányított tanulási programot valósít meg, utánajár olyan dolgoknak, amelyekre nem jól emlékszik, ellenőrzi meglévő ismereteit, felfrissíti korábban megszerzett tudását saját elhatározása alapján. Ez az autonóm tanulás éppúgy kapcsolódhat a felnőtt munka vagy tanulási tevékenységéhez, mint a hobbijához és a közvetlen mindennapjaihoz, legyen szó akár az öltözködésünk megújításáról, akár egy új recept kipróbálásáról.

Kutatásunkban ezeket a tanulási módokat és tartalmakat kívántuk feltérképezni a kérdőívezés (N= 1244 fő) és az interjúkészítés (mélyinterjú 16 fővel) klasszikus módszereivel. Azt gondoljuk, hogy ezek az ismeretek, készségek, kompetenciák, amelyekre az egyén a fenti módon tesz szert, kiegészítik az iskolarendszerben és az azon kívüli rendszerekben történő tanulásokat, ismeretszerzéseket, a kompetenciák bővítéseit, és felnőttkorban különösen jelentős szerepük van. Nyilván nem pótolja egyik a másikat, és az is kérdéses, hogy be lehet-e, be kell-e csatornázni a formális képzési jogosítványokba, tanúsítványokba. Mégis fontosnak tartjuk, hogy az egyén a tudatában legyen annak, hogy tanulása egész életen át tartó akkor is, ha nem hivatalos-formális, hanem önállóan megszervezett utakon történik. Ennek tudatosítása a tanulás autonóm formáit vállalássá teszi, és hozzájárul az egyén és összességében a társadalom életminőségének javításához. Előadásomban a kutatás eredményeinek segítségével kívánom bemutatni a felnőttkori autonóm tanulás szerepét: a munkahelyen, a formális tanulási színtereken és a mindennapi élet vonatkozásában.

[*] A kutatást az OTKA K63555. sz. projektje támogatta.

EGYÉNI KÜLÖNBSÉGEK SZEREPE A TANULÁSBAN − A TANULÁSI STÍLUS

TÓTH PÉTER

Óbudai Egyetem
toth.peter@tmpk.uni-obuda.hu

Témakörök: Szakképzés; Tanulás, tudás

A pedagógiai és a pszichológiai kutatások egyik kiemelt prioritása az iskolai tanulás. Az irodalomkutatás során áttekintettük a legfontosabb tanuláselméleteket, tanulásmodelleket, majd ezeket integrálva fogalmaztuk meg a tanulás holisztikus modelljének első vázlatát, amely az adottságok – szabályozók – eredmények kapcsolatrendszerben írja le a tanítás-tanulási folyamatot. Átfogó kutatásunk általános célkitűzése e folyamatmodell komponenseinek a tanulás eredményeire, eredményességére gyakorolt hatásának a feltérképezése volt.
A tanulás eredményességét sokszor csak kognitív dimenzióban értelmezzük, nem szabad azonban elfeledkeznünk az affektív és az önszabályzó tényezők meghatározó szerepéről sem.
Az önszabályozó tanulás szintjén a tanuló képes célorientáltan megtervezni és szükség esetén módosítani az alkalmazni kívánt tanulási stratégiáit, módszereit. Több más tényező mellett ebben fontos szerepet játszik a tanulási stílus, amely bizonyos tanulási stratégiák alkalmazása iránti beállítódásként értelmezhető.
A komplex kutatás célja volt, hogy megállapítsa a budapesti szakközépiskolai tanulók kompetenciamérésekkel és PISA-vizsgálatokkal is igazolt gyenge közepes kognitív teljesítménye mögött milyen érzelmi-akarati indikátorok húzódnak meg, és azok milyen hatást gyakorolnak a tanulás eredményességére. Jelen tanulmányban a Kolb-féle tanulási stílus kérdőívre kapott eredményekből a szakközépiskolai oktatás számára levonható következtetéseinket mutatjuk be.
A kutatás során egyidejűleg alkalmaztunk normatív és ipszatív vizsgálati modellt. A reprezentatív longitudinális vizsgálatban évfolyamonként 700−900 tanuló vett részt. Az online kérdőív felvétele osztálykeretben, tanári felügyelet mellett zajlott. A mérésben közreműködő tanárok tanév eleji felkészítésében a Mérei Ferenc Intézet közreműködött *Béky Gyuláné* vezetésével. A kapott eredmények szöveges értékeléséről mind a tanuló, mind pedig az osztályfőnök közvetlenül a kérdőív kitöltését követően tájékoztatást kapott.
A kutatás egyik részterülete, a tanulási stílus kapcsán az alábbi megállapításokat tehetjük.

- A Kolb-féle kétdimenziós modellben a szakközépiskolai tanulók nagyobb számban preferálták a konkrét tanulnivalóra épülő, saját aktív tapasztalatszerzésükön nyugvó tanulási szituációkat, melyek jelentősége a tanulmányok előrehaladtával növekedett.
- A négyrégiós modellben a tanulók 35−45%-a egy év múlva is ugyanazt a tanulási stílus besorolást kapta. A kilencrégiós modell, épp a tengelykörnyéki „határesetek” kezelése miatt stabilabb eredménnyel szolgált (50−60%).
- A tanulmányi idő előrehaladtával növekedett a konvergens, valamint csökkent a divergens és az asszimiláló stílusú tanulók aránya.
- Az egyes szakterületek vonatkozásában sikerült elkülöníteni a leginkább és a legkevésbé jellemző tanulási stílusokat.
- Amíg az alkalmazkodó tanulási stílus aránya lányok körében magasabb, mint a fiúknál, addig a konvergens stílus esetében éppen fordított a helyzet.

TANULÁS, TUDÁS, INFORMÁLIS TANULÁSI FORMÁK

Elnök:

KAPOSI JÓZSEF
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Önszabályozó tanulás – értelmezési módok a kutatási metodológiák tükrében

KOVÁCS ZSUZSA
Kaposvári Egyetem

Az adaptív stratégia-választás pedagógiai relevanciája

CSÍKOS CSABA – STEKLÁCS JÁNOS
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet – Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar

A televízió szerepe az egyének szocializációjában, a kritikai szemlélet kialakításának szükségessége

KENYERES ATTILA ZOLTÁN
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Andragógia Tanszék

Natural Europe: egy nemzetközi projekt, melyben a múlt értékei a jövő pedagógiáját szolgálják

VÁSÁRHELYI TAMÁS
Magyar Természettudományi Múzeum

ÖNSZABÁLYOZÓ TANULÁS – ÉRTELMEZÉSI MÓDOK A KUTATÁSI METODOLÓGIÁK TÜKRÉBEN

KOVÁCS ZSUZSA

Kaposvári Egyetem
kova.zsuzsa@gmail.com

Témakörök: Motiváció, önszabályozás; Tanulás, tudás

Az utóbbi évtizedek egyik leginkább kutatott témája és gazdagodó érdeklődési területe lett annak megértése, hogyan irányítja, szabályozza a tanuló saját tanulási tevékenységét az iskolában és az iskola keretein kívül. A változatos, gyakran eltérő nézőpontok érvényesítése a kutatásokban, valamint a kutatási eredmények gazdagsága napjainkra az önszabályozó tanulás egy terjedelmes, egyben komplex területét hozta létre, amelynek áttekintése majdhogynem lehetetlen feladatnak tűnik, pontosan körülhatárolt szempontok nélkül aligha lehetséges.
Az előadás a szakirodalom egy sajátos elemzésének a bemutatására törekszik, történeti aspektust követve vázolja az önszabályozó tanulás értelmezési kereteit kiemelve a főbb kutatási koncepciókat, metodológiákat, módszereket és eszközöket.
Az önszabályozó tanulás elemeit feltáró kutatások céljainak és módszereinek történeti megközelítése sajátos képet mutat. Kezdetben az önszabályozás metakognitív aspektusait és a kognitív stratégiák megfelelő alkalmazását igyekeztek feltárni kérdőívek és strukturált interjúk segítségével, míg a későbbi mérőeszközök tartalom- és helyzetspecifikussá váltak és egyre fontosabb szerepet játszott a motiváció valamint az érzelmek alaposabb megismerése is az önszabályozással összefüggésben. Ezek a törekvések az önszabályozó tanulást sajátosságként (aptitude) értelmezték, míg napjaink kutatási törekvéseit a tanulási és tanítási környezet és az ebben megjelenő önszabályozó tanulás egyedi sajátosságainak a feltárása jellemzi, amely az önszabályozó tanulás, mint aktivitás (event) megközelítésre alapoz. Míg a sajátosságként értelmezett önszabályozó tanulás mérésekor alapvetően kvantitatív kutatási metodológia szemléletmódja és módszerei, eszközei érvényesültek és játszottak szerepet, addig a kvalitatív kutatás-metodológia változatos módszer- és eszközrendszere képezte az önszabályozást cselekvésként felfogó kutatások alapját.
A nemzetközi és hazai szakirodalom áttekintése, a kutatásmódszertani tapasztalatok alapján történő strukturálása az értelmezési módok gazdagságára, a kutatási metodológiák változatosságára hívja fel a figyelmet az önszabályozó tanulás területén. Az egyes kutatási tradíciók, irányzatok értelmezésében ugyanakkor helyénvalónak tűnik a „kaleidoszkóp” hasonlat alkalmazása, miszerint az egyes kutatási metodológiák az eltérő feltevéseikkel, metodológiai és szemléleti hátterükkel, erősségeikkel és gyengeségeikkel, hasonlóan a kaleidoszkóphoz, eltérő oldalait mutathatják meg ugyanannak a kutatási területnek, különböző arcait fedhetik fel a „valóságnak”, így nem ellentétei, hanem kiegészítői egymásnak.

AZ ADAPTÍV STRATÉGIA-VÁLASZTÁS PEDAGÓGIAI RELEVANCIÁJA

CSÍKOS CSABA[*] – STEKLÁCS JÁNOS[**]

[*] Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
csikoscs@edpsy.u-szeged.hu
[**] Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar
steklacs@gmail.com

Témakörök: Tanulás, tudás; Kognitív fejlődés és fejlesztés

Az adaptív stratégia-használat fogalma mintegy 25 éves konstruktum, amelynek fő forrásai Payne, Bettman és Johnson (1988), később pedig Siegler és Lemaire (1997) munkái.
A stratégia-használat kifejezést tudatos, a problémamegoldás folyamatának tervezési, nyomon követési és ellenőrző fázisaihoz kapcsolódó tevékenységek leírására használjuk. Több szempontból (pl. döntéshozatali kognitív erőfeszítés) a tervezési folyamatok stratégiai elemei kitüntetett jelentőségűek. Egy adott feladat – legyen az egy matematikai művelet elvégzése vagy egy olvasmány szövegének megértése – többféle tanulói stratégiával elvégezhető.
Kétjegyű számok összeadására például részletes laboratóriumi kísérletek különböző stratégiák használatát mutatták ki (ld. *Siegler*, 1989). Hasonlóan, az olvasás területén egyes esetekben a „bal felső saroktól jobb alsóig" olvasás stratégiája célravezető, míg más esetekben a szöveg átfutása vezet eredményre (*Pressley* és *Gaskins*, 2006).
Adaptívnak nevezünk egy feladatmegoldó stratégiát, ha az adott stratégia választása összhangban van a feladat és a feladatmegoldó jellemzőivel. Ebben a kétváltozós rendszerben (1) a feladat jellemzői alapján bizonyos stratégia használata általában előnyös lehet, és (2) adott személy számára bizonyos stratégia használata általában előnyös lehet, azonban a két tényező együttes jelenléte újabb szempontot ad, hogy adott probléma esetén egy adott személy milyen stratégia kiválasztásával tud leghatékonyabban eredményt elérni. Az eredményességet általában a feladatmegoldás hibátlansága és a felhasznált idő valamelyike agy ezek együttese alapján határozzuk meg. Előadásunkban a matematika (pl. *Torbeyns*, *Verschaffel* és *Gesquiére* (2006) és az olvasás területén (*Csíkos* és *Steklács*, 2011, kézirat) született kísérleti eredményekkel[*] illusztráljuk, milyen stratégia-választás bizonyult adaptívnak.
A tanítás-tanulás folyamatában és az értékelés szempontjából az alábbi következtetések mellett érvelünk: 1) Támogatjuk feladatmegoldó stratégiák explicit tanítását: ne csak tudjon a gyerek valamilyen szinten összeadni vagy olvasni, de ismerje meg saját stratégiai szintű gondolkodási folyamatait. 2) Nem támogatjuk, hogy adott feladat esetén meghatározásra kerüljön a legcélszerűbb stratégia megnevezése, hiszen 3) adott egyén számára a feladat esetén más stratégia lehet célravezető, mint egy másik személy számára. Ebből következően 4) stratégiák repertoárjának kiépítését tartjuk fontosnak, az értékelésben pedig a helyes és gyors válasz megszületése mellett az adaptív stratégia-használat bátorítását és fejlesztő értékelését javasoljuk. A fejlesztő értékelés számára szükséges mérőeszközök egyelőre laboratóriumi stádiumban vannak, és a choice / no-choice kísérleti elrendezés területén, elsősorban aritmetikai, de emellett helyesírási és olvasási feladatokkal folynak intenzív kutatások (ld. *Luwel és mtsai*, 2009).

[*] A kutatást az OTKA 81538. sz. projektje támogatta.

A TELEVÍZIÓ SZEREPE AZ EGYÉNEK SZOCIALIZÁCIÓJÁBAN, A KRITIKAI SZEMLÉLET KIALAKÍTÁSÁNAK SZÜKSÉGESSÉGE

KENYERES ATTILA ZOLTÁN

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Andragógia Tanszék
attila.kenyeres@gmail.com

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; IKT, e-learning

A kutatás során a nevelés és a tömegkommunikáció közti relációt, ezen eszközöknek a nevelésben betöltött szerepét és annak hatásait elemző hazai és nemzetközi szakirodalom alapján holisztikus áttekintést adunk arról, milyen pozitív és negatív szerepeket tölt be a televízió a modern ember társadalmi beilleszkedésének folyamatában. A vizsgálatban az 1950-es évektől napjainkig terjedő időszakban fellelhető, a témában releváns több mint 80 szakirodalmi tételt vizsgáljunk meg, a szerzők között olyan nevek szerepelnek, mint *Bandura, Kozma, Angelusz, Szabó, Buckingham, Gálik, Dumadazier, Berbner, Kellner, Lazarsfeld, Zrinszky,* vagy *Vajda*.
Az elméleti kutatás során a szakirodalomban fellelt különböző irányzatok integrálását, és egységes logikai keretbe foglalását végezzük el, átfogó képet adva a televízió szocializációban játszott komplex szerepéről. Összefoglaljuk, konstruáljuk, és logikai keretbe foglaljuk a hazai és külföldi szakirodalomban megjelenő különböző koncepciókat a tömegkommunikációs eszközök szocializációs szerepéről.
A szocializációt vizsgálva a következő kulcsszerepek rajzolódnak ki a televízió kapcsán: társadalmi és nemi viselkedési normákat közvetít, hat a befogadó identitására, politikai és világnézeti gondolkodására. Ugyanakkor a mindennapi élet megszervezésében, valamint a körülöttünk lévő világ megértésében is szignifikáns hatással bír. Ezen hatások azonban nem minden esetben pozitívak: társadalmi egyenlőtlenségeket generál a televízió annak mentén, hogy ki képes és ki nem képes hozzáférni a tartalmához, ugyanakkor erőszakos tartalmat, trágár nyelvezetet közvetít, és leszállítja a kulturális sztenderdeket társadalmi szinten is.
Veszélyforrást jelent az is, hogy a televíziós tartalmak befogadása szellemi és fizikai passzivitásra kárhoztatja az egyéneket, ugyanakkor egyfajta dezintegráló szereppel is bír, amennyiben izolálja a nézőket a társadalom többi tagjától.
A televízió ilyen irányú szerepének vizsgálata azért kiemelt fontosságú, mert a hazai és nemzetközi kutatások alapján napjainkban ezek a tömegkommunikációs eszközök játsszák a legmarkánsabb szerepet az emberek szabadidejének eltöltésében. Ezért különös jelentőséggel bír ezen eszközök szocializációs szerepének ismerete annak érdekében, hogy a negatív hatások minél inkább kivédhetőek legyenek. Ehhez kritikai személet kialakítására van szükség a befogadó félben, amelyhez viszont ismerni kell a tömegkommunikációs eszközök szocializációs szerepét.

NATURAL EUROPE: EGY NEMZETKÖZI PROJEKT, MELYBEN A MÚLT ÉRTÉKEI A JÖVŐ PEDAGÓGIÁJÁT SZOLGÁLJÁK

VÁSÁRHELYI TAMÁS

Magyar Természettudományi Múzeum
vasarhelyi@mttm.hu

Témakörök: Környezetpedagógia; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A múzeumok sokáig csak az érdeklődők, a szakemberek számára nyitották ki kapuikat, és akkor is csak a beavatottak tudtak igazán profitálni a látogatásokból. A 20. században azután hatalmas demokratizálódási folyamat indult meg. A kiállítások didaktikus szempontok szerint épültek újjá, és hozzájuk múzeumpedagógiai és múzeumandragógiai programok, kiadványok társultak. Az ezredfordulóra már kifejezetten a legszélesebb látogatói kört célozták meg a szórakoztatva tanító, közönségbarát múzeumok, és az új évezredben a múzeum és iskola együttműködésének támogatására országos programok indultak.

Mindeközben az évszázadok során gyarapodó, a kiállításokban láthatónál általában százszor, ezerszer nagyobb múzeumi gyűjtemények a háttérben, a színfalak mögött maradtak. A témában folyt országos kutatás (*Vásárhelyi* szerk., 2009) rámutatott arra, hogy az iskolák, illetve a pedagógusok nem használják ki sem a múzeumok, sem az informatika nyújtotta lehetőségeket.

Az informatikai forradalom lehetővé teszi, hogy a tárgyak bántódása nélkül is közkinccsé váljanak a gyűjteményekben rejtőző értékek. A Natural Europe projektben Európa 6 természettudományos múzeuma kutatja és digitalizálja válogatott tárgyait, és az iskolai oktatás, hangsúlyosan pedig a környezeti nevelés számára jól használható „tanösvényeket" hoz létre a felhasználásukkal. Hogyan épülnek fel, hogyan elérhetők, és használhatók ezek a magyarországi gyakorlatban újdonságot jelentő tanösvények?

Módszertani tekintetben építünk a SETAC projektben lefektetett, a felfedezéses, a kíváncsiságon alapuló múzeumpedagógia elveire (*Xanthoudaki* et al., 2010). Az elkészülő anyagokat a múzeumok honlapjain, majd az Open Science Resources honlapon szabadon elérhetik a pedagógusok. Velük együtt értékeljük a tanösvényeket, amelyek az osztályteremben, a múzeumokban és a szabad természetben is felhasználható információkat és pedagógiai javaslatokat, háttéranyagokat tartalmaznak.

A munka elméleti és gyakorlati relevanciája a bevezetőben vázolt helyzetből fakad: a múzeumok rejtett kincsei a korszerű eszköz segítségével társadalmilag elérhetővé válnak, és a közoktatásban hasznosulnak[*].

[*] A kutatást az Európai Bizottság a CIP-ICT-PSP.2009.2.5. témán belül a 250579 sz. projektje támogatta.

PÉNTEK 10.30–12.15

Helyszín	**Szimpózium**
A/202. terem	– Teacher Education in Europe – Developmental Tendencies and Reforms
B/401. terem	– Szocializáció és kultúrák párbeszéde a pedagógia és a történetiség dialógusában
	Tematikus
B/301. terem	– Gyermek- és ifjúságvédelem a közoktatás szemszögéből
B/306. terem	– A magyar óvodai nevelés múltja és jelene

TEACHER EDUCATION IN EUROPE – DEVELOPMENTAL TENDENCIES AND REFORMS

Elnök:

CSÍKOS CSABA
Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet

Opponens:

KOZMA TAMÁS
Debreceni Egyetem

International Comparison of Teacher Education: Empirical Evidence and Practical Challenges

HORST BIEDERMANN
University of Flensburg, Germany

Teacher Education Reforms in Europe: National Concerns and International Harmonisation

ANATOLI RAKHKOCHKINE
University of Leipzig, Germany

Developing effective mentors for novice teachers: an English perspective and a comparison of findings from twelve European countries

MARION JONES
Liverpool John Moores University, UK

Developing standards for teacher education and teacher professional development

FALUS IVÁN
Eszterházy Károly Főiskola

INTERNATIONAL COMPARISON OF TEACHER EDUCATION: EMPIRICAL EVIDENCE AND PRACTICAL CHALLENGES

HORST BIEDERMANN

University of Flensburg, Germany

"Teachers Matter" (Day et al., 2007; OECD, 2005) and "Teachers Make a Difference" (Good et al., 1975; Hattie, 2003) – this evidence is produced by a long tradition of research in classroom teaching. Research indicates that aspects as teacher knowledge of teaching and learning, subject matter knowledge, classroom management, teaching experience etc. are leading factors in teacher effectiveness. But what is the role of teacher preparation with respect to teacher effectiveness? And what makes a teacher training program successful? Based on these questions, this presentation addresses the question about the effectiveness of teacher training in different countries. The data basis for the analysis is the IEA-Study TEDS-M (Teacher Education Development Study in Mathematics). In the last year of their teacher education program 13,479 students for primary and 7,829 students for lower secondary school each with 15 countries participated in the study. Thereby on the one hand the achieved mathematical knowledge and pedagogical mathematical knowledge was measured, and on the other hand the general background, program learning opportunities, and beliefs about and attitudes toward teaching and learning mathematics was surveyed (Tatto, 2008). First results show remarkable differences in these outcomes both between and within countries (Oser, Biedermann et al. 2010). With regard to these results both the success of teacher training and essential practical challenges in selected TEDS-M-countries will be reflected. But also the relevance and informative value of international comparisons of teacher education will be discussed[*].

[*] A pedagógusképzést támogató történeti kutatások című projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KMR-2010-0003.

TEACHER EDUCATION REFORMS IN EUROPE: NATIONAL CONCERNS AND INTERNATIONAL HARMONISATION

ANATOLI RAKHKOCHKINE

University of Leipzig, Germany

The presentation addresses the diversity of teacher education in Europe in terms of structures and content and discusses current reforms of teacher education within the framework of the Bologna process. The diversity of teacher education can be explained by the fact that the teaching profession has been expected to contribute to the nation-building process and is still closely linked with national school systems. However, there are trends in policies and practices that indicate a certain degree of co-operation and even harmonisation in terms of structures and content of teacher education in Europe. The presentation makes an attempt to identify reform patterns in teacher education in Europe and pays special attention to the transnational character of reforms. In particular, it discusses the influence of epistemic groups (networks, associations, development projects etc.) that promote the exchange of research and best practices for the European teacher education. The presentation argues that international harmonisation and national concerns are to be balanced in the current reforms of teacher education[*].

[*] A pedagógusképzést támogató történeti kutatások című projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KMR-2010-0003.

DEVELOPING EFFECTIVE MENTORS FOR NOVICE TEACHERS: AN ENGLISH PERSPECTIVE AND A COMPARISON OF FINDINGS FROM TWELVE EUROPEAN COUNTRIES

MARION JONES

Liverpool John Moores University, UK

Teaching is a demanding and challenging profession and those supporting novice teachers during the early stages in their professional career need adequate support and guidance in developing effective mentoring practice. Despite recommendations by the DGEC (2002), OECD (2005) and Flores (2005), there is, as yet, no common focus on the specific needs of new entrants or those who may support them. In order to provide high quality support and guidance to novice teachers, induction mentors need not only develop effective mentoring skills, but need also acquire a critical understanding of their role.

This paper reports the results of a needs analysis exercise that formed part of the European funded Comenius 2.1 TISSNTE (Teacher Induction: Supporting the Supporters of Novice Teachers in Europe) project (2006-2007). It involved 282 practising teachers from twelve European member states and sought to identify their needs as induction mentors of newly qualified teachers (Jones, 2006).

Specifically, this paper will be concerned with mentors' perceptions of their roles and responsibilities, the potential tensions inherent and their needs with regard to developing the knowledge and skills required to provide newcomers to the profession with effective and high quality support and guidance. The analysis and discussion will focus on the following six themes:

- The aspect of nurture
- Quality assurance and accountability
- Reflective practice
- Collaborative learning communities
- Interpersonal and communicative competence

The data generated by the TISSNTE needs analysis exercise clearly indicate a highly differentiated picture of a diverse range of learning needs amongst induction mentors and confirm that preparing mentors for the professionally and emotionally demanding role of mediator between the newcomer and an existing community of practice requires training and continuing development. It also draws attention to the fact that mentors are learners, too, who in collaboration with the novice teachers can engage in critical professional dialogue and reflective-reflexive professional practice[*].

[*] A pedagógusképzést támogató történeti kutatások című projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KMR-2010-0003.

DEVELOPING STANDARDS FOR TEACHER EDUCATION AND TEACHER PROFESSIONAL DEVELOPMENT

IVAN FALUS

Eszterházy Károly Főiskola
falusivan@gmail.com

Keywords: teacher education, professional development, teacher assessment, competences, career stages.

The aims of the project: A system of teacher competences was developed by a group of teacher educators in 2005. These competences served as a basis to determine the output requirements of the so called competency-based teacher education system in Hungary. In the meantime we realized that the developed competences describe the main direction for teacher education appropriately, but they are not precise enough for determining exactly the level of knowledge, attitudes and skills needed at different stages of development. So, we decided to work out the standards, their criteria and evaluation instruments.

The methods of the project:

Four different methods were used for obtaining the necessary data:

- analysing and synthesizing the literature concerning teacher education, the competences, the teacher appraisal,
- analysing the teacher education and teacher appraisal practices in the following countries: United Kingdom, the Netherlands, Sweden, Finland, Germany, France, Italy, Spain, Austria, Romania, and the United States,
- interviews with Hungarian teachers, school principals, teacher educators, stakeholders,
- Experts' workshops.

The results of the project:

As a result, we have found 6 different stages of career-devolepment:
0 level – pre-practice level following the theoretical phase of TE,
level 1 – the qualified teacher level,
Level 2 – following the successful induction period (2-3 years of practice)
Level 3 - experienced teacher (with 8 – 10 years of experience)
Level 4 – expert teacher
Level 5- teacher with outstanding abilities
The presentation will include the special criteria and means of evaluation for each of the above mentioned level of teacher standards[*].

[*] A pedagógusképzést támogató történeti kutatások című projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KMR-2010-0003.

SZOCIALIZÁCIÓ ÉS KULTÚRÁK PÁRBESZÉDE A PEDAGÓGIA ÉS A TÖRTÉNETISÉG DIALÓGUSÁBAN

Elnök:

MIKONYA GYÖRGY
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Opponens:

SZENES MÁRTA
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Személyiség-elméletek és értelmezési keret a kultúrák párbeszédének hatástani vizsgálatához

MIKONYA GYÖRGY
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Iskolán kívüli nevelés – személyiségfejlesztés és tanulástechnikai módszerek egy kvázi vallásos mozgalomban

SZARKA EMESE
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

A személyiségfejlesztés alternatív módszerei az iskolarendszeren kívüli képzésben

BELÉNYESI EMESE
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Szocializációs konfliktusok az iskolában

MESTERHÁZY ÁGNES
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés

A szimpózium résztvevői egy többéves folyamatosan működő – TÁMOP projekttel támogatott[*] – kutatóműhely tagjai. Jelen kutatásunkban arra a kérdésre keresünk történeti kontextusba helyezett alternatív válaszokat, hogy a 21. századi családi életet, életmódot és oktatást érintő kihívásaira milyen releváns megoldások születnek az iskolán kívüli világban.
A kutatások célja annak vizsgálata, hogy milyen válaszok születtek az új idők kihívásaira a következező területeken:

- milyen történeti életvezetési modellek artikulálódnak a múltban és ezek hogyan változnak,
- mit jelent a kultúrák párbeszéde és ez hogyan nyilvánul meg,
- milyen ütközések, konfliktusok és törésvonalak keletkeznek ezzel kapcsolatban,
- milyen mintákat mutat a családi élet megszervezése,
- milyen a mindennapi élet rendjének megtervezése,
- milyen az adott közösség véleménye a mai magyar iskolarendszerről,
- milyen az adott közösséghez tartozó gyermekek iskolai beilleszkedése,
- vannak-e az adott közösségnek saját oktatási intézményei és azok milyen alapelvek szerint működnek,
- milyen eredményeik, elképzeléseik, jövőre vonatkozó terveik vannak ezeken a területeken.

A kutatás módszerei a vizsgált csoportok sajátosságainak megfelelőek, tehát résztvevő megfigyelésre, a történeti vonatkozású szakirodalom elemzésére, primer és szekunder források alapján elvégzett dokumentumelemzésre, félig strukturált interjúk készítésére és egyedi szempontok alapján készült esettanulmányok feldolgozására épülnek. A kutatás előzményeit szakkönyvben publikáltuk, jelen kutatás eredményeit egy további kötet ismerteti.

[*] A kutatást a TÁMOP 4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0003. 5. alprojekt/ 3./2217. projekt támogatja.

SZEMÉLYISÉG-ELMÉLETEK ÉS ÉRTELMEZÉSI KERET A KULTÚRÁK PÁRBESZÉDÉNEK HATÁSTANI VIZSGÁLATÁHOZ

MIKONYA GYÖRGY

ELTE Tanító- és Óvóképző Kar
mikonya.gyorgy@tok.elte.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés

A most kezdődött 21. század, a lassan kifulladó posztmodern időszak egyik legfőbb jellemzője a rendkívüli változatosság. Szinte minden korábbi nézetrendszer elemei felismerhetők mostani környezetünkben és ezekből a lehető legváltozatosabb kombinációk jönnek létre, nem ritkán egymásnak is ellentmondó, szélsőséges részelemek találhatók bennük. Ezeket a jelenségeket szakértők serege próbálja feltérképezni, megismerni, értelmezni és értékelni. A feladat különleges nehézségét az jelenti, hogy a közelmúltban szinte végtelen számú egyéni életmód-kombináció jött létre, amelyekből nagyon nehéz trendeket, általános érvényű megállapításokat megfogalmazni. A mostani élethelyzetekben viszonyítási pontok sokasága veszi körül az embert, amelyek ráadásul folyton átalakulnak, keverednek és ezért nehéz közöttük eligazodni. A vallásos mozgalmak, képességfejlesztő csoportok többsége jól kidolgozott, a mindennapi tudat szintjére koncipiált rendszerrel, elhivatott vezetőkkel igyekszik stabil vagy annak vélt tájékozódási pontokat, eligazodási lehetőséget nyújtani a tájékozódó, útkereső személyek számára.
A szimpóziumot bevezető előadás* célja egy olyan értelmezési keret felvázolása, amelyik szemléletesen bemutatja a különböző hatások összeadódásából, együttes megjelenéséből rejlő kombinációs lehetőségeket. A holisztikus jellegű, de pedagógiai szempontokra koncentráló megközelítés az általános pszichológia és az agykutatás újabb eredményeire, a jungi személyiségelméletre, a Szondi-féle sorspszichológiára, a maslowi szükségletelméletre és *Feldmár* homeosztázis elméletére épül. Ennek a keretnek a segítségével dolgoztuk ki azt a metodikát, amelynek segítségével értelmezhetővé és elemezhetővé vált egy-egy mozgalmon/csoporton belüli viszonyok rendszere. Az alapvetően történeti, pedagógiai, pszichológiai és antropológiai szempontú megközelítés primer módon a családi és iskolán kívüli nevelésre koncentrál, továbbá e hatások elsődleges megjelenési formájára, valamint szekunder módon az iskolai közösségekre gyakorolt hatások elemzésével foglalkozik.

* A kutatást a TÁMOP 4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0003. 5. alprojekt/ 3./2217. projekt támogatja.

ISKOLÁN KÍVÜLI NEVELÉS – SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS ÉS TANULÁSTECHNIKAI MÓDSZEREK EGY KVÁZI VALLÁSOS MOZGALOMBAN

SZARKA EMESE

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar
szarka.emese@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés

Az első agykontroll tanfolyam 1990-ben indult, mára már 200.000 ember végezte el, köztük pedagógusok, diákok, orvosok és papok is. Alapkutatásunk célja, hogy ezen pedagógusoknak és egészségügyi szakdolgozóknak akkreditált képzés „barkácsolt" (*Tomka*, 1996) kvázi-vallásos mozgalomként megjelenő jegyeit feltárjuk, bemutassuk a személyiségfejlesztésre gyakorolt hatását (*Partridge*, 2006), továbbá elemezzük a tanulásban és tanításban betöltött szerepét (*Vacca*, 1986). Az agykontroll alapját a relaxáció elsajátítása képezi, ez utóbbival kapcsolatos nemzetközi kutatások (*Benson*, 2010) azt támasztják alá, hogy a relaxáció jótékony hatással van olyan élettani folyamatokra (pl. az agy oxigénellátása és a vér endorfinszintje nő), amelyek nagyban támogatják az optimális és hatékony tanulási feltételeket.

Kutatásunkban* arra kerestük a választ, hogy 1) milyen kapcsolat van az istenhit és az agykontroll között; 2) az egyén mely életszakaszában fordul ezen tanfolyam elvégzéséhez; 3) milyen hatással van a tanfolyam a személyiség alakulására (pl. sikerorientáltság); 4) a tanult módszerek közül melyeket alkalmazzák leggyakrabban a pedagógusok és a diákok és milyen eredménnyel; 5) milyen más módszerek és kiegészítő tanfolyamok társulnak az agykontrollhoz, és milyen eredménnyel; 6) milyen véleménnyel vannak független szakemberek és vallási felekezetek képviselői a módszerről; és 7) mi a véleményük az érintetteknek az agykontroll lehetséges beillesztéséről a mai magyar tanárképzésbe.

Kutatási módszereink: félig strukturált interjúk készítése agykontrollt oktatókkal, agykontrollt végzett pedagógusokkal és diákokkal, továbbá független szakemberekkel, úgy mint pszichológusokkal, pszichiáterekkel, különböző vallási felekezetek képviselőivel, lelkészeivel (összesen 25 interjú); résztvevő megfigyelések végzése agykontroll felnőtt- és gyerektanfolyamon, villámolvasás, tanuláskontroll és az Erőszakmentes Kommunikáció tanfolyamon (összesen 5 tanfolyam); dokumentumelemzés (az Agykontroll Kft. kiadványai és video interjúi), illetve kérdőíves felmérések.

Az eredmények azt mutatják, hogy a módszer hatása az élet számos területére kiterjed. A már meglevő istenhitet ugyan alig befolyásolja az agykontroll technikák gyakorlása, de az egyes vallási felekezetek elítélik és bűnbánatra kérik azon híveiket, akik ezt a tanfolyamot elvégzik; az életkori krízis gyakran kiindulási alapja az agykontrollhoz való fordulásnak; a személyiség alakulásában, a pozitív változásokban fontos szerepet kap; egyes tanulástechnikai módszerek folyamatos alkalmazása pedig nagymértékben növeli a tanulmányi előmenetelt.

A kutatás eredményeinek hatása nem csak az agykontroll árnyaltabb megismerését tette lehetővé, hanem a róla alkotott nézetek és attitűdök átgondolását is, amelyek támogatják, hogy a közoktatásban miként lehet nyíltan helye ennek a komplex módszertár-csomagnak.

* A kutatást a TÁMOP 4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0003. 5. alprojekt/ 3./2217. projekt támogatja.

A SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS ALTERNATÍV MÓDSZEREI AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI KÉPZÉSBEN

BELÉNYESI EMESE

ELTE Tanító- és Óvóképző Kar
emesebelenyesi@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés

A gyorsan változó modern világ komplexitása következtében a felnőtt egyén sokszor nem látja át, nem érti annak működését: már nincsenek stabil követendő értékek, jól bevált minták, amelyek mentén eligazodhatna. Az élet útvesztőiben eltévedt ember keresi a kiutat a problémáiból, a válaszokat az egyre bonyolultabb kérdésekre, amit a racionális alapú exoterikus magyarázatokban (jelentése: a kívülállóknak is hozzáférhető és érthető; közérthető, népszerűsítő) kevéssé talál meg. Ezzel szemben az ezoterikus tanítások (a titkos tanokra használt kifejezés, amelyet csak egy csoport beavatottjai számára ismeretesek, jelentése: rejtélyes, okkult, rejtett) a „titkok" feltárást, megértését, és így egy boldogabb életet ígérnek. Számtalan irányzat létezik az iskolarendszeren kívüli képzésben, amely ez utóbbi csoportba sorolható, egyesek történelmi hagyományokkal rendelkeznek, míg mások újabb keletűek.

Az irányzatok sokasága közül az egyik az ősi kulturális gyökerekkel rendelkező boszorkányság, mágia, wicca, amely túlélte az üldöztetést, a történelem viharait, és ma újra virágzik. A kutatás[*] célja feltárni 1) az irányzat történelmi múltját és mai modern formáit; 2) a mozgalom és a vallás kapcsolatát, összefüggéseit; 3) szolgáltatásait és képzési kínálatát; 4) a képzési rendszer alapelveit, sajátosságait: célcsoport, modulrendszer, curriculumok, tananyagok, oktatási módszerek; 5) az oktatásszervezési és -marketing tevékenységet; 6) a képzésben résztvevők személyiségfejlődésére és életmódjára gyakorolt hatását; 7) az iskolarendszerű képzés számára hasznosítható elemeit.

A kutatás módszerei: 1) a történeti vonatkozású szakirodalom-elemzés, 2) a tárgy mai tartalmára irányuló írásos és (mozgó)képi dokumentumelemzés, 3) résztvevői megfigyelés a kurzusokon, 4) félig strukturált interjúk az irányzat vezetőivel, oktatóival, résztvevőivel, 5) esettanulmányok elemzése, feldolgozása.

A kutatás eredményei bemutatják az irányzat történelmi modelljének továbbélését, modern kori formáját és a valláshoz való viszonyát, a képzési rendszer jellegzetességeit, főbb hatásait a személyiségfejlődésre és az életmódra, az egyén ezzel kapcsolatos belső- és külső konfliktusait és megoldásukat, valamint a mozgalom képzési rendszerének a pedagógia számára követendő elemeit.

Az eredmények hatásai abban nyilvánulnak meg, hogy egyrészt rámutatnak ezen érdeklődéssel övezett, évek óta sikerrel folytatott képzések „műhelytitkaira", másrészt lehetővé teszik, hogy ezek tanulságai az iskolarendszerű képzés oktatásszervezői és pedagógusai számára is hasznosuljanak.

[*] A kutatást a TÁMOP 4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0003. 5. alprojekt/ 3./2217. projekt támogatja.

SZOCIALIZÁCIÓS KONFLIKTUSOK AZ ISKOLÁBAN

MESTERHÁZY ÁGNES

ELTE Tanító- és Óvóképző Kar
agnes.mesterhazy@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés

Az egyre szaporodó (kvázi)vallásos mozgalmak között nehéz eligazodni, ezért az emberek alapvető attitűdje a bizalmatlanság és az előítéletesség, leggyakoribb reakciójuk pedig az elutasítás, esetenként a támadás. Van azonban egy intézményrendszer, amelyben az elfordulás és az előítéletesség a legtöbb zavart okozza – ez pedig az iskolarendszer (*Falus*, 2005). Amikor valamilyen történelmi egyházon kívüli vallásos háttérrel rendelkező gyermek kerül egy osztályba (*Gassmann*, 1998), a pedagógus hirtelen igen sok feladattal szembesül: nem elég ismernie és elfogadnia a gyermek hátterét, de segítenie kell annak beilleszkedését egy osztályközösségbe.
Az előadás egy konkrét vallási mozgalom tagjai, a Jehova Tanúi fiatalok és az őket tanító pedagógusok oldaláról igyekszik megvilágítani a vallási másságból adódó iskolai konfliktusokat. A kutatás[*] módszerei: a belső kiadványok és a Jehova Tanúiról szóló, külső szemlélők által írt munkák dokumentumelemzése mellett elsősorban személyes interjúk anyagára támaszkodtunk. A kutatás célja a következő kérdések mentén föltérképezni a problémakört:

1. A kisegyház hittételeinek mely elemei okozhatnak családi és iskolai konfliktusokat?
2. Hogyan élik meg az ezekből adódó ellentéteket a pedagógusok? Eddig hogyan próbálták kezelni az ezekből fakadó konfliktusokat? Milyen előítéletekkel kell leszámolniuk?
3. Hogyan élik meg a Jehova Tanúi fiatalok az iskolai vagy családi konfliktusokat? Fel tudják-e vállalni vallási meggyőződéseiket? Milyen belső és külső konfliktusokat kellett/kellene kezelniük és eddig milyen megoldásokat találtak?
4. Mi a szülő szerepe egy ilyen helyzetben?
5. Milyen újfajta válaszokat tud ajánlani egy alapvetően pedagógiai szempontú megközelítés ebben a kérdésben?

Az eredmények azt mutatják, hogy

a) Ellentmondás van aközött, hogy a Tanúk habár gyülekezeteikben sokat profitálnak a szeretetteljes közösség adta előnyökből, a világi oktatással kapcsolatban mégis olyan elveket képviselnek, amelyek nem teszik lehetővé, hogy a gyermek ott is élvezhesse a közösséghez tartozás és az elfogadó légkör előnyeit, ezáltal tanulmányi eredménye kiegyensúlyozatlan.
b) Ezeknek a diákoknak az iskolai neveltetése és osztályközösségbe való beillesztése komoly kihívást jelent tanáraik számára. A szigorú vallási alapelvekhez való ragaszkodás és a rugalmatlan korlátok, amelyekkel kisgyermekkortól kezdve együtt élnek a vallás gyakorlói, megfosztják őket az „igazi" diákléttől.
c) A Tanúk gyermeke tanítás után magányosan megy haza, ha beteg, csak nehezen talál olyan társat, aki elviszi neki a leckét, a közösségi rendezvényekre akkor sem mehetne el, ha hívnák. A pedagógusok tapasztalatai szerint ezeknek a gyerekeknek a társadalmi életre való iskolai felkészülése így sikertelen vagy hiányos.

[*] A kutatást a TÁMOP 4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0003. 5. alprojekt/ 3./2217. projekt támogatja.

GYERMEK- ÉS IFJÚSÁGVÉDELEM A KÖZOKTATÁS SZEMSZÖGÉBŐL

Elnök:

FORRAY R. KATALIN
Pécsi Egyetem

Kisiskolák és hátrányos helyzet – oktatási stratégiák Baranya megyében

ANDL HELGA
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

„Padtárs vagy kórtárs" − A gyermekvédelemben élők iskolázottsági lehetőségei

VARGA ARANKA
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

Iskolai osztályok légkörének és érzelmi védőfaktorainak vizsgálata − Zaklatók és áldozatok érzelmeik tükrében

FEHÉR ÁGOTA
Apor Vilmos Katolikus Főiskola

Tájékoztatás helyett interaktivitás és érzelmi bevonódás – avagy hogyan lehet hatékony a drogprevenció?

SZABÓ CSILLA
Gróf Széchenyi István Műszaki Szakközépiskola

KISISKOLÁK ÉS HÁTRÁNYOS HELYZET – OKTATÁSI STRATÉGIÁK BARANYA MEGYÉBEN

ANDL HELGA

PTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
helga.andl@gmail.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A magyarországi iskolahálózat változása szorosan összefügg a településszerkezet alakulástörténetével, a demográfiai folyamatokkal –, s ebben a kisiskolák sajátságos szereppel bírnak. Mértékadó tanulmányok taglalják a kisiskola előnyeit és hátrányait (pl. *Forray*, 1995; *Forray*, 2009; *Kistelepülések kisiskolái*, 2006; *Imre*, 1997; *Imre*, 2003), s az utóbbi években több elemzés fókuszába került a kisiskola vagy a kistelepülési iskola valamint az eredményesség-hatékonyság-méltányosság viszonyrendszerének vizsgálata is (vö. *Lannert*, 2004; *Váradi*, 2008; *Lannert*, *Németh* és *Sinka*, 2008; *Kistelepülések kisiskolái*, 2006).

A kisiskolákra vonatkozó komplex kutatásunk adatai alapján látható, hogy Baranya megye alapfokú oktatásának hangsúlyos szerkezeti pillére a 150 fő alatti iskola, mely többnyire a környező kistelepülések felől centrumként értelmezett, 500−1000 fős község közigazgatási határain belül helyezkedik el.

Kutatásunk arra is rámutatott, hogy a baranyai 150 fő alatti iskolákban a magyarországi átlagot jelentősen meghaladja a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók arányszáma (56%, illetve 25% a 2009/2010-es tanévben). Ugyanakkor az is világossá vált, hogy a vizsgált intézmények nagy hányadában zajlik nemzetiségi – német, horvát, cigány kisebbségi – oktatás.

Hogyan alakult a vizsgált intézmények sorsa az utóbbi években? Megkíséreltük feltárni a lehetséges fenntartói és intézményi stratégiai utakat (építve több, ebben a tárgyban megjelent elemzésre, vö. *Lannert*, *Németh* és *Sinka*, 2008; *Imre*, 2008), a megszűnés, tagiskolává válás, fenntartóváltás, az önállóság megtartása, az újraindítás stb. sokféle okát, ágenseit, motivációit, folyamatát. Végül választ keresünk arra a kérdésre is, hogyan érintik a változások a mikroközösségeket, lokális társadalmakat, különösen a perifériális helyzetű kistérségekben, és ezzel együtt milyen alternatív útja kínálkozhat a helyben történő oktatási formáknak, hogyan mutatkozhat meg ennek társadalmi hasznossága a hátrányos helyzetű tanulók szempontjából?

Kutatásunk módszerei között az oktatásstatisztikai adatok elemzése, a dokumentum- és interjúelemzés, megfigyelés voltak meghatározóak.

„PADTÁRS VAGY KÓRTÁRS" − A GYERMEKVÉDELEMBEN ÉLŐK ISKOLÁZOTTSÁGI LEHETŐSÉGEI

VARGA ARANKA

PTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
mizafe@gmail.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Gyermek- és ifjúságvédelem

A gyermekvédelmet vizsgálva elsősorban az ott élők pszichológiai és társadalmi problémáira kerestek választ a kutatók. Kevés olyan tanulmányt találunk, amely a gyermekvédelemben felnövők iskolázottsági helyzetével foglalkozott volna. Ezek közül kiemelendő *Veresné G. I.* (2002) és *Varga A.* (2008) doktori disszertációja, valamint *Forray R. K.* (2003, 2006) és *Herczog M.* (1997, 2003) tanulmányai, melyek a vizsgálat elméleti kiindulópontjai voltak.

A releváns szakirodalom elemzése és a gyakorlati tapasztalatok összegyűjtése után született az a megállapítás, amely szerint a gyermekvédelem szakellátó rendszerében élők iskolai sikertelenségeit nagy valószínűséggel az ellátórendszerbe bekerülés előtt felhalmozódott hátrányok, illetve az ellátórendszer oktatási szolgáltatásainak hiányosságai együttesen okozzák. A megállapítás hátterében meghúzódó okok feltárására született a következőkben bemutatott kutatás, amely az ország 19 megyéjének és a főváros területi gyermekvédelmi szakszolgálat vezetőjével készített kérdőíves felmérés eredményeire támaszkodik. A visszaérkezett kérdőívek tartalomelemzése és a teljes populációra (24000 gyermekvédelemben élő) vonatkozó statisztikai adatgyűjtés az iskolázottsági kérdéskört járták körbe, melyek elemzése hiányterület a gyermekvédelemben.

A kutatás során azt az összefüggést kívántuk vizsgálni, hogy a gyermekvédelmi szakellátási rendszerbe bekerüléskor milyen hátrányokkal rendelkeznek a gyerekek, és ezekre milyen szolgáltatások nyújtásával tud válaszolni a rendszer – fókuszálva az iskoláztatási kérdéskörre. Célunk, hogy felhívjuk a figyelmet egy olyan sajátos élethelyzetű gyerekcsoportra, amely csoportba tartozók közös jellemzője a biztos családi háttér hiánya. A vizsgált csoport sikeres társadalmi integrációjában különös jelentőségű a munkaerő-piacon hasznosítható iskolai végzettség. A kérdés, hogy az eredményes iskolai végzettség megszerzésének támogatásához elegendő erőforrásokkal rendelkezik-e a szociális ellátórendszer, vagy célszerű más szektorok (például az oktatási) partneri segítségét igénybe venni.

A kutatás eredményeinek összefoglalását két szempont szerint tettük. A fejlesztések sikerességéhez elengedhetetlen olyan strukturális változások bevezetése, amely tervezhető, rendszerszerűen működtethető, ellenőrizhető, értékelhető és visszacsatolásra lehetőséget adó kereteket jelentenek. A strukturális keretek azonban csak akkor működőképesek, ha egyidejűleg tartalmi-minőségi fejlesztésekkel járnak. Mindezekre vonatkoztatva javaslatokat is fogalmaztunk meg a gyermekvédelmi ellátórendszer részére.

ISKOLAI OSZTÁLYOK LÉGKÖRÉNEK ÉS ÉRZELMI VÉDŐFAKTORAINAK VIZSGÁLATA − ZAKLATÓK ÉS ÁLDOZATOK ÉRZELMEIK TÜKRÉBEN

FEHÉR ÁGOTA

Apor Vilmos Katolikus Főiskola
feherago@gmail.com

Témakörök: Személyiségfejlődés és -fejlesztés; Szociális képességek, szociális tanulás

Osztályközösségek csoportdinamikai sajátosságait vizsgálva bizonyosan megmutatkozik a zaklatás, bűnbakképzés problémája (*Olweus*, 1977), amely a gyermekek közti agresszió speciális, „szociális természetű esete" (*Björkqvist*, 1982). E sajátos kapcsolatrendszer szereplőinek beállítódását tekintve a zaklatási eseménybe bevonódók attitűdjei az iskola, a tanulás és a társak iránt is kedvezőtlenebbnek mutatkoztak, mint a nem bevonódóké. (*Buda*, 2010)

Munkámban a zaklatást szintén egy közösség nem megfelelő működése tüneteként közelítem, hisz egy adott osztály társas közege-klímája és a tanárok magatartása összefügg a gyerekek közérzetével, viselkedésével is. Ezen kapcsolati dimenziót ugyanakkor szélesítve a személyiségen belüli érzelmeket, érzelemkezelési készséget is középpontba emelem, feltételezem, hogy mindez szintén összefüggést mutat az osztály klímájával, így a zaklatással.

Az agresszív késztetések bizonyos kontrollálását, kevésbé direkt kifejeződését segíti a jó szociális és érzelmi intelligencia (*Schutte*, 1998), s az empátiás érzékenység az érzelmi komponens érintettsége miatt a zaklatás minden formájával negatívan korrelál (*Kaikuinen*, 1999; *Björkqvist*, 2000). Az érzelmi intelligencia „az érzelmi információ észlelésének, kifejezésének, felhasználásának és irányításának azon képessége, amely elősegíti a személy fejlődését" (*Salovey* és *Mayer*, 1990), így támogatva őt az akár negatív érzések kontrollálásában.

Célom a felső tagozatos iskolások körében előforduló zaklatás és a gyermekek érzelmi intelligenciája, valamint a pedagógusok empátiás érzékenysége közti összefüggést megvizsgálni, melyhez a következő módszereket alkalmaztam:

1. Gyermekek és pedagógusok esetében az Iskolai zaklatásra és klímára vonatkozó kérdőívet (*Buda*, 2010) a zaklatással, a bántalmazással, valamint az iskolai közérzettel kapcsolatban.
2. Gyermekek esetében a Képességek és Nehézségek Kérdőív (*Birkás* és *mtsai*, 2008) kiemelten Érzelmi tünetekre és Proszociális magatartásra vonatkozó skáláit, illetve a Képes Érzelmi Intelligencia Tesztet (*Nagy*, 2009), mely az érzelmek észlelésének képességét vizsgálja a kitöltő saját személyére, valamint másokra vonatkozóan.
3. Pedagógusok esetében a Davis-féle empátiavizsgálat (lásd *Kulcsár*, 1998) mutatóit.

Mindezek alapján vizsgálatomban az osztályok klímája és a gyermekek, valamint a pedagógusok érzelmi viszonyulása közti összefüggéseket körvonalazom az alábbi dimenziók mentén:

- az osztályközösség zaklató, áldozat és zaklató áldozat szerepeinek megjelenése és az egyes pozíciót betöltők érzelmi intelligenciájának kapcsolatában
- az iskolai közérzet mutatóinak összefüggésében a gyermekek érzelmi intelligenciájával, valamint a pedagógusok empátiás érzékenységével.

Célom a gyermekek és a pedagógusok érzékenységének azonosítása által a zaklatás elleni védőfaktor preventív, tudatos megerősítése is.

TÁJÉKOZTATÁS HELYETT INTERAKTIVITÁS ÉS ÉRZELMI BEVONÓDÁS – AVAGY HOGYAN LEHET HATÉKONY A DROGPREVENCIÓ?

SZABÓ CSILLA

Gróf Széchenyi István Műszaki Szakközépiskola
szabocs@uranos.kodolanyi.hu

Témakörök: Egészségnevelés, sportpedagógia; Személyiségfejlődés és -fejlesztés

Az elmúlt egy-két évtizedben, jelentősen megnőtt a serdülőkori kábítószer-fogyasztás mértéke, ráadásul az iniciáció egyre korábbi életszakaszra tolódik ki. A valódi veszély azonban abban van, hogy „*ekkor rögzülhetnek azok a kondicionálási jelenségek, amelyek ... a drog használatát kellemes hatásokkal kapcsolják össze*" (*Pikó*, 1999). Nyilvánvaló tehát, hogy szükség van iskolai prevenciós programokra, melyek azonban csak úgy lehetnek hatékonyak, ha a tudásátadás mellett figyelmet fordítanak az érzelmi nevelésre, a kommunikációs és szociális kompetenciák fejlesztésére és alternatívák felkínálására.

Egy önkormányzat megbízásából került sor néhány iskolában a kábítószer-használat mértékének felmérésére, prevenciós program kidolgozására és a foglalkozások megtartására. A szerhasználat felmérése anonim önkitöltős kérdőívvel történt szisztematikus mintavétel alapján; az adatokat SPSS 17.0 programmal dolgoztuk fel. Az eredmények azt jelezték, hogy a tanulók kb. negyede használ kábítószert; a leggyakrabban marihuánát, speedet, altatókat és nyugtatókat és mefedront – ami megfelel a hazai tendenciának. A serdülők közel felét ugyan zavarja, ha kortársai drogoznak, de majdnem ugyanekkora arányuk nem próbál társának segítséget nyújtani.

A prevenciós program összeállításakor egy korábbi saját kutatás eredményeit vettük figyelembe. A program során 12−13 fős csoportokkal dolgoztunk, a tanulókkal – a megbízás szerint – kétszer találkoztunk. Fontosnak tartottuk, hogy a csoportokban elfogadó légkör alakuljon ki, ezért a program részét képezték a bizalmi játékok. A mai serdülők életében rendkívül nagy jelentősége van a vizualitásnak; ezért a drogok és a drogos életmód bemutatására képeket és filmeket használtunk fel, melyek valóban jelentős hatást gyakoroltak a fiatalokra. Soha nem alkalmaztunk klasszikus előadást, hanem beszélgetést kezdeményeztünk, melybe mindig sikerült bevonni a serdülőket, akik gyakran meséltek konkrét történeteket barátjukról, ismerősükről, sőt saját magukról is. Végül szituációs és szerepjátékokon keresztül próbáltuk fejleszteni a kommunikációs és problémamegoldó képességüket. Néhány foglalkozás egy-egy részletét diktafonnal vagy kamerával rögzítettük.

A program végén a résztvevő tanulók anonim értékelő kérdőívet töltöttek ki; ennek alapján elmondható, hogy a tanulók 80%-ának tetszett a program. A fiatalokra legnagyobb hatást a filmek, a fényképek és valós történetek gyakorolták. A tanulók sajnos többnyire vonakodva vettek részt a szituációs játékokban – ezeknek azonban jelentős szerepe lehetne a drogprevencióban, hiszen ekkor megnyilvánulhat a fiatalok véleménye, attitűdje, érzelmi érintettsége, amely erősíthetné a pozitív kortárshatást. A kérdőív alapján elmondható, hogy a tanulók 25%-ának megváltozott a véleménye, és nem akar kábítószert használni (noha ez az adat valószínűleg túlzó), és csupán 8%-uk tartja továbbra is egyértelműen jónak a drogozást és használ szereket.

A MAGYAR ÓVODAI NEVELÉS MÚLTJA ÉS JELENE

Elnök:

HUNYADY GYÖRGYNÉ
Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kárpátalja magyar óvodái a Csehszlovák Köztársaság idején (1919−1938)
BALOGH LÍVIA
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Főiskola Pedagógia és Pszichológia Tanszék

Az óvodai nevelés alapkövei a mai Kárpátalja területén a történelmi Magyarország idején
REHO ANNA
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Az iskola előtti nevelés átalakulása a 21. századi Magyarországon
FINÁNCZ JUDIT
Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

Mesét Másként - a népmese és drámapedagógia együttes használatának innovatív lehetőségei az óvodai nevelésben
KEREKES VALÉRIA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

KÁRPÁTALJA MAGYAR ÓVODÁI A CSEHSZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG IDEJÉN (1919−1938)

BALOGH LÍVIA

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Főiskola Pedagógia és Pszichológia Tanszék
b_livi@freemail.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Óvodapedagógia

Az iskola előtti, azaz a kárpátaljai magyar óvodai nevelés helyzetét némiképp mostohagyermekként kezeli a szakirodalom. A XX. század ezen újonnan alakult politikai régiójában a kisdednevelés, a gyermekgondozás is számos megoldandó kérdés elé állította az akkori adminisztratív vezetést. A kisebbségi létbe kényszerített helyi magyarság problémáival és helyzetének ilyen vetületű alakulásával érintőlegesen foglalkoznak *Fedinec Csilla*, *Popely Gyula* és *Reho Anna* munkái. Mélyebb kutatás a téma feltárására azonban még nem született. Reális képet a korabeli sajtóból *Josef Pešina* (Školstvi na Podkarpatské Rusi v pritomnosti. Statni nakladatelstvív Praze, 1933.) Виктор Клима (Школьное дело и просвещеніе на Подкарпатской Руси. In: Подкарпатске Русь за годи 1919–1936. Ужгородь, 1936.), valamint a helyi kiadású Tanító („Учітель”) című pedagógiai szaklapból kaphat az érdeklődő.

A téma feltárásának jelentős részét a Kárpátaljai Állami Levéltárban folytatott gyűjtőmunka adja. A levéltár fondjai közül legjelentősebb az Ungvári Iskolareferátus munkáját őrző 28. fond, ami 24 418 dokumentumot tartalmaz. A téma szempontjából jelentős információkat őriznek még a 128-as, a 627-es, a 609-es, a 614-es, a 663-as, az 1043-as, az 1054-es, és 1561-es fondok dokumentumai.

A kutatás célja, hogy átfogó képet nyújtson a régió óvodai neveléséről, s annak kisebbségi vetületeiről. A kutatás bepillantást enged a magyar óvodaügy történetébe, beszámol a Csehszlovákiához csatolt terület törvényi változásairól, az Ungvári Iskolareferátus működéséről, óvóintézeteinek számáról periodikusan, statisztikai adatokkal szolgál a 12 iskolai körzet óvodáinak létszámáról, látogatottságáról, a gyermekek vallási és nemzetiségi megoszlásáról.

A kutatás szervesen illeszkedik a kárpátaljai magyar oktatásügy történetét feltáró kutatások rendszerébe, illetve kiegészíti azokat.

AZ ÓVODAI NEVELÉS ALAPKÖVEI A MAI KÁRPÁTALJA TERÜLETÉN A TÖRTÉNELMI MAGYARORSZÁG IDEJÉN

REHO ANNA

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
anna_reho@mail.ru

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Óvodapedagógia

Az előadás a történelmi Magyarország Északkeleti Felvidékének óvodapedagógia történetét tárja fel, amely egyedülálló kezdeményezés az adott régió szempontjából.
Az első óvodák alapítása a mai Kárpátalján, mint a többi magyar fennhatóság alatti területen, a XIX. század első felére esik. Azonban a szervezett óvodai nevelés e térségben csak a XIX. század végén alakult ki.
A kezdetektől kiindulva szeretném ismertetni a magyarországi óvodapedagógia alakulását a kutatott régióban, fejlődését, az országos egyesületek létrehozását, rámutatva arra, hogy ezeknek milyen hatása volt a ma Kárpátaljaként ismert régióban zajló pedagógiatörténeti folyamatokra. Ismertetem, hogy Bereg, Máramaros, Ung és Ugocsa megyékben hol, mikor, milyen óvodák, óvodapedagógiai egyesületek, intézmények jöttek létre, kik álltak a mozgalom élén, milyen kapcsolatokat tartottak az országos egyesületekkel.
Az előadás előkészületénél szakirodalmi tájékozódást végeztem a Magyar Országos Levéltárban, ahol áttekintettem a Kisdedóvókat Magyarországon Terjesztő Egyesület, Országos Kisdedóvó Egyesület anyagait; elemeztem az Egyesületi számadások 1843−1914 és a Számadásmellékletek 1838−1910 közötti anyagait évek szerinti csoportosításban.
Továbbá szakirodalmi tájékozódást végeztem az Országos Széchényi Könyvtárban, ahol: áttekintettem a Kisdednevelés folyóiratot (1880−1918), és kiválogattam a kutatott régióval kapcsolatos cikkeket, valamint összegyűjtöttem a témával kapcsolatos adatokat; áttanulmányoztam a Magyar Kisdednevelés és Népoktatás című folyóirat és az Ugocsai Tanügy című folyóirat a témával kapcsolatos írásait. A felsorolt folyóiratokban a kutatás szempontjából releváns cikkeket az alábbi szerzők közöltek: *Diószeghy E., Havas I., Hálász F., Szathmári K., Vág O., Végh J.*.

AZ ISKOLA ELŐTTI NEVELÉS ÁTALAKULÁSA A 21. SZÁZADI MAGYARORSZÁGON

FINÁNCZ JUDIT

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar
financz.judit@ke.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Óvodapedagógia

Az elmúlt években az iskola előtti nevelés több szempontból is az érdeklődés homlokterébe került. Ez egyrészt a jogszabályi változásoknak (illetve tervezeteknek) köszönhető, ugyanakkor számos makroszintű folyamat is – többek között a gyermekszám csökkenése, az egyszülős családok számának növekedése, illetve a kisgyermekes anyák mielőbbi visszatérése a munkaerő-piacra – hozzájárult az iskola előtti nevelés intézményi átalakulásához. Új intézménytípusok jelentek meg: a közös bölcsőde-óvoda és az egységes óvoda-bölcsőde. Emellett az elmúlt években országszerte elterjedtek a családi napközik.

Az előadás mindezek tükrében vizsgálja a magyarországi bölcsődei és óvodai nevelés jogi, gazdasági és társadalmi feltételeit. A 0−8 éves korosztály demográfiai csökkenése ellenére az iskola előtti nevelés pedagógiai súlya nem csökken, sőt úgy tűnik, hogy a közeljövőben nagyobb hangsúlyt kap. Ez főként annak köszönhető, hogy a szakpolitikusok is egyre inkább belátják azt, hogy az általános iskolába kerülő gyermekek közötti fejlettségi különbségeket utólag szinte lehetetlen csökkenteni. A probléma kezelését már az iskola előtt, az óvodában el kell kezdeni, de erre nem elegendő az egy év óvodakötelezettség. Ezért 2009 óta a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek szüleit óvodáztatási támogatással motiválják a 3−5 éves korban történő óvodába járásra.

Mindez új terheket és feladatokat ró a fenntartókra és a pedagógusokra. Az előadás második fele a kisgyermeknevelléssel foglalkozó pedagógusok szerepének változásaival és pályaképével foglalkozik. Emellett bemutatja a szerző saját survey vizsgálatát, melyet 201 leendő kisgyermeknevelő (csecsemő- és gyermeknevelő-gondozó, illetve óvodapedagógus hallgatók) körében végzett 2010-ben. Az empirikus vizsgálat ismertetése során a pályaválasztás motivációi, a választott hivatás presztízse és a jövőbeli szakmai lehetőségek és tervek megítélése kerül a középpontba. A vizsgálat eredményei alapján elmondható, hogy a hallgatók választott hivatásuk presztízsét a többi pedagóguspályához képest nem ítélik alacsonyabbnak (ugyanakkor az egyéb pályákhoz viszonyítva már kedvezőtlen a megítélés) és elhivatottságuk magasabb szintű, mint a tanítói-tanári pályát választó hallgatóké.

MESÉT MÁSKÉNT - A NÉPMESE ÉS DRÁMAPEDAGÓGIA EGYÜTTES HASZNÁLATÁNAK INNOVATÍV LEHETŐSÉGEI AZ ÓVODAI NEVELÉSBEN

KEREKES VALÉRIA

ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
kerekeske@yahoo.com

Témakörök: Óvodapedagógia; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

Az intézményes nevelés első hivatalos színterére lépve a legtöbb gyermek először találkozik azokkal a kihívásokkal, melyek egy adott csoporthoz való alkalmazkodást jelentik. Szinte az egyik napról a másikra változnak meg addig biztosnak vélt szabályok, viszonyítási pontok. A beszoktatás utáni időszakot követően az óvodapedagógusok kiemelt feladatai közé tartozik az elsődleges nevelőktől való elszakadás okozta belső feszültségek folyamatos kezelése, valamint a gyermeki személyiség kibontakozásának elősegítése. A kutatás elsődleges célja különböző népmesékre épülő drámapedagógiai eszközök kipróbálása a gyakorlatban, melyek megkönnyíthetik az óvodapedagógusok ez irányú munkáját és eredményesebbé tehetik a kisgyermekek különböző készségeinek fejlesztését.

A művészetek által való komplex nevelés lehetőséget nyújt, hogy eszközrendszerével a gyermekek közvetett formában éljenek át különböző helyzeteket (*Bakonyi*, 2011). Ennek egyik lehetséges módja a mese és a dráma együttes használata.

Az elmúlt évtizedek óvodai gyakorlatában a mese - az anyanyelvi nevelésen kívül − leginkább az erkölcsi nevelés egyik eszközeként volt/van jelen, amit sok esetben követ a mesére épülő dramatikus játék. Az utóbbit úgy is értelmezhetjük, mint egyfajta szerepbeleélést, szerepmegvalósítást, ami a 4−5 éves kisgyerekek szerepjátékának mindennapos velejárója (*Kovács* és *Bakosi*, 2005). Amennyiben viszont kizárólag az óvodapedagógus által irányított, a kívánt és kevésbé elfogadott magatartásminták mesén keresztüli dramatizálása történik, az autentikus népmesék gazdag szimbólumrendszeréből adódó lélektani és szocializációs hatások a legtöbb esetben a reprodukció szintjén maradnak.

A Mesét Másként kezdeményezés lehetőséget nyújt arra, hogy az óvodapedagógusok megismerhessék a népmesék mögött rejlő személyiségfejlesztő elemeket, amelyeket az egy-egy népmese érzelmi elemeire (pl. félelem, bizalom, agresszió, elfogadás, barátság stb.) épülő tervezett drámajátékok segítségével mindig az adott csoport aktuális (érzelmi) állapotához mérten tudnak alkalmazni, úgy, hogy a mesék történeti elemei, szereplői közvetlenül nem jelennek meg. Ennek értelmezésében a kisgyermekek életkori sajátosságából adódó cselekvés útján történő tanulás, a mese és a gyermek szimbolikus nyelvének hasonlósága, a dráma a cselekvő és kreatív-alkotó tanulás folyamata; a történeten, játékon keresztül való és gondolkodásra ösztönző tanulás, mint a személyiség-és képességfejlesztés lehetséges segítő eszköze (*Novák*, 2008) komplexen értelmezhető.

Előadásom a fent említett kezdeményezés elővizsgálatának (2011 első félévében az ország 1700 óvodájában került felajánlásra) tapasztalatait, illetve az erre épülő 2011 szeptemberében induló hatásvizsgálat előkészületeinek módszertanát és innovatív lehetőségeit foglalja össze.

PÉNTEK 13.15-15

Helyszín	**Szimpózium**
B/301. terem	– Tanítóképzés és tanítói hivatal a 19-20. század fordulóján Pécsen
B/306. terem	– Egy önkormányzat iskoláinak minden diákjára kiterjedő online felmérés tanulságai
A/202. terem	– Elvárások, szükségletek, szolgáltatások a fogyatékos személyek integrációs folyamatában
B/401. terem	– Kulturális-és társadalmi tőke: versengő tőkék a felsőoktatásban?
	Tematikus előadások
A/18. terem	– Módszertani sokféleség a felsőoktatásban
B/406. terem	– Fejezetek a nagy szocialista pedagógia történetéből
Folyosó	**Poszterek**

TANÍTÓKÉPZÉS ÉS TANÍTÓI HIVATAL A 19−20. SZÁZAD FORDULÓJÁN PÉCSEN

Elnök:

AMBRUSNÉ KÉRI KATALIN

Pécsi Tudományegyetem BTK Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Opponens:

FÁYNÉ DOMBI ALICE

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

A pécsi tanítóképzés a századfordulón

TAKÁCS ZSUZSANNA MÁRIA

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Az egészségtan oktatása a tanítóképzőkben a 19−20. század fordulóján

TIGYI ZOLTÁNNÉ PUSZTAFALVI HENRIETTE

Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar

A Pécsi Napló tanítókkal kapcsolatos narratívái a századfordulón

MÉREG MARTIN

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

A tanítók szerepe, helyzete a Dunagőzhajózási Társaság (DGT) Pécs környéki bányatelepeinek társadalmában (1867−1938/1944)

HUSZÁR ZOLTÁN

Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A szimpózium eredeti és korábban nem, vagy alig kutatott elsődleges írott források alapján a 19−20. század fordulójának pécsi tanítóságát mutatja be, figyelmet fordítva képzésük és sokrétű munkájuk körülményeire, jellemzőire. Az előadások hátterét adó kutatásokat a kútfők és a téma tekintetében is számos szál kapcsolja össze, módszertanukat, problémafelvetésüket tekintve azonban egyediek.

Az első előadás a pécsi tanító- és tanítónőképzés századfordulón feltárható sajátosságait foglalja össze, rövid történeti, 1831-ig visszanyúló bevezetéssel. A felkutatásra és elemzésre került primér források fókuszpontjában tanítói visszaemlékezések állnak, és a kutató e személyes iratok elemzése mellett a tanítóképző értesítőinek feldolgozásával igyekezett a korabeli tanítóképzésről árnyalt és kevéssé ismert jellegzetességeket feltárni.

A második előadás egy, a századfordulós pécsi tanítóképzés részterületét jelentő téma bemutatását nyújtja: az egészségtan, mint a korszak hangsúlyos és korszerű tartalmakkal felépített tantárgya tanítóképzésben való megjelenését, valamint az oktatásához vezérfonalként írt tankönyv elemzését foglalja össze. A szerző kutatásaiból kiderül, hogy az egészségre nevelés, az ezt érintő népnevelés és felvilágosítás, sőt, az egészségügyi ellátás szempontjából is a tanítóság kiemelt szerephez jutott az akkori Magyarországon.

A harmadik előadó sajtókutatásainak – melyek a Pécsi Napló című lap 1892−1902 közötti számaihoz kötődtek, és a tartalomelemzés módszerét helyezték középpontba – fontos eredménye a dinamikusan fejlődő, századfordulós Pécs tanítóságának korábbiaknál árnyaltabb megismerése: helyzetük és társadalmi megítélésük domborodik ki leginkább a gazdag sajtóanyagból.

A szimpózium záró előadása egy sajátosan és csakis Pécsen kutatható témát állít középpontba: a Dunagőzhajózási Társaság Pécs környéki iskoláinak helyzetét mutatja be a kutató, kiemelt figyelmet fordítva az intézmények tanítóinak helyzetére, iskolai és tanórán kívüli tevékenységére. Ez a kutatás felszínre hozta, hogy milyen is volt, mikroszinten a tanítók életében az, amiről országos vagy megyei viszonylatban már számos ismerettel rendelkeznek a hazai nevelés- és iskolatörténet kutatói.

A PÉCSI TANÍTÓKÉPZÉS A SZÁZADFORDULÓN

TAKÁCS ZSUZSANNA MÁRIA

PTE Bölcsészettudományi Kar Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola
zsuzsutakacs@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A pécsi tanítóképzés léte már az I. Ratio Educationis kibocsátását követő évben és azt követően is folyamatosan bizonyítható, de a tanítóképző intézet alapítására csak báró *Szepesy Ignác* (1780−1838) püspöki kinevezését követően került sor. *Szepesy* a Lyceum-Alapítvány keretében 1831-ben hozta létre, az egri tanítóképző megalapítása után pár évvel a pécsi Püspöki Tanítóképző Intézetet, mely 1947-ig állt fenn. Pécsen a tanítónőképzés 1851-ben, *Scitovszky János* püspök, a későbbi esztergomi érsek kezdeményezésére létrejött Notre Dame, vagyis a Miasszonyunk Női Kanonokrend iskolakomplexumának keretein belül alakult ki 1895-re, így a 19. század második felére a város egyik legjelentősebb oktatási intézményrendszere lett. Mindkét intézmény növendékei Baranyán kívül Somogy és Tolna megyéből is érkeztek, így a Dél-Dunántúl meghatározó képzőintézeteivé váltak a 19−20. század fordulójára.

Az előadás a pécsi tanító- és tanítónőképző intézet létrejöttét, fejlődését, és 20. század eleji történetét kívánja bemutatni, azt az időszakot, amikor a későbbi görcsönyi kántortanító, *Kerekes Géza* (1899−1966) és a szintén e településen osztálytanítónőként dolgozó *Koós Olga* (1904−1982) e képzőhelyeken tanulmányaikat végezték. A háttérként szolgáló kutatás középpontjában visszaemlékezéseik tanulmányozása és elemzése állt. A forrásokból nyert adatok megerősítik, hogy a (nevelés)történeti kutatások egy igen érdekes részét alkotják a naplók, memoárok, melyeket többnyire ismert, híres emberek írtak, azonban a falusi tanítók, tanítónők által írt visszaemlékezések feldolgozása még több információval szolgálhat a kutatóknak, mivel egy korszak, azon belül is egy kis közösség életébe nyerhetünk bepillantást. Az előadás a személyes iratok neveléstörténeti forrásként való felhasználásán alapuló kutatáshoz kapcsolódóan, azt kiegészítve a tanítóképzős értesítők feldolgozásával tesz kísérletet arra, hogy bemutassa a két falusi tanító iskolai éveit, amelyek révén egy érdekes, eddig kevésbé feltárt részét ismerhetjük meg a pécsi tanító- és tanítónő képzés történetének.

AZ EGÉSZSÉGTAN OKTATÁSA A TANÍTÓKÉPZŐKBEN A 19−20. SZÁZAD FORDULÓJÁN

TIGYI ZOLTÁNNÉ PUSZTAFALVI HENRIETTE

PTE Egészségtudományi Kar
tigyi.heni@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Magyarországon (és a Monarchia területén) a 19. század elején kezdték meg a szervezett egészségügyi ellátás kialakítását. Az orvosok csekély száma és területi egyenlőtlensége jellemezte a hazai ellátást. A népesség szegényebb rétege számára elérhetetlen volt az orvosi szolgáltatás, mivel nem rendelkeztek kellő jövedelemmel, az állam pedig nem gondoskodott az emberek egészségügyi ellátásáról (*Kapronczay*, 2001). A nép többsége, alacsony műveltségének köszönhetően, a hiedelmek és természetfeletti erők idealizált világába vetett hitet preferálta (*Lendvay*, 1889), és még ha lehetősége is lett volna rá, az orvosi ellátást emiatt mégsem vette igénybe.
Ebben a környezetben nagy feladat hárult a tanítókra. Az alsóbb néprétegek elemi oktatásában az élet mindennapi szükségleteire is kellett ismereteket kínálni, hogy a gyermekek felnőve képesek legyenek önálló, jövedelmező életvitelt kialakítani. Ebből adódóan a kistelepülések meghatározó értelmiségi tagjai voltak a képesített néptanítók. A tanítóktól elvárt tájékozottság és tudás a századfordulóhoz közeledve folyamatosan nőtt. A kisebb településeken akkoriban szokásos orvoshiány, vagy éppen a nagy távolságok és nehézkes közlekedés miatt sokszor a tanítók kényszerültek a rászorulókat azonnali egészségügyi ellátásban részesíteni, vagy éppen gyermekbetegség esetén a szülőknek tanácsot adni az ápoláshoz.
Az egészségügyi ismeretek elsőként a tanítóképzők tanrendjében jelentek meg, és minden állami és felekezeti képzőben hasonló terjedelemben ismerkedtek az elemi egészségügyi tartalommal a leendő tanítók. Kötelező, alapozó tantárgy volt az oktatás során, egészen 1902-ig. Az alapvető tankönyv, amely az egészségtan tantárgy ismereteit tartalmazta, minden tanítóképzőben a *Zimmermann Jakab* által írt *Egészség és rögtöni esetek gyógytana, elemi tanítók s a nép boldogulását szíven viselő minden honfinak számára* című mű volt. Ez a könyv évtizedeken át szolgálta a tanítók alapvető egészségtani alapismereteit, és a korszak legkorszerűbb ismereteit tartalmazta. Az előadás ennek a könyvnek az elemzésére, valamint a pécsi tanítóképzés századfordulós dokumentumainak vizsgálatára támaszkodva mutatja be, milyen tartalma és szerepe volt az egészségtan tárgynak a korabeli tanítók képzésében.

A PÉCSI NAPLÓ TANÍTÓKKAL KAPCSOLATOS NARRATÍVÁI A SZÁZADFORDULÓN

MÉREG MARTIN

PTE Bölcsészettudományi Kar Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola
mereger@freemail.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Az előadás a tanítói hivatást egy sajátos nézőpontból közelíti meg, melynek során a Pécsi Napló szemüvegén keresztül nyerhetünk bepillantást Baranya megye és Pécs tanítóságának életébe. A tanítóság helyzetének leírásán túl a – róluk megjelent írások alapján – társadalmi megítélésükről is árnyaltabb képet alkothatunk. A sajtóelemzés módszere ezúttal magában foglalja a tanítókkal kapcsolatos narratívák vizsgálatát, a századfordulón rendszeresen visszatérő témák bemutatását és a tanítói hivatáshoz kapcsolódó, gyakran máig élő toposzok hátterének feltárását.
A vizsgálat során a forrásanyag bősége miatt a reprezentatív mintavétel eljárását alkalmaztam: a Pécsi Napló indulásától, 1892-től 10 évfolyam tíz-tíz számából gyűjtöttem ki az oktatásról szóló cikkeket. A politikai-közéleti napilapban az oktatás témája jelentős helyet foglalt el. A 100 vizsgált számban 188 cikk szólt az oktatásról, ennek egyötöde pedig közvetlenül a tanítósággal foglalkozott.
Előadásom célja, hogy a fent említett írások alapján bemutassam a Pécsi Naplónak a tanítókról közvetített nézeteit. A tanítókról szóló beszédmód elemzése mellett figyelmet fordítok az újságírók által felvetett problémák megértésére, az egyes narratívák mögött ugyanis felfedezhetők a korszak oktatási és társadalmi rendszerének helyi sajátosságai.
A tanítókról szóló szakirodalom és a Statisztikai Évkönyv kimutatásai alapján kísérletet tettem a tanítók életkörülményeit, munkáját befolyásoló adatok elemzésére, amellyel a cikkek értelmezéséhez szükséges általános képet kívánok felvázolni. A dualizmus korának második felében teljesedett ki az oktatás expanziója, ekkorra váltak érzékelhetővé a kiegyezés utáni oktatási törvények és oktatáspolitika eredményei: fejlődött az intézményhálózat és növekedett az állami szerepvállalás. A tanítók helyzetét is szabályozó népoktatási törvény végrehajtásához azonban sok helyen hiányoztak az anyagi feltételek, ugyanakkor a szülők nagy része ekkor még nem ismerte fel az oktatás szükségességét. Helyzetüket jórészt a helyi adottságok és az iskolafenntartó határozta meg, amely ebből adódóan akár településenként is eltérő lehetett.
Pécs magyar tannyelvű, osztott, többtanítós iskolákkal rendelkezett a századfordulón, míg Baranya harmadrészben vegyes tannyelvű iskolái sokkal rosszabb körülmények között működtek: jórészt osztatlanok, és egytanítósak voltak. A pedagógusok helyzetében a társadalmi mobilitás terén is nagy különbségek mutatkoztak. A falusi osztatlan iskolák tanítói, gyakran napi megélhetési gondjaik közepette nem számíthattak előmenetelre. Városi kollégáiknak nagyobb esélye volt például az igazgatói cím elnyerésére. A legnagyobb anyagi és társadalmi megbecsülést a középiskolai tanárok, igazgatók és a tanügyi közigazgatás magasabb szintű tisztviselői élvezhették. Ezt a vegyes képet tükrözik a Pécsi Napló tanítókkal kapcsolatos narratívái is.

A TANÍTÓK SZEREPE, HELYZETE A DUNAGŐZHAJÓZÁSI TÁRSASÁG (DGT) PÉCS KÖRNYÉKI BÁNYATELEPEINEK TÁRSADALMÁBAN (1867−1938/1944)

HUSZÁR ZOLTÁN

PTE Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar
huszar.zoltan@feek.pte.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

1852-ben, amikor az Első Cs. Kir. Szab. Dunagőzhajózási Társaság (DGT) /Erste k. k. priv. Donau–Dampfschiffahrts–Gesellschaft (DDSG)/ megvetette a lábát a pécsi szénmedencében, az itt élő munkások – köztük a bányászok – gyermekei a katolikus egyház által fenntartott falusi iskolákat látogatták. A nagyvállalat megjelenését követően azonban egyre több bányamunkára érkezett, különböző nemzetiségű család telepedett le a Társaság bányatelepein, amelyek a környező településektől elég távol estek ahhoz, hogy a gyermekek a meglévő iskolákba járhassanak. Mivel az iskoláskorú gyerekek nem maradhattak oktatás nélkül, a DGT iskolákat nyitott kolóniáin, az elsőt 1856-ban Pécsbányatelepen, hogy munkásai gyermekeinek a szükséges iskolai nevelést megadhassa.
Az előadó magyarországi és ausztriai szakirodalmi, könyvtári és eddig még nem kutatott levéltári források alapján mutatja be egy nagyvállalat társadalmán belül a DGT hat népiskolájának működését, szervezetét, tanulóinak nemzetiségi és vallási összetételét, kapcsolatát a tanfelügyelet, ill. a magyarországi elemi népoktatás rendszerével. Kutatási módszerei vegyesek voltak: a statisztikai-demográfiai adatokat kvantitatív, a történeti írott forrásokat kvalitatív elemzés segítségével értelmezte.
A szerző az előadás hátterét adó, több éves kutatásai során kiemelten foglalkozott a tanítók helyzetével, iskolai és iskolán kívüli tevékenységével (például a cserkészet, a leventemozgalom, az önképzőkörök, a dalárda és a színjátszás területén kifejtett munkájukkal). Az előadás a DGT alkalmazásában álló társulati tanítók és az állami tanítók szociális helyzetét a jövedelem, a lakásviszonyok, illetve egyéb járandóságok összehasonlító elemzésének keretében mutatja be a 19. század második felétől a második világháború kezdetéig tartó időszakban.
Az előadás számos, más kutató által korábban nem feltárt részletet mutat be a Pécs környéki tanítóság életéről és társadalmi helyéről, fontos eredményekkel gazdagítva a baranyai és az országos neveléstörténet-írást.

EGY ÖNKORMÁNYZAT ISKOLÁINAK MINDEN DIÁKJÁRA KITERJEDŐ ONLINE FELMÉRÉS TANULSÁGAI

Elnök:

MOLNÁR GYÖNGYVÉR
Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet

Opponens:

FALUS IVÁN
Eszterházy Károly Főiskola

A képességek fejlődésének vizsgálata online tesztkörnyezetben 2−11. évfolyamon

MOLNÁR GYÖNGYVÉR – CSAPÓ BENŐ
Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Magyar Tudományos Akadémia-Szegedi Tudományegyetem Képességkutató Csoport – Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Magyar Tudományos Akadémia-Szegedi Tudományegyetem Képességkutató Csoport

Pedagógusok nézetei a mérés-értékelés néhány aspektusáról és ezek kapcsolata a tanulók teljesítményével

TÓTH EDIT – KINYÓ LÁSZLÓ
Magyar Tudományos Akadémia-Szegedi Tudományegyetem Képességkutató Kutatócsoport, Oktatáselméleti Kutatócsoport – Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet

Az iskola infrastrukturális fejlettségi szintjének teljesítménybefolyásoló hatása

TÓTH EDIT – MOLNÁR GYÖNGYVÉR
Magyar Tudományos Akadémia-Szegedi Tudományegyetem Képességkutató Kutatócsoport, Oktatáselméleti Kutatócsoport – Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Magyar Tudományos Akadémia-Szegedi Tudományegyetem Képességkutató Csoport

Az iskolák és osztályok közötti különbségek változásának település szintű elemzése

CSAPÓ BENŐ
Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Magyar Tudományos Akadémia-Szegedi Tudományegyetem Képességkutató Csoport

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Kognitív fejlődés és fejlesztés

A pedagógiai felmérések különböző szintű döntéshozók számára nyújthatnak a beavatkozásokat megalapozó adatokat, illetve szolgáltathatnak visszajelzéseket azok eredményeiről. A nemzetközi vizsgálatok elsősorban a rendszerszintű döntéseket alapozzák meg, az Országos kompetenciamérés pedig az intézmények számára nyújt sokféle kontextusba helyezett összehasonlító adatokat. Magyarországon az iskolák fenntartói számos olyan döntést hoznak, amelyek alapvetően meghatározzák az iskolák eredményességét, ezért szükség van azokra a speciális elemzésekre, amelyek a fenntartók döntési folyamatait támogatják.

A szimpóziumban bemutatott vizsgálat azokat a mérési és elemzési lehetőségeket keresi, amelyek a fenntartókat segíthetik feladataik hatékonyabb ellátásában. A felmérés közvetlen célja áttekintést kapni 1) egy teljes önkormányzat összes iskolájának 2−11. évfolyamos diákja gondolkodási képességének fejlettségéről; 2) az önkormányzat iskoláinak infrastrukturális felszereltségéről; 3) a pedagógusok értékeléssel kapcsolatos véleményéről; illetve 4) az elmúlt tíz évben az iskolák közötti különbségek terén bekövetkezett változásokról.

A számítógép-alapú adatfelvételre 2011 tavaszán került sor. A mintát egyrészről az önkormányzat összes közoktatási intézményében tanuló 2−11. évfolyamos diák (N=3094, 300−400 fő/évfolyam), másrészről az iskolákban tanító tanárok egy része (N=101) alkotta. A felmérés során használt mérőeszközök között egy gondolkodási képesség fejlettségét mérő tesztek és különböző kérdőívek szerepeltek. A tanulók felmérése egy teljes tanítási órát, azaz 45 percet vett igénybe, amihez Internet-kapcsolattal rendelkező számítógépre volt szükség. A tanári online kérdőívek kitöltése fél órába telt.

A szimpózium keretein belül az első előadás a diákok gondolkodási képességének fejlettségére fókuszál, és közös képességskálán fejezi ki a 2−11. évfolyamos diákok képességszintjét, miközben azonosítja a teljesítményt befolyásoló tényezőket is. A második előadás a pedagógusok mérés-értékeléssel kapcsolatos attitűdjeit ismerteti, amelyeket kapcsolatba hoz a diákok teljesítményének alakulásával. A harmadik előadás keretein belül sor kerül az iskola infrastrukturális felszereltségének és az ott tanuló diákok teljesítményének összevetésére, az iskola IKT eszközellátottságának hatékonyságra gyakorolt hatásának azonosítására, végül a negyedik előadás történeti távlatban vizsgálja az osztályok közötti különbségek alakulását egy tíz évvel ezelőtti párhuzamos kutatás eredményei alapján.

A KÉPESSÉGEK FEJLŐDÉSÉNEK VIZSGÁLATA ONLINE TESZTKÖRNYEZETBEN 2−11. ÉVFOLYAMON

MOLNÁR GYÖNGYVÉR[*] – CSAPÓ BENŐ[**]

[*] SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport
gymolnar@edpsy.u-szeged.hu
[**] SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport
csapo@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Vizsgálatunkban[*] két kutatási területet, a képességek mérését és az online tesztelést kapcsoljuk össze. Egyrészt felmérjük a diákok induktív gondolkodásának fejlettségi szintjét, amely az egyik legfontosabb általános képesség, fejlettségi szintje széles körben meghatározza a tanulás eredményességét és a tudás alkalmazását (*Hamers*, 2000). Másrészt az adatfelvétel során a számítógép alapú tesztelést alkalmazzuk, ami különböző nemzetközi projektekben mind nagyobb szerepet kap (*Molnár*, 2010). Elemzéseink újszerűségét az egy időpontban és széles életkori intervallumban alkalmazott online tesztkörnyezet mellett az adja, hogy kapcsolatot tudunk teremteni az iskolakezdéskor alkalmazott nem verbális, és az idősebb tanulókkal felvett, olvasni tudást igénylő számítógép-alapú itemek között. Elemzésünk a következő kutatási kérdésekre fókuszál: 1) a 2−11. évfolyamos diákok induktív gondolkodása fejlettségi szintjének feltérképezése online tesztkörnyezetben, 2) a képességszintek közös képességskálán történő kifejezése, 3) a teljesítményt befolyásoló tényezők azonosítása. Az online adatfelvételre 2−11. évfolyamos diákok bevonásával 2011 tavaszán került sor egy nagyváros összes közoktatási intézményében, általános- és középiskolájában (N=3094). A tesztek megoldására egy tanítási óra állt a diákok rendelkezésére. Az online adatfelvétel a TAO platform (*Farcot* és *Latour*, 2008) segítségével történt. A kisiskolás diákok induktív gondolkodásának fejlettségi szintjét nonverbális, figurális itemek segítségével vizsgáltuk, míg az életkor előre haladtával előtérbe került a verbális itemek alkalmazása. Egy 109 különböző nehézségi szintű itemből álló feladatbank összes itemét felhasználva az egyes életkorokban elérő, de horgony itemekkel összekötött teszteket állítottunk össze, amelyek ezáltal alkalmasak a teszteken mutatott teljesítmények közös képességskálán történő kifejezésére és összehasonlítására. Az adatok skálázásánál a Rasch-modellt alkalmaztuk. Az alkalmazott online tesztek reliabilitás-mutatói (Cronbach-α) 0,86 és 0,93 között mozognak, az összes itemet egy tesztként kezelve alkalmasak a minta vizsgálatára (személy szeparációs reliabilitás=0,99). A diákok átlagos képességszintje lassú fejlődésről tanúskodik (2. évf.=-1,35 logit; 11. évf.=0,28 logit, sd=1,2 logit). A 2−11. évfolyam vonatkozásában éves szinten a szórás negyedével fejlődik. A legjelentősebb fejlődés 5. osztályban detektálható, több mint a szórás kétszerese. A gyerekek közötti különbség mértéke bármely évfolyamon jelentősebb, több mint négyszer annyi, mint az átlagos 2. és 11. évfolyamos diák képességbeli különbségének nagysága és az életkor előrehaladtával fokozatosan nő (2. évf.: 7,12 logit, 11. évf.: 8,69 logit). Mindezen eredmények egybecsengnek korábbi papír-ceruza teszttel folytatott vizsgálatokkal, azaz az online tesztelés nem befolyásolta jelentős mértékben a teszteredményeket. A háttérváltozókkal történő részletes elemzések rámutatnak a teljesítményeket leginkább meghatározó tényezőkre.

[*] A kutatást a TAMOP 3.1.9/08/01 kutatási program, az Oktatáselméleti Kutatócsoport és az MTA-SZTE Képességkutató Csoport támogatta. Molnár Gyöngyvér Bolyai János Kutatási Ösztöndíjban részesült.

PEDAGÓGUSOK NÉZETEI A MÉRÉS-ÉRTÉKELÉS NÉHÁNY ASPEKTUSÁRÓL ÉS EZEK KAPCSOLATA A TANULÓK TELJESÍTMÉNYÉVEL

TÓTH EDIT[*] – KINYÓ LÁSZLÓ[**]

[*] MTA-SZTE Képességkutató Kutatócsoport, Oktatáselméleti Kutatócsoport
tothedit@edpsy.u-szeged.hu
[**] SZTE Neveléstudományi Intézet
kinyo@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A tanulói teljesítmény egyre több országban kerül a közoktatás monitorozásának, elszámoltathatósági rendszerének központi elemévé. Ezek a rendszerek számos változást idéznek elő a pedagógiai munkában, ugyanakkor a rendszer jellemzőitől függően az eredmények javulása mellett (pl. *Hanushek* és *Raymond*, 2005) a tanítási-tanulási folyamatra gyakorolt negatív hatásuk is kimutatható (pl. *Hamilton, Brian* és *Stecher*, 2002; *Koretz*, 2002). Hazánkban az Országos kompetenciamérés eredményei szolgáltatják az adatokat a közoktatás eredményességének mérésére. A jól működő mérés-értékelési, elszámoltathatósági rendszerek előfeltétele a tanárok együttműködése, amelyhez nélkülözhetetlen, hogy a pedagógusok tisztában legyenek a tesztelés céljával, értelmezni és hasznosítani tudják a teszteredményeket. Előadásunk célja a nemzetközi szakirodalomra támaszkodva a pedagógusok mérés-értékelésről és az elszámoltathatóság egyes területeiről – kiemelten azok hasznossága, az érzékelt nyomás – alkotott nézeteinek bemutatása, és ezen nézetek kapcsolata a tanulók induktív gondolkodás teszttel mért teljesítménye között. Az online kérdőíves adatfelvételre[*] egy teljes önkormányzat összes iskolájában (N=11) 2011 tavaszán került sor. A pedagógusok értékeléssel kapcsolatos nézeteinek felmérésére részben adaptált, részben saját szerkesztésű, négyfokú Likert-jellegű skálát tartalmazó kérdőívet használtunk (1 – egyáltalán nem értek egyet, 4 – egyetértek). Hat általános iskola és tizenhárom középiskola vett részt a vizsgálatban, a kiválasztás szempontja a tanított tantárgy volt. A diákok teljesítményét korosztály specifikus induktív gondolkodás fejlettségét mérő tesztsorozattal vizsgáltuk 2−11. évfolyamon (N=3094). A mérés az Országos kompetenciaméréssel ellentétben nem bír jelentős téttel az iskolákra nézve. A pedagógusok inkább egyetértenek azzal, hogy a tanulói teljesítményérések legyenek rendszeresek, hogy ezek az iskolák munkájához lényegesek. A pedagógusok az iskolafenntartó, az iskolavezetés és saját elvárásaik miatt érzik kényszerhatás alatt magukat, az önmagukkal szemben támasztott elvárás, hogy tanulóik teljesítményét növeljék az Országos kompetenciamérésen (átlagos egyetértés: 3,41; 3,35 illetve 3,11). Az egyes iskolákból válaszadó pedagógusok adatait aggregáltuk, az így keletkezett mutató segítségével vizsgáltuk a pedagógusok és az induktív teszten elért eredmények kapcsolatát. A diákok teljesítménye és az iskolavezetés nyomásgyakorlásának észlelése között negatív korreláció (r=-0,384) mutatható ki, ugyancsak a diákok teljesítménye és az iskolák közötti összehasonlító mérések miatti nyomás érzékelése között (r=-0,364). A rendelkezésre álló mérési eredmények lehetőséget biztosítanak arra, hogy feltárjuk a vizsgált településen működő iskolákban dolgozó pedagógusok értékeléssel kapcsolatos nézeteit és az országos reprezentatív mintán mutatkozó eredmények közötti különbségeket, továbbá ezen nézetek és a teljesítmények kapcsolatát összevethetjük az országos minta és a vizsgált település vonatkozásában.

[*] A kutatást a TAMOP 3.1.9/08/01 kutatási program, az Oktatáselméleti Kutatócsoport és az MTA-SZTE Képességkutató Csoport támogatta.

AZ ISKOLA INFRASTRUKTURÁLIS FEJLETTSÉGI SZINTJÉNEK TELJESÍTMÉNYBEFOLYÁSOLÓ HATÁSA

TÓTH EDIT[*] – MOLNÁR GYÖNGYVÉR[**]

[*] MTA-SZTE Képességkutató Kutatócsoport, Oktatáselméleti Kutatócsoport
tothedit@edpsy.u-szeged.hu
[**] SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport
gymolnar@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; IKT, e-learning, távoktatás

Mind a hazai, mind a nemzetközi oktatásra vonatkozó kutatásokban egyre inkább előtérbe kerül a teljesítményeket befolyásoló és meghatározó faktorok azonosítása, azok összehasonlítása, sőt az egyes oktatási rendszerek hatékonyságának e faktorok mentén történő leírása. A vizsgált háttérváltozók között kiemelt szerepet foglal el a diákok attitűdje (*OECD*, 2007), családi (pl.: szülők iskolai végzettsége, *OECD*, 2010) és iskolai háttere (pl.: iskolák felszereltsége; *Balázsi* és mtsai, 2007).
A kutatás célja[*] 1): egy teljes önkormányzat összes iskolájának infrastrukturális felszereltségének feltérképezése, 2) az iskolák felszereltsége és a diákok teljesítménye közötti kapcsolat feltárása, 3) az infrastruktúra teljesítménybefolyásoló hatásának azonosítása évfolyamonkénti bontásban, 4) az iskola felszereltségét jellemző változók között a legerősebb hatást gyakorló tényezők azonosítása. Hipotézisünk szerint az iskola infrastrukturális fejlettsége meghatározó teljesítménybefolyásoló tényezőnek bizonyul, az összefüggés szorossága azonban évfolyamonként változó lesz. Alacsonyabb évfolyamokon gyengébb, magasabb évfolyamokon nagyobb lesz az iskola felszereltségének befolyásoló hatása.
Az online kérdőíves adatfelvételre egy önkormányzat összes iskolájában (N=11) 2011 tavaszán került sor. A 49 kérdésből álló kérdőív kitöltésére a rendszergazdát kértük fel. Az infrastruktúra kérdőív a számítógépes tantermek technikai felszereltségére vonatkozó kérdések mellett az általános tantermek technikai felszereltségére vonatkozó kérdéseket is tartalmazott. A diákok teljesítményét korosztály specifikus induktív gondolkodás fejlettségét mérő tesztsorozattal vizsgáltuk 2−11. évfolyamon (N=3094). A tesztek felépítése lehetővé tette a teljesítmények közös képességskálán történő kifejezését. Az elemzések során az alapstatisztikai számítások mellett regressziós modellt használtunk az iskola infrastrukturális fejlettségi szintjének teljesítményt befolyásoló szerepének meghatározásához. A mérésben részt vett önkormányzat iskolái mindegyikében található számítógépes labor. Van olyan iskola, ahol egy, de van olyan is, ahol tíz van. Az iskolák mindegyikében széles sávú az internetkapcsolat. Átlagosan, önkormányzati szinten az egy számítógépre jutó tanulók száma 7, ami megfelel az EU 2010-es elvárásoknak. A legjobban felszerelt iskolában egy számítógépre 2 tanuló, míg a legkevésbé felszereltben 25 tanuló jut. Az infrastrukturális felszereltség és a diákok teljesítményének kapcsolata évfolyamonként változó. A legerősebb hatás 8. és 9. évfolyamon mutatható ki (r=0,97 és 0,93). Az infrastrukturális felszereltséget jellemző indexen belüli változók közül az egy főre jutó gépek száma bizonyult a legerősebb faktornak, ugyanakkor a tanulás során használt számítógépek életkora is teljesítménybefolyásoló tényező (R2=0,14). A további, részletesebb elemzések megmutatják az iskola infrastrukturális felszereltségének tanulási képességekre vonatkoztatott hatását.

[*] A kutatást a TAMOP 3.1.9/08/01 kutatási program, az Oktatáselméleti Kutatócsoport és az MTA-SZTE Képességkutató Csoport támogatta. A kutatás idején Molnár Gyöngyvér Bolyai János Kutatási Ösztöndíjban részesült.

AZ ISKOLÁK ÉS OSZTÁLYOK KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉGEK VÁLTOZÁSÁNAK TELEPÜLÉS SZINTŰ ELEMZÉSE

CSAPÓ BENŐ

SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport
csapo@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Kognitív fejlődés és fejlesztés

Amint arra a PISA felmérések keretében végzett elemzések többször rámutattak, a magyar iskolarendszer egyik sajátossága a szelektivitás. Az iskolák között nemzetközi összehasonlításban is nagy különbségek alakulnak ki. Az ilyen mértékű különbségek már komoly hatékonysági problémákat okoznak. Magyarországi vizsgálatokból tudjuk, hogy az iskolaválasztás mechanizmusai miatt gyakran egy településen belül, sőt az osztályok között egy iskolán belül is nagyok a különbségek. Ezért a probléma kezelésében kiemelkedő szerepet játszhatnak az iskolák fenntartói, az önkormányzatok. Vizsgálatunkban arra keressük a választ, hogy 1) miképpen alakulnak ezek a különbségek időben az évfolyamok közötti összehasonlításban, és 2) hogyan változnak e különbségek történetileg.

A felmérésben* egy magyar nagyváros összes iskolájának 2−11. évfolyamos osztályai vettek részt. Az itt bemutatott elemzéshez 2947 tanuló adatai állnak rendelkezésre. Az adatfelvételre 2011 tavaszán került sor. Ugyanerről a városról rendelkezünk egy hasonló felmérés adataival, annak adatfelvételét 2000 tavaszán végeztük. Ez lehetőséget kínál az elmúlt 11 évben bekövetkezett változások jellemzésére.

A 2011 tavaszán elvégzett felmérés eszköze egy számítógép alapú induktív gondolkodás teszt volt, melyet online, az iskola számítógépein oldottak meg a tanulók. A 2000-ben végzett felmérés több területre terjedt ki, a mérőeszközök között volt az induktív gondolkodás teszt papír alapú változata is. Ebben az elemzésben csak ez utóbbi adatait használjuk. A papír alapú és a számítógép alapú tesztek megfelelő mértékű ekvivalenciáját korábbi elemzések már bizonyították, így a két mérés eredményeit össze lehet hasonlítani.

Az iskolák és az osztályok különbségének jellemzésére többféle mutatót használhatunk, ezek közül az egyik legegyszerűbben értelmezhető a csoportok közötti és a csoporton belüli variancia hányadosát kifejező F érték.

Az eredmények szerint jellemző tendencia, hogy az évfolyamok növekedésével nő a különbségeket kifejező F érték. Különösen nagy az ugrás az iskolafokozat határokon. Például az osztályok között a 3. évfolyamon 4,01, az ötödiken 5,59, a kilencediken 9,67 az F értéke. Ugyanezekre az évfolyamokra az iskolák szintjén 5,98, 7,46 és 17,57 F érték adódik. Ezek az adatok arra utalnak, hogy az iskolák nem kiegyenlítik, hanem inkább növelik a különbségeket. Ugyanakkor, ha az adatokat történeti perspektívába helyezzük, a változás kedvező irányú. Tizenegy évvel ezelőtt ugyanis az 5. évfolyamon az osztályok szintjén számolt F értéke 12,41, míg a 9. évfolyamon 25,05 volt.

A további, részletesebb elemzések azt mutatják, hogy a fenntartó összes iskoláját átfogó felmérések hatékonyan segíthetik a helyi oktatásirányítást, esetünkben megerősíthetik az iskolák és osztályok közötti különbségek csökkentésére irányuló törekvéseket.

* A kutatást a TAMOP 3.1.9/08/01 kutatási program, az Oktatáselméleti Kutatócsoport és az MTA-SZTE Képességkutató Csoport támogatta.

ELVÁRÁSOK, SZÜKSÉGLETEK, SZOLGÁLTATÁSOK A FOGYATÉKOS SZEMÉLYEK INTEGRÁCIÓS FOLYAMATÁBAN

Elnök:

PAPP GABRIELLA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

Opponens:

PUKÁNSZKY BÉLA
Szegedi Tudományegyetem

Integráció „Középiskolás Fokon" A képzési program eredményességéről

PERLUSZ ANDREA – MARTON ESZTER
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

Speciális és többségi intézmények közötti kooperáció és konkurencia a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásában

SCHIFFER CSILLA – PAPP GABRIELLA – SZEKERES ÁGOTA – PERLUSZ ANDREA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

A fogyatékos személyeket ellátó szociális intézményrendszer működési jellemzői

KEREKI JUDIT – KATONA VANDA – ZÁSZKALICZKY PÉTER
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

Felnőtt értelmi fogyatékos személyek életútjainak feltérképezése

KATONA VANDA – ZÁSZKALICZKY PÉTER
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A fogyatékos gyermekek, tanulók együttnevelésének kérdése nem új keletű a magyar gyógypedagógiában. A múltban gyökerező értékekre építve a jövő kihívásaira koncentrálva több új hangsúly jelent meg az integráció/inklúzió világában az elmúlt néhány évben. A tankötelezettség kiterjesztéséből és az integrációból adódó feladatok elérték a közoktatáson belül a középiskola világát, valamint az ellátórendszer más elemeit is. Korszerű, tréningalapú pedagógus továbbképzési modell készült, amelynek jellemzője az önkéntes jelentkezés, a kollaboráció, valamint a résztvevők aktivitása. Mindez összhangban áll a *Falus* (2010) által is megfogalmazott európai trendekkel.

Szimpóziumunkkal[*] az integráció/inklúzió problémavilágához kívánunk hozzájárulni eddig még nem kutatott empirikus eredményekkel.

Első előadásunk a középiskolai pedagógusok körében végzett igényfelmérés (input) és elégedettségmérés (output) eredményeit mutatja be a tréning kapcsán.

Az iskolai és társadalmi inklúzió feltételrendszerét és korlátait a fogyatékosság társadalomtörténeti aspektusainak figyelembe vételével vizsgáltuk, különös tekintettel az ellátórendszer kirekesztő mechanizmusaira, és az inklúziót elősegítő differenciáló tanulási/tanítási lehetőségekre.

Második előadásunk a társadalmi és iskolai inklúzió nevében a fogyatékos tanulók oktatásáért folyó versenyben a többségi és speciális intézmények között megjelenő kooperáció és / vagy konkurencia folyamatainak jellemzőit tárja fel. A kutatásban igazgatókkal, szülőkkel és pedagógusokkal készített szakértői interjúk (*Bogner* és *Menz,* 2005) feldolgozása során kutatócsoportunk arra keresi a választ, hogy a különböző színtereken mely tényezők befolyásolják az intézmények kínálatának fejlesztését, melyek az intézmények közötti döntés mozgatórugói, a különböző szükségletek és elvárások a fogyatékos gyermekek számára milyen szolgáltatások és befogadási folyamatok megteremtésére nyújtanak lehetőséget az iskolák kínálatában.

Harmadik előadásunk a felnőtt intézményrendszerre koncentrál, hiszen az inklúzió/integráció feltételeinek megteremtése nem állhat meg az oktatás szintjén. A szociális intézményrendszer működési mechanizmusainak feltérképezése megerősíti azt a hipotézist, hogy a fogyatékos személyek társadalmi beilleszkedésének komoly rendszerszintű korlátai vannak, de egyben segít olyan kontextusba helyezni az érintett populáció ügyét, amely makroszintű döntésekhez nyújthat támpontokat ezeknek a korlátoknak a lebontásához.

Utolsó előadásunk a kérdőív tapasztalataira támaszkodva és ahhoz kapcsolódva az interjús módszerekkel született azon eredményeket jeleníti meg, amelyek a felnőtt fogyatékos személyek helyzetét és mozgását a társadalom által teremtett keretek között jelenti. Az intézményrendszer átalakítása számos kihívás előtt áll, de mindehhez meg kell ismernünk a múlt és jelen helyzetet, és erre építve, reflektálva kell megtalálnunk a megoldásokat.

[*] A szimpózium az alábbi projektek támogatásával valószult meg: TÁMOP-4.1.2-08/2/B/KMR-2009-0001 "Pedagóguképzési hálózat Közép-Magyarországon" projekt „A tankötelezettség kiterjesztéséből adódó feladatok” alprojekt. A TÁMOP 4.2.1./B-09-KMR "Az iskolai és társadalmi inklúzió feltételrendszere és korlátai: a fogyatékosság társadalomtörténeti aspektusai különös tekintettel az ellátórendszer kirekesztő mechanizmusaira, és az inklúziót elősegítő differenciáló tanulási/tanítási lehetőségekre"

INTEGRÁCIÓ „KÖZÉPISKOLÁS FOKON" A KÉPZÉSI PROGRAM EREDMÉNYESSÉGÉRŐL

PERLUSZ ANDREA[*] – MARTON ESZTER[**]

[*] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
perand@t-online.hu
[**] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
eszter.marton@gmail.com

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók integrált oktatás – nevelésének számos egyéb feltétele mellett különösen fontos a többségi pedagógusok tájékozottsága, az integrált neveléshez való szakmai hozzáállása. Beállítódásukat többek között személyes meggyőződésük, a pedagógusképzés során szerzett ezirányú ismereteik, illetve a munkájuk során előforduló, SNI tanulókkal kapcsolatos tapasztalataik, valamint a rendelkezésükre álló szakmai támogatások határozzák meg. Több hazai vizsgálat (*Réti* és *Csányi,* 1998; *Perlusz,* 1998; *Póczak,* 2000; *Galántai,* 2000; *Perlusz* és *Torda,* 2010) tett kísérletet arra, hogy feltérképezze a többségi pedagógusok integrált neveléssel kapcsolatos beállítódását. Ezek alapján, az együttneveléssel kapcsolatban elutasító hozzáállást megfogalmazó pedagógusok elsősorban a szakmai felkészültség hiányát emelték ki. Különösen igaz ez a középfokú oktatás-nevelési intézményekben, kiváltképp a gimnáziumokban dolgozó pedagógusok körére, hiszen esetükben kevésbé számolhatunk a SNI tanulók nagyarányú előfordulásával, illetve az ebből származó személyes tapasztalatokkal. Hátráltató tényező az integrációt segítő gyógypedagógiai szolgáltatások rendszerének középfokú oktatás szintjén való kiépületlensége, illetve ezen a fokon, a témával foglalkozó továbbképzések hiánya. A projekt során olyan, a középfokú oktatási-nevelési intézményekben dolgozó többségi pedagógusokat célzó továbbképzési program került kidolgozásra, amely az attitűdformáláson túl, a pedagógusokat konkrét ismeretekhez kívánta juttatni a SNI csoportok speciális szükségleteivel kapcsolatban. A három alkalomból álló program erőteljesen épít a résztvevők önálló, csoportokban történő munkájára, ezáltal is hozzájárulva módszertani kultúrájuk saját élményen keresztül történő megújításához.

A program kidolgozását igényfelmérés előzte meg, a programot követően pedig az eredményesség mérésére került sor. A kutatás kettős célt szolgált: egyrészt a potenciális résztvevők elvárásainak, ismereteinek a felmérése a témával kapcsolatban, másrészt a képzési program lehető legmagasabb fokú illesztése a célcsoport szükségleteihez.

Mindkét mérés során kérdőíves vizsgálatot folytattunk. Az igényfelmérésben összesen 60 fő (a teljes pedagógusi létszám 21%-a), míg az eredményesség mérésben 69 fő (összes résztvevő 69%-a) középiskolai pedagógus vett részt. Vizsgálatunk alapján legfontosabb eredményeink a következők: a résztvevő középiskolai pedagógusok – a képzést követően − több ismerettel rendelkeznek az egyes fogyatékossági kategóriákról, jobban tudják értelmezni a tanulók szakértői véleményét, új eljárásokat, módszereket, technikákat ismertek meg, melyeket sikerrel tudnak alkalmazni a SNI tanulók oktatása-nevelése során, illetve új lehetőségeket ismertek meg a segítő szakemberekkel való együttműködésre.

SPECIÁLIS ÉS TÖBBSÉGI INTÉZMÉNYEK KÖZÖTTI KOOPERÁCIÓ ÉS KONKURENCIA A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ TANULÓK OKTATÁSÁBAN

SCHIFFER CSILLA[*] – PAPP GABRIELLA[**] – SZEKERES ÁGOTA[***] – PERLUSZ ANDREA[****]

[*] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
csillaschiffer@freemail.hu
[**] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
gpapp@barczi.elte.hu
[***] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
agota.szekeres@barczi.elte.hu
[****] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
perand@t-online.hu

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

Az Európai Uniós csatlakozás után a hazai szociál- és oktatáspolitikát is mozgató európai törekvések a társadalmi és iskolai inklúziót helyezték a jövő kihívásainak középpontjába. A magyar gyógypedagógia, a múlt olyan értékeit őrzi, amelyeket az inkluzív oktatási feltételek között is a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásának szolgálatába kíván állítani. A befogadó intézmények az iskolarendszer inklúziós fejlesztései hatására egyre szélesebbre tárták kapuikat a sajátos nevelési igényű tanulók felé is. Mivel a speciális iskolák az utóbbi években nagyrészt olyan szolgáltató központokká (EGYMI) alakultak át, amelyek a speciális iskoláztatáson túl a többségi iskolák számára is nyújtanak szolgáltatásokat (*Kőpatakiné,* 2004, 2009), így egyszerre versenytársai, ugyanakkor támogató partnerei a befogadó iskoláknak. Kutatásunk, célkitűzése szerint, a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásáért folyó versenyben a többségi és speciális intézmények között megjelenő kooperáció és konkurencia folyamatainak jellemzőit tárja fel. A kutatásban igazgatókkal, szülőkkel és pedagógusokkal, mintegy 80 fős mintán készített szakértői interjúk (*Bogner* és *Menz,* 2005) feldolgozása során arra keressük a választ, hogy a különböző színtereken mely tényezők befolyásolják az intézmények kínálatának fejlesztését, melyek az intézmények közötti szülői döntés mozgatórugói, a különböző szükségletek és elvárások milyen szolgáltatások és befogadási folyamatok megteremtésére nyújtanak lehetőséget az iskolák kínálatában. A szakértői interjú keretei lehetőséget biztosítanak arra, hogy a konkurencia és a konfliktusok „kényes témája" is feltárásra kerüljön, az együttműködés sikereinek és határainak példái és értelmezései felbukkanjanak. Az előadásban az intézményfejlesztési aspektus eredményei kerülnek bemutatásra. Az intézmények szempontjából jelentős változásnak tekinthető, hogy már nem egy-egy tanuló integrációs folyamatáról van szó, ugyanis elindultak az inkluzív iskolává válás útján. Strukturális változtatásokat indítottak el, oktatásfejlesztési kezdeményezésekbe kezdtek és intézményükön belül saját szakszolgálati - szolgáltatási rendszereket hoztak létre. A speciális iskolák emellett pedig új területekre specializálódtak és bővítették szolgáltatási körüket az adott populáció számára. Konklúzióként megállapítható, hogy a befogadó iskolák az általánoshoz való közeledéssel, a speciális iskolák a specializáltság növelésével reagáltak a változásokra. A kooperáció és konkurencia közötti finom egyensúlyozás mindkét intézménytípus önérdekének korlátozását is felveti, ugyanakkor a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásának közös célja megalapozza az együttműködés igényét és annak módját.

A FOGYATÉKOS SZEMÉLYEKET ELLÁTÓ SZOCIÁLIS INTÉZMÉNYRENDSZER MŰKÖDÉSI JELLEMZŐI

KEREKI JUDIT[*] – KATONA VANDA[**] - ZÁSZKALICZKY PÉTER[***]

[*] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
judit.kereki@freemail.hu
[**] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
vandakatona87@gmail.com
[***] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
czky@barczi.elte.hu

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

Az élethosszig tartó tanulás feltételei nem minden társadalmi csoport számára egyenlően adottak és hozzáférhetőek. Az európai esélyegyenlőségi normák és az inklúziós célkitűzések a hazai jogalkotási és elméletalkotási folyamatokban is megjelennek, ám feltételezésünk szerint az értelmi- és halmozottan fogyatékos embereket ellátó szegregált intézményrendszer sajátosságaiból fakadó kirekesztő mechanizmusok erősen behatárolják a társadalmi integrációt biztosító tanulási lehetőségekben való részvételt. Számos szakirodalom foglalkozott az utóbbi években az értelmi fogyatékos személyek intézményes ellátásának helyzetével (*Bass,* 2004; 2008; *Bánfalvy,* 1996, 1998, 2006, 2008; *Bugarszki, Farkas, Gazsi, Horváth* és *Kozma,* 2010−2011; *Mester, Mészáros* és *Mód,* 2010; *Kováts* és *Tausz,* 1997; *Verdes,* 2008, 2009; *Verdes* és *Tóth,* 2008; *Zászkaliczky,* 1998). A fogyatékos személyeket ellátó szociális intézményrendszer rendszerszintű működésének leírására ez idáig azonban még nem került sor. Ez ösztönzött minket arra, hogy célul tűzzük ki az értelmi- és halmozottan fogyatékos személyeket ellátó szociális intézményrendszer feltérképezését és a vizsgált populáció rendszerben való helyzetének és a társadalmi alrendszerekben való mozgásának vizsgálatát. A kutatás során kvantitatív és kvalitatív vizsgálati módszereket egyaránt alkalmaztunk. A kvantitatív vizsgálat során kérdőíves adatfelvételt végeztünk, ahol az összes (143) ellátó intézmény 60 százalékától nyertünk adatokat. A kérdőív hat témakört vizsgált, 139 kérdés segítségével. Az adatok leíró- illetve többváltozós statisztikai módszerekkel kerültek feldolgozásra. A mintánkba bekerült intézmények általános működési jellemzői nem csak leíró jellegű információkat nyújtottak, hanem támpontot szolgáltattak az intézményekben folyó munka minőségét azonosító indikátorok kialakításához. A különböző ellátási formákat megtestesítő intézménytípusok vizsgálata során az ellátott fogyatékos személyek korcsoportonkénti és fogyatékosságtípusonkénti összetételéről nyert értékes információn túl olyan finomabb összefüggések is feltárultak előttünk, amelyek az intézményes élet belső tartalmairól, az intézményeknek a fogyatékos személyek ellátásában képviselt eltérő filozófiájáról, sajátosságairól árulkodnak. A szociális intézményrendszer működési mechanizmusainak feltérképezése megerősíti azt a hipotézist, hogy a fogyatékos személyek tanulási lehetőségein keresztül megvalósuló társadalmi beilleszkedésének komoly rendszerszintű korlátai vannak, de egyben segít olyan kontextusba helyezni az érintett populáció ügyét, amely makroszintű döntésekhez nyújthat támpontokat ezeknek a korlátoknak a lebontásához.

FELNŐTT ÉRTELMI FOGYATÉKOS SZEMÉLYEK ÉLETÚTJAINAK FELTÉRKÉPEZÉSE

KATONA VANDA – ZÁSZKALICZKY PÉTER

[*] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
vandakatona87@gmail.com
[**] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
czky@barczi.elte.hu

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

A fogyatékossággal élő emberek egyes csoportjai a döntően szegregált ellátásokat nyújtó intézményrendszerben tartósan kirekesztődnek azokból a tanulási lehetőségekből, amelyek biztosíthatnák a társadalmi integrációt.
Az értelmi fogyatékos személyek intézményes ellátásának helyzetéről az utóbbi években egyre több szakirodalmi forrást találunk (*Bass,* 2004, 2008; *Bánfalvy,* 1996, 1998, 2006, 2008; *Kováts* és *Tausz,* 1997; *Verdes,* 2008, 2009; *Verdes* és *Tóth,* 2008; *Zászkaliczky,* 1998). Mindezekre építve hipotézisünk szerint az értelmi és halmozottan fogyatékos emberek bentlakásos intézményrendszerében nem történt „rendszerváltás", az elméleti és törvényi szinten átvett európai esélyegyenlőségi normák és inklúziós célkitűzések árnyékában a gyakorlatban fennmaradt, esetenként még erősödött is a múlt szegregált intézményrendszere.
Célkitűzésünk volt a Magyarországon lévő szociális intézményrendszer feltérképezése, és az értelmi fogyatékossággal élő emberek e rendszerben lévő helyzetének és mozgásának vizsgálata. Az értelmi fogyatékos személyek megjelenésének részletes megismerése a fennálló intézményrendszerben kellő alapot teremthet ahhoz, hogy továbbgondolhassuk a jövőbeli változások perspektíváját. Az értelmi fogyatékos személyek integrációjának tárgyalása nem állhat meg az oktatás szintjén, hiszen itt egy életen át tartó folyamatról van szó, amelyre fel kell hívni az egész társadalom figyelmét.
A kutatás kvantitatív része is ismertetésre kerül egy másik előadó által a szimpóziumban, amelynek eredményeire támaszkodva bontakozott ki az interjús vizsgálatunk. A kutatás kvalitatív részében felnőtt értelmi fogyatékossággal élő emberek életútjának letapogatására került sor az érintettek és a hozzájuk kapcsolódó kardinális személyek bevonásával. Tehát félig strukturált interjúk készítésével egyrészt az intézményrendszerre, másrészt az adott egyén életútjára koncentrálva a fogyatékos személy köré felépült egy-egy interjúcsomag (összesen 40−50 interjú). Az így szerzett információkkal, az életút fontos állomásaival már felvértezve került sor az érintettek megkérdezésére, akár fényképekkel, tárgyakkal támogatva a felidézést. Ez alapján különböző narratív és biográfiai módszerek alkalmazásával fokozatosan rajzolódott ki egy-egy fogyatékos személy életrajza. A különböző nézőpontok figyelembevétele pedig lehetőséget teremtett az intézményrendszer és szereplőinek mélyebb megismerésére.
Az eddigi interjúk elkészítése után kirajzolódni látszanak különböző lehetséges utak egy fogyatékos személy élethelyzetének alakulásában, amelyet erősen behatárolnak az intézményi szintű alternatívák. A fogyatékos személyek társadalmi integrációjának tehát komoly rendszer szintű korlátai vannak, amely által hiába hirdetik az oktatás szintjén az inklúziót, ha sem az intézményrendszer, sem a többségi társadalom nincs erre felkészülve.

KULTURÁLIS ÉS TÁRSADALMI TŐKE: VERSENGŐ TŐKÉK A FELSŐOKTATÁSBAN?

Elnök:

FÓNAI MIHÁLY
Debreceni Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar

Opponens:

GYÖRGYI ZOLTÁN
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A felsőoktatási hallgatók pályaképe

FEHÉRVÁRI ANIKÓ
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Az érettségi utáni továbbtanulást meghatározó tényezők

SZEMERSZKI MARIANNA
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A hallgatói értelmező közösségek, mint a tanulmányi karrierhez szükséges tőke forrásai

PUSZTAI GABRIELLA
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A kulturális és a társadalmi tőke hatása a professziók megítélésére

FÓNAI MIHÁLY – MÁRTON SÁNDOR
Debreceni Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar – Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás

A szimpózium a felsőoktatás főbb szereplőinek, a hallgatóknak és az oktatóknak a kulturális-és társadalmi tőkéjét vizsgálja. A hallgatók esetében azt, hogy a különböző tőkefajták hogyan hatnak, hathatnak a hallgatók rekrutációjára, pályaválasztására, egyetemi pályafutására, a választott szakkal és professziókkal összefüggő elvárásaira, pálya-és professzió-képére. Lehetőség nyílik a különböző intézmények, képzési területek és szintek, valamint a különböző karok hallgatóinak az összehasonlítására a vázolt területeken. A szimpózium tagjainak köz-és felsőoktatási kutatásai módot adnak a különböző tőkefajták hatásának a vizsgálatára, arra, hogy vajon versengők, vagy együttműködők, együttjárók-e a különböző tőkefajták, beleértve a gazdasági és emberi tőkét is. Hasonló módon fontos kérdés a hallgatók és az oktatók viszonya, mennyire szerveződnek ezek hálózatokba, mennyire tekinthetjük az oktatók hatását a társadalmi tőke egyik formájának.

Az előadások egy része országos adatbázisok és kutatások eredményein alapul, ezek a nagy elemszámú, illetve a teljes felsőoktatási szektort átfogó vizsgálatok elsősorban a hallgatói rekrutáció elemzésére alkalmasak. Arra adnak választ, hogy milyen különbségek alakulnak ki a felsőoktatás képzési szintjei között, azok mennyiben mutatják a „klasszikus" reprodukciós mintázatokat a hallgatók rekrutációjában. Ezek a kutatások ebben az értelemben inkább a kulturális tőke magyarázatokhoz állnak közelebb, de alkalmasak a felsőoktatás szintjei közötti különbségeknek a társadalmi tőkével történő értelmezésére is.

Az előadások másik csoportja közvetlenebbül érinti a kulturális és a társadalmi tőke kérdéskörét. Az előadások olyan empirikus kutatásokon alapulnak, melyek a térség felsőoktatásának a jellemzésére alkalmasak, általánosabban pedig a hazai felsőoktatásban érvényesülő folyamatok elemzésére is. E vizsgálatok azt mutatják, hogy a felsőoktatás számos jelensége már kevésbé magyarázható a hagyományos reprodukciós tézisekkel, erre kiváló példa a hallgatók életmódja. Emiatt a kutatások a kulturális és a társadalmi tőke hatásának az érvényesülésére koncentrálnak, e magyarázó elméleteket is bevonják a különböző jelenségek elemzésébe. Az előadások a társadalmi tőke elméleteknek a hálózatokkal és a beágyazottsággal összefüggő vonatkozásait is elemzik, feltételezve azt, hogy a „tőkék" hatása növeli a hallgatók közötti, valamint a hallgatók és az oktatók közötti kohéziót.

A szimpózium címében felvetett kérdésre végül is úgy válaszolhatunk, hogy a különböző tőkék, hálózatok és a „beágyazottság" inkább egymás hatását erősíti, vagy interferálja, így sokkal kevésbé versengenek egymással.

A FELSŐOKTATÁSI HALLGATÓK PÁLYAKÉPE

FEHÉRVÁRI ANIKÓ

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
feherv@ella.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás

A felsőoktatás tömegesedésével egyre inkább középpontba került a felsőoktatás és munkaerőpiac kapcsolata, a foglalkoztathatóság kérdésköre. Az előadás a felsőfokú szakképzésben és a BA képzésben résztvevők pályaképét, motivációt, attitűdjeit kívánja bemutatni több empirikus vizsgálat adatai alapján.
A kutatások során a felsőfokú szakképzésben oktató tanárok és hallgatóik, illetve BA képzésben résztvevők körében végeztünk kérdőíves vizsgálatokat. Az összes településtípusra kiterjedő, rétegzett mintavételi eljárással megalapozott kutatás kiegészült a végzettekkel készített strukturált interjúk felvételével. Kutatásunk arra vállalkozott, hogy feltérképezze a felsőfokú képzésben tanulók iskolai életútját, motivációját, perspektíváit. A fiatalok aspirációi alapján megvizsgáljuk az iskolai életutak elágazásait, a pályaválasztásuk motívumait. Bemutatjuk a felsőfokú beiskolázás és a továbbhaladás jellegzetességeit, az oktatás világa és a munka világa közötti kapcsolódási pontokat, átmeneteket.
Habár a felsőfokú szakképzést a munkapiac igényeire alapozott, rövid idejű, gyakorlatorientált képzésnek szánták a szakmapolitikusok, mégis a képzésbe bekerülők többsége csak jobb híján választotta és a felsőoktatás előcsarnokának tekinti, vagyis amint lehetősége nyílik átlépni a felsőoktatásba, meg is teszi azt. A kérdőíves adatok és az interjúk tanúsága szerint is, ma is az a legtipikusabb út, hogy a felsőfokú szakképzés befejeztével a felsőoktatásban maradnak a hallgatók és sokan a felsőfokú szakképzésben tanult szakmát viszik tovább. Hasonló tapasztalataink vannak a BA képzéssel kapcsolatban is. Ugyan ebben a képzésben még kevés a kilépő évfolyam, mégis e kis elemszám is azt mutatja, hogy a képzésből kilépők többségében az MA képzésben folytatják tanulmányaikat.
A felsőfokú szakképzésben és a BA képzésben résztvevők között bizonyos különbség a társadalmi rekrutációt tekintve figyelhető meg, e képzési szinteken a hallgatók között még nincsenek komolyabb eltérések a hallgatók családjának és a hallgatónak a kulturális tőkéjét illetően.

AZ ÉRETTSÉGI UTÁNI TOVÁBBTANULÁST MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐK

SZEMERSZKI MARIANNA

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
szemerszki.marianna@ofi.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás

A felsőoktatásba való bejutási lehetőségek az elmúlt másfél-két évtized során jelentős mértékben bővültek, de a társadalomkutatókat továbbra is élénken foglalkoztatja az a kérdés, hogy az expanzió vajon milyen vonatkozásokban tágította a bekerülés esélyeit. Hozzájárul a kérdés komplexitásához, hogy hazánkban a felsőoktatás diverzifikálódása révén az intézményrendszerben a hagyományos egyetemi és főiskolai képzési típusok mellett új képzési formaként egy felsőfokú végzettséget nem adó képzési forma, a felsőfokú szakképzés is megjelent. Mindezt tovább árnyalja a bolognai képzési rendszer bevezetése, a felsőoktatási képzési rendszer átalakulása ugyanis a képzési időt tekintve egymáshoz közelíti a két képzési formát. Továbbra is megmarad ugyanakkor a két képzési szint közötti presztízskülönbség, ami a képzési szinten túlmenően részben a képzőhelyek presztízsét (egyetem, főiskolai, illetve a felsőfokú szakképzés esetében középiskola), részben a végzettségek eltéréseit jelenti (míg a BA-szakokon diploma szerezhető, addig a felsőfokú szakképzésben csupán bizonyítvány).
Előadásunkban egy friss kutatás adatbázisán az érettségire épülő két képzési szint hallgatói összetételét, motivációit vizsgáljuk. A kutatási eredmények szerint a felsőfokú szakképzésben tanulók alacsonyabb státuszú családokból származnak, mint a BSc/BA hallgatók, s a képzési területek vonatkozásában is megfigyelhető a részt vevők eltérő társadalmi háttere, továbbá az intézménytípusok szerinti (főiskola-egyetem, illetve középiskola–felsőoktatási intézmény) különbségek. Kutatásaink arra világítanak rá, hogy a felsőfokú szakképzés és az alap- vagy osztatlan képzés eltérő iskolai életutakat és eltérő munkaerő-piaci esélyeket kínál az azokban részt vevő fiatalok számára. A felsőoktatásban a bejutási lehetőségek növekedése mellett tehát az expanzió időszakát megelőzően létező rétegzettség, belső differenciáltság fennmaradása továbbra is megfigyelhető.

A HALLGATÓI ÉRTELMEZŐ KÖZÖSSÉGEK, MINT A TANULMÁNYI KARRIERHEZ SZÜKSÉGES TŐKE FORRÁSAI

PUSZTAI GABRIELLA

DE Bölcsészettudományi Kar
gabriella.pusztai@ella.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás

A felsőoktatás átstrukturálódása nyomán különösen a perifériális régiók és egyes képzéstípusok hallgatótársadalmában meghatározó tényezővé váltak a korábbihoz képest alacsonyabb státusú, jellegzetesen eltérő kultúrájú úgynevezett nem tradicionális hallgatók, s ezzel a hallgatói szocializáció sajátosan újszerű mintázatai jöttek létre. Mivel elsősorban a hallgatók körében dől el, milyen hallgatói szerepértelmezést és eredményesség-felfogást közvetít egy intézmény, a kapcsolatok hálójában létrejövő vélekedés és magatartás egy-egy kontextusa erősebben formálja mind az újoncok nézeteit, mint bármilyen merész felsőoktatási koncepció vagy pedagógiai módszer. Érdemes odafigyelni arra, hogy az oktatáspolitikusok szemszögéből egységesnek tűnő hallgatói kultúra helyét az intézményekben különféle értelmező közösségek valóságkonstrukcióinak néha egymást keresztező irányú terjedése vette át. A nemzetközi kutatásokban (*Tinto,* 1995; *Pascarella* és *Terenzini,* 2005) vita tárgyát képezi, hogy formális, tanulmányi vagy az informális, társas integráció képez erősebb vonzerőt a hallgatókra, azonban viszonylag kevéssé vizsgált kérdés, hogy a különböző hallgatói csoportok intézményen kívüli kapcsolatrendszere hogyan hat a hallgatói pályafutásra (*Morris,* 2002; *Harper* és *Quaye,* 2009).
Előadásunkban arra teszünk kísérletet, hogy összehasonlítsuk a különböző típusú intézményen kívüli kapcsolathálóhoz kötődő hallgatói csoportokat abból a szempontból, hogy mely csoport tesz szert a felsőoktatás világában leginkább kamatozó kulturális és társadalmi tőkére ezekben a közösségekben. Az elemzés során egy három országra kiterjedő határ menti felsőoktatási térség végzős alapképzéses (2008, N=1399) és mesterképzést kezdő hallgatói (2010, N=602) körében végzett kérdőíves vizsgálat adataira támaszkodunk. A hallgatók felsőoktatási integrációjának a teljesítményre gyakorolt hatásait vizsgáló modellekből kiindulva saját elemzési modellt tesztelünk.

A KULTURÁLIS ÉS A TÁRSADALMI TŐKE HATÁSA A PROFESSZIÓK MEGÍTÉLÉSÉRE

FÓNAI MIHÁLY[*] – MÁRTON SÁNDOR[**]

[*] DE Állam-és Jogtudományi Kar
fonai.mihaly@law.unideb.hu
[**] DE Bölcsészettudományi Kar
marton.sandor@arts.unideb.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás

Előadásunkban egyetemünk hallgatói között folytatott kutatásnak a kulturális és a társadalmi tőkével összefüggő kérdéseivel foglalkozunk. A tehetséggondozó program beválogatási kérdőíve lehetőséget adott a kulturális és a társadalmi tőke index kialakítására, és e két indexnek a hallgatói pályaképre gyakorolt hatásának a vizsgálatára. Kutatásunk elméleti kereteit a kulturális és társadalmi tőke elméletek jelentik, az empirikus eredmények alkalmasak a különböző tőketípusok hatásának az elemzésére és összevetésére is.
A kulturális tőkét a szülők iskolai végzettsége mellett a hallgatók iskolai életútjának az elemeiből, valamint a középiskolai tanulmányaiknak a kulturális tőkét növelő elemeiből (például a különórák, magántanárok, szakkörök) képeztük. A társadalmi tőke indexet a hallgatók kapcsolati hálója és a társadalmi tőkét növelő elemek, így például a különböző szervezeti tagság és a szervezeti vezető pozíciók figyelembevételével alakítottuk ki.
A kutatási eredmények azt mutatják, hogy a társadalmi tőke és a kulturális tőke egyaránt szignifikáns hatást gyakorolt arra, hogy valaki bekerülhessen a tehetséggondozó programba.
A társadalmi tőke esetében az átlagos és a magas társadalmi tőkével, míg a kulturális tőke esetében a magas kulturális tőkével rendelkezők esélye volt nagyobb arra, hogy a programba kerüljenek. A kétféle tőke komoly hatást gyakorolt arra is, hogy a hallgatók hová helyezik saját szakjukat az egyetemen. Úgy tűnik, hogy a szakok presztízsének a megítélésére a kulturális tőke gyakorolt nagyobb hatást, hisz a társadalmi tőkével való rendelkezés kisebb különbségeket eredményezett a választott szak megítélésben. Ez jól magyarázza a karok és a szakok eltéréseit az egyetemi presztízs-rangsorokban.
A választott szakkal összefüggő professzió társadalmi helyzetére vonatkozó rangsorolás (például presztízs, autonómia, jövedelem, hatalom) esetében a társadalmi tőke „mértéke” csak az érdekérvényesítő képesség, illetve a szakmai autonómia, míg a kulturális tőke „mértéke” az érdekérvényesítő képesség és a társadalmi szerepvállalás megítélésében nem mutat szignifikáns különbségeket. Ugyanakkor fontos megállapítani, hogy a különböző elemek esetében a társadalmi és a kulturális tőke eltérő mértéke és a professziók helyzetének a megítélése nem jár együtt valamiféle lineáris hatással, azaz a magasabb „tőkék” nem eredményezik automatikusan azt, hogy például a professziók presztízsének a megítélésében a magasabb tőkék magasabb értéket váltanának ki. Úgy tűnik, a professziók megítélésére a vizsgált tőkék hatásán túl az egyes professziókról kialakult belső és külső kép, és a sztereotípiák is komoly hatást gyakorolnak.

MÓDSZERTANI SOKFÉLESÉG A FELSŐOKTATÁSBAN

Elnök:

SZIVÁK JUDIT
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Csoportos és interaktív pedagógiai módszerek a Pécsi és a Szegedi Tudományegyetemen

BENEDEK DÁNIEL
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

A fenntartható tanulás empirikus modellképe

VIDÉKINÉ REMÉNYI JUDIT – BALOGH ANDRÁSNÉ – BENEDEK ANDRÁS
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Műszaki Pedagógia Tanszék – Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Műszaki Pedagógia Tanszék – Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Műszaki Pedagógia Tanszék

Óvodapedagógus-képzés új utakon − portfólió az ének-zenei képzésben

HEGEDŰSNÉ TÓTH ZSUZSANNA
ELTE Tanító- és Óvóképző Kar

Módszertani diverzitások megjelenése a műszaki felsőoktatásban

BARÓTI ENIKŐ – MÉSZÁROS ATTILA
Nyugat-magyarországi Egyetem – Széchenyi István Egyetem

CSOPORTOS ÉS INTERAKTÍV PEDAGÓGIAI MÓDSZEREK A PÉCSI ÉS A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEMEN

BENEDEK DÁNIEL

PTE Bölcsészettudományi Kar Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola
benedekdaniel@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

Az Európai Felsőoktatási Térség (EFT) országaiban számos ajánlás, nyilatkozat készült, mely a felsőoktatásban pedagógiai paradigmaváltás szükségességét hangsúlyozza (Bologna Nyilatkozat, Leuveni Nyilatkozat). A mai napig hangsúlyos teaching (tanítás) mellett a learning (tanulás) módszerére hívják fel a figyelmet (*BARR–TAGG*, 1995), melyet az új globalizált tudásgazdaságban, tudástársadalomban ismeretszerzési alternatívaként jelölnek meg. (*Barakonyi*, 2009) Az egyetemi szférában a paradigmaváltás a kontaktórák számának csökkenésében, az önálló ismeretszerzés szerepének növekedésében, gyakorlatorientáltabb képzésben, a frontális hallgatói passzivitással működő foglalkozások helyett csoportos –interaktív órák számának növekedésében is manifesztálódhat. Kutatásunk fontosságát hangsúlyozza, hogy az alternatív pedagógiai módszerekre koncentráló kutatásokat inkább a közoktatás, mint a felsőoktatás területén találjuk (*Kagan*, 2004). Előadásunk nóvumértékként az egyetemi képzés monitorozásán keresztül az EFT ajánlásaihoz képest oktatásmódszertani kihívásokra reflektál.

Kutatói kérdésünk, hogy a Pécsi, illetve a Szegedi Tudományegyetemen hol tart ez a reform, az ajánlásokban megfogalmazott célok mennyiben váltak valósággá, a hallgatók milyen attitűdökkel rendelkeznek az alternatív pedagógiai módszerekkel tartott órákkal kapcsolatban. Hipotéziseink szerint az egyetemen a csoportos, interaktív foglalkozások száma elenyésző, dominálnak a frontális struktúrában megtartott órák, gyakorlatok. A hallgatók ezzel szemben a jelenleginél több interaktív órát tartanának kívánatosnak, kedvezően ítélik meg ezeket.

Vizsgálatunk mérőeszköze standard strukturált kérdőív volt, az alanyok kiválasztása egyszerű véletlen mintavétellel történt. A két felsőoktatási intézményben félezer hallgató véleményét ismertük meg. Kutatásunk pilot programnak tekinthető, hiszen forráshiány miatt nincs lehetőségünk hipotéziseinket reprezentatív mintán tesztelni.

Előfeltevéseink a Szegedi Tudományegyetemen részben beigazolódtak. Dominál a képzésben a hagyományosnak mondható frontális oktatás, sokszor a szemináriumokon, gyakorlatokon is. A hallgatók pozitívan értékelik az alternatív módszerekkel folyó órákat, számuk növekedésében bíznak.

A Pécsi Tudományegyetemen az adatfelvétel folyamatban van. Kutatásunk látókörét tervezzük más felsőoktatási intézményekre is kiterjeszteni.

A FENNTARTHATÓ TANULÁS EMPIRIKUS MODELLKÉPE

VIDÉKINÉ REMÉNYI JUDIT[*] – BALOGH ANDRÁSNÉ[**] – BENEDEK ANDRÁS[***]

[*] Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Műszaki Pedagógia Tanszék
remenyi.j@eik.bme.hu
[**] Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Műszaki Pedagógia Tanszék
balogha@eik.bme.hu
[***] Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Műszaki Pedagógia Tanszék
benedek.a@eik.bme.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A fenntarthatóság, a tanulás kapcsán, egyre inkább foglalkoztatja a neveléstudományt is. Az előadásban a fenntarthatóság kétféle értelmezést kap:

1) Tanulás a fenntartható fejlődés érdekében, ami lehetővé teszi erőforrásaink a jövő szempontjából leghatékonyabb és leggazdaságosabb felhasználását. Ez egy olyan formálódó új kompetenciaterület, aminek az oktatását minden tantárgynak, iskolatípustól, képzéstől függetlenül fel kell vállalnia.
2) A fenntartható tanulás tanulása, azaz a tanulással kapcsolatos korlátozottak és/vagy véges külső és belső erőforrásaink leghatékonyabb és leggazdaságosabb felhasználásának elsajátítása.

A tanulással kapcsolatos erőforrások végességét jól érzékelteti az a tény is, hogy bár komoly erőfeszítések és kezdeményezések irányulnak a tanulásba mind szélesebb tömegek bevonására, illetve a tanulás mindenki számára elérhetővé tételére, egyre nagyobb ellenállás tapasztalható ezen a téren. Az érintettek nagy része csak akkor vállalkozik tanulásra, amikor az már égetően szükséges, és csak olyan mértékben és mélységig, amit a legszükségesebbnek vél. Ennek az oka talán az, hogy túl nagymértékben terheltük őket felesleges, a napi élet- és munkaproblémáik megoldásához használhatatlan ismeretekkel. Ily módon a társadalmi erőforrásokkal és az egyéni erőforrásokkal is igen pazarlóan bántunk. Ezt megelégelvén fordulnak el a tanulástól.

Az ebben rejlő veszélynek a felismerése vezetett arra, hogy kérdőíves felméréssel nyerjünk betekintést abba, hogy a „Tanulási folyamat", „A tanulási folyamat menedzselése", „Kooperáció a tanulási folyamat során", „Visszacsatolás és reflexió a tanulási folyamatban", és „Módszerek és eszközök a tanulási folyamatban" területeken a tanulók elképzelésében élő ideális modell és a valós helyzet között milyen mértékű az eltérés. A kérdőív 54 kérdésére tehát az öt pontos Likert-skála felhasználásával az „Ideális modell" és a „Valós helyzet" értékelését vártuk, és a kettő közti eltéréseket elemeztük.

A felmérés célcsoportja egy tanárképző intézmény mentor-tanár hallgatói voltak, akik maguk gyakorló tanárok és majd a tanárjelöltek gyakorlati félévét fogják irányítani. Ezért az ő helyzetértékelésük kiemelt fontosságú, illetve szakmai professzionalizmusuk elengedhetetlen. A válaszadók száma miatt (26 fő) a felmérés ebben a szakaszában még nem reprezentatív, de a válaszok alapján már kialakítható egy modellkép.

A felmérés hipotézise az volt, hogy a megváltozott technológiai környezetben, az új eszközök, de a hagyományos tanulási/tanítási módszerek felhasználásával megvalósuló tanulás nem tekinthető fenntarthatónak.

A felmérés eredményei mind a tanárképző, illetve továbbképző programok tartalmát illetően, mind pedig a fenntartható tanulás tanításával kapcsolatosan jelentős, az előadásban részletesen kifejtésre kerülő eredményeket hoztak.

ÓVODAPEDAGÓGUS-KÉPZÉS ÚJ UTAKON – PORTFÓLIÓ AZ ÉNEK-ZENEI KÉPZÉSBEN

HEGEDŰSNÉ TÓTH ZSUZSANNA

ELTE Tanító- és Óvóképző Kar
toth.zsuzsanna@tok.elte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Az ének-zenei szempontból eredményes óvodapedagógus-képzés feltétele, hogy az intézmény által deklarált célokon túl a hallgatók fejlődjenek saját egyéni képességeikhez, előképzettségükhöz mérten, elfogadják, megértsék a zene korai nevelésben betöltött szerepét, és meglegyenek azok az eszközeik, melyeket alkalmazni tudnak majd nevelőmunkájuk során. A képzés feladata, hogy a leendő óvodapedagógusok szakmódszertani tudása, nézetei, kompetenciái alakítása mellett zenetanulási attitűdjük is formálódjon (*Falus*, 2003; *Csoma*, 2005). Az eredményességhez figyelembe kell venni a képzési terület sajátos tartalmát (*Ittzés-Róbert*, 1993; *Dancs-Kerecsényi*, 1998); a tanulói sajátosságokat, igényeket (*Falus*, 2007; *Durkó*, 1990); és azokat a módszereket, melyek segítik a hallgatókat a gyakorlati problémák felismerésében, elemzésében, hogy ezáltal saját fejlődésük aktív részeseivé váljanak (*Szivák*, 2003).
A portfólió (*Falus* és *Kimmel*, 2003) alkalmazásának eredményessége több területen is megragadhatónak látszott: kompetenciafejlesztés; a szaknyelvi repertoár gazdagodása; a hallgatói önértékelés alakítása; az egyéni továbbfejlődés irányának meghatározása; valamint a pedagógiai képességek szempontjából: a reálisabb pályakép kialakulása; a tervezés, a szakmódszerek tudatosítása; a reflektív, elemző gondolkodás.
A 2009/2010-es tanév során véletlenszerűen kiválasztásra került két másodéves nappali és esti tagozatos csoport, ahol az ének-zenei képzéshez kapcsolódóan alkalmaztuk a portfóliós technikát. A vizsgálat célja az volt, hogy portfólió használatával:

1. bővítsük a hallgatók zenepedagógiai tevékenységhez szükséges ismereteit;
2. felkészítsük őket zenei tevékenységszervezésre, az óvodai élet spontán helyzeteinek felismerésére;
3. bemutassuk a zenében rejlő értékeket;
4. felkeltsük igényüket a folyamatos önképzésre;
5. rávezessük őket a zenei nevelés személyiségformálási lehetőségeire, a differenciálás játékos módjaira.

A portfóliók elkészítését követően kérdőív segítségével kaptunk visszajelzést a hallgatóktól a portfólió eredményességéről, és – a fejlődési folyamatuk reflektív értékelésére irányuló itemek alapján – annak hatásáról. A kérdőívek értékelésekor körvonalazódott, hogy a módszert a hallgatók 93%-a hasznosnak ítélte, mert segített rendszerezni tudását; illetve ráirányította figyelmét a szakspecifikus fejlesztési feladatokra; valamint reflektívebben szemlélte saját fejlődését. Azonban az intenzitáskérdések átlagértékei azt mutatták, hogy a hallgatók nem vállalnák a közös éneklést, furulyázást, és továbbra is problémának érzik a gyermekek érdeklődésének ébrentartását, motiválását. Vagyis a portfólió nem biztosította gyakorlatukhoz a kellő módszertani magabiztosságot, és nem ösztönözte őket a rendszeres, szisztematikus énekes/hangszeres gyakorlásra. Érdemes továbbgondolni, kidolgozni az ének-zenei képzés egészére vonatkozóan a portfóliómódszert, ugyanakkor vizsgálni az e-portfólió és „hangos- vagy digitális portfólió” alkalmazásának lehetőségét.

MÓDSZERTANI DIVERZITÁSOK MEGJELENÉSE A MŰSZAKI FELSŐOKTATÁSBAN

BARÓTI ENIKŐ[*] – MÉSZÁROS ATTILA[**]

[*] Nyugat-magyarországi Egyetem
ebaroti@fmk.nyme.hu
[**] Széchenyi István Egyetem
meszaros@sze.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A felsőoktatás tananyagai, oktatási formái a XXI. század kezdetén radikálisan megváltoztak. A következő évtizedekben ez a változás folyamatosan megfigyelhető lesz. Az új oktatási környezetnek, a megváltozott hallgatói hozzáállásnak és az aktuális munkaerő-piaci elvárásoknak való megfelelés komoly kihívást jelent az oktatók számára. A kompetencia-alapú oktatásra való felkészítés és a felsőoktatásban dolgozó oktatók info-kommunikációs technológiában (IKT) való jártasságának fejlesztése merőben új módszertani eljárásokat igényel. A mai, megváltozott tudástérben szükségszerűvé vált, hogy a felsőoktatás a konstruktív pedagógia módszereit alkalmazza, annak sajátos munkaformájával és eszközrendszerével együtt. A műszaki, informatikai és természettudományos képzések oktatói jellemzően alacsony arányban rendelkeznek pedagógiai végzettséggel.
2010-ben elsőként a Széchenyi István Egyetem Műszaki Tudományi Kar oktatóinak 80%-át mértük fel (146 fő, reprezentatív mintavételezéssel). Az elméleti kutatás célja az volt, hogy feltárjuk és kiértékeljük milyen a kar módszertani diverzitása. A mérés elektronikus kérdőívek és strukturált interjúk módszereivel történt meg. Az eredményeinket összevetettük 5 ország 10 felsőoktatási intézményeinek a kutatásaival.
Az elméleti kutatás eredményére alapozva, alkalmazott kutatás keretében egy képzési struktúrát építettünk fel (összhangban a külföldi intézmények jó gyakorlataival). Ennek konkrét célja a pedagógiai fejlesztés a Széchenyi István Egyetemen, amely által megfelelő módszertani, kompetencia-alapú felkészítést ad az érintett szakterületek oktatóinak. Ebben a blended-learning típusú képzési sorozatban (e-learning tananyag és 2 napos bentlakásos továbbképzés; ezután tutorálással segített oktatói projektmunka) részesítettünk 96 oktatót.
Blended-learning képzések 2010-ben: Konstruktív didaktika és tananyagfejlesztés; Multimédia, e-tanulás és kommunikáció (IKT); A nem formális oktatás módszerei; Konfliktuspedagógia; Tutori és mentori tevékenység a gyakorlatban.
A képzések befejezése után a Széchenyi István Egyetem Műszaki Tudományi Karán a módszertani diverzitás bővülése volt megfigyelhető. Ezek közül kiemelhető:

- kooperatív technikákra épülő tananyagok fejlesztése;
- integrált projektmunkák megjelenése a gyakorlati modulok esetében;
- tutori-mentori tevékenységek használata az oktató-hallgatói munkában;
- az előadások átalakítása konzultációkká, ahol e-tananyag súlypontjai kerültek tisztázásra.

A kutatás további gyakorlati eredménye, az hogy a belépő, új oktatóknak vertikálisan felépített képzési sorozaton kell részt venniük 20 kredit értékben, amelyet a belépésük utáni 1,5 évben kell elvégezniük. A már oktatásban dolgozók éves rekvalifikációs rendszerének kidolgozása megtörtént. A képzésekben való részvétel az éves minősítésük egyik elemévé vált. Ezáltal a pedagógiai végzettség nélküli oktatók is megszerezhetik, továbbfejleszthetik a 21. századi felsőoktatásban szükséges oktatói-módszertani kompetenciákat.

FEJEZETEK A NAGY SZOCIALISTA PEDAGÓGIA TÖRTÉNETÉBŐL

Elnök:
SÁSKA GÉZA

Párhuzamos életrajzok a pedagógia félmúltjából
SZABOLCS ÉVA – GOLNHOFER ERZSÉBET
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

A pedagógia tudományelméletének körvonalai „Az új nevelés kérdései”- ben
KISS ENDRE
Nyugat-magyarországi Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem

Ülj le, tanár úr, négyest kapsz – Az 1950-es évek pedagógusai az emlékezés tükrében
KOLOSAI NEDDA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító és Óvóképző Kar Neveléstudományi Tanszék, Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Progresszív és konzervatív elemek a létező szocializmus pedagógiájában − az úttörőmozgalom mintája
TRENCSÉNYI LÁSZLÓ
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar – Magyar Pedagógiai Társaság

Ideológiák a Tanító című neveléstudományi periodikában. 1963−1990.
DARVAI TIBOR
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

PÁRHUZAMOS ÉLETRAJZOK A PEDAGÓGIA FÉLMÚLTJÁBÓL

SZABOLCS ÉVA[*] - GOLNHOFER ERZSÉBET[**]

[*] Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar
szaev@ludens.elte.hu
[**] Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar
gol46@t-online.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Oktatáspolitika, EU oktatásügy

A magyar történelem egyik viharos korszaka az 1950-es évek, amelyet a pedagógia és a politika szoros összefonódása jellemzett. Ezt az érzékeny időszakot személyek sorsán keresztül is meg lehet ragadni. Pozitív és negatív kontextusban jelennek meg a pedagógia szereplői, és ennek egyik példája *Faragó László* és *Lázár György* szakmai szereplése, sorsa. A szakmai kollektív emlékezetben mindkettőjük alakja fennmaradt, de életpályájuk történeti feldolgozása még várat magára. *Zibolen Endre* 1990-ben megjelent kismonográfiája *Faragó Lászlóról* az egyetlen összefoglaló munka az ígéretes tehetségű tudósról. Az ugyancsak ígéretes *Lázár György* neve pedig a politikai diktatúra pedagógiai megszemélyesítőjeként él a szakmai „mitológiában".

Célunk az életpályák megértése, a lehetőségek és korlátok feltárása mindkét életút elemzésével, értelmezésével. Kutatásunkban a következő kérdésekre kerestük a választ: Mennyiben van alárendelve a személyiség egy korszak politikájának, a külső kényszereknek? A személyiség-jellemzők hogyan befolyásolják a döntéseket? Hogyan hat a szakmai beágyazottság, az elismertség vagy elutasítottság a személyek döntéseire, *Giovanni Levi* kifejezésével élve a „résnyi szabadság" kihasználására, a különféle alkuk megkötésére? Életútjuk feltárásával, összevetésével árnyaltabb kép bontakozhat ki nemcsak a személyes élettörténetekről, hanem a neveléstudomány korabeli politikai meghatározottságáról, a normarendszer működéséről.

Munkánk során elmozdultunk a hagyományos pozitivista életrajzírástól, a lineáris és tényszerű leírástól, az egyéniség összetettségének és ellentmondásainak megértése felé. Kutatásunkban a korszak és a környezet hangsúlyos szerepet kapott, a két életpályát a korabeli kontextus összefüggésében értelmeztük.

Forrásfeltáró és értelmező kutatásunkban igyekeztünk az eddig még feltáratlan levéltári források alapján tájékozódni a következő levéltárak anyagából: Akadémiai Levéltár, ELTE Egyetemi Levéltár, Magyar Országos Levéltár, Mednyánszky Dénes Könyvtár és Levéltár. A másodlagos források közül történeti elemzéseket és személyes visszaemlékezésen alapuló dokumentumokat néztünk át.

A kutatás eredményének tekinthető, hogy eddig ismeretlen levéltári forrásokat sikerült azonosítani, amelyek a téma szélesebben vett feltárásához is hasznosíthatók. Az eddigi forráselemzésekből megállapítható, hogy *Faragó László* beágyazottsága a hazai nevelés- és filozófiatudományba mélyebb és szerteágazóbb volt, mint a tíz évvel fiatalabb *Lázár Györgyé*, aki szinte ismeretlen volt a hazai neveléstudományban. Különbség mutatkozott a két ember politikai aktivitásában, a politikai térben történő mozgásában is. *Lázár* a kiépülő új politikai rendszerhez direkt módon, egzisztenciálisan kötődött, *Faragót* múltja, egzisztenciája − a politika felé fordulása ellenére − a tudományhoz kapcsolta. E sajátosságok hatása tetten érhető a két személy döntéseiben, cselekedeteiben.

A PEDAGÓGIA TUDOMÁNYELMÉLETÉNEK KÖRVONALAI „AZ ÚJ NEVELÉS KÉRDÉSEI”- BEN

KISS ENDRE

Nyugat-magyarországi Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem
andkiss@hu.inter.net

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Oktatási módszerek, szakmódszertan

Faragó László és *Kiss Árpád Az új nevelés kérdéseiben* érdemileg teljes áttekintését kívánták adni a pedagógiát megalapozó gondolkodásnak és tudományoknak. A kivételes történelmi pillanatban kivételes lélektani motivációval dolgozó kivételes szerzők a gyakorlatot segítő áttekintésnek szánt munkájukban ezért szükségszerűen a pedagógia tudomány-rendszerét is felvázolták.
Az új nevelés kérdései tudományrendszerezésének kiinduló tudománycsoportja a neveléstörténet. Ebbe több diszciplína is tartozik, így a nevelésre vonatkozó gondolkodás interdiszciplináris története (a nevelés úttörőitől az intézmények és az állami-társadalmi aktorok történelméig), valamint a szűkebben vett pedagógiai gyakorlat diszciplínáinak története.
Az új nevelés kérdései tudományrendszerezésének következő tudománycsoportja a szociológia. Ez is önálló tudományok szerves egysége (az iskolarendszer politikai szociológiájától a tanárszociológián át az oktatási rendszer immanens szociológiai vetületeiig, beleértve az egyes iskolatípusokból a többibe való átlépés vagy az esélyek egyenlőségének területét is). Az így értelmezett szociológia Az új nevelés kérdéseiben azonban nem csak közvetetten, de közvetlenül is része a pedagógiai tudományoknak, a nevelés szociológiai vetületei nem külsődlegesek az oktatás szereplői számára, akik nem csupán passzívan elviselik, hogy időnként szociológiai kutatások tárgyai, de ők is magukévá teszik a szociológiai megközelítés problémáit és saját tevékenységükben is tudatosítják azokat.
Az új nevelés kérdései tudományrendszerezésének következő tudománycsoportja a pszichológia, legnagyobb mértékben a gyermekpszichológia. A mű a gyermek- és fejlődéslélektan tudományát már megírásának időpontjában érdemileg befejezettnek tekinti, s mint ilyen ajánlja tovább a pedagógiai gyakorlat tudományainak figyelmébe.
Az új nevelés kérdései tudományrendszerezésének következő tudománycsoportja az oktatási gyakorlat tudományainak csoportja, amely a didaktika. Ez is tudományok szerves együttese, és nem hiányzik belőlük az oktatáspolitika és oktatásszervezés stratégiai meggondolásaival való párbeszéd, az eredményesség szempontjával való szembesítés sem.
Az új nevelés kérdései tudományrendszerezésének átfogó tudománya a filozófia. Ez az elem részben visszatérés a kezdetekhez (a nevelésre vonatkozó gondolkodás sokszor máig aktuális történetéhez), részben azonban teljesen új: a már kifejtett pedagógiai tudományrendszerezés filozófiai esszenciáját fogalmazza meg az emberi felszabadulás gondolatának jegyében.

ÜLJ LE, TANÁR ÚR, NÉGYEST KAPSZ – AZ 1950-ES ÉVEK PEDAGÓGUSAI AZ EMLÉKEZÉS TÜKRÉBEN

KOLOSAI NEDDA

ELTE Tanító és Óvóképző Kar Neveléstudományi Tanszék, ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
kolosai.nedda@tok.elte.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Az emlékezetre méltó pedagógusok általános, minden korban felmerülő pedagógiai feladatokat reprezentálnak és szimbolizálnak, dokumentálják azt a probléma- és feladat készletet, melyekből az egyes korok pedagógiai gyakorlata, elméleti kutatása témákat meríthet (*Németh*, 2008). Az emlékezésnek és a belőle fakadó kollektív emlékezetnek, a történetírói tudást konstrukcióként magyarázó elméleteknek lényege, hogy múltról való tudásunk nem rekonstruálás, hanem konstruálás eredménye (*Gyáni*, 2007). Munkámban az emlékezés kutatások oldaláról elméleti kiindulópontként a társas helyzetben való jelentésadás szolgált: a leglényegesebb a mód, ahogyan a narrátor az eredeti eseményt múltként megkonstruálja (*Edwards*, 1992), s hogy az emlékezéssel, mint beszédmóddal milyen interaktív cselekvést végez el.

Amikor egy-egy témát több tudományterület felől közelítünk, lehetőségünk nyílik rá, hogy a történetbe ágyazott jelentés számos rétegét felfedjük, illetve belelássunk abba, az emberek miként értelmezik múltjukat és abban betöltött szerepüket. Az oral history a közlő és a kérdező közötti aktív emberi kapcsolaton alapul, a végső szöveg egy interaktív folyamatban születik. Forrásként való felhasználásakor felmerül még a narratív forma és a szubjektivitás problémája. Munkám egy történeti-társas jelentéskonstrukció mellett elkötelezett kutatás, melyben a felsorolt sajátosságokat és a hermeneutikai perspektíva jelenségét figyelembe veszem, értékként kezelem. A pszichológia és a pedagógiatörténet-írás legújabb elméleteit és módszereit felhasználva egy társadalmi jelenség, az 1950-es évek iskolájának individuális reprezentációját vizsgálom. Jelen prezentációban a tanítókra való visszaemlékezéseket elemzem és értelmezem. Kutatásom egy kvalitatív megközelítésű, beavatkozásmentes kutatás, melynek anyagát 28 narratív interjú legépelt szövege képezte. Az empíria feldolgozásához használt módszer a tartalomelemzés módszere. Az alapvetően kvalitatív kutatás a definitív kategóriák esetén kiegészült kvantitatív elemzésekkel.

A feldolgozott interjúkban megjelenő tartalmak bepillantást engednek a „sámlis iskola" tanítóinak tanítási- és fegyelmezési módszereibe, a tanító és a szülők akkori kapcsolatrendszerébe, valamint megmutatják a tanítók hatásait a narrátorok életpályájára, felhívják figyelmünket a tanítói tekintély fontosságára.

Munkám segít árnyaltabb képet alkotni az 1950-es évek Magyarországán működő iskolákról, a tanítók munkájáról, a tanulók iskolai mindennapjairól, valamint arról, a narrátorok hogyan élték meg és hogyan értelmezik a tanító személyéhez köthető iskolai tapasztalataikat. A mikrotörténelem a csend történelme. A nevelés történetének sok csendet kell feltárnia ahhoz, hogy elszámolhasson az iskolák múltjáról (*Escolano*, 2007). A nevelői múlt rekonstrukciója által maga a pedagógiai tradíció válik kutathatóvá és értelmezhetővé.

PROGRESSZÍV ÉS KONZERVATÍV ELEMEK A LÉTEZŐ SZOCIALIZMUS PEDAGÓGIÁJÁBAN − AZ ÚTTÖRŐMOZGALOM MINTÁJA

TRENCSÉNYI LÁSZLÓ

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar – Magyar Pedagógiai Társaság
trenyo@index.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Személyiségfejlődés és -fejlesztés

Az előadás annak a bonyolult „kevercsnek” az elemzéséhez kíván hozzájárulni, amit a „létező szocializmus” világában „szocialista nevelésnek” neveztek. Az előadás hipotézisében az a tétel az alapvetés, hogy különböző − elemzett − okok folytán a pedagógia (olykor „normális körülmények közt” egymáshoz képest alternatív progresszív és konzervatív hagyományainak keveréke jutott érvényre.

A példánk a magyar úttörőmozgalom 40 éves pedagógiai története. Kimutatható a II. világháború utáni kezdetekben szociáldemokrata-munkásmozgalmi-gyerekbarát tradíció, a cserkészet pedagógiája (főként a „népies” regösöké), a munkaiskolát, művészetpedagógiát hirdető reformpedagógiai talapzat és kultúra, a közösségpedagógiák legjobb hagyományai (settlementek, kummunapedagógiák elemei). Ezt az utópiát fagyasztotta be a „fordulat éve”, az államosítás, az úttörőmozgalmat az államosított iskola konzervatív fordulatának szolgálatába állították.

Ezután a mozgalom története behódolások és szabadságküzdelmek története − minden szinten. A mozgalom által szervezett gyerekekért, serdülőkért az oktatási rendszer mellett a pártállami politikai ifjúsági mozgalom is versenyre kelt. Sajátos ingamozgásban csapódott a mozgalom hol ide, hol oda, reménykedve autonóm, gyermekszervezetszerű nyugalmában. Ez az állapot persze ritkán következett be egyfelől, másfelől a nagyrendszerekhez való „törleszkedésében” rákényszerült arra is, hogy lélegzetvételhez jutása érdekében „taroljon” más civil, öntevékeny kezdeményezések világában (őrszemek, gyerek-lakóbizottságok, iskolaszövetkezeti mozgalom stb.)

Ezzel együtt voltak jellegzetesen progresszív periódusai, illetve „zugai”.

A hatvanas évek végétől határozottan kimutatható, hogy főbb törekvéseivel tudatosan a „maratoni reform” pedagógiai kultúráját igyekezett támogatni. Érdemes szemügyre venni a progresszió oldalán rendre "pártot ütő" személyek, csoportok jellemző vonásait is.

A folyamatot és a periodizációt az úttörőszövetség dokumentumainak, sajtóanyagának elemzésére alapozom.

IDEOLÓGIÁK A TANÍTÓ CÍMŰ NEVELÉSTUDOMÁNYI PERIODIKÁBAN. 1963−1990.

DARVAI TIBOR

PTE Bölcsészettudományi Kar Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola
darvai.tibor@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Oktatáspolitika, EU oktatásügy

A kutatás a Tanító című neveléstudományi folyóiratban megjelenő ideológiákat vizsgálja a szocialista-kommunista korszakban.
Andrew Heywood (2007) alapján ideológiának tekintünk minden olyan eszmét, amelyek változtatásra, vagy a változtatások megakadályozására irányulnak. *Szabó Miklós* (1989) az ideológiák két fajtáját különbözteti meg. Programideológiáknak nevezi azokat az eszméket, amelyek a fennálló rendszer megváltoztatására és megdöntésére irányulnak, és állapotideológiáknak azokat, amelyek a meglévő társadalmi berendezkedés megváltoztatására törekszenek anélkül, hogy a meglévő társadalmi rendszer lényegét erodálnák.
Hipotézisünk szerint a Tanítóban megjelenő (köz)oktatási és politikai ideológiák az állapotideológiák közül kerülnek ki, melyek a meglévő szocialista rendszer megjobbítására irányulnak az oktatás javításának eszközeivel. Ebből fakadóan − és ez a második hipotézisünk − a vizsgált időszakban a korábbi szocialista programideológia fokozatosan állapotideológiává válik. A pártpolitikusok, illetve az állam által irányított oktatási szervek (Művelődésügyi Minisztérium stb.) funkcionáriusainak írásai kiszorulnak a periodika hasábjairól, helyettük pedig az oktatási szakemberek és a gyakorló pedagógusok térnyerése következik be. Vagyis a vizsgált periódusban a politikai ideológiák fokozatosan átadják helyüket a szakmai-oktatási ideológiáknak. A szocialista ideológia erodálódási folyamata kapcsolatba hozható *Sáska Géza* (2009) azon tézisével, mely szerint a magyarországi szocialista pedagógiai története a monolit, sztálinista modell lassú fellazulásként írható le.
Ugyanakkor a periodika neveléstudományi végzettségű szerzői és a cikkek témái között változások rajzolódnak ki. Az 1960-as évek végén, 1970-es évek elején megjelennek a pszichológiai, azon belül is leginkább a pedagógiai-pszichológiai tematikájú írások, amelyek anti-sztálinista, de szocialista jelentést hordoztak. Az 1970-es években permanensen jelen vannak, majd az 1980-as évek közepétől fokozatosan csökken megjelenési számuk. E jelenség kapcsolatban van azzal, hogy a folyóirat szerkesztőbizottságának élére olyan szakemberek kerülnek, mint *Kelemen Elemér*, akik a pedagógiát, s ezen belül a didaktikát tartják az oktatás megjobbítása eszközének. Ezzel párhuzamosan a tanítás-tanulás folyamatának nem lélektani, hanem pedagógiai magyarázata kerül előtérbe (vö. *Sáska*, 2009).
A kutatás egyediségét az adja, hogy eleddig kevés olyan tanulmány jelent meg a magyar neveléstudományban, mely az oktatási ágazat ideológiáinak változásait vizsgálta volna a *Kádár János* nevéhez köthető történeti korszakban.

POSZTEREK

Elnök:

HORVÁTH ZSUZSANNA
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Az andragógia képzés tegnap – ma – holnap

JUHÁSZ ERIKA – MÁTÉ KRISZTINA
Debreceni Egyetem Neveléstudományi Doktori Program – Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományok Intézete

A projektmunka alkalmazásának tapasztalatai a gyógypedagógus alapképzésben

KEREKES VALÉRIA – MARTON ESZTER – NOVÁK GÉZA MÁTÉ – SCHIFFER CSILLA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

A közoktatási vezető képzés vizsgálata, különös tekintettel az IKT - alapú tanulástámogatási rendszerekre

MOLNÁR GYÖRGY
BME Műszaki Pedagógia Tanszék

Tantárgypedagógia a doktori iskolákban

TÓTH ZOLTÁN
Debreceni Egyetem Természettudományi Kar Kémiai Tanszék

Újabb lépések a verbális fluencia tesztek sztenderdizálása felé

TÁNCZOS TÍMEA
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

A médiaműveltség teszt változórendszere és item-analízisének főbb eredményei

HERCZOG CSILLA – RACSKÓ RÉKA
Eszterházy Károly Főiskola – Eszterházy Károly Főiskola

Az élethosszig tartó tanulás fogalmának értelmezési lehetőségei nemzetközi összehasonlítással 16–17 éves diákok körében

BALI BEÁTA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Tanári kompetenciák és fejlesztésük – szakmai kommunikáció egy fejlesztési folyamatban

HUSZÁR ZSUZSANNA
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

Ars poetica és/vagy arculat? Tanári MA-ra jelentkező hallgatók motivációs leveleinek elemzése

SERES-BUSI ETELKA – BOROSÁN LÍVIA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Középiskolás diákok idegennyelvi szövegalkotáshoz fűződő attitűdje

KISNÉ BERNHARDT RENÁTA
Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti Kar

Példakép-e a pedagógus a magyar és az erdélyi a diákok számára?

BENCÉNÉ FEKETE ANDREA
Kaposvári Egyetem

A gyermek joga a kor mindennapjaiban

SIMAY ENDRE ISTVÁN
Kodolányi János Főiskola

AZ ANDRAGÓGIA KÉPZÉS TEGNAP – MA – HOLNAP

JUHÁSZ ERIKA[*] – MÁTÉ KRISZTINA[**]

[*] DE Neveléstudományi Doktori Program
juhasz.erika@arts.unideb.hu
[*] Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományok Intézete
kristina.mate.ud@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

A népművelő szak folytonossággal és törésekkel jellemezhető utat járt be az 1950-es évektől napjaink andragógia szakjáig. Kevés olyan szakot és szakmát említhetünk, amelynek képviselői ennyi „harcot" és „szélmalom harcot" vívtak területük elismertségéért, elfogadásáért, sőt sokszor mindössze továbbélésért (v.ö. *Durkó*, 1990).
Mára elmondhatjuk, hogy az 1990-es évektől felértékelődő és egyre inkább tömegessé váló felnőttoktatás, mint az oktatási színtér ún. „negyedik fokozata" (v.ö. *Kozma*, 2000) elért professzionalizációja egyik lehetséges csúcspontjához: az ún. „bolognai folyamatban" (v.ö. *Hrubos*, 2002) megjelent az andragógia BA szak négy különböző szakiránnyal (felnőttképzési szervező, munkavállalási tanácsadó, művelődésszervező, személyügyi szervező), és jelenleg 18 felsőoktatási intézmény kínálati palettáján szerepel, hol egy, többségében kettő, néhol pedig akár négy szakirányi kínálattal is.
A poszterbemutatóban egyfajta helyzetelemzést és jövőképet kívánunk nyújtani, bemutatva, demonstrálva, hogy a szak és a szakma képviselői vállalják, továbbviszik a szak(ma) elismertségéért, presztízséért vívott „harcot". Az elemzés keretében először egyfajta helyzetképként az intézményi kereslet-kínálat mutatóival szemléltetjük a szak népszerűségét, és a felsőoktatási szakok (különösen a bölcsész- és társadalomtudományi szakok) közötti helyét. Ebből kidomborodik, hogy az andragógia szak az azt kínáló intézmények palettáján előkelő helyet foglal el, azonban nem minden képző intézményben. Kiválnak ezért a szak és a szak jövője szempontjából meghatározó képzési helyek, valamint leszakadó intézmények is.
Ezt követően bemutatjuk a lehetséges, realizálható perspektívákat az MA és a PhD képzések keretében, amelyet a szakról készített SWOT-analízissel (v.ö. *Kotler*, 2004) zárunk a szak és a szakma hazai helyzetképének és perspektíváinak szintéziseként. Ebben felvázoljuk erősségeinket, gyengeségeinket, és az ezekből levezethető lehetőségeket és veszélyeket, amelyek a szakmai önvizsgálat során az eredményes folytatáshoz, fejlesztésekhez nélkülözhetetlenek. Mindezekkel elgondolkodásra és közös párbeszédre hívjuk a szakma képviselőit: gondolkodjunk és tegyünk együtt felelősen az andragógia képzés szakmai – minőségi – tudományos továbbfejlesztése érdekében.

A PROJEKTMUNKA ALKALMAZÁSÁNAK TAPASZTALATAI A GYÓGYPEDAGÓGUS ALAPKÉPZÉSBEN

KEREKES VALÉRIA[*] – MARTON ESZTER[**] – NOVÁK GÉZA MÁTÉ[***] – SCHIFFER CSILLA[****]

[*] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
kerekeske@yahoo.com
[**] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
eszter.marton@gmail.com
[***] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
mate.geza.novak@gmail.com
[****] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
csillaschiffer@freemail.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A projektoktatás a heterogén tanulói csoportok oktatásának egyik leginkább alkalmas módszere (*Nádasi*, 2003). Így az inkluzív − minden tanuló befogadását ösztönző és a kirekesztés ellen ható − oktatási törekvések elismert módszereként jelent meg a gyakorlatban (*Radnóti*, 2008) és a pedagógus-továbbképzésben is (*Csirmaz*, 2008). A gyógypedagógus-képzésben a 2006/2007 tanévtől − az akkor bevezetésre került BA szinten − a nappali tagozatos pedagógiai elméleti előadássorozatot szemináriumi keretek között végzett gyakorlati projektmunkával egészítettük ki. A projektszemináriumokat a hallgatói visszajelzések alapján oktatói teamünk évente továbbfejlesztette. Tananyagfejlesztésünk 5 évének eredményeit mutatja be a poszter.

A szemináriumok célja az alapvető pedagógiai ismeretek komplex és gyakorlat közeli elsajátítása volt. Mivel a hallgatók közoktatási tanulmányaik alatt kevésbé tapasztalhatták meg a projektoktatást, a kooperatív oktatás és más módszertani alternatívákat, illetve kisszámú tapasztalataik alapján inkább negatívan ítélték meg őket, ezért tartottuk fontosnak ezen módszerek megtapasztalását. Emellett a gyógypedagógusi feladatok között megjelenő többségi osztálytermi segítségnyújtásban alapvető készségnek tekinthető az együttműködés (*Papp*, 2002) és a speciális tartalmak beépítése az osztály közös tanulási folyamatába, amelyek szemléleti és módszertani alapozásához tapasztalataink szerint a projektszeminárium ideális kereteket biztosít.

Az elmúlt évek során feldolgozott hallgatói értékelő lapok és a tanári csoport megbeszélései is egyértelműen bizonyították, hogy a projektmunka alkalmazása a pedagógiai készségek fejlesztésének szempontjából is kiemelkedően fontos az alapképzés kezdő szakaszában. A kontaktórákon alkalmazott módszerek (kooperatív tanulás, differenciálás, csoportmunka, vita, drámajáték) fejlesztették a hallgatók ön – és társismereti kompetenciáját. A projektmunkán belüli szabad témaválasztás és problémafelvetés a kreativitásnak kedvezett. Az önállóan szervezett intézménylátogatások többek között a verbális kommunikáció és a kapcsolatteremtés területén mutattak sikereket. A megváltozott tanári szerep (az oktató a projekt során leginkább mentori feladatokat látott el) a kiscsoportok kooperációját támogatta.

A hallgatók javaslatai, visszajelzéseik segítették a 2006−2011-es időszakban az innovatív oktatói tananyagfejlesztést. A rendelkezésünkre álló mintegy 700 kitöltött és visszajuttatott hallgatói kérdőív − melyek a szemináriumra és projektmunkára vonatkozó nyílt végű kérdéseket tartalmaztak – tartalomelemzése lehetőséget ad számunkra a projektmunka gyógypedagógus-képzésben történő alkalmazás tapasztalatainak összesítésére és a további fejlesztési lehetőségek meghatározására.

A KÖZOKTATÁSI VEZETŐ KÉPZÉS VIZSGÁLATA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ IKT - ALAPÚ TANULÁSTÁMOGATÁSI RENDSZEREKRE

MOLNÁR GYÖRGY

BME Műszaki Pedagógia Tanszék
molnargy@eik.bme.hu

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Műszaki pedagógia Tanszékén folyó közoktatási vezető és pedagógus-szakvizsga szakirányú továbbképzés több évtizedes hagyományokkal rendelkezik, mely országos szinten vonja be az érintetteket a képzési programjába. A képzés 4 féléves, elvégzésével a hallgatók egyfelől pedagógusi szakvizsgát szereznek, másfelől a közoktatás különböző szintű vezető munkaköreiben dolgozók számára szükséges kompetenciák birtokába jutnak. A képzés sokféle és nagy létszámú célcsoportot szólít meg az óvodapedagógusoktól kezdve egészen a neveléstudományi doktorokig bezárólag, akik szerepe rendkívül fontos a közoktatás szervezetében az ifjúság életpályájának alakításában.

A képzés alapvető formája blended-learning, mely a hagyományos elemek mellett az e-learning jegyeit is magában foglalja. Ez alapján a képzési struktúrában megjelenő távoktatási rendszerbe integrált résztvevő 3557 fő hallgató egyidejűleg kapcsolódik a képzéshez adaptált elektronikus tanulási környezethez, nevezetesen a Moodle rendszer szolgáltatásaihoz, ami átfogó és problémaorientált statisztikai elemzésekre nyújt lehetőséget az IKT alapú tanulástámogatás vizsgálatának tekintetében.

A Moodle rendszer hazai és nemzetközi szakirodalmak és statisztikák alapján is jelentős eredményeket ért el a mind a tanulásszervezés (LMS), mind a tartalomkezelés (CMS) terén. A rendszer az oktatási segédanyagok letölthetőségén túlmenően az oktatói-tanulói kommunikáció, aktivitás mérését, közösségi fórumok működését valamint az ellenőrzés és értékelés elektronikus környezetben való megvalósíthatóságát is biztosítja.

A vizsgálat fókuszában a képzés informatikai háttértámogatásával kapcsolatos attitűd, befogadó készség és elégedettségmérés áll. A kutatás központi nyitott kérdéseiként a következők merültek fel: Megfelelő-e a közoktatási szervezetek vezetőinek továbbképzésében jelenlévő IKT alapú tanulástámogatás? Hogyan hat ez a tanulási folyamatra és a képzés minőségére? Milyen továbbfejlesztési lehetőségek indokoltak?

A kérdéskör feltárására kutatás-módszertani eszközként a Moodle rendszerbe is beilleszthető online kérdőíves felmérést alkalmaztuk, feldolgozására pedig a kvalitatív és a kvantitatív módszerek tárházából választottunk (leíró statisztika módszerei) a keresztmetszeti vizsgálat során. A felmérés, 2011. tavaszi félévében készült, N=1200 fős minta bevonásával (használható válaszadók száma. Az eredmények egyértelműen alátámasztják a digitális írástudás hiányosságát, az elektronikus keretrendszer néhány fontos funkcióinak hiányosságát, ugyanakkor a megfelelő attitűd jelenlétét az IKT támogatás befogadására.

Az alkalmazott nagy mintaszám a pedagógus vezetői szerepek és az intézménytípusok, valamint a területi (országos, regionális) megoszlás szerint is alkalmas differenciált elemzések elkészítésére, melyek eredményei kiindulópontként szolgálhatnak a vezetőképzés jövőbeni orientációs irányainak kijelölésében, a curriculum fejlesztésben.

TANTÁRGYPEDAGÓGIA A DOKTORI ISKOLÁKBAN

TÓTH ZOLTÁN

DE Természettudományi Kar Kémiai Tanszék
tothzoltandr@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A tantárgypedagógiai doktori képzés alapvető fontosságú a tantárgypedagógiával foglalkozó egyetemi oktatók és kutatók képzése, továbbképzése és utánpótlása szempontjából. Ugyanakkor várható, hogy a pedagógusok egyre nagyobb hányada fog doktori képzésben részt venni, és többségük a tisztán szaktudományi, vagy tisztán pedagógiai és pszichológiai doktori képzések helyett a tantárgypedagógiai képzéseket részesíti előnyben.

Kutatásunk* célja egy helyzetfelmérés, annak vizsgálata, hogy a Magyarországon jelenleg akkreditált doktori iskolákban milyen formában és milyen arányban találkozhatunk tantárgypedagógiai doktori programokkal, alprogramokkal és témákkal.

A kutatás módszere dokumentumelemzés volt. Ennek során részletesen elemeztük az Országos Doktori Tanács honlapján szereplő 27 intézmény 171 akkreditált doktori iskolájának aktuális témakiírásait, tervezett és megtörtént doktori védéseit, működési szabályzatát, képzési tervét és a doktori iskolák saját honlapját.

A 171 doktori iskola 14%-ában (24 doktori iskolában) van lehetőség tantárgypedagógiai doktori tanulmányok és kutatások folytatására. Kilenc doktori iskolában külön tantárgypedagógiai program vagy alprogram van, 15 doktori iskolában tantárgypedagógiai téma vagy témák találhatók. A tantárgypedagógiai doktori képzést is kínáló doktori iskolák közel fele két tudományterülethez: a természettudományokhoz és a társadalomtudományokhoz tartozik.

A programok harmada három tantárgyat: a fizikát, az angol nyelvet és a matematikát foglalja magában. A tantárgypedagógiai doktori képzések több mint felét két intézmény: a Debreceni Egyetem és az Eötvös Lóránd Tudományegyetem kínálja. Megfigyelhető, hogy a nem program- vagy alprogramszintű, csak tantárgypedagógiai témákat hirdető doktori iskolákban a tantárgypedagógiai doktori képzés nagymértékben személyekhez (egy-két témavezetőhöz) kötődik. Számos doktori iskolában a tantárgypedagógiai program, alprogram vagy téma ellenére is szaktudományi tantárgyak szerepelnek a doktori szigorlat tárgyaiként, tantárgypedagógiából nem vagy csak részben lehet szigorlatozni. Nagyon kevés olyan doktori program van, ahol a tantárgypedagógiai képzésben neveléstudományi szakember is részt vesz, illetve a tantárgypedagógiai képzés a szaktudományi és a neveléstudományi szakemberek együttes munkája révén valósul meg.

* A kutatás a TÁMOP 4.1.2-08/1/B-2009-001 sz. "REPETHA" pályázat keretében készült.

ÚJABB LÉPÉSEK A VERBÁLIS FLUENCIA TESZTEK SZTENDERDIZÁLÁSA FELÉ

TÁNCZOS TÍMEA

SZTE Bölcsészettudományi Kar
timeatanczos@gmail.com

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Tehetséggondozás, speciális fejlesztés

A verbális fluencia (szógenerálási) tesztek a végrehajtó funkciók mérőeljárásai, amelyek széles körben használtak a kognitív pszichológiában, a fejlődéspszichológiában és a neuropszichológiai diagnosztikában is. A verbális fluencia tesztek a szóelőhívási stratégiákról és a lexiko-szemantikai hálózatok fejlődéséről adnak információkat gyermek − és felnőttkorban egyaránt. Több tanulmányban megállapították, hogy a temporális kéreg felelős a szemantikus szóelőhívásért, míg a frontális területeknek fontos szerepe van a stratégiai fonológiai szóelőhívásban.
Eszközök:

- Betű fluencia: Megadott kezdőbetűkkel (K, T, A) kell egy percen belül minél több szót mondani a vizsgálati személynek. Az instrukcióban felhívjuk a figyelmet, hogy kerüljék a szavak ismétlését, ne használják ugyanazon szavak ragozott alakjait és ne mondjanak tulajdon, illetve városneveket.
- Szemantikus fluencia: Egy perc alatt kell különböző kategóriákból minta-példányokat felidézniük és kimondaniuk a vizsgálati személyeknek (állat, gyümölcs). A teszt jól használható a kontrollfunkciók mérésére és a szemantikai rendszer változásainak diagnosztizálására is. Az ismétlések elkerülése itt is fontos. A feladatok olyan kognitív folyamatokat foglalnak le, mint például a munkamemória, az önmonitorozás és a kognitív flexibilitás.

A verbális fluencia mérése:

- Új szavak száma: az ismétléseket és a hibákat kivéve az összesen felsorolt szavak száma.
- Klaszterelés (csoportosítás): A szavak csoportosítása fonológiai (első két betűjük megegyezik, pl. kéz- kér; csak egy magánhangzóban különböznek, pl. kér – kar; rímelnek, pl. firka – birka; homonímák pl. só – show.) vagy szemantikus alkategóriákba (pl. kéz, kar; kakas, kakadu).
- Váltás: A lelassulás elkerülése miatt átváltás egy másik fonológiai vagy szemantikai csoportra pl.: éles váltás: tonna, tinó, klaszter váltás: tompa, tok, tégla, téma)

Módszer: a betű fluencia feladatban a klaszterek azon sikeresen generált szavak, amelyeknek az első két betűjük megegyezik, pl. kéz- kér; csak egy magánhangzóban különböznek, pl. kér – kar; rímelnek, pl. firka – birka; homonímák pl. só – show. A szemantikus fluencia esetében pedig a sikeresen generált szavak egy szemantikus alkategóriához tartoznak pl. háziállatok, kedvencek, vízi állatok.
Minta: 1. életkori csoport: 10-14 év (68 fő), 2. életkori csoport: 30–49 év (66 fő), 3. életkori csoport: 50-90 év (67 fő). A mintát egészséges vizsgálati személyek alkották.
A fejlődési trendeket tekintve a két fluencia teszt között eltérések vannak. A poszter bemutatja a klaszterelés három korcsoportban kapott eredményeit. Mivel a magyar nyelvű sztenderdek alapfeltételei a pontosabb diagnosztikának és a további fejlesztésnek, ezért folyamatban van a tesztek minőségi és mennyiségi elemzése több életkori övezetben is, amely a csoportosító stratégiák mérésével lehetőséget ad a végrehajtó funkciók károsodásának felbecslésére, neurológiai károsodások és figyelmi deficitek esetében is.

A MÉDIAMŰVELTSÉG TESZT VÁLTOZÓRENDSZERE ÉS ITEM-ANALÍZISÉNEK FŐBB EREDMÉNYEI

HERCZOG CSILLA[*] – RACSKÓ RÉKA[**]

[*] Eszterházy Károly Főiskola
herzogcs@t-online.hu
[**] Eszterházy Károly Főiskola
racskoreka@gmail.com

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Tanulás, tudás

A 21. század technológiai és információs forradalma gyökeresen átformálta társadalmunk médiahasználati szokásait. A médiumok terjedésének felgyorsulását jól példázza, hogy míg a rádió 38 év alatt ért el 50 millió befogadót, a televíziónak ugyanehhez 13 év, az internetnek pedig mindössze 4 év kellett, addig - ugyanezen felhasználói szám eléréséhez - a Facebook vonatkozásában már csak 9 hónap volt szükséges. A hálózati kommunikáció fejlődése, az „új médiumok" tömeges és mindennapos használata minden korosztályra hatást gyakorol. Éppen ezért fontos, hogy a közoktatásban kellő időt szánjunk a médiaműveltség, és ezen belül is a kritikus médiafogyasztás és médiahasználat kialakítására. Ennek egyik színtere a Mozgóképkultúra és médiaismeret óra lehet.
Kutatásunk célja a 14–18 éves korosztály médiaműveltségi szintjének mérése, amelyhez egyedi, saját fejlesztésű kvantitatív papír-ceruza tesztet használtunk. A teszt változórendszerét a Nemzeti Alaptantervben (*NAT,* 2007) megfogalmazott elvárásoknak megfelelően szerkesztettük meg, a feladatok összeállításánál arra törekedtünk, hogy sikerüljön lefedni azokat a tudáselemeket, ismereteket, készségeket, amelyek a NAT-ban a mozgóképkultúra és médiaismeret tárgy kapcsán megnevezésre kerültek. A teszt változórendszerében négy fő területre fókuszáltunk, amelyet fogalomtérkép segítségével is vizualizáltunk: 1. a tanulók médiaszöveg-értése és lényeg-kiemelési készsége/képessége; 2.a tanulók tudatos és kritikus médiahasználata, műfaj- és műsorválasztása, a médiabefolyásról és média-hatásról kialakult nézetei; 3. a tanulók mozgóképi memóriája, mozgóképi szövegalkotó kódjainak ismerete; 4. a mozgóképi szövegalkotó kódok gyakorlati alkalmazása.
A teszt szerkezetének és itemek sajátosságainak képi megjelenítésén túl, célunk a már lefolytatott nagymintás empirikus kvantitatív kutatás (N=2954) főbb eredményeinek közlése –hipotéziseink bemutatásával – a leíró statisztika, ezen túl pedig az itemanalízis, összefüggés-vizsgálatok, a regresszió-analízis és a hipotézis-vizsgálatok segítségével. Választ adunk többek között azokra a kérdésekre, miszerint van-e különbség a mozgóképkultúra és médiaismeret tárgyat tanulók és nem tanulók, illetve a nemek, és a különböző korosztályok (általános és középiskolás tanulók vonatkozásában) médiaműveltség teszten nyújtott eredményei között.

AZ ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁS FOGALMÁNAK ÉRTELMEZÉSI LEHETŐSÉGEI NEMZETKÖZI ÖSSZEHASONLÍTÁSSAL 16–17 ÉVES DIÁKOK KÖRÉBEN

BALI BEÁTA

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
beabali@yahoo.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatáspolitika, EU oktatásügy

Az élethosszig tartó tanulás napjainkban a szakemberek által gyakran használt, divatos kifejezés a gazdaság, a politika és az oktatás területén egyaránt. Tartalmáról, jelentéséről azonban igen sok eltérő álláspont létezik. Fontos feladat tehát a fogalom mögött rejlő tartalom megismerése és megismertetése.
A kutatás szakirodalmi hátteréül azok az európai uniós dokumentumok szolgáltak, melyek az élethosszig tartó tanulás jelentőségét, a benne rejlő lehetőségeket és a cél érdekében kidolgozott lépések sorát tárják elénk, a legfontosabbak a Delors-jelentés, a Fehér könyv és a Memorandum az egész életen át tartó tanulásról c. irányelv.
Vizsgálatom központi részét annak meghatározása alkotta, hogy a kutatásban részt vevőkben milyen mértékben tudatosultak azok az elemek, melyek a szakirodalom alapján az élethosszig tartó tanulás részét képezik és milyen kép alakult ki erről a vizsgált korosztályban.
Feltételeztem, hogy az élethosszig tartó tanulással foglalkozó dokumentumok tartalmát kevéssé ismeri a vizsgált korosztály, a szülők magasabb iskolai végzettsége pozitívan befolyásolja gyermekük gondolatvilágának alakulását és, hogy fontos különbségek vannak a különböző országokban élő és különböző iskolatípusba járó diákok véleménye között.
A felmérést Németországban, Angliában és Magyarországon élő 16-17 éves diákok körében végeztem. A diákoknak a következő kérdést tettem fel: „Mit gondolsz az élethosszig tartó tanulásról?”, mellyel asszociációkat vártam a fogalomra. A diákoktól kapott, az élethosszig tartó tanulás fogalmának értelmezéséről szóló fogalmazásokat a tartalomelemzés módszerének segítségével elemeztem.
A megfogalmazott vizsgálandó kategóriák: 1. a diákok általános beállítódása az LLL fogalmával kapcsolatban, 2. a tanulás időben való tágítása, 3. a fogalmi tágítás témaköre, 4. ismeretek és kompetenciák körének tágítása, 5. egyéni érdeklődés, motiváció, 6. a tanulás újfajta elismerésére való törekvés igénye, 7. az oktatók és képzők szerepének átalakulása, 8. a kirekesztés kérdésköre.
A felmérés eredményeként megállapítottam, hogy a diákok különböző módon értelmezik az élethosszig tartó tanulás fogalmát és kevéssé ismerik az ezzel foglalkozó európai uniós dokumentumok tartalmát, mert a fogalom értelmezésében senki sem hivatkozott ilyen háttér-információra.
Ahhoz, hogy a tanuláshoz és képzéshez való hozzáférés lehetőségei a társadalom minden tagja számára bővüljenek, fontos, hogy az emberek felismerjék az élethosszig tartó tanulás jelentőségét és szélesebb körben ismerjék meg az Európai Uniónak az ezt elősegítő programjait.[*]

[*] A pedagógusképzést támogató történeti kutatások című projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KMR-2010-0003.

TANÁRI KOMPETENCIÁK ÉS FEJLESZTÉSÜK – SZAKMAI KOMMUNIKÁCIÓ EGY FEJLESZTÉSI FOLYAMATBAN

HUSZÁR ZSUZSANNA

PTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
huszar.zsuzsanna@pte.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A poszter egy pályázati projekt folyamatába és eredményeibe betekintést nyújtva mutatja be egy konkrét fejlesztési folyamat kommunikációs szempontú elemzését. A pedagógusképzést támogató regionális szolgáltató- és kutatóközpontok kialakítását célzó TÁMOP 4.1.2-08-1/B projekt keretében működő egyik felsőoktatási munkacsoport a tanári MA szakok kompetencia alapú fejlesztését tűzte ki célul.

A munkacsoport létrehozása az intézményben akkreditált összes tanári MA szak szakfelelősének megkeresésével még 2009-ben indult. A munkacsoport karközi jellegével különös igényt támasztott az intézményen belüli szakmai kommunikációra. Ennek dokumentumai közül elemzésre a megvalósítás kétéves folyamatához kapcsolódó szakmai levelezést emeltük ki. Mind a levelezőlistás, mind az egyedi elektronikus levelek kommunikációs jellemzőit vizsgáltuk. A megfogalmazódó felvetések és szakmai dilemmák rendszerezését tartalomelemzéssel végeztük el.

A poszter bemutatja a tartalomelemzés metódusát és eredményeit. Tájékoztat a munkacsoport tevékenységi és fejlesztései területeiről, utal az egyes fejlesztési területek kutatási hátterére, és vázolja azokat – a fejlesztés során megjelenő – legfontosabb szakmai dilemmákat, amelyek jelen konferencia tematikájához szorosan kapcsolódnak. Összesítést közöl a létrehozott fejlesztési produktumokról, és közzéteszi a fejlesztés finanszírozási adatait is.

A pályázati munka egyik területe a tartalmi és módszertani fejlesztések szakmai megalapozása volt. A közös szakmai alapokon nyugvó fejlesztések érdekében horizontális útmutatók készültek minden fejlesztési területre, így a tantervek, modulok, programok fejlesztéshez, a tananyagfejlesztéshez és a tanárképzésben oktatók kompetenciáinak fejlesztéséhez is.

Adott fejlesztési folyamat kommunikációs szempontú vizsgálata a tartalomelemzés számára is alkalmas, alapvető szempontokként kínálja az adó, a vevő, az üzenet, a csatorna és a kód kategóriáit. Ezeket a munkafolyamatban betöltött szerepkörökre vonatkozó kategóriákkal egészítettük ki. A horizontális útmutatók szerepe ugyancsak elemzés tárgya a szakmai kommunikáció vizsgálatában. A horizontális útmutatók mint hivatkozási pontok elemzésünkben az üzenet tartalmára vonatkozó kategóriacsoporton belül jelennek meg.

Feltételeztük, hogy létezik intézményi kommunikációs hagyomány, amely egy hosszabb távú fejlesztési folyamatban szintén változik, illetve változtatásra szorulhat. Vizsgálatunk eredményeként létrehoztuk a projekthez kapcsolódó kommunikatív eseményekre egyfajta tipológiáját. Jelen poszterben magára a fejlesztési folyamatra tudunk a megvalósítási szakasz dokumentumainak elemzésé révén rátekinteni azzal a céllal, hogy a tanárképzésben érintettek szakmai kommunikációjának támogatásában a projekt erre vonatkozó eredményei hasznosulhassanak. A fejlesztési folyamat eredményeinek értékelése, a létrejövő képzésbeli változások megragadása és a beválás vizsgálata a következő időszak lehetséges feladataiként állnak elő.

ARS POETICA ÉS/VAGY ARCULAT? TANÁRI MA-RA JELENTKEZŐ HALLGATÓK MOTIVÁCIÓS LEVELEINEK ELEMZÉSE

SERES-BUSI ETELKA[*] – BOROSÁN LÍVIA[**]

[*]ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
busi.etelka@ppk.elte.hu
[**] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
borosanl@freemail.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Motiváció, önszabályozás

A tanári MA felvételijének egyik követelményét jelentő motivációs levelek célja, hogy képet kapjunk a tanárjelöltek pályaválasztási indokairól, előzetes tapasztalatairól és meggyőződjünk pálya iránti elkötelezettségükről. A jelöltek célja pedig bekerülni a képzésbe, és azt természetesen a felvételizők maguk is tudják, hogy ugyanúgy értékelésre és pontozásra kerülnek ezek a levelek, mint a felvételi egyéb részei. Éppen ezért érdekes kérdés, hogy milyen tartalmakat jelenítenek meg benne, és hogy a benyomásalkotás e nehéz műfajában - hiszen informatív jellegén túl kimondatlan folyománya a felvételizővel szembeni attitűdök alakítása is - milyen fordulatokkal töltik meg, színesítik ezeket a leveleket.

A motivációs levelekben nemcsak személyes történetek bontakoznak ki, hanem a meggyőzés különböző stratégiái, stílusai is megfigyelhetőek: a különböző heurisztikák (üzenethosszúság, vonzerő stb.), illetve a periferikus vagy éppen a középponti útra „építés" különböző megnyilvánulási módjai.

A poszter 150 motivációs levél tartalomelemzésével megmutatja, hogy milyen tartalmi elemek fordulnak a leginkább elő (értékek, életcélok közlése, családi háttér, tanári példaképek, gyermekkori korrepetálás stb.), de kitér a ritkábban előforduló, szokatlannak mondható fordulatokra, „üzenetekre" is (tanár metaforája, pályaalakulás gyökeres megváltozása stb.).

Mindezek mellett pedig a motivációs leveleket értékelők (szöveges és pontozásos) értékeléseit veti egybe (tartalomelemzés, korreláció-számítások, t-próbák segítségével) és azokat a momentumokat tárja fel, melyek – legalábbis ezen értékelők elképzelései mentén – hitelesebbé, meggyőzőbbé teszik az egyébként a meggyőzés céljával is írt leveleket.

A pedagógusképzés bemeneti vagy inkább „köztes" állomásáról kaphatunk tehát képet a poszterrel, felvetve a motivációs levelek megírásában és értékelésében rejlő nehézségeket is.

KÖZÉPISKOLÁS DIÁKOK IDEGENNYELVI SZÖVEGALKOTÁSHOZ FŰZŐDŐ ATTITŰDJE

KISNÉ BERNHARDT RENÁTA

SZIE Alkalmazott Bölcsészeti Kar
bernhardt.renata@abk.szie.hu

Témakörök: Idegennyelvi oktatás; Kognitív fejlődés és fejlesztés

Az idegennyelvi kommunikáció, mint kulcskompetencia a szóbeli és írásbeli formában történő megértő-, kifejező- és értelmezőképesség fejlesztését jelenti. Az írás (produktív nyelvi készségként) és a szövegalkotás (az érettségi- és nyelvvizsgák írásbeli feladataként is) sokszor bizonyul az egyik legnehezebb területnek a diákok számára.
Felvetődik a kérdés, hogy a nyelvektől független univerzális szövegalkotási kompetencia elmélete, a jól és gyengén írók közötti különbség s ezen túlmenően a szövegalkotási feladathoz kapcsolódó attitűd hogyan jelenik meg a középiskolás, jelen esetben a két tanítási nyelven tanuló diákok körében. Mindezekkel összefüggésben választ keresek a következő problémafelvetésekre:

- Tapasztalható-e eltérés a diákok szövegalkotási feladathoz kapcsolódó attitűdjében?
- Kimutatható-e összefüggés a szövegalkotáshoz való hozzáállás és a szövegalkotási teljesítmény között?

A vizsgálati mintában kísérleti csoportként a Jász-Nagykun-Szolnok megyében tanuló két tanítási nyelven tanuló (n=173), kontrollcsoportként az általános tanterv szerint tanuló diákok (n=175) szerepelnek. A hipotézis igazolására kvantitatív és kvalitatív módszereket egyaránt alkalmaztam, a kutatás eszközként szolgált 1) egy tanulói kérdőív az angol nyelvtanulással illetve fogalmazáskészítéssel kapcsolatban, 2) egy metaforavizsgálat és 3) a diákok angol nyelvű érvelő esszéje. A fogalmazások értékelése Molnár (*Csapó*, 2002) analitikus skálájának adaptálásával történt, a kérdőív adatait SPSS programmal dolgoztam fel egymintás és kétmintás T-próbákat és Bartlett-féle faktoranalízist alkalmazva. A változók kapcsolatának szignifikanciaértékét a Pearson-féle korreláció ($p<0.01$) illetve a KMO index mutatja (0,758) mutatja. A felvetett kérdésekre többek között a következő válaszokat kaptam eredményül:

- A fogalmazásíráshoz kapcsolódó attitűd szignifikáns eltérést mutat, mivel a két tanítási nyelven tanulók zöme szívesen és nagyon szívesen készít fogalmazást angolul (55,6%), az általános tanterv szerint tanulókhoz képest (39%).
- A metaforavizsgálat alapján a fogalmazásíráshoz társított forrásfogalmak (n=141) általában semleges jelentéstartalmúak (n=98), de a pozitív viszonyt kifejező fogalmakra többen asszociáltak a két tanítási nyelvű (n=20), mint az általános tantervű osztályokban (n=6).
- A szövegalkotáshoz fűződő hozzáállás és a szövegalkotási teljesítmény közti összefüggés a kontrollcsoportban mutat gyenge korrelációt (r=2,48).

Összegzésként megállapítható, hogy a problémafelvetést jelen vizsgálati eredmények igazolják, ezen túlmenően pedig betekintést nyerhetünk az idegennyelv-tanulás valamint a két tanítási nyelvű oktatás egyéb szegmenseibe is.

PÉLDAKÉP-E A PEDAGÓGUS A MAGYAR ÉS AZ ERDÉLYI A DIÁKOK SZÁMÁRA?

BENCÉNÉ FEKETE ANDREA

Kaposvári Egyetem
andi@somogy.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Értékdevalválódó világunkban egyre nehezebb feladat gyermekeink számára az erkölcsileg helyes út kijelölése. A példakép egy olyan mintául választott személy, akiben a példaképválasztó különösen értékes, számára vonzó tulajdonságokat ismer fel. A nevelők, a szülők és a környezetben élő felnőttek a közvetlen kapcsolat révén hatnak a felnövekvő nemzedékre. A gyerekek a náluk idősebbek, a felnőttek példáját követik, így egyre fontosabb a neveltség szempontjából a hiteles példakép. A pedagógus egyénisége három fő pilléren áll, meghatározó a hitelessége, a tekintélye és a gyerekek iránt tanúsított őszinte szeretete.
Empirikus kutatásunkat 2010 tavaszán végeztük Magyarországon és 2011 márciusában Erdélyben. Zárt és nyílt kérdéseinket tartalmazó kérdőíveket mindkét helyen felső tagozatos, 10-14 éves diákok töltötték ki. A kutatás célja annak feltárása volt, hogy ismerik-e az iskolások a példakép szó jelentését, illetve kit tekintenek követendő mintának a hétköznapok során. Példaképnek tartják-e saját tanáraikat? A kutatás eredménye rámutat arra, hogy felfedezhető-e szignifikáns eltérés az erdélyi és a magyar diákok válaszai között. Kimutatható-e korreláció a diákok véleménye, szüleik iskolai végzettsége, illetve a család lakóhelye között. Mivel a Magyarországon élő tanulók meghatározó többsége a pedagógusokat nem tekintette példaképnek, ezért a kutatás második része arra irányult, hogy milyennek kellene lenni annak a pedagógusnak, akit értékesnek tartanának és egyéniségük mintául szolgálna a későbbi életük folyamán.
A kutatás célja, hogy megvizsgálja, hogy az iskolának, az intézményes nevelésnek megvan-e még az orientáló képessége, vagy a média gyerekekre gyakorolt hatása erősebb napjainkban. A megkérdezettek arra is választ adtak, hogy szerepet játszik-e a társadalmi nem a mintapedagógus kiválasztása során. Fontosnak tartják-e a diákok Magyarországon és Erdélyben az életkort a követendő személynél, meghatározó-e az, hogy a kiemelt személy mely életszakaszban tart?
Figyelemre méltó különbség mutatkozott a különböző régiókban élő gyerekek véleménye között. Eltérő követelményeket támasztanak pedagógusaikkal szemben. A kutatás feltárta, hogy igénylik-e a pedagógusok kognitív tudását diákjaink, vagy fontosabbnak tartják az empátiát, a toleranciát, a másság és a legfőbb emberi értékek tiszteletét.
Vizsgálatunk során a pedagógusok példaértékét, példaképpé válásának lehetőségeit vizsgáltuk. Kutatásunk eredményeit összehasonlítottuk egy korábbi magyarországi vizsgálat eredményeivel, amely azt állapította meg, hogy a gyerekek közel felének egyáltalán nincs példaképe, és elhanyagolható azok aránya, akik valamelyik tanáruk életvitelét tartják követendőnek. A két iskolarendszer nevelési elveit, módszereit a kutatás eredményeivel összevetve feltárhatók az oktatási rendszer azon pontjait, amelyek a gyerekek neveltségét pozitív irányba elmozdíthatják.

A GYERMEK JOGA A KOR MINDENNAPJAIBAN

SIMAY ENDRE ISTVÁN

Kodolányi János Főiskola
endresy@t-online.hu

Témakörök: Gyermek- és ifjúságvédelem

A jog és vele a gyermeki jogok eredetével kapcsolatban természetesen ismertek a különböző filozófiai és jogtörténeti nézetek, melyekre itt részletesen nincs mód kitérni. Leegyszerűsítve a képet a mindennapok világára, azt érdemes inkább itt kiemelni, hogy a jogok a mindennapokban azok, amit a közösség annak elismer.
Ez a primitív „jogkezelési", „jogkeletkezési" folyamat akár egy óvodai csoportnál is megfigyelhető, amikor közösséghez való csatlakozás „felvételi" kötelezettségeinek teljesítése az alapja annak, hogy az egyénnek valamilyen előny élvezetére nyíljék joga. Ebből a szempontból a gyermek helyzete óhatatlanul sajátos, mivel a születésével szerez belépést az adott társadalmi közösségbe. Számára a közösséghez való tartozás természetes állapot, és a közösségnek eleve úgy kell, kellene eljárni, mintha annak teljes jogú tagja lenne. Az aktuális jogi állapotnak a születés, vagy fogantatás pillanatában, egyfajta joghitelezésként kell, illetve kellene működnie.
Azt is látnunk kell a történelmi hagyatékokra tekintve, hogy a gyermek számára a társadalmi közösség még a ma alapvetőnek tartott jogok tekintetében sem ismerte el mindig a beleszületés jogán szerzett tagsági viszonyt. Számos esetben a család hatáskörébe utalta azt, hogy a gyermek számára mennyit juttat a család számára globálisan biztosított jogokból. A történelmi példák azt is mutatják, hogy a rég letűnt korokban néhány tekintetben kifejezetten elfogadó volt a gyermeket körülvevő szokásrendszer. Elegendő e tekintetben például az ókori Mezopotámiára, vagy Egyiptomra gondolni. Miközben az európai történelemre nagyobb hatást gyakorló társadalmak sok szempontból akár visszalépésnek is tekinthető. Azokban, amelyekben gyakorlatilag másodrendű, és másodjogú társadalomalkotó tényezőnek tekintették az utódokat.
S nem egy esetben a történelemből ismert, egyfajta örökített reflexek működnek napjainkban is. Még akkor is, ha a kodifikált jogrend az ellenkezőjét mutatja. Erre utalnak azok az esetek, amikor a gyermeknek közösség vagy a jogokból való kirekesztettség, vagy a jogrendszer perifériáján kezelt szerep jut. Valószínűleg, részben, ezekre a reflexekre vezethetőek vissza azok a rendszeresen megjelenő viták, melyek például a fegyelmezési módszerek kapcsán keletkeznek. De sok szempontból azok is, melyek például a tanári tekintély körül lángolnak fel. Vagy, hogy a gyermek nevelésébe fektetett társadalmi, családi erőforrások mennyire térülnek meg? Természetesen nem a társadalom egészét érintő kommunikációban, hanem a gyermek közvetlen környezetében.
Az is nyilvánvaló, hogy a gyermekek kezelésében, sem tekinthetőek az emberi közösségek egységesnek. Ahogy a történelmi korszakokban, a jelen társadalmak, országok viszonyai is eltérőek a gyermekek elfogadottságának tekintetében is. De érdemes azon elgondolkodni, hogy a gyermek közvetlen környezetének alakításában szinte biztosan tetten érhető a pedagógus, és rajta keresztül az őt felkészítő képzés felelőssége.

PÉNTEK 15.15-17

Helyszín	Szimpózium
B/301. terem	– Prevenció, együttnevelés és szakemberképzés a gyógypedagógiai többletszolgáltatást igénylő gyermekek, tanulók társadalmi integrációjáért
B/306. terem	– A pedagógusképzés regionális expanziója a 20. századi északkelet-magyarországi térségben
B/302. terem	– Társadalmi nem az iskolában
B/406. terem	– Regionalitás és szakképzés: új kihívások, új lehetőségek a szakképzésben és felnőttoktatásban
B/401. terem	– Szabályozás és valóság
	Tematikus előadások
A/18. terem	– Fejezetek a magyar iskolaügy és pedagógusképzés történetéből
B/206. terem	– Középpontban az egészségnevelés

PREVENCIÓ, EGYÜTTNEVELÉS ÉS SZAKEMBERKÉPZÉS A GYÓGYPEDAGÓGIAI TÖBBLETSZOLGÁLTATÁST IGÉNYLŐ GYERMEKEK, TANULÓK TÁRSADALMI INTEGRÁCIÓJÁÉRT

Elnök:

SZABÓ ÁKOSNÉ

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

Opponens:

PUKÁNSZKY BÉLA

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézet

A beszédhiba korrekciója a beszédhanghalló készség fejlesztése alapján: egy kísérlet tapasztalatai

FAZEKASNÉ FENYVESI MARGIT – JÓZSA KRISZTIÁN

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája Tanszék – Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája Tanszék, Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet

Enyhén értelmi fogyatékos tanulók szociális és emocionális helyzete integrált körülmények között

SZEKERES ÁGOTA

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája Tanszék

Autizmussal élő gyermekek a többségi iskolában. Inkluzív nevelés vagy túlélési gyakorlat?

STEFANIK KRISZTINA - ŐSZI TAMÁSNÉ

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája Tanszék, Autizmus Alap – Autizmus Alapítvány

111 éves a magyar gyógypedagógus-képzés. Mind 1! Mindegy?

HORVÁTH PÉTER

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A gyermek fejlődésének az egyes ember, illetve az életkori csoportok fejlődési törvényszerűségeitől eltérő egyéni különbözősége felveti a fejlődés-segítés lehetőségének, szükségességének a kérdését. „A gyógypedagógiai tevékenység egyidejűleg nevelés, terápia és rehabilitáció, amelyet az érintett személy nehezített fejlődési és/vagy életvezetési szükségletei határoznak meg." (*Mesterházi,* 2004). Ezek a tevékenységek a gyógypedagógiai folyamat részeit alkotják. A gyógypedagógiai nevelési folyamatot egyrészt az határozza meg, hogy a pszichikus funkciók fejlődésében milyen természetű és mértékű zavarok tapasztalhatók, másrészt a gyermeket körülvevő szociális környezeti feltételek.
Szimpóziumunk a tanulási zavarok kialakulásának megelőzése, a tanulásban akadályozott, enyhén értelmi fogyatékos tanulók sikeres iskolai integrációja és az autizmussal élő gyermekek inkluzív nevelése problémavilágában folyó kutatások eredményeiről számol be, kiegészülve a gyógypedagógus-szakemberképzés történeti és szükségleti aspektusával.
Első előadásunk a beszédhang hallás fejlesztésének prevenciós lehetőségeit kutatja a beszédhibák kialakulásának a megelőzésében, feltételezve, hogy organikus ok kizárása esetén a beszédhibás óvodások is képesek végigmenni ugyanazon a diszkriminációs folyamaton, mint tisztán beszélő kortársaik.
Második előadásunk is fontos kutatási eredményekkel segíti az integrációs gyakorlatot: az integráltan tanuló enyhén értelmi fogyatékos gyermekek a velük egykorú nem fogyatékos gyermekeknél kevésbé tudnak megfelelni az iskola által támasztott követelményeknek, szociális integrációjuk rosszabb. Az integráció formáját tekintve az integráltan tanuló, enyhén értelmi fogyatékos gyermekek teljesítmény-motivációs integrációja a részleges integrációs körülmények között sikeresebb volt, mint a teljes integrációban résztvevőké.
Harmadik előadásunk az igen egyenetlen képesség-struktúrát mutató, illetve a jó intellektuális kapacitással rendelkező autizmussal élő gyermekek szociális integrációját a jelenlegi hazai gyakorlatnál jobban támogató inklúziós rendszert mutat be, körvonalazva a kutatás további irányait is.
Negyedik előadásunk felvázolja és szembeállítja a gyógypedagógiai szakemberképzés erősen differenciálódó (tevékenységek, életkorok), bővülő kínálata és a máig is igen szűk közoktatáson túli kereslet közötti összefüggéseket.
A szimpózium előadásainak újszerűsége, hogy olyan kutatásokról ad számot, amelyek lehetővé teszik, hogy az integráció feltételeit és hatásait a gyógypedagógus-képzés és a gyógypedagógusok iránti foglalkoztatási szükségletek kérdéseivel együttesen értelmezzük.

A BESZÉDHIBA KORREKCIÓJA A BESZÉDHANGHALLÓ KÉSZSÉG FEJLESZTÉSE ALAPJÁN: EGY KÍSÉRLET TAPASZTALATAI

FAZEKASNÉ FENYVESI MARGIT[*] – JÓZSA KRISZTIÁN[**]

[*] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája Tanszék
fenyvesim@yahoo.com
[**] SZTE Neveléstudományi Intézet
jozsa@sol.cc.u-szeged.hu

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Kognitív fejlődés és fejlesztés

Kutatások igazolták, hogy a beszédhanghallás hatékonyan fejleszthető. Fejlesztésének ideális színtere az óvoda. Kevés vizsgálat foglalkozott azonban a beszédhiba óvodai gyakorlatban megvalósítható korrekciójával. Kutatások szerint a beszédhibás gyermekek hátrányban vannak például az olvasás és a helyesírás elsajátításában. Feltételezhető, hogy a beszédhiba bizonyos eseteinek a hátterében a beszédhanghallás húzódik meg: nem jól hallja, ezért nem jól ejti. Ha ez így van, akkor a beszédhanghallás fejlesztésétől a beszédhibás gyermekek számának a csökkenését is várhatjuk. Kutatásunkban ennek a kérdésnek a megválaszolására tettünk kísérletet. A beszédhanghallást fejlesztettük és ennek eredményeként a beszédhiba csökkenését vártuk. Egy óvodai évet átfogó fejlesztő programot valósítottunk meg kontrollcsoportos kísérleti elrendezésben. A középső csoportos gyermekek előmérésére 2009 szeptemberében került sor, az utómérésre 2010 májusában. A beszédhiba mérésére egy új, diagnosztikus tesztet dolgoztunk ki (125 item, reliabilitás 0,84), a beszédhanghallást DIFER teszttel mértük (60 item, reliabilitás 0,93), emellett háttérváltozókat vettünk fel. Az elő- és az utómérésnél ugyanazokat a teszteket alkalmaztuk. A kísérleti- (n=100) és a kontrollcsoportot (n=82) az előmérés eredményei, valamint a háttérváltozók alapján illesztettük. A beszédhanghallás összetevőinek fejlesztésére napi gyakoriságú játékos feladatsort illesztettünk be az óvodai nevelés rendszerébe. Az életkori sajátosságok figyelembevétele mellett a fokozatosság (implicit és explicit szintek) és az összetevők szimultán fejlesztése volt az alapelv és egyúttal az újdonság is. Az általunk kidolgozott módszertani segédanyag tartalma arra a feltételezésre épült, hogy organikus ok kizárása esetén a beszédhibás óvodások is képesek végigmenni ugyanazon a diszkriminációs folyamaton, mint tisztán beszélő kortársaik. Az előmérésnél mindkét csoport beszédhanghallásának fejlettsége 62%p volt. Az utómérésnél a különbség szignifikáns, a kíséreti csoport átlaga 82%p, a kontrollcsoporté 72%p, a Cohen-féle kísérleti hatásméret 0,62. Kutatásunkban a beszédhiba mértékének a jellemzésére egy új indexet dolgoztunk ki, melyet a logopédia korábban még nem alkalmazott. Minél nagyobb ez az index, annál inkább beszédhibás a gyermek. Az előmérésnél mindkét csoportnál 4,6 a beszédhiba átlaga. Az utómérésnél a kísérletié 2,68, a kontrollé 3,95, a különbség szignifikáns, a Cohen-féle kísérleti hatásméret ez esetben 0,53. Igazolást nyert, hogy a beszédhanghallás fejlesztésével szignifikánsan csökkenthető a beszédhibás gyermekek aránya. Eredményeink alapján javasolható a fejlesztés módszertanának beillesztése az óvodai gyakorlatba. A szélesebb körű alkalmazás esetén várható, hogy kevesebb gyermek igényel logopédiai korrekciót. A program kipróbálása során szerzett tapasztalatok alapján megkezdtük a nagycsoportosok, valamint az iskolások módszertani segédanyagának a kidolgozását[*].

[*] A kutatást az OTKA K68798 támogatta.

ENYHÉN ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK SZOCIÁLIS ÉS EMOCIONÁLIS HELYZETE INTEGRÁLT KÖRÜLMÉNYEK KÖZÖTT

SZEKERES ÁGOTA

ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája Tanszék
agota.szekeres@barczi.elte.hu

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Szociális képességek, szociális tanulás

Az optimális szociális és emocionális kapcsolatok vizsgálata integrált körülmények között már a ’70-es évek óta az érdeklődés középpontjában van, hiszen sok kutatás jutott arra a megállapításra, hogy a tanulásban akadályozott tanulók szociális státusza befolyásolható integrált feltételek között, mégpedig azáltal, hogy több lehetőségük lesz pozitív interakciók kiépítésére a kortársakkal (*Estell* és *mtsi,* 2008). Mégis sokszor az látható, hogy az integrált gyermekek szociális helyzete központi problémát képvisel, gyakran csak érintőleges szerep jut számukra (*Elmiger,* 1995). Ennek ellenére hiszünk abban, hogy a közös iskoláztatás a szociális- és személyiségfejlődési lehetőségek kibővítési módja az akadályozott és a nem akadályozott gyermekek számára egyaránt (*Kleffken,* 1996).
Kutatásunkban 200 enyhén értelmi fogyatékos gyermek szociális, emocionális és teljesítménymotivációs beilleszkedését vizsgáljuk az FDI 4-6 „Kérdőív az integráció dimenzióihoz” mérőeszköz segítségével, amely három skálát használ. A szociális dimenzióban (Cronbach-alfa: 0,836) az integrált gyermek és az osztálytársak közötti kapcsolatot tárhatjuk fel. Az emocionális integráció dimenziója (Cronbach-alfa: 0,932) a tanuló közérzetéről ad információt. A teljesítmény-motivációs integráció dimenziója (Cronbach-alfa: 0,922) a gyermek saját képességeinek az iskolai oktatás keretében történő megítélését jelenti. Feltételeztük, hogy az integráltan tanuló enyhén értelmi fogyatékos diákok szociális beilleszkedése legalább olyan mértékben megvalósul, mint a nem fogyatékos társaiké. Feltételeztük azt is, hogy az integráltan tanuló enyhén értelmi fogyatékos diákok iskolához való érzelmi viszonya nem tér el a nem fogyatékos társaiknál mérhető mértéktől. Végül pedig azt gondoltuk, hogy az integráltan tanuló enyhén értelmi fogyatékos diákok teljesítménymotivációja rosszabb lesz a nem fogyatékos társaikénál.
Az eredmények azt mutatják, hogy az integráltan tanuló enyhén értelmi fogyatékos gyermekek szociális integrációja rosszabb, mint a velük egykorú nem fogyatékos gyermekeké; a többiekhez képest nem tudnak megfelelni az iskola által támasztott követelményeknek. A nemek tekintetében pedig azt az eredményt kaptuk, hogy a mintában a fiúk integrációja a gyermekek, tanulók önbevallása alapján sikeresebb, mint a lányoké. Az integráció formája (teljes vagy részleges integráció) egy dimenzióban okozott különbséget: részleges integrációs körülmények között az integráltan tanuló, enyhén értelmi fogyatékos gyermekek teljesítmény-motivációs integrációja sikeresebb, mint a teljes integrációban résztvevőké. Az integráltan tanuló gyermekek száma évről-évre nő és ebben egyre nagyobb mértékben jelennek meg a tanulásban akadályozott, enyhén értelmi fogyatékos gyermekek is. Eredményeink fontos adalékul szolgálhatnak az egyre sikeresebb és hatékonyabb együttnevelés megvalósítása felé.

AUTIZMUSSAL ÉLŐ GYERMEKEK A TÖBBSÉGI ISKOLÁBAN. INKLUZÍV NEVELÉS VAGY TÚLÉLÉSI GYAKORLAT?

STEFANIK KRISZTINA[*] – ŐSZI TAMÁSNÉ[**]

[*] ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak Pedagógiája Tanszék, Autizmus Alap
krisztina.stefanik@gmail.com
[**] Autizmus Alapítvány
oszitamasne@gmail.com

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Szociális képességek, szociális tanulás

Az autizmus spektrum zavarok előfordulási gyakorisága a legfrissebb epidemiológiai adatok szerint eléri az 1 százalékot. Az utóbbi évtizedben, a teljes spektrumot egyre inkább feltérképezve, az is világossá vált, hogy a zavarban érintett gyermekek többségénél (megközelítőleg 60 százalék) nincs jelen értelmi sérülés. Mindezek alapján korántsem elhanyagolható a kérdés: hogyan reagál a hazai közoktatás az autizmus egyre növekvő számban felismert, jó képességű eseteire?

A módszertanát tekintve részben szakirodalmi áttekintésen, részben modell-elemzésen alapuló előadás célja, hogy megvizsgálja az autizmussal élő gyermekek magyarországi, többségi iskolai ellátását, s összevesse azt az utóbbi évtizedben különlegesen sikeresnek mutatkozó angliai és írországi autizmus-inklúziós modellekkel. Az elemzés során bemutatjuk a hazai általános gyakorlatot, valamint néhányat – az egyelőre még igen kisszámú – jó gyakorlatok közül, illetve felvázoljuk az eddigi, a témát érintő felmérések eredményeit.

Az inkluzív pedagógiai megközelítések általános szempontjait tekintve a szakirodalom alapján egyértelmű konszenzus mutatkozik: az autizmussal élő gyermekek inkluzív nevelése komplex, integrált, multidimenzionális megközelítést kíván. A gyermek, az osztálytársak, a tanárok, a szülők és az autizmus-szakemberek sikere azon múlik, hogy összehangolt, az egyéni szükségleteket szem előtt tartó együttműködést sikerül-e kialakítani. A magyarországi helyzet azonban korántsem kielégítő: a fejlődési zavar egyedülálló sokszínűsége, a szokatlanul egyenetlen képesség-struktúra, illetve a jó intellektuális kapacitással együtt megjelenő társas sutaság nehezen kezelhető a kortársak és a pedagógusok számára. A szakmai támogatás és a megfelelő intézményi kontextus hiánya, a felkészületlenség, a kölcsönös meg nem értés gyakran az autizmussal élő gyermek kirekesztéséhez, bántalmazásához és problémás viselkedések megjelenéséhez, így az inklúziós törekvések kudarcához vezet.

Modell-elemzésünk eredményeire építve bemutatunk egy olyan inklúziós rendszert, amely a magyarországi többségi iskolákban is hatékonyabb befogadást tenne lehetővé. Külön figyelmet szentelünk a modell azon elemeinek, amelyek a hazai gyakorlatban még nem, vagy csak töredékesen jelentek meg (pl. iskolai autizmus-egységek; képzett kortárs-mentorok; autizmus-specifikus, mobil digitális technológia a támogatásban), illetve felvázoljuk a további kutatási kérdéseket és irányokat.

111 ÉVES A MAGYAR GYÓGYPEDAGÓGUS-KÉPZÉS. MIND 1! MINDEGY?

HORVÁTH PÉTER

ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
horvath.peter@barczi.elte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

Célom, hogy feltárjam és bemutassam az eddigi kutatási eredményekből kevésbé vagy egyáltalán nem ismert tágan értelmezett gyógypedagógus-képzési kínálat és a szűken értelmezett közoktatáson túli kereslet közötti összefüggéseket. Álláspontom szerint nem lehet a gyógypedagógus-képzést kizárólag a pedagógusképzés egyik területeként azonosítani. Tény, hogy vannak az óvodapedagógus-, a tanító- és a tanárképzéssel hasonló elemei, de a „gyógypedagógus-képzési kínálat és kereslet" a pedagógusképzési terület más képzési kínálataitól és az azokhoz kapcsolódó keresletektől jelentős mértékben különbözik is.
A fenti kérdéseket tartalomelemzéssel (jogszabályok, statisztikai adatok, képzési és kimenti követelmények, tantervek és tanmenetek), kutatási eredmények másodelemzésével szeretném vizsgálni.
A magyar gyógypedagógus-képzéssel több szerző foglalkozott az elmúlt évtizedekben. Ezek közül kiemelendő a téma történeti elemzése (*Gordosné*, 1983, 2000, 2006, 2010; *Gordosné – Illyés,* 1996;), a képzési kínálat differenciálódásának bemutatása (*Gereben,* 2009; *Mesterházi,* 1997, 2001, 2006; *Papp,* 2009; *Szabó,* 2009). A szűken értelmezett közoktatási kereslet és a gyógypedagógus-képzési kínálat kapcsolatát *Salné Lengyel Mária* (2000), a gyógypedagógusok pályatükrét *Balázs János* (2005) empirikus kutatása érintette. Az ONK 2005-ben külön szimpózium keretében foglalkozott a gyógypedagógus-képzés átalakulásával (szimpózium vezetője: *Mesterházi Zsuzsa*). A felsőoktatás és a munkaerőpiac kapcsolata vizsgálatának legújabb terepe a Diplomás Pályakövető Rendszer, amelynek keretében empirikus kutatási eredményekre támaszkodva elemzésre kerül a gyógypedagógus-képzés is (*Czakó,* 2010; *Chrappán,* 2010).
A fenti kutatások, tanulmányok közös jellemzője, hogy kitekintések mellett, de elsősorban a gyógypedagógus-képzés és a szűken értelmezett közoktatás kapcsolatát tárják fel. Az utóbbi évtizedben – építve a képzés hagyományaira – erősen differenciálódott a gyógypedagógus-képzés (alap- és mesterszak, doktori program, továbbképzések). A közoktatási területen a gyógypedagógus a hagyományos oktatási feladatok mellett diagnosztikai, fejlesztési, gondozási feladatok ellátására is képessé válik; felkészül a hagyományos életkori kereteken kívüli célcsoportok ellátására is (0-3 éves korú gyermekek korai fejlesztése), alkalmassá válik a hagyományos oktatási színtereken kívüli (fejlesztő iskolai fejlesztő felkészítés, otthoni ellátás) munkavállalásra is. A gyógypedagógus a tágan értelmezett oktatás területén túl – összhangban a képzési és kimenti követelményekkel – képesítést szerez a szociális /gyermekvédelmi, az egészségügyi, a közigazgatási ágazatban, sőt, a fogyatékosságügy egyéb területein való munkavállalásra is.

A PEDAGÓGUSKÉPZÉS REGIONÁLIS EXPANZIÓJA A 20. SZÁZADI ÉSZAKKELET-MAGYARORSZÁGI TÉRSÉGBEN

Elnök:

BREZSNYÁNSZKY LÁSZLÓ
Nyíregyházi Főiskola Pedagógusképző Kar

Opponens:

PUSZTAI GABRIELLA
Debreceni Egyetem

A regionális expanzió tér- és idődimenziója az északkelet-magyarországi térség pedagógusképzésében

BREZSNYÁNSZKY LÁSZLÓ
Nyíregyházi Főiskola Pedagógusképző Kar

Tanítóképzés Debrecen, Nyíregyháza, Eger városaiban 1925−1975 között

VARGÁNÉ NAGY ANIKÓ – BICSÁK ZSANETT
Debreceni Egyetem – Nyíregyházi Főiskola

A tanárképzés regionális expanziója az észak-kelet magyarországi térségben a 20. sz. második felében

VINCZE TAMÁS
Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola – Nyíregyházi Főiskola

A Debreceni Egyetem tanárképzési műhelyének szerepe a regionális pedagógusképzésben

FENYŐ IMRE – SZABÓ ANITA
Debreceni Egyetem – Debreceni Egyetem

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A szimpózium négy előadása három alapvető kérdésre keresi a választ:

1) Hogyan hálózták be a térséget az iskolarendszer kiteljesedésével a pedagógusképző intézmények?
2) A tanító- és tanárképzésben közvetített pedagógiai tartalmak milyen módon tükrözték az állami és az intézmény-fenntartói megrendeléseket, illetve szakmai műhelyek sajátos irányultságát?
3) Milyen személyi és szakmai kapcsolati háló fedezhető fel a képző helyek tanári testületei között?

A vizsgálódás időben az 1925−1975 közötti rendszer- és oktatáspolitikai váltásokban gazdag, ám térségi és intézménytörténeti szempontból egybefogható korszakra terjed ki. Térben az északkelet-magyarországi térség városait veszi célba, ahol pedagógusképzés folyt az adott időszakban, mindenekelőtt Debrecen, Eger és Nyíregyháza intézményeit vizsgáljuk.

Történeti és összehasonlító módszerekkel vizsgáljuk a téma szakirodalmát és elsődleges forrásait.

A REGIONÁLIS EXPANZIÓ TÉR- ÉS IDŐDIMENZIÓJA AZ ÉSZAKKELET-MAGYARORSZÁGI TÉRSÉG PEDAGÓGUSKÉPZÉSÉBEN

BREZSNYÁNSZKY LÁSZLÓ

Nyíregyházi Főiskola Pedagógusképző Kar
brezsl@nyf.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A hazai tanító- és tanárképző intézmények fejlődéstörténetének kutatása nyomán jelentős tudás halmozódott fel, gazdag szakirodalom született. Kevésbé feltárt témának ítéljük azonban az időben és térben egymás mellett működött pedagógusképző intézmények viszonyrendszerének vizsgálatát. A kutatás átfogó célja egy adott időszak és térség intézményközi viszonyainak feltárása, megismerése.
A szimpózium első előadásának bevezető, problémafelvető szerepet szánunk. Exponálja a bemutatásra kerülő kutatások térbeli és időbeli dimenzióit, az összehangolt kutatási részterületek irányait. A kutatás módszertanilag neveléstörténeti szakirodalmi értelmezésre és a képzőhelyek forrásanyagainak összehasonlító elemzésére épült. Tárgyát tekintve több intézményre és egy ötven éves időszakra terjed ki.
Az időbeli dimenzió alapkérdése a kutatásban, hogy a vizsgált időszakban, vagyis a debreceni egyetemen folyó tanárképzés hivatalos intézményesülésétől (1925) a tanító- és óvóképzés felsőfokúvá tételéig (1975) milyen intézmények szolgálták a pedagógusképzést az elemzésre szánt térségben. A vizsgált időszakban 8−15 között váltakozott az intézmények száma.
A területi körvonalakon belül azt vizsgáljuk, hogy milyen logika érvényesült a képzőhelyek telepítésében, megőrzésében, munkamegosztásában. Felismerhető-e rendezőelv, ami a vizsgált ötven év változásait meghatározta? Milyen meggondolások, érdekek (nemzetközi, országos, lokális érdekviszonyok, képzési igények) határozták meg a változások menetét, irányát?
A vizsgálódás eredményei azt mutatják, hogy a tanárképzés terén az egyetem regionálisan kiemelt szerepet kapott. A mellette megjelent tanárképző főiskolák az elképzelt partneri munkamegosztás helyett inkább kiegészítő funkciót kaptak, majd egyre inkább a konkurencia képében jelentek meg a térségben. A területi egymásmellettiséget a kétféle tanárképzési intézmény nehezen viselte el, annak ellenére, hogy személyi állományukban jól követhetők a szakmai, kollegiális és tanítványi összefüggések.
A közoktatás alsóbb fokú pedagógusképző intézményei esetében a területi és időbeli elhelyezkedés jóval szórtabb képletet mutat. A területi szerkezet kialakulása hagyományokból, a felekezeti megosztottságból és a településfejlesztési ambíciókból, illetve az ezeket gyakran felülíró oktatáspolitikai koncepcióváltásokból magyarázható. Ezen a területen is jól követhetőek a szakmai és a tanítványi kapcsolatok, a képzőhelyek közti áthatások.

TANÍTÓKÉPZÉS DEBRECEN, NYÍREGYHÁZA, EGER VÁROSAIBAN 1925−1975 KÖZÖTT

VARGÁNÉ NAGY ANIKÓ[*] – BICSÁK ZSANETT ÁGNES[**]

[*] Debreceni Egyetem
vnaniko@ped.unideb.hu
[**] Nyíregyházi Főiskola
bicsakzsanett@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A kutatásunkban és az előadásban követett tárgyalási mód lehetőséget teremt arra, hogy az 1925−1975 közötti iskolarendszeri változásokban gazdag időszakban működött tanító- és tanítőnőképzés intézményeinek térségi léptékű bemutatására vállalkozzunk.

A vizsgált régió kulcsfontosságú intézményei közül kiemeljük Debrecen, Eger és Nyíregyháza tanítóképzőit, melyek különbségeik ellenére, mind fejlődési útjukat tekintve, mind eszmeiségüket nézve hasonlóságokat mutatnak. A tárgyalt ötvenéves időszakban a történetük, többek közt az oktatók összetétele és kapcsolatrendszere révén, bizonyos pontokon látványosan összefonódik. A tanítóképzés ilyen térségi szintű és szemléletű összehasonlító bemutatásával az intézmények történetének tárgyalásán túl egyrészt az a célunk, hogy felvázoljuk a szellemiségük markáns jellemzőit, a követett célkitűzéseik és pedagógiai értékrendjük körvonalait. Másrészt kísérletet teszünk azoknak a közvetített pedagógiai tartalmaknak a megragadására, amelyek az intézményeket a képző funkciójuk gyakorlása mellett szakmai, módszertani műhelyekké emelték.

Törekvésünkkel kapcsolódunk azoknak a kutatóknak (*Bodosi Béla, Barcza József, Veress István, Orosz Gábor, Dráviczki Sándor*) a sorához és munkásságához, akik a helyi szintű kutatást korábban már elvégezték és széles körben, gazdagon publikálták, illetve a pedagógusképzésben képzéstörténeti alaptudássá tették.

Célunk a hely- és intézménytörténeti kutatási eredményeik térségi szempontú szintetizálása, továbbá a levéltári dokumentumok alapján a szellemi és személyi kapcsolódás dimenzióinak feltárása. Összefoglaljuk, hogy a fennálló politikai helyzet és az oktatáspolitikai intézkedések sodrában milyen intézményi válaszlépések születtek a szervezeti szinten működő tanítóképzés megindítása, illetve életben tartása érdekében. Előadásunkkal új és konvergáló elemekkel kívánjuk gazdagítani az északkelet-magyarországi közép- és felsőfokú tanítóképzés történetéről kialakult képet.

A TANÁRKÉPZÉS REGIONÁLIS EXPANZIÓJA AZ ÉSZAK-KELET MAGYARORSZÁGI TÉRSÉGBEN A 20. SZ. MÁSODIK FELÉBEN

VINCZE TAMÁS

Nyíregyházi Főiskola
tamvincze@freemail.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A kutatásunk tárgya a térségben megtalálható tanárképzési intézmények (a nyíregyházi és az egri tanárképző főiskolák) létrejöttének és kezdeti működésének (az egri intézmény esetében: az 1948-as debreceni indulástól 1975-ig, a nyíregyházi esetében 1962-től az 1975-ig tartó időszak) vizsgálata. Tesszük ezt első lépésben a levéltári források tartalomelemzéseire és az említett főiskolák tudományos teljesítményeinek áttekintésére fókuszálva, ezen belül különös hangsúlyt helyezve a pedagógia szakterületén megszületett tanulmányokra, szakkönyvekre, oktatási segédanyagokra. Abban a tágabb történeti kontextusban helyezzük el kutatásunkat, amely az iskolák 1948-as államosításának körülményeit, az általános iskola minden szakmai előkészület nélküli bevezetését és a felsőoktatási intézmények autonómiájának erős korlátozását foglalja magába. A forrásokat kettős módon strukturáljuk. Egyrészt a történetiség dimenziójába rendezetten, másrészt az adott képzőintézmény (tanárképző főiskola) működését bemutató tulajdonságok elemzésével. Feltételezzük, hogy a tanárképzők Egerben és Nyíregyházán is a részben tanítóképzés hagyományaira építve, részben pedig a debreceni egyetem szellemi kisugárzásától megihletve kezdték el szakmai munkájukat, az ország többi hasonló profilú intézményéhez hasonlóan némi szerepbizonytalanságban.
Kutatásunkban részletesen bemutatjuk azokat az aktorokat, akik átsegítették a nevezett intézményeket a kezdet nehézségein, s így hozzájárultak egyéni karakterük kialakításához és markánsabbá válásához. Egy-egy intézmény profilalakítói jól mutathatják a korábban említett kettősséget (az ingadozást a „fiókegyetemi jelleg” és a módszertani felkészítést preferáló „szakiskolai karakter” között), pl. az egri tanárképző esetében *Némedi Lajos* hatásáról (aki egy egyetemi struktúrából érkezett az intézménybe) és *Somos Lajos* profilformáló tevékenységéről (aki a régi tanítóképzés hagyományaiból építkezett) szükséges megemlékeznünk.

A DEBRECENI EGYETEM TANÁRKÉPZÉSI MŰHELYÉNEK SZEREPE A REGIONÁLIS PEDAGÓGUSKÉPZÉSBEN

FENYŐ IMRE[*] – SZABÓ ANITA[**]

[*] Debreceni Egyetem
fenyoimre@gmail.com
[**] Debreceni Egyetem
szabo.anita.de@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Az előadás arra vállalkozik, hogy bemutassa, milyen szakmai kapcsolatokon keresztül fejtette ki hatását a régió pedagógusképzésére a Debreceni Egyetem tanárképző műhelye, az általunk vizsgált 1925−75 közötti változásokkal átszőtt időszakban. Ehhez két aspektus mentén végeztünk feltáró munkát elsődleges források és statisztikák feldolgozása alapján.
Egyfelől bemutatjuk, milyen személyes kapcsolatok fűzték szorosra a szakmai együttműködést. Ehhez feltártuk a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának, illetve Tanárvizsgáló bizottságának ide vonatkozó jegyzőkönyveit. Világosan kirajzolódott, hogy a régió középfokú oktatási intézményeiben csakúgy, mint a pedagógusképző intézményekben meghatározó szerepet játszottak a Debreceni Egyetemen oklevelet szerzett szakemberek. Az előadás ezt az adatbázist mutatja be és kiemel néhány különösen jellegzetes szereplőt.
Másrészt bemutatjuk, milyen tartalmi elemek jellemezték Debrecen egyetemének tanárképzését az elméleti és gyakorlati felkészítés során, azaz a regionálisan jelentős szereplők milyen „útravalóval" hagyták el a képzést. Ehhez áttekintettük a Debreceni Egyetem rendelkezésre álló tanrendjeit és tankönyveit, azonosítottuk mely tanárok vállaltak szerepet a tanárképzésben előadások és szemináriumok tartásával, milyen témában és milyen rendszerességgel tartották meg tanárképzési óráikat. Jól tudtuk azonosítani a képzésben szerepet vállalók személyi összetételének változási trendjeit, a változások ritmusát. A tartalmi jellegzetességek elemzéséhez sorra vettük még a kor tankönyveit, kirajzolva ezzel a tartalmi sajátosságok képét. Két vizsgálati dimenziónk nyomán kimondhatjuk, a debreceni tanárképzésnek igen jelentős személyi – és ezen keresztül természetesen tartalmi – hatása volt a regionális pedagógusképzésre, amelyet a szellemi műhelyként működő tanárképző szervezett és fogott össze.

TÁRSADALMI NEM AZ ISKOLÁBAN

Elnök:

KOVÁCS MÓNIKA

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ

Opponens:

NGUYEN LUU LAN ANH

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ

Tanárok nemekkel kapcsolatos nézetei

KOVÁCS MÓNIKA – SZABÓ MÓNIKA

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ

Maszkulin nemi szerep korlátok hatása serdülő fiúk pszichés jólétére

SZEMÁN DÉNES – SZABÓ MÓNIKA

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ

Iskolai szex edukáció – kritikus megközelítések a szexualitás, a nemi szerepek, az etnicitás és a társadalmi osztály szempontjából

RÉDAI DOROTTYA – KOVÁCS MÓNIKA

CEU Department of Gender Studies – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ

Nemi reprezentációk az alapfokú oktatás tananyagaiban

KERESZTY ORSOLYA

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet Andragógia Tanszék

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás

A 21. század iskolája bár expliciten nem-semlegesnek tételezi magát, valójában fontos szerepe van a nemi egyenlőtlenségek fenntartásában. A felsőoktatásban már jól látható az a trend, amely felelős a nemek horizontális és vertikális munkaerő piaci szegregációjáért. A szimpózium célja a nemekkel kapcsolatos iskolai kutatások bemutatása, a társadalmi nem iskolai szerepének láthatóvá tétele.
Az első előadás a tanárok interkulturális tapasztalatait és attitűdjeit vizsgáló fókusz csoportos interjúk elemzését mutatja be. A kutatás két kérdésre keresett választ: 1) megjelenik-e a társadalmi nemek egyenlősége a pedagógiai célok és legfontosabb iskolai értékek megfogalmazásakor, spontán módon a tanárok említik-e valamelyik fenti stratégiát? 2) a gyerekek közötti vélt vagy valós nemi különbségekre a tanárok a tradicionális nem ideológiák és sztereotípiák szempontjait alkalmazzák, vagy a nem-tudatosság vagy nem-vakság egalitáriánus stratégiáit? A kutatás eredményei felhívhatják a figyelmet arra, hogy szükség lenne a tanárképzésben és a tanártovábbképzésben a társadalmi nemek vizsgálatának fókuszba emelésére.
A második előadás a hagyományos férfi nemi szerep szocializációját vizsgálja iskolai környezetben. Azt a hipotézist vizsgálták, hogy a hagyományos férfi szerepekre való szocializáció, a maszkulinitás tradicionális normái már a fejlődés serdülőkori fázisában is hátrányosan érintik a fiúk kognitív, érzelmi és szociális fejlődését. A hagyományos férfi szerep elvárások okozta stressz káros a fiúk pszichés fejlődésére és az agresszió egyik forrása. Az előadás olyan pedagógia modellt javasol, amely a sokszínű férfi identitások kialakulását igyekszik elősegíteni.
A harmadik előadás az iskolai etnográfia módszereivel vizsgálja, hogyan hat egymásra a társadalmi nem, a szexualitás, az etnikai és társadalmi osztálybeli hovatartozás a tizenévesek identitásfejlődésében. E kérdést az előadó készített fókuszcsoportos, illetve az iskolai védőnővel és a diákok osztályfőnökeivel készített egyéni interjúk, valamint a szexuális felvilágosító órákról készített feljegyzések szövegein végzett kvalitatív tartalomelemzéssel közelítette meg. Az eredmények szerint a szűken értelmezett heteronormatív, középosztálybeli, egyféle családmodellt elfogadó értékekre alapozott szexuális felnőtt-kép nem szólítja meg azokat a tizenéveseket, akik nem középosztálybeli, illetve nem többségi etnikai-kulturális háttérből jönnek, nem heteroszexuálisak vagy nem azonosulnak a szűken értelmezett tradicionális férfi-női szerepekkel.
A negyedik előadás a 6−10 évesek számára készült tankönyvek nemi szempontból releváns reprezentációit vizsgálja, elsősorban arra fókuszálva, hogy milyen kontextusban jelenik meg a két nem, hogyan jelenítődik meg a nemi szocializáció a képi ábrázolásban. A kutatás elméleti és gyakorlati eredményei a tantervkészítők, oktatáspolitikusok, tankönyvírók számára hasznosíthatóak.

TANÁROK NEMEKKEL KAPCSOLATOS NÉZETEI

KOVÁCS MÓNIKA[*] – SZABÓ MÓNIKA[**]

[*] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ
kovacs.monika@ppk.elte.hu
[**] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ
szabo.monika@ppk.elte.hu

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás

Korábbi kutatási eredmények szerint a szülő és tanárok eltérő elvárásokkal rendelkeznek a fiúk és lányok eltérő képességeiről, részben ez lehet az oka az eltérő továbbtanulási preferenciáknak és férfiak és nők eltérő siker–kudarc attribúciós stílusának (*Sadker* és mtsai, 1994). A lányok kevésbé számítanak sikerre a „férfiasnak" számító tantárgyak és szakok esetében, és valószínűleg inkább elkerülik azokat. A matematikában elért sikerek és kudarcok „kritikus filterként" működnek a későbbi karrier szempontjából, a magas presztízsű szakmákhoz szükségesek jó matematikai készségek és iskolai eredmények (*Kelly,* 1991). Bár Magyarországon a felsőoktatásban ugyanannyi fiú és lány tanul, a különböző képzési területeken eltérő a nemek aránya. Az alacsonyabb státusú, és alacsonyabb jövedelemmel kecsegtető foglalkozásokra felkészítő intézményekben több lány tanul, mint fiú. A fiúk vannak többségben a műszaki – és kisebb mértékben – az orvostudományi képzésben. Ráadásul az egyes foglalkozási területeken belül a vezető pozíciókat továbbra is a férfiak töltik be, függetlenül attól, hogy az adott területen a nők, vagy a férfiak vannak többségben (*Andorka,* 2003). A nemek közötti egyenlőtlenség problémája nem jelenik meg közbeszédben, és a tanárképzésben sokkal kevesebb figyelem irányul rá, mint az etnikai-kulturális különbségekre és egyenlőtlenségekre.
Koenig és *Richeson* (2010) az etnikai kategorizációhoz való viszony két lehetséges egalitáriánus stratégiájához – a „multikulturalizmus"-hoz és a „szín-vakság"-hoz – hasonlóan megkülönböztette a nemmel kapcsolatos tudatosság (sexawareness) és a nemre vonatkozó „vakság" (sexblindness) stratégiáit. Az első – a multikulturalizmushoz hasonlóan – a különbségekkel kapcsolatos tudatosságot, ugyanakkor egyenlően pozitív attitűdöket feltételez, az utóbbi megkérdőjelezi a különbségeket és ezáltal véli elérhetőnek az egyenlőséget. Eredményeik szerint a nemekkel kapcsolatos egalitáriánus meggyőződés inkább vezet a nemre vonatkozó vakság stratégiájához a munka, a nemmel kapcsolatos tudatossághoz a privát szféra kontextusában.
Tanárok interkulturális tapasztalatait és attitűdjeit vizsgáló fókusz csoportos interjúk elemzésekor két kérdésre kerestünk választ: 1) megjelenik-e a társadalmi nemek egyenlősége a pedagógiai célok és legfontosabb iskolai értékek megfogalmazásakor, spontán módon a tanárok említik-e valamelyik fenti stratégiát? 2) a gyerekek közötti vélt vagy valós nemi különbségekre a tanárok a tradicionális nem ideológiák és sztereotípiák szempontjait alkalmazzák, vagy a nem-tudatosság vagy nem-vakság egalitáriánus stratégiáit?
A kutatás[*] következő szakaszában a tanárok nézeteit kérdőíves formában, nagyobb mintán fogjuk vizsgálni, felhasználva a fókusz csoportos kutatás szempontjait és eredményeit. A kutatás eredményei felhívhatják a figyelmet arra, milyen fontos lenne a tanárképzésben és a tanártovábbképzésben a társadalmi nemek vizsgálatának fókuszba emelése.

[*] A kutatás az OTKA által támogatott (K 79143) „Tanárok interkulturális nézetei és azok hatása az osztálytermi munkára" keretében történt.

MASZKULIN NEMI SZEREP KORLÁTOK HATÁSA SERDÜLŐ FIÚK PSZICHÉS JÓLÉTÉRE

SZEMÁN DÉNES* – SZABÓ MÓNIKA**

* ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ
szeman.denes@ppk.elte.hu
** ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ
szabo.monika@ppk.elte.hu

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás

A férfiak társadalmi nemi szerep normáinak (férfiasság ideológiák) posztmodern meghatározásában kikerülhetetlen *Bob Connell* hegemón maszkulinitás koncepciója, amely a hagyományos férfiasság attribútumai köré csoportosuló elvárásrendszert határoz meg, amely megtestesíti, kormányozza és korlátozza minden férfi életét (*Brod,* idézi *Hadas,* 2001). *Thomson* és *Pleck* (1986, idézi *Burn,* 1996) háromrétegű normastruktúrát határozott meg a férfi szerepben: a státusznormát, a keménység normáját (fizikai, mentális, érzelmi) és az antifeminitás normáját. A hármas normastruktúra következtében a férfi típusú kapcsolatok lehetetlenné teszik az intimitást, ami növeli a fizikai vagy pszichológiai agresszió esélyét (*Kilmartin,* 1994).
A kutatás a hagyományos férfi nemi szerep szocializációját vizsgálja iskolai környezetben. Korábbi kutatási eredmények (*Messerschmidt,* 2000, *Oransky* és *Marecek,* 2009; *Kimmel* és *Maler,* 2003) alapján is feltételezzük, hogy a hagyományos férfi szerepekre való szocializáció, a maszkulinitás tradicionális normái már a fejlődés serdülőkori fázisában is hátrányosan érintik a fiúk kognitív, érzelmi és szociális fejlődését. A hagyományos férfi szerep elvárások okozta stressz rosszul hat a fiúk pszichés fejlődésére és az agresszió egyik forrásaként jelenik meg.
Kutatásunkban a hegemón maszkulinitás ideológiájának való megfelelés mértékét vizsgáljuk a személyes kapcsolatokban *Chu, Porsche* és *Tolman,* (2005) AMIR kérdőívével. A férfi nemi szerep korlátaiból adódó stressz mérése *O'Neil* (1986) Gender Role Conflict Scale (GRCS) kérdőívének magyar mintán validált verzióját használtuk. Feltételeztük, hogy kapcsolat mutatható ki a hegemón ideálnak való megfelelés és a férfi nemi szerep korlátaiból adódó stressz szintje között. Továbbá kapcsolatot feltételeztünk a hegemón ideálnak való megfelelés és az agresszió szintje között is, összefüggésben a GRCS értékekkel. Az agresszió mérésére *Bryant-Smith* (2001) 12 itemes kérdőívét használtuk. Korábbi kutatásokra alapozva (*Chu, Porsche,* és *Tolman,* 2005) feltételeztük, hogy kapcsolat mutatható ki a hegemón maszkulinitásnak való megfelelés és az önbecsülés között is, amelyet a nemi szerep korlátaiból fakadó stressz és az agresszió mértéke is befolyásol. Az önbecsülés mérésére *Rosenberg* (1965) 10 itemes kérdőívét használtuk. A kapott eredmények alapján feltételezhető, hogy kapcsolat van a hegemón maszkulinitásnak való megfelelés személyközi kapcsolatokban szintje és az ebből fakadó nemi szerep stressz között, melynek következtében magasabb agresszió és ezzel együtt alacsonyabb önértékelés mutatható ki. A kapott eredmények fényében a kutatás hosszú távú, kiterjesztett célja hogy egy olyan pedagógiai modellt javasoljon, amely dekonstrukcionista alapokon (*Weaver-Hightower,* 2003; *Swain,* 2006) a sokszínű férfi identitások kialakulását igyekszik elősegíteni. A bemutatásra kerülő előadás kísérletet tesz az új modell alapjainak felvázolására.

ISKOLAI SZEX EDUKÁCIÓ – KRITIKUS MEGKÖZELÍTÉSEK A SZEXUALITÁS, A NEMI SZEREPEK, AZ ETNICITÁS ÉS A TÁRSADALMI OSZTÁLY SZEMPONTJÁBÓL

RÉDAI DOROTTYA[*] – KOVÁCS MÓNIKA[**]

[*] CEU Department of Gender Studies
redaidori73@yahoo.com
[**] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ
kovacs.monika@ppk.elte.hu

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás

Az iskola a szexuális és nemi identitások konstruálásának egyik legfontosabb színtere. Az iskola heteronormatív intézmény, ahol egyfajta aszexuális heteroszexualitás az íratlan követendő norma a diákok és tanárok számára (*Allen,* 2007; *Sears,* 2003). Ugyanakkor az iskolában a szexualitás nagyon is jelen van a tizenévesek diskurzusaiban, viselkedésében, megjelenésében (*Epstein* et. al*.,* 2002). A középiskolai szex-edukációban a heteronormatív modell érvényesül, a homoszexualitás témája ritkán jelenik meg; a szexualitás diskurzusaiban az aktív férfi – passzív nő kettőse a modell. A női szexualitás nem kap hangot, a lányok inkább a fiúk „kontrollálhatatlan hormonjai" áldozataként jelennek meg, nem pedig döntésképes személyekként, akik fennhatósággal rendelkeznek a saját testük és szexualitásuk felett; maga a szex pedig elsősorban veszélyes, kockázatos tevékenységként van beállítva (*Allen,* 2007; *Fine* és *McClelland,* 2006; *Fine,* 1988). E megközelítések befolyásolják a fiatal férfiak erőszakos szexuális és párkapcsolati viselkedését, a fiatal nők testi önrendelkezésének hiányát, a nemi úton terjedő betegségek valamint a nemkívánt tizenéveskori terhességek magas számát, az egyenlőségen alapuló párkapcsolatok helyett a médiából, pornófilmekből vett sztereotip nemi szerepeknek való megfelelés kényszerét (*Fine* és *McClelland,* 2006; *Epstein* et. al., 2002; *Lees,* 2000). Jelenlegi kutatásom terepe egy budapesti középiskola, ahol az iskolai etnográfia módszereivel vizsgálom, hogyan hat egymásra a társadalmi nem, a szexualitás, az etnikai és társadalmi osztálybeli hovatartozás a tizenévesek identitásfejlődésében. E kérdés vizsgálatához kb. 90 diákkal készített fókuszcsoportos interjúk, az iskolai védőnővel és a diákok osztályfőnökeivel készített egyéni interjúk, valamint a szexuális felvilágosító órákról készített feljegyzéseim szövegein végzek kvalitatív tartalomelemzést. Ebben a dolgozatban azt vizsgálom, hogy a szexuális felvilágosító oktatás milyen felnőttképet sugall a tizenéveseknek szexualitás, párkapcsolat és család tekintetében, és hogyan viszonyul ez a felnőttkép a középiskolások saját felnőttképéhez és élettapasztalataihoz. Kutatásom azt mutatja, hogy ezt a képet specifikus módokon befolyásolja az életkor, a nemi identitás, a szexuális orientációk és preferenciák, valamint az etnikai és osztálybeli hovatartozás. A szűken értelmezett heteronormatív, középosztálybeli, egyféle családmodellt elfogadó értékekre alapozott szexuális felnőttkép nem szólítja meg azokat a tizenéveseket, akik nem középosztálybeli, illetve nem többségi etnikai-kulturális háttérből jönnek, nem heteroszexuálisak vagy nem azonosulnak a nagyon szűken értelmezett tradicionális férfi-női szerepekkel, vagy pedig élettapasztalatuk illetve jövőképük nem felel meg a számukra előírt szigorú szexuális, párkapcsolati és családmodelleknek és kulturális elvárásoknak. Így ezeket a diákokat nem szólítja meg az iskolai szex edukáció, tapasztalataik, problémáik láthatatlanok maradnak a segítő pedagógus számára.

NEMI REPREZENTÁCIÓK AZ ALAPFOKÚ OKTATÁS TANANYAGAIBAN

KERESZTY ORSOLYA

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
keresztyorsolya@gmail.com

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás

Az Európai Közösségek Bizottságának 2000-ben megfogalmazott álláspontja szerint az egész életen át tartó tanulás egyik fontos alapköve a mindenki számára biztosított jó minőségű alapoktatás, melynek során mindenkinek el kell sajátítania a tudásalapú társadalom által megkövetelt készségeket és alapismereteket. E folyamat során a diákok megtanulnak tanulni is, vagyis megtanulják konzisztens módon megtervezni tanulási tevékenységüket. (*Memorandum az egész életen át tartó tanulásról,* 2000) Az alapoktatás során az alapkészségek kialakításával párhuzamosan kiemelten fontos az attitűdformálás, a tanulási képesség és a teljes személyiség fejlesztése, melynek része a nemi identitás kialakításának folyamata, a nemi szocializáció. (*Állásfoglalás,* 2011)
A tanulási folyamat meghatározó eszköze a tankönyv, amely alapvetően strukturálja a tudás létrehozásának folyamatát és referenciapontként szolgál a szülő, az iskola és a gyerek számára a tanítási-tanulási folyamat során. A tanulás eszközeiként a tankönyvek meghatározóak a személyiség szocializációja szempontjából is. A társadalmi nemek tudományának (gender studies) oktatásüggyel foglalkozó kutatói (*Apple,* 1991; *Thompson* és *Gitlin,* 1995; *Weiner,* 2004) hangsúlyozzák azt, hogy nem lehet figyelmen kívül hagyni a tankönyvek vizsgálatát a tanítási-tanulási folyamat egészekor.
Kutatásomban – figyelembe véve az alapoktatás meghatározó voltát − 6−10 évesek számára készült tankönyvek nemi szempontból releváns reprezentációit vizsgálom, elsősorban arra fókuszálva, hogy milyen kontextusban jelenik meg a két nem, hogyan jelenítődik meg a nemi szocializáció a képi ábrázolásban. A kutatás során a tartalomelemzés kvalitatív és kvantitatív módszereit alkalmazva elsősorban arra a kérdésre keresem a választ, hogy milyen kapcsolódási pontokat, mintákat, szerepeket kínálnak a tankönyvi reprezentációk az alapoktatásban résztvevő gyermekek számára. A kutatás elméleti és gyakorlati eredményei a tantervkészítők, oktatáspolitikusok, tankönyvírók számára hasznosíthatóak.

REGIONALITÁS ÉS SZAKKÉPZÉS: ÚJ KIHÍVÁSOK, ÚJ LEHETŐSÉGEK A SZAKKÉPZÉSBEN ÉS FELNŐTTOKTATÁSBAN

Elnök:
BENEDEK ANDRÁS
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Opponens:
VÁMOSI TAMÁS
Pécsi Tudományegyetem

A szakmai képzés és felnőttoktatás regionális jellemzői
BENEDEK ANDRÁS
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

Munkaerőpiaci igény a vállalkozások szemszögéből az Észak-alföldi régióban
MOHÁCSI MÁRTA
Nyíregyházi Főiskola

A formális rendszerű felnőttoktatás és felnőttképzés kvantitatív elemzése,
ZACHÁR LÁSZLÓ
Zsigmond Király Főiskola

A munkaadói elvárások változásai a fiatal szakmunkásokkal szemben
SÓS TAMÁS
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Szakképzés

Magyarországon a régiók között jelenleg extrém nagyok a különbségek, ennek okai a foglalkoztatás, oktatás-képzés mértékével és minőségével szoros kölcsönhatásban vannak. A szimpózium fókuszában az a neveléstudományi szempontból is releváns probléma áll, hogy a regionális sajátosságok megismerése és tudományos elemzése a képzésfejlesztés területi-települési-intézményi stratégiáinak milyen érdemi hozzájárulást nyújthat. Az elmúlt években lezárt, az oktatás-képzés regionális sajátosságait feltáró hazai empirikus kutatásokra (*Mohácsi Márta, Sós Tamás, Zachár László*) épített problémafeltáró előadások elsődlegesen a regionális különbségekben rejlő tendenciákra hívják fel a figyelmet. Lényeges az a felismerés, melyet a kutatási eredmények szemléletesen igazolnak is, hogy a gazdaság és a munkaerőpiac kapcsolata regionális szinten egyre jobban felértékelődik, ugyanakkor neveléstudományi szempontból az oktatás-képzés nem vállalkozhat pusztán a munkaerőpiac rövid távú érdekeinek kiszolgálására, hanem legalább olyan fontos feladata a személyiségfejlesztés keretei között az alapkompetenciák fejlesztése és az életen át tartó tanulásra történő felkészítés. A témával kitüntetet módon foglalkozó pedagógiai indíttatású kutatásokat keretbe foglaló, problémafeltáró szimpózium arra vállalkozik, hogy a szakképzést és felnőttoktatást egységes rendszerként kezelje és megfelelő szakmai kontextusba helyezve azt bekapcsolja a regionális versenyképességi mutatók közzé. A szimpózium előadásai saját kvantitatív vizsgálatokra épülnek, mely eredmények – különösen a szak- és a felsőoktatás területén − alátámasztják a kutatás - oktatás - képzés összhangját.

A SZAKMAI KÉPZÉS ÉS FELNŐTTOKTATÁS REGIONÁLIS JELLEMZŐI

BENEDEK ANDRÁS

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
benedek.a@eik.bme.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Szakképzés

Az elmúlt években a regionális jellemzők elemzése korszerű módszerekkel, és növekvő kutatási aktivitással (*Erdei Gábor, Mohácsi Márta, Sós Tamás*) új tudományos megállapításokra épül, illetve éppen a gazdasági válság éveiben az OSAP 2007−2010 közötti (szakmai és nem szakmai képzésekre vonatkozó) adatfelvétele jóvoltából olyan adatbázissal is rendelkezik, amely tendenciaelemzésekre alkalmas. Az intézményfejlesztési folyamatok és a fejlesztési források differenciált kezelése regionális fejlesztési és képzési bizottságok (2003) létrejöttével olyan gyakorlattá vált, melyet indokolt neveléstudományi szempontból is adekvát módon vizsgálni. Ezen előzményekre alapozva az előadás arra vállalkozik, hogy leírja a szakmai képzés és felnőttoktatás regionális összefüggésrendszerének főbb tényezőit.

Az ismert empirikus előzmények alapján ugyanis megállapítható, hogy Magyarországon a régiók közötti extrém nagy különbségek okai a foglalkoztatás, oktatás-képzés mértékével és minőségével szoros kölcsönhatásban vannak. A problémafeltáró kutatás annak a fejlesztési potenciálnak az elemzésére vállalkozik, amely a regionális sajátosságok egyre differenciáltabb megismerésével módot ad arra, hogy a neveléstudományi elemzések a képzésfejlesztés területi-települési-intézményi stratégiáinak kialakításához érdemi hozzájárulást adjanak. Az egyéni tanulási aktivitások eltérő szintjei mögött meghúzódó térségi és regionális feltételek, valamint a statisztikailag értékelhető felnőttkori szakképzési lemorzsolódás és vizsga-sikeresség változó tendenciái a társadalmi tanulás átalakulásának lényegi folyamatairól tájékoztatnak. A kutatás megállapításai közül kiemelendő, hogy a közoktatás és a szakmai képzés, valamint a felnőttoktatás fejlesztési folyamatainak tervezése során célszerű és indokolt azoknak a regionális sajátosságoknak a figyelembe vétele, amelyek a felnőttkori tanulás statisztikai rendszereiben – a részvevők iskolázottsága, lemorzsolódási arányai, szakmai vizsga sikeressége – megjelennek, s a társadalmi-gazdasági környezet hatásaival közvetlenül kapcsolatba hozhatók.

MUNKAERŐ-PIACI IGÉNY A VÁLLALKOZÁSOK SZEMSZÖGÉBŐL AZ ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓBAN

MOHÁCSI MÁRTA

Nyíregyházi Főiskola
martamohacsi@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Szakképzés

Magyarországon is érvényesül az a tendencia, hogy a munka világába belépő fiatalok egyre nagyobb hányada a felsőoktatási intézményből érkezik. Ezzel egy időben az alacsonyabb presztízsű szakiskolai szakmák iránt is növekszik a gazdaság igénye, azonban a lakossági iskoláztatási ambíciók e várakozással szemben nem preferálják ezt a képzési formát. A jelenlegi folyamatok az fellendülést és arányváltást követően a következő években új status quo-t alakítanak ki, amelyben a szakképzési rendszer méreteinek, kapacitásának új egyensúlyi helyzete alakul ki (*Benedek,* 2009). Az emberi tőke elmélete azt sugallja, minél többet költünk az oktatásra annál fejlettebb lesz a gazdaság, azaz a befektetés megtérül. Ha nem történik tudás csere, nem termelődik érték sem. Az oktatási szféra és a vállalatok közötti kapcsolatok fejlesztésével elősegíthetjük mind az iskolarendszerben történő, mind a felnőttek részére megszervezett tudást. Kvantitatív kutatási módszerrel a régióban 150 vállalatvezetőt kérdeztem meg, hogyan tudják a régió felsőoktatási intézményei a náluk szerzett tudást a munkaerő-piac számára megfelelően kamatoztatni. Az előadás az Észak-alföldi régiót jellemező munkaerő-piaci és versenyképességi mutatók áttekintésére vállalkozik, különös tekintettel a foglalkoztatási helyzetre.
Az eredmények szerint a felhasználók, vagyis a munkaerőpiac a diplomásokkal szemben elsősorban a minőségi szakember-utánpótlás, ezzel párhuzamosan érzékelhetően növekszik az általános szaktudással rendelkező, gyakorlatorientált, feladatmegoldó szakemberek iránti igény. A munkaerőpiac elvárja a képzőintézményektől, hogy minőségileg és mennyiségileg megfelelő munkaerő álljon a rendelkezésre, akik iránt kereslet van, vagy várhatóan lesz irántuk.
A tudásalapú társadalomban a versenyképesség kulcstényezője az emberi tudás, a szakképzett és mobil munkaerő, amely jelentős hatással van a regionális versenypotenciálra is. E folyamat kiemelt szereplője a hazai munkaerőpiac minőségét meghatározó, azt dinamizálni képes felsőoktatás.

A FORMÁLIS RENDSZERŰ FELNŐTTOKTATÁS ÉS FELNŐTTKÉPZÉS KVANTITATÍV ELEMZÉSE,

ZACHÁR LÁSZLÓ

Zsigmond Király Főiskola
zachar.laszlo@chello.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Szakképzés

Magyarország gazdasági és társadalmi fejlődésében meghatározó szerepe van a népesség iskolázottságának és szakképzettségének: a jelenlegi és a jövőbeli műveltségi potenciálnak egyaránt. Ennek gyarapítását döntő módon befolyásolja a felnőtt népesség tanulási aktivitása, amely önálló tényezőként járul hozzá a művelődés folyamatához: gondolunk az iskolarendszerű és az iskolai rendszeren kívüli felnőttoktatás és képzés formáira és tanulási lehetőségeire.
Az előadás célja, hogy segítséget nyújtson az emberierőforrás-tervezés országos és regionális szintű stratégiai tervezéséhez a felnőttoktatási és képzési szektor aktivitási adatain alapuló összehasonlító elemzéssel. Ennek a feladatnak az aktualitását az adja, hogy felnőttoktatás és képzés arányai és részvételi eredményei az elmúlt két évtizedben jelentősen változtak, így azok tényszerű elemzése és annak figyelembevétele döntő fontosságú a jövőbeli célok és eszközök reális meghatározásához. Az előadás, kapcsolódva a szimpózium témaköréhez, illetve a bevezető előadáshoz, a formális rendszerű – az iskolarendszerben és az iskolarendszeren kívül folyó – felnőttoktatás és képzés folyamatait kívánja összefoglaló módon elemezni, az elmúlt húsz év időtávlatában, elsősorban az alapvető tartalmi célok mentén. A felnőttoktatás és a felnőttképzés alapvető tartalmi céljainak tekintjük többek között: iskolai végzettség megszerzését; különböző jellegű szakmai képzettség elsajátítását (pl. állam által elismert szakképesítés, szakmai továbbképzés, stb.); személyiség fejlesztését szolgáló, nem szakmai ismeretek/gyakorlati készségek/kompetenciák elsajátítását (pl. felzárkóztatás, személyes kompetenciák fejlesztése, életútépítés, stb.).
Véleményünk szerint felértékeli az elemzés igényét a regionális (megyei) szintű tervezés feladata, amelynek állami rendszere az elmúlt években alakult ki a regionális fejlesztési és képzési bizottságok létrehozásával, és amelyek tevékenysége valószínűleg bővülni fog a felnőttoktatás és képzés irányába. Az elemzés a hivatalos hazai adatbázisokon alapul: az oktatás-, a felnőttképzési és a munkaerő-piaci képzések statisztikáin, így objektívnak tekinthető.

A MUNKAADÓI ELVÁRÁSOK VÁLTOZÁSAI A FIATAL SZAKMUNKÁSOKKAL SZEMBEN

SÓS TAMÁS

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
tamas.sos@parlament.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Szakképzés

Az előadás az elmúlt évek kutatási eredményeit összegezve az iskolarendszerű szakképzés változásait elemzi a hazai szakképzés fejlesztése szempontjából kritikus helyzetben lévő Észak-magyarországi Régió területén. A széleskörű neveléstudományi módszerekre alapozott empirikus vizsgálat rámutat arra, hogy a munkaerőpiac szereplői és a szakképző intézmények véleménye mennyiben egyezik, illetve különbözik, a pályakezdők felkészültségéről, a képzés hatékonyságáról. A 2010-ben végzett felmérésben 138 gazdálkodó szervezet és szakképző intézmény véleménye alapján az alábbi főbb stratégia jelentőségű kérdések fogalmazódtak meg: Mennyiben vannak meg a duális képzés feltételei? Az iskolarendszerű képzés, lépést tudott-e tartani a társadalmi igények, a piacgazdaság kialakulásával, a munkaadói elvárások változásával? Milyen formában vonhatók be jobban a gazdálkodó szervezetek a tanulók gyakorlati képzésébe? Miben tudja felkészíteni az iskola a fiatalokat a folyamatosan változó munkaerő-piaci követelmények teljesítésére? A kutatás abból indult ki, hogy míg korábban nagyüzemi munkások képzésére került sor, addig ma önállóan vállalkozni képes szakemberek képzésére van szükség. A felmérések alapján megfogalmazott következtetés, hogy a munkaadók, milyen módon kaphatnak pontosabb képet, a még nem teljesen kialakult személyiségű fiatalokról, továbbá, hogy az iskola hogyan tudna eredményesebben megfelelni a munkáltatók elvárásainak.
Az elemzés bemutatja, hogy a vizsgált régióban melyek azok a kompetenciák, képességek, amelyeket a munkaerőpiac fontosnak tart, illetve, hogyan ítélik meg a szakképző intézmények, milyen kompetenciákkal kell rendelkezniük a pályakezdő fiataloknak annak érdekében, hogy versenyképesek legyenek a munkahelyeken. Az országos és regionális szakképzés-fejlesztési folyamatok differenciálódásának okait feltáró kutatás lényeges megállapítása, hogy a döntés-előkészítési mechanizmusok szakmai elemzési háttere és feldolgozási, visszacsatolási formái még nem működnek rendszerszerűen, ezért a módszertani kutatásoknak jelentős a relevanciája.

SZABÁLYOZÁS ÉS VALÓSÁG

Elnök:

IMRE ANNA
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Opponens:

BOGNÁR MÁRIA
Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány

A 18 évre emelt tankötelezettség bevezetése és a könnyen lemorzsolódó tanulói csoportok

MÁRTONFI GYÖRGY – IMRE ANNA
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet – Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Tanulói továbbhaladási és beiskolázási folyamatok szabályozása és hatásai – országos és helyi tapasztalatok

IMRE ANNA
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Tanulói továbbhaladással összefüggő központi szabályozás helyi és intézményi szintű megvalósulási folyamatai – két vidéki helyszín keretében

CEGLÉDI TÍMEA – IMRE ANNA
Debreceni Tudományegyetem – Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Tanulói továbbhaladással összefüggő központi szabályozás helyi és intézményi szintű megvalósulási folyamatai – egy fővárosi helyszín keretében

KÁLLAI GABRIELLA – KASZA GEORGINA
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet – Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Oktatáspolitika, EU oktatásügy; Tanulás, tudás

Az oktatásügyben a változások megvalósulása és a kívánt hatások kiváltása nagyon fontos gyakorlati, oktatáspolitikai kérdés, s egyben kedvelt kutatási, de a fejlesztéshez is szorosan kapcsolódó terület. A változások hatásának vizsgálata leggyakrabban kvantitatív módon, az átalakulást mérő indikátorok segítségével történik meg, ritkábban kvalitatív módon, az azt kísérő folyamatokra is kiterjedő figyelemmel.

Az oktatásügyi változások körében különösen fontos azok vizsgálata, amelyek nagyon átfogó, vagy igen mély beavatkozást jelentenek a rendszer működésében. A tanulói haladási folyamatokkal összefüggő, igen heterogén szabályozás kapcsán mind igen átfogó, mind nagyon mélyreható változásokat megcélzó kezdeményezések előfordulnak. Nagyon mélyreható, az osztálytermi szintig hatoló változást kívánnak elérni az élethosszig tartó tanulás lehetőségét szorgalmazó és ezzel összefüggésben a kompetencia alapú oktatási gyakorlatot meghonosítani igyekvő törekvések. Nagyon átfogó, a rendszer egészét érintő változást eredményez például a tankötelezettség határának módosítása.

Szimpóziumunk arra tesz kísérletet, hogy néhány, a közelmúltban végzett kutatás eredményeinek bemutatásával néhány kiemelt, az elmúlt 5-6 évben született, tanulói továbbhaladáshoz kapcsolódó, jogszabályi úton bevezetett változást hatásában és megvalósulási folyamatában kövessen, elemezzen. Az elemzés során kísérletet tettünk adott területeken a változások mértékének jól mérhető indikátorok segítségével történő feltárása mellett a változások megvalósulási folyamatainak követésére is, különböző helyszínek esetében. Kutatásunk a két nézőpont (felül- és alulnézet) és módszertan (kvantitatív és kvalitatív eszközök) együttes alkalmazásával lehetőséget nyújt a változásokat befolyásoló folyamatok és tényezők megismerésére is.

A 18 ÉVRE EMELT TANKÖTELEZETTSÉG BEVEZETÉSE ÉS A KÖNNYEN LEMORZSOLÓDÓ TANULÓI CSOPORTOK

MÁRTONFI GYÖRGY[*] – IMRE ANNA[**]

[*] Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
martonfi.gyorgy@ofi.hu
[**] Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
imreann@gmail.com

Témakörök: Oktatáspolitika, EU oktatásügy; Tanulás, tudás

1996-ban született az a törvénymódosítás, amely a tankötelezettségi korhatárt, az 1961 óta érvényes 16 éves kort 18 éves korra emelte 1998-tól, felmenő rendszerben. Ez jelentős változás annak a néhány százaléknyi tanulói rétegnek, amely 16−17 éves korban tipikusan kihullott a rendszerből, és jelentős változás az őket legnagyobb arányban beiskolázó iskoláknak és fenntartóiknak is. A szakpolitika a rendelkezésre álló több, mint egy évtized alatt nem fordított érdemi figyelmet a változás várható feszültségeinek kezelésére, ezt a terhet – mint annyi más korábbi szabályozásváltozás esetén – az iskolákra és fenntartóira hagyta. Kutatásunkban az iskolák – intézményvezetők, osztályfőnökök, gyermek-védelmisek – és a fenntartók helyzetértékelését, reakcióit, céljait próbáltuk feltérképezni.
2010-ben mintegy ötven középfokú intézményben – többségükben a leginkább érintett szakiskolákban –, valamint fenntartóiknál érdeklődtünk, hogy a helyi oktatásügyben milyen változásokat váltott ki a nehezen iskolában tartható tanulói réteg iskolázási kényszere, és hogyan, milyen konkrét helyi célokat kitűzve próbálnak megfelelni a törvényességnek és a pedagógiai és társadalompolitikai elvárásoknak. Ezt megelőzően, 2009 novemberében egy rövid kérdőívben az intézményvezetőket kérdeztük meg a megemelt tankötelezettség néhány összefüggéséről. Az előadás során ezen adatok és az interjús tapasztalatok alapján bemutatjuk, hogy hogyan látják a fent említett, legfontosabb érintett szereplők a megemelt tankötelezettségre vonatkozó döntést, milyen változásokat észleltek az új helyzetben, és milyen helyi megoldásokat alkalmaztak az új helyzethez való alkalmazkodásra. Érintjük a tankötelezettségi korhatár változása és az egyéb szabályozás összefüggését. Nemzetközi tapasztalatokra is reflektálunk a tekintetben, hogy milyen megoldások lehetségesek a nehezen iskolázható rétegek sikeresebb társadalmi integrációjára.

TANULÓI TOVÁBBHALADÁSI ÉS BEISKOLÁZÁSI FOLYAMATOK SZABÁLYOZÁSA ÉS HATÁSAI – ORSZÁGOS ÉS HELYI TAPASZTALATOK

IMRE ANNA

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
imreann@gmail.com

Témakörök: Oktatáspolitika, EU oktatásügy; Tanulás, tudás

A jogszabályi úton bevezetett változások közös jellemzője, hogy központi szándékokat tükröznek, s ezek megvalósítását várják el az alsóbb szintek szereplőitől. A jogszabályok az érintettek számára azonos időpontban válnak érvényessé, elvileg egyformán érintik az illetékes szereplőket, intézményeket, önkormányzatokat. Hogy a fenti változások megvalósítása mennyire alakul hasonló vagy különböző módon, különböző helyszínek esetében és milyen hatások következtében, ezt igyekeztünk kutatásunk folyamán megismerni. A vizsgálat során az elemzés számára kiválasztottunk néhány, 2004 és 2009 között életbe lépett jogszabályt (pl. általános és középfokú beiskolázás, évismétlés, 5−6. évfolyam átszervezése), ami a beiskolázási és vagy a tanulói továbbhaladási folyamatok változását célozta meg valamely területen.

A szabályozási változások kérdései két oldalról is megközelíthetőek: a szabályozás hatásaképpen elért változások mértékének megismerése az egyik – kvantitatív eszközökkel megvalósítható – megközelítési lehetőséget jelenti, a változásokhoz vezető út feltárása egy másik, kvalitatív módszertani alkalmazását igénylő megközelítés. A továbbhaladás kérdéseihez kapcsolódó folyamatok esetében különösen fontos a kérdés mélyebb vizsgálata, mivel ezen a területen a változások gyakran nehezen megvalósíthatóak, ugyanakkor igen sokrétűek, és több oktatáspolitikai célt is érinthetnek. A TÁMOP támogatásával megvalósuló két, egymáshoz kapcsolódó projekt lehetővé tette a két megközelítés párhuzamos alkalmazását, így mind a kiválasztott változási területeken végbement tényleges, mérhető hatásokról is lehetőségünk volt képet alkotni, mind az általuk helyi és intézményi szinten megfigyelhető, az eredményekhez vezető folyamatokról.

A statisztikai adatokra, illetve igazgatói, pedagógusi és több évfolyam tanulóinak adatfelvételére építő kvantitatív megközelítést alkalmazó elemzés szerény változásokat tudott csak kimutatni a legtöbb kiválasztott területen. A kvalitatív, a részleteket is feltáró elemzések a folyamatokra és a háttérben rejlő, valószínűsíthető okokra és összefüggésekre is képesek rávilágítani a vizsgált esetekben. Az előadás a vizsgálatnak ezt a fenti két oldalát igyekszik bemutatni a kiválasztott területek esetében. Az előadó a két megközelítést állítja párhuzamba a vizsgált területeken, s a kvantitatív eredményeket ismerteti bővebben.

TANULÓI TOVÁBBHALADÁSSAL ÖSSZEFÜGGŐ KÖZPONTI SZABÁLYOZÁS HELYI ÉS INTÉZMÉNYI SZINTŰ MEGVALÓSULÁSI FOLYAMATAI – KÉT VIDÉKI HELYSZÍN KERETÉBEN

CEGLÉDI TÍMEA[*] – IMRE ANNA[**]

[*] Debreceni Tudományegyetem
t.cegledi@gmail.com
[**] Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
imreann@gmail.com

Témakörök: Oktatáspolitika, EU oktatásügy; Tanulás, tudás

A továbbhaladáshoz kapcsolódó szabályozás változásainak vizsgálata során különböző önkormányzati és intézményi válaszok megismeréséhez különböző helyszíneken igyekeztünk megkísérelni a központi intézkedések megvalósulásának elemzését. A kutatás során azt is feltételeztük, hogy az egyes helyszínek adottságai, a helyi politika sajátosságai valamint az egyes szereplők a maguk módján szintén jelentős részben hozzájárulnak a megvalósulási esélyekhez. Jelen előadás egy kisvárosi és egy községi helyszín esetében mutatja be a változásokhoz kapcsolható helyi és intézményi szintű folyamatokat.

A jogszabályi változásokkal kapcsolatos megvalósítási folyamatok alakulását dokumentumelemzés és közös szempontokat alkalmazó esettanulmányok segítségével igyekeztünk feltárni a kisvárosi önkormányzat és két helyben működő, de különböző helyzetű – egy önkormányzati és egy nem önkormányzati – iskola esetében, néhány kiválasztott változási terület közelebbi vizsgálata segítésével. Az elemzés során figyelemmel voltunk a helyi és az intézményi irányítás általános sajátosságaira és a vizsgálat által kiemelt területeken megfigyelhető gyakorlat alakulására egyaránt. A kisvárosban a helyi oktatáspolitika általános sajátosságai közé tartozott a törvényi elvárásoknak megfelelő, de kevéssé részletes és sok tekintetben formális központi elvárások mentén kialakuló tervezési gyakorlat, az önkormányzati és az intézményi szintű tervezési folyamatok összehangolatlansága, valamint az informális érdekérvényesítési törekvések gyakorlata. Az általunk kiemelten vizsgált területek nagyobb részében a kisvárosi oktatási intézmények érintettek voltak, a megvalósításhoz szükséges feltételek helyben, ha szűkös mértékben is, de rendelkezésre álltak. A kiválasztott iskolák esetében a változások megvalósítási gyakorlatának vizsgálata azt mutatta, hogy igen eltérő lehet az iskolai adottságoktól függően a megvalósítás folyamata, de legalább ilyen mértékben függ az előzményektől és a vezetői elkötelezettségtől is.

A községben helyi oktatáspolitikai gyakorlatról nem lehet beszélni, a település egyetlen intézménye két éve a többcélú kistérségi társulás fenntartásában működik. A községi iskola számára a fenntartó mellett a helyi önkormányzat is támaszt – ha szerény mértékben is – elvárásokat, igaz, a kiemelt változások esetében a gyakorlati megvalósítás során eleve inkább a formális elvárások fogalmazódtak meg. A kutatásban kiemelten vizsgált területek körül valamennyiben érintett volt az intézmény, a megvalósításhoz szükséges feltételek azonban csak részben álltak rendelkezésre, a pedagógusok jelentős részben saját utánajárással igyekeztek áthidalni a hiányokat. Az előadás elsősorban az intézményi gyakorlat bemutatására törekszik, kiaknázva a kisvárosi intézményekkel adódó összehasonlítási lehetőségeket.

TANULÓI TOVÁBBHALADÁSSAL ÖSSZEFÜGGŐ KÖZPONTI SZABÁLYOZÁS HELYI ÉS INTÉZMÉNYI SZINTŰ MEGVALÓSULÁSI FOLYAMATAI – EGY FŐVÁROSI HELYSZÍN KERETÉBEN

KÁLLAI GABRIELLA[*] – KASZA GEORGINA[**]

[*] Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
kallai.gabriella@ofi.hu
[**] Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
georginakasza@gmail.com

Témakörök: Oktatáspolitika, EU oktatásügy; Tanulás, tudás

A továbbhaladáshoz kapcsolódó szabályozás változásainak kvalitatív megközelítésű vizsgálata során a különböző önkormányzati és intézményi válaszok megismeréséhez különböző helyszíneken kíséreltük meg néhány központi intézkedés megvalósulásának elemzését. A kutatás során azt is feltételeztük, hogy az egyes helyszínek adottságai, a helyi politika sajátosságai valamint az egyes szereplők a maguk módján szintén jelentős részben hozzájárulnak a megvalósulási esélyekhez. A jelen előadás egy fővárosi helyszín esetében mutatja be a változásokhoz kapcsolható helyi és intézményi szintű folyamatokat.

A fővárosi helyszínen a jogszabályi változásokkal kapcsolatos megvalósítási folyamatok alakulását dokumentumelemzés és közös szempontokat alkalmazó esettanulmányok segítségével igyekeztünk feltárni az önkormányzat és két, különböző helyzetű iskola esetében. Figyelembe vettük a helyi és az intézményi irányítás általános sajátosságait és a vizsgálat által kiemelt területeken megfigyelhető gyakorlat alakulását egyaránt. A helyi oktatáspolitika általános sajátosságai közé tartozott a tudatos, adatokra és elemzésekre épülő döntéshozatali mechanizmusok kialakítása, az intézmények számára is részletes feladatokat kijelölő, célértékekre is építő tervezési gyakorlat. Fontos eleme a helyi gyakorlatnak – az érdekegyeztetés lehetőségét is magában foglaló – közös iskolavezetői munkaközösség, s emellett szakmai munkaközösségek működtetése. Az általunk kiemelten vizsgált területeken a fővárosi kerület és intézményei csak részben voltak érintettek az országos átlagnál kedvezőbb tanulói összetétel következtében. A megvalósításhoz szükséges feltételrendszer jelentős részben adott volt a kerületben. A kiválasztott iskolák esetében a változások megvalósítási gyakorlatának összehasonlító vizsgálata azt mutatta, hogy igen eltérő lehet az iskolai adottságoktól függetlenül is a megvalósítás folyamata, az előzményektől és a vezetői és pedagógusi elkötelezettségtől függően.

Az előadás a helyi önkormányzati és az intézményi gyakorlatot mutatja be két-három kiválasztott változási terület és két, eltérő adottságokkal rendelkező kerületi intézmény példáján, különös figyelemmel a megvalósításban megfigyelhető különbségekre.

FEJEZETEK A MAGYAR ISKOLAÜGY ÉS PEDAGÓGUSKÉPZÉS TÖRTÉNETÉBŐL

Elnök:

SZABOLCS ÉVA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

A tanítás művészete és mestersége. Kora újkori kívánalmak és mércék a pedagógusokkal szemben

ÉLES CSABA
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományok Intézete

A tanítókép komparatisztikai elemzése a dualizmus kori magyar és német neveléstani könyvek tükrében

KOVÁCS KRISZTINA
Szent István Egyetem Pedagógiai Kar

Szaktanárképzés a dualizmuskori Magyarországon

NAGY ADRIENN
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Oktatás és Társadalom Doktori Iskola

Tanárok a 20. század első felében. A középiskolai elhelyezkedésre kiható tényezők prozopografikus vizsgálata

NAGY PÉTER TIBOR – BIRÓ ZSUZSANNA HANNA
Wesley János Lelkészképző Főiskola, Central European University – Wesley János Lelkészképző Főiskola. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A TANÍTÁS MŰVÉSZETE ÉS MESTERSÉGE. KORA ÚJKORI KÍVÁNALMAK ÉS MÉRCÉK A PEDAGÓGUSOKKAL SZEMBEN

ÉLES CSABA

DE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományok Intézete
c.eles@chello.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Az ONK idei fölhívásának egyik fő és konkrét komponenséhez kapcsolódik tervezett előadásom. Nevezetesen ahhoz a kiemeléséhez, amely a pedagógusképzés múltját is a neveléstudományi közfigyelem homlokterébe kívánja állítani. Korábbi konferenciákon már alkalmat kaptam egyrészt a pozitív tanítói személyiség (pl. a pszichológiai fölkészültség) – másrészt ugyanezen előjellel a tanári erkölcs bemutatására. A kérdéskört részemről most az kerekíthetné ki, ha lehetőségem nyílna olyan szűkebb szakmai szempontok összeszedésére és rendszerezésére is, amelynek adalékai a pedagógusra mint oktatóra, tehát döntően mint a didaktika adekvát gyakorlati képviselőjére koncentrálnak. Olyan klasszikus kívánalmakról és mércékről lenne itt szó, amelyeknek forrásvidéke a kora újkori Európa szellemi élete; és a 16−18. század közötti időszakra esne. Jelesül a 17. század, amely a premodern diszciplinák megszületésének s köztük a nevelés- és oktatástudományok terén pedig *Jan Amos Comenius* (Didactica Magna, sárospataki írások, Pampaedia) és *Locke* (Gondolatok a nevelésről) klasszikusan barokk szellemiségű százada. A főcímben jelzett „művészet” – természetesen a tanításra vonatkozóan – a legnagyszerűbben *Comeniusnál* (Az új életre kelt Fortius avagy a lustaság kiűzése az iskolákból) fejeződik ki, pontosabban az ő fantáziadús metaforáival a tanítókra vonatkozóan: a pedagógus ugyanis egyszerre „szobrász”,”építész”, ”pásztor”, „kertész”, „bába” végül „a hadsereg serény vezére”. A tudománytörténeti alapot természetesen az érett reneszánsz klasszikus humanizmusának neveléstörténeti irodalma kínálja: elsősorban *Rotterdami Erasmus*, *Juan Luis Vives* és *Michel de Montaigne* írásai a 16. századból. Ha az ő válaszaik bekerültek volna az egész európai pedagógusképzés rendszerébe, akkor a 19−20. században a tanártársadalom számos kritikája nem kap hangot. Amit ugyanis Magyarországon *Tessedik Sámuel* és *Kazinczy Ferenc* is problémaként vetett föl a 18−19. század fordulóján, annak például *Szemere Bertalan* adott hangot, mint „sérelmező” a reformkorban; de hiteles „tanú” erre Itáliában *Giacomo Leopardi* vagy az orosz *Nyikolaj Csernisevszkij* is.

A TANÍTÓKÉP KOMPARATISZTIKAI ELEMZÉSE A DUALIZMUS KORI MAGYAR ÉS NÉMET NEVELÉSTANI KÖNYVEK TÜKRÉBEN

KOVÁCS KRISZTINA

Szent István Egyetem Pedagógiai Kar
kkriszagi@freemail.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

A kutatás szakirodalmi háttere feldolgozza a néptanítói kézikönyvek megjelenését a 19. században, bemutatja a gyermekről való gondolkodást, valamint a magyar és a német pedagógusi professzionalizációs folyamatok kialakulását és jellemzőit a vizsgált időszakban. A kutatás alapját a hazai és a német gyermekkortörténettel, valamint az oktatásügy professzionalizációs folyamataival kapcsolatos neveléstörténeti kutatások adják.

A népiskolai kézikönyvek alapján végzett eszmetörténeti és mentalitástörténeti kutatás célja, hogy eredeti források, így 1868 és 1914 között megjelenő tizenegy magyar és négy német pedagógiai kézikönyv elemzése alapján, összehasonlítsa a magyar és a német népiskolai tanítók korabeli helyzetét és a tanítóképzésben használt kézikönyvek tanítóképét. Elemezze, hogy melyek voltak azok az erények, amikkel a tanítónak rendelkeznie kellett ahhoz, hogy tanítói munkája, így a nevelési-oktatási folyamat; a társadalommal, a gyermekekkel való kapcsolata hatékony legyen. Mivel a német népiskolák helyzetének elemzését a vizsgált időszakban megnehezíti az egymástól legtöbbször eltérő igazgatású és kormányzati szerkezetű különböző kisállamok léte, az elemzések Poroszországra, mint a nyugat-európaiak közül hazánkkal leginkább rokon vonásokat hordozó társadalomra és oktatási rendszerre irányulnak. Magyarország Poroszországgal való összehasonlítása mellett szól, hogy a német államok közül akkor a legnagyobb volt és példaképnek számított a többi német állam és közvetve Magyarország számára is.

A neveléstörténeti kutatáshoz a forráselemzés módszere került alkalmazásra. Olyan dualizmus korában megjelent magyar és német neveléstani kézikönyvek elemzésén keresztül, amelyek reprezentálják a korszak neveléstani könyveit. Műfaji sajátosságaikból adódik, hogy külön fejezetet szentelnek a tanítótól elvárt követelmények ismertetésének, aminek bemutatása alapján következtetéseket lehet levonni a tanítóról alkotott „elvont-eszmei síkon" megfogalmazott korabeli elképzelésekről, rekonstruálható a korszakra jellemző tanítókép.

Összességében megállapítható, hogy a dualizmus kori neveléstan könyvek szerzői a nevelés sikerességét a tanító személyére, hivatására és életmódjára vonatkozó tulajdonságegyüttes alapján tartják megvalósíthatónak, amit részletes precizitással tárgyalnak. A művekből kibontakozó tanítókép szinte az elvárások teljes körét tartalmazza, amelynek integráns része a nevelési cél megfogalmazása.

A kutatás abban újszerű, hogy német forrásanyagok alapján feltárja a német tanítóképzés oktatáspolitikai hátterét, a néptanítói szaktudás alakulását és fejlődését. Az idealizált tanítókép rekonstruálásához a magyar és német tanítóképzésben alkalmazott pedagógiai kézikönyvek komparatisztikai elemzését végzi, és ezzel gazdagítja a neveléstudományi vizsgálatokban már feltárt tanítói hivatásra jellemző tényeket.

SZAKTANÁRKÉPZÉS A DUALIZMUSKORI MAGYARORSZÁGON

NAGY ADRIENN

PTE Bölcsészettudományi Kar Oktatás és Társadalom Doktori Iskola
adrienn.n.z@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Az előadás célja, hogy bemutassa a dualizmus kori Magyarország egy a neveléstörténet kutatói részéről elfeledett tanárképző intézmény, a Kereskedelmi Iskolai Tanárképző Intézet létrejöttének történeti előzményeit és későbbi sorsának alakulását. A kutatás egyrészt arra kereste a választ, hogy a kapuit 1898-ban megnyitó szaktanárképző intézet létrehozása mennyiben jelentett megoldást – a középfokú iskolai piacon a korszakban egyre jelentősebb szerepet betöltő – a felső kereskedelmi iskolákat leginkább sújtó szaktanárhiányra, másrészt azt vizsgálta, hogy a tanárképző intézetbe beiratkozó hallgatók közül hányan fejezték be tanulmányaikat, és közülük vajon milyen arányban helyezkedtek el ténylegesen szaktanárként valamely felső kereskedelmi iskolában.
A kutatás első, deduktív szakasza a rendelkezésre álló elsődleges (anyakönyvek, értesítők, jegyzőkönyvek stb.) és másodlagos források összehasonlító elemzése során vizsgálta a Kereskedelmi Iskolai Tanárképző Intézet alapításnak előzményeit és működését szabályzó VKM rendeleteket. A kutatás második, induktív szakasza az intézmény tanulóinak társadalmi összetételét (anyanyelvi, felekezeti megoszlás) igyekezett statisztikai adatgyűjtéssel és elemzéssel feltárni. A kutatás harmadik fázisa a tanárképzőben végzettek pályaválasztását vizsgálta.
A fenti kérdések mentén megvizsgálva a kereskedelmi szaktanárképzés helyzetét a korszakban, megállapíthatjuk hogy bár hazánkban már a kiegyezést követően sorra nyíltak a három évfolyamos – az 1880-as évek közepétől érettségit is adó – közép(felső) kereskedelmi iskolák, azonban a kereskedelmi iskolai tanárjelöltek képzésére külön intézmény hosszú évekig nem jött létre. A Kereskedelmi Szakiskolai Tanárjelöltek Egyetemi Körének és a Kereskedelmi Szakiskolai Tanárok Országos Egyesületének kezdeményezésére a Kereskedelmi Iskolai Tanárképző Intézet csak 1898-ban nyitotta meg kapuit. Ugyan létrejött egy önálló intézmény, azonban a szaktanárképzés döntően továbbra is a pesti tudományegyetemen és a műegyetemen folyt.
Összességében megállapíthatjuk, hogy az érettségit adó felső kereskedelmi iskolák működésében a korszakban mindvégig komoly nehézséget okozott a szaktanárhiány, amely eleinte részben az önálló szaktanárképző intézet hiányában, majd a tanárképző megnyitása után, a hallgatói létszám nem megfelelően átgondolt korlátozásában keresendő. Az 1898−1908 között beiratkozott 472 hallgató közül 204 fő fejezete be a négyéves képzést, közülük 84 fő tett végül szaktanári vizsgát. A szakképesítést szerzettek 35%-a (71 fő) nyert alkalmazást az országban ekkor működő 41 felső kereskedelmi iskolák közül 31 valamelyikében. Habár a korlátozást megszűntették, aminek következtében megnőtt a tanulói létszám, azonban a lemorzsolódás a korszakban végig rendkívül magas volt (Az 1898−1916 között beiratkozott hallgatóknak 19.67%-a szerzett képesítést).

TANÁROK A 20. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN. A KÖZÉPISKOLAI ELHELYEZKEDÉSRE KIHATÓ TÉNYEZŐK PROZOPOGRAFIKUS VIZSGÁLATA

BIRÓ ZSUZSANNA HANNA[*] – NAGY PÉTER TIBOR[**]

[*] Wesley János Lelkészképző Főiskola, Central European University
birozsuzsanna@ella.hu
[**] Wesley János Lelkészképző Főiskola. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
nagy.peter.tibor@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Oktatástörténet-írásunkban születtek már írások a középiskolai tanárok képzéséről (*Ladányi*, *Pukánszky*), a tanári professzionalizáció folyamatairól, illetve a tanárok önszerveződéséről (*Németh*, *Nagy M.*, *Keller*), de klasszikus szociológiai elemzésekre csak a huszadik század második felének tanárságával kapcsolatban volt eddig mód (pl. *Ferge*, *Nagy M.*). A történeti kutatások ilyen irányú kiterjesztése tehát időszerű volt.

Az empirikus történetszociológiai módszerek közül – a korabeli statisztikák elemzése mellett – a prozopográfiai kutatások tűnnek a legígéretesebbnek. Ezek legfőbb hozadéka, hogy olyan, folyamatosan bővíthető, személysoros adatbázisok születhetnek, amelyek összekapcsolásával mind időben, mind társadalmi térben kiterjedt vizsgálatok végezhetők. (A prozopográfiai kutatások módszertanához ld. *Ringer* vagy *Karády* munkásságát.)

Az OTKA jóvoltából 2009-2011 között elkészült a 20. század első felében működő középiskolai tanárság kollektív biográfiai adatbázisa. Kutatásunk elsődleges és legfontosabb eredménye ez.

A kutatás forrásairól tudni kell, hogy a 20. század első felének középiskolai tanári népességét legszisztematikusabban a tiszti cím- és névtárakból ismerhetjük meg, e névtárak alapján azonban iskolánként csak a tanárok nemi eloszlására, illetve (névjellegükből kiindulva) etnikai hátterükre derülhet fény. Bizonyos évekre (1906, 1922, 1928, 1936, 1942) azonban rendelkezésre állnak ún. középiskolai tanári zsebkönyvek is, melyek már személyi adatokat is tartalmaznak (pl. születési évet), ami a személyi beazonosításoknál nagyon nagy segítségünkre lehet. E források részletes pályarekonstrukciót tettek lehetővé, pl. az elhelyezkedés, a párhuzamos állások betöltése vagy az iskolák közötti áramlás leírását.

Vizsgálódásaink során eddig azok szakmai karrierpályáját követtük nyomon, akik dokumentáltan tanári végzettséggel rendelkeztek. A karrierpályák magyarázata céljából adatbázisunkat összekapcsoltuk három másik általunk létrehozott adatbázissal is:

1) A bölcsészkari diplomakönyveken alapuló bölcsészdiplomás adatbázissal, melyből a tanulmányi kiválóság mellett elsősorban a szakválasztás, illetve a végzettség megválasztásának társadalmi csoport specifikus stratégiáit próbáltuk megragadni.
2) Egy folyóirat-adatbázissal, amely a középiskolai tanárok publikációs aktivitásának rekonstrukcióját tűzte ki célul.
3) Az 1872-1918 között Kolozsvárra, illetve 1919-1944 között a négy magyar tudományegyetemre beiratkozók anyakönyvi adataival, melyekből megtudhatjuk, hogy a leendő tanár váltogatta-e a szakképzés helyét, „rendes időn belül” végezte-e el az egyetemet, kibukott-e stb..

Előadásunkban kollektív életútelemzéseinkből azokat a legfrissebb eredményeket szeretnénk prezentálni, amelyek az iskolapiac és a megszerzett végzettség, illetve az iskolapiac és az alkalmazott tanárok szocio-demográfiai háttere között talált összefüggéseket.

KÖZÉPPONTBAN AZ EGÉSZSÉGNEVELÉS

Elnök:

MELEG CSILLA
Pécsi Tudományegyetem

Az alvás szerepe a deklaratív és a nem-deklaratív tanulásban
CSÁBI ESZTER
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

A közoktatás egészségfogalmának megjelenése a pedagógusképzésben
PÁL KATALIN
Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar Kaposvári Képzési Központ

Konstruktív iskolaszervezés
ZALAY SZABOLCS
Leőwey Klára Gimnázium, Eötvös József Főiskola

Ép testben ép lélek? − Érzelmi megterheltség vizsgálata és megelőzésének lehetőségei bölcsődei gondozónők körében
FEHÉR ÁGOTA – FARKAS ANIKÓ
Apor Vilmos Katolikus Főiskola – Apor Vilmos Katolikus Főiskola

A Testegyenészeti gyógytorna jelentősége a testi deformitások tükrében
VASS LÍVIA
PTE Természettudományi Kar Testnevelési- és Sporttudományi Intézet

AZ ALVÁS SZEREPE A DEKLARATÍV ÉS A NEM-DEKLARATÍV TANULÁSBAN

CSÁBI ESZTER

SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
csabieszti@gmail.com

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Tanulás, tudás

Napjainkra egyre több bizonyíték szól amellett, hogy az alvás szerepet játszik a deklaratív és a nem deklaratív emlékezeti konszolidációban, ezért a nem megfelelő minőségű vagy mennyiségű alvás teljesítményromláshoz vezethet az iskolai oktatásban is fontos tényanyag- és készségtanulásban. A kutatás jelentőségét az adja, hogy jelenleg a diagnosztikában még nem elterjedt a tünetek mögött esetlegesen meghúzódó alvászavarok vizsgálata. A kutatás célja az alvás szerepének feltérképezése a rövidtávú emlékezeti funkciók és az implicit tanulási mechanizmusokban alvási *apnoe szindrómás* betegpopuláció vizsgálatán keresztül, akiknél az ismételten fellépő oxigénhiányos állapot és az általa okozott ébredések teljesen széttöredezik a normál alvásstruktúrát.
A vizsgálatban 21 fő obstrukív alvási apnoe szindrómás beteg (18 férfi/ 3 nő, átlag életkor: 53,5 év (szórás:10,97), iskolai végzettség átlaga: 11,90 év (szórás: 2,57)), és 21 fő nemben, életkorban és iskolai végzettségben illesztett egészséges kontroll személy vett részt (15 férfi/ 6 nő, átlag életkor: 53,00 év (szórás: 15,04), iskolai végzettség átlaga: 12,71 (szórás: 3,48)). A tesztfelvétel során vizsgáltuk a verbális rövidtávú emlékezetet (számterjedelem teszt), a téri-vizuális rövidtávú emlékezeti kapacitást (Corsi-kockák teszt), a komplex munkamemória működését (hallási mondatterjedelem teszt), az implicit készségtanulás mérésére pedig az ASRT (Alternating Serial Reaction Test) feladatot. Eredményeink alapján az apnoés csoport szignifikánsan rosszabbul teljesített a komplex munkamemória teszten, viszont tendencia szinten jobb eredményt ért el a téri-vizuális emlékezeti feladaton. Az apnoés csoport az oxigénhiányos állapot és az alvásdepriváció ellenére ugyanolyan tanulási mintázatot mutatott mind az általános, mind a szekvencia-specifikus tanulásban, mint az egészséges kontroll csoport.
Összefoglalva, eredményeink azt mutatják, hogy az alvás fragmentáltsága hatással van a rövidtávú emlékezeti funkciókra, de nincs hatással az implicit készségtanulásra, ami felhívja a figyelmet arra, hogy a kéreg alatti területekhez köthető funkciók, mint a készségtanulás lehet, hogy nem függnek olyan mértékben az alvástól, mint a kérgi területekhez kapcsolódó funkciók, mint például a tényanyag tanulása.

A KÖZOKTATÁS EGÉSZSÉGFOGALMÁNAK MEGJELENÉSE A PEDAGÓGUSKÉPZÉSBEN

PÁL KATALIN

PTE Egészségtudományi Kar Kaposvári Képzési Központ
katalin.pal@etk.pte.hu

Témakörök: Egészségnevelés, sportpedagógia; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Az egészség, mint érték már a természeti népek, közösségek tagjainak tudatában is jelen volt.
A kulturális antropológia, a néprajz és más diszciplínák eredményei azt mutatják, hogy a görög, római, kínai és hindu kultúrát a holisztikus szemlélet, azaz az ember egészségének komplex fogalmi felfogása jellemezte (*Ambrus*, 2007). A történelem folyamán viszont a természettudományok, a medicina fejlődésével a teljességet magában hordozó egészségfogalom különböző dimenziókra hullott szét, melyek közül leginkább a biológiai és társadalmi összetevők kerültek előtérbe. Ezzel párhuzamosan a lelki tartalmak feledésbe merültek. Ez a változás az iskolai egészségnevelés területén is megmutatkozott (*Meleg*, 2006).
Korábbi kutatások feltárták, hogy az egészségnevelés akkor hatékony és működőképes, ha aktivizálja a résztvevőket, egyaránt előmozdítja a fizikai, szellemi, lelki, társadalmi egészséget, az egyén megerősítésére törekszik, összetett stratégiákat alkalmaz, interszektoriális és fenntartható változásokat idéz elő (*Kishegyi* és *Makara*, 2004).
Napjainkban mindennek megvalósítása az iskolai egészségnevelés előtt álló kihívásként értelmezhető, hiszen a pedagógiai programok egészségnevelési programjai csupán alapelvek részeként tartalmaznak mentálhigiénével kapcsolatos elemeket, ugyanakkor az egészség dimenziói közt a kapcsolatot egy egészségtudatos életforma megalapozására a lelki tudattartalom teremtheti meg. Nem érvényesül az az elv sem, hogy az egészségnevelés a teljes oktató-nevelő munka folyamán jelenjen meg és hassa át az iskolai élet számos színterét (*Nagy*, 2005).
Keveset tudunk arról, hogy a jövő pedagógusainak képzésében a közoktatásban elvárt és közvetítendő egészségtartalom miként jelenik meg. Kutatásom célja, megismerni a hazai pedagógusképzésben közvetített egészségfogalmat és összevetni a közoktatás egészségfogalmával.
Kvantitatív, keresztmetszeti vizsgálat keretében a tartalomelemzés módszerét alkalmazva tantárgyi tematikák több szempontú elemzésére vállalkoztam. A mintát 20 pedagógusképzéssel foglalkozó felsőoktatási intézmény képezte. Elsőként a képzések mintatanterveinek elemzése történt meg, ez alapján a kutatási témához illeszkedő tantárgyak kiválasztására, majd a tantárgyak tematikáinak analízisére került sor.
A kutatás eredményei rávilágítanak a hazai pedagógusképzésben megjelenő széttöredezett egészségfogalomra, valamint arra, hogy az egészséges életmódra nevelés az óvodapedagógus és a tanítóképzésben jóval hangsúlyosabb terület, mint a tanárképzésben. A kutatási eredmények a jövő pedagógus nemzedékének képzési területén elősegíthetik, hogy a közoktatási színtéren folyó egészségnevelésben kompetens óvodapedagógusok, tanítók és tanárok gyakorolhassák hivatásukat.

KONSTRUKTÍV ISKOLASZERVEZÉS

ZALAY SZABOLCS

Leőwey Klára Gimnázium, Eötvös József Főiskola
zalaysz@gmail.com

Témakörök: Tehetséggondozás, speciális fejlesztés

Előadásomban egy olyan iskolafejlesztési koncepció modelljét kívánom bemutatni, amely a konstruktivizmus pedagógiai filozófiai pilléreire támaszkodva egy konkrét iskolában kerül megvalósításra az elkövetkezendő öt esztendőben. Mivel igazgatói pályázatom alapját is ez a modell jelentette, ezért lehetőség kínálkozik a közeljövőben a folyamatvizsgálat elvégzésére a pécsi Leőwey Klára Gimnáziumban.
A konstruktivista megközelítést a szervezetfejlesztés, illetve az iskolaépítés fizikai, szervezeti és szellemi értelmében is alkalmazom. A modell alapját az az iskolai szervezetet leíró többdimenziós modell képezi, amelyben a pedagógiai, illetve vezetési tudás jelenti az egyik fő szempontot, a megértés, a tanulás elősegítése, illetve a fejlesztési célok megvalósítása a másodikat, míg az iskolai élet szereplői közötti együttműködés, kommunikáció, kooperativitás a harmadikat. Ezeken kívül különös jelentőséget tulajdonítok az iskolai közérzet, a közösségfejlesztés, az iskolai élményszint javítását, a teljesség megélésének támogatását szolgáló tevékenységeknek.
Az iskola legfontosabb, „nem vezető" beosztású, személyei a diákok. Nem alkalmazottak, hanem „alkalmazók", akik miatt működik az intézmény. Éppen ezért szervezetfejlesztési koncepciómban nekik nemcsak haszonélvezőivé, hanem ennek létrehozóivá is kell válniuk. Az iskolai osztályok, csoportok közösségek működésére ugyanúgy az együttműködés alapelvei érvényesek, mint a felnőttek esetében. Az alapdokumentumokban tisztázott jogok és kötelezettségek alapján az iskola teljes jogú polgárai ők, akik a megfelelő fórumokon és módon beleszólhatnak életük és iskolájuk irányításába.
A konstruktív szervezetfejlesztési célok megvalósításának legfontosabb eszköze az együttműködésen alapuló kommunikációs technika, amellyel segíteni kívánom a munkatársakat és a diákokat abban, hogy az adott pillanatban meglévő világképüket a további változás értékes és hasznos forrásának tekinthessék, hidat tudjanak építeni a már meglévő tudásuk és az önmaguk valamint közösségük, az iskolai szervezet fejlesztését elősegítő ismereteik közé. Ebben a modellben fontos szerepe van annak a fajta vezetői tevékenységnek, amely teret ad a tanárok, illetve más dolgozók és a tanulók számára is a lényeges személyes megnyilvánulásoknak, és távol tartja a közösség tagjait az életidegen irányítási szituációktól.

ÉP TESTBEN ÉP LÉLEK? − ÉRZELMI MEGTERHELTSÉG VIZSGÁLATA ÉS MEGELŐZÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI BÖLCSŐDEI GONDOZÓNŐK KÖRÉBEN

FEHÉR ÁGOTA[*] – FARKAS ANIKÓ[**]

[*] Apor Vilmos Katolikus Főiskola
feherago@gmail.com
[**] Apor Vilmos Katolikus Főiskola
anikoseregi@freemail.hu

Témakörök: Személyiségfejlődés és -fejlesztés; Szociális képességek, szociális tanulás

A bölcsőde különleges helyzetben vállalja a 3 éven aluli gyermekek gondozását-nevelését, amelyet a kisgyermeknevelők felelősségteljes munkája kísér. A személyiségfejlődés kiemelten szenzitív időszakában a gyermekek érzelmi reakcióira hangolódó válaszkészséggel kell segíteniük, miközben a szülők érzelmi elengedésének folyamatát, szülői szerepükben való megerősödését is támogatniuk kell, így érintetté válhatnak a kiégésben.

Munkánkban a bölcsődei gondozónők érzelmi igénybevételének összetettségét, lelki egészségének felmérését tűztük ki célul, figyelembe véve a megjelenő tünetek és átélt élmények korcsoportonkénti jellegzetességeit, hogy a prevenció lehetőségeire is rámutassunk.

A kiégés fogalomkörét *Ónody* (2001) és *Petróczy* (2007) alapján értelmezzük, így a folyamatos érzelmi megterhelések eredményeként kialakuló emocionális, mentális kimerülés állapotának tekintjük. Mindez alapján a vizsgálathoz kérdőívet állítottunk össze az alábbi tünetcsoportokat érintve: fizikai, intellektuális, szociális, érzelmi tünetek sajátosságai, melyeken felül a pályaválasztás motivációjára, a különböző életterületek hangsúlyára, a munkahelyi légkör jellegzetességeire (bizalom kifejeződése, pályaelhagyás gondolata), valamint a tünetek megelőzésének lehetőségeire is rákérdeztünk. Kérdéseinket zárt és nyitott formában is fogalmaztuk, az átélt élmények pontosabb feltárása érdekében.

Eredményeinket 105 bölcsődei gondozónő vélekedései alapján mutatjuk be. Feltételezzük, hogy főként a középkorú kollegák veszélyeztetettek munkájuk érzelmi terhei, valamint életkorukból adódó sajátos élmények miatt.

A kiégés összesített mutatóit tekintve a 20-as és a 40-es éveikben járó gondozók érintettek amellett, hogy hangsúlyos életterületként a család rajzolódik ki számukra. A kiégés tüneteinek részleteiben az intellektuális és szociális tünetek a 20−29 évesek körében mutatkoztak jelentősnek, míg a fizikai és érzelmi tünetek a 40−49 évesek körében érintettek.

A pályaelhagyás gondolatával foglalkozás kiemelt hangsúlyt a 40−49 éveseknél kap, ennek okai terén a munkahelyi légkör, valamint az érzelmi megterhelés szerepe, illetve az előmeneteli lehetőségek és az anyagi-erkölcsi megbecsültség érzésének hiánya jelentős. A munkahelyi légkörön belül biztonságérzetet növelő tényezőként eredményeink alapján az egyértelmű szerepelvárásoknak, a vezető személyiségének, továbbá a gyermekek szüleivel való együttműködés formálásának szerepe szükséges.

Érzelmi megterheltség vonatkozásában eredményeinket értékelve úgy véljük, a gondozók körében az „életközepi válság" élményeivel is küzdő korosztály érdemel nagyobb támaszt. Védőfaktorként kiemelendő a mély pályaválasztási elkötelezettség a gyermekekkel foglalkozás irányában, s az ehhez kapcsolódó örömforrások megélése, bár a fejlődés újabb lehetőségeit rejtő tanulás-továbbképzés irányában a motiváció támogatása még további feladatokat rejt.

A TESTEGYENÉSZETI GYÓGYTORNA JELENTŐSÉGE A TESTI DEFORMITÁSOK TÜKRÉBEN

VASS LÍVIA

PTE Természettudományi Kar Testnevelési- és Sporttudományi Intézet
livivass@gamma.ttk.pte.hu

Témakörök: Egészségnevelés, sportpedagógia; Neveléstörténet, reformpedagógia

A múlt században a gyógytorna szükségességét a testegyenészettel foglalkozó orvosok ismerték fel hazánkban először. *Schöpf-Merei Ágoston* a magyar ortopédia és gyermekgyógyászat alapjait tette le, amikor 1836-ban magán ortopédiai-tornaintézetet nyitott. Majd *Batizfalvi Sámuel* 1859-ben a Testegyenészeti Intézetet hozta létre, és az 1866-ban megjelent Gyakorlati testegyenészet című művében főleg tornagyakorlatokat javasolt prevencióként és elsődleges terápiaként.
Dollinger Gyula sebészprofesszor, a modern ortopédia hazai megalapozója több művében is foglalkozik a gyermekek mozgásszervi megbetegedéseivel, a helyes testi neveléssel. Munkáiban – *A gyermekek egynehány elgörbüléséről* (1890), *Orvosi jelentés az ifjuság testi neveléséről* (1890), *Az ifjuság testi neveléséről* (1891), *A gyermek testi ápolásáról* (1891) – hangsúlyozza a megfelelő testmozgás hiányát, az abból fakadó ortopédiai megbetegedések legfőbb gyógyító eszközét gyermekeknél a gyógyító tornában látja. Az 1887-ben megjelent (2. kiadás) *A massage* című tankönyvében méltatja a Ling-féle gyógyító torna jelentőségét, álláspontja szerint a megfelelő testmozgással megelőzhető lenne a mozgásszervi megbetegedések többsége. Ezért már a gyermekkorban meg kell kezdeni a testgyakorlást.
Madzsar Alice 1912-ben a Funkcionális torna tanítóképző intézetét hozza létre, ahol a korrekciós gimnasztika mellett a művészi mozdulatok rendszere is megjelenik (megelőző tornairányzat követője).
A századforduló végére kialakult iskolaorvosi hálózat kötelező szűrővizsgálatai voltak arra hivatottak, hogy javítsák a közegészségügyi ellátást, az eredmények tükrében pedig javítsák az iskoláskorúak egészségügyi ellátását. *Braunhoffner Jenő*: Az iskolás gyermekek egészségéről (1931) című összefoglaló művében a testegyenészeti vizsgálatok 1766 tanuló közül mindössze 33 egészségesnek talált tanulót jegyez. Magas a lúdtalpasok (636 fő) száma, de a hanyagtartás (361 fő) és a különböző gerincferdülések is jelentősek (összesen 222 fő).
Kiemeli azt a közel 5500 tanulót, akik hanyagtartás és gerincelferdülés miatt már évek óta törzserősítő gyógytornákra járnak.
A téma aktualitását az adja, hogy napjainkban az iskoláskorú gyermekek körében – a szűrővizsgálatok alapján – emelkedő tendenciát mutatnak az egészségügyi következményekkel járó mozgásszervi megbetegedések megjelenése (pl. hanyagtartás, gerincferdülés, lúdtalp). A tanköteles gyermekek közül, legalább 20%-nál található olyan állapot, amely indokolttá teheti a gyógytestnevelés kategóriába sorolást. (A 2009/2010-es tanévben az országosan megvizsgált 505187 fő tanulónál 56678 főnél tartási hibát, 48577 főnél gerincferdülést, 119448 főnél lúdtalpat diagnosztizáltak.) Az iskola-egészségügyi és pedagógiai szakemberek – testnevelők, gyógytestnevelők, védőnők, iskolaorvosok – közös feladata a gyermekek egészséges fejlődésének (állóképesség, erőnlét, mozgáskészség,) kialakítása és biztosítása.

SZOMBAT 8.30–10.15.

Helyszín	**Szimpózium**
B/301. terem	– A szociális viselkedés különböző aspektusainak vizsgálata
B/306. terem	– Új trendek a nyelvtudás mérésében
B/302. terem	– A pedagógusképzés és továbbképzés gyakorlata
B/406. terem	– Kultúra, család, iskola
	Tematikus előadások
B/401. terem	– Természettudományos nevelés
A/202. terem	– Reformok és reformpedagógiai törekvések a 20. század első felében
Folyosó	**Poszterek**

A SZOCIÁLIS VISELKEDÉS KÜLÖNBÖZŐ ASPEKTUSAINAK VIZSGÁLATA

Elnök:

ZSOLNAI ANIKÓ

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet

Opponens:

GÉCZI JÁNOS

Pannon Egyetem, Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar Antropológiai és Etika Tanszék

Az együttműködés és a versengés néhány dimenziójának érzelmi háttere 8−18 évesek körében

KASIK LÁSZLÓ

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet

A szociálisprobléma-megoldó gondolkodás vizsgálata tanulásban akadályozott 10 és 14 éves tanulók körében

KASIK LÁSZLÓ – LESZNYÁK MÁRTA – MÁTÉNÉ HOMOKI TÜNDE – TÓTHNÉ ASZALAI ANETT

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Szegedi Tudományegyetem Szociális Kompetencia Kutatócsoport – Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézet, Szegedi Tudományegyetem Szociális Kompetencia Kutatócsoport – Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézet – Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézet

Általános és középiskolai tanárok prototípusa a versengő és a nem versengő diákokról

FÜLÖP MÁRTA

Magyar Tudományos Akadémia, Pszichológiai Kutatóintézet, Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Az együttműködés szerepe az iskolában: általános és középiskolai tanárok nézetei és reflektált gyakorlata

PRESSING ZSUZSANNA - FÜLÖP MÁRTA

Magyar Tudományos Akadémia, Pszichológiai Kutatóintézet - Magyar Tudományos Akadémia, Pszichológiai Kutatóintézet, Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

A szociális készségek és képességek fejlesztése

ZSOLNAI ANIKÓ

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Szegedi Tudományegyetem Szociális Kompetencia Kutatócsoport

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

Az elmúlt néhány évtizedben számos tudományterület foglalkozott az ember szociális viselkedésének fejlődésével és fejlesztési lehetőségeivel, felismerésre került egyrészt a társas viselkedés és a környezethez fűződő hosszú távú alkalmazkodás kapcsolatának, másrészt a szociális viselkedés és a társadalmi, gazdasági, kulturális folyamatok egymásra hatásának rendkívüli jelentősége.
Napjainkban egyre több hazai pedagógiai, gyógypedagógiai és pszichológiai kutatás foglalkozik a szociális viselkedés különböző aspektusaival. Számos adat áll rendelkezésünkre a szociális aktivitást irányító szociális kompetencia pszichikus komponenseinek működési sajátosságairól, egymásra gyakorolt hatásukról, valamint a környezeti tényezők befolyásoló szerepéről. Ezek a kutatási eredmények nagymértékben segíthetik az intézményes nevelés lehetőségeinek újragondolását, az intézményes nevelés keretein belül megvalósítható fejlesztő programok és kísérletek kidolgozását.
Az empirikus kutatásokon alapuló előadások közül az első a versengés és az együttműködés néhány dimenziójának érzelmi hátterét vizsgálja 8–18 éves tanulók körében, a második a szociálisprobléma-megoldó gondolkodás működését ismerteti 10 és 14 éves tanulásban akadályozott gyerekek esetében. A harmadik előadás általános és középiskolai tanárok prototípusát elemzi a versengő és nem versengő diákokról kialakított nézeteik tükrében, a negyedik az együttműködés szerepét vizsgálja általános és középiskolai tanárok vélekedése és reflektált gyakorlata alapján. Az utolsó előadás a szociális készségek és képességek fejlesztésének lehetőségeit mutatja be egy iskolai fejlesztő program eredményei alapján.

AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS A VERSENGÉS NÉHÁNY DIMENZIÓJÁNAK ÉRZELMI HÁTTERE 8–18 ÉVESEK KÖRÉBEN

KASIK LÁSZLÓ

SZTE Neveléstudományi Intézet
kasik@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

A nemzetközi vizsgálatokkal ellentétben kevés hazai pedagógiai kutatás foglalkozik egy-egy viselkedésforma érzelmi hátterével. A külföldi tapasztalatok alapján ennek ismerete elengedhetetlen a szociáliskompetencia-fejlesztő programok kidolgozásakor, valamint az érzelmi háttér jellemzői a tanítási, csoportszervezési módszerek kiválasztásában, alkalmazásuk módjában is alapvető támpontot nyújtanak.

Az előadásban bemutatott eredmények egy 2012-ben induló kísérlet alapját képezik. A 2010-ben végzett kutatás célja az együttműködés és a versengés – néhány dimenziója szerinti – működésének, valamint érzelmi hátterük feltárása volt 8, 12, 15 és 18 évesek körében (N=895) általunk fejlesztett, egymással összefüggő kérdőívekkel. A két viselkedésforma megjelenési formáit mérő eszközzel a diákok önmagukat jellemezték, illetve a pedagógusok és a szülők is értékelték a diákokat. A viselkedésdimenziók érzelmi hátterének azonosítását csak a gyerekektől kértük. A mérőeszközök jó megbízhatóságúak (a Cronbach-α minden esetben 0,8 feletti).

A vizsgált dimenziók (együttműködés: érdek, kizárás, hozzájárulás, részesedés; versengés: érdek, esélyegyenlőség, idő, győztes) különböző faktorokba rendeződnek, ami alapján számos közös metszetét azonosítottuk e két viselkedésformának. A korrelációelemzés alapján mindegyik életkorban a diákok és a szülők értékelése a leginkább hasonló, s a pedagógusok és a szülők vélekednek leginkább eltérően. Az összevont mutató (az értékelők ítéleteinek átlaga) alapján az életkor előrehaladtával mindkét viselkedésforma esetében nő az egyéni érdek érvényesítésének, a szabályok pontos betartásán alapuló versenyzésnek és csoportos munkának, az esélyesség biztosításának, a nem megfelelő csoportbeli munka esetén a másik kizárásának gyakorisága. A 15 és a 18 évesek körében több a fiúk és a lányok közötti szignifikáns különbség, s ezek aránya az együttműködés dimenzióinál nagyobb (pl. dominánsabbak a fiúk, kizáróbbak a lányok). Az életkorral egyre kevesebb alapérzelmet társítottak az együttműködést vagy a versengést tartalmazó helyzetekhez, fokozatosan több a komplexebb érzelmek száma, legnagyobb a legidősebbeknél. Az életkorral fokozatosan nő a negatív érzelmek aránya, s nemcsak azoknál a helyzeteknél, ahol valamilyen probléma áll a középpontban, hanem például a versenyhelyzet utólagos értékelésekor (ellenfél iránti érzelem) vagy az együttműködés, mint folyamat kezdeti szakaszát megjelenítő helyzetnél (akar-e közös munkát végezni másokkal).

A kutatás eredményei alátámasztják a két viselkedésforma kapcsolatának újabb megközelítését, miszerint ezek dimenziói egyre nagyobb mértékben összefonódva, egymást meghatározva alakítják társas interakcióinkat. Külföldi adatokkal ugyancsak egybehangzó eredmény, hogy érzelmi hátterük nem egységes (pozitív vagy negatív), s annak összetettsége kizárólag a viselkedésformák dimenziói mentén tárható fel. Úgy véljük, az adatok megfelelő alapot nyújtanak a tervezett fejlesztő kísérlet kidolgozásához[*].

[*] A szerző a kutatás során Deák Ferenc Ösztöndíjban részesült.

A SZOCIÁLISPROBLÉMA-MEGOLDÓ GONDOLKODÁS VIZSGÁLATA TANULÁSBAN AKADÁLYOZOTT 10 ÉS 14 ÉVES TANULÓK KÖRÉBEN

KASIK LÁSZLÓ[*] – LESZNYÁK MÁRTA[**]– MÁTÉNÉ HOMOKI TÜNDE[***] – TÓTHNÉ ASZALAI ANETT[****]

[*] SZTE Neveléstudományi Intézet, SZTE Szociális Kompetencia Kutatócsoport
kasik@edpsy.u-szeged.hu
[**] SZTE JGYPK Gyógypedagógus-képző Intézet, SZTE Szociális Kompetencia Kutatócsoport
polonyig@t-online.hu
[***] SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézet
mht@jgypk.u-szeged.hu
[****] SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézet
aszanett@gmail.com

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

A szociálisprobléma-megoldó gondolkodás számos külföldi vizsgálat tárgyát képezi, ezzel szemben hazánkban e területtel kevés kutatás foglalkozik, s nem ismert olyan felmérés, amely során atipikusan fejlődő gyerekek körében elemezték volna e gondolkodás jellemzőit. A 2011 májusában végzett kismintás vizsgálatban 10 és 14 éves, tanulásban akadályozott gyerekek (N=39) szociálisprobléma-megoldó gondolkodásának néhány sajátosságát tártuk fel, s hasonlítottuk össze tipikusan fejlődő kortársaik (N=43) gondolkodásával. Az általunk adaptált SPSI–R (*D'Zurilla* és mtsai*,* 2002) mérőeszköz módosított változatát alkalmaztuk: egy történet keretében kell személyközi problémákat (pl. csalás, csúfolás, kizárás) megítélni. A feladatok lefedik a D'Zurilla-féle modell (problémamegoldás mint folyamat) elemeit: problémaorientáció, döntés, megoldás, értékelés. A mérőeszköz megbízhatósága minden részminta esetében megfelelő (Cronbach-α 0,7 feletti). Az önjellemzés mellett a pedagógusok is értékelték a gyerekeket, s ők töltötték ki a háttérkérdőívet. A tipikusan fejlődő idősebb gyerekekre gyakrabban jellemző a racionalitás, a negatív orientáció és az elkerülés, ezzel szemben a tanulásban akadályozott 10 és 14 évesek egy mintát alkotnak, közöttük egyik folyamatelem alapján sincs számottevő különbség: a racionalitással és az elkerüléssel szemben a pozitív orientáció gyakoribb. Az alminták életkoronkénti összehasonlítása alapján mindegyik vizsgált összetevő mentén szignifikáns a különbség, feltehetően mindez a tanulásban akadályozottakra jellemző eltérő fejlődést tükrözi. Mind a tipikusan, mind az atipikusan fejlődő gyerekekről a pedagógusok gyakoribb pozitív orientációt feltételeznek, s véleményük leginkább a megoldásnál hasonló az önjellemzéssel. A korrelációelemzés szerint a tanulmányi teljesítmény az idősebbeknél szorosabb kapcsolatban áll mindegyik részfolyamattal mindkét részmintán. A regresszióelemzés szerint mindegyik részmintánál a testvérek száma, az anya iskolai végzettsége bír a legnagyobb magyarázóerővel, s legkisebb a család anyagi helyzetének szerepe. A kérdőív alkalmas a szociálisprobléma-megoldó gondolkodásának vizsgálatára, ami azért fontos, mert nem ismerünk más olyan mérőeszközt, amely alkalmas lenne a tanulásban akadályozott gyermekek szociálisprobléma-megoldó gondolkodásának mérésére. Az eszköz hozzásegíthet ahhoz, hogy képet kapjunk a tanulásban akadályozott gyermekek e gondolkodásának fejlődési üteméről és útjáról, ezek többségi gyerekekhez viszonyított eltéréseiről, valamint az eredmények kiindulási pontjai lehetnek egy későbbi fejlesztési program kidolgozásának[*].

[*] A kutatás a SZTE JGYPK 2011. évi Tudományos Pályázati Alapjának támogatásával készült.

ÁLTALÁNOS ÉS KÖZÉPISKOLAI TANÁROK PROTOTÍPUSA A VERSENGŐ ÉS A NEM VERSENGŐ DIÁKOKRÓL

FÜLÖP MÁRTA

MTA Pszichológiai Kutatóintézet, ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar
fmarta@mtapi.hu

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Köztudott, hogy bizonyos tanulói tulajdonságok, például a diákok motiváltsága, közösségbeli magatartása befolyásolja a tanárok róluk kialakított attitűdjeit,. A versengés a mindennapi iskolai élet része (*Fülöp,* 2001, 2002, 2004, 2010), ugyanakkor lényegében nincs kutatás sem hazai, sem nemzetközi színtéren, amely feltárta volna, milyen reprezentációt alakítanak ki a tanárok a versengésben erősen résztvevő és a versengéstől visszahúzódó diákokról. A jelen vizsgálat ezt a hiányt kívánja pótolni hazai területen.

A vizsgálatban 263 pedagógus vett részt, a válaszadók 51%-a általános iskolai tanító vagy tanár, 49%-a középiskolai tanár. A pedagógusok többsége nő (75%). A válaszadók átlagéletkora 43 év. A tanárok 45%-a kisvárosi és falusi iskolában, 31%-a nagyobb városokban, 24%-a a fővárosban oktat. A vizsgálat során *Azuma* és *Kashiwagi* (1987) prototípus módszerét alkalmaztuk. Ennek lényege, hogy a felkért válaszadónak egy meghatározott, az instrukciónak megfelelő személyre kell gondolnia és őt kell jellemeznie.

Jelen esetben a tanárnak először egy olyan diákjára kellett gondolnia, akit versengőnek tart, majd egy olyanra, akit nem tart versengőnek. Az instrukció úgy szólt, hogy írja le, ki ez a diák (név nélkül, de a nemét és életkorát megadva), s azt, hogy milyen jellemzői alapján értékeli úgy, hogy az adott diák versengő (nem versengő).

A szabadon leírt válaszokat részben kvantitatívan (a leírt diákok nemének aránya), részben kvalitatívan dolgoztuk fel. A válaszok szabad leírások, melyeket először három, egymástól független olvasó értékelt az alapján, hogy milyen attitűdöt tükröznek a leírt versengő vagy nem versengő diák iránt (pozitív, negatív, vegyes vagy neutrális leírás). Ezt követően a felsorolt tulajdonságokat kategorizáltuk és kvantitatívan elemeztük: mely tulajdonságkategóriák azok, amelyek a leginkább kiemelkednek a versengő, illetve a nem versengő diák jellemzésében, és ezek a kategóriák milyen viszonyt tükröznek az iskolai teljesítmény és az iskolai interperszonális kapcsolatok szempontjából.

Az eredmények azt mutatják, hogy a versengő diák jellemzése vegyesebb, de több bennük a teljesítményre, motivációra és az iskolai sikerességre utalás, míg a nem versengő diák jellemzése pozitívabb, de elsősorban interperszonális szempontból elismerő, az iskolai teljesítmény szempontjából inkább negatív (motiválatlan, lusta, de barátságos és szeretetteljes).

Az előadás részletesen bemutatja mind a kvantitatív, mind a kvalitatív eredményeket, az általános és a középiskolai tanárok reprezentációjának és attitűdjének hasonlóságait és különbségeit, valamint azok implikációit a tanár-diák iskolai kapcsolatokban[*].

[*] A vizsgálat „A szabálytartó és a szabályokat nem betartó versengés személyiségbeli, életkori, szituatív és kulturális meghatározói” című OTKA (K 77691) kutatás keretében valósul meg. A projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KMR-2010-0003.

AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS SZEREPE AZ ISKOLÁBAN: ÁLTALÁNOS ÉS KÖZÉPISKOLAI TANÁROK NÉZETEI ÉS REFLEKTÁLT GYAKORLATA

PRESSING ZSUZSANNA[*] – FÜLÖP MÁRTA[**]

[*] MTA Pszichológiai Kutatóintézet
przsuzsi@yahoo.com
[**] MTA Pszichológiai Kutatóintézet, ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar
fmarta@mtapi.hu

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Az együttműködést *Nagy József* (2000) az egyik legfontosabb társas érdekérvényesítő képességnek tartja. Viszonylag behatárolt azoknak a vizsgálatoknak a száma, amelyek a tanítók és a tanárok tényleges attitűdjeivel és saját gyakorlatukra való reflexióival foglalkoznak (*Ross, Fülöp* és *Pergar-Kuscer,* 2006; *Fülöp* és mtsai*,* 2007). Ugyanakkor egy pedagógus együttműködéssel kapcsolatos koncepciói alapvetően befolyásolni fogják mindennapi tanítási gyakorlatát és annak hatékonyságát.
Az előadás során bemutatott empirikus vizsgálat elsődleges célja általános és középiskolai tanárok együttműködéssel kapcsolatos attitűdjének és nézeteinek vizsgálata volt. E vizsgálat egy korábbi, az együttműködés és a versengés iskolai jelenlétére vonatkozó, három országra kiterjedő kutatás (*Fülöp* és mtsai, 2007; *Ross, Fülöp* és *Pergar-Kuscer,* 2006), különböző tanulmányi szintű hazai iskolákra kiterjesztett változata. A vizsgálat során összesen 7, különböző (magas, átlagos, alacsony) tanulmányi szintű fővárosi általános iskola és 6, különböző tanulmányi szintű fővárosi gimnázium összesen 18 tanítójával, 36 tanárával és 11 iskola igazgatójával készítettünk strukturált mélyinterjút. Az interjúk vázát alkotó vezérfonal kitért – többek között – arra, mikor és milyen megfontolásból alkalmazza a pedagógus az együttműködést mint tanulási formát, mikor bátorítja a diákok közötti együttműködést, mikor és kivel működnek együtt a diákok, valamint mikor és miért szorítja vissza vagy korlátozza azt. Az interjú rákérdezett arra is, hogy a tanítónak, illetve a tanárnak milyen iskoláskori tapasztalatai és tanulmányai során szerzett professzionális ismeretei vannak az együttműködéssel kapcsolatban; ezek mennyire befolyásolják mindennapi munkája során; s mennyire tekinti fontosnak az együttműködés szocializációját a tanítványai felnőtt élete, valamint a társadalom és a gazdaság szempontjából. Az interjúkat rögzítettük, szó szerint átírtuk, majd az egyes szempontok alapján elemeztük. A tartalomelemzés során vizsgáltuk a tanárok iskolai együttműködés iránti attitűdjét, azt, hogy milyen funkciókat tulajdonítanak az iskolai együttműködésnek, és azt is, milyen negatív következményeit említik. Az eredmények alapján a tanárok az együttműködésnek sok előnyét látják, ugyanakkor csak kevéssé alkalmazzák, akkor is inkább a versengés kontextusában. Az együttműködés funkcióit sokkal inkább a társas kapcsolatok, készségek fejlesztésében látják, mint a tanulásra való motivációban vagy a teljesítmény elősegítésében. A diákokban meglévő sokféle akadályt hangsúlyozzák, melyek megnehezítik az együttműködő feladatok alkalmazását[*].

[*] A vizsgálat „A szabálytartó és a szabályokat nem betartó versengés személyiségbeli, életkori, szituatív és kulturális meghatározói" című OTKA (K 77691) kutatás keretében valósul meg.„A versengés és együttműködés mint tanulási motiváció és társas készség az iskolában" című projekt az Oktatási Minisztérium támogatásával valósul meg. A projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KMR-2010-0003.

A SZOCIÁLIS KÉSZSÉGEK ÉS KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE

ZSOLNAI ANIKÓ

SZTE Neveléstudományi Intézet, SZTE Szociális Kompetencia Kutatócsoport
zsolnai@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

A szociális készségek és képességek hatékony működését számos tényező befolyásolja. Ezt figyelembe véve a kutatók már igen korán próbálták megtalálni azokat a lehetőségeket, amelyek a szociális viselkedés tanult elemeinek fejlődését segítik. A legtöbb fejlesztő program ezért a szociális készségek fejlesztésére fókuszál, hiszen ezeket a komponenseket mindig tanulás útján sajátítjuk el. Az előadás első része a főbb nemzetközi fejlesztési irányok és koncepciók bemutatásával foglalkozik. Ezt követően a hazai fejlesztési programok elemzésére kerül sor, végül a szerző saját, kisiskolás korúak körében végzett fejlesztő kísérletének eredményeit foglalja össze.

A közel fél évszázadra visszanyúló fejlesztési koncepciók és programok párhuzama mutatható ki az egyes évtizedek szociális kompetenciáról alkotott domináns elméleti megközelítéseivel (*Chen,* 2006). Azonosíthatók a megfigyelhető viselkedést, a gondolkodási folyamatokat, az érzelmek viselkedésszabályozó szerepét hangsúlyozó és az integratív megközelítésű fejlesztési koncepciók (*Tóth* és *Kasik,* 2010).

Az integratív megközelítés térnyerésének eredményeként komplex programok sokasága jött létre az 1990-es évektől napjainkig, amelyek már nem csupán az egyes készségek és képességek elszigetelt fejlesztésére fókuszálnak, hanem több pszichés összetevő és terület együttes fejlesztését valósítják meg sokféle módszer és technika alkalmazásával (pl. *Bremmer, Topping* és *Holmes,* 2000; *Manger, Eikeland* és *Asbjornsen,* 2003).

Jelenleg Magyarországon kevés fejlesztő program és azok kidolgozását segítő koncepció áll a pedagógusok rendelkezésére. Mindezek ellenére néhány hazai kísérlet és program bizonyítja a tudatos, tervszerű fejlesztés eredményességét (pl. *Csendes,* 1997; *Sütőné,* 2005; *Zsolnai,* 2006). Ezek közé tartozik saját, kisiskolásokkal végzett, két évig tartó fejlesztő kísérletünk. A gyerekek (N=42) vizsgált szociális készségeiben átlagosan 50% körüli fejlődés mutatható ki a kontrollcsoporttal (N=51) szemben, ahol a szociális készségek spontán módon nem fejlődtek.

Mind a kísérleti, mind a kontrollcsoport esetében a lányok szociális készségeit a tanárok átlagosan fejlettebbnek ítélték. A tanulmányi eredmény és a szociális készségek fejlettsége között közepesen erős összefüggést találtunk. Az adatok alapján a fejlesztés hatására a szociális készségek és a tanulmányi eredményesség közötti kapcsolat gyengült. A fejlődés mértéke, a program hatékonysága nem függött a nemtől és a tanulmányi előmeneteltől. Kísérleti eredményeink megerősítették, hogy a szociális készségek iskolai keretek között hatékonyan fejleszthetők. A kétévnyi fejlesztés eredményei alapján feltételezhető, hogy az alapfokú oktatás évei alatt végzett direkt fejlesztő munkával a gyerekek meghatározó hányadánál a szociális készségek elsajátítása, begyakorlása elérhető.

ÚJ TRENDEK A NYELVTUDÁS MÉRÉSÉBEN

Elnök:

NIKOLOV MARIANNE
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Anglisztika Intézet

Opponens:

JÓZSA KRISZTIÁN
Szegedi Tudományegyetem

Nyolcadikosok angol és német olvasáskészségének összefüggései egy longitudinális vizsgálatban

CSAPÓ BENŐ – NIKOLOV MARIANNE
Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Magyar Tudományos Akadémia-Szegedi Tudományegyetem Képességkutató Csoport
– Pécsi Tudományegyetem

Angol diagnosztikus tesztek nehézségi szintjének megállapítása

NIKOLOV MARIANNE – SZABÓ GÁBOR
Pécsi Tudományegyetem – Pécsi Tudományegyetem

Feladatmegoldó és olvasási stratégiák: egy esettanulmány tanulságai

HÓDI ÁGNES
Szegedi Tudományegyetem

Angol diagnosztikus beszédfeladatok kipróbálása

HILD GABRIELLA
Pécsi Tudományegyetem

A szó kincs? Szókincsteszt-fejlesztés anglisztika szakos egyetemi hallgatók szűrésére

LEHMANN MAGDOLNA
Pécsi Tudományegyetem

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Idegennyelvi oktatás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A nyelvtudás mérése örökzöld terület, de a legutóbbi kutatások új irányokat jelölnek ki. A kommunikatív kompetencia tesztelésén (*Bachman* és *Palmer*, 2010) belül egyre nagyobb hangsúlyt kap a dinamikus tesztelés (pl. *Poehner*, 2008; *Sternberg* és *Grigorenko*, 2002), a diagnosztikus mérés (pl. *Nikolov* és *Szabó*, megjelenés alatt), ami egybeesik a tanulás tesztelése mellett a tesztelés a tanulásért előterébe kerülésével (*Black* és *Wiliam*, 1998; *Teasdale* és *Leung*, 2000). Mindezek a változások a hagyományos kvantitatív eljárások mellett a kvalitatív kutatások megjelenését is jelentik. Egy másik újdonság a korpusz alapú tesztelés, amelynek alapjául autentikus szövegek szolgálnak (pl. *Biber*, 2006). A szimpózium öt előadása ezeket a változásokat dokumentálja a hazai kutatásokban.

Az első előadás azt vizsgálja, hogy a nyolcadik osztályosok nyelvtudását angol és német nyelvből milyen egyéb tényezők befolyásolják, egyes korábbi teljesítmények miképp jelzik annak később elért szintjét. Az elemzés alapjául a *Szegedi Iskolai Longitudinális Program* keretében nyolcadik évfolyamon felvett angol és német olvasástesztek eredményei szolgálnak.

A következő három előadás egy angol nyelvű diagnosztikus tesztek fejlesztését és kipróbálását célul kitűző projekthez kapcsolódik. Közülük az első közel 400 feladat nehézségi szintjének megállapításáról szól. A feladatokat, amelyeket 1−7. osztályosok oldottak meg, horgony feladatok kötötték össze, amelyek lehetővé tették az eredmények IRT segítségével történő elemzését.

A következő előadás egy 7. osztályos tanuló olvasási- és feladatmegoldó stratégiáit elemzi. A szerző arra keres választ, hogy milyen összefüggés van a feladatok nehézsége és a stratégiák mennyisége és minősége között, milyen a kapcsolat a tanuló olvasási stratégiákról való gondolkodása és a ténylegesen használt stratégiák között, és melyek a leggyakrabban használt feladatmegoldó és olvasási stratégiák.

A sorrendben negyedik előadásban a kipróbált diagnosztikus beszédfeladatok elemzéséről lesz szó egy kvalitatív jellegű kutatás keretében, amelynek célja az volt, hogy egy konkrét kontextusban a tanárok és a tanulók véleményét elemezze, és feltárja, hogyan működtek a beszédfeladatok.

Az utolsó előadás fókuszában egy újszerű, korpusz alapú szókincsmérő teszt áll, amely anglisztika szakos egyetemi hallgatók nyelvtudásmérő vizsgájának validált része. A mérőeszköz alapját egy reprezentatív korpusz képezte, amelyben az anglisztika szakon kötelező olvasmányok kaptak helyet.

NYOLCADIKOSOK ANGOL ÉS NÉMET OLVASÁSKÉSZSÉGÉNEK ÖSSZEFÜGGÉSEI EGY LONGITUDINÁLIS VIZSGÁLATBAN

CSAPÓ BENŐ[*] – NIKOLOV MARIANNE[**]

[*] SZTE Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Képességkutató Csoport
csapo@edpsy.u-szeged.hu
[**] Pécsi Tudományegyetem
nikolov.marianne@pte.hu

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Idegennyelvi oktatás

A közoktatásban megszerezhető angol és német nyelvtudás fejlődéséről számos átfogó felmérés készült a közelmúltban. Ezek többsége egy időben, különböző évfolyamokon végzett keresztmetszeti vizsgálatokra épült (*Csapó*, 2001; *Józsa* és *Nikolov*, 2005; *Nikolov*, 2003), így az adatokból a nyelvtudás fejlődésére is következtethetünk (pl. *Csapó* és *Nikolov*, 2009; *Nikolov* és *Csapó*, 2010). Előadásunkban azt vizsgáljuk, hogy a nyelvtudást milyen egyéb tényezők befolyásolják, egyes korábbi teljesítmények miképp jelzik annak később elért szintjét. Az elemzés alapjául *a Szegedi Iskolai Longitudinális Program* (*Csapó*, 2007) keretében nyolcadik évfolyamon felvett angol és német olvasástesztek eredményei szolgálnak. Azt vizsgáljuk, ezek eredményei miképpen függenek össze a program megelőző nyolc tanévében felvett egyéb, köztük anyanyelvi olvasás teszteken kapott eredményekkel. Elemzésünkben azoknak a tanulóknak az adatait használjuk fel, akik 2003 őszén léptek be az iskolába, és követésük nyolc tanéven keresztül folyt. A nyelvi teszteket 3592 tanuló oldotta meg. Az angol és német nyelvtudásra vonatkozó adatokat validált olvasott szöveg értését mérő tesztekkel gyűjtöttük 2010 őszi félévében. A feladatok konstruktuma, feladattípusai és nehézségi szintjei a két nyelvből azonosak voltak, így a kapott eredmények összehasonlíthatóak. A többi teszt minden tanuló számára azonos volt. Az előző kutatásokhoz hasonlóan a teljesítmények angolból rendre jobbak, mint németből, és az angolul tanuló diákok szülei magasabban iskolázottak.
Lényegesen eltér az összefüggések mintázata az anyanyelv és a két célnyelv között. Angolból szorosabb a kapcsolat a 4. (0,502), 5. (0,525), és 6. (0,507) évfolyamon elért anyanyelvi olvasásértéssel, mint németből (0,277; 0,334; 0,268). Hasonlóképpen erősebb kapcsolat jellemzi az angol olvasásteszten elért eredmények és számos egyéb teszt eredményeit. Például az induktív gondolkodás fejlettsége ötödikben (angol: 0,520, német: 0,337), matematika hatodikban (angol: 0,524, német: 0,3727). Az eredmények magyarázata az lehet, hogy a jobb képességű diákok nagyobb arányban tanulnak angolul, akik esetében jellemzőbb az anyanyelvi olvasásértés transzferje az új tanult nyelvre, mint németből. Ennek oka az a közismert tény, hogy a kevésbé jó tanulási képességű és teljesítményű tanulókat inkább a németes csoportokba sorolják be az iskolák, mivel nem tudják mindenki számára elérhetővé tenni az angolt. Az eredményeknek elméleti és nyelvpolitikai tanulságai vannak. A nyelvérzék az iskolai kontextusban az olvasásértés esetében szorosan összefügg az általános tanulási képességekkel és az anyanyelvi olvasással. Másrészt az a gyakorlat okozza a németesek lemaradását, amely szerint az iskolai teljesítmény a meghatározó abban, kit milyen nyelvi csoportba sorolnak. Mivel tudjuk, hogy a diákok többsége angolul szeretne tanulni (*Dörnyei*, *Csizér* és *Németh*, 2006; *Nikolov*, 2003), a motiváció is lényeges szerepet játszhat az eredmények alakulásában.

ANGOL DIAGNOSZTIKUS TESZTEK NEHÉZSÉGI SZINTJÉNEK MEGÁLLAPÍTÁSA

NIKOLOV MARIANNE – SZABÓ GÁBOR

[*] Pécsi Tudományegyetem
nikolov.marianne@pte.hu
[**] Pécsi Tudományegyetem
szabo.gabor2@pte.hu

Témakörök: Idegennyelvi oktatás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A korai angoltanulás világszerte és hazánkban is egyre szélesebb teret hódít. Ezzel a dinamikus folyamattal párhuzamosan egyre növekszik az igény arra, hogy a kitűzött tantervi céloknak megfelelő előrehaladást validált mérőeszközökkel monitorozzuk (*Nikolov*, 2009a, 2009b; *Nikolov* és *Djigunovic*, 2006, 2011). Erre egyre nagyobb szükség van, mivel egyrészt a tanárok gyakran alkalmaznak elavult, az életkornak és a kommunikatív nyelvpedagógiai alapelveknek nem megfelelő teszteket, másrészt olyan diagnosztikus mérőeszközökre van szükség, amelyek a tanulási folyamatot támogatják és segítenek a tanulók egyéni különbségeihez igazodó fejlesztésben (*Black* és *Wiliam*, 1998; *McKay*, 2006; *Nikolov* és *Szabó*, megjelenés alatt; *Teasdale* és *Leung*, 2000; *Poehner*, 2008).
Az előadásban egy nagymintás vizsgálat eredményeiről számolunk be, amely a TÁMOP 3.1.9. projekt keretében valósult meg 2010 februárja és 2011 januárja között. A kutatás célja közel 400 angol feladat kipróbálása volt. Arra kerestük a választ, hogy miként működnek a 21 tanulói füzetbe rendezett hallott és olvasott szöveg értését, íráskészséget és beszédkészséget mérő feladatok, és milyen nehézségűek. A 26 iskolában 154 nyelvi csoportban 1−7. osztályban kipróbált feladatokat egy szakértői csoport útmutatása szerint három becsült nehézségi szintre terveztük, amelyek a KER A1 és A2 szintjének voltak megfeleltetve (*Nikolov*, 2011). A feladatok működéséről a tanulóktól és a nyelvtanároktól is kértünk véleményeket rövid kérdőívek segítségével.
A feladatok megoldásait tükröző adatokat IRT segítségével elemeztük, amelyet az első három készségből minden füzetben alkalmazott azonos horgony feladatok tettek lehetővé. Ezek segítségével az összes diák megoldásait azonos skálán tudtuk összehasonlítani. A statisztikai elemzés azt igazolta, hogy a feladatok túlnyomó többségének becsült szintje megfelelt a várakozásoknak.
A kutatás jelentősége abban rejlik, hogy a kipróbált és nehézségi szintjük szerint kalibrált feladatok hosszú távon lehetővé teszik, hogy a tanárok megállapítsák, hol tartanak diákjaik angol nyelvi fejlődésükben, mik a gyenge pontjaik, és milyen feladatokkal tudják őket célzottan, egyénileg fejleszteni.

FELADATMEGOLDÓ ÉS OLVASÁSI STRATÉGIÁK: EGY ESETTANULMÁNY TANULSÁGAI

HÓDI ÁGNES

Szegedi Tudományegyetem
agnes.hodi@edu.u-szeged.hu

Témakörök: Idegennyelvi oktatás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Napjainkban az idegennyelv-elsajátítás kutatásban egyre fontosabb szerepet töltenek be az egyéni különbségeket magyarázó kognitív és affektív tényezők. Az egyik vizsgált terület a tanulók problémamegoldó gondolkodása, valamint ennek a folyamatnak a során használt stratégiák angol mint idegen nyelvből (*Nikolov*, 2006). Az olvasási képesség mérése és fejlesztése során fontos kérdés, hogy milyen feladatmegoldó és olvasási stratégiákat hogyan használnak a tanulók, illetve, hogy tudatosan használják-e ezeket. Kutatási eredmények igazolják, hogy jó olvasók gyakran végeznek olyan szándékos tevékenységet, amely tervezést, rugalmas stratégiahasználatot és rendszeres időközönkénti önmonitorozást igényel (*Paris* és *Jacobs*, 1984).

Kutatásunkban egy 7. osztályos tanuló olvasási- és feladatmegoldó stratégiáit vizsgáltuk és arra kerestük a választ, hogy 1) a feladatok nehézsége hogyan hozható összefüggésbe a stratégiák mennyiségével és minőségével, 2) a tanuló olvasási stratégiákról való gondolkodása és a ténylegesen használt stratégiák között milyen párhuzam van, 3) melyek a leggyakrabban használt feladatmegoldó és olvasási stratégiák.

A 37 itemből álló olvasás-szövegértést mérő tesztfüzet 5 különböző típusú zárt feladatot tartalmazott. Emellett a tanuló minden feladatot egy 4 fokú Likert-skálán értékelt 3 szempont alapján, így a kognitív folyamatok mellett a tanuló teszt-attitűdjéről is képet kaptunk. Mivel a stratégiák, mind kognitív, mind metakognitív komponensekből állnak (*Ellis*, 1994), a feladatok megoldása előtt arra kértük a tanulót, hogy töltse ki a *Mokhtari* és *Sheorey* (2002) által kifejlesztett az angol, mint idegen nyelv elsajátítása során használt olvasási stratégiákról való gondolkodást mérő SORSI (*Survey of Reading Strategies*) kérdőívet. A vizsgálat során a hangosan gondolkodás (think-aloud protocol) módszerét alkalmaztuk. Az adatfelvétel informális közegben zajlott.

Az adatok alapján elmondható, hogy a tanuló által használt olvasási stratégiák 3 kategóriába sorolhatók: általános, problémamegoldó és támogató. Az Flesch-Kincaid módszerrel számított olvashatósági index, illetve a tanuló válaszai alapján besorolt nehezebb szövegeknél jelentősen gyakoribbak voltak a problémamegoldó és támogató stratégiák. Továbbá a szövegnehézséggel mutat párhuzamot a feladatmegoldó stratégiák szélesebb spektrumára való hagyatkozás is, azonban a feladat típusa nem befolyásolta a megoldás menetét. A tanulói teljesítmény és a SORSI-val felvett adatok szoros összefüggést mutatnak.

A kapott eredmények visszacsatolást nyújtanak a feladatíróknak a teszt felépítéséről, kognitív validitásáról, továbbá értékes információval szolgálnak a pedagógusoknak a fejlesztendő készségekről, a stratégiákról való gondolkodás fontosságáról és a tanulók látens tudásáról.

ANGOL DIAGNOSZTIKUS BESZÉDFELADATOK KIPRÓBÁLÁSA

HILD GABRIELLA

Pécsi Tudományegyetem
gabohild@hotmail.com

Témakörök: Idegennyelvi oktatás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Az előadás során bemutatott kutatásban, amely a TÁMOP 3.1.9 projekt keretében valósult meg, elsőtől hatodik évfolyamig angol feladatokat próbáltunk ki általános iskolákban diagnosztikus mérés céljára (*Nikolov*, 2011, *Nikolov* és *Szabó*, megjelenés alatt). Az általános iskolai nyelvtanításban közismerten a legelhanyagoltabb a beszédkészség, ezért ezt az alapkészséget vizsgáltam egy iskolában.

A kvalitatív feltáró jellegű kutatás célja az volt, hogy megtudjam, 1) mi a tanárok és a tanulók véleménye a szóbeli feladatokról; 2) azok működéséről; 3) milyen szóbeli feladatokat használnak egyébként az angol óráikon, és 4) hogyan értékelik a diákjaik szóbeli produkcióját. A projekt résztvevői közül egy tanár és öt diákja vállalkozott az adatszolgáltatásra. Az adatokat félig strukturált interjúk keretében gyűjtöttem. A diákokról a feladat elvégzése során hang és képanyag készült. Az adatok első elemzése azt mutatja, hogy a tanárnak és a tanulóknak is tetszettek a feladatok. A párban értékelt feladatokról azonban a tanár úgy gondolta: a mindennapokban nehezen kivitelezhető, hogy egy vagy két diákpárt értékeljen, „nagyon odafigyeljen" rájuk, mivel ügyelnie kell „*hogy a többi is azt csinálja-e, amit kell*".

A diákok a szóbeli feladatok során az önértékelésre vonatkozó utasításokat először elfelejtették végrehajtani vagy nem értették azokat pontosan, de a második alkalommal nem okozott nekik problémát. Az interjú során kiderült, hogy ennek oka az, hogy nem szokták magukat és társaikat értékelni.

Az órákat a tanár egy „átlag" gyerek igényeihez igyekszik igazítani. Ha a tananyag valamely része problémát okoz néhány tanulónak, akkor azt az egész osztály addig gyakorolja, „hogy abból egy átlag gyereknek muszáj lenne, hogy értsen, vagy elég legyen neki". Azonban ahogyan az egyik kiváló képességű diák megfogalmazta: „Akik tudnak haladni azoknak, nem kéne ott kullogniuk" .Az „átlag" alatti diákok esetében a tanár szerint „van egy határ, amin túl nem lehet, nem érdemes (gyakorolni), a gyerek képessége azt mondja, hogy ennyit tud, akkor tovább lépünk".

A tanár és a diákok egybehangzó véleménye szerint az angol órákon a kreatív nyelvhasználatot igénylő szóbeli feladatok háttérbe szorulnak. Elsősorban előre megtanult dialógusok vagy történetek elmondása jelenti a beszédprodukciót és ritkán van a tanulóknak lehetőségük, hogy életszerű helyzetekben spontán használják az angol nyelvet. Mind az értékelés mind az órai munka során a hangsúly a nyelvi formán és nem a jelentésen van. A diákok szóbeli értékelése során a tanár számára fontosabb volt, hogy minősítse a diákok teljesítményét, minthogy részletes visszajelzést adjon arról, hogy mi tudnak és mit nem. A kutatás betekintést nyújt egy tanár osztálytermi gyakorlatába. Hosszabb távon fontos lenne hasonló eljárással további esettanulmányokat elemezni, hogy még többet tudjunk meg a tanárok és a diákok véleményéről.

A SZÓ KINCS? SZÓKINCSTESZT-FEJLESZTÉS ANGLISZTIKA SZAKOS EGYETEMI HALLGATÓK SZŰRÉSÉRE

LEHMANN MAGDOLNA

Pécsi Tudományegyetem
lehmann.magdolna@pte.hu

Témakörök: Idegennyelvi oktatás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Előadásomban egy új, speciálisan az anglisztika BA szakos hallgatók lexikális igényein alapuló szókincsmérő eljárás kifejlesztéséről és alkalmazásáról számolok be. Korábbi vizsgálatok szerint az idegen nyelvi receptív szókincs nagysága megbízhatóan előrevetíti az olvasott szövegértési képességet és az íráskészséget (*Cobb*, 2007; *Nation*, 2006; *Schmitt*, 2010) csakúgy, mint az általános nyelvkészséget az angol nyelven folytatott tanulmányok során (*Morris* és *Cobb*, 2003; *Quian*, 2002). Mivel az egyetemi szintű szövegek szókincse diszciplinánként eltérő, a korábban kifejlesztett általános akadémikus szólisták alkalmazása a hallgatók szókincsének feltérképezésében nem nyújt megbízható képet arról, valóban képesek-e hallgatók megbirkózni az adott tudományterület szövegeivel (*Lehmann*, 2010).

A kutatás célja tehát egy olyan új mérőeszköz kidolgozása volt, mely megbízhatóan alkalmazható az egyetemi tanulmányok folytatásához nem elegendő és megfelelő szókinccsel rendelkező hallgatók diagnosztizálására, illetve kiszűrésére az első évfolyamon kötelező mérföldkőként teljesítendő nyelvi alapvizsgán. A mérőeszköz alapját ezért egy anglisztika szakon kötelező olvasmányokból összeállított, reprezentatív korpusz képezi. A korpusz elemzéséből nyert szógyakorisági adatok alapján azok a lexikai elemek kerültek be a négy, egyenként 30 itemes receptív szókincsmérő tesztbe, amelyek nem tartoznak az angol nyelvben leggyakoribb kétezer alapszó közé, ugyanakkor a korpuszban nagy gyakorisággal fordulnak elő, feltehetően tehát fontos szerepet játszanak az adott diszciplína hallgatóinak olvasott szövegértésében.

A négy szókincsmérő tesztet a 2010/2011-es tanévben közel száz elsőéves hallgató töltötte ki. Eredményeik alapján a tesztek parallel verzióknak tekinthetők és megbízhatóan mérik a hallgatók receptív szókincsét. A kutatás eredményeinek alkalmazása szerteágazó. A mérőeszköz felhasználható más egyetemeken anglisztika BA programban szűrési és diagnosztikus célokra, míg a korpusz lehetőséget nyújt osztálytermi és egyéni szókincsfejlesztésre, gyakorlásra egyaránt, elősegítve a tanulói autonómiát.

A PEDAGÓGUSKÉPZÉS ÉS TOVÁBBKÉPZÉS GYAKORLATA

Elnök:

SÁGI MATILD
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Opponens:

SZEMERSZKI MARIANNA
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A hazai tanárképzés helyzete és szakértői megítélése

HORKAI ANITA
Semmelweis Egyetem

A tanári mesterképzésben részt vevő hallgatók pályaorientációs jellemzői

JANCSÁK CSABA – ERCSEI KÁLMÁN
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet – Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A pedagógusok szakmai továbbfejlődésének nemzetközi tapasztalatai

SÁGI MATILD
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Piaci kínálat vagy szakmai segítség? Pedagógus-továbbképzések a képzők szemszögéből

CEGLÉDI TÍMEA
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A pedagógus-továbbképzésről a pedagógusok szemével

PÁLFI MELINDA
Pécsi Tudományegyetem Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Az elmúlt évtized hazai és nemzetközi kutatási eredményei meggyőzően bizonyították, hogy a diákok iskolai teljesítményét az oktatáspolitika által is befolyásolható tényezők közül elsősorban a tanári munka minősége határozza meg. Ehhez a leginkább rátermett fiatalok pályára vonzására, magas színvonalú tanárképzésre, a pedagógusok folyamatos szakmai továbbfejlődésére és a leginkább rátermett pedagógusok pályán tartására van szükség. E tényezők jelentőségét az oktatáspolitika is felismerte.

A tervezett szimpózium a pedagógusképzéssel és szakmai továbbfejlődéssel kapcsolatos, az Európai Unió által támogatott kutatási eredmények összegzésére vállalkozik, a nemzetközi tükörben. Az előadások empirikus vizsgálatok[*], valamint a rendelkezésre álló oktatásstatisztikai adatok alapján tárják fel az érintettek tanárképzéssel és pedagógus továbbképzéssel kapcsolatos tapasztalatait, terveit, vágyait, stratégiáit, és ezek várható hatását az oktatási rendszer eredményességére és hatékonyságára.

[*] Az előadás alapjául szolgáló kutatás a TÁMOP 3.1.1. „21. századi közoktatás” című projekt keretei között zajlott. Kódszám: TÁMOP-3.1.1-08/1-2008-0001

A HAZAI TANÁRKÉPZÉS HELYZETE ÉS SZAKÉRTŐI MEGÍTÉLÉSE

HORKAI ANITA

Semmelweis Egyetem
anitarktisz@yahoo.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Előadásunk célja bemutatni és elemezni a hazai tanárképzés helyzetét és megítélését szakértői interjúk feldolgozásán keresztül. Az interjúk 2010 nyarán készültek, területileg az ország egészének minden jelentős tanárképző központját érintették. Az interjúalanyok a hazai tanárképzés szakértői, akik napi tapasztalattal rendelkeznek a tanárképzés gyakorlatáról, átlátják a hazai tanárképzés történetét, az átalakulások folyamatát.

A kutatás célja volt megismerni és feltárni azokat a struktúrákat, véleményeket és helyi politikákat, melyek a tanárképzés bolognai átmenetét jellemezték egy-egy tanárképző intézményben a megkérdezett oktatáspolitikai szakértők nézőpontjából, a feldolgozás során kiemelt figyelmet szentelünk a felmerült problémáknak, nehézségeknek és a jó gyakorlatoknak egyaránt.

A kutatás[*] során a szakértői, félig-strukturált interjúk módszertanát alkalmaztuk, a feldolgozás összehasonlító és narratív kvalitatív interjúelemzéssel készült.

Az interjúk során a megkérdezett szakértők a felsőoktatás átalakulásának folyamatát értékelték, kiemelve a saját intézményi tapasztalataikat. Emellett a szakértők többsége reflektált más intézmények gyakorlatára is, így az értékelések során egyszerre jelennek meg a külső és a belső szakértői szemléletmódok, melyek kirajzolják a tanárképzéssel foglalkozó intézmények egymáshoz fűződő viszonyrendszerét, erővonalait. A regionális különbségek mellett kirajzolódnak a tanárképzésben részt vevő aktorok szempontjai is, mind a tanárjelöltek mind a tanárképzésben oktatók véleményei.

Az eredmények bemutatása során figyelembe vettük azt a tényt, hogy az interjúk készítésének időpontjában még nem lehetett áttekinteni a teljes folyamatot, hiszen az még nem zárult le, így a folyamatszerűségre helyeztük a hangsúlyt. Ebből adódóan a kimenetre vonatkozóan még csak feltételezések, illetve szubjektív forgatókönyvek léteznek. Utóbbiak meglehetősen polarizáltak, de előadásunkban igyekszünk a finomabb átmenetekre is felhívni a figyelmet. Az interjúk tehát rávilágítanak a tanárképzés átalakításának/átalakulásának folyamatának struktúrájára, pozitívumaira és problémáira egyaránt, kirajzolják azt a „Bologna Hungaricumot", mely a folyamat elejét és közepét jellemezte, s lehetőséget teremtenek az eredmények és vélemények újraértelmezésére és újbóli feldolgozására a folyamat végén.

[*] Az előadás alapjául szolgáló kutatás a TÁMOP 3.1.1. „21. századi közoktatás" című projekt keretei között zajlott. Kódszám: TÁMOP-3.1.1-08/1-2008-0001

A TANÁRI MESTERKÉPZÉSBEN RÉSZT VEVŐ HALLGATÓK PÁLYAORIENTÁCIÓS JELLEMZŐI

JANCSÁK CSABA[*] – ERCSEI KÁLMÁN[**]

[*] Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
jancsak.csaba@ofi.hu
[**] Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
ercsei.kalman@ofi.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A pedagógusképzés bolognai rendszerűvé való átalakulási folyamata jelentős szakmai kihívásokat jelentett az összes érintett – a képzők, az oktatáspolitikai szakemberek, a pályakezdő fiatalokat alkalmazó iskolák, és nem utolsósorban a képzésben részt vevő fiatalok – számára. Az áttéréssel felerősítette a képzéssel kapcsolatos szakmai vitákat, felszínre hozta a képzésben érintettek közötti érdekellentéteket, koncepcionális eltéréseket. Különösen erőteljes kritika érte a BA/BSc szakoknak az MA/MSC szakokkal való összehangolását, és általában a tanárképzés rendszerét. A tanárképzéssel kapcsolatban egyfajta „Bologna-szkepticizmus" jelent meg, ugyanakkor felerősödtek azok a törekvések is, amelyek a bolognai rendszerű képzésen belüli korrekcióval kívánják megoldani a létező problémákat, feszültségeket. A szakmai diskurzusban elsősorban a képzésben részt vevők, és az oktatáspolitikai szakemberek hallatták hangjukat, a hallgatók tapasztalatai és nézőpontja kevéssé jelent meg. Szükségesnek mutatkozik a tanárképzésre orientálódó, illetve a tanárképzésben részt vevő hallgatók helyzetének, álláspontjának feltárása.

Előadásunk[*] egy, a tanár szakos MA szintű képzésben részt vevő hallgatók körében végzett, az Európai Unió által is támogatott kutatás első eredményeire támaszkodik. A kutatás adatfelvétele 2011 április-májusában történt közismereti tanári mesterképzés nappali és levelező tagozatain tanuló hallgatók körében, országosan reprezentatív mintán, 12 tanárképzést folytató képzőhely 19 karán (N=900). Érdeklődésünk homlokterében az áll, hogy melyek azok a tényezők, amelyek meghatározó jelleggel bírnak a hallgatók pályaválasztására, a tanári pályához való viszonyulására, jövőorientációjukra és karriertervezésükre. A vizsgálat során a szakválasztás motivációinak, illetve a tanári pályáról alkotott nézetek mélyebb megismerését a tanári mesterképzésbe történő jelentkezés, az alap és mesterképzésben szerzett tanulmányi eredmények, a családi szociokulturális környezet és pályaválasztást orientáló minták, valamint az elhelyezkedésről vallott tervek tükrében mutatjuk be.

[*] Az előadás alapjául szolgáló kutatás a TÁMOP 3.1.1. „21. századi közoktatás" című projekt keretei között zajlott. Kódszám: TÁMOP-3.1.1-08/1-2008-0001

A PEDAGÓGUSOK SZAKMAI TOVÁBBFEJLŐDÉSÉNEK NEMZETKÖZI TAPASZTALATAI

SÁGI MATILD

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
sagi.matild@ofi.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Az elmúlt évtized hazai és nemzetközi kutatási eredményei meggyőzően bizonyították, hogy a diákok iskolai teljesítményét az oktatáspolitika által is befolyásolható tényezők közül elsősorban a tanári munka minősége határozza meg. Az oktatási rendszer „jó" szintről „magas színvonalú" szintre való fejlesztésében - tehát abban a fejlődési fázisban, ahova a második *McKinsey* jelentés szerint Magyarország is sorolható – különösen fontos a pedagógus hivatás fejlesztése. Ennek során egyaránt szükség van a pályára kerülők rátermettségének javítására, a pályán levő pedagógusok szakmai továbbfejlődésének segítésére, és a legjobb pedagógusok pályán tartására. A pedagógusképzés, pedagógus továbbképzés tehát a pedagógus karrierút szerves részét képezi.
Előadásunkban[*] a pedagógus szakmai továbbfejlődés gyakorlatát feltáró, ez Európai Unió által támogatott hazai kutatás tapasztalatait összegzi, nemzetközi tükörben.
Jelenleg Magyarországon nincs koherencia és folytonosság a tanárok módszertani alapképzése, az azt követő szakmai gyakorlat, a szakmai továbbképzés és szakmai fejlődés között, másfelől ezek a folyamatok általában nem kapcsolódnak az iskolák fejlesztéséhez vagy javításához, illetve a pedagógiai kutatáshoz. Nincs a kezdő tanárok számára szisztematikus szakmai támogatás (pl. szakmai gyakorlat, továbbképzések, mentor biztosítása) pályafutásuk első éveiben. Megoldatlan a munkájuk során nehézségekkel küzdő tanárok segítése.
Eredményeink szerint a magyar pedagógusok elsöprő többsége – a nemzetközi trendeknek megfelelően – rendszeresen fejleszti szakmai tudását, részt vesz valamilyen szakmai továbbképzésben, szakmai továbbfejlődési formában. A továbbképzésekben való magas részvételi arány mellett a tanárok körében nagymértékű kielégítetlen igény is mutatkozik a továbbképzések iránt. Ez elsősorban a különböző témakörű képzések finanszírozásának egyenetlenségeiből adódik: bizonyos, kiemelt fejlesztésekhez kapcsolódó szakmai továbbfejlesztési lehetőségek jelentősen meghaladják a gyakorló pedagógusok igényeit, míg más tematikájú továbbképzések finanszírozása jelenleg nem megoldott. A speciális tanulási igényű tanulók oktatása, valamint a tanulók viselkedési és fegyelmezési problémáinak megoldása során különösen nagy arányban érzik úgy a magyar pedagógusok, hogy nagyobb mértékű szakmai segítségre lenne szükségük.

[*] Az előadás alapjául szolgáló kutatás a TÁMOP 3.1.1. „21. századi közoktatás" című projekt keretei között zajlott. Kódszám: TÁMOP-3.1.1-08/1-2008-0001

PIACI KÍNÁLAT VAGY SZAKMAI SEGÍTSÉG? PEDAGÓGUS-TOVÁBBKÉPZÉSEK A KÉPZŐK SZEMSZÖGÉBŐL

CEGLÉDI TÍMEA

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
t.cegledi@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Az oktatás minősége elsősorban a pedagógusok munkájának színvonalától függ. Ezt több tényező együttesen befolyásolja, amelyek között kiemelkedő szerepe van a kezdeti pedagógusképzésre jelentkező hallgatók képességeinek és motivációinak, annak, hogy ott milyen képzésben részesülnek, és hogy pályára lépésük után milyen további szakmai segítséget kapnak, milyen lehetőségük és motivációik vannak a szakmai továbbfejlődésre.

Előadásunkban azokat a szervezeteket mutatjuk be, amelyek ezt a szakmai segítséget továbbképzések formájában hivatottak megadni a pedagógusok számára. A továbbképzések nem csak a szakmai ismeretek bővítése, frissítése, a szemléletformálás miatt kulcsfontosságúak, hanem a pedagógusok karrierlehetősége, pályán tartása, s a szakmai visszacsatolás miatt is.

Elemzésünk[*] egy, a pedagógus továbbképzésének jelenét feltáró kutatás részét képezi, amelyben több szereplőt is megkerestünk: pedagógusokat, iskolaigazgatókat, oktatásirányítókat és a továbbképző szervezeteket. Kutatócsoportunk összesen 92 érintettel készített interjúk. 32 iskolában és 19 képző szervezetben jártunk, valamint 9 oktatáspolitikussal, illetve fenntartóval beszélgetettünk Magyarország több megyéjében: Pest, Vas, Tolna, Baranya és Hajdú-Bihar. Fő kérdésünk az volt, hogy az egyes szereplők miként látják − miként láttatják −, s miként alakítják a pedagógus-továbbképzés rendszerét a mai Magyarországon.

Jelen előadás a képzőkkel készült interjúkat mutatja be. Azt kívántuk kideríteni, hogy kik ők, milyen szerepet játszanak a társadalmi változás által életre hívott pedagógus továbbképzések mára kialakult intézményrendszerében, és az abban létrejövő erőviszonyok kialakításában, mi jellemzi a kurrens képzéseket tartalmi és formai szempontból, hogyan ítélik meg a képzők a képzéseiken elsajátított ismeretek gyakorlatba történő átültetését stb.

Az interjúk során megismerhettük a pedagógus továbbképzések négy legfontosabb szereplőjét, azok két-három évtizedes történetének tükrében: az állami fenntartású pedagógiai intézeteket, a piacorientált továbbképző szervezeteket, a civil továbbképzőket, valamint a felsőoktatási intézményeket. Az interjúk tanulsága az, hogy a képzési „piac" részben felosztott az egyes szereplők között, részben pedig egyre képlékenyebbek a határvonalak közöttük mind a szakmai tevékenységek sokszínűségét, mind pedig a finanszírozást illetően.

Néhány nagyobb múlttal rendelkező piacorientált képző például ugyanazt a feladatot látja el egyes megyékben, mint másokban az állami pedagógiai intézetek, vagy e két szereplő finanszírozása is egyre hasonlóbb egymáshoz, mivel a pedagógiai intézetek egyre több profitorientált tevékenységeket végeznek, a piacorientált szervezetek pedig stabilitásuk megőrzése érdekében egyre több nonprofit szolgáltatást (versenyek, kiállítások stb.) is nyújtanak.

[*] Az előadás alapjául szolgáló kutatás a TÁMOP 3.1.1. „21. századi közoktatás" című projekt keretei között zajlott. Kódszám: TÁMOP-3.1.1-08/1-2008-0001

A PEDAGÓGUS-TOVÁBBKÉPZÉSRŐL A PEDAGÓGUSOK SZEMÉVEL

PÁLFI MELINDA

PTE Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola
palfi.linda@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Az előadás[*] 38 pedagógussal készített interjú alapján mutatja be a továbbképzéssel kapcsolatos tapasztalatokat és igényeket. Az interjúalanyok általános iskola felső osztályban tanító és középiskolai tanárok, köztük gimnáziumban és szakközépiskolában tanító pedagógusokkal.

Az interjúk során számos nehézséget fogalmaztak meg a pedagógusok, melyek nehezítik oktatói és nevelői munkájukat, melyek a továbbképzésekkel kapcsolatos attitűdjüket is meghatározzák. A kutatás rávilágít arra, hogy mennyiben tartják megoldásnak a problémákra a továbbképzéseket, illetve kit tekintenek partnernek szakmai céljaik megvalósításában.

Kulcsfontosságú kérdés, hogy mennyiben van igény a szakmai továbbfejlődésre, illetve ennek továbbképzés formájában történő megvalósulására. Milyen akadályok merülnek fel a spontán szakmai fejlődési igények előtt, s mely területen és témában mutatkoznak hiányok a kínálatban. A részvétel mennyiben önkéntes, illetve egyéni kezdeményezés és mennyiben jelenik meg kötelezettségként.

A pedagógusok véleményezik a pályázati rendszert és a normatív támogatás megvonását, ezeknek közvetlen hatását mindennapi munkájukra. Betekintést nyerhetünk abba is, hogy a képzések milyen módon fejtik ki hatásukat és mennyiben tudnak hasznosulni. Ebben milyen szerepet kap az iskola és a képző részéről történő utánkövetés, valamint az iskolában folyó és az iskolák közti szakmai munka és tudásátadás.

Az előadás kitér arra is, hogy az egyéni és a szervezeti érdekek mennyiben egyeztethetőek össze a gyakorlatban. Valamint, hogy a pedagógusok mely képzési formákat és tartalmakat részesítik előnyben, s milyen további igények, elvárások jelennek meg az egyéni indíttatású, az iskolai szervezet és közösség számára fontos, valamint a pályázatos képzések esetében.

Interjúalanyaink megfogalmazták a szervezeten belüli szakmai előrelépés, a szakvizsgás képzések és a képzés iránti motiváció összefüggéseit is.

Interjúalanyaink számos feltételt soroltak fel, melyeknek teljesülése szükséges a kötelező továbbképzések jelenlegi rendszerének további működéséhez. A továbbképzések szervezésével és minőségével kapcsolatban érkezett visszajelzések az oktatásirányítás és a képzők felé is sok információt tartalmazhatnak.

[*] Az előadás alapjául szolgáló kutatás a TÁMOP 3.1.1. „21. századi közoktatás” című projekt keretei között zajlott. Kódszám: TÁMOP-3.1.1-08/1-2008-0001

KULTÚRA, CSALÁD, ISKOLA

Elnök:

GYŐRI JÁNOS
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ

Opponens:

VÁMOS ÁGNES
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Iskolai és iskolán kívüli nehézségekkel való megküzdés Magyarországon élő kínai gyermekeknél

BORSFAY KRISZTINA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ

Hogy anyanyelvükön beszéljenek otthon: Bevándorló vietnámi családok gyermekei hétvégi nyelviskolája

GYŐRI JÁNOS – NGUYEN LUU LAN ANH
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ

Tanárok interkulturális nézetei és szülőkkel való „elmondott" együttműködési gyakorlata közötti összefüggések

GYŐRI JÁNOS – NÉMETH SZILVIA – CS. CZACHESZ ERZSÉBET
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ – Tárki Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ, Zrt – Szegedi Tudományegyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem

Magyarországon tanuló kínai általános iskolás diákok kapcsolatháló jellemzői

SEBESTYÉN NÓRA
Magyar Tudományos Akadémia Pszichológiai Kutatóintézet, Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Pszichológiai Intézet

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Az akkulturációs kutatások hosszú ideig jórészt az akkulturációs folyamatokban érintett egyénekre, azok kognitív vonásaira, személyiségjellemzőire, megküzdési stratégiáira és más individuális kvalitásaira koncentráltak. A ma zajló kutatások egy része azonban tekintetbe veszi, hogy az új kultúrában nevelkedő gyerekek szocializációs és akkulturációs folyamatainak meghatározó kontextusa a család, a baráti kör és az iskola, így ezek összefüggésrendszerében igyekszik megragadni és értelmezni az emigráns gyerekek akkulturációját. Szimpóziumunk ez utóbbi szemlélet jegyében zajló olyan hazai kutatásokat fog egybe, amelyek elsősorban a nem hagyományos bevándorlói csoportokba tartozó – Magyarországon nevelkedő kínai és vietnami – tanulók akkulturációs kérdéseivel foglalkoznak a kultúra, a család és az iskola hármasának közös erőterére koncentrálva.

Borsfay Krisztina kutatása kiemelt figyelmet szentelt a kulturális mássággal összefüggő észlelt társas nehézségeknek és ezek kezelési módjainak. Az eredmények szerint a családi szocializációnak köszönhetően a kínai tanulók esetében a befogadó társadalomhoz tartozó gyerekekétől kulturálisan specifikus módon eltérő kép rajzolódik ki a tanulók észlelt iskolai és társas problémáiról, valamint a rájuk adott reakciókról.

Gordon Győri János és Nguyen Luu Lan Anh kutatása feltárta, hogy a vietnami szülők számára a nem-formális oktatás kereteiben működtetett hétvégi vietnami iskolában zajló munka korántsem csak az anyanyelv elsajátítása szempontjából fontos: a szülők elvárása és tapasztalata szerint az intézmény kitüntetett szereppel bír gyerekeik generációjában a kultúramegőrzésben, így a családi etnikai kontinuitás kialakításában is.

Gordon Győri János, Németh Szilvia és Cs. Czachesz Erzsébet egy olyan kutatásról számol be, amely a tanárok interkulturális nézeteinek és a szülőkkel való együttműködésének összefüggéseit vizsgálták, egyrészt a bevándorló, másrészt a roma szülők és az iskola kapcsolattartási formáira fókuszálva. Pedagógusokkal folytatott fókuszcsoportos beszélgetéseik szövegeit nyelvi és tartalomelemzési eljárásoknak alávetve azt találták, hogy a pedagógusok egymástól markánsan különböző mintázatokban látják és láttatják a kétféle tanulói csoporthoz tartozó szülőkkel való intézményi kapcsolattartás jellemzőit.

Sebestyén Nóra Magyarországon tanuló kínai iskolások kapcsolathálóinak jellemzőit vizsgálta meg, és azt találta, hogy a személyes kapcsolathálók vizsgálata lehetőséget adhat a gyermekek gondolat- és nézetrendszerét alapjaiban meghatározó személyi erőforrásbázis feltérképezésére, ezeknek a családi szocializáció hatására is kialakuló kulturális specifikumainak a megértésére.

Valamennyi kutatás egybehangzóan azt mutatja, hogy az emigráns tanulók akkulturációs folyamatainak finoman rétegzett feltárásában gazdag értelmezési keretet tud nyújtani a család, a baráti kör és az iskola, mint a szocializáció és akkulturáció folyamatinak társas/szociális kontextusa.

ISKOLAI ÉS ISKOLÁN KÍVÜLI NEHÉZSÉGEKKEL VALÓ MEGKÜZDÉS MAGYARORSZÁGON ÉLŐ KÍNAI GYERMEKEKNÉL

BORSFAY KRISZTINA

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ
borsfay.krisztina@ppk.elte.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

A kutatás Magyarországon élő kínai gyermekek iskolában és iskolán kívül tapasztalt nehézségeit, társas konfliktusait és az arra adott reakciókat, megküzdési módokat vizsgálja. A feltáró jellegű, kvalitatív és kvantitatív módszereket is alkalmazó kutatásban összesen 40 fő vett részt, többségük a *Magyar-Kínai Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola* tanulója.

A vizsgálat során a gyermekek szabadon azonosították a számukra fontos specifikus stresszorokat, amelyek az esetek többségében a tanulással, iskolai teljesítménnyel álltak összefüggésben, kisebb részben személyes, családi vagy egyéb társas problémákra reflektáltak. A problémákra adott reakciók feltárása a *Lazarus* és *Folkman* (1984) megküzdés fogalmára építő Kidcope kérdőív (*Spirito* et al., 1988) alkalmazásával történt, amely a megküzdési stratégiákat 3 dimenzió (aktív, passzív/elkerülő és negatív) mentén kategorizálja. Az eredmények azt mutatják, hogy a problémákkal, konfliktusokkal való megküzdés módjai részben megfelelnek a kínai kultúra szocializációs gyakorlatából fakadó mintázatoknak (elkerülés-fókuszú stratégiák), emellett azonban az euro-amerikai gyakorlattal harmonizálva az aktív problémamegoldás is kiemelt szerepet kap.

A kutatás a kínai tanulók kisebbségi társadalmi helyzete miatt kiemelt figyelmet szentelt a kulturális mássággal összefüggő észlelt társas nehézségeknek és ezek kezelési módjainak. A tanulók iskolai és iskolán kívüli diszkriminációs tapasztalataikról és az általuk legjobbnak gondolt megoldásokról nyitott kérdőívben, illetve kvalitatív interjú során számolhattak be. Válaszaikban az iskola és a „külvilág" elválik egymástól, vagyis a diszkriminációs tapasztalatok főként az iskolán kívüli szituációkban jelennek meg, ami azt jelzi, hogy az iskola a kutatásban részt vevő tanulók számára „kulturális védő buborékként", támogató miliőként funkcionál. A diszkriminációs élmények kezelésében főként a passzív, elkerülő mintázat azonosítható.

A kapott eredmények alapján kulturálisan specifikus, a többségi társadalométól eltérő kép rajzolódik ki a kínai kulturális háttérrel rendelkező tanulók észlelt iskolai és társas problémáiról, valamint a rájuk adott reakciókról. Mindezen új ismeretek a gyermekek problémáira adott optimális iskolai és családi válaszok átgondolásához járulhatnak hozzá.

HOGY ANYANYELVÜKÖN BESZÉLJENEK OTTHON: BEVÁNDORLÓ VIETNÁMI CSALÁDOK GYERMEKEI HÉTVÉGI NYELVISKOLÁJA

GYŐRI JÁNOS[*] – NGUYEN LUU LAN ANH[**]

[*] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ
gyori.janos@ppk.elte.hu
[**] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ
lananh@ppk.elte.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

A hazai kiegészítő oktatásról (tutorálásról, felvételi előkészítő oktatásról, hétvégi iskolákról és más nem-formális oktatási képzési formákról) alig rendelkezünk szisztematikus ismeretekkel; ugyanakkor látnunk kell, hogy már a nem-formális oktatás etnikai struktúráinak kialakulása (*Zhou* és *Kim,* 2007) is egy zajló folyamat. Az utóbbi évek egyik spontán folyamatának eredménye a Magyarországon élő vietnami emigrációs családok gyerekeinek hétvégi iskolája (*Nguyen Luu* és *Gordon Győri,* 2011), amelyhez hasonlóról a hazai kínai közösség esetében is tudunk. Kutatásunk keretében[*] vietnami bevándorló szülőkkel, a hétvégi iskolák tanáraival, szervezőivel folytatott interjúkban többek között azt igyekeztünk tisztázni, hogy milyen családi, közösségi motivációk alapozzák meg ezeket a speciális képzéseket. Azt találtuk, hogy bár az elsődleges cél az anyanyelvtudás fejlesztése, a szülők nagy jelentőséget tulajdonítanak annak, hogy a hétvégi iskola gyermekeik számára a saját kibocsátó kultúrájuk átadásának terepe is egyben. Azok a szülők, akik magyar anyanyelvű dadákat is fogadnak gyermekeik mellé, úgy érzik, hogy a hétvégi iskolának köszönhetően mintegy „kulturálisan visszaszerezhetik" gyermekeiket, megerősíthetik a saját szülői kultúrájukat a gyermekeik életében. Ezért a nem-formális oktatást gyermekeik bikulturális nevelése szempontjából, a család kibocsátó kultúrájának megőrzésében, a családi etnikai kontinuitás kialakításában, fenntartásában meghatározó jelentőségűnek tartják. A hétvégi iskola iránti igény a Magyarországon élő vietnami családok alapvető gazdasági szükségleteinek megteremtését követően erősödött csak meg, a családi stabilitáshoz szükséges gazdasági tőkefelhalmozást követően egyfajta „kulturális tőkeépítési luxusként". Mint más hasonló bevándorlói csoportok történetéből tudjuk (*Zhou* és *Kim,* 2007), a nem-formális bevándorlói nyelviskolák korai fejlődési fázist követően többféle irányban fejlődhetnek tovább. Például megerősíthetik a bevándorlói csoport közösségi identitását, de alkalmasint éppenséggel kérdésessé is tehetik azt („Valóban egy ugyanazon kulturális csoportba tartozunk mi, vietnami bevándorlók?"). Megmaradhatnak nyelviskoláknak, de akár az egyéb kiegészítő oktatás olyan centrumaivá is válhatnak, amelyek képesek lényegesen befolyásolni azt, hogy a bevándorlói közösséghez tartozó fiatalok milyen életpálya-stratégiákat alakíthatnak ki maguknak. Minthogy a bevándorlói etnikai alapokon szerveződő nem-formális oktatás kialakulásának és kutatásának is csak a kezdeteinél tartunk ezek a kérdések az elkövetkezendő években lesznek a hazai vietnami közösség esetében is megválaszolhatóak.

Tanárok interkulturális nézetei és szülőkkel való „elmondott" együttműködési gyakorlata közötti összefüggések

[*] A kutatást az OTKA K-68279 támogatta.

GYŐRI JÁNOS[*] – NÉMETH SZILVIA[**] – CS. CZACHESZ ERZSÉBET[***]

[*] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ
gyori.janos@ppk.elte.hu
[**] Tárki Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ, Zrt.
szilvia.nemeth@tarki-tudok.hu
[***] Szegedi Tudományegyetem, ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar
czachesz@gmail.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

2009-ben indult OTKA K-7913 kutatásunkban arra teszünk kísérletet, hogy budapesti pedagógusok interkulturális nézeteinek összetevőit tárjuk fel, illetve megvizsgáljuk, hogy ezek miképpen állnak kapcsolatban a tanárok osztálytermi munkájával. Hipotézisünk szerint ugyanis a tanárok gondolkodásában és attitűdjében egyaránt monokulturális fogalmi keretekben és sztereotipikusan jelennek meg például a kisebbségi diákok, s mivel e kép markáns és kevéssé flexibilis, feltételeztük, hogy összefüggést találunk a tanárok nézetei és osztálytermi tevékenysége között. Kutatási kérdéseinkre 300−350 tanár vizsgálatának segítségével, kvantitatív és kvalitatív kutatási módszerekkel keressük a válaszokat.

A kutatás kvalitatív komponenseinek egyik első elemét az ún. heterogén és homogén fókuszcsoportos beszélgetések alkották. A beszélgetések során hat tanári csoportban kerestük a választ arra, hogy milyen ismeretekkel rendelkeznek a tanárok tanulóik háttérkultúrájáról, szocializációjuk jellemző vonásairól. Elgondolásaik szerint miként lehet hasznosítani a tanulók szociális-kulturális és képességbeli eltéréseiből adódó különbségeket a tanórák során, illetve hogy milyen általános képet hordoznak magukban a bevándorló és kisebbségi diákok eddigi tanulási útvonalairól.

A közel 60 általános iskolai pedagógus részvételével lefolytatott beszélgetések anyagának elemzése során egyik fő, visszatérő témaként jelent meg az iskola és a szülők közötti kapcsolatnak a pedagógusok általi jellemzése, a migráns és roma szülők, valamint az iskola tanárai között bevett kommunikációs sémáknak, kapcsolattartási formáknak a bemutatása. A beszélgetéseknek az *Atlas.ti* tartalomelemző szoftver segítségével történt elemzése lehetővé tette e nyelvi-kulturális tényezők által determinált interakciók fő elemeinek a beazonosítását, valamint bepillantást engedett a pedagógus-szülő kommunikáció tartalmi vonatkozásaiba is. Az előadás célja e kutatási eredmények részletes bemutatása, különös tekintettel a beszélgetéseken részt vevő pedagógusok interkulturális nézetei és az „elmondott” szülőkkel történő együttműködési gyakorlat közötti összefüggésekre, illetve a hat fókuszcsoportos beszélgetés során kirajzolódó migráns és roma „szülőkép” közötti különbségekre.

MAGYARORSZÁGON TANULÓ KÍNAI ÁLTALÁNOS ISKOLÁS DIÁKOK KAPCSOLATHÁLÓ JELLEMZŐI

SEBESTYÉN NÓRA

MTA Pszichológiai Kutatóintézet, ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Pszichológiai Intézet
sebestyen_nora@yahoo.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Az utóbbi években megélénkültek a magyarországi kínai diaszpórával foglalkozó szociológiai és pszichológiai megközelítésű kutatások, melyek a kínai migránsok társadalmi beilleszkedését, integrációjának sikerességét kívánták feltárni (*Feischmidt* és *Nyíri,* 2006; *Örkény* és *Székely,* 2009; *Nguyen Luu, Fülöp* és mtsai*,* 2009). A túlnyomórészt felnőtt populáción végzett vizsgálatok a kínai közösség zárt jellegéről számoltak be (pl. *Örkény* és *Székely,* 2009). A migrációs irodalomban hiányterületnek számítanak azok a kutatások, amelyek iskoláskorú gyermekek kapcsolathálóját térképezik fel.

Jelen vizsgálat egy szélesebb körű kutatási projekt része, mely az akkulturációs folyamatok szerepét kívánja feltárni a tanuláshoz való attitűd, tanulmányi eredmények alakulásában Magyarországon tanuló kínai diákok körében. Jelen kutatás célja az volt, hogy a Magyarországon tanuló kínai általános iskolás gyerekek kapcsolathálójának jellemzőit tárja fel.

A vizsgálatban alkalmazott kapcsolatháló-elemző program (*EgoNet: McCarthy,* 2002) négy lépésben térképezte fel a 7. és 8. osztályos kínai gyermekek (N=36) kapcsolathálóját:

a vizsgált személyekkel (ego-k) kapcsolatos információgyűjtés (pl. nem, kor, nemzetiség, Magyarországon tartózkodás ideje)

1. szabad névgenerálás (az ego által ismert személyek, az alterek felsorolása)
2. névinterpretálás (az alterek jellemzőinek pl. nem, kor, nemzetiség, valamint a kapcsolat típusának, erősségének feltárása)
3. alterek közötti kapcsolatok (kapcsolat erősségének megállapítása)

Az eredmények megerősítik a kínai közösség zárt jellegét (etnikailag zárt kapcsolati háló, 77%-a kínai nemzetiségű), valamint felhívják a figyelmet a „nyelv" (különösen az otthoni nyelvhasználat) és a „tartózkodási idő" moderáló szerepére a kapcsolatháló nemzetiségi mintázatának alakításában. Továbbá hangsúlyozzák a kortárscsoport kiemelt hatását iskoláskorú gyermekek vélemény- és szemléletformálásában (a kapcsolatháló közel egészét − 90 % fölött – baráti/kortárs kapcsolatok alkotják).

Az előadás amellett érvel, hogy a személyes kapcsolatháló vizsgálatok lehetőséget adhatnak a gyermekek gondolat- és nézetrendszerét alapjaiban meghatározó személyi erőforrásbázis feltérképezésére; ez pedig a gyermekekre leginkább hatással álló személyek bevonásával lehetőséget biztosít hatékony pedagógiai bánásmódok megtervezésére. Hasonlóképp hozzájárulhatnak annak megértéséhez, hogy a kulturális örökség (pl. tanuláskoncepciók tekintetében) milyen viszonyrendszereken keresztül adódik át és őrződik meg akkulturáció esetén, valamint változik-e és ha igen, milyen irányban az integráció (kevert kapcsolati háló) hatására.

TERMÉSZETTUDOMÁNYOS NEVELÉS

Elnök:

NAHALKA ISTVÁN
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Új megoldások a környezettudatos nevelésben

SZABÓ JÓZSEF
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Alkalmazható természettudományos tudás mérése

BOGÁRNÉ NÉMETH MÁRIA
Magyar Tudományos Akadémia-Szegedi Tudományegyetem Képességkutató Kutatócsoport

Az élmény- és tevékenységközpontú tanulásszervezés újszerű lehetőségei – elsősorban a természettudományos oktatásban

NEMES JÓZSEF – BARCZA ATTILA
Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ – Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ

A természettudományos problémamegoldó stratégiák kvalitatív értékelése az általános iskola alsó tagozatában

REVÁKNÉ MARKÓCZI IBOLYA
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A matematikai szöveges feladatok megoldásához szükséges tudáselemek Kritériumrendszer-modellje

KELEMEN RITA
Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar

ÚJ MEGOLDÁSOK A KÖRNYEZETTUDATOS NEVELÉSBEN

SZABÓ JÓZSEF

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar
szabo.jozsef@dtv.hu

Témakörök: Környezetpedagógia; Természettudományi oktatás

Az előzetes vizsgálatok azt mutatják, hogy a középiskolások jelenleg egyes tantárgyakhoz kapcsoltan kapnak ismereteket a fenntarthatóságról. Hazai és nemzetközi szinten több szakember is jelezte, hogy önálló tananyag összeállítása és a fiatalok igényeinek megfelelő eszközök választása hatékonyabbá tenné az információ hasznosulását. A Debreceni Egyetem és a helyi televízió együttműködésének eredményeként új, közvetlen és közvetett elérést célul kitűző projekt indult Debrecenben és környékén. A helyi televíziókat vizsgáló országos és regionális, 12 évet felölelő felmérések igazolták, hogy a helyi televízióknak, elsősorban a hírműsoroknak a nézettsége kiemelkedő. Emellett a helyi televíziók hatékony és látogatott hírportálokat is üzemeltetnek. A kitűzött cél olyan tananyag és ez alapján olyan műsor elkészítése volt, ami tisztázza a fenntarthatóság problémakörét, megismerteti azt középiskolás fiatalokkal, illetve közvetett módon a szülőkkel, ismerősökkel. Emellett a közösségi portálokon való megjelenés is fontos terület. Célként jelöltük meg, hogy a televízió nézői, valamint a portálok látogatói is a non-formális és informális tanulás segítségével kapjanak új ismereteket, és ez az új tudás lokális szinten mielőbb hasznosuljon.

A kutatás célja annak feltárása, hogy hogyan lehet a középiskolás korosztály esetén a hatékony fenntarthatóságra nevelést elérni. A konkrét vizsgálat arra irányult, hogy a formális, a non-formális és az informális nevelés lehetőségeit felhasználva a 14−18 éves korosztály esetén önálló tananyag összeállításával és a helyi média bevonásával mennyire segíthető a fenntarthatóság problémakörének megértése, szemléletének kialakítása. Hipotézisünk szerint a tanulókon keresztül elindulhat a családok irányába a társadalmi tudatformálás.

A munkacsoport első lépésként meghatározta a fő témaköröket. A 12 fenntarthatóságot érintő foglalkozás öt Hajdú-Bihar megyei középiskolában, iskolánként hat osztályban valósult meg. Mind a 12 témakörhöz tartozó foglalkozást a helyi média rögzítette, és az egyetem munkatársainak segítségével televíziós műsorként feldolgozta. Az anyagok az iskolák weboldalain és a televízió által működtetett, az egyik leglátogatottabb hírportálon is megjelentek.

A fenntarthatóságot és a környezettudatosságot érintő változásokat 900 fős mintán, kérdőíves felméréssel ellenőriztük. A válaszokat az adott iskolában felvett kontroll csoport mintáihoz viszonyítva értékeltük. Az eredmények azt mutatták, hogy a formális képzésben résztvevőknél az egyes területeken szignifikáns változások történtek, és mindez a családok szokásait érintő területeken is megjelent. Igazoltuk, hogy a fiataloknál a szakirodalom elméleti felvetéseinek megfelelően hatékony módszerek választásával és jól összeállított információs csomaggal eredményesen valósítható meg a fenntarthatóságra nevelés, és mindez a családok mindennapjaiban is megjelenik.

ALKALMAZHATÓ TERMÉSZETTUDOMÁNYOS TUDÁS MÉRÉSE

BOGÁRNÉ NÉMETH MÁRIA

Magyar Tudományos Akadémia-Szegedi Tudományegyetem Képességkutató Kutatócsoport
mary@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Természettudományi oktatás

Napjainkban széleskörű társadalmi elvárás a társadalmi és egyéni relevanciával bíró természettudományos tudás. Az 1995 óta végzett hazai és nemzetközi felmérésekből (*Beaton és mtsai*, 1996; *Martin és mtsai*, 2000, 2004, 2008; *OECD*, 2001, 2004, 2007, 2010; *B. Németh,* 2002; 2003) ismert, hogy gondok vannak a magyar tanulók iskolában szerzett tudásának hétköznapi alkalmazhatóságával. Az ismertetendő kutatás célja a tanulók természettudományos műveltségének követése mellett olyan, az iskolai munka szokásos rendjébe illeszkedő realisztikus tudást mérő teszt fejlesztése volt, amely könnyen javítható és a mindennapi oktatási gyakorlatban komoly statisztikai ismeretek nélkül is használható.

A „Tudományos tudás alkalmazása II" tesztet 2006 és 2010 tavaszán több mint 250 tanulócsoport közel 3500 hetedik évfolyamos tanulója oldotta meg. A minta a régiók és a szülők iskolázottsága szerint reprezentatív.

A 62 itemes teszt a hagyományos tantárgytesztekben, a TIMSS-ben megszokotthoz hasonló feladattípusokból áll. A feladok azonban azoktól eltérően a különböző természettudományos órákon tanultakat (a mért tudáselemeket) kiemelik a szaktárgyi közegből, olyan hétköznapi, a tanulók számára valós tapasztalatot jelentő realisztikus problémakörnyezetbe helyezik, amelyekre nagy valószínűséggel nincs kész, memorizált séma, de a tanultak transzferálásával megoldhatók. A feladatok a problémákat szakszerűen, de a hétköznapi kommunikáció, az „utca" nyelvén fogalmazzák meg. A javítás tantárgytesztekhez hasonlóan 0−1 kódokkal történik. A teszt megbízhatóan mér (Cronbach-α 0,82, ill. 0,83).

Az átlagteljesítmények 50 % pont körüliek, valamivel alacsonyabbak, mint a tudásszintmérő tesztek külső értékelők által mért átlagai (a szórás közepes). A vizsgáltok eredményei szignifikáns, de viszonylag csekély, néhány % pont különbségeket mutatnak. A rendelkezésre álló adatok alapján nem lehet megmondani, hogy mely tényezők – a képességek, a problémamegoldó gondolkodás fejlettsége, az ismeretek – hogyan hatnak a tudás sikeres alkalmazására. Az eredmények korábbi, más mérőeszközzel végzett vizsgálatokkal összhangban azt jelzik, hogy a tanultak hétköznapi helyzetekbe való alkalmazásának problémái főként nem ismerethiányból adódnak. Az elemzések arra utalnak, hogy a háttérben a transzfer, a problémamegoldó stratégiák alkalmazásának nehézségei állnak.

Megállapítható, hogy a teljesítmények alapján a tanulók természettudományos műveltsége jellemezhető, a tanulók, az osztályok szaktudományos környezetből kiszakított, általunk alkalmazottnak nevezett tudása összehasonlítható. Az iskolai teljesítmények alapján a tanultak alkalmazhatóságának színvonala nem jósolható meg.

A tesztek a mindennapos iskolai használatra alkalmasak, mert 1) az adatfelvétel módja, a tesztek javítása is a közismert tantárgyteszteknél megszokott módon történik, továbbá 2) a teljesítmények az országos standardok birtokában átválthatók az iskolai gyakorlatban használt ötfokú skálára.

AZ ÉLMÉNY- ÉS TEVÉKENYSÉGKÖZPONTÚ TANULÁSSZERVEZÉS ÚJSZERŰ LEHETŐSÉGEI – ELSŐSORBAN A TERMÉSZETTUDOMÁNYOS OKTATÁSBAN

NEMES JÓZSEF* – BARCZA ATTILA**

* Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ
njozsef@ttk.nyme.hu
** Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ
barcza.attila@ttk.nyme.hu

Témakörök: Természettudományi oktatás

Napjainkban miközben életünk egyre több területét szövik át a természettudományok fejlődése által kifejlesztett műszaki-tudományos eszközök, a természettudományok és a műszaki pályák iránti érdeklődés csökkenőben van. A kutatás arra kereste a választ, hogy mit tehetünk a kedvezőtlen tendenciák mérséklése érdekében? Hogyan lehet felkelteni az érdeklődésüket azoknak a tanulóknak, akik természettudományos és műszaki képzések felé kevésbé nyitotta. A kutatás a konstrukciós képességek, a kreativitás, a flow-élmény elméleti áttekintésén túl, saját javaslatokkal bővítette ki a nyugat-európai oktatási célra kifejlesztett konstrukciós játékok hazai alkalmazásának lehetőségeit, a technika, a természettudományos és más tantárgyak oktatásában is.
A kutatás különböző iskolákban, több fázisban vizsgálta alsó és felső tagozatban, valamint tanórán kívüli foglalkozásban a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztésében az adott eszköz alkalmazási lehetőségeit. Anonim kérdőíves felméréssel tárta fel a tanulók konstrukciós eszközzel kapcsolatos attitűdjének jellemzőit. Áttekintette alkalmazhatóságát az egyes tantárgyak témaköreire és tananyagára vonatkoztatva, feltárta előnyeit és hátrányait. Kiemelten foglalkozott azzal, hogy miként növelhető az eszköz alkalmazásával a tanulás-tanítás hatékonysága. Vizsgálta továbbá a tanulók tanulási stílusához, modalitásához való nagyobb mértékű alkalmazkodás lehetőségét.
Az általános iskolai oktatásban a konstrukciós játékok, mint pl. a Legó készletek, alternatív, és egyben hatékony eszközök a természettudományos és technika ismeretek tanításában. Az eszköz kooperatív, tevékenységközpontú tanulással, több manuális tevékenységgel, műszaki probléma életkori szinten történő megoldásával teszi lehetővé, változó képességű és tanulási stílusú gyermekek készség- és képességfejlesztését. Hozzásegíti a gyermekeket a tanulásban a motiváló „flow-élményének” megéléséhez. A konstrukciós készletek alkalmazásának előnyei, hogy egyszeri beruházással, az egymással kompatibilis készletek beszerzésével az általános iskola minden korosztálya számára használható eszközbázis hozható létre, melyek könnyen mobilizálhatók, minimális előkészítési igényűek, és építési algoritmusok használatával rövid időtartam alatt differenciált foglalkoztatást tesznek lehetővé. Változatos témakörök, sokrétű műszaki problémák dolgozhatók fel az egyszerű konstrukcióktól a napi műszaki problémákon át, a programozható robotokig. Eredményesen használható a fizika, kémia, környezetismeret, de még a rajz tantárgyban is, illetve sajátos nevelési igényű gyermekek készség- és képességfejlesztésében, melyre a kutatás módszertani segédletet dolgozott ki.

A TERMÉSZETTUDOMÁNYOS PROBLÉMAMEGOLDÓ STRATÉGIÁK KVALITATÍV ÉRTÉKELÉSE AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA ALSÓ TAGOZATÁBAN

REVÁKNÉ MARKÓCZI IBOLYA

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar
revaknemi@gmail.com

Témakörök: Természettudományi oktatás; Kognitív fejlődés és fejlesztés

A természettudományos gondolkodás fejlődésének kvantitatív vizsgálata mellett találkozhatunk néhány olyan kutatással is, mely kvalitatív értékelési módszerekkel mutatja be, hogyan változik a tanulók fogalmi tudása és kognitív fejlődése a természettudományok tanulásának folyamatában. *Schneider* 2008-ban, *Glaser* és *Strauss* (2006) „*fejlődési kategóriák*" elméletére (grounded theory) alapozván egy didaktikai program hatását elemezve azt vizsgálta, hogyan változik a kisiskolások vízzel kapcsolatos fogalmi rendszere és struktúrája a tanulás folyamatában. A módszer alkalmas minden olyan struktúra analízisére, mely jól körülhatárolt területekre, elemekre bontható.
Az előadásban bemutatott vizsgálat a Rostock Modell nemzetközi didaktikai program részeként a kisiskolások természettudományos problémamegoldó stratégiáját veszi nagyító alá. Célja a stratégiai elemek feltárása és kvantitatív értékelése mellett (ami korábban már bemutatásra került) a tanulók fejlődési kategóriákba történő sorolása az egyes összetevők változása alapján. A vizsgálat eredményeként egy jól átlátható értékelési módszert adhatunk a pedagógusok kezébe.
A vizsgálat mintáját 2008 tavaszán 39 magyar és 21 német 9−10 éves tanuló képezte. A tanulók a 2004−2008 között zajló Rostock Modell nemzetközi didaktikai program részesei voltak, melynek célja a természettudományos attitűd és gondolkodás fejlesztése volt. A problémamegoldó stratégiát két problémafeladat megoldása során teszteltük a kísérleti tanítások előtt, közvetlenül utána és a tanítást követően három hónap múlva az egyéni strukturálatlan interjú módszerével Az értékelés során kitértünk az egyes stratégiai elemek meglétére, az összetevők tudatos alkalmazásának és a tudományos és mindennapi nyelv használatának változásaira. A tanulókat a vizsgált elemek tekintetében egyenként fejlődési kategóriákba soroltuk, melyből a minta egészére vonatkozó összesítést és összehasonlítást is tehettünk.
Az eredmények jól tükrözik az előzetes tudás meghatározó és stabil szerepét a tanulók gondolkodásában csakúgy, mint a mindennapi nyelv használatának túlsúlyát a természettudományos jelenségek megfogalmazásában és értelmezésében.

A MATEMATIKAI SZÖVEGES FELADATOK MEGOLDÁSÁHOZ SZÜKSÉGES TUDÁSELEMEK KRITÉRIUMRENDSZER-MODELLJE

KELEMEN RITA

Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar
kelemen.rita@tfk.kefo.hu

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés

A matematikai szöveges feladatok megoldásának kutatása a matematikai nevelés terén folytatott vizsgálatok között napjaink egyik legintenzívebb irányvonalának mutatkozik (*Csíkos*, 2003; *Kelemen*, 2006, 2007; *Sternberg* és *Ben-Zeev*, 1998; *Vidákovich* és *Csapó*, 1998; *Wyndhamn* és *Säljö*, 1997).
A matematikai szöveges feladatok megoldásának több szempontú vizsgálata a diákok kognitív fejlődését, a különböző készségek, képességek sajátosságait feltáró neveléstudományi kutatásokhoz csatlakozik. A matematikai szövegesfeladat-megoldó képességet befolyásoló kognitív készségek, képességek és a matematikai szövegesfeladat-megoldó képesség összefüggései alapján egy modellben foglalom össze a matematikai szöveges feladat megoldásához szükséges tudáselemeket. Elengedhetetlen például a számolási készség optimális begyakorlottsága (*Nagy*, 2007), de nyilvánvalóan a problémareprezentáció is nagy szerepet kap (*De Corte*, 2001; *Mayer* és *Hegarty*, 1998). A szövegként közölt információk felvétele megkívánja a szóolvasás készségének, a szöveg értelmezése és megértése pedig a szövegértés megfelelő szintű fejlettségét (*Józsa*, 2006). A modell neve *Kritériumrendszer-modell*, ami arra utal, hogy a matematikai szöveges feladatok megoldásához szükséges tudáselemek kritériumokat jelentenek, melyek rendszerben írhatók le.
A Kritériumrendszer-modellt empirikus módszerekkel tesztelem és igazolom. A vizsgálat keresztmetszeti adatfelvétele 3., 5. és 7. évfolyamos tanulókra terjedt ki, összesen 940 tanuló vett részt a kutatásban.
A vizsgálat[*] empirikus adatai igazolják, hogy a szóolvasás, a szövegértés és a számolási készség befolyásolja a matematikai szöveges feladatok megoldásának sikerességét. A modellben betöltött szerepük szerint ezeket a tudáselemeket szűrőknek nevezem. Az elnevezés arra utal, hogy az adott készség, képesség esetében megadható egy olyan kritikus fejlettségi szint, mely megléte nélkül a matematikai szövegesfeladat-megoldó képesség nem tud sikeresen funkcionálni.
A szűrők szerepét különböző életkorokban és különböző feladattípusok esetén is vizsgálom. Az eredmények azt mutatják, hogy az életkor előrehaladtával a szóolvasás és a szövegértés szerepe állandó, de a számolási készség szerepe csökken. A feladattípusok szerinti elemzés eredményei szerint a különböző feladatoknál a szűrők dominanciaaránya más és más lehet.

[*] A kutatást az OTKA K 68798 pályázata támogatta.

REFORMOK ÉS REFORMPEDAGÓGIAI TÖREKVÉSEK A 20. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN

Elnök:

NÉMETH ANDRÁS
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Kenyeres Elemér genfi tanulmányútjának tapasztalatai − Az új iskolák pedagógiai nézeteinek feltárása

BOHONYA RÉKA
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

A Magyar Énekesrend hatása az 1930-as évek magyar ének-zeneoktatására

PETHŐ VILLŐ
Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Kar

Márai Sándor: Reformpedagógia versus pedagógiai reform

VINCZE BEATRIX
ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

Kiút keresése a válságból: a kultúradó bevezetésének terve

RÉBAY MAGDOLNA
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományok Intézete

Zenei készségfejlesztő módszerek és felhasználásuk a hazai ének – zeneoktatási gyakorlatban 1868−1930 között

DARAGÓ RITA LAURA – BÁNYÁSZ-NÉMETH TILDA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

KENYERES ELEMÉR GENFI TANULMÁNYÚTJÁNAK TAPASZTALATAI − AZ ÚJ ISKOLÁK PEDAGÓGIAI NÉZETEINEK FELTÁRÁSA

BOHONYA RÉKA

PTE Bölcsészettudományi Kar Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola
bohonyar@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia

Kenyeres Elemér (1891−1933) a XX. század első felében a pedagógiai szakmai élet aktív résztvevője, a gyermektanulmány kiváló hazai művelője volt. A genfi egyetemen ösztöndíjasként folytatott pedagógiai tanulmányai során megismerkedett az új nevelés alapelveivel és képviselőivel (*Claparede*, *Piaget*, *Bovet*), valamint a külföldön egyre nagyobb méreteket öltő pedagógiai reformmozgalmakkal. A neveléstörténeti kutatás elsődleges célja a genfi tanulmányút eredményességét taglaló, a szaksajtóban megjelent írások értelmező bemutatása, valamint a genfi látogatás hatásának kutatása a magyarországi új iskolák pedagógiai nézeteit szemügyre véve. A jelenleg folyó vizsgálat másodlagos célként arra a kérdésre keresi a választ, hogy az új iskolák milyen pedagógiai nézetekkel kívántak hozzájárulni az oktatás átalakulásához; a Magyarországon létrejött, gyermekközpontú pedagógiai elveket valló iskolák miként valósították meg a gyermekek mindennapi életében az új szemléletmód gyakorlati elemeit.

Szakirodalmi értelmező és összehasonlító elemzésre törekszünk, amelynek alapját Kenyeres Elemér „*Genfi levelek*" című cikksorozata, „*Az új iskola és pedagógiája*" című munkája, valamint a pedagógiai szaksajtóban megjelent beszámolók, az új iskolákról szóló írások képezik. Az elemzésben központi helyet foglal el a gyermekközpontú pedagógiai elemek tárgyalása és az új iskolák közös vonásainak feltárása, valamint szót ejtünk az életreform-mozgalmak és a reformpedagógia kapcsolatáról is, *Németh András* és *Ehrenhard Skiera* írásain keresztül. Az új iskolák alapításának közös kiindulópontja mindig a gyermek és az iskolai lét új pedagógiai szemszögből való megközelítése. *Binet* szavaival élve, nem a régi, hagyományos iskola megreformálása a cél, hanem az új pedagógia teremtése. Erre az új nézőpontra világít rá *Kenyeres Elemér* a genfi tapasztalatok alapján, valamint a magyarországi új iskolák is ezt a pedagógiai elvet követik. A kutatás *Kenyeres Elemér* példaértékű munkásságának egy szeletét kívánja feltárni a hazai szaksajtó tükrében.

A MAGYAR ÉNEKESREND HATÁSA AZ 1930-AS ÉVEK MAGYAR ÉNEK-ZENEOKTATÁSÁRA

PETHŐ VILLŐ

Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Kar
villo.petho@hotmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia

Kulcsszavak: Életreform; Zenepedagógia-történet

Kodály Zoltán körül az 1920-as évek közepétől létrejön egy volt tanítványokból valamint követőkből álló kör, mely új pedagógiai és kultúrpolitikai elképzeléseket vallott, valamint azok elterjesztésére és megvalósítására törekedett. A tanítványok által „megalapított" *Énekesrend* sokkal inkább egy eszmei közösségként fogható fel, mint valóban működő csoportként. Az elnevezés *Kodály* jegyzeteiben 1932 őszén jelenik meg először (*Kodály*, 1989), többször szerepel a *Kodály*-tanítványok által alapított *Énekszó* pedagógiai folyóirat lapjain is. Az új, ám inkább virtuálisnak tekinthető közösségnek nagyon is valós feladatai voltak: a zenei művelődés közkinccsé tétele, a magyar népdal terjesztése, művelése, új énekes közösségek létrehozása (*Bárdos*, 1969). Az Énekesrend zenei életreform-közösségként is értelmezhető, mely hatást gyakorol a magyar zenekultúrára, a magyar kórusmozgalomra valamint a korabeli ének- és zenepedagógiára. Az Énekesrendnek köszönhetően megjelennek olyan valóban egzisztáló közösségek is, melyek tevékenyen részt vesznek a magyar zenekultúra, az ének- és zenepedagógia megújításában: az 1931-ben alapított *Magyar Kórus Lap- és Zeneműkiadó*, valamint az 1933 novemberében megalakuló *Magyar Énekoktatók Országos Egyesülete*. A két közösséget több momentum is összeköti. A Magyar Kórus Kiadó által megjelentetett Énekszó hangjegyes ének- és zenepedagógiai folyóirat, mely 1934-től a *Magyar Énekoktatók Országos Egyesületének* hivatalos lapjaként jelent meg. Az egyesület tagjai közül többen tevékenységükkel segítették az első Éneklő Ifjúság hangversenyeket, az abból kinövő országos mozgalmat. A Magyar Kórus Zeneműkiadó alapítói, valamint az egyesületbe tartozó pedagógusok elszánt küzdelmet folytattak a hazai ének- és zenepedagógia megújításáért, az énektanítás iskolai oktatásban betöltött helyzetének javításáért, az ének- és zenetanárképzés megújításáért.

Az előadás során bemutatjuk, miként alakult meg az Énekesrend, hogyan váltak a rend részeivé az 1930-as évek elején létrejött valódi közösségek: a Magyar Kórus Lap- és Zeneműkiadó, valamint a Magyar Énekoktatók Országos Egyesülete. Az Énekszó folyóiratban 1934−1944 között megjelent írások alapján pedig vázoljuk a Magyar Énekoktatók Országos Egyesülete megalakulásának körülményeit, tevékenységét, a magyar énekoktatásért folytatott küzdelem állomásait és eredményét.

A kutatás kapcsolódik az 1920-as, 1930-as évek magyar életreform törekvéseit vizsgáló kutatásokhoz, valamint a *Kodály Zoltán* zenepedagógiája életreform elemeit vizsgáló kutatáshoz. Vizsgálatunk során az Énekszó folyóirat első tíz évfolyamát dokumentumelemzés módszerével vizsgáltuk.[*]

[*] A kutatást az OTKA 68484. (Életreform mozgalmak és a reformpedagógia) sz. projektje támogatta.

MÁRAI SÁNDOR: REFORMPEDAGÓGIA VERSUS PEDAGÓGIAI REFORM

VINCZE BEATRIX

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
vincze.beatrix@ppk.elte.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Tehetséggondozás, speciális fejlesztés

Az előadás a két világháború közötti magyar kulturális élet kiútkeresési kísérletei közül *Márai Sándor* „*Röpiratának*" elemzésével keres választ arra, hogy a világpolgár író miért a pedagógiai reformban látta a nemzet lehetséges megmentését.
Az 1930-as években kialakult népies-urbánus vitában, a hivatalos politikát kívülről bíráló heterogén értelmiségi csoportok és magányos szerzők is keresik az okát a Trianon utáni Magyarország útvesztésének, adnak recepteket a túlélésre.
A korszak központi kérdése a nemzet megmentésének motívuma. *Szabó Dezső* „*Az elsodort falu*" (1919) című munkájában, az első világháború pusztításának apokaliptikus víziója nyomán a székelység ősi szilaj erejében látja a lehetséges megmentőt. *Németh László*, a parasztság iskoláztatásával, a tehetség felkarolásával kívánja megvalósítani a minőségi termelést, a „Kert-Magyarországot".„A minőség forradalma" egy olyan harmadik utat jelent számára, amely sem a kapitalizmust, sem a kommunizmust nem jelenti vegytiszta formában.
A diktatúrák által szorongatott keresztény-nemzeti kurzus szellemi elitje a negyvenes évekre a „Mi a magyar?" kérdés megválaszolásával, a középosztály megújításának gondolatával lép föl.
A népiesek táborához nem tartozó *Márai* a második világháború kényszerítő hatására 1942-ben kíméletlen szavakkal bírálja a tömegkultúrát. Látva a magyarságot fenyegető veszélyt, önvizsgálatra szólítja fel a nemzetet és a pedagógiához fordul.
Márai a háború utáni lehetséges jövőhöz keres kapaszkodót a nemzet fiaiban. A magyarság küldetésének tekinti a keresztény értékek védelmét, amelyben kitüntetett szerepet kap a héroszként megjelenő néptanító és a nép tehetséges gyermeke, akit fel lehet és kell emelni.
A háborúval szembeni sajátos illuzórikus – értelmiségi magatartásként értelmezhető *Márai* állásfoglalása, mely szerint a nemzet pedagógiai eszközökkel megmenthető. A Röpirat a lelkiismeret hangján szólal meg, mintegy védekezés és menekvés a valóság elől, amelyet a kortársak (*Szabó*, *Németh*) reformpedagógiai eszméi megelőztek és részben előkészítettek.
Az előadás célja, hogy *Márai* munkáját elhelyezze a korabeli pedagógiai reformok között, megvizsgálja, hogyan kapcsolódik koncepciója a korabeli reformpedagógiai eszmékhez, a harmadikutas modellekhez és az életmód reformját hirdető irányzatokhoz.
A korabeli sajtóban megjelenő publicisztikák és irodalmi művek összehasonlító elemzésével, a kortársak és a későbbi elemző tanulmányok álláspontjainak összevetésével keres választ arra, hogy a kor hivatalos politikáját, oktatását bíráló, ám a rendszer által elismert írók, miért fordulnak a pedagógiai reformokhoz, milyen közös vonások figyelhetők tevékenységükben és miként illeszkedik, vagy nem illeszkedik *Márai Sándor* tevékenysége ebbe a sorba..[*]

[*] A kutatást az OTKA 68484. (Életreform mozgalmak és a reformpedagógia) sz. projektje támogatta.

KIÚT KERESÉSE A VÁLSÁGBÓL: A KULTÚRADÓ BEVEZETÉSÉNEK TERVE

RÉBAY MAGDOLNA

DE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományok Intézete
rebay@ella.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia

A felekezeti iskolák az 1920-as évek második felére az évtized első felének finanszírozási problémáival megküzdve némileg megerősödtek. Igaz főként hitelből, de újraindultak a beruházások, javultak az iskolák működésének személyi és dologi feltételei. A stabilizációnak azonban hamar véget vetett a gazdasági világválság, amely Magyarországra is begyűrözött. Az 1930-as évek elején a meggyengült és éppen hogy magára találó iskolafenntartókat elérte az újabb krízis. Ez az ország területein változó mértékben hatott: a mezőgazdaságból élő vidékeket különösen érzékenyen érintette. Az iskolák „lét és nemlét" határára sodródtak. A fenntartók e helyzetben a megoldást főként az államtól várták. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium (VKM) a felekezeti iskolák sorsának központi rendezése érdekében az ún. kultúradó bevezetését fontolgatta.
A kutatásunk célja ezen tervezett új adófajta történetének feltárása, erre ugyanis a szakma mindezidáig nem vállalkozott. Arra vagyunk kíváncsiak, egyáltalán miből állt volna ez az adónem, meddig jutott el a tervezésben a VKM, hogyan fogadták a pedagógus körök és az egyházak (elsősorban a református egyház) az elképzelést, valamint mi volt az oka annak, hogy a terv nem valósult meg.
A kutatás során a MOL VKM iratanyagának – amely a korszakra nézve igen hiányos – feldolgozásán túl főként az időszaki sajtó átvizsgálására törekszünk. A sajtótermékek közt pedagógiai és felekezeti lapok egyaránt találhatók. Az első csoportba a *Nevelésügyi Szemle*, a *Magyar Paedagogia*, a *Néptanítók Lapja*, *az Országos Középiskolai Tanáregyleti Közlöny*, az *Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny*, a *Protestáns Tanügyi Lap*, a *Jövő útjain*, a másodikba a *Protestáns Szemle* és a *Magyar Kálvinizmus* tartozik. A forrásaink közé emeltük továbbá a Dunamelléki és a Tiszántúli Református Egyházkerület közgyűlésének, valamint a Magyar Reformált Egyház Egyetemes Tanügyi Bizottságának jegyzőkönyveit. A vizsgálat az 1932 és az 1936 közötti éveket öleli fel, a téma ugyanis ezekben az esztendőkben volt napirenden.
A kultúradó a báró Eötvös József-féle, 1868. évi népiskolai törvény által elrendelt iskolaadó továbbfejlesztett változata lett volna: általánossá, egységessé és kötelezővé tették volna, valamint kiterjesztették volna az összes jogi személyre, így a felekezetekre is. Az adó bevezetését a VKM kezdeményezte, a felekezetekkel külön e célra összehívott ankéton vitatta meg. Ennek pozitív eredménye ellenére az elképzelésből törvénytervezet ugyan született, de azt nem terjesztették be. A református egyház – amelynek oktatáspolitikájával az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíjának köszönhetően kiemelten foglalkozunk – kimondottan pozitívan fogadta a kezdeményezést: a Dunamelléki Egyházkerület vezetői ugyanúgy, mint a sokkal rosszabb helyzetben lévő Tiszántúlié. Utóbbi annyira bízott a bevezetésében, hogy közgyűlése 1933-ban iskolák átadását utasította el rá hivatkozva. A VKM változtathatta meg szándékait, s ezért nem született törvény a javaslatból.

ZENEI KÉSZSÉGFEJLESZTŐ MÓDSZEREK ÉS FELHASZNÁLÁSUK A HAZAI ÉNEK – ZENEOKTATÁSI GYAKORLATBAN 1868−1930 KÖZÖTT

DARAGÓ RITA LAURA[*] – BÁNYÁSZ-NÉMETH TILDA[**]

[*] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola daragorl@gmail.com
[**] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
banyasztilda@yahoo.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A 19–20. század fordulóját megelőző és az azt követő időszak Európa-szerte a pedagógiai kísérletezés időszaka az ének-zeneoktatás gyakorlatában. A kottaolvasási és intonációs készségfejlesztés megsegítésére számos elmélet születik, melyek nagy részét – egységes, központilag kötelezővé tett tanterv híján – a hazai pedagógiai gyakorlat is sokféleképpen, azonos időben, de egymástól eltérő módon alkalmazza. E sokféle koncepció olyan sokszínűséget eredményezett a hazai módszerhasználatban, mely egyedülálló volt az azt megelőző és az azt követő időszakban egyaránt.
Jelen kutatás célja, hogy a külföldön használatban lévő gyakorlatokat, módszereket, továbbá a magyar adaptációkat, vonatkozásokat, és az ezek nyomán létrejött hazai koncepciókat − valamint ezek megjelenését a hazai tankönyvhasználatban − feltérképezze és összegezze.
Bemutatásra kerül többek között a *Galin-Paris-Chevé*-féle francia „számításos" módszer, *Weber* svájci gyakorlatban alkalmazott szolmizációs metódusa, a *Curwen*- féle „Tonic Solfa", a „Do-re-mi-method", a német *Eitz*-féle „hangszórendszer", a holland „bocedizáció", a német „damenizáció", a *Herbart-Ziller*-féle , a hanglétra és hármashangzat megismertetésén alapuló analitikus módszer, *Agnes Hundoegger* „Tonika-Do Metódusa, továbbá az az út, amely a *Kodály Zoltán* nevével fémjelzett világhírű koncepció kialakulásáig vezetett. A módszerek számba vétele mellett ezek területi elterjedtsége, felhasználási módja, valamint a magyar tankönyvekben való megjelenésének vizsgálata képezi a kutatás tárgyát.
A választott kutatási módszerek dokumentum- és tartalomelemzésen, könyvtári, internetes adatgyűjtésen (tantervi dokumentumok-, korabeli szakmai újság/folyóirat cikkek, vezércikkek, személyes dokumentumok kvalitatív elemzése), valamint külföldi szakirodalmi források feldolgozásán alapszanak. E hiánypótló kutatás célja, hogy rendszerezze és összegezze a fent nevezett korszak sokszínű módszerhasználatát a hazai ének- és zeneoktatási gyakorlatban.[*]

[*] A kutatást az OTKA 68484. (Életreform mozgalmak és a reformpedagógia) sz. projektje támogatta.

POSZTEREK

Elnök:

HORVÁTH ZSUZSANNA

Az ókori Európa nevelésügye

MÉSZÁROS LÁSZLÓ
Eötvös Loránd Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Az épített környezet olvashatóságának változó feltételei és az épített tér olvasásának tanulása a középkortól napjainkig

SEBESTYÉN ÁGNES
Eötvös Loránd Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Kísérleti és reform iskolák a húszas években Németországban

CZITÁN GABRIELLA
Eötvös Loránd Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Az oral history, mint kutatási módszer alkalmazhatósága az ötvenes évek iskolai életének kutatásában

KUBÁNY ERIKA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Tanárképző főiskolai ének-zeneoktatás pedagógiai koncepcióinak történeti összehasonlító elemzése Magyarországon 1928-tól napjainkig

VARJASI GYULA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Romantikus gyermekkép Andersen meséiben

KICSÁK MÓNIKA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Területáltalánosból területspecifikus? A tudatelméleti képesség fejlődésének sajátosságai

GÁL ZITA
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Tanulási tapasztalatok a tanulni tudás alakulásában – avagy az iskolai tanulási formák felnőttkori kiterjesztése

BARABÁSI TÜNDE
Babes-Bolyai Tudományegyetem

Képzési reflexió és a változó oktatószerep − a kooperatív tanulásszervezés a tanárképzésben

MRÁZIK JULIANNA
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

Régi-új „járás" a felnőttkori tanulás területén

MÁTÉ KRISZTINA
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

A PTE-FEEK Szak-és Továbbképző Intézet taniroda helye és szerepe a felsőfokú szakképzésben

TOMBOR VIKTÓRIA
Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar

A tanulási motiváció és az életcélok összefüggései az élet második felében

SOMOGYINÉ PETIK KRISZTINA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Gyermekkor, iskolák, jövőképek

CZETŐ KRISZTINA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Tanárok a virtuális tanulási környezetben

HAJDICSNÉ VARGA KATALIN
Kaposvári Egyetem

Művészeti nevelés, mint (inter)diszciplína

SZARVAS ILDIKÓ
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

AZ ÓKORI EURÓPA NEVELÉSÜGYE

MÉSZÁROS LÁSZLÓ

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
meszaros1979@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia

A kutatás célja, hogy neveléstörténeti és nevelésfilozófiai szempontból bemutassa az ókori európai nevelés, görög-római és zsidó-keresztény alapelveit, hagyományát, intézménytörténeti fejlődését, valamint a vallás- és művelődéstörténeti aspektusait. A kutatásban a kronologikus megközelítésen túl, szinkrón elemként a görög-római és a zsidó-keresztény nevelés tartalma, célja, formái és szociális háttere bontakozik ki, amely egy jövőbeli kutatómunka alapvetéseként szolgálhat.
A kutatandó témának ma is nagy aktualitása van, hiszen egy egységesülni szándékozó Európában elengedhetetlen mindazokra a kultúrtartalmakra, mint alapra való építkezés, amelyekből Európa az ókorban létrejött. Ez az alap a görög kalokagáthia és a római vir bonus eszménye, valamint a zsidó-keresztény monoteizmus és az abból fakadó antropológiai, kozmológiai és erkölcsi alapelvek. Jelen korunkban ezeknek a kultúrtartalmaknak az elhanyagolása, s esetenként a semmibe vétele, Európa szellemi pusztulását indította el.
A kutatás az eredeti filozófiai, történeti és irodalmi források elemzésének a segítségével, valamint a már meglévő kutatások felhasználásával kíván következtetéseket levonni az ókori nevelés történetére és annak pedagógiai tartalmára. A kutatás módszere a tartalom- és dokumentumelemzés.
A kutatás legfontosabb tételei:

1. A mai európai közgondolkodás alapjai Európa ókori kultúrájában lelhetők fel. Ennek az újrafeltárása és jelenbe hozása elengedhetetlenül szükséges, hiszen az aktualitása korokon keresztül ível, s a XXI. századi Európa számára is alapértékekkel szolgál.
2. Az ókorban a filozófia, a retorika és a vallás elemeiben jelenik meg a pedagógia, amely az egész emberi életet átjárta, hangsúlyozva az ember test-lélek egységét. Ezt a mai pedagógia gondolkodás alapjává kell tenni!
3. Az ókori Európában megjelenő pedagógiai tartalmak transzcendens jellegűek, azaz túlmutatnak a jelen élet keretein. Ennek az újragondolása és a jelen pedagógiába való beillesztése több mint kívánatos. Az ókori mintákat figyelembe véve a XXI. században is kialakítható egy új európai transzcendens pedagógia.
4. A görög-római kultúrtartalmakat az Európában megjelenő kereszténység krisztianizálta és az ókor vége felé saját gondolkodásába elegyítve szintézist teremtett. Ez a kultúrák közötti kontinuitás a későbbi korokat arra ösztönözte, hogy ez a szintézis legyen minden pedagógiai- és közgondolkodás alapja és kiindulópontja. A mai pedagógiai- és közgondolkodás viszont ennek teljesen a híjával van!

Ezért a kutatás szeretne hozzájárulni ahhoz, hogy mindazoknak a szellemi javaknak, amelyek az európai kontinens többszázadnyi életét alakították, az újrafelfedezése, illetve a pedagógiai- és közgondolkodásba való behelyezése megtörténjék, valamint ahhoz, hogy egy, a jelenben megvalósítható új transzcendens európai pedagógia alapjait meghatározza.

AZ ÉPÍTETT KÖRNYEZET OLVASHATÓSÁGÁNAK VÁLTOZÓ FELTÉTELEI ÉS AZ ÉPÍTETT TÉR OLVASÁSÁNAK TANULÁSA A KÖZÉPKORTÓL NAPJAINKIG

SEBESTYÉN ÁGNES

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
sebestyenaginak@gmail.com

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia

Az elmúlt két évtizedben a kultúratudományok, társadalomtudományok és természettudományok területén is uralkodóvá vált az úgynevezett „spatial turn" vagyis téri fordulat paradigmaváltásként való elismerése. A kultúratudomány (cultural studies) és a szociológia területén ennek a diskurzusnak a szerves részét képezi az épített tér dekódolható szövegként való értelmezése. A teret itt már nem az események, a világról való tapasztalás vagy azok bemutatásának a kiindulópontjaként, fizikai előfeltételeként, hanem sokkal inkább egyfajta szövegként írják le, amelynek jeleit vagy nyomait szemiológiai, grammatikai vagy régészeti módszerekkel lehet értelmezni. Egyértelmű, hogy ez az elképzelés a 20. századi kommunikáció- és kultúraelméletek egyik alapmetaforájára (kultúra, mint szöveg) épül. Emellett kapcsolatba hozható a teret társadalmi konstrukciónak tekintő poszt-marxista elmélettel (ld. *Michel Foucault* és *Henri Lefevbre*). Ehhez kapcsolódik az a cselekvéselméletből kiinduló elképzelés is, amely szerint az épített tér implicit vagy expilicit módon programozza is a hozzá kapcsolódó társadalmi és/vagy fizikai értelemben vett cselekvéseket. Amennyiben a fentiek alapján elfogadjuk, hogy az épített tér nem csupán fizikai keretként szolgál, hanem önálló, társadalmilag konstruált/programozott szövegnek tekinthető, amely meghatározza/irányítja a cselekvési lehetőségeinket, számomra az a leglényegesebb kérdés, hogy hogyan sajátítjuk el az ennek a szövegnek az olvasásához és értelmezéséhez (dekódolásához) szükséges ismereteket.
Kutatásom során ezt a tanulási folyamatot vizsgálom történeti keretbe ágyazva, a középkortól napjainkig. A vizsgált terület összetettsége miatt interdiszciplináris szemléletmódra van szükség, amelyben a kognitív tanulásmodellek mellett elsősorban antropológiai, szociológiai, filozófiai és kultúraelméleti szempontok és módszerek érvényesülnek.
A vizsgálat lehetséges tárgyai közül kutatásom az épített környezet lehetséges elemei közül a városi térre és ezen belül a köztérre fókuszál, amely előzetes feltételezésem szerint minden más lehetőség között alkalmasabb az olvashatóság lehetőségeinek és a programozott olvasat kérdéseinek vizsgálatára. A közösségi terek a mindenkori társadalmi igényekre reagálva alakulnak ki és nem csak az adott kor társadalmi és kulturális berendezkedéseit tükrözik, hanem számos esetben azok történeti változásait is leképezik. Ennek köszönhetően számos olyan utalást, nyomot, jelet, példát, modellt és metaforát közvetítenek, amelyek működésünk szempontjából elengedhetetlenek.
Az épített közösségi terekhez való viszony, ezek használata jelentős változásokon ment keresztül az évszázadok során. Történeti szempontból is megragadható, ahogyan az egységes világkép felszámolódásával párhuzamosan az épített közösségi terek sem tekinthetőek többé egyértelmű jelentések hordozóinak, hanem számos egymással párhuzamosan létező olvasatot tesznek lehetővé. A történeti szemléletű vizsgálódás során változás mutatható ki azon a területen is, hogy az épített környezet által hordozott jelentéstartalmak milyen mértékben dekódolhatóak, interpretálhatóak magától értetődően az adott korban és ez hogyan járul hozzá a szocializációs folyamathoz.[*]

[*] A pedagógusképzést támogató történeti kutatások című projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KMR-2010-0003.

KÍSÉRLETI ÉS REFORM ISKOLÁK A HÚSZAS ÉVEKBEN NÉMETORSZÁGBAN

CZITÁN GABRIELLA

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
gabriella_czitan@yahoo.de

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés

Poszteremen az ezerkilencszáz húszas évek Németországában az iskolai reform gyakorlati megvalósítását, illetve folyamatát szeretném bemutatni. Németországban minden téren nagy volt a bizonytalanság, azt azonban érezték az emberek, hogy most lehet és kell valamit megváltoztatni, most lehet valami újat létrehozni. Az 1918/1919-es bukás után nem sokkal néhány észak-német iskola elhatározta, hogy a reformpedagógiai mozgalom alapfeltételei alapján létrehoznak egy új iskolatípust *Közösségi iskola* néven. A Közösségi iskolákban különböző irányzatok pedagógiai és szociális szemlélete egyesült. Programja a társadalom strukturális változásaira vonatkozott a politikai-kulturális fejlődéssel összefüggésben. A közösség eszméjének négy fontos pontja volt: egységes iskolai rendszer, szülőkkel való szoros együttműködés, a tanárok kollegiális együttműködése és szellemi egyetértése, a tanár-diák, illetve diák-tanár kapcsolat. Ezek az iskolák a gyerekből kiindulva, a gyereken át a családot is nevelni szerették volna, az iskolát és szülőket egy életközösséggé akarták kovácsolni.
A „Waldorf-mozgalom" az 1930-as években a reformpedagógiai mozgalomnak egy különös irányzata volt. Az iskola és alappedagógiája megfelelt és nagyjából megegyezett az akkori más reformiskolák új pedagógiai célkitűzéseivel. *Steiner* pedagógiai tana és iskolája az „Embertan"-ából ered. A többi reformálóhoz hasonlóan a nevelői munkát állította előtérbe a tudásközvetítéssel szemben. *Steiner* szerint nevelői céljainak elérésére az egységes iskolarendszer a legalkalmasabb, így az iskola első osztálytól tizenkettedikig, illetve az érettségizőknek tizenharmadik osztályig tart. Tantervének sajátossága az epochális rendszer.
Peter Petersen Jenaplan iskoláinak példaképe az amerikai Daltonplan iskola és a Winettkaplan iskola. Az új iskolamodelljének alapja az iskolai élet, az iskolai közösség, mint tevékeny közösség, illetve a tanárok és diákok szoros kötelékének és együttműködésének a megítélése volt. Egyik legjelentősebb reformja a korosztályok eltörlése volt, így szakított az osztály hagyományos formájával és helyettesítette azt az iskolai élet és munka differenciált felosztásával.[*]

[*] A pedagógusképzést támogató történeti kutatások című projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KMR-2010-0003.

AZ ORAL HISTORY, MINT KUTATÁSI MÓDSZER ALKALMAZHATÓSÁGA AZ ÖTVENES ÉVEK ISKOLAI ÉLETÉNEK KUTATÁSÁBAN

KUBÁNY ERIKA

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
kubany.erika@gmail.com

Témakörök: Oktatáspolitika, EU oktatásügy; Egyéb

Elsődleges cél az ötvenes évek általános iskoláinak, oktatási rendszerének eddig kevesek által kutatott szegmensének megismerése. Ennek a feltárására az oral history, mint kutatási módszer alkalmazását találtam megfelelőnek. Ebben a tekintetben az oral history egy olyan interjúzási technikát takar, amikor a kérdezőnek háttértudással kell rendelkeznie az adott korról és a beszélgetőpartnerről egyaránt. Célja egy szabad folyású életútinterjú létrehozása, ahol a kérdező konkrét kérdésekre keresi a választ, kérdéseivel irányítva a beszélgetés menetét. A kapott elbeszélés az előfeltevések megcáfolására, vagy megerősítésére szolgál, célja az információhiány enyhítése.
A kutatás során szeretném megismerni és feltárni az ötvenes évek iskoláinak belső világát, szervezeti felépítését. A fő kérdés, hogy az oktatás szovjet minta szerint történt átalakítása és az egységesítés mennyire befolyásolta az akkor iskolába járó gyermekek iskolához fűződő attitűdjét? Az egységes tanterv és tanítási módszerek ellenére voltak-e olyan tanárok, intézmények, akik felismerték a gyermekek ideológiai nevelésen kívüli szükségleteit és fordítottak-e figyelmet arra, hogy ezen szükségletek kielégítésre kerüljenek?
Ilyen mélységű kutatást a korszakról eddig még nem, vagy nem sokan csináltak, ami azt jelenti, hogy a téma ilyetén kutatása sok új információval szolgálhat, kibővítve a korról eddig feltárt ismereteinket. Így tekintve a kutatás egyedi értékkel bír és mint ilyen további kutatási kérdések feltevését is lehetővé teszi, a korszak vizsgálatának új lendületet adhat.
Természetesen az, hogy a korszakról minél teljesebb képet kapjunk megkívánja a szakirodalmi kutatást is. Fontosnak tartom, hogy a levéltárban fellelhető korabeli anyagokat is kutassam, mert nem az az elsődleges célom, hogy a kor mai kritikájával ismerkedjek, hanem az, hogy megtudjam milyen okok, indokok húzódtak meg a változtatások mögött. Milyen magyarázatot adtak az akkori vezetők a változtatásokra, hogy látták ők saját helyzetüket. Az interjúalanyok iskoláinak felkeresése, dokumentációinak felkutatása, olvasása, elemzése is közelebb vihet a kérdések megválaszolásához. Ezáltal összehasonlíthatóvá válnak a vidéki és fővárosi, valamint a főváros különböző kerületeiben található iskolák oktatással kapcsolatos hivatalos álláspontjai.

TANÁRKÉPZŐ FŐISKOLAI ÉNEK-ZENEOKTATÁS PEDAGÓGIAI KONCEPCIÓINAK TÖRTÉNETI ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE MAGYARORSZÁGON 1928-TÓL NAPJAINKIG

VARJASI GYULA

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
varjasigy@gmail.com

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; Neveléstörténet, reformpedagógia

A poszter témájának alapkérdése, hogy a tanárképző főiskolák alapításától eltelt időszakban az éneket és zenét oktató tanárok milyen kompetenciával rendelkeztek és milyen oktatási koncepciók váltották egymást az egyes zenetanárképző intézetekben egészen addig, amíg elérkeztek a bolognai rendszerhez. A kutatás célja a magyar tanárképző főiskolák ének-zene tanszékein oktatók és egykori diákjainak pedagógiai téren elért eredményeinek összegyűjtése, a kutatás folyamán megszerzett értékes információk kiaknázása, a téma szempontjából releváns adatok, képek, hangfelvételek és egyéb kutatási eredmények, pedagógiatörténeti szempontok szerinti összehasonlító elemezése. A kutatás hozzájárul az európai felsőfokú zenetanárképzés történetének feltárásához és a múlt zenepedagógiai értékeinek megőrzésén keresztül az ének-zene szakos hallgatók személyiségének tudatosabb fejlesztéséhez.

A kutatásom mintavételeként a magyar tanárképző főiskolai intézmények ének-zene tanszékeinek tanszékvezetőit, olyan oktatóit, akik jól ismerik az adott tanszék tanárképzésének történetét és néhány kiválasztott végzett hallgatót keresem fel interjúkészítés céljából. A kutatás folyamán irányított és oral history interjúkat készítek. Az általam választott téma szempontjából azért tartom relevánsnak az oral history interjúk készítését, mert ez az elbeszélt történeti beszámolók rögzítésén és elemzésén alapuló kutatási, felmérési, ismeretszerzési módszer a természettudományos vizsgálatokon kívül hermeneutikai vizsgálatokra is alkalmas. Ezen kívül alkalmazok dokumentum- és képelemzést, valamint az ének-zene tanszékekkel kapcsolatos TV, rádió, audio és video felvételek pedagógiatörténeti elemzését is elvégzem.

A kutatás helyszíneit az egykori tanárképző főiskola ének-zene tanszékei adják. Részben hat magyar tanárképző főiskola ének-zene tanszék (Szeged, Pécs, Eger, Nyíregyháza, Szombathely és Budapest) zenetanárképzésének rövid történetét hasonlítom össze és pedagógiai koncepcióinak kutatási folyamatait mutatom be, részben a tanszékvezetőkkel és az országosan is elismert idősebb oktatókkal készített interjúk vizsgálatának legfontosabb eredményeit és azt, hogy a kutatás folyamán milyen következtetésekre jutottam.[*]

[*] A pedagógusképzést támogató történeti kutatások című projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KMR-2010-0003.

ROMANTIKUS GYERMEKKÉP ANDERSEN MESÉIBEN

KICSÁK MÓNIKA

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
kimona@freemail.hu

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia

Kutatásomban *Hans Christian Andersen* − A kis gyufaáruslány, A piros cipő, A vadhattyúk, A Hókirálynő, A gyermek a sírban, A kis hableány, Egy anya története − meséin keresztül kibontakozó gyermekképet vizsgálim, a romantika toposzainak, attribútumainak tükrében, összefüggéseiben, újabb gyermekkép motívum felbukkanásának lehetőségével.
A kiválasztott meséket a gyermekkép lehetséges interpretációjaként értelmezem és a tartalomelemzés módszerét alkalmazom. Konceptuális sémába ágyazottan kategóriákat, változókat állítottam fel, *Jenei Teréz* besorolási szempontjait hasznosítva. Azaz: gyermekek nemének aránya – fiúk, lányok; szükségleteiknek, vágyaiknak megjelenítése − birtoklás, szeretet, elismerés, álmok/ábrándok, varázslat, fontos tárgy, felfedezés, cselekvés; gyermekkel kapcsolatosan megjelenő felnőtt attitűd, bánásmód − bántalmazás, gyilkosság, elhagyás, gyermekhez való irracionális ragaszkodás, a gyermek túl korai felnőttnek tekintése; gyermek társadalmi státusza, szerepe, megítélése, értéke – árva, elhagyott, édes, mostoha, gazdag, szegény, bűnös, ártatlan; szereplők morális fejlődése − büntetés, jóvátétel, jutalmazás kérdése, mértéke, arányossága. A mesék gyermekkép értelmezését *Pukánszky Béla* gyermekkép fogalmi rendszere alapján végeztem a romantikus gyermekkép toposzok, úgy mint („vigaszadó gyermek”, “eszményi gyermek”, „ördögien rossz gyermek”, „koldus gyermek”) felhasználásával.
Az elemzett mesék gyermekképében megjelennek a romantika gyermekkép toposzai, attribútumai, melyet az író színesen árnyal és építően gazdagít a „vigaszadó gyermek” motívumából kibontakozó, „tanító gyermek” képével, mint sajátos anderseni motívummal.
A mesetörténetek, illetve az azt formáló karakterek elemzése, eszközként szolgálhat arra, hogy a műfajhoz pedagógiai szempontból közelítsünk és a meseszöveget neveléstörténeti, gyermekkor-történeti vizsgálódás tárgyaként szemléljük.

TERÜLETÁLTALÁNOSBÓL TERÜLETSPECIFIKUS? A TUDATELMÉLETI KÉPESSÉG FEJLŐDÉSÉNEK SAJÁTOSSÁGAI

GÁL ZITA

SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
galzitus@gmail.com

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Szociális képességek, szociális tanulás

A tudatelmélet (theory of mind) olyan viselkedéses-kognitív képességünk, melynek alapján elmeműködést feltételezünk, azaz képesek vagyunk mentális állapotokat tulajdonítani önmagunknak és másoknak egyaránt (*Egyed* és *Király*, 2008). A tudatelmélet evolúciós jelentősége, adaptív volta ismert (*Csibra* és *Gergely*, 2002). Segítségével képesek vagyunk más emberek elméjének tartalmára következtetni és reagálni (*Kiss*, 2005). A kutatások a tudatelmélet két komponensét különítik el, a kognitív és az affektív komponenseket, melyek disszociációját különböző patológiás állapotokban vizsgálták (*Shamay-Tsoory et al*., 2007; *Kalbe et al*., 2010). Egy komplex, az affektív és kognitív tudatelméletet mérő eljárás a Faux Pas Felismerése Teszt, melyben a „faux pas", azaz társas baklövés felismerése a cél (*Baron-Cohen et al.*, 1999). A mérőeszköz magyar nyelvre alkalmazása, egészséges mintán történő bemutatása hiánypótló.

Kutatásunk célja a tudatelméleti képesség fejlődésének, egyes komponenseinek vizsgálata egészséges mintán, és más kognitív rendszerekkel való kapcsolatának feltérképezése a Faux Pas Felismerése Teszt sztenderdizálása kapcsán. Vizsgálatunkban 5–12 éves tipikusan fejlődő gyermekek, 14–17 éves serdülők és fiatal felnőttek vettek részt. A tudatelmélet mérésére a hamis vélekedés teszteken kívül a Faux Pas Felismerése Teszt gyermek és felnőtt változatát, illetve az affektív tudatelméletet mérő Faces Tesztet alkalmaztuk. Munkamemóriát mérő teszteket (Hallási Mondatterjedelem Teszt, Számterjedelem Teszt, Fordított Számterjedelem Teszt) is alkalmaztunk a tudatelmélet és kognitív funkciók kapcsolatának vizsgálata céljából.

Eredményeink szerint a társalgási baklövések (faux pas) megértésében nem tapasztalható lineáris, életkorral előrehaladó fejlődés. Az affektív tudatelméleti képesség tekintetében tapasztaltunk az életkor előre haladtával növekvő teljesítményt, elsősorban a komplex, kogníciót is igénylő érzelmek tulajdonítása tekintetében. A komplex tudatelméleti teljesítmény és a munkamemória között pozitív összefüggést találtunk gyermekkorban, azonban a serdülő és felnőtt korosztályban ez a hatás már nem mutatható ki. A kognitív és affektív tudatelméleti teljesítmény gyermekkorban szignifikáns pozitív irányú összefüggést mutat, serdülő és felnőttkorban a két komponens kapcsolata már nem jelentős.

Jelen vizsgálatunk eredményei alapján feltételezhető, hogy gyermekkorban a tudatelméleti képesség egy komplex kognitív rendszer része, melyben nem differenciálódik élesen az affektív és kognitív komponens, továbbá a munkamemória kapacitás is összefüggést mutat a tudatelméleti képességgel. Mindez serdülő és felnőtt korosztályban már specifikusabbá válik, differenciálódik. Vizsgálatunk a szociális készségek fejlődésének, a kognitív funkciókkal való kapcsolatának megértéséhez nyújt eredményeket, esetleges oktató-nevelő munkában alkalmazható fejlesztő programok kialakításának alapjául szolgálhat.

TANULÁSI TAPASZTALATOK A TANULNI TUDÁS ALAKULÁSÁBAN – AVAGY AZ ISKOLAI TANULÁSI FORMÁK FELNŐTTKORI KITERJESZTÉSE

BARABÁSI TÜNDE

Babes-Bolyai Tudományegyetem
tunde.barabasi@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

A felső- és felnőttoktatási expanzió központi társadalmi kérdésként tételezi a hatékony és gazdaságos tanulási stratégiák, technikák alkalmazását. Számos nemzetközi jelentés számol be arról, hogy a megtanulni tanulni alapvető feladata az alapfokú oktatásnak, elsősorban mivel az autonóm, önszabályozó tanulás döntő tényezője. A tanulás megtanítására és megtanulására való odafigyelés ennek a szemléletmódnak alárendelten (is) egyre erőteljesebb az oktatás alsó szintjein. Jelen vizsgálatban arra reflektálunk, hogy az iskoláskori tanulási jellemzők miként tükröződnek a felnőttkori tanulási tevékenységben és hatnak vissza a kisiskolai fejlesztésre. A kérdés vizsgálatát felnőttként (tovább) tanuló pedagógusok körében megvalósítva, egyfajta kontinuum mentén tudjuk megjeleníteni: milyen tanulási technikákkal éltek iskoláskorukban, milyeneket alkalmaznak a jelenben, melyeket kívánják átörökíteni tanítványaiknak – és természetesen az ezek közötti kölcsönös meghatározottsági viszonyokat.
A vizsgálat első, elméleti megalapozást szolgáló részében a használt fogalmak operacionalizálása mellett, a tanulási stratégiákat, módszereket, technikákat vettük számba, illetve vizsgáltuk ezek felnőttkori adaptációjának lehetőségeit.
A vizsgálat alapvetően az ankét módszerére épült. Kutatásunkba levelezési képzési formában részt vevő hallgatókat vontunk be, olyanokat, akiknek tanulási tevékenysége a felnőtti lét és szerepvállalás kereszttűzében zajlik (N=211). Írásbeli kikérdezés keretében a vizsgálati személyek arra reflektáltak, hogy az iskoláskori domináns tanulási technikáik, stratégiáik milyen mértékű és irányú felnőttkori módosulásokkal jellemezhetők. A technikák tartalmi változásainak megragadása egyben az iskoláskori és a felnőttkori tanulás közötti lényeges (az eredményesség szempontjából pozitív és negatív irányú) különbségeket is tükrözi. Minthogy a vizsgálat alanyai gyakorló pedagógusok is egyben, azt is vizsgáltuk, hogy a felnőttkorban alkalmazott tanulási technikák és stratégiák milyen befolyást gyakorolnak a tanulni tanítás feladatértelmezésére.
Eredményeink azt mutatják, hogy az iskoláskori tanulási stratégiák, technikák felnőttkorban számottevően módosulnak, tudatosakká és célirányosakká válnak, az értelmes tanulás irányába mozdulnak el. Ugyanakkor a pedagógusok felnőttkori eredményes tanulása nagymértékben befolyásolja a tanítványaik tanulásának irányítását, azaz a tanulni-tudás átörökítési folyamatát.
Az eredmények imperatívuszként jelölik ki a módszeres felnőttkori tanulás szükségességét, közvetetten pedig, a képzési rendszer fejlődésének lehetséges irányvonalát is.

KÉPZÉSI REFLEXIÓ ÉS A VÁLTOZÓ OKTATÓSZEREP − A KOOPERATÍV TANULÁSSZERVEZÉS A TANÁRKÉPZÉSBEN

MRÁZIK JULIANNA

PTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
mrazik.julianna@pte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A (kizárólag) frontális módon felépített tanulásszervezési eljárás hosszú évszázadai után az ettől eltérő módszereknek meg kellett és mindmáig szükséges küzdeniük létjogosultságukért. Mindazonáltal a kooperatív tanulásszervezés sem nélkülözi a „frontális" elemeket, hiszen a tanulás segítőjeként a tanár jelen van a csoportos tudáskonstrukció során. E pedagóguskép újdonságainak, változásainak „keresztül vitele" a szakma képviselői esetében hosszú és türelmet kívánó folyamat, amely a jó és működő gyakorlatok bemutatásával rövidülhet.
Szükséges hozzátenni, hogy a kooperatív tanulásszervezés története az 1900-as évektől indul, tehát az érvelés mellette nem újdonság-mivoltában gyökerezik. Jobbára abban az egyre növekvő igényben, amely nem csupán a közoktatásban tevékenykedők, hanem a felsőoktatásban oktatók körében megjelenik: miképpen oldható meg a hallgatók bevonása, motivációjuk felkeltése, az érdeklődésük felkeltése a témák iránt? Oktatók gyakorta szembesülnek azzal, hogy pusztán személyiségük, elkötelezettségük vagy a téma fontossága már nem elegendő az affektív elemek fenntartásához, s ez a hallgatói teljesítményben is megjelenik. Milyen jellegzetes különbözőségek identifikálhatók a frontális tanulásszervezéshez képest a kooperatív tanulásszervezés során? Ez milyen tanári, oktatói magatartás-változást implikál? A „hagyományos" osztálytermi (egyetemi előadói), 'classroom' munka során – gazdaságossági megfontolásból − kialakult az az elgondolás, hogy a hatékonyság azzal függ össze, hogy egyidejűleg mekkora tömegnek képes a tanár az információ-átadásra. E mennyiség – különösen a korszerű médiatechnológia segítségével – voltaképpen a végtelenségig növelhető, csupán a tanterem befogadó-képessége lehet a határ, ám ezek a keretek a „virtuális osztályteremmel" csaknem feloldhatók. Kérdés azonban, hogy valóban a hatékonyság felé mutat-e az, ha egy időben a lehető legtöbb diáknak tart előadást az oktató?
Egy másik probléma – mind a tanárjelöltek, mind a praxisban tevékenykedő pedagógusok, tanárképzők számára, hogy melyek azok a pedagógusszakmai minimumok, kritériumok, amelyek mentén a pedagógus professzió leírható, és megragadható. Gyakori válasz, hogy a tanár elsősorban a személyiségével nevel, és ez már-már mitikus erővel bír az oktatók körében – miközben nehezen megragadható, miről is van szó. Mára már számos alapvetés létezik arra nézvést, hogy elsősorban a személyisége az, amely – ha tetszik a legfőbb – munkaeszköze a tanárnak, ám erre rakódnak olyan elemek, (héjak, a „hagymamodell": a szaktudás, a tapasztalat, a rutin és más – empirikusan megfigyelhető és empirikusan nem-megfigyelhető – vonások. A kooperatív tanulásszervezési eljárások felsőoktatási (tanárképzési) implementációja során néhány olyan tapasztalat keletkezett, amelyek szakmai önreflexióra adtak lehetőséget. A poszter e tapasztalatokat kívánja közreadni.

RÉGI-ÚJ „JÁRÁS” A FELNŐTTKORI TANULÁS TERÜLETÉN

MÁTÉ KRISZTINA

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar
kristina.mate.ud@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

Kutatásunk a még meglévő kistérségi rendszer kereteit felhasználva vizsgálja a nem formális felnőttoktatás helyzetét, színtereit egy meghatározott térségben (mátészalkai kistérség). A magyar közigazgatási rendszer tervezett átalakítása viszont doktori kutatásunk szempontjából számos kérdést vet fel. Elsősorban, hogy a megye és települési szint között tervezett közigazgatási egység hogyan alakul át az idő folyamán járásból-kistérséggé, kistérségből-járássá, hogyan strukturálódnak így az egyes feladatkörök? Miként jelennek meg a járási rendszerben a felnőttoktatás/képzés, felnőttkori tanulás színterei formális illetve nem formális módon?

Vizsgálatunk során áttekintjük a járási és kistérségi rendszerek működését, feladatköreit és esetleges koncepcióit az oktatás területén, párhuzamot állítva egy nemzetközi példával. Kitekintést teszünk Németországra, ahol a közigazgatási rendszerben szintén jelen vannak a járások, melyek feladatkörei igen széles skálán mozognak. A német járások feladatainak egy részét a helyi törvények szabják meg, melyek minden régióban különbözőek, így többek között az állami felnőttoktatási intézmények felügyeletének ellátása is a helyi törvények függvénye.

A kutatás elsősorban összehasonlító dokumentumelemzésen alapul, amely többek között a Lebenslanges Lernen, azaz az élethosszig tartó tanulás németországi fogalmi rendszerét (Volksbildung, Erwachsenenbildung, Weiterbildung) veti össze a magyar felnőttoktatás/képzés/nevelés fogalmi hármasával.

Az összehasonlítás, az elemzés számos ponton nehézségbe ütközik, többek között, hogy a felnőttoktatás intézményrendszere a német oktatási rendszer negyedik pillérét alkotja, ellentétben a magyar felnőttoktatás helyzetével; a magyar járási rendszert követő, majd megelőző kistérségi rendszer funkcionálisan eltér, alulmarad a német járási rendszerhez képest, még most szerveződnek az ahhoz hasonló feladatkörök. A kistérségek, főként a hátrányos helyzetű vidéki térségek konkrét felnőttképzési koncepcióval nem rendelkeznek, a felnőttképzés eseti jellegű, inkább munkaügyi központokhoz köthető képzések vannak jelen térségi szinten, a nem formális tanulási alkalmak jelenléte inkább községi szinten figyelhető meg, leginkább közművelődési programok keretében.

A PTE-FEEK SZAK-ÉS TOVÁBBKÉPZŐ INTÉZET TANIRODA HELYE ÉS SZEREPE A FELSŐFOKÚ SZAKKÉPZÉSBEN

TOMBOR VIKTÓRIA

Pécsi Tudományegyetem
Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar
tombor.viktoria@feek.pte.hu

Témakörök: Szakképzés; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Kulcsszavak: Gyakorlati oktatás; Taniroda; Learning by doing

Napjaink oktatásának egyik legégetőbb problémája a gyakorlati képzés. Az oktatási intézmények nagy erőfeszítésekkel keresik az úgynevezett *best practise*-t, avagy a legjobb gyakorlatot, melynek segítségével lehetővé teszik a képzésben részvevők számára a gyakorlati ismeretek legoptimálisabb elsajátítását. A gyakorlati képzés helyszínéül kell szolgáljon azon tevékenységek, feladatok elsajátításának, amelyeket a leendő szakemberek a valós munka-erőpiacon is alkalmazni fognak.
Poszteremen a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar Szak és Továbbképző Intézet (PTE-FEEK-SZTI) 2008 óta működő tanirodáját mutatom be. A tanirodai képzést elsősorban a felsőfokú szakképzés során alkalmazzuk egyre bővülő tapasztalattal, tudásanyaggal és oktatói létszámmal. A 2010/2011-es őszi félévtől már 8 szakon alkalmazzuk a tanirodát, mint gyakorlatot. Általánosságban a tanirodáról elmondható, hogy feladatorientált, életszerű tudást közvetít, módszertanában a projektmódszer alapján építkezik. A taniroda egy olyan infrakstrukturálisan jól felszerelt termet jelent, ami irodának van kialakítva és a képzésben részvevők egy saját gyakorlócéget működtetnek. A tanirodai gyakorlat kiegészíti, elmélyíti az elméletet, lehetőséget nyújt az üzleti élet, a vállalkozások minél plasztikusabb megismerésére, élethű szimulálására. Az itt zajló foglalkozások élményközpontú tanulást tesznek lehetővé, hiszen a képzésben részvevők a gyakorlatok során megtanulják az ügyviteli, adminisztrációs és menedzsment feladatokat. Megismerik az üzleti élet alapvető szabályait. Fejlődnek a kommunikációs készségeik. Az elméleti órákon tanultakat közvetlenül alkalmazni tudják. Poszterem célja, hogy módszertani betekintést nyújtsak, képekkel és hallgatói anyagokkal illusztráljam a taniroda szerepét és helyét az FSZ gyakorlati oktatásban.

A TANULÁSI MOTIVÁCIÓ ÉS AZ ÉLETCÉLOK ÖSSZEFÜGGÉSEI AZ ÉLET MÁSODIK FELÉBEN

SOMOGYINÉ PETIK KRISZTINA

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
somogyi.k@signum.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

Az élethosszig tartó tanulás eszméje egyrészt a gazdasági folyamatok igényeire válaszol, másrészt az ember élethosszig tartó személyiségfejlődését és szocializációját hivatott szolgálni. Ahhoz, hogy a felnőttképzés eleget tudjon tenni ez utóbbi – társadalmi érdeket szolgáló − feladatának, tanulmányoznia kell a felnőttkori fejlődés főbb állomásait és az életút során felmerülő sajátos életfeladatokat, hogy körülhatárolhassa a felnőttek főbb képzési igényeit. A személyiség motivációs világának megismerésével (*McAdams*, 2009) támpontokat kaphatunk arra vonatkozóan, hogy az egyén az életút különböző szakaszaiban milyen típusú képzések igénybe vételében érdekelt, különös tekintettel az élet − kevésbé kutatott − második felére. A személy motivációi legjobban a személyes tervek definiálásán keresztül közelíthetők meg (*Martos*, 2009). A felnőtt személyiség ugyanis a célkitűzés és célmegvalósítás folyamatában fejlődik.
Kutatásunk egy középkorúaknak szóló személyiségfejlesztő felnőttképzési program tervezéséhez, a képzési igények azonosítására készült. Célunk, hogy meghatározzuk a középső és idős felnőttkor különböző szakaszaiban megjelenő tanulási célok és életcélok összefüggéseit, és azonosítsuk a mögöttük húzódó háttérmotivációkat (*Sheldon* és *Elliot*, 1999), hogy ezek alapján definiálhassuk az egyes korcsoportok rejtett és nyílt képzési igényeit – összefüggést keresve az adott korcsoport életfeladataival (*Zrinszky*, 2008; *Sz. Molnár*, 2009; *Levinson*, 1978).
Módszerünk: kérdőíves kikérdezés.
Minta: 585 fő (37-75 évesek).
Előadásunkban kvantitatív eredményeinkre támaszkodva kívánunk választ adni az alábbi kérdésekre:

- Van-e összefüggés az életcélok és tanulási célok valamint azok motivációs bázisának különféle paraméterei között?
- Hogyan alakul a tanulási célok arányszáma az összes életcélhoz viszonyítva nemenként és korcsoportonként?
- Hogyan változik a különböző típusú tanulási célok megjelenési aránya az egyes életkorokban?

Eredményeink elősegítik, hogy a közép- és időskori személyiségfejlődést támogató képzések tervezésekor az adott életszakasz képzési igényeinek és fejlődési szükségleteinek leginkább megfelelő képzési programot állítsuk össze.

GYERMEKKOR, ISKOLÁK, JÖVŐKÉPEK

CZETŐ KRISZTINA

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
czeto.kriszti@t-online.hu

Témakörök: Tanulás, tudás

A gyermekkor értelmezésekben zavart keltettettek az elmúlt évtizedekben felerősödött társadalmi, gazdasági és kulturális változások okozta bizonytalanságok. Az új globalizációs kommunikációs formák, a gyermekek fogyasztói kultúrája sajátos gyermekkultúrák születését eredményezi, melyek gyakran ellentmondanak az iskolai kultúrának (*Golnhofer* és *Szabolcs*, 2005; *Jenks*, 1996). Az új szociológia megjelenésével előtérbe kerültek azok a kutatások, melyek e változások és a gyermekkor kapcsolatát vizsgálták az egyén személyes tudásának megismerésével (*Golnhofer* és *Szabolcs*, 2005, 2008). Jelen kutatás tematikusan azokhoz a vizsgálatokhoz kapcsolódna, melyek az iskola szereplőinek értelmezéseit vizsgálják. A kutatás kérdései három csomópont köré rendeződnek:

1. Milyen iskolakép él a 21. századi iskolások fejében?
2. Milyen iskolát szeretnének a gyermekek, fiatalok?
3. Hogyan látják ők a jövő iskoláit?

A leíró- feltáró kutatás a kvalitatív stratégiákat állítja középpontba, melyekben a résztvevők aktív közreműködők, s melyek segítik a társadalom által befolyásolt iskolaképektől való elszakadást, kreatív, alkotó folyamatot indítanak el. Mindezek tükrében a kvalitatív módszerek közül a fókuszcsoportos interjúk mellett, fontosak a nézetek direkt feltárását szolgáló módszerek: metaforaalkotás, gondolattérkép, szövegelemzés és feldolgozás, rajzok készítése, tematikus weblap kialakítása. A szélesebb körű adatgyűjtést a kvantitatív eszközök (kérdőívek) segítik.

Az eddigi feltáró kutatás eredményeként három nagyobb csomópont rajzolódik ki az iskola környezetének erőtérelemzésében, melyeket a poszter prezentáció is megjelenít:

1. Globális trendek és az iskola: olyan társadalmi tényezők vizsgálata, melyek által megrajzolhatóak, milyen kihívásokra kell választ találnia az iskoláztatásnak (*OECD*, 2001, 2006a, 2006b, 2008). A poszter kitér olyan jövő iskola megközelítések vizsgálatára, melyek a 21. századi kompetenciák és innovatív tanulási környezetek megvalósítását célozzák (Microsoft School of the Future).
2. Gyermekkép a társadalomban: egy olyan értelmezési lehetőség vázát mutatja be, mely a gyermeklét vonásait, társadalmi szerepét nézi (*Buckingham*, 2002; *Golnhofer* és *Szabolcs*, 2005, 2008).
3. Nevelés és értékek csomópont: a különböző nevelési színterek, értékek és az iskola kapcsolatát értelmezi (*Bábosik*, 2004; *Hankiss*, 2005; *Meleg*, 1996; *Perjés*, 2003; *Trencsényi*, 2006).

A kutatás eredményeként a tanulói nézetek feltárásával megalkotható egy komplex értelmezési keretrendszer az iskoláztatás lehetőségeire és jövőjére vonatkozóan.

TANÁROK A VIRTUÁLIS TANULÁSI KÖRNYEZETBEN

HAJDICSNÉ VARGA KATALIN

Kaposvári Egyetem
hajdicska@zelkanet.hu

Az elektronikus tanulás fogalma leegyszerűsítve a számítógép és a tanulás összekapcsolódását foglalja magába, amely kapcsolat különböző változásokon ment keresztül, egészen a Word Wide Web által hozott gyökeres fordulatig. A tanulás ekkortól kezdve már nem strukturált ismeretforrásokhoz hozzájutva is lehetséges, mégpedig úgy, hogy a felhasználó a hálózat révén összekapcsolt rendszereken kommunikál (*Tóth*, 2002).
Az e-learning a 21. században már a mindennapi gyakorlat célja és módszere kell(ene) hogy legyen, a hálózati tanulás-tanítás megvalósulása a profi informatikusok mellett a tanároknak is feladata. A magyar iskolák többsége rendelkezik a virtuális tanulási környezet létrehozásához szükséges eszközökkel, ezért az informatikát alig vagy nehezen befogadó pedagógusok is paradigmaváltásra kényszerülnek.
Az e-learning egyediségéből fakadóan a tanárokat erre a területre céltudatosan kell felkészíteni, mert az elektronikus tanulás/tanítás sok vetületében jelentősen eltér a hagyományos formáktól. Ezeket az eltéréseket tudatosan kell kezelni, a megoldások szereplőit ezekre fel kell készíteni. Csak így érhető el, hogy az e-learning az oktatás és képzés területén ne csak egy kiegészítő lehetőség, hanem a tudás megszerzésének önálló, hatékony eszköze legyen (*Nemes* és *Csilléry,* 2006).
A tanulási, ismeretszerzési szokásokat vizsgáló legújabb felmérések azt mutatják, hogy hiába csomagoljuk a tananyagot a legkorszerűbb interaktív multimédiába, a gyerekek többsége ma sem szeret, és nem tud egyedül tanulni. A tanár személye, egyénisége, a jó tanár a netgeneráció számára legalább annyira fontos, mint elődeiknek. Csakhogy miközben a diákok állandóan „be vannak kapcsolva", a tanárok egy része hagyományos, frontális órákat tart, hagyományos pedagógiai eszközöket használ. Vagyis nincs „behálózva".
A Tenegen (Connect the teachers to reach and teach the Net Generation) kísérleti képzésben 70 magyar pedagógus vett részt, akik az e-learning keretrendszer virtuális tanulási környezetében elektronikus tananyag-elemek gyűjtésére, tananyag-bázis létrehozására, kurzus szinopszisának, forgatókönyvének megtervezésére vállalkoztak, amelyekből a továbbképzés végére egy multimédiás oktatóprogram állt össze.
Poszteremen a keretrendszerben létrehozott blog, e-portfólió megvalósítását, az oktatásban való felhasználását, valamint a tervezett saját weboldal kialakítását, e-learningre való használatát tárom az érdeklődők elé.

MŰVÉSZETI NEVELÉS, MINT (INTER)DISZCIPLÍNA

SZARVAS ILDIKÓ

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
szarvasildi@pillanat.org

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra

A tudomány és művészet fogalmainak értelmezése hosszú jelentésváltozások során, lényegében a 20. század elejére alakult ki, de mindkét terület jelentéstartalmának folyamatos módosulása jelenleg is folyik (*Hantos*, 2008). Az elmúlt harminc évben a művészet és a művészettörténet jelentős szemléleti forradalmon és paradigmaváltáson ment át. Így feltevődik a kérdés, hogy ez hogyan hatott a művészeti neveléstudományra, illetve a művészeti nevelés gyakorlatára? (*Hornyik*, 2001)
A művészet elméletében és gyakorlatában *Aby Warburg* hozta meg a képi fordulatot (iconic turn / ikonische wende). Warburg Mnemosyne-képatlasza a „magas művészet" és a populáris kultúra képeit egymás mellé szerkesztve, már jóval a posztmodern paradigmaváltás előtt jelezte, hogy a tudományos érdeklődés szempontjából a társadalmi kommunikáció terében cirkuláló képek nem lehetnek alacsonyabb rendűek, periférikusabbak, mint a művészet képei. Ezzel párhuzamosan, Panofsky ikonológiai módszere a század végére beépül a neveléstudomány kutatási gyakorlatába (Pilarczyk) és a diskurzus része lesz az a gondolat, mely szerint a test és a tér: kép (*Belting*, 2006), ez pedig dekódolható szövegként is értelmezhető (*Mitchell*, 2006). Ezt követte a Rorty-féle *nyelvi fordulat* (*linguistic turn)*, ami a humántudományokra is komplex hatást gyakorolt és a „textualitás" különféle modelljeire mutatott rá: a művészet, a média vagy a társadalom formájában. Az elmúlt két évtizedben a kultúratudományok területén a diskurzus részévé vált a Lefevbre által megfogalmazott téri fordulat (spacial turn) (*Lefevbre*, 1974) és a *Bourdieu* által leírt kultúránkban zajló önreflexív, performatív fordulat is (performative turn) (*Bourdieu*, 1992).
Az említett fordulat sorozat rámutat arra a kortárs kulturális és neveléstudományi mezőre, ahol a korábban kanonizált koncepciók és gyakorlatok átváltoznak. A hagyományos mű(alkotás) létrejötte és elemzése mellé, az esemény létrehozása, megélése és analízise helyezkedik, és a középpontba a különböző szubjektumok által létrehozott, végrehajtott illetve befejezett akciók kerülnek (*Fischer* és *Lichte*, 2009). Az esemény: egy létesítő erő, az önmagára reflektáló akció, amit a művészeti nevelés interdiszciplinaritása felől is vizsgálhatunk. Ez az akció és cselekvésorientáltság, az alapkoncepciók módosulásai (*Németh*, 2001), a logócentrizmus lebontása (*Derrida*, 1967) megmutatkoznak a reformpedagógiai törekvések legújabb fejlődési tendenciáiban is.
A kutatás a magyarországi saját tanrendű alternatív iskolák közegében vizsgálja a művészeti nevelés interdiszciplinaritását, illetve arra keres választ, hogy az elmúlt három évtizedben a tudományos diskurzus homlokterébe került képi, nyelvi, téri és performatív fordulatok hogyan szűrődnek át az alternatív iskolák művészeti nevelésébe.[*]

[*] A pedagógusképzést támogató történeti kutatások című projekt az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatási szerződés száma TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KMR-2010-0003.

SZOMBAT 10.30–12.15

Helyszín	Szimpózium
B/301. terem	– Gyermekek, fiatalok, gyermekvédők perspektívái
B/306. terem	– Szakképzés és munkapiac szimpózium
B/302. terem	– Classmate PC beválásvizsgálat
B/406. terem	– Andragógiai Szimpózium
B/401. terem	– Adatokra, tényekre alapozott oktatás (evidence-based education)
	Tematikus előadások
A/202. terem	– Mérés és értékelés az iskolában
A/18. terem	– Az IKT iskolai alkalmazásának lehetőségei

GYERMEKEK, FIATALOK, GYERMEKVÉDŐK PERSPEKTÍVÁI

Elnök:

VERESSNÉ GÖNCZI IBOLYA

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományok Intézete

Opponens:

HEGEDŰS JUDIT

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Miért segít a segítő? Szociálpedagógusok pályamotivációjának vizsgálata

KLAPCSIK ZSUZSANNA

Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar Szociálpedagógia Tanszék

Gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyerekek továbbtanulási tervei

RÁKÓ ERZSÉBET

Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar Szociálpedagógia Tanszék

Előnnyé kovácsolódó hátrányok, avagy a császárnak nincs is új ruhája?

VERESSNÉ GÖNCZI IBOLYA

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományok Intézete

Gyermekkép alakulása korunk nevelési tanácsadó kiadványaiban

HOMOKI ANDREA

Szent István Egyetem Egészségtudományi és Környezetfejlesztési Intézet

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Gyermek- és ifjúságvédelem; Motiváció, önszabályozás

A szimpóziumon bemutatásra kerülő előadások tematikai sokszínűséget ígérnek, amelyek egymástól függetlenül szervezett kutatások eredményeit tükrözik.
A szociálpedagógus-pályára motiváló külső és belső erők feltárására fókuszál az egyik előadás. A pályamotiváció tényezői közül a kötődési motiváció, a teljesítmény-, és a hatalomszükséglet kérdéseit elemzi. A kérdőíves vizsgálat nappali és levelező tagozatos hallgatók körében zajlott.
Összehasonlító vizsgálattal tárja fel a következő kutatás, hogy milyen különbségek, hasonlóságok vannak a gyermekotthonban és a lakásotthonban élő gyerekek iskolai tanulmányai, továbbtanulási tervei között. Kimutatható, hogy a fiatalok továbbtanulási terveiben prioritása van valamilyen szakma megszerzésének.
A harmadik kutatás témája is a továbbtanulás. A vizsgálat célja feltérképezni, milyen tényezők játszottak, játszanak szerepet a tartós nevelésben felnőtt fiatalok tanulmányi sikerességében, s abban az elhatározásukban, hogy felsőfokú tanulmányokat folytassanak. A Debreceni Egyetemen tanuló, utógondozotti státuszban lévő fiatalokkal készült strukturált interjúk eredményeit mutatja be a prezentáció.
A negyedik előadás témája az elmúlt fél évszázad gyermeknevelési tanácsadás célzatával publikált írások elemzése. A tartalom-, és forráselemzéssel áttekintett szaktanácsadói irodalomban megjelenő domináns nevelési problémákra való professzionális reakciók ismertetése mentén feltárul az elmúlt évtizedekben formálódott, „a gyermekkel” és „a szülővel” kapcsolatos nevelői, szaktanácsadói elvárások összetettsége.

MIÉRT SEGÍT A SEGÍTŐ? SZOCIÁLPEDAGÓGUSOK PÁLYAMOTIVÁCIÓJÁNAK VIZSGÁLATA

KLAPCSIK ZSUZSANNA

DE Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar Szociálpedagógia Tanszék
wundt@freemail.hu

Témakörök: Gyermek- és ifjúságvédelem; Motiváció, önszabályozás

Kutatásomban, mely doktori dolgozatom része, a segítő foglakozások motivációját vizsgálom. Elsősorban a szociálpedagógus pályára motiváló külső és belső erőket kutatom fel, különös tekintettel azokra a kulcsélményekre, melyek a személyes élettörténet során az altruista viselkedés magyarázatául szolgálhatnak. Külön kérdéssor vonatkozik a vallás és a hit szerepére, mint alapvető értékekre, melyek a segítő pálya felé terelhetik a hallgatókat. A pályamotiváció belső tényezői közül a nagy motiváció elméleteket alapul véve *McClelland* elméletének főbb pontjait vizsgálom: a kötődési motiváció, a teljesítményszükséglet, és a hatalomszükséglet kérdéseit. *Super* pályafejlődés elmélete szerint a serdülőkorban felismert képességek nagyban meghatározzák a pályaorientációt, majd az ifjúkor során lehetőség nyílik az igazi hivatásszemélyiség kibontakoztatására.
A kérdőíves vizsgálat során nappalis és levelezős 1−3 évfolyamos szociálpedagógus hallgatók válaszolnak a feltett kérdésekre.
A hipotézisek alapján választ kapunk arra a kérdésre, hogy az elsőéves és a végzős hallgatók elköteleződése a segítő hivatás iránt hogyan változik. A vallás és a hit pozitív korrelációja várható, amint a kulcsélmények-korai traumák, krízisek- szintén pozitív korrelációja várható. Szintén jelentős különbségek lehetnek a nappalis és a levelezős hallgatók motivációja, valamint a korábban önkéntes munkát vállalók, és az ilyen tevékenységbe be nem kapcsolódó hallgatók között.

GYERMEKVÉDELMI GONDOSKODÁSBAN RÉSZESÜLŐ GYEREKEK TOVÁBBTANULÁSI TERVEI

RÁKÓ ERZSÉBET

DE Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar Szociálpedagógia Tanszék
rakoe@freemail.hu

Témakörök: Gyermek- és ifjúságvédelem; Motiváció, önszabályozás

Az 1997. évi XXXI. Gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény értelmében a nagy létszámú nevelőotthonokat maximum 40 fős gyermekotthonok és 12 fős lakásotthonok váltották fel. Kutatásunk elméleti hátterét a gyermekvédelmi intézményrendszer átalakítása előtti kutatások: *Hanák* (1985), *Veres* és *Brezovszky,* (1990), valamint a gyermekvédelmi ellátórendszer átalakítását követően végzettek *Hodosán* és *Rácz,* (2009), *Meltzer* és mtsai (2003), *Ford* és mtsai (2007), *Schmid* (2006) alapozták meg.

A különböző intézményekben élő gyerekek életkörülményeit sok egyéb tényező mellett befolyásolja az iskolai eredményességük is. Összehasonlító vizsgálat keretében feltártuk többek között azt, hogy milyen különbségek vannak a hagyományos gyermekotthonban és a lakásotthonokban élő gyerekek iskolai tanulmányai, továbbtanulási tervei között.

A kérdőíves vizsgálatot két gyermekvédelmi intézményben, Komádiban és Hajdúnánáson folytattuk le. 123 fő gyermekotthonban és lakásotthonban élő, 13−25 éves fiatalt kérdeztünk meg. A minta kiválasztásakor fontos szerepe volt az intézményi háttérnek. A Komádi Gyermekotthon hagyományos szervezeti keretek között működik, itt még napjainkban is tart az intézmény átalakítása. A Hajdúnánási Hajdúsági Lakásotthonok országosan is az elsők között alakultak 12 fős lakásotthonokká. A növendékek a lakásotthoni elhelyezéssel kapcsolatban itt rendelkeznek a legnagyobb tapasztalattal. Interjút készítettünk a Hajdú-Bihar megyében működő intézmények vezetőivel, valamint adatlapot vettünk fel az intézmények személyi, tárgyi feltételeire, valamint az oktatásra vonatkozóan.

Feltételeztük, hogy az általunk megkérdezett lakásotthonban élő fiatalok közül többen tanulnak gimnáziumban és szakközépiskolában, mint a gyermekotthonban élők. Ezt igazolni tudtuk, a lakásotthonban élő gyerekek közül többen tanulnak közép- és felsőfokú képzést nyújtó intézményben, mint a gyermekotthonban élő társaik.

A lakásotthonban élők tanulmányi mutatói jobbak (több időt töltenek tanulással, kevesebb a túlkoros közöttük, többen tanulnak a jobb munkaerő-piaci esélyeket kínáló szakközépiskolában, gimnáziumban). A gyerekek többsége az otthonok pedagógusaitól kér segítséget a tanulmányaiban adódó nehézségek leküzdéséhez. Így az oktatás eredményességében felértékelődik az otthonok szerepe. A továbbtanulási tervekben elsősorban valamilyen szakma megszerzését tartják fontosnak a fiatalok, mind a gyermekotthonban, mind a lakásotthonban.

A kutatás a gyermekvédelemmel kapcsolatban az elméleti és gyakorlati ismereteket és tapasztalatokat is bővíti. A kutatás eredményei felhívják a figyelmet többek között az oktatási és gyermekvédelmi intézmények hatékonyabb együttműködésének szükségességére is.

ELŐNNYÉ KOVÁCSOLÓDÓ HÁTRÁNYOK, AVAGY A CSÁSZÁRNAK NINCS IS ÚJ RUHÁJA?

VERESSNÉ GÖNCZI IBOLYA

DE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományok Intézete
gonczi.ibolya@arts.unideb.hu

Témakörök: Gyermek- és ifjúságvédelem; Motiváció, önszabályozás

A társadalmi érvényesülés, a társadalmi mobilitás szempontjából a gyermekvédelmi gondoskodásban szocializálódott, onnan kikerülő fiatalok sok tekintetben hátrányos helyzetűek. Megcsontosodott előítéletek, sztereotípiák, gyakorta tőlük, „az állami gondozottaktól" való tartózkodásból, esetenként félelemből táplálkozó ködös víziók övezik legtöbbjüket. A gondozottaknak és a rendszerben dolgozó szakembereknek egyaránt nehéz feladat áttörni azt a virtuális falat, amely vélhetően a laikusok előtt tornyosul, és vet árnyékot egy korrektül kiépített, koordinált és többnyire eredményesen kontrollált, a mindennapok valóságának részeként működő rendszerre.
Kutatási témánk a gyermekvédelmi ellátórendszer kimeneti pontjához érkezett fiatalokra irányítja a figyelmet. Azokat a tartós nevelésben felnövekedett, státuszuk alapján utógondozott fiatalok életútját kívánjunk vizsgálni, akik felsőfokú tanulmányokat kezdtek, és folytatnak jelenleg is a Debreceni Egyetemen.
A téma elméleti háttérének feltérképezése során egyrészt a hátrányos helyzet fogalom értelmezésének, tartalmi jegyeinek kitapintható változásait, másrészt a tartós nevelésből kikerült fiatalok társadalmi integrációs esélyeit feltáró szakirodalmi bázist kívánjunk elemezni.
Vizsgálatunk célja rávilágítani, milyen tényezők játszanak, játszottak meghatározó szerepet a tartós nevelésben felnőtt fiatalok tanulmányi sikerességében, s abban a döntésükben, hogy felsőfokú tanulmányokat folytassanak. A minta alacsony elemszáma kvalitatív módszer, strukturált interjú alkalmazását indokolta. Az interjúk elemzése során feltárt összefüggések megegyeznek a vonatkozó szakirodalmi, és más, a témánkkal ekvivalens kutatási konklúziókkal.

GYERMEKKÉP ALAKULÁSA KORUNK NEVELÉSI TANÁCSADÓ KIADVÁNYAIBAN

HOMOKI ANDREA

SZIE Egészségtudományi és Környezetfejlesztési Intézet
andi.homoki@gmail.com

Témakörök: Gyermek- és ifjúságvédelem; Motiváció, önszabályozás

A „Hogyan neveljünk?”, vagy az „Elég jó szülő vagyok-e?” és a „Vajon kire ütött ez a gyerek?” *Janikovszky Éva* stílusát idéző kérdések minden gyermeket nevelő szülő fejében megfordulnak. Prezentációnkban az elmúlt fél évszázadban gyermeknevelési tanácsadás célzattal publikált írásokat elemezzük. A szakkönyvekben előforduló családi, szülői, gyermeki eseteket vázoló nevelési nehézségek tematikus rendszerezését követően a fogalmak kategorizálásával ábrázoljuk az elmúlt ötven évben domináns gyermeknevelési problémaköröket, vázolva a különböző nevelési helyzetekhez kötődő nemzetközi és hazai tanácsadói trendeket. Bemutatjuk azokat a nevelési eszközöket, hatékony személyiségformáláshoz szükséges szülői készségeket, képességeket, amelyekkel az általunk elemzett és hivatkozott gyermeknevelési tanácsadó kiadványok lapjain találkozhat az olvasó.
Célunk a tartalom-, forráselemzéssel áttekintett szaktanácsadói irodalomban megjelenő domináns nevelési problémákra való professzionális reakciók ismertetése mentén annak feltárása, hogy az elmúlt évtizedekben hogyan formálódott a „gyermekkel” és a „szülővel” kapcsolatos nevelői, szaktanácsadói elvárás. Hogyan alakult a gyermekkép?
Kutatási eredményeink alapján közös pontként jelenik meg a tanácsadó szakemberek tollából, az a szülői (ön és gyermeki) szeretet, (ön és gyermeki) elfogadás, félelem- és szorongásnélküliség kívánalma, amelynek megvalósítása esetén boldog, elégedett, szeretetteljes, barátságos, azaz szociábilis, teljesítménykényszer nélkül is képességeinek megfelelően teljesítő, erkölcsös, jól kezelhető, jó magatartású gyermeket nevelhetnek a szülők, pedagógusok. A hatékony megvalósításnak a lehetőségét a tanácsadó kiadványok a szocializációs folyamat kölcsönösségi elvének, rekurzív hatásának tudatosításában látják.

SZAKKÉPZÉS ÉS MUNKAPIAC SZIMPÓZIUM

Elnök:

FEHÉRVÁRI ANIKÓ
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Opponens:

GYÖRGYI ZOLTÁN
Debreceni Egyetem

Hiányszakmákat tanuló végzős roma és nem roma szakiskolások

MÁRTONFI GYÖRGY
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A szakképző intézmények átalakulása

HÍVES TAMÁS – FORRAY R. KATALIN
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet – Pécsi Tudományegyetem

Fiatal szakmunkások pályakövetése

TOMASZ GÁBOR
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A középiskolázottság és a foglalkozások presztízse

NAGY PÉTER TIBOR
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Szakképzés; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A szimpózium az európai szakképzés-fejlesztési politika legkurrensebb témájával, a szakképzés és a munkaerő-piac kapcsolatával kíván foglalkozni. A szimpózium előadások elméleti és empirikus kérdéseket egyaránt megjelenítenek. Az elméleti kérdések középpontjában az általános végzettség, szakképzettség és foglalkozások kapcsolata, jellemzői állnak. Az iskolázottság és a foglalkozás viszonyának elemzésében főként a státuszinkonzisztencia kérdését állítjuk középpontba A hazai szakképzést bemutató előadások elemzik a szakképző intézményrendszer átalakulását, regionális sajátosságait, a centralizált központok (Térségi Integrált Szakképző Központ) és az azokat felügyelő Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottságok jellemzőit. Az intézményrendszer vizsgálata mellett a szakmunkások foglalkoztathatóságát és annak mérhetőségét is elemezni kívánjuk, friss pályakövetési vizsgálatok bemutatásán keresztül.

HIÁNYSZAKMÁKAT TANULÓ VÉGZŐS ROMA ÉS NEM ROMA SZAKISKOLÁSOK

MÁRTONFI GYÖRGY

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
martonfi.gyorgy@ofi.hu

Témakörök: Szakképzés; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

Az ún. hiányszakmák intézménye, amelyről a regionális fejlesztési és képzési bizottságok (RFKB-k) évente határoznak, speciálisan magyar intézmény. Képzőik, és különösen a képzésben résztvevők számára többletforrásokat (pl. ösztöndíjat, nagyobb anyagköltség elszámolását), és más előnyöket (pl. egyes pályázatokban való részvételi lehetőséget) biztosít. A hiányszakmákban való tényleges munkaerőhiányról megoszlanak a vélemények. Ugyanis a hiány ellenére ezekben a szakmákban végzettek körében a munkanélküliség is magas, és még a hiányszakmák preferálására törekvő Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézete is azt mérte 2008-ban és 2009-ben, hogy a hiányszakmákban végzetteknek átlagosan csak 30−33%-a dolgozik 9 hónappal a végzés után szakmájukban. Sokan munkanélküliek és pályaelhagyók, akik új szakmát tanulnak, vagy más területen vállalnak munkát, esetleg érettségihez vezető programba lépnek be.
Az ún. hiányszakmák az iskolai jelentkezésekkor a legkevésbé népszerűek közé tartoznak, amelyekben a romák aránya a szakiskolai átlagot is – ez a belépő évfolyamon 25% körüli, a magasabb évfolyamokon egyre alacsonyabb – meghaladja. 2010 májusában, néhány héttel a végzés előtt kérdőívvel megkérdeztünk 3000 szakiskolást. 12 szakma végzősei töltöttek ki egy 8 oldalas kérdőívet. A szakmamintában vannak az RFKB-k által minden régióban hiányszakmák közé soroltak (pl. kőműves, hegesztő), olyanok, amelyek egyes régiókban hiányszakmák, másokban nem (pl. villanyszerelő, szabó, szerkezetlakatos, szakács), olyanok, amelyek mindenhol „támogatott", de nem hiányszakmák (pl. bolti eladó), illetve egy olyan (fodrász), amely egyedüliként több régióban „nem támogatott" besorolást kapott. A fiatalokat 1.) iskolai pályaútjukról, 2.) gyakorlati oktatásukról, 3.) személyes-szociális hátterükről és 4.) szakmai és továbbtanulási aspirációikról kérdeztük. Az előadás ezeket a kérdéseket mutatja be a roma - nem roma dimenzió mentén, és konkrét példákon szemlélteti a két tanulói csoport körében mért különbségeket regionálisan, szakmánként, nemenként, szülői háttér és iskolai eredmény szerint.

A SZAKKÉPZŐ INTÉZMÉNYEK ÁTALAKULÁSA

HÍVES TAMÁS[*] – FORRAY R. KATALIN[**]

[*] Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
hives@ella.hu
[**] Pécsi Tudományegyetem
forrayrk@gmail.com

Témakörök: Szakképzés; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A szakképzési hálózat vizsgálata az egyes szakképzések hozzáférhetőségét jelenti, azaz területi elemzést igényel. Időbeliségében elemezve ezeket a folyamatokat, az emelendő ki, hogy nemcsak a hálózat, hanem a szakmastruktúra is jelentős átalakuláson ment keresztül az elmúlt évtizedben.
Optimális az lenne, ha a változások követnék a társadalom és a gazdaság átrendeződését, illetve támogatnák és segítenék a pozitív folyamatok kibontakozását. Az ország némely kistérségében ez be is következett, ám jelentős részében – ahol nem látni a gazdasági kibontakozás útjait – a szakképzés rendszere és hálózata is bizonytalanságokkal küszködik. A fejlesztésben fontos szempontot jelentenek az Európai Unió vonatkozó céljai, prioritásai, a strukturális alapok működésének szempontjai és az emberi erőforrás fejlesztésére irányuló törekvései.
Az ország regionális szerkezetének változásait a vonatkozó szakirodalom adatai alapján mutatjuk be, taglaljuk azokat a térségi típusokat, amelyek a társadalmi-gazdasági változások nyomán jól elkülöníthetők, illetve a területfejlesztési politikával összefüggésben vizsgáljuk a megyei kompetenciák változásait is, valamint a régiók szerinti fejlesztési törekvéseket.
Ezután a szakmai szerkezet és az iskolaszerkezet 1990−2010 közötti módosulásának fő vonásait foglaljuk össze, kitérünk a szakképzés intézményrendszerének centralizációjára is, majd részletezzük a szakképzési hálózat térbeli jellemzőit, tekintettel arra, miként hatott az oktatási expanzió a különböző társadalmi feltételekkel leírható kistérségekben.
Az előadásunkban kitérünk a különböző határ menti térségek speciális helyzetére és eltérő lehetőségeire. Végezetül összefoglaljuk a szakképzés hálózatára és szerkezetére ható főbb tényezőket, bemutatjuk a beavatkozás, a fejlesztés kívánatosnak látszó irányait.
Előadásunkat táblázatok és térképek egészítik ki, amelyek érzékletesen jelenítik meg az ország kistérségeinek ellátottságát, fejlettségét vagy éppen a dinamikus területektől mutatkozó elmaradását.

FIATAL SZAKMUNKÁSOK PÁLYAKÖVETÉSE

TOMASZ GÁBOR

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
tomasz.gabor@ofi.hu

Témakörök: Szakképzés; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Egy ország gazdaságának és társadalmának fejlődéséhez, versenyképességének megtartásához a munkaadói igényeknek megfelelő ismerettel, képességekkel és készségekkel rendelkező szakemberekre van szükség. Annak felmérése, hogy a szakképzés és a munkapiac igényei mennyire vannak összhangban egymással, az iskolapadból kikerülő diákok mennyire felkészültek a munka világára, illetve milyen mértékben befogadóképes a munkaadói oldal, elképzelhetetlen a szereplők alaposabb ismerete nélkül.

Pályakövetési vizsgálatunkban, amelyet egy kiválasztott szereplőnek, a szakmát tanult fiataloknak szenteltünk, arra törekedtünk, hogy minél részletesebben feltárjuk a képzésről alkotott véleményüket, valamint a végzettség megszerzése utáni munkahelyi, továbbtanulási és egyéb tapasztalataikat.

A kutatás során olyan volt diákokat kerestünk fel, akik három évvel korábban szereztek szakmát szakiskolában vagy szakközépiskolában. Azért döntöttünk a három év mellett, mert úgy véltük, hogy ez egyrészt már elegendően hosszú idő a különböző életpályák és életstratégiák beazonosításához, illetve megkülönböztetéséhez, másrészt még kellőképpen rövid ahhoz, hogy egyáltalán képesek legyünk megtalálni az érintett diákokat.

A vizsgálati minta kialakításakor a feladat-ellátási helyek régió és településtípus szerinti eloszlását és a végzettek szakmacsoportok szerinti összetételét vettük figyelembe. 100–100 szakiskolai, illetve szakközépiskolai feladat-ellátási helyen 4326 szakmunkás és 4208 szakközépiskolában szakmát szerzett diákot választottunk ki. Az adatfelvétel – a nagyobb elemszám elérése érdekében – többféle módszer kombinációjával született: postai kérdőív mellett személyes, telefonos és online lekérdezésre is sor került. Összességében 990 értékelhető kérdőív készült, a kapott adatbázist a reprezentativitás érdekében súlyoztuk.

A kérdőíves felmérést kiegészítendő 40 diákkal életútinterjút készítettünk. A vizsgálatnak ez a része a statisztikai adatok megfelelő értelmezését, tágabb keretek közé helyezését tette lehetővé, de önálló kutatásként is megállja a helyét.

Vizsgálatunk egyik legfontosabb megállapítása, hogy a szakképzésből kikerülő fiatalok kevésbé a képzési hely típusa (szakiskola vagy szakközépiskola) szerint különböznek, mint inkább aszerint, hogy szereztek-e érettségit, vagy sem. (A szakközépiskolásoknak értelemszerűen van érettségijük, de a szakiskolában végzettek is nagy számban tanulnak tovább s szereznek néhány éven belül érettségit; vannak olyanok is, akik érettségi után választják a szakiskolát.) Ez azt jelzi, hogy a korai, az általános iskola befejezése után hozott pályaválasztási döntés nem jelent végleges determinációt, az életstratégiáknak több elágazása létezik, és ezek időben is kitolódnak.

A KÖZÉPISKOLÁZOTTSÁG ÉS A FOGLALKOZÁSOK PRESZTÍZSE

NAGY PÉTER TIBOR

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
nagy.peter.tibor@gmail.com

Témakörök: Szakképzés; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Amikor az empirikus szociológusok az elmúlt négy évtizedben felnőtté vált népességet vizsgálat alá vonják, a legfontosabb rétegző tényezőként az iskolázottságot mutatják be. Sok egymástól független kutatás bizonyította, hogy minél magasabb valakinek az iskolai végzettsége, annál jobbak az esélyei a munkaerőpiacon, annál nagyobb valószínűséggel kerüli el a munkanélküliséget, annál nagyobb jövedelmet szerez stb. Az iskolázottsági skálán − ebben az elmúlt évtizedek valamennyi szociológiai felvétele megegyezik − a gimnáziumi végzettség hagyományosan magasabb pozíciót foglal el, mint a szakközépiskolai. Kérdés azonban, hogy a gimnáziumi tanulmányokat nem az teszi-e a társadalom szemében értékesebbé, mint a szakközépiskolát, hogy az előbbiből sokkal nagyobb valószínűséggel vezet út a felsőoktatásba?

Azaz: a szakközépiskolát végzett férfiak szakképzettségükből eredő munkaerő-piaci előnyei nem írják-e felül azt a szimbolikus előnyt − magasabb általános műveltséget, kapcsolati tőkével való sokkal jobb ellátottságot ami a gimnáziumot végzett (de felsőoktatásba nem került) férfiakat jellemzi? Első vizsgálataink azt mutatják, hogy ha gyermekeik továbbtanulási esélyei felől minősítjük a kétféle középiskolai végzettségű férfinépességet, akkor a szakközépiskolai végzettségűek állnak jobban: azaz a gimnáziumot végzettek gyermekeinek felsőoktatásba kerülését akadályozó önszelekciós kockázat (minden közhely ellenére!) nagyobb, mint a szakközépiskolát végzettek gyermekeinek hasonló kockázata − ezt egy a társadalmi mobilitásról szóló könyvünkben már 2010-ben bemutattuk. Egy másik vizsgálat segítségével minősíteni szeretnénk a különféle középiskolai végzettséget szerzett népesség munkaerő-piaci esélyeit.

Módszerül kínálkozik az az általunk kidolgozott eljárás, amelyet a diplomások státuszinkonzisztenciájával kapcsolatban egy korábbi Educatio számban már bemutattunk, s melynek lényege, hogy a FEOR kategóriákhoz 0 és 1 közötti presztizsrangsor-értékeket rendelünk hozzá, majd ennek segítségével a gimnáziumot végzettek és a szakközépiskolát végzettek által betöltött foglalkozásokból átlagértékeket számítunk. Így nemcsak országosan és általánosságban tudjuk megmondani, hogy többet ér-e és mennyivel a szakközépiskola a munkaerőpiacon, mint a gimnázium, de meg tudjuk állapítani ennek mértékét regionálisan, ágazati szempontból és generációsan is. A közel 100 ezres aggregált adatbázis, amellyel dolgozunk 7 különböző évben felvett adatokból áll − a két végpont az ezredforduló előtti és utáni 3. év közötti elmozdulás ábrázolását is lehetővé teszi.

CLASSMATE PC BEVÁLÁS VIZSGÁLAT

Elnök:

MOLNÁR PÁL
Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kar Természettudományi Kommunikáció és UNESCO Multimédiapedagógai Központ

Opponens:

GACSAL JÓZSEF
Intel Hungary Ltd.

Az iskolai laptop programok jelentősége az oktatásban

KÁRPÁTI ANDREA – MOLNÁR PÁL
Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kar Természettudományi Kommunikáció és UNESCO Multimédiapedagógai Központ – Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kar Természettudományi Kommunikáció és UNESCO Multimédiapedagógai Központ

A mobil Classmate PC-k alkalmazása a tanítási-tanulási folyamatban

TÓTH EDIT
Magyar Tudományos Akadémia-Szegedi Tudományegyetem Képességkutató Kutatócsoport, Szegedi Tudományegyetem Oktatáselméleti Kutatócsoport

A Classmate mobil számítógépek tanórai használatának elemzése pedagógusok óravázlatai alapján

R. TÓTH KRISZTINA
Szegedi Tudományegyetem

Classmate mobil számítógépet használó pedagógusok szakmai hálózatának feltérképezése hálózatelemzés és vizualizáció segítségével

MOLNÁR PÁL
Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kar Természettudományi Kommunikáció és UNESCO Multimédiapedagógai Központ

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; IKT, e-learning, távoktatás

A hordozható számítógépek osztálytermi megjelenésével alapvetően új taneszköz jelent meg. Az interaktív tábla a tanári bemutatót színesíti, a laboratóriumi, helyhez kötött számítógépek pedig elsősorban az egyéni képzést, a technikai képességek fejlesztését szolgálják, tanári irányítással. A mobil gépekkel viszont a diákok önállóan, párokban, és csoportokban is, az iskola bármely − wifivel ellátott − helyszínén, kollaboratív módszerekkel dolgozhatnak. Kutatásunk alapkérdése most is az, ami az eddigi oktatási innovációk értékelésénél: inspirált-e korszerű pedagógiát ez az eszköz, a szoftverekbe kódolt interaktív megoldások életre kelnek-e, a mobil gépekkel rugalmasan, a tanulók képzeletét megmozgatva folyik-e az oktatás?
A Classmate PC-k (a továbbiakban: CMPC-k) iskolai életét az információs és kommunikációs technológiák (IKT) más eszközeinek és módszereinek kontextusában vizsgáltuk. Az oktatási informatikával kapcsolatos korábbi kutatásainkból (*Kárpáti*, 2003; *Kárpáti* és *Tímár*, 2008; *Kárpáti* és *Dorner*, 2008; *Kárpáti*, *Hunya*, *Lakatosné* és *Tímár*, 2008; *Lakatosné* és *Kárpáti*, 2009) nyilvánvalóvá vált, hogy az innovációk sikerességének leglényegesebb tényezője nem az infrastruktúra, hanem a pedagógus. Ezért ebben a vizsgálatban az ő véleményük, ambícióik, múltbeli és tervezett digitális pedagógiai tevékenységük megismerésére törekedtünk. Három, a témához jól illeszkedő módszert alkalmaztunk: a szakirodalmi kutatásokon alapuló kérdéssort tartalmazó online kérdőívet, amelynek tanári és rendszergazdai változatát készítettük el és próbáltuk ki ebben a vizsgálatban, a pedagógiai esettanulmányt, amely a CMPC-k iskolai megjelenéséről, megismeréséről, használatáról (vagy ennek hiányáról) életszerű, valós tapasztalatokon alapuló információkat ad, valamint kapcsolatháló elemzést a pedagógusok közötti potenciális kapcsolódások, azonos tanítási szituációk, tantárgyak, tananyagok, pedagógiai források felderítésére és vizualizációjára.
A szimpózium első előadása a hordozható számítógépek pedagógiai jelentőségét és a benne rejlő lehetőségeket ismerteti. A második előadás bemutatja, hogy a megkérdezett pedagógusok az osztálytermi munka során milyen gyakorisággal, az oktatás mely fázisaiban, milyen oktatási módszerek esetében alkalmazzák a CMPC-ket, valamint, hogy milyen forrásból származnak az általuk felhasznált tananyagok. A harmadik előadás a pedagógusok által megosztott óravázlatok elemzését ismerteti, vagyis hogy milyen céllal, hogyan alkalmazták a CMPC-ket a tanórán, elégedettek voltak-e az elért eredménnyel, és véleményük szerint miben nyilvánult meg leginkább a mobil számítógépek fejlesztő hatása. Végül a szimpózium negyedik előadása a CMPC-ket használó pedagógusok potenciális kapcsolatrendszerét, szakmai hálózatát mutatja be, amely ahhoz szükséges, hogy egymást segítve fejleszteni tudják oktatásmódszertani és ismeretszerzési kompetenciájukat, szakmai közösséget alkossanak, valamint hatékonyan el tudják hárítani a felmerülő technikai problémákat.

AZ ISKOLAI LAPTOP PROGRAMOK JELENTŐSÉGE AZ OKTATÁSBAN

KÁRPÁTI ANDREA[*] – MOLNÁR PÁL[**]

[*] ELTE TTK Természettudományi Kommunikáció és UNESCO Multimédiapedagógai Központ
andreakarpati.elte@gmail.com
[**] ELTE TTK Természettudományi Kommunikáció és UNESCO Multimédiapedagógai Központ
mail@molnarpal.net

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; IKT, e-learning, távoktatás

A vezetékmentesen hálózatba kötött és internetre kapcsolódó hordozható számítógépek tanulási célú, iskolai használata szerte a világon terjedő tendenciát mutat. Felhasználási területek: 1) tanulmányi eredményesség biztosítása a technológiahasználat által, 2) igazságosabb, esélyegyenlőségen alapuló hozzáférés biztosítása a digitális forrásokhoz, 3) versenyképesség fokozása a tanulók modern munkahelyi elvárásokra felkészítése által, valamint 4) a tanítás fejlesztése, javítása az oktatás minőségének átalakítása által (*Penuel*, 2006). Az első tanulói laptop programok a *Microsoft Anytime, Anywhere Learning* (Bármikor, bárhol tanulás) (*Rockman, Chessler* és *Walker*, 1998), majd az Apple oktatási programjai (*Rockman* és *Sloan*, 1995; *Chang* és mtsai, 1998). Az ACER kilenc országra kiterjedő felmérése elsősorban a tanárok mobil számítógépekkel kapcsolatos elvárásairól ad áttekintést (*Vuorikari*, 2010). A pedagógiai innovációt a műszaki fejlesztéssel integráló INTEL szimpóziumunkban bemutatásra kerülő kezdeményezései a technológia iskolai alkalmazására lehetnek jelentős hatással.

A 21. században új pedagógiai paradigmák jelentek meg, amelyeket a rugalmas, az egyéni és csoportos tanulást egyaránt segítő iskolai környezetre dolgoztak ki: ilyen például a trialogikus tanuláselmélet (*Paavola* és *Hakkarainen*, 2004), amelyben az oktató és a tanuló megosztott tudásobjektumokon dolgozik, és a képzés az alkotás részeként valósul meg. Lényegesek a más előadásban ismertetésre kerülő hálózatos tanuláselméletek is. A mobil laptopoknak köszönhetően a tanulás az iskolában és iskolán kívül is bárhol és bármikor a tanár által kialakított keretek között válik elérhetővé. Az önálló munka nem irányítatlan böngészést vagy magányos feladatmegoldást jelent (*Lei* és *Zhao*, 2008). A tudásforrásokhoz tanulássegítő digitális eszközök kapcsolódnak, a tanulók egymással és tanáraikkal kommunikálva kollaboratív képességeiket, alkotókészségüket és informatikai kompetenciájukat egyszerre fejleszthetik. Az iskolai és az otthoni tanulás virtuális terei összekapcsolhatók, az értékelés személyre szabottá és az oktatás valamennyi szereplője számára átláthatóvá, hozzáférhetővé válik (*Lenhart*, *Madden*, *Macgill* és *Smith*, 2007). Az új, rugalmas és az oktató tereken kívül a szabadidő színhelyein is felhasználható technológia átalakítja az iskola egész működését (*Roschelle* és *Pea*, 2002; *Hunya*, *Kőrösné*, *Tartsayné* és *Tibor*, 2011).

A mobil laptop, mint taneszköz digitális tankönyveket tesz könnyen hozzáférhetővé, megkönnyíti a gyakorlást, jegyzetelést, tesztek és feladatok megoldását. A hálózatba kapcsolt számítógépekkel könnyebb az együttműködő tanulás is (*Zurita* és *Nussbaum*, 2004). A tanárok számára mindez szakmai kihívást,, valamint újabb lehetőségeket is jelent a tanulás, együttműködés, segítés folyamatainak támogatására. Az előadás a fenti programok eredményeit bemutatva érzékelteti, hogyan lenne segíthető Magyarországon is a mentorált innováció a mobil számítástechnika iskolai elterjedése.

A MOBIL CLASSMATE PC-K ALKALMAZÁSA A TANÍTÁSI-TANULÁSI FOLYAMATBAN

TÓTH EDIT

MTA-SZTE Képességkutató Kutatócsoport, SZTE Oktatáselméleti Kutatócsoport
tothedit@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; IKT, e-learning, távoktatás

Az utóbbi néhány évben hazánkban is megjelentek a tanulói-laptop programok, mintegy reflektálva az elmúlt évtizedben végbement információs és kommunikációs technológiai forradalomra és az erre épülő oktatási megújulási kényszerre. A cél mára nem a számítógépek megismerése, hanem a számítógéppel történő tanulás elsajátítása, integrálása a tanulási-tanítási folyamatba. 2009-ben az OKM informatikai iskola-felszerelési programja keretében 69 iskola jutott Intel Classmate mobil PC-khez (CMPC). 2011-ben egy hatásvizsgálat keretében célul tűztük ki az Intel CMPC-k iskolai – osztálytermi, oktatást segítő – használatának átfogó vizsgálatát.
Az előadás bemutatja 1) milyen gyakorisággal, 2) az oktatás mely fázisaiban, 3) milyen oktatási módszerek esetében alkalmazzák a CMPC-ket a pedagógusok az osztálytermi munka során, 4) milyen forrásból származnak a felhasznált tananyagok.
A HEFOP pályázat keretében CMPC-kkel felszerelt iskolákból három, az eszközöket használó pedagógust kértünk fel a kutatásban való részvételre. 41 iskola 94 pedagógusa töltötte ki a zárt és nyitott kérdéseket tartalmazó kérdőívet, amelynek tíz részkérdőívéből kettő kerül bemutatásra előadásunkban. Az adatfelvétel elektronikus úton történt 2011 áprilisában, a kitöltés önkéntes volt.
A pedagógusok 45%-a a gépeket a tananyag függvényében egy-egy alkalommal használja a tanítás során, harmaduk hetente egy-egy tanítási óráján. A CMPC-kkel támogatott tanórákon a pedagógusok leggyakrabban a gyakorlás és az ismétlés fázisaiban alkalmazzák a gépeket, ezeken a tanórákon leggyakoribb az egyéni és a páros munkamódszer. Tudásszintmérésre a pedagógusok csekély hányada használja rendszeresen a gépeket, harmaduk egyáltalán nem, annak ellenére, hogy a programok lehetőséget biztosítanak erre. A pedagógusok 84%-a internetről ingyenesen letölthető tananyagokat 82%-a saját készítésű anyagokat dolgoz fel CMPC-kkel, a kidolgozott feladatok egymás közötti megosztása a válaszadó pedagógusok 12%-ára jellemző. A felhasznált források jelentős része a szemléltetést szolgálja, de jelen vannak a digitális tananyagforrások is. A nyílt végű kérdésekre adott válaszok alapján a pedagógusok számára a legnagyobb kihívást a tanórákra való felkészülés – az óratervezés, feladatok készítése – jelenti.
A támogatott iskolákban oktató pedagógusok 14%-a használja rendszeresen a Classmate PC-ket tanóráin, a kipróbálók aránya 30% volt. Az ingyenesen elérhető módszertani ötletek, útmutatók jelentősen segítenék a mobil számítógépek tanítási-tanulási folyamatba történő hatékony integrálását, növelhetnék a tanórákon mobil PC-ket használó pedagógusok számát.

A CLASSMATE MOBIL SZÁMÍTÓGÉPEK TANÓRAI HASZNÁLATÁNAK ELEMZÉSE PEDAGÓGUSOK ÓRAVÁZLATAI ALAPJÁN

R. TÓTH KRISZTINA

Szegedi Tudományegyetem
tothkr@inf.u-szeged.hu

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; IKT, e-learning, távoktatás

Az információs és kommunikációs technológiák (IKT) hatékonyabbá tehetik a tanulási és tanítási folyamatot (*Higgins*, 2003) azáltal, hogy gazdag, izgalmas és motiváló tanulási környezetet teremtenek a diákok számára (*Lee*, 2001). Azonban az IKT eszközök (pl.: mobil számítógépek) hatékony alkalmazásában kulcsszerepet játszik, hogyan használják a pedagógusok az oktatási folyamatban (*Kozma*, 2003). Magyarországon az Oktatási és Kulturális Minisztérium 2009. évi informatikai iskola-felszerelési programja keretében 69 iskola jutott Classmate mobil számítógépekhez (a továbbiakban CMPC). E mobil eszközök tanítási-tanulási folyamatba integrálásának sikerességét vizsgáltuk kérdőíves vizsgálat segítségével.

E komplex vizsgálat részeként, jelen tanulmányban azt vizsgáljuk, 1) milyen céllal; 2) hogyan alkalmazták a CMPC-ket a tanórán; 3) elégedettek voltak-e a pedagógusok az elért eredménnyel, és 4) véleményük szerint miben nyilvánult meg leginkább a fejlesztőhatás.

A vizsgálatban 45 iskola 94 pedagógusa vett részt. A kutatási kérdések megválaszolására egy 92 kérdőívtételt tartalmazó mérőeszközt készítettünk, amelynek részeként a vizsgálatban résztvevő pedagógusok egy CMPC-s tanóra vázlatát is megosztották. Az adatfelvételt elektronikus formában végeztük 2011 áprilisában és májusában.

A pedagógusok óravázlatai alapján a CMPC-k használatának leggyakoribb célja az önálló információkeresés volt előre megadott témában (pl.: irodalom, történelem, biológia és informatika órán), valamint a készségfejlesztés (pl.: nyelvtan, kémia és matematika tárgyaknál). Ezt követte az ismétlés és az új ismeretek bemutatása, mely többnyire az idegen nyelv oktatása során volt jellemző. Legritkábban számonkérésre alkalmazták a mobil számítógépeket.

A tanulási környezetet a megkérdezett pedagógusok tanítási módszerei mentén vizsgáltuk. A beérkezett válaszok alapján a CMPC-ket csak ritkán vonták be a frontális oktatásba (3,19%), ezzel szemben az egyéni munkaforma (62,77%) volt a legelterjedtebb, mely egybe vág a számítógép tanítási-tanulási fázisában betöltött szerepével. A pedagógusok előszeretettel alkalmazták még a mobil számítógépeket a páros- (18,09%), illetve csoportmunka (15,96%) során is. A pedagógusok 89%-a szerint hatékonyabb volt az oktatás a CMPC-kel, mintha hagyományos eszközökkel végezték volna. A megkérdezettek 93%-a egyetért abban, hogy nagyobb kedvvel dolgoztak a diákjaik, 19%-uk szerint gyorsabban, 27,7%-uk szerint pedig, alaposabban sajátították el a tananyagot a tanulók a számítógépes tanórán, mintha tradicionális keretek között tették volna. A tanárok közel fele szerint továbbá több volt az újszerű, egyéni feladatmegoldás ezeken az órákon. Összességében megállapíthatjuk, hogy a pedagógusok többsége sikeresen integrálta a CMPC-ket a vizsgált tanóra oktatási folyamatába. Azonban az eredmények (pl.: az internetes böngészés dominanciája, számítógép-alapú számonkérések aránya) sejtetik, hogy a pedagógusok nem használják ki a számítógépekben rejlő lehetőségeket.

CLASSMATE MOBIL SZÁMÍTÓGÉPET HASZNÁLÓ PEDAGÓGUSOK SZAKMAI HÁLÓZATÁNAK FELTÉRKÉPEZÉSE HÁLÓZATELEMZÉS ÉS VIZUALIZÁCIÓ SEGÍTSÉGÉVEL

MOLNÁR PÁL

ELTE TTK Természettudományi Kommunikáció és UNESCO Multimédiapedagógai Központ
mail@molnarpal.net

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagóguspálya; IKT, e-learning, távoktatás

A személyes tanulói hálózat összekapcsolódó és egymást átfedő közösségek halmaza, ahol a tanulók saját tanulási folyamataikat szervezik (*Siemens*, 2004). A pedagógusok szakmai közösségek részesei, akik szervezeti, ismeretségi és közös érdeklődési, szakmai alapokon kapcsolódnak egymáshoz. A pedagógusok szakmai hálózatát − mely tulajdonképpen tanulói hálózat − tehát személyek és közösségi erőforrások laza összekapcsolódásának is tekinthetjük (*Siemens*, 2004).
Jelen előadásban azt elemezzük, hogy a CMPC-ket kipróbáló és használó pedagógusok (N=94) milyen szakmai csatornákon keresztül próbálják megoldani 1) oktatásmódszertani, 2) ismeretszerzési és 3) technikai problémáikat.
A pedagógusok közötti potenciális oktatásmódszertani kapcsolatrendszer mintázatát az azonos tanított tantárgyak és osztályok, valamint a CMPC-k tantárgyankénti és osztályonkénti használata alapján mutatjuk be, mely egyben alapja lehet kölcsönös módszertani és tananyagmegosztási kezdeményezéseknek. A vizsgált mintában jól kivehetők a pedagógusok évfolyamonkénti csoportosulásai (1−3, 5−8, 9−12 évfolyamok), az egyes tantárgyak központi-perifériális elhelyezkedése, valamint többek között a pedagógusok aktivitása is.
Az ismeretszerzési kapcsolatrendszert a pedagógusok azonos papír alapú és digitális tananyag felhasználása, valamint pedagógiai módszertani forráshasználata alapján elemezzük, mivel szakmai, tanulási tevékenységeink közé tartozik a szakkönyvekből, a tankönyvekből, az internetről tájékozódás éppúgy, mint a szakmai folyóiratokból történő ismeretszerzés (*Warlick*, 2009). A legnépszerűbb tananyaglelőhely a Sulinet SDT (42,5%), azonban a pedagógusok előszeretettel használnak papír alapú forrásokat is, mint pl. tankönyveket (27,6%) az órai felkészüléshez.
A technikai támogatás minősége előre jelezheti a tanárok laptop-használatának gyakoriságát (*Dexter, Anderson* és *Ronnkvist*, 2002) – ha nincs segítség, elmarad a használat, s minél intenzívebb a támogatás, annál gyakoribb az eszközök pedagógiai alkalmazása. A pedagógusok és a technikai támogató szakemberek közötti kapcsolatrendszert a közöttük kialakult segítői kapcsolatokból tárjuk fel. A pedagógusok 59%-a egyébként nem kért segítséget, 40%-a rendszergazdáktól, 37% tanár kollégáktól, 36% informatika szakos kollégától, 21% pedig a CMPC szállító vállalat szakembereitől.
Valamennyi kapcsolati mintázatot kapcsolathálózat elemzéssel (*Wasserman* és *Faust*, 1994; *Scott*, 2000) tárjuk fel és mutatjuk be. Hálózatelemzési algoritmusok és mutatók − fokszám, központiság (*Freeman*, 1979), sajátvektor (*Bonacich*, 1987) − segítségével minden személy, tantárgy, évfolyam, tananyag, pedagógiai információforrás pozíciója és mérete meghatározható, a vizualizáció segítségével pedig feltárhatók az egymáshoz közel elhelyezkedő személyek és források, mely prediktív módon hozzájárulhat a potenciális együttműködések tervezéséhez.

ANDRAGÓGIAI SZIMPÓZIUM

Elnök:

KRAICINÉ SZOKOLY MÁRIA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Opponens:

MAYER JÓZSEF
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Az előzetes tudás beszámításának felnőttoktatási vonatkozásai Írországban

HEGYI-HALMOS NÓRA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Levelező tagozatos egyetemi hallgatók akadémiai képességeinek vizsgálata

KOCSIS MIHÁLY
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A felsőoktatás szerepe a felnőttoktatás fejlesztésében

NÉMETH BALÁZS
Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar

A felnőttképzés tartalmi jellemzői az akkreditált intézmények aspektusából

FARKAS ÉVA
Szegedi Tudományegyetem

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatáspolitika, EU oktatásügy

Az elmúlt két évtizedben az Európai Unió számos dokumentuma hívta fel a figyelmet az élethosszig tartó tanulás jelentőségére Európa jövője és versenyképessége szempontjából (*Lisszaboni stratégia, Memorandum az egész életen át tartó tanulásról, Oktatás és képzés,* 2010). E folyamat eredményeként számos nemzetközi és hazai kutatás foglalkozott az oktatás-képzés világának kihívásaival, az élethosszig tartó tanulás színtereinek átalakulásával, az egyéni és szervezeti tudás, a tudásmenedzsment, a tanulás pedagógiai, pszichológiai szociológiai mibenlétével.
A kutatások megerősítik azt a pedagógiai-andragógiai paradigmaváltást, amely alapját képezi a felnőttképzés szemléleti, tartalmi-módszertani változásának, következésképp a felnőttképzés formális, nem formális és informális intézményrendszerében már tapasztalható vagy várható átalakulásának. Az Európai Unió és a tagországok kezdeményezésén alapuló ezen kutatások szinte mindegyike kapcsolódik a felnőttképzés és a felsőoktatás világához.
A szimpózium előadásai e kutatásokból merítenek egyrészt a felnőttképzési rendszerek és a szakpolitikai folyamatok egy-egy országban való vizsgálati eredményeinek ismertetésével (Románia, Magyarország, Írország) részben e folyamatok hazai aspektusainak elemzésével (hazai PIAAC kutatás, OKKR, akkreditált felnőttképző intézmények tartalmi-működési jellemzői).

AZ ELŐZETES TUDÁS BESZÁMÍTÁSÁNAK FELNŐTTOKTATÁSI VONATKOZÁSAI ÍRORSZÁGBAN

HEGYI-HALMOS NÓRA

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar
hegyi.halmos@ppk.elte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatáspolitika, EU oktatásügy

A globalizáció, az infokommunikációs és technológiai forradalom hatására szerte a világon megnőtt az emberi erőforrás, a tudás jelentősége. A tudás tartalmával szembeni elvárások átalakultak: a folyamatosan változó ismeretek mellett egyre inkább felértékelődnek a munka világában elvárt, a munkavégzéshez napjainkban nélkülözhetetlen gyakorlati készségek, attitűdök és kompetenciák. Az elmúlt években a tanulás elméleti és gyakorlati kérdéseiről szóló diskurzusok kiemelt területévé váltak a tanulási eredményekben, kompetenciákban való gondolkodás, a rugalmasan egymásra építhető és épülő képzések, az egyéni tanulási út kérdései. Mindebből következően felértékelődik az intézményrendszeren kívül szerzett tudás, mely felveti azok elismerésének kérdését a formális képzések során.

Nem véletlen, hogy az elmúlt évtizedben számos Európai Uniós dokumentum (*Memorandum, Lisszaboni stratégia, Oktatás és képzés,* 2010.) növekvő jelentőséget tulajdonít az iskolarendszeren kívül megszerzett (megszerezhető) ismereteknek, azaz a nem-formális és az informális tanulási környezetben szerzett tudásnak.

A sokféle tanulási út áttekinthetővé, átláthatóvá tételének érdekében született az Európai Parlament és Tanács ajánlása az Európai Képesítési Keretrendszer, az ezzel összhangban álló Országos Képesítési Keretrendszerek létrehozásáról, valamint a kapcsolódó nemzeti validációs rendszerek kidolgozásáról. Ezen igény fogalmazódott meg a magyar kormányzat részéről is, miszerint készüljön el a felsőoktatásban az egységes − a hazai oktatási intézményrendszer és jogrendszer keretei között működő, az európai normákkal összhangban lévő − strukturált felsőoktatási validációs/elismerési rendszer modellje. A modell a felsőoktatásba jelentkezők, illetve a felsőoktatásban tanulók számára lehetővé tenné előzetesen megszerzett tanulási eredményeik láthatóvá tételét, dokumentálását, értékelését és beszámítását, tekintet nélkül arra, hogy azokat hogyan, milyen keretek között – formális, nem-formális vagy informális tanulás során – szerezték-e meg. A rendszer új lehetőséget jelentene azon tanulni vágyó felnőttek számára, akik szeretnének bejutni (vagy visszajutni) a felsőoktatásba, újrahasznosítva előzetesen félbehagyott „töredék képzettségeiket", vagy munkahelyi tapasztalataikat.

Egy olyan jelentős, paradigmaváltással együtt járó újítás bevezetésekor, mint egy átfogó validációs/elismerési rendszer kialakítása, célszerű áttekinteni külföldön már működő rendszereket. A nemzetközi példákat áttekintve figyelemre méltó a már jelentős tapasztalatokkal bíró Írországban működő modell. Az ír rendszer külön érdekessége, hogy rendkívül nagy figyelmet fordít a felnőtt tanulókra, a felnőttek visszavezetésére az iskolarendszerbe, valamint a végzettség megszerzése után a munkaerőpiacra.

LEVELEZŐ TAGOZATOS EGYETEMI HALLGATÓK AKADÉMIAI KÉPESSÉGEINEK VIZSGÁLATA

KOCSIS MIHÁLY

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
kocsis.mihaly@ofi.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatáspolitika, EU oktatásügy

Az elmúlt években Magyarország viszonylag nagy apparátussal és energia-befektetéssel készült a PIAAC (*Programme for the International Assessment of Adult Competencies*) feladatainak részletes kidolgozására és megvalósítására. Jelen szimpózium előadói között is szerepelnek olyanok, akik az előkészítés fázisában a feladatbank megtervezésében, összeállításában és ellenőrzésében vettek részt. A program második – adatfelvételi – szakaszába Magyarország már nem lépett be, így átfogó mérési tapasztalataink a felnőttek szövegértésének, problémamegoldó gondolkodásának szintjéről, infokommunikációs kompetenciáiról csak korlátozott érvénnyel állnak rendelkezésre.
A tervezett előadás a töredékesen létező hazai, felnőttkori adatfelvételek sorából egy olyan nem reprezentatív, rétegspecifikus vizsgálati sor eredményeit mutatja be, amely 2005 és 2011 között egy adott egyetemen, egy adott szakra belépő – 18−62 éves – levelező hallgatók úgynevezett akadémiai képességeit, a szövegértés, a problémamegoldó gondolkodás és a pszichológiai immunrendszer aktuális szintjét elemezte a szocio-kulturális jellemzők tükrében. Ebben a folyamatban komparatív elemzési lehetőséget nyújtottak az azonos időben és adatfelvételi lappal vizsgált nappali tagozatos hallgatók adatsorai is.
A szimpózium témájához igazodva az előadás elsősorban a szövegértésről, mint a felnőttkori tanulás egyik feltételi folyamatáról szól. Bemutatja a vizsgálatba bevont 3500 fő szociokulturális jellemzőit, az adatfelvételi eljárást és eszközeit, és szövegtípusonként – ismeretterjesztő szöveg, szakszöveg, nyelvhelyességi szöveg, fogalommagyarázat – elemzi a feltárt eredményeket. Ezeket az eredményeket összeveti az azonos egyetemen és szakon tanuló – közel 2500 fő – nappali tagozatos hallgató időben is azonos adatsoraival. Az egyes tanévek eredményeinek összevetése is tanulságos, konklúziója gyakorlatilag azonos a PISA-mérések hazai tapasztalataival. További komparatív elemzésre nyújt lehetőséget az adatfelvételi eljárás más szakokon és egyetemeken történt megismétlése, azonban ennek érvényességét erőteljesen korlátozza az esetlegesség és a viszonylag alacsony elemszám.

A FELSŐOKTATÁS SZEREPE A FELNŐTTOKTATÁS FEJLESZTÉSÉBEN

NÉMETH BALÁZS

PTE Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar
nemeth.balazs@fek.pte.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatáspolitika, EU oktatásügy

A hollandiai Research voor Beleid Kutatóközpont 2010. április és 2011. február között zajló összehasonlító kutatása az elmúlt három esztendőben az EU tagországaiban végrehajtott, a felnőttoktatást és képzést érintő reformjait vizsgálta abból a nézőpontból, hogy azok miképpen illeszkednek a felnőttek tanulásáról szóló 2006. évi európai bizottsági Nyilatkozat és a 2007. évi Akcióterv ajánlásaihoz.
Az egyes ország-elemzéseket az adott országok felnőttképzési rendszerét és a szakpolitikai folyamatokat részletesen ismerő kutatók készítették olyan főbb témakörök feltárása alapján, mint a politikai és jogi keretek, a strukturális és pénzügyi rendszerek, problémák és lehetőségek, valamint az úgynevezett mobilitási stratégiák és eszközök. A legtöbb figyelmet a mobilitási eszközök vizsgálata kapta, amelynek során előtérbe kerültek az egyes tagországok felnőttképzési rendszereire jellemző erősségek és hiányosságok, a felsőoktatás szerepe, tekintettel olyan eszközök alkalmazásának meglétére és alkalmazására, mint az előzetes tudás beszámítása-validációja, a tanácsadás-útmutatás, az egyéni tanulási utak, vagy a minőségbiztosítás és menedzsment, a pénzügyi eszközök, és különös célcsoportok elérése. Ezen eszközök jelenlétét és/vagy hiányát a kutatók példákkal támasztották alá, és két példát részletesen kiemeltek, ismertettek beszámolójukban.
Az előadó Magyarország és Románia ország-elemzését készítette el, az összehasonlítással rámutat a két ország felnőttképzését érintő jellemzőkre, azonos és eltérő tényezőkre, különösképpen a felsőoktatás szerepei kapcsán, elsősorban a felnőttképzési kutatások és innovációk vonatkozásában.
Az ország-elemzések együttes összehasonlító vizsgálatát a hollandiai központ végezte el. Az előadás ismerteti a kutatás főbb megállapításait, eredményeit.
Referencia:

- http://adultlearning-budapest2011.teamwork.fr/docs/Ongoing-Reforms-Adult-Learning-Final-Report.pdf
- http://adultlearning-budapest2011.teamwork.fr/en/background http://english.research.nl/
- http://adultlearning-budapest2011.teamwork.fr/docs/Country-Report_HU_final.pdf

A FELNŐTTKÉPZÉS TARTALMI JELLEMZŐI AZ AKKREDITÁLT INTÉZMÉNYEK ASPEKTUSÁBÓL

FARKAS ÉVA

Szegedi Tudományegyetem
farkas.eva@freemail.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatáspolitika, EU oktatásügy

A felnőttképzési rendszernek rendkívül szerteágazó funkciókat kell betöltenie és egymástól eltérő – társadalmi, gazdasági, intézményi, egyéni – érdekeket kell szolgálnia. A felnőttképzési rendszer fejlesztése nemcsak az eltérő érdekek együttes kielégítése miatt rendkívül nehéz, hanem azért is, mert az a társadalmi-gazdasági környezet, amelyben a felnőttképzés eredményeit implementálni kell, maga is folyamatosan változik. A felnőttképzési rendszer törvényi szabályozása óta eltelt 10 év és a felnőttképzési tevékenység tartalmi működésére vonatkozó, a rendszerfejlesztést megalapozó kutatások hiátusa indokolttá tette az akkreditált intézmények körében végzett országos kutatás lefolytatását.

Kutatásunk célja, hogy megismerjük az akkreditált képző intézmények tartalmi működésének jellemzőit, átfogó és valós képet kapjunk a képző intézmények által nyújtott képzések és felnőttképzési szolgáltatások kínálatáról, az esélyegyenlőség biztosításának kérdéséről, illetve a felnőttképzés jogszabályi keretrendszerében nevesített követelmények gyakorlati megvalósulásáról. Kutatási eredményeink alapján meghatározzuk a felnőttképzési rendszer problématérképét, amelyre építve további adatelemzési, kutatási koncepciókat lehet megfogalmazni, illetve javaslatokat lehet tenni a felnőttképzési rendszert érintő szakmapolitikai intézkedésekre.

A kutatás módszere primer adatgyűjtés, strukturált kérdőíves lekérdezés volt 2011. március és június között. A kérdőív tematikailag 5 nagy területre koncentrált: működési adatok, képzési adatok, felnőttképzési szolgáltatások, esélyegyenlőség biztosítása, jogi szabályozás.

Az alapsokaságot az NSZFI adatbázisában szereplő, akkreditált felnőttképző intézmények alkották. Az adatgyűjtés teljes mintavételen alapult. A kérdőívet mind az 1488 intézményhez eljuttattuk. A nyilvántartás szerint az érvényes akkreditációval rendelkező intézmények több, mint 10%-a időközben vagy megszűnt, vagy nem folytat felnőttképzést és számos intézmény nem érhető el a megadott címen. Az értékelhető, feldolgozható kérdőívek aránya a tisztított teljes minta 35%-a, amely lehetővé teszi, hogy a kapott országos kutatási adatokkal leírjuk az akkreditált felnőttképzési intézményekben folyó szakmai munkát.

Kutatási eredményeink rávilágítanak arra, hogy milyen szempontok alapján alakítják a képző intézmények képzési portfoliójukat, illetve, hogy milyen bevételi forrásokból gazdálkodnak. Adataink szerint a legtöbb intézmény külső szakértő segítségét veszi igénybe a jogszabályok értelmezése és alkalmazása érdekében. Továbbra is nehézséget okoz a kötelezően nyújtandó előzetes tudás mérése és beszámítása és az intézmények többsége fizikai akadálymentesítéssel biztosítja a fogyatékossággal élő felnőttek képzéshez való hozzáférését.

ADATOKRA, TÉNYEKRE ALAPOZOTT OKTATÁS (EVIDENCE-BASED EDUCATION)

Elnök:

BALÁZS ÉVA
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Opponens:

NAHALKA ISTVÁN
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

A tényeken alapuló oktatáspolitika nemzetközi példái

RADÁCSI IMRE – KOVÁCS ISTVÁN VILMOS
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet – Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A tényeken alapuló döntéshozatal hatása a rendszerstruktúrákra – kritikai észrevételek Niklas Luhmann rendszerelmélete alapján

TÖRÖK BALÁZS
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Tényképzetek. Adatok, tények konstrukciója és fel (nem) használása a magyar oktatáspolitikában

ERŐSS GÁBOR
Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutatóintézet

Tényeken kontra vélekedésen alapuló iskolafejlesztés Magyarországon. Iskolavezetés és pedagógiai gyakorlat.

BÉKÉSI KÁLMÁN – RAPOS NÓRA
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Oktatáspolitika, EU oktatásügy

A szimpózium* az angolszász világban „evidence-based education" vagy „evidence-informed education" témakörét járja körül, amelyet magyar fordításban „tényekre alapozott oktatás"-nak hívunk. A nemzetközi és hazai oktatáskutatásban egyre erősödő téma keretében a minőségi, bizonyító erejű tudás keletkezését és felhasználását illetve, az oktatáskutatás − oktatáspolitika − iskolavezetés/gyakorlati pedagógia háromszöget vizsgáljuk.

Az előadások egyrészt a nemzetközi és hazai szakirodalom széleskörű feldolgozására, másrészt az előadók által végzett empirikus kutatások eredményeire épülnek.

Az első előadásban a tényekre alapozott oktatás(politika) nemzetközi trendjeit vázolják fel az előadók. Középpontba a kutatás – politika – formálás és a gyakorlat egymásrautaltságát állítják, az Európai Unió és tagállamai, valamint az Unión kívüli, többek között az Egyesült Államokra is jellemző tapasztalatokra építve.

A második előadó a tények felhasználásának ismeretelméleti vonatkozásait elemzi. Érveket és ellenérveket vonultat fel az „evidence" alapú oktatásfejlesztési logikával kapcsolatban, kitérve annak történeti hátterére, valamint az oktatáspolitikai döntéshozatal erőterében jelentkező korlátokra és problémákra.

A harmadik előadásban a téma magyarországi oktatáspolitikai vonatkozásairól lesz szó. Az előadó – az előző előadás egyik eleméhez is kapcsolódva – a tények konstrukciójának dimenzióját emeli ki elemzésében. Három példán: a közoktatási integrációs hálózat hatásvizsgálatán és eredményeinek politikai mozzanatokat is tartalmazó értelmezésén, az egyes fejlett országok beli kiemelt oktatási körzetek politikájának hazai interpretációján, valamint a PISA-jelentésekre alapozott hazai oktatáspolitika, valamint a hazai „evidence-based" megközelítések jellemzőin keresztül mutatja be a lehetséges válaszokat saját problémafelvetésére.

A negyedik előadó iskolavezetők és pedagógusok tény-használatának intézményi gyakorlatait prezentálja. Kitér arra, hogy a helyi oktatáspolitikai elvárások és egyéb kényszerek milyen módon befolyásolják az iskolák döntési folyamatait. Jó és rossz gyakorlatokon keresztül mutatja be, hogy mit kezdenek az iskolák, vezetők, pedagógusok például a kompetenciamérési eredményekkel, a szülői igényfelmérésekkel, az értékelésekből származó adatokkal.

A szimpózium előadásai egymással összehangoltan mutatják be a tényekre alapozott oktatás legfontosabb aspektusait. A szimpózium arra a − részben empirikusan is igazolt – feltevésre épül, hogy a jó minőségű adatokra való reflexió, a valóságra megfelelően reflektáló kutatási eredményekre alapozott döntések az oktatáspolitikától az osztálytermi döntésekig a rendszer eredményességének pozitív befolyásolásához vezethetnek; sokkal inkább, mint a csak személyes tapasztalaton nyugvó, ellenőrizetlen, vagy kutatási eredmények által egyenesen cáfolt vélekedésekre alapozott döntések.

* Adatokra, tényekre alapozott oktatás (evidence-based education)" című szimpózium két előadása az Európai Unió támogatásával, a TÁMOP 3.1.1. „21. századi közoktatás – fejlesztés, koordináció" című kiemelt projekt keretében végzett alábbi kutatásokra épült: 6.8.1. Adatok, tények szerepe az iskolafejlesztésben; 7.4.3. A tényeken alapuló oktatáspolitika-formálás magyar gyakorlatban megjelenő elemeinek feltárása és elemzése. A kutatásokat az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet végezte.

A TÉNYEKEN ALAPULÓ OKTATÁSPOLITIKA NEMZETKÖZI PÉLDÁI

RADÁCSI IMRE[*] – KOVÁCS ISTVÁN VILMOS[**]

[*] Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
radacsi@ella.hu
[**] Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
kivi.comp@gmail.com

Témakörök: Oktatáspolitika, EU oktatásügy

A fejlett európai és tengerentúli országok oktatáspolitikusai és oktatáskutatói egyaránt arra törekszenek, hogy az oktatáspolitikát és az oktatás gyakorlatát színvonalas kutatások alapozzák meg. Egyes országokban, különösen az Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban az intézményes megoldások egész sorát alakították ki. Az e területen aktív országokban mindez együtt jár a három szegmens – a kutatás, a politika-formálás és a gyakorlat – szereplőinek aktív együttműködésével, a kutatási tervek és eredményeinek időről időre történő szisztematikus áttekintésével, az alkalmazás előtt álló akadályok leküzdésével.

A tényekre alapuló szakpolitika és gyakorlat egyik kiinduló pontja a használt fogalmak értelmezése, és a munka operacionalizálását lehetővé tevő tipológiák elkészítése. Kutatásunk áttekintette az e területen releváns szakirodalmat, a nemzetközi szervezetek (EU, OECD) ez irányú eredményeit és néhány meghatározó ország ez irányú gyakorlatát. Emellett az Európai Bizottság oktatásért felelős intézményeinek és a hazai oktatásügy szereplőivel készült interjúk segítségével információkat gyűjtöttünk arról, hogy milyen befolyása van a tényalapú megközelítésnek a hétköznapok gyakorlatában.

Az Egyesült Államokban az alapfokú és középfokú oktatásra vonatkozó törvény 2001-es ismételt jóváhagyását követően (No Child Left Behind) a kormánykörök csak azokat a kutatásokat találták a politika formálásának szempontjából figyelemreméltónak, amelyek összevethetők az egészségügyben alkalmazott randomizált kontrollcsoportos vizsgálatokkal (medical double blind randomised controlled trials). Bár nem ennyire korlátozón, de a brit kormány által preferált és a London Institute of Education keretei közt működő EPPI Központ (Evidence for Policy and Practice Information Coordinating Centre) által pártfogolt áttekintések is gyakorlatilag szisztematikusan kizártak egész oktatáskutatási területeket a látókörükből. Különösen azokat a kutatásokat, amelyek egyedi esettanulmányokat vagy beszámolókat tartalmaztak, nem is beszélve a filozófiai vagy elméleti megfontolásokról.

A tények „erősségével" kapcsolatos elvárások a témakör egyik legizgalmasabb dilemmáját jelentik. Az Európai Bizottság az Európai Tanács számára készített munkaanyagban úgy fogalmaz, hogy a tényeken alapuló oktatáspolitika felhasználja az elérhető legtöbb és legjobb minőségű tudást. Ezzel a tények erősségére vonatkozó elvárást megengedőbbé teszi, viszont megnyitja az utat a tudásmenedzsment eszközök alkalmazása előtt.

A kutatásunk számos olyan tanulsággal szolgál, ami felveti a hazai oktatáspolitika és gyakorlat számára, hogy saját gyakorlatát érintő olyan fejlesztési célokat fogalmazzon meg, amelyek a témában meggyőző hazai és nemzetközi tapasztalatok fényében deklaráltan keresik és figyelembe veszik a vonatkozó tényeket, kutatási eredményeket, és a kapcsolódó tudások más elismert formáit.

A TÉNYEKEN ALAPULÓ DÖNTÉSHOZATAL HATÁSA A RENDSZERSTRUKTÚRÁKRA – KRITIKAI ÉSZREVÉTELEK NIKLAS LUHMANN RENDSZERELMÉLETE ALAPJÁN

TÖRÖK BALÁZS

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
torokb@ella.hu

Témakörök: Oktatáspolitika, EU oktatásügy

Az előadás az evidence based policy – a tényekre alapuló policy alkotás – jelenségkörét három oldalról teszi vizsgálat tárgyává. Egyfelől ismeretelméleti kontextusba ágyazva vizsgálja a tudományosan igazolt tényekre és az oksági kapcsolatok feltárására vonatkozó gondolkodásmódot. Elismerve a valóságot analitikus módszerek alkalmazásával evidenciákban leképző eljárások teljesítőképességét, az előadás jelzi azok korlátait más igazságképes gondolkodási sémák érvényessége vonatkozásában, úgymint bizonytalanság-abszorpció; black-box modell; holisztikus, szociális és érték-racionális szemléletmódok.
Másfelől az evidence-based policy-alkotás történeti hátterében felidézésre kerül a 2002-ben útjára indított amerikai iskola-reform (No Child Left Behind). Az USA-ban megfigyelt irányítástechnikai fordulat elemzése azért látszik szükségesnek, mert a szupra-nacionális szervezetek közvetítésével folyamatos kísérlet történik az evidence-based irányítási metodika globális terjesztésére. Az előnyök, kockázatok és hátrányok együttes ismerete a feltétele az esetleges adaptációknak. A történeti elemzés *Fukuyama* alapján utal az államok irányítástechnikai kapacitásainak növelésére irányuló elvárásokra, felvetve annak kérdését, hogy a relatíve szűk hazai tudományos kapacitások mennyiben eredményezték az USA által „indoktrinált" szupra-nacionális szervezetek (OECD, EU) fokozott szerephez jutását a hazai irányítási módszerek és az oktatásügyi célok megválasztásában.
Mindezek mellett – harmadik elemzési szempontként – az előadás a tényeken alapuló megismerési stratégiát az oktatáspolitikai döntéshozatal kontextusában teszi vizsgálat tárgyává. *Niklas Luhmann* rendszerelmélete alapján tárgyalva az oktatási, a gazdasági, a tudományos és a politikai rendszereket, kimutatható a gazdasági rendszer érték kettőség szerinti racionalitás dominánssá válása az oktatási rendszer környezetében. Az előadás bemutatja az oktatási rendszer működtetése szempontjából több tekintetben problematikus jellemzőiket. A tényekre épülő racionalitás alkalmazása a központi irányítás kapacitásait és befolyásoló szerepét megnöveli, miközben „látóterét" sajátosan szűkíti. Hasonlóan, a menedzser szemléletű irányítás bizonyos vonatkozásokban csökkenti az oktatási rendszer alsóbb szegmenseiben dolgozók autonómiáját, ezzel néhány területen egyfajta „taylorista" végrehajtó szerepkörbe pozícionálja az intézményi szint szereplőit. A szakértői „rezsimek" által irányított rendszerben a pedagógusok számára csökkenhet a lehetőség saját szellemi teljesítőképességük megtapasztalására. Egy további diszfunkció, hogy a mérések hatására a tanulók bizonyos funkciók mentén értékelt teljesítménye kap szerepet, háttérbe szorulhat az egyedi, a specifikusan személyes teljesítmény. Az intézményi szint korlátozott ismerete következtében az irányítás egy leszűkített, mechanisztikus (technokratikus) oktatás definíció alapján működik, ami növelheti az irányítók és az irányítottak közötti távolságot.

TÉNYKÉPZETEK. ADATOK, TÉNYEK KONSTRUKCIÓJA ÉS FEL (NEM) HASZNÁLÁSA A MAGYAR OKTATÁSPOLITIKÁBAN

ERŐSS GÁBOR

MTA Szociológiai Kutatóintézet
robag.ssore@gmail.com

Témakörök: Oktatáspolitika, EU oktatásügy

Előadásomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy beköszöntött-e Magyarországra a tényeken, bizonyítékokon és adatokon alapuló oktatáspolitika-formálás kora. S a „tényeket" kik, hogyan és milyen módszerekkel konstruálják.
Egyik példám a közoktatási integrációs hálózat hatásvizsgálata. Ugyanazt *a Zolnay János* és *Havas Gábor* által végzett kutatást az egyik politikai tábor az integrációs hálózat (viszonylagos) sikereként, míg a másik eklatáns kudarcként értékeli. Így az ebből levont politikai következtetések is szöges ellentétben állnak egymással.
Másik példám *Varga Júlia* tanulmánya, amelynek az a fő következtetése, hogy a Kiemelt oktatási körzetek politikája nyugaton kudarcot vallott. Ez arra világít rá, hogy a külföldi jó (és rossz) gyakorlatok hazai feldolgozása során elmarad az érdemi tudományos vita, így az elszigetelt tudás-brókerek sajátos, mondhatni kiemelt szerepet kapnak. E tanulmány kapcsán elemzem a tények tudományos konstrukciójának folyamatát is.
Harmadik példám a PISA-jelentések utóélete és az a 2010-ig fennállt ködös konszenzus, amely részben a PISA-jelentések ajánlásain alapul. Azt elemzem, hogy a konszenzust élvező tényekből miért nem fakadt, illetve fakad érdemi politikai cselekvés. Végül megfogalmazom azt a hipotézist, hogy Magyarországon kétféle „evidence-based" policy létezik, s ezek versengenek egymással. Az egyik a nyugati, elsősorban kvantitatív tudományos standardoknak megfelelő adatgyűjtési és bizonyítási eljárások konstrukciójának mintáját követi, a másik egyfelől a véleményeken, vélelmeken, anekdotákon, másfelől egyfajta – az antropológiából ismert − sűrű leíráson alapuló közpolitika-formálást hirdet. S mindkettő a tapasztalati valóságra hivatkozik.

TÉNYEKEN KONTRA VÉLEKEDÉSEN ALAPULÓ ISKOLAFEJLESZTÉS MAGYARORSZÁGON. ISKOLAVEZETÉS ÉS PEDAGÓGIAI GYAKORLAT

BÉKÉSI KÁLMÁN[*] – RAPOS NÓRA[**]

[*] Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
bekesi.kalman@gmail.com
[**] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
rapos.nora@ppk.elte.hu

Témakörök: Oktatáspolitika, EU oktatásügy

Magyarországi kutatásunkban minden olyan tudást bizonyító erejű ténynek („evidence”-nek) tekintettünk, amely számszerű vagy kvalitatív, tervezett, minőségbiztosított adatfelvétel, illetve az adatok értelmezése, interpretációja során keletkezett következtetésekre épülve jött létre. Ugyanakkor – alapvető szerepük ellenére – nem tekintettük a kutatás szempontjából „tény”-nek a pedagógusok, vezetők személyes véleményét, szakmai tapasztalatát.
Gyakori ellenérv a tényekre alapozott oktatással szemben, hogy mechanikus alkalmazása technokratikus működéshez vezethet, amely akár a változás, fejlődés, kreativitás, spontaneitás ellen is hathat. Ezért kutatásunkban külön dimenziót határoztunk meg, amelyben az iskola mint szervezet változásra, innovációra való képességét, nyitottságát vizsgáltuk. Az iskolavezetést és az osztálytermi gyakorlatot sosem önmagában, hanem mindig az iskolai innovációk, fejlesztések kontextusában vizsgáltuk. Kutatásunk fókuszában az iskolai szint állt.
A kutatás célja volt, hogy leíró tudáshoz jussunk a bizonyító erejű tényekre alapozott iskolafejlesztés hazai gyakorlatáról, folyamatáról. Dimenziók: Iskola és helyi oktatáspolitikai elvárások; A használt adatok modelljei; A mediátorok jellemzői; A tények értelmezésének folyamata, jellemzői; Az iskola változásra való nyitottsága; Az innovációk életciklusa és kapcsolata a fenti dimenziókkal; Módszertan és minta.
A kutatási kérdéseinkre elsősorban kvalitatív, másodsorban kis elemszámon végzett kvantitatív vizsgálatokkal kerestünk választ. Módszereink, eszközeink voltak: interjúk (összesen több mint 60); dokumentumelemzés, fényképelemzés; órai megfigyelések (több mint 10 osztályban); VIKI: a változással kapcsolatos én-hatékonyság mérése.
A tények és az iskolavezetők, pedagógusok közötti főbb mediátorok az Internet, az oktatási periodikák, a pedagógusképzés, -továbbképzés. A „tény” fogalmába iskolai szinten sok mindent értenek, amelyek a vizsgált iskolákban nem rendeződnek jól lehatárolható elképzelésekbe. Eredményeink megerősítik a nemzetközi szakirodalom megállapítását, hogy a tények mechanikus használata – például az oktatási-nevelési célok újradefiniálása, vagy az oktatási-nevelési kultúra megújítása nélkül – a megszokott gyakorlat fenntartását is eredményezheti: pl. az osztálytermi gyakorlat változtatása helyett a pedagógusok tesztre készítik fel a tanulókat a jó eredmények fenntartása érdekében.
Elsősorban a szervezet közép-szintjén, a munkaközösségekben találtunk jó gyakorlatokat. A fejlesztési döntésekben is inkább tanulói csoportokra fókuszálnak, pl. egy-egy osztályra, évfolyamra, nem pedig az iskolára mint szervezetre, vagy a tanulók személyre szabott fejlesztésére.

MÉRÉS ÉS ÉRTÉKELÉS AZ ISKOLÁBAN

Elnök:

VIDÁKOVICH TIBOR

Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Magyar Tudományos Akadémia-Szegedi Tudományegyetem Képességkutató Csoport

Az intelligenciaprofil elemzésének felhasználása a tanulási zavarok differenciáldiagnosztikájában

HEGEDŰS ANITA

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézet

Az MSI (Metacomprehension Strategy Index) kérdőív magyar változata

CSÍKOS CSABA – STEKLÁCS JÁNOS

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet − Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar

Egy magyar nyelvre adaptált korai olvasási készségeket fejlesztő szoftver pilot vizsgálatának tapasztalatai

BREZOVSZKY BOGLÁRKA – HÓDI ÁGNES, ERNO LEHTINEN – - KOEN VEERMANS

Turkui Egyetem – Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola – Turkui Egyetem – Turkui Egyetem

AZ INTELLIGENCIAPROFIL ELEMZÉSÉNEK FELHASZNÁLÁSA A TANULÁSI ZAVAROK DIFFERENCIÁLDIAGNOSZTIKÁJÁBAN

HEGEDŰS ANITA

SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézet
hanita22@gmail.com

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Tanulás, tudás

A tanulási zavar megbízható és pontos megállapítása a diagnosztikus területen tevékenykedő szakemberek fontos feladata és közös érdeke. A pszichológusok, gyógypedagógusok szerepe alapvető e területen. A tanulási zavar multikauzális etiológiáját szem előtt tartva olyan eszközök használata indokolt a diagnosztikus folyamatban, melyek a probléma minél összetettebb és árnyaltabb feltérképezését objektív módon biztosítani tudják.

Bár a statisztikai adatok alapján a tanulási zavarok gyakorisága évről-évre nő, magyar nyelvterületen viszonylag kevés kutatás irányul a háttérben meghúzódó pszichológiai kognitív folyamatok feltárására (a nemzetközi szakirodalomban tapasztalható aktivitáshoz viszonyítva). Az írási, olvasási, számolási kompetencia alapjául szolgáló kognitív folyamatok azonosítása segíthet a háttérben meghúzódó összetett okok feltérképezésében és a differenciáldiagnosztika tökéletesítésében, valamint a tanulási zavarok kezelésének megtervezésében.

Jelen munka specifikus, tanulási zavar mutatókat keres a kognitív mérések alapján kirajzolódó teljesítményprofilok jellemzőinek elemzése által. A kutatás során a WISC-IV intelligenciateszt (Wechsler Intelligence Scale for Children – Fourth Edition) eredményeinek statisztikai elemzését végeztem el 112 fő tanulási zavarral küzdő tanuló esetében. E teszt az intellektuális képességek specifikus kognitív területeinek mérésére alkalmas, megmutatva a Verbális megértés, a Perceptuális következtetés, a Munkamemória és a Feldolgozási sebesség funkcionálásának hatékonyságát. A Teljes teszt érték a fenti Indexek alapján a tanuló általános intellektuális képességének mutatója.

A tanulási zavar megjelenése alapján hat vizsgálati csoporttal dolgoztam. A csoportok megalkotásához az szolgált alapul, hogy a tanulási folyamatban mely területek érintettek olyan súlyosan, hogy a zavar jelentősen befolyásolja az iskolai teljesítményt, ezáltal e területeken kudarchoz vezet.

A hat vizsgált csoport eredményeinek feldolgozása és összehasonlítása az SPSS 17.0 matematikai statisztikai program segítségével történt. Az eredmények alapján elmondható, hogy meghatározhatók a tanulási zavarok hátterében olyan kognitív képességterületek, melyek eltérő szerveződése a vizsgált csoportokra specifikusan jellemző. A számos statisztikailag releváns eredmény bizonyítja a vizsgálat indokoltságát, alapfeltételezésének helyénvalóságát.

A kognitív funkciók fejlettségének mintázata, mint kiegészítő információ felhasználható a diagnosztikus és a fejlesztési folyamatban is. A szakemberek látóterének és módszereinek bővítése céljából – a vizsgálati eredmények által jelzett területeket − a prevenciós és terápiás folyamatba is javasolt aktívan bevonni.

Vizsgálatom – magyar nyelvterületen – hiánypótlásnak tekinthető, ugyanis a külföldi szakirodalomtól eltérően nálunk e téma kutatása még nem jelent meg számottevő mértékben.

AZ MSI (METACOMPREHENSION STRATEGY INDEX) KÉRDŐÍV MAGYAR VÁLTOZATA

CSÍKOS CSABA[*] – STEKLÁCS JÁNOS[**]

[*] SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
csikoscs@edpsy.u-szeged.hu
[**] Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar
steklacs@gmail.com

Témakörök: Tanulás, tudás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Vizsgálatunkban a *Schmitt* (1990) által publikált Metacomprehension Strategy Index magyar változatának adaptációjáról és a kérdőívvel hetedikes tanulók körében végzett empirikus vizsgálat eredményeiről számolunk be[*]. A mérőeszköz kifejlesztésének elméleti alapjai két területhez köthetők: (1) Az emberi gondolkodás metakognitív stratégiái közé tartozóan a szövegértést segítő stratégiák kiválasztásának és használatuk nyomon követésének színvonala alapvető szerepet játszik az érett olvasóvá válásban (*Almasi*, 2003; *Goldman* és *Rakestraw*, 2000; *Pressley*, 2000). *Afflerbach* és *Cho* (2010) újabb áttekintése az olvasási stratégiákról már figyelembe veszi az internetes szövegek olvasása során elvárt tevékenységeket (pl. annak előrejelzése, hogy két hiperlink közül melyiktől vár több információt az olvasó). (2) Az olvasási stratégiák mérésére ma mégis elsősorban papír alapú mérőeszközöket használunk, mert a pedagógiai értékelés jóságmutatói közül a reliabilitás és az objektivitás elsősorban feleletválasztásos kérdőívekkel biztosítható (pl. *Jacobs* és *Paris* (1987) IRA-kérdőíve; hazai adaptáció: *Csíkos*, 2008; *Mokhtari* és *Reichard* (2004) MARSI-kérdőíve; hazai adaptáció: *Kelemen-Molitorisz*, 2009). Az MSI kérdőív 25 itemből áll, amelyek mindegyike feleletválasztós, és 4 opció közül kell egyet megjelölni. Az első 10 item az olvasást megelőző, a második 10 item az olvasás közbeni, míg az utolsó 5 item az olvasást követő stratégiákra vonatkozik. A kérdőívet 492 Csongrád megyei 7. osztályos tanuló töltötte ki a tanulásra vonatkozó tanulói meggyőződéseket központba helyező projekt keretében. A kérdőív reliabilitása 0,57 lett, ami alacsony (bár megegyezik pl. az *O'Reilly, Sinclair* és *McNamara* (2004) által kapott értékkel, vagyis a mérni kívánt tudásstruktúra szempontjából a minta homogén volt. Legalacsonyabb elkülönítés mutatója az 5. itemnek volt, amely az olvasás előtti tervezés fontosságára kérdezett rá. Disztraktor-elemzéssel vizsgáltuk, hogy ilyen esetekben a teljes kérdőíven jó teljesítményt nyújtók melyik opciót választották legnagyobb gyakorisággal. Az MSI itemei és néhány háttérváltozó összefüggései: Szignifikáns, nemek közötti különbségek kilenc item esetén adódtak, valamennyi esetben a lányok javára. Az itemek és az irodalom osztályzat közötti korreláció 11 esetben, a nyelvtan osztályzattal vett korreláció 14 esetben bizonyult szignifikáns pozitív értéknek. A vizsgálatban részt vett 21 iskolai osztály közötti különbségeket vizsgálva az ANOVA F értékek 0,56 és 2,33 között, p értékek 0,001 és 0,950 között adódtak − szemben például az iskolai osztályzatoknál tapasztalt 2,98 fölötti F és 0,001 alatti p értékekkel. Mindezek az eredmények arra mutatnak rá, hogy a szövegértési stratégiák ismerete terén az iskola jelentős fejlesztési tartalékokkal rendelkezik. Az MSI továbbfejlesztésével létrehozható egy olyan kérdőív, amely megfelelő reliabilitással méri az olvasási stratégiák használatát.

[*] A kutatást az OTKA 81538. sz. projektje támogatta.

EGY MAGYAR NYELVRE ADAPTÁLT KORAI OLVASÁSI KÉSZSÉGEKET FEJLESZTŐ SZOFTVER PILOT VIZSGÁLATÁNAK TAPASZTALATAI

BREZOVSZKY BOGLÁRKA[*] – HÓDI ÁGNES[**] – ERNO LEHTINEN[***] – KOEN VEERMANS[****]

[*] Turkui Egyetem
brezovszkyboglarka@yahoo.com
[**] SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola
agnes.hodi@edu.u-szeged.hu
[***]Turkui Egyetem
[****]Turkui Egyetem

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; IKT, e-learning, távoktatás

Az értő olvasás elsajátítása számos készség és képesség fejlettségét feltételező folyamat. Kutatások igazolják, hogy a fonológiai feldolgozási készségek mellett (*Adams*, 1990), a sekély ortográfiájú nyelvek esetében, a betűk ismeretének, a betűk és hangok közti kapcsolatok tárolásának és előhívási készségének is kulcsfontosságú szerepe van (*Johnston*, 2004; *Lyytinen*, 2009). Mivel e készségek fejlődése már kora gyermekkorban elkezdődik, a problémák korai diagnosztizálása és fejlesztése kritikus fontossággal bír. E folyamat a modern technika vívmányainak köszönhetően már nem csak papír alapú eszközökkel valósulhat meg, hanem számítógépes programok segítségével is. Vizsgálatunk célja, hogy feltérképezzük az alfabetikus tudás komponenseinek fejlődési mintázatát és feltárjuk a problémás területeket a nyelv legelemibb egységeitől indulva számítógépes környezetben. Jelen kutatásunk a Graphogame finn korai olvasási készségeket fejlesztő számítógépes játék magyar nyelvre adaptált változatán elvégzett pilot vizsgálat első eredményeire fókuszál. A mintát egy kultúrahordozó egység 4 iskola 6 osztályának első évfolyamos tanulói (n=17) alkották. A 8 hetes fejlesztőprogramban résztvevők egy előzetes, 124 tanulón végzett, képességfelmérés során leggyengébben (15%) teljesítők közül kerültek ki. Előtesztként a DIFER beszédhanghallás altesztjét, egy, a *Lőrik József* (2006) fonológiai tudatosságot vizsgáló feladatok alapján összeállított feladatsort és a *Meixner*-féle betűismeretet mérő feladatlap adaptált változatát használtuk fel. A fejlesztést követően a teljes minta utómérésére került sor az előmérés során alkalmazott eszközökkel. A fenti méréseket a Graphogame betű-hang ismeretet vizsgáló tesztje egészítette ki.

A kapott adatok alapján elmondható, hogy a tanulók betűismeret és betű-hang megfeleltetés készsége szignifikáns fejlődést mutat. A fejlődési görbe mindkét esetben plafon effektust mutat, amely összhangban van a hazai szakirodalom eredményeivel. Mind betűfelismerés mind betű-hang megfeleltetés esetén ugyanazon öt betű bizonyult a legkönnyebbnek, míg a legtöbb problémát a hosszú magánhangzók, illetve dupla mássalhangzók okozták. Továbbá, a tanulók fonológiai tudatosságát vizsgáló elő- és utóteszt eredményei is szignifikáns fejlődést mutatnak, azonban a fonémákkal és morfémákkal végzett műveletek közül az utóbbi, azaz a nagyobb nyelvi egységek használata bizonyult könnyebbnek. Az alfabetikus tudást alkotó két készség működése között nincs szignifikáns kapcsolat, fejlődésük nem párhuzamos. Eredményeink azt mutatják, hogy a betűismeret előteszten elért teljesítmény jóslója az utóteszten mért tanulói teljesítménynek, míg a betű-hang megfeleltetés, a nemzetközi kutatások eredményeivel ellentétben, egyik készség esetén sem bírt prediktív értékkel.

Az eredmények információt nyújtanak a korai olvasási készségek fejlődéséről, a fejlesztendő területekről, valamint kiindulópontjául szolgálnak a szoftver további moduljainak magyar kontextusba történő átültetéséhez.

AZ IKT ISKOLAI ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI

Elnök:

FORGÓ SÁNDOR
Eszterházy Károly Főiskola

A számítógéppel segített nyelvoktatás előnyei – részvételi akciókutatás egy IKT eszközöket használó nyelvcsoportban

KÉTYI ANDRÁS
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Egy számítógépes játékok segítségével illetve `face-to-face` történt fejlesztés hatékonyságának összehasonlító vizsgálata

MOLNÁR GYÖNGYVÉR
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

Középiskolások számítógép-és internethasználati szokásai

MAGYARNÉ FAZEKAS ÁGNES – CS. CZACHESZ ERZSÉBET
Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti Kar – Szegedi Tudományegyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem

A logopédusok IKT-használata egy empirikus vizsgálat tükrében

SZILI KATALIN
Kaposvári Egyetem

Elsőéves hallgatók nézetei az információs műveltség elemeiről

DÖMSÖDY ANDREA
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum

A SZÁMÍTÓGÉPPEL SEGÍTETT NYELVOKTATÁS ELŐNYEI – RÉSZVÉTELI AKCIÓKUTATÁS EGY IKT ESZKÖZÖKET HASZNÁLÓ NYELVCSOPORTBAN

KÉTYI ANDRÁS

SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
ketyi.andras@kkfk.bgf.hu

Témakörök: Idegen nyelvi oktatás; IKT, e-learning, távoktatás

A számítógéppel segített nyelvoktatás előnyeiről a szakirodalomban is sok esetben ellentmondó eredményeket találni. Vannak, akik ezen eszközöket használó tanulók 50−80%-os fejlődéséről számolnak be (*Davies*, 2008), vannak, akik az IKT eszközök (virtuális tanulási környezetek) tanulókra gyakorolt korlátozott hatásáról írnak (*Britain* és *Liber*, 2004), míg mások ezen eszközök motiváló hatásáról számolnak be (*Colomar* és *Guzmán*, 2009). Eddig elvégzett két nagyobb felmérésünk eredményei sem egyértelműek minden esetben.

2008−2009. évi első mérésünkben (n=170) szignifikáns különbséget találtunk a hallásértés esetében az IKT eszközöket használó kísérleti csoport javára. Második 2010-es mérésünkben (n=148) az IKT eszközöket használó kísérleti csoport a szemeszter eleji méréshez képest a vizsgált területek mindegyikén jobban szerepelt, az olvasásértést mérő feladatban pedig a kontrollcsoportnál is jobban. 2010. decemberi utómérésünkben a kísérleti csoport olvasásértés-eredményei már szignifikánsan jobbnak bizonyultak, hallásértésben viszont nem.

Ezen méréseink nem minden esetben bizonyították a számítógéppel segített nyelvoktatás egyértelmű előnyeit, vagy legalábbis az IKT eszközök nem ugyanazt a nyelvi készséget fejlesztették. Ezért 2011-ben a részvételi akciókutatás eszközével próbáltuk a számítógéppel segített nyelvoktatás egyértelmű előnyeit feltárni. Ezúttal kismintás vizsgálatot terveztünk (n=17) német nyelvet tanuló, másodéves főiskolai hallgatók bevonásával.

Kutatási kérdéseink a következők voltak:

1) A használt IKT eszközök mely nyelvi készségeket fejlesztették a leginkább?
2) Az IKT eszközöket használó kísérleti csoport hallgatói elégedettsége és a hagyományos eszközöket használó kontrollcsoport hallgatói elégedettsége között kimutatható-e különbség?
3) Hogy változik a hallgatók motivációja, tanulási stílusa és IKT kompetenciája a szemeszter során?

A csoport egyik fele virtuális tanulási környezetet és interaktív táblát használt (n=9), így a tananyagot kizárólag digitálisan használták. A csoport másik fele (n=8) a papír alapú tananyagot hagyományos módon használta. A csoport mindkét felét ugyanaz a tanár tanította, így a különböző tanári személyiségek hatását kiiktattuk.

A kutatásban kvalitatív és kvantitatív eszközöket egyaránt használtunk. 2011. januárban felmértük a hallgatók nyelvi készségeit (beszéd, olvasás, hallás, nyelvtan, szókincs), illetve a szükséges kérdőíveket is felvettük (IKT kompetencia, motiváció, tanulási stílus). A csoportok között a januári eredmények alapján nem volt szignifikáns különbség.

2011. júniusban ugyanezeket a készségeket mérő teszteket, feladatokat és kérdőíveket ismételten felvettük, ezek statisztikai elemzése folyamatban van. Ugyanezen mérőeszközeinket (a beszédet mérő feladat kivételével) az évfolyam más csoportjaiban is rögzítettük (n=30), így a csoport eredményeit tágabb kontextusban is értelmezni tudjuk és reményeink szerint a számítógéppel segített nyelvoktatás egyértelmű eredményeiről tudunk beszámolni a konferencián.

EGY SZÁMÍTÓGÉPES JÁTÉKOK SEGÍTSÉGÉVEL ILLETVE `FACE-TO-FACE` TÖRTÉNT FEJLESZTÉS HATÉKONYSÁGÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA

MOLNÁR GYÖNGYVÉR

SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
gymolnar@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; IKT, e-learning, távoktatás

Az oktatás egyik kulcsfontosságú feladata a tanulást és tudásalkalmazást segítő, támogató gondolkodási képességek fejlesztése. A 21. században a technológia fejlődésének és terjedésének hatására egy újabb dimenzió is helyet kapott a fejlesztő programok csoportosításában: a „*face-to-fac*`` fejlesztés lehetősége mellett megjelent a fejlesztő pedagógus jelenlétét nélkülöző technológia-alapú fejlesztés (*Molnár*, 2011).
A kutatás* célja kisiskolás diákok számára kidolgozott „face-to-face" tréning átvitele számítógépes környezetre és ezáltal a tréning fejlesztő hatásában történő állandóság vagy változás feltárása.
A fejlesztésben első és második évfolyamos diákok vettek részt (N=42). A kontrollcsoportot hasonló gazdasági-társadalmi háttérrel rendelkező tanulók alkották (N=64). A fejlesztő tréning hatását egy 37 itemes figurális itemeket tartalmazó induktív gondolkodás teszttel mértük. A fejlesztés érintőképernyős számítógépek használatával négy héten keresztül tartott. A fejlesztés menete során a diákok önállóan dolgoztak a fejlesztő programmal, saját maguk határozták meg a játszás, fejlesztés menetét, ütemét.
A tréning szemtől szemben történő fejlesztését korábban már több, a jelen projektben résztvevő diákkal azonos korú gyermekkel lefolytattuk, melynek eredményeként a nyolc hetes fejlesztés alatt sikerült több mint egy évnek megfelelő fejlődést elérni az induktív gondolkodás műveleteit tekintve. A „face-to-face" alapú fejlesztő program hatásmérete *Cohen* (1988) hatásmérettel kapcsolatos kategorizálása alapján jelentős mértékűnek számít d=1,12.
A számítógép alapú fejlesztés során szintén szignifikáns fejlődés volt tapasztalható a kísérleti csoport diákjainál ($t=-9,4$, $p<0,00$). Hasonlóan a szemtől szemben történő fejlesztéshez, ebben az esetben sem volt olyan diák a kísérleti csoportban, akinek képességszintje alacsonyabb lett volna a fejlesztés után, mint előtte. A kontrollcsoport diákjai között számos olyan diák volt, aki rosszabbul, vagy ugyanúgy teljesített az utóteszten, mint az előteszten. Nemek szerinti bontásban nem volt szignifikáns különbség a fejlesztő hatás vonatkozásában. A számítógépes játék-alapú fejlesztő program hatásmérete d=1,66 bizonyult.
Összességében sikerült kidolgozni egy mind „face-to-face", mind kizárólag digitális eszközök segítségével használható, nemtől független hatékonysággal működő fejlesztő programot, mely néhány hét alatt is hatékonyan fejleszti 6-7 éves diákok induktív gondolkodását.

* Az elemzések elvégzéséhez szükséges infrastruktúrát a K75274 OTKA kutatási program, míg a kutatás infrastruktúráját a TAMOP 3.1.9/08/01 kutatási program biztosította, a tanulmány megírását az Oktatáselméleti Kutatócsoport és az MTA-SZTE Képességkutató Csoport támogatta. A tanulmány írása idején Molnár Gyöngyvér Bolyai János Kutatási Ösztöndíjban részesült.

KÖZÉPISKOLÁSOK SZÁMÍTÓGÉP-ÉS INTERNETHASZNÁLATI SZOKÁSAI

MAGYARNÉ FAZEKAS ÁGNES* – CS. CZACHESZ ERZSÉBET**

*Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti Kar
magyarne.fazekas.agnes@abk.szie.hu
** Szegedi Tudományegyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem
czachesz@gmail.com

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás

A most felnövő nemzedéket a digitális média veszi körül, ami hatással van életmódjukra, formálja személyiségüket, szabadidő-struktúrájukat, érdeklődésüket és szociális tevékenységeiket. Erre utalnak a következő – rájuk vonatkozó – elnevezések is: „*screenagerek*", „*couch potatoes*", *internetgeneráció*, *digitális bennszülöttek*. A számítógép- és internethasználat számos kérdést vet fel, mint például hogy megváltoztatja-e a gondolkodást, a kommunikációs szokásokat, milyen hatással van a nyelvhasználatra, és hogyan befolyásolja a kognitív fejlődést? Számos aggály és kétely fogalmazódott meg a világhálóval kapcsolatban (megbízhatóság, hitelesség, elidegenítő hatás, agressziót vált ki stb.). Ugyanakkor kutatások bizonyítják, hogy az internet olyan szociális készségekre tanít, mint a kapcsolatalakítás, a csapatmunka, a kritikai megközelítés, a szórakozás, a határokon átnyúló barátság, a nézetekért való kiállás vagy az elképzelések közlése.

Előadásunkban 10. évfolyamra járó középiskolások számítógép- és internethasználati szokásait mutatjuk be a következő szempontok szerint: számítógép- és internet-ellátottság a diákok körében, számítógépezés gyakorisága, a képernyő előtt töltött idő és a tevékenység jellege, szülői kontroll a számítógép- és internethasználat időtartamára és a végzett tevékenység jellegére vonatkozóan, kedvelt weboldalak, különbségek nemek és iskolatípus szerint.

A vizsgálatban a Jászság középiskoláinak 10. évfolyamra járó diákjai, 674 fő vett részt, tehát a minta nem reprezentatív. Az adatgyűjtés kérdőív segítségével történt.

A megkérdezettek körében a számítógépezés a harmadik leggyakrabban végzett szabadidős tevékenység. A tanulók 96,4 százaléka rendelkezik otthonában számítógéppel, 87,6 százalékuk internettel is. A fiúk minden iskolatípusban nagyobb eséllyel rendelkeznek legalább egy számítógéppel, mint a lányok. A tanulók 81,8 százaléka válaszolta, hogy szülei, hozzátartozói nem korlátozzák, hogy mennyi időt töltenek számítógépezéssel, s még kevésbé szólnak bele abba, hogy gyermekük mire használja a gépet. A gimnazisták töltenek arányaiban legkevesebb időt a monitor előtt, a legtöbbet számítógépezők a szakközépiskolások közül kerülnek ki, mind a fiúk, mind a lányok esetében. A lányok bármely iskolatípusba járjanak, kevesebb időt fordítanak számítógépezésre, mint a fiúk. A leggyakoribb számítógépes tevékenységek a szórakozás, kikapcsolódás, a kommunikáció és a letöltés, a legkedveltebb internetes oldalak közé pedig az interaktív, a közösségi, a zenei, a böngésző, a levelezős, a szórakoztató, a hobbi és a tanuláshoz kapcsolódók tartoznak.

Pedagógiai, oktatásszervezési – és persze más nevelési – szempontokból is nagy jelentősége van az előbbieknek, ezért a tanulók internethasználati szokásainak megismerése, kutatása egyre inkább fontossá válik, a tendenciák és szociális mintázatok részletes feltárása még további kutatások feladata.

A LOGOPÉDUSOK IKT-HASZNÁLATA EGY EMPIRIKUS VIZSGÁLAT TÜKRÉBEN

SZILI KATALIN

Kaposvári Egyetem
szilikatka@gmail.com

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; IKT, e-learning, távoktatás

A közoktatással szembeni társadalmi és szakmai elvárásoknak megfelelően a pedagógia jelentős változásokon ment keresztül. Elkerülhetetlenné vált, hogy az IKT (Információs és Kommunikációs Technológia) szervesen beépüljön a tanítás-tanulás folyamatába a gyermekek képességeinek optimális kibontakoztatása, személyiségének fejlesztése, a közösség életébe – ezen keresztül a társadalomba – történő beilleszkedésük segítése érdekében. Számos hazai kutatás foglalkozik a pedagógusok IKT-használatával (*Tót*, 2000; *Hunya*, *Dancsó* és *Tartsayné*, 2006; *Hunya*, 2007; *Török*, 2008).
Jelen előadás célja a pedagógusok egy szűkebb rétegének, a logopédusok IKT – használatának, kompetenciájának bemutatása empirikus adatfelvétel alapján. A vizsgálati csoportot (n=18) aktív logopédusok alkották, akik 15 órás IKT továbbképzésen és azt követő műhelymunkán vettek részt. A vizsgálat eszköze, az IKT-metria (*Török*, 2008) és az eLemér (*Hunya*, 2011) kérdéseit felhasználva, önállóan összeállított online kérdőív, melynek kérdései a következő dimenziókra irányultak:

- az információs és kommunikációs eszközökhöz és az internethez való hozzáférés,
- a logopédusok IKT kompetenciának tartalma, színvonala,
- IKT- használati attitűdök,
- IKT- használati aktivitás.

A kutatás legfontosabb eredménye, hogy a továbbképzés jelentős mértékben javította a logopédusok IKT használati attitűdjeit, és aktivitását, módszereik között megjelennek az innovatív technikák, azonban a virtuális környezet adta lehetőségeket még a széles körű kompetenciával rendelkező logopédusok sem alkalmazzák.
A kutatás további tapasztalatai megfontolásra érdemesek a logopédusképzés, illetve továbbképzés számára, a logopédusjelöltek és a logopédusok IKT kompetenciájának fejlesztése érdekében.

ELSŐÉVES HALLGATÓK NÉZETEI AZ INFORMÁCIÓS MŰVELTSÉG ELEMEIRŐL

DÖMSÖDY ANDREA

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum
domsody.andrea@opkm.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

A neveléstudománnyal kapcsolatos információk nagy mennyiségben, nagyon különböző minőségben érhetők el a könyvtárakon és az interneten keresztül. Azt gondoljuk, hogy a széles választékban való keresés, válogatás alapvető feltétele a szakmai tanulmányoknak és az önálló, egész életen át tartó szakmai önfejlesztésnek, a minőségi elméleti és gyakorlati munkának is. Kérdés viszont, hogy a hallgatók, milyen nézetekkel közelítenek a forrásalapú önálló tanulási feladatokhoz és az információkat igénylő helyzetekhez, elfogadják-e a szakmai tájékozódás szükségességét.

Korábbi kutatási eredményeink és a szakirodalom alapján egy 88 állításból álló, ötfokozatú attitűdskálás kérdőívet fejlesztettünk ki. Ez a mérőeszköz célzottan vonatkozott a könyvtárakon, világhálón túl az információkeresési folyamatokkal kapcsolatos gondolkodásmódra is. Ezt a kérdőívet egy felsőoktatási intézmény összes elsőéves pedagógia és andragógia alapszakos hallgatója (n=33+35) a 20110/11-es tanévben a könyvtárinformatika kurzus elején és végén is kitöltötte.

Az eredmények szerint a hallgatók információkeresésről alkotott elképzeléseire az elemző kategória a legjellemzőbb (x=3,6; s=0,28). A félév végére viszont ezen a területen visszalépés mutatható ki, mert a Wilcoxon-próba szerint a mechanikus adatkereső felfogás szignifikáns (Z=-3,008; p=,003) növekedést mutat, mely a fejlesztési célokkal ellentétes. Okát az információkeresés részleteire nagy hangsúlyt fektető könyvtárinformatika kurzusban feltételezzük.

Könyvtárképükre nagyobbrészt a sokféle dokumentumtípust szolgáltató könyvtárkép elemei jellemzők (x=4,1; s=0,33). A papíralapú könyvtárképet inkább elutasítják (de az andragógiai szakosok között kis mértékben nőtt elfogadottsága), de a hordozófüggetlen, információközpontú kép csak kismértékben jellemző, de kismértékű terjedést is mutat. Mivel a kurzus során a hallgatók online környezetben ismerkednek a könyvtárak szakirodalmi szolgáltatásaival, a változás iránya előzetes feltevéseinknek megfelel, de mértéke a várttól elmarad.

Egy más felosztás szerint viszont a hallgatók a liberális, szolgáltató könyvtárképhez állnak legközelebb. Viszont csak a pedagógia szakosok körében a nevelő könyvtárfelfogás jellemzőbbé vált a félév elejéhez képest (Z=-2,80; p=,005). A különbség a két szak képzési különbségeiből fakadhat.

Az internetről birtokolt nézeteikre az interaktív információközvetítés és az eszköziség jellemző, mely a pedagógia szakosok között növekedett is (Z=-2,894; p=,004). Csak az ő gondolkodásukban nőtt jelentős mértékben (Z=-3,226; p=,001) az is, hogy veszélyforrásként tekintenek a világhálóra.

Az eredmények alapján azt mondhatjuk, hogy az elsőéves hallgatók szakirodalmi információhasználatát befolyásoló nézetei további fejlesztést igényelnek. A célok hatékonysága és hitelessége érdekében célszerű növelni az együttműködő kurzusok számát, és kereszttantervi szinten megtervezni a felsőbb évfolyamokon megvalósítandó fejlesztéseket.

SZOMBAT 13.15–15.00

Helyszín	Szimpózium
B/406. terem	– A környezetpedagógia fókuszában a fenntarthatóság
A/202. terem	– Homofóbia az iskolában: jelenségek és pedagógiai kezdeményezések
B/401. terem	– A felsőoktatás világa a társadalmi nemek aspektusából egy határmenti régióban
	Tematikus előadások
B/301. terem	– A művészeti nevelés és a vizuális kultúra aktuális kérdései
B/306. terem	– Fókuszban a kompetenciafejlesztés
B/302. terem	– A nyelvpedagógia aktuális kérdései

A KÖRNYEZETPEDAGÓGIA FÓKUSZÁBAN A FENNTARTHATÓSÁG

Elnök:

LÜKŐ ISTVÁN
Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar

Opponens:

VARGA ATTILA
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Az energiaszemlélet kialakításának pedagógiai modellje

LÜKŐ ISTVÁN
Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar

Fenntarthatóság és felnőttképzés

LIPPÓY DÓRA
Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar

A fenntarthatóság megjelenése a tanösvények tervezésénél nemzetközi példák alapján

KOLLARICS TÍMEA
Nyugat-magyarországi Egyetem Kitaibel Pál Környezettudományi Doktori Iskola

Fenntartható Fejlődésre Nevelés? Az UNESCO Fenntartható Fejlődésre Nevelés Nemzetközi Évtizedének tapasztalatai

ZÁDORI IVÁN
Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Környezetpedagógia; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A környezeti problémák középpontba állítják a fenntarthatóságra nevelés kérdését. Szimpóziumunk azt kívánja bemutatni, hogy a különböző környezetpedagógiai műhelyekben hogyan közelítik meg ezt a témát komplex módon. Egyfelől az inter,- és multidiszciplinaritás, másfelől az elmélet és a gyakorlat modelljeinek elemző bemutatása révén tudjuk ezt megtenni.
Az energiaválság szorító gyűrűjében fontos az energiaszemlélet kialakítása, amelynek pedagógiai vonatkozásait fogja össze az egyik előadás. Az alapfogalmak és folyamatok, a korszerű megoldások műszaki-technikai és természettudományos hátterének új alapokra helyezésére van szükség az iskolai nevelés és oktatás terén, amit csak korszerű pedagógiai elvek és modellek (konstruktivizmus, projekt módszer, mobil tanulás stb.) nyújthatnak.
Viszonylag sikeres és eredményes az iskolarendszerben kialakult fenntarthatóságra nevelés rendszere, de a felnőttoktatás terén már kevésbé. Erről szól egy a felnőttoktatás és a fenntarthatóság kapcsolatát bemutató előadás. A három helyszínen kérdőíves és interjús módszerrel folytatott kutatás eredményei alapján hasznos javaslatok születtek.
Nemzetközi kitekintést és összehasonlítást, valamint komplex megközelítést mutat be a harmadik előadás. Itt a tanösvények műszaki-technikai, természettudományos-ökológiai és pedagógiai tervezésének harmóniája jelenik meg elsősorban. A nemzetközi összehasonlító vizsgálatok kapcsán megismerkedhetünk a más kontinensek és országok tanösvény kialakításával, a tanösvények fenntarthatóságra nevelésben betöltött szerepéről.
A fenntarthatóság fogalma erősen kötődik közgazdasági szemlélethez is. Ezt vállalja fel a negyedik előadás, amely egy nemzetközi kitekintést nyújt az UNESCO Fenntartható Fejlődésre Nevelés Nemzetközi Évtizedének tapasztalatainak ismertetése révén.

AZ ENERGIASZEMLÉLET KIALAKÍTÁSÁNAK PEDAGÓGIAI MODELLJE

LÜKŐ ISTVÁN

PTE Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar
luko.istvan@feek.pte.hu

Témakörök: Környezetpedagógia; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A szimpózium bevezető előadásának célja, hogy a fenntarthatóságra nevelés egyik fontos témakörének, az energiaszemléletnek a kialakítását mutassa be.
Ennek a megközelítésnek a középpontjában egy differenciált, rendszerszemléletű pedagógiai modell áll. Ebben a modellben felhasználjuk az eddig kifejlesztett modelleket, mint pl. az Energia kaland, a pályaorientációs tevékenységhez is nagyon jól használható szimulációs rendszer, a *Tech prep* alternatív energia előállítást szemléltető modelljeit.
A szemlélet kialakítás fontosabb tartalmi csomópontjai: Mi az energia? Energiaforrások és jellemzőik, az energia útja (termeléstől a fogyasztásig), az energiapazarlás és takarékosság, a biztonságosság kérdései. Kiemelten kell foglalkozni a fizikai mennyiségek és mértékegységek, fogalmak pontos használatának szemléletes, a nagyságrendek differenciálására épülő rendszerével. Tehát az energia, a munka, a teljesítmény fogalma, és mértékegységei (Joule, kWh, kW, MW) a fogyasztó készülék, a háztartás, a település, stb. szintjei, nagyságrendjei. Szemléletes kísérletekkel lehet bemutatni a különböző fogyasztók energia-felvételét és működésük módját. A jövő energiatermelési lehetőségeinek (alternatív, megújuló energiák, pl. szél, napelemes, napkollektoros, geotermikus stb.) szemléletes bemutatása a tananyag vizualizáció, a helyszíni látogatások adta lehetőségekkel, valamint a tapasztalati tanulás kísérletező-mérő tevékenységeivel lehet eredményes. A bemutatás-szemléltetés módszertani korszerűsítése szintén ehhez a gondolatkörhöz kapcsolódik. Ez kapcsolódik a passzívház és aktív ház fogalmához, építési, anyag és munkakultúrájához, életmódváltozáshoz, a fenntarthatóság gyakorlati megvalósulásához. A fenti tartalmi csomópontok új pedagógiai modelljében a következő „mátrixokban" rendezhetők: Iskolai tananyag-korosztály, aktív tevékenységek-korosztály, globális hatások, döntések/ helyi vonatkozások - társadalmi-politikai szervezeti szintek. Az előadás a több évtizedes kutatási tapasztalatok összegezéseit is felhasználja.

FENNTARTHATÓSÁG ÉS FELNŐTTKÉPZÉS

LIPPÓY DÓRA

PTE Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar
lippoydora@vipmail.hu

Témakörök: Környezetpedagógia; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Az előadás az Emberi Erőforrás tanácsadó MA szakon megvédett diplomadolgozat alapján készült. A fenntarthatóságra nevelés és a felnőttoktatás kapcsolata manapság igencsak előtérbe került, a környezeti nevelés az egyik legdinamikusabban fejlődő területe a pedagógiának, egyre jobban felértékelődik. Ennek célja a környezettudatos magatartás, a környezetért felelős életvitel elősegítése, kialakítása az emberi életminőség fenntartásának és javításának érdekében. Noha az iskolarendszerű oktatásban jól beépültek a környezeti nevelés különböző témakörei, köztük a fenntarthatóságra nevelés is, a felnőttoktatásban ez mégsem tapasztalható.
Az előadás első részében ismertetjük a téma elvi-elméleti hátttereként a környezeti nevelés és oktatás rendszereit, a pedagógiai-pszichológiai, ökológiai alapfogalmait, a fenntarthatóság, a fenntartható életmód, az ökológiai lábnyomat és a tanösvények szerepét, fogalmát.
Hipotéziseink közül hármat emelünk ki.

- Feltételeztük, hogy viszonylag kevesen vannak, akik tanösvényeket látogattak
- A látogatás után változott az ismeret/tapasztalat szintje
- Legtöbben a napenergia hasznosításáról hallottak.

Módszereink voltak: Kérdőíves vizsgálat három helyszínen. A Fertő Hanság Nemzeti Park természetiskolája Sarródon, a Mókus suli Pécsett, és a Gemenci Rezervátum. Interjút készítettünk a nemzeti park természetiskolája vezetőjével a látogatások tapasztalatairól.
Mindhárom helyszínen a tanösvények valamilyen formája létezett és itt elsősorban a látogatók közül a felnőtt korosztályhoz tartozókkal készítettünk interjút.
Összesen 94 fő töltötte ki kérdőívünket. Az eredmények alapján kiderült, hogy a válaszadók 51% már több tanösvényt is látogatott. Igazolódott az a hipotézis, amely szerint változott a tapasztalati/ismereti szint, különösen a tartamos erdőgazdálkodás, a vadon élő állatok, a természeti sokféleség ismeretei terén. Viszont nem igazolódott az, hogy legtöbben a napenergia hasznosításáról hallottak a látogatások során, ami a tanösvények jellegéből adódóan természetes volt.
Néhány javaslat:

- Ki kell használni a civil szervezetek kínálta lehetőségeket
- A nonformális tanulási formákkal erősíteni lehet a felnőttek fenntarthatósági ismereteit.
- Vizsgálni lehetne több generáció együttműködését egy-egy településen belül.

A FENNTARTHATÓSÁG MEGJELENÉSE A TANÖSVÉNYEK TERVEZÉSÉNÉL NEMZETKÖZI PÉLDÁK ALAPJÁN

KOLLARICS TÍMEA

NyME Kitaibel Pál Környezettudományi Doktori Iskola
kollaricst@freemail.hu

Témakörök: Környezetpedagógia; Természettudományi oktatás

Kutatási témám a tanösvények szerepe és tervezése a környezeti nevelésben. A tanösvények, bemutatóközpontok, mint a környezeti szemléletformálás eszközei, külföldön sikeresen működnek, a fenntarthatósági dimenziók megjelennek ezen objektumoknál.
A kutatás célja:

- Nemzetközi kitekintéssel kiegészítve bemutatni a tanösvények helyét, szerepét, fajtáit, módszertani vonatkozásait a környezeti nevelésben
- Feltárni a tanösvények tervezésének összefüggéseit, a szakmai és pedagógiai-módszertani szempontok integrálásának általános szempontjait
- Szemléltetni a fenntartható fejlődés dimenzióinak fontosságát, a komplex, holisztikus szemléletmód érvényre juttatását a tanösvények tervezésénél és a gyakorlati alkalmazásuk során (ökológiai, ökonómiai, kulturális és szociális dimenzió)
- Adaptálni a nemzetközi módszereket a tervezés során

Hipotézisek:

- A környezettudatos neveléshez nagymértékben hozzájárul a tanösvények tevékenységrendszere (a terepi környezeti nevelés sajátos módszere)
- A tanösvények tervezése külföldön tudatosabb, tervezettebb (a szakemberek szorosabban együttműködnek és csapatmunkában dolgoznak)
- Az eddig kialakított hazai tanösvényeknél nem mindenütt érvényesül a technikai, ökológiai, ökonómiai, kulturális és pedagógiai tervezés összhangja, nem mindenhol érvényesülnek a fenntarthatóság elemei
- Szoros összefüggés van a technikai-pedagógiai aspektusok között
- Kimutatható az összefüggés a tanösvények tudományos és komplex szemléletű tervezése és használatuk, működtetésük eredményessége között

A hazai és nemzetközi szakirodalmi áttekintése során a tanösvény-tervezés elméleti módszereinek megismerése, majd megjelenésének vizsgálata a gyakorlatban. Terepi bejárások, kiadványok, fényképes dokumentációk segítségével a tanösvények hazai és nemzetközi fajtáinak és jellemzőinek feltérképezése. A külföldi tervezési szakirodalom, konzultációk és saját külföldön szerzett tapasztalataim alapján a fenntarthatósági szempontok elméleti hátterének megismerése és gyakorlati megjelenésének vizsgálata konkrét példák és mintaprojektek által, helyszíni felmérésekkel.
A kutatás fontosabb eredményei:
A kutatás eddigi eredményei alapján különbség mutatkozik a hazai és a külföldi tanösvény-tervezési folyamatoknál. A tanösvények alapvető funkciói hasonlóak, de a módszerek és a keretek általában eltérőek. A komplexitás, a teljességre törekvés és a fenntarthatósági dimenziók megjelenése jellemző a nemzetközi módszerekre.

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSRE NEVELÉS? AZ UNESCO FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSRE NEVELÉS NEMZETKÖZI ÉVTIZEDÉNEK TAPASZTALATAI

ZÁDORI IVÁN

PTE Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar
zadori.ivan@feek.pte.hu

Témakörök: Környezetpedagógia; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A „fenntartható fejlődés" kifejezés az 1980-as években keletkezett, amikor a növekvő környezeti ártalmak és a természeti források várható kimerülése miatt egyre sürgetőbben vetődött fel a gazdasági és társadalmi egyensúly megszilárdításának igénye. A fenntartható fejlődés meghatározásakor három alrendszer kerül egymással kapcsolatba: a környezeti, a társadalmi és a gazdasági rendszer. Sokan cáfolják, hogy a fenntartható fejlődés megvalósítható, ugyanakkor elméletileg megszervezhető egy olyan erőforrás-használat, amely hosszú távon működőképes az emberiség számára.
Az oktatás a húzó ereje annak az érték- és gondolkodásváltásnak, ami elvezet a viselkedés megváltozásához. Az oktatás szerves része azon kulcskérdésekről folyó párbeszédnek, mint a szegénység, népesség, egészség, foglalkoztatás, környezetirányítás, fogyasztás és termelés, valamint a technológiaváltás, amelyek mind alapvető részei a fenntartható fejlődésnek.
Lehet-e tehát a fenntarthatóságra nevelni, és ha igen, akkor milyen területeken kell ezt megvalósítani? A szakirodalomban fellelhető célok és irányok között rendre felbukkan az elemző, kritikus, rendszerben való gondolkodás fejlesztése, az együttműködés és társas készségek fejlesztése, a tudományterületen átívelő megközelítések felismerése, alkalmazása, az esélyegyenlőség, a társadalmi és kulturális különbségek elfogadtatása, az egyes szinteken történő döntéshozatal, a részvétel képességének és igényének kialakítása, valamint nem utolsó sorban az élethosszig tartó tanulás koncepciója is. Fenntartható fejlődéssel összefüggő nevelési célok alig változtak az elmúlt évtizedekben, az oktatás és tanulás bizonyos tekintetben sikeres, egyre többen, egyre több programban vesznek részt, de az emberi magatartás és a világtrendek alapvetően nem változnak, a környezet állapota tovább romlik, a populáció és a várható élettartam, valamint a környezeti terhelés nő, az éghajlatváltozás erősödik, a regionális különbségek maradnak vagy erősödnek.
A jelen tanulmányban a Fenntartható Fejlődésre Nevelés Nemzetközi Évtizedének (2005−2014) eddigi tapasztalatait kívánom bemutatni. A Fenntartható Fejlődésre Nevelés Nemzetközi Évtizede ötletét a japán kormány vetette fel először a Fenntartható Fejlődés Világcsúcs (World Summit for Sustainable Development, WSSD) előkészítő bizottságában, 2002 júniusában. A javaslatot a WSSD legfelső vezetésének johannesburgi konferenciáján, 2002 szeptemberében fogadták el, és három hónappal később az ENSZ Közgyűlésének 57. ülésszakán egyhangúlag az UNESCO-t jelölték ki az ENSZ Nevelés a Fenntartható Fejlődésért Nemzetközi Évtizede (DESD) fő végrehajtójaként.
A nemzetközi évtized indulása óta eltelt 6 évben számtalan helyi, illetve több országot is érintő kezdeményezés, program látott napvilágot, amelyek eredményei, részeredményei és kritikus pontjai jelennek meg a tanulmányban, alapvetően a témával kapcsolatban publikált anyagok, jelentések, kapcsolódó dokumentumok tükrében.

HOMOFÓBIA AZ ISKOLÁBAN: JELENSÉGEK ÉS PEDAGÓGIAI KEZDEMÉNYEZÉSEK

Elnök:

MÉSZÁROS GYÖRGY
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Opponens:

SZABÓ MÓNIKA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar

A leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű emberek iskolai tapasztalatai

DOMBOS TAMÁS
Háttér Társaság

„Amíg nem mozdulnak rám, nincs bajom velük." A homofóbia szerepe az iskolai szexuális identitásfejlődésben

RÉDAI DOROTTYA
Central European University

Homofóbia és iskolai szerepvállalás: pedagógus hallgatók és LMBT emberek értelmezései

MÉSZÁROS GYÖRGY
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar
Neveléstudományi Intézet

Főiskolások melegek iránti attitűdjeinek változása a Melegség és megismerés program hatására

LÁNYI KATALIN
Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar

Melegbarát társadalomkritika és műfaji felforgatás: az iskola reprezentációi kortárs angol-amerikai játékfilmekben és fikciós televíziós műsorokban

KIS KATALIN
Central European University

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Szociális képességek, szociális tanulás

A nyugati társadalmakban az utóbbi évtizedek társadalmi változásai nyomán előtérbe került az LMBT (leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű) emberek mint kisebbség jogainak, társadalmi helyzetének kérdése. A kirekesztettség, diszkrimináció elleni küzdelemben fontos szerepe van az iskolának (*Takács,* 2006), épp ezért a nemzetközi neveléstudományi szakirodalomban egyre nagyobb teret nyer annak tanulmányozása, hogy az iskola mit közvetít az eltérő szexuális orientációról és nemi identitásról (*Meyer,* 2010), és mennyire jelent építő pedagógiai közeget az LMBT fiatalok számára (*Koswic,* 2004). A kutatások szerint (*Warwick, I.* et al*.,* 2004) az iskolák többségében nem nevezhető biztonságosnak a légkör az LMBT tanulók számára a homofóbia különböző megnyilvánulásai (bullying, kirekesztés) és a kérdés elhallgatása, a kapcsolatok heteronormatív megközelítése miatt. Ez veszélyeztetetté teszi az LMBT fiatalokat, és gyengíti a társadalmi változások lehetőségét.
A magyar neveléstudományban az iskolai homofóbia kérdése még gyakorlatilag nem tematizálódott – néhány kísérlettől eltekintve (pl.: *Kis,* 2010). E hallgatást szeretnék megtörni ezzel a szimpóziummal, mely a kérdés sürgősségét, és a válaszadás fontosságát kutatásokra alapozva (evidence base) szeretné felmutatni. A szimpózium egyrészt bemutatja a hazai adatokat, melyek az iskolában megjelenő homofóbiára vonatkoznak, másrészt megvizsgál néhány lehetséges választ, megoldási utat a homofóbia elleni pedagógiai fellépésre vonatkozóan. A jelenséget magát három különböző szinten és megközelítésben mutatja be egy-egy előadás: egy nagymintás LMBT-kutatás kvantitatív elemzésével, egy a mikrokörnyezetet bemutató iskolai etnográfiával, és az értelmezésekre rákérdező, kvalitatív interjúelemzéssel (LMBT emberekkel és pedagógus hallgatókkal készült fókuszcsoportok nyomán). A lehetséges pedagógiai válaszokat elemzi még e fókuszcsoportokat bemutató előadás, valamint két további: egy tudatosságnövelő oktató program hatásvizsgálatáról szóló kutatás, és egy kvalitatív filmreprezentációs elemzés.
Az előadásokban ismertetett kutatások tehát mind kvantitív mind kvalitatív módon nyert adatokkal, értelmezésekkel igyekeznek arra rámutatni, hogy az iskolai homofóbia jelensége mellett nem mehet el a pedagógiai elmélet és gyakorlat sem, s ezzel együtt vannak kutatással is vizsgálható, működő lehetőségek az iskolai homofóbia elleni küzdelemre.

A LESZBIKUS, MELEG, BISZEXUÁLIS ÉS TRANSZNEMŰ EMBEREK ISKOLAI TAPASZTALATAI

DOMBOS TAMÁS

Háttér Társaság
tdombos@hatter.hu

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Szociális képességek, szociális tanulás

Az elmúlt két évtizedben Nyugat-Európában mind a tudományos, mind a közpolitikai közegben egyre komolyabb figyelmet kapott a leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) fiatalok iskolai tapasztalata. Meyer (2010) szerint az oktatási intézmények a heteronormatív kultúrát közvetítenek. Az empirikus kutatások elsősorban a homofób iskolai zaklatás („bullying") (*Thurlow,* 2001; *Hunt* és *Jensen,* 2006; *Rivers,* 2011) és az iskolai tananyag heteronormatív dimenzióit elemezték (*Pinar,* 1998; *Lets* és *Sears,* 1999). *Takács* (2006) szerint az iskolai hátrányos megkülönböztetés nagyban felelőssé tehető az LMBT fiatalok általános társadalmi kirekesztéséért.
Az előadás célja, hogy bemutassa, a hátrányos megkülönböztetés milyen nyílt és kevésbé nyílt formáit tapasztalják meg az iskolákban a magyar LMBT fiatalok, illetve hogy ennek milyen hatása van az érintettek önképére, mentális egészségére. Az előadás a 2010 őszén, az LMBT emberek körében folytatott kérdőíves kutatás jelenlegi vagy korábbi iskolai tapasztalatokat feltáró adatait dolgozza fel. A kutatás közösségi mintán készült, internetes és személyes önkitöltős módszerrel; a válaszadók száma 1966 fő volt. Az adatokat statisztikai módszerekkel elemzem: a demográfiai bontások (életkor, nem, lakóhely) mellett vizsgálom az iskolai tapasztalatok és a mentális egészségügyi problémák közötti korrelációt is.
Az adatok azt mutatják, hogy az LMBT embereket érő iskolai hátrányos megkülönböztetés szintje magas: minden ötödik válaszadó számolt be ilyen tapasztalatról. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy bár a kutatás alapján az azonos neműekhez való vonzódás felismerésének átlagos életkora 14 év, a középiskolás diákok mindössze 17%-a vállalta fel teljesen szexuális irányultságát, így védve magukat a hátrányos megkülönböztetéstől. Különösen visszás, hogy 59%-uk esetében a tanárok egyáltalán nem reagáltak a diákok homofób megjegyzéseire, sőt 17%-uknál maguk a tanárok is bátorítólag léptek fel. Az iskolai hátrányos megkülönböztetésnek kitett diákok 39%-ánál előfordult, hogy azért maradtak ki az iskolából, hogy a zaklatást elkerüljék. A hátrányos megkülönböztetést el nem szenvedő diákokhoz képest kétszer akkor arányban tartják felesleges időtöltésnek az iskolát; és több mint másfélszer akkora köztük az öngyilkossági gondolatokkal rendelkezők aránya. A válaszadók 65%-a egyáltalán nem találkozott az iskolában a homoszexualitás témájával, és mindössze 3%-uk számolt be róla, hogy az LMBT embereket érő előítéletek témája részletesen is megvitatásra került.
A kutatás eredményei alapján nagy szükség lenne rá, hogy az iskolák célzottan foglalkozzanak az LMBT fiatalokkal: az iskolai toleranciaprogramok mellett fontos lenne az iskolai zaklatással szembeni fellépés módszereit is kidolgozni. További kutatást igényel annak feltárása, vajon milyen tényezők (pedagógusok előítéletessége, szakmai kompetenciák hiánya, szülők ellenállása) akadályozzák az ilyen programok elindítását.

„AMÍG NEM MOZDULNAK RÁM, NINCS BAJOM VELÜK.” A HOMOFÓBIA SZEREPE AZ ISKOLAI SZEXUÁLIS IDENTITÁSFEJLŐDÉSBEN

RÉDAI DOROTTYA

Central European University
redaidori73@yahoo.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Szociális képességek, szociális tanulás

Számos nemzetközi tanulmány készült már arról, hogy a homofóbia hogyan válik a tizenéves fiúk és fiatal férfiak hetero-maszkulinitásának építőelemévé (*Pascoe,* 2007; *Rasmussen* et. al*.,* 2004; *Renold,* 2001), kevesebb a lányok által kinyilvánított homofóbia formáiról és identitásképző szerepéről (pl. *Pascoe,* 2007; *Renold,* 2001). Az iskolai homofóbia aktív tevékenység, amely leginkább a meleg, vagy melegnek tartott iskolatársak – főleg verbális, de időnként fizikai – zaklatásában nyilvánul meg (*Kehily,* 2002; *Nayak* és *Kehily,* 1997). A szexuális felvilágosító oktatást vizsgáló kutatások (pl. *Powell,* 2010; *Epstein* et. al., 2002) megállapítják, hogy a homoszexualitás témája legtöbbször nem jelenik meg a tananyagban, ami tovább nehezíti az amúgy is zaklatásnak kitett, vagy szexuális orientációjukat titkolni próbáló fiatalok életét.
Jelenlegi kutatásom célja, hogy kvalitatív mélyfúrást végezve tárjam fel a homofóbia konstrukcióit egy budapesti középiskolában. Az etnográfiai kutatási metodológia alkalmas arra, hogy feltárja a vizsgált jelenség mélyrétegeit (*Szabolcs,* 2001). Az iskolai etnográfia módszereivel a középiskola magukat heteroszexuálisként identifikáló roma és nem roma, lány és fiú diákjainak érzéseit és attitűdjeit vizsgálom a homoszexualitással kapcsolatban, választ keresve arra, hogy a homofóbia és a heteronormativitás hogyan konstruálódik a heteroszexuális fiatalok identitásképző folyamatában. A kutatás e fő kérdésére adott válasz a diákokkal készített csoportos interjúk, valamint a szexuális felvilágosító órákról készített feljegyzések szövegeinek kvalitatív tartalomelemzése segítségével rajzolódik ki.
Ebben az előadásban a homoszexualitással kapcsolatos érzések és attitűdök közül az elutasító érzésekre és attitűdökre (undor, gyűlölet, félelem, elutasítás, intolerancia) fókuszálok, ezeken keresztül mutatok rá az identitáskonstellációk konstruálásának folyamatára. A melegek elutasításának mértéke egyenesen összefügg a heteroszexuális kapcsolatok hatalmi dinamikájáról, illetve az általános férfi-női szerepekről vallott nézetekkel. Az ellenérzések leginkább a merev női és férfi nemi szerepek áthágásának szólnak, a diákok leginkább a szűk teret engedő, sztereotíp heteronormatív keretrendszerükbe nem illő normaszegő viselkedést és megjelenést utasítják el. Ebből a szemszögből mindenki homoszexuálisnak minősül, aki viselkedésben és/vagy kinézetben nem felel meg a heteroszexuális normáknak, függetlenül attól, hogy az illetőnek mi a szexuális orientációja. Különösen a férfiak nemi-szerep-áthágásai minősülnek elfogadhatatlannak, és minél elutasítóbb valaki a homoszexualitással kapcsolatban, annál inkább jellemző, hogy olyan dichotóm hatalmi felállásnak tekinti a férfi-női kapcsolatokat (beleértve a saját partner-, illetve szexuális kapcsolatait), amelyben a férfié a hatalom, a férfi az aktív szexuális partner, az aktív kenyérkereső, a nő pedig a szexuálisan passzív, hagyományos női szerepekkel azonosuló, tárgyiasított, hatalommal nem rendelkező partner.

HOMOFÓBIA ÉS ISKOLAI SZEREPVÁLLALÁS: PEDAGÓGUS HALLGATÓK ÉS LMBT EMBEREK ÉRTELMEZÉSEI

MÉSZÁROS GYÖRGY

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
meszarosgyuri.d@gmail.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Pedagógusképzés, pedagóguspálya

Számos tanulmány rámutat a nevelés-oktatás és különösen a tanárok döntő szerepére az iskolai és társadalmi homofóbia elleni küzdelemben (*Warwick, I.* et al*.,* 2004). A konkrét kezdeményezéseken túl, nagyon fontosak a LMBT (leszbikus, meleg, biszexulis és transznemű) fiatalokról illetve magáról az eltérő szexuális orientációról és nemi identitásról szóló interpretációk, iskolai narratívák (tanárok, diákok, szülők, tantervek, dokumentumok stb. értelmezései). Ezek ugyanis nagyban meghatározzák az iskolai légkört (*Koswic,* 2004) és a viselkedésmódot, cselekvéseket is. Az értelmezésmódok feltárására kiválóan alkalmasak a kvalitatív módszerek (*Szabolcs,* 2004), melyek nem engednek meg általános következtetéseket, de a narratívák mikroszerkezete, a különféle interpretációs lehetőségek jól vizsgálhatóak általuk.

Az előadás célja, hogy az oktatásban megjelenő LMBT tematikához kapcsolódó iskolai szerepvállalásról értelmezési utakat és ezekből fakadó kihívásokat vázoljon fel, kvalitatív, kritikai tartalomelemzés segítségével. Az elemzés az összesen 11 fókuszcsoportos interjú lejegyzett szövegére épül. A résztvevők magukat heteroszexuálisnak valló pedagógus hallgatók voltak (n=20), és magukat nem aktivista LMBT-nek valló személyek (n=33), köztük meleg tanárok.

Az interpretatív tartalomelemzés eredményei rámutatnak arra, hogy a résztvevők, mind a társadalmi, mind az iskolai közeget homofóbnak, kirekesztőnek ítélik meg, bár erről különböző narratívákat vázolnak fel. Ehhez kapcsolódóan minden résztvevő fontosnak tartja és hiányolja az LMBT tematika iskolai megjelenését. Ugyanakkor mind a hallgatók, mind a LMBT személyek egy része heteronormatív módon közelít a kérdéshez, és a hallgatók nem érzik magukat kompetensnek a téma megjelenítésére. Az előadás a heteronormatív diskurzus fő elemeit mutatja be: a homoszexualitás „nem normálisként" tételezésétől a melegség átadhatóságának narratívájáig. Különösen érdekes, hogy e perspektívák az LMBT embereknél és a pedagógus hallgatóknál egyformán megjelennek.

Az LMBT tanárok láthatóságához kapcsolódó értelmezésekben különösen erős a reflektálatlan heteronormativitás. A meleg tanárok maguk is ilyen narratívákat alakítanak ki a saját szerepükről. Ezeknek az értelmezéseknek az elemzése olyan kihívásokra mutat rá, amely megerősíti a tudatosságnövelő stratégiák és programok jelentőségét a LMBT emberek között, az iskolákban és a tanárképzésben is[*].

[*] „Diversity in Europe: A Four-Nation Study on Homophobia and Fundamental Rights" nemzetközi kutatásnak, melyet az Európai Bizottság Alapvető Emberi Jogok és Állampolgárság programja finanszíroz. Az itt felhasznált magyarországi adatokat a MTA Szociológia Intézetének kutatócsoportja vette fel. Az elemzés P. Tóth Tamás és Takács Judit közreműködésével készült.

FŐISKOLÁSOK MELEGEK IRÁNTI ATTITŰDJEINEK VÁLTOZÁSA A MELEGSÉG ÉS MEGISMERÉS PROGRAM HATÁSÁRA

LÁNYI KATALIN

BGF Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar
katalin_lanyi@yahoo.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A felsőoktatásban oktatóknak is érdemes foglalkozni tanítványaik előítéletességének csökkentésével. A pszichológiai, pedagógiai szemináriumokon sokszor téma az előítélet fogalma. Kutatásom célja, hogy egy konkrét módszer eredményességét vizsgálja főiskolai hallgatók között. A *Melegség és megismerés* program a személyes találkozás eszközével igyekszik a leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) személyekről alkotott sztereotípiákat és idegenkedést csökkenteni. Interaktív óra keretében önkéntesek tartanak foglalkozást tanulócsoportoknak. Pszichológiai szemináriumokon végeztem egy előítéletesség felmérést a hallgatók között. Ennek eredményeit kívánom röviden ismertetni először. Később sor került a Melegség és megismerés órára a csoportokban. A foglalkozás után újra felmértem az LMBT személyek iránti viszonyulást. Az eredmények szignifikáns emelkedést mutattak az elfogadás irányába.

A kutatásban 212 főiskolai hallgató vett részt, 26% férfi, 74% nő, ami megfelel a főiskolán található nemi arányoknak. Alsóbb éves hallgatók, 20,21 átlagéletkorral. A Melegség és megismerés program óráján 118 elsőéves hallgató vett részt, öt szemináriumi csoport. A vizsgálat első lépcsője egy kérdőíves felmérés volt, ami demográfiai változókra, értékekre és előítéletekre vonatkozó tételekből állt. Az értékeket a Schwartz-féle PVQ IV. kérdőívvel mértem. Az előítéletességre Bogardus-féle szociális távolság skálákat alkalmaztam. Öt kisebbségi csoport iránti viszonyulásra kérdeztem rá: romák, melegek, zsidók, kínaiak és muzulmánok. A második lépcsőfok a beavatkozás volt, a harmadik pedig az eredményesség vizsgálat újabb kérdőívvel. Az eredmények alátámasztották, hogy a hallgatók között is található nemi különbség a melegek iránti viszonyulásban, a nők jóval elfogadóbbnak bizonyulnak. Továbbá az értékek is befolyásolják az elfogadást: az univerzalizmussal pozitív, a hatalommal negatív korreláció található. A beavatkozás hatására szignifikáns emelkedés volt tapasztalható az elfogadás mértékében: a nőknél 4,27-ről 4,68-ra (ötfokú skálán) emelkedett az elfogadás értéke ($t=-2,475$, $df=140,327$, $p=0,015$), férfiaknál 2,57-ről 3,71-re ($t=-2,915$, $df=46,936$, $p=0,005$).

A vizsgálat következtetése, hogy szükség van a felsőoktatásban is az előítéletesség csökkentését célzó programokra, miközben további kutatásokat igényelne, hogy a változások tartósságát mérjük, illetve a vizsgálatot különböző hallgatói közegekben is megismételve erősítsük meg az eredményeket.

MELEGBARÁT TÁRSADALOMKRITIKA ÉS MŰFAJI FELFORGATÁS: AZ ISKOLA REPREZENTÁCIÓI KORTÁRS ANGOL-AMERIKAI JÁTÉKFILMEKBEN ÉS FIKCIÓS TELEVÍZIÓS MŰSOROKBAN

KIS KATALIN

Central European University
szilank@gmail.com

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Művészeti nevelés, vizuális kultúra

Meleg-leszbikus és queer filmteoretikusok gyakran hangsúlyozzák a film- és televíziós reprezentációk gender és szexuális énképpel kapcsolatos identifikációs erejét (pl. *Benshoff* és *Griffin,* 2006; *Dyer,* 1993; *Medhurst,* 2009; *Villarejo,* 2009). Ezen reprezentációk a legutóbbi időkig az átfogóan heteroszexista és gyakran nyíltan homofób kulturális üzenetek halmazába tartoztak, amelyek nem-heteroszexuális identitásúakra gyakorolt pszichés fenyegetése szempontjából a fiatalok különösen veszélyeztetettek (*Gove,* 1996). Ha mindemellett számba vesszük, hogy az iskola a prepubertás gyerekek és a kamaszok egyik legfontosabb intézményes szocializációs élettere, az iskolával kapcsolatos tömegkulturális ábrázolások LMBTQI szempontú vizsgálatának jelentősége megkérdőjelezhetetlen. Kutatásom célja feltérképezni azt, hogy az 1990-es és 2000-es évek melegbarát angol és amerikai filmes és tévés reprezentációi hogyan ábrázolják az iskolát mint intézményt és mint szociális közeget, és egyben hogyan kapcsolódnak illetve fordulnak szembe az iskola mint filmes-tévés téma LMBTQI-releváns reprezentációs hagyományaival, kiemelten a kamaszfilm műfajával.

Kutatásom empirikus fókuszát olyan mozgóképes anyagok képezik, amelyeket világszerte számos országban, többek között hazánkban is bemutattak, így például a *Fiúk a klubból* amerikai televíziós sorozat, vagy a *Csodálatos dolog* és a *Nyílt kártyákkal* című angol filmek. A „szoros olvasás" (close reading), a vizuális analízis, és a diskurzuselemzés módszereit alkalmazva egyrészről tehát kifejtem ezen reprezentációk által üzent, a létező iskolai intézményekre és közegre irányuló társadalomkritikát, másrészt pedig a tömegfilmes reprezentációs hagyományok és a kamaszfilm, mint műfaj heteroszexizmusára reflektáló kultúrkritikát. Kvalitatív kutatásom ennek értelmében a művelődés-, a nevelés-, a filmtudomány és a queer tanulmányok metszetén helyezkedik el.

Az iskola közegére irányuló kritika fő motívuma, hogy az intézmény hiearchikus rendszere nehezen engedi meg a konstruált normáktól eltérő megjelenését, és maga a homofóbia intézményesített formában is jelen van (tanári megnyilvánulások, csoportok szervezésének tilalma stb.). A kamaszfilmek kritikája bizonyos emblematikus narratívák újraértelmezése által történik meg: például a tipikus romantikus jelenetek újrakonstruálódnak azonos nemű szereplőkkel.

A filmek miközben a „felforgatás", kritika által egyfajta pedagógiai funkciót is betöltenek, gender szempontból gyakran férfiközpontúak maradnak: a meleg és a zaklató szereplők is többségében fiúk, az ő perspektívájuk a domináns a filmekben.

A FELSŐOKTATÁS VILÁGA A TÁRSADALMI NEMEK ASPEKTUSÁBÓL EGY HATÁRMENTI RÉGIÓBAN

Elnök:

FÉNYES HAJNALKA
Debreceni Egyetem

Opponens:

AMBRUSNÉ KÉRI KATALIN
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Oktatás és társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Vertikális szegregáció, társadalmi mobilitás és jövőtervek nemenként a felsőoktatási hallgatók körében

FÉNYES HAJNALKA – ENGLER ÁGNES
Debreceni Egyetem – Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományok Intézete

A modern szabadidő gender-szempontú vizsgálata egy hallgatói mintában

BOCSI VERONIKA
Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar Intézményi Menedzsment és Vezetés Tanszék

Tehetséges tanulók olvasási szokásainak gender olvasata

NÉMETH NÓRA VERONIKA
Debreceni Egyetem Neveléstudományi Doktori Program

Nők a felsőoktatási katedrán – sikeres nők, női sikerek

TORNYI ZSUZSA ZSÓFIA
Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar

SZIMPÓZIUM-ÖSSZEFOGLALÓ

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A felsőoktatás, akárcsak a munka világa nemek szerint megosztott, de míg az elsőben a nők előnye (túlsúlya) figyelhető meg, addig a munka világában a nők továbbra is hátrányban vannak. Napjainkban viszonylag kevés kutatás foglalkozik a nők jelenlegi oktatásbeli helyzetével, pedig véleményünk szerint a nemi különbségek kutatása az oktatásban továbbra is fontos feladat, még ha egyes vonatkozásokban a férfiak hátránya mutatható is ki. Előadásainkban vizsgáljuk a vertikális szegregációt a felsőoktatásban, a társadalmi (iskolai) mobilitást, a hallgatók jövőterveinek és szabadidő-eltöltésének nemi különbségeit, emellett vizsgáljuk a felsőoktatás női oktatóit is. Szimpózium előadásainkat összeköti a gender szempontok vizsgálata mellett, hogy kutatásaink Magyarország egy határmenti, hátrányos helyzetű régiójában folytak, kvalitatív (fókuszcsoportos interjúk, félig strukturált interjúk) és kvantitatív módszerekkel.

VERTIKÁLIS SZEGREGÁCIÓ, TÁRSADALMI MOBILITÁS ÉS JÖVŐTERVEK NEMENKÉNT A FELSŐOKTATÁSI HALLGATÓK KÖRÉBEN

FÉNYES HAJNALKA[*] – ENGLER ÁGNES[**]

[*] Debreceni Egyetem
fenyesh@gmail.com
[**] DE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományok Intézete
engler.agnes@arts.unideb.hu

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A férfiak és nők részvételének aránya a felsőoktatásban dinamikusan változott az elmúlt évtizedekben. A férfiak mai hátránya az oktatásban sok szempontból már ismert jelenség, mégis fontos a nemi különbségek vizsgálata a felsőoktatásban, különösen az általunk választott szempontok szerint. A vizsgált három kérdéskör (a vertikális szegregáció nemenként a felsőoktatás két szintjén, az eltérő nemű diákok társadalmi mobilitása, illetve a hallgatók jövőterveinek nemi eltérései) ugyanis nemcsak a felsőoktatás világában relevánsak, hanem a társadalom minőségi és mennyiségi összetételére is hatással vannak. A vertikális szegregáció nemenként jelen volt a felsőoktatásban mind itthon, mind a fejlett országok többségében atekintetben, hogy a képzés felsőbb szintjei felé haladva csökkent a nők aránya (túlsúlya) a képzésben. A diákok társadalmi hátterének nemenkénti összevetése során korábbi kutatások kimutatták, hogy mivel a felsőoktatásban a férfiak kisebbségben vannak, egyfajta önszelekció jellemző rájuk, csak jobb társadalmi háttérrel próbálják meg a továbbtanulást (azaz társadalmi mobilitásuk kisebb). A hallgatók jövőterveinél kutatásunk a felsőoktatásban tanultak gyakorlati alkalmazásának és a privát életút összeegyeztetésének nemi jellegzetességeit firtatja. A különböző karrierutak feltárása mellett fontos kitérni a hallgatók demográfiai magatartására, mivel a felsőoktatásban tapasztalható társadalmi mobilizáció és a szegregáció jelenségének hatása továbbgyűrűzik az egyéni életutakban. A romló népesedési mutatók nagyrészt az oktatásban eltöltött idő meghosszabbodásának eredménye, ezért nem lényegtelen, milyen irányt vesznek a vizsgált folyamatok. Jelen kutatásunkban a fenti három kérdéskört egy 2008 és 2010 között folyó felsőoktatási adatfelvétel adatai alapján vizsgáljuk, mely Magyarország egy határmenti régiójában zajlott. Az alap- (N=1361) és mesterképzés (N=602), hallgatóiból vett minta karonként reprezentatív volt. Az adatelemzést az SPSS programcsomaggal végeztük, kereszttáblák és összehasonlító átlagok módszerét felhasználva, ahol figyelembe vettük a Chi-négyzet és az Anova tesztek szignifikanciáját is. Eredményeink szerint a vertikális szegregáció nem mutatható ki a felsőfokú képzésben, sőt a lányok aránya még valamivel magasabb a mesterképzésben, mint az alapképzésben. A jelenség hátterében az állhat, hogy a lányok aránya különösen magas a mesterképzésben a "férfias szakokon", feltehetőleg azért, mert csak így érzik esélyesnek magukat később a munkaerőpiacon, ezeken a pályákon (a fiúk alapfokú diplomával is jó álláshoz juthatnak). A férfiak és nők társadalmi háttérével kapcsolatban elmondható, hogy a fiúk háttere mind a mester, mind az alapképzésben kedvezőbb (egy sajátos önszelekció jellemző rájuk). A magánéleti jövőtervek vonatkozásában a jelenlegi demográfiai tendenciák látszanak érvényesülni, de a társadalmi háttér és a nem némi hatást gyakorol a privát elképzelésekre.

A MODERN SZABADIDŐ GENDER-SZEMPONTÚ VIZSGÁLATA EGY HALLGATÓI MINTÁBAN

BOCSI VERONIKA

DE Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar
Intézményi Menedzsment és Vezetés Tanszék
bocsiveron@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

Az elmúlt évek életmódkutatásai (Ifjúság-vizsgálatok, *Hunyadi Zsuzsa* elemzései etc.) a fiatalok szabadidő-felhasználásának jelentős átstrukturálódására mutattak rá. A modern elemek egyre dominánsabb jelenléte ugyanakkor a fiatalok esetében már nem csupán a hagyományos szabadidős tevékenységek (pl. olvasás, művészeti tevékenységek, művelődési intézmények látogatása) háttérbe szorulásával, valamint a televíziózás előretörésével jellemezhető, hiszen az internet-használat különböző formái, beleértve a Web 2.0-es alkalmazásokat is, egy teljesen új napi rutint, szabadidő-szervezést és közösségi létet eredményeznek az ifjúság körében. Elemzésünk célja kettős: egyrészt ezt a tendenciát hallgatói populációban szerettük volna modellezni: megpróbáltuk tehát feltárni a diákok időmérlegének ide kapcsolódó adatait, megvizsgálni a számítógépekkel összefüggő szabadidő különböző szegmenseit (szörfözés, közösségi oldalak használata, jelenlét a fórumokon-blogokon, játékok etc.), valamint második lépésben a kapott adatokat gender szempontból is elemeztük. Kutatásunkban mind kvantitatív, mind pedig kvalitatív eszközöket felhasználtunk: az elmúlt években több regionális lekérdezés is érintette a vizsgált területet, így egyrészt lehetőségünk nyílott a modern szabadidővel kapcsolatos adatok számszerűsítésére (tevékenységek időráfordítása, gyakorisága, nemi eltérések numerikus megragadása), másrészt pedig egy egyetemi karonként szerveződő, a szabadidő tematikáját felölelő fókuszcsoportos interjú-sorozat ide vágó eredményei nyújtottak betekintést számunkra a hallgatói szabadidő ezen szegmensének szubjektív megélésébe. Kutatási eredményeink rámutattak a modern szabadidős elemek igen kiterjedt jelenlétére a hallgatói szabadidő-struktúrában – ugyanakkor ez a Web 2.0-es alkalmazásoknak csupán egy kisebb szeletét (leginkább a közösségi oldalakat és a letöltéseket) ölelte fel, valamint megerősítették azon előfeltevésünket, hogy a fiúk és lányok internet- és számítógép-használata között jelentős eltérések tapasztalhatóak szinte minden általunk vizsgált területen.

TEHETSÉGES TANULÓK OLVASÁSI SZOKÁSAINAK GENDER OLVASATA

NÉMETH NÓRA VERONIKA

DE Neveléstudományi Doktori Program
nemethnora24@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

Az olvasási szokások vizsgálatáról szóló nemzetközi és hazai kutatások számos alkalommal bebizonyították már, hogy a lányok több könyvet és újságot olvasnak (*Kegyesné,* 2001; *Fényes,* 2007; *Kóródi* és *Herczegh,* 2006). A 21. század digitális forradalma új olvasási szokások vizsgálatát is megköveteli: így nem hagyhatjuk figyelmen kívül az internetezési szokásokat, e-reading technikákat sem (*Kerekes,* 2010; *Csepeli* és *Prazsák,* 2010). Az internethasználatban a kutatások szerint ugyanakkor inkább a fiúk jeleskednek (*Kovács,* 2007; *Nagy,* 2003).
Jelen vizsgálatunkban egy speciális csoportnak, a tehetséges egyetemi hallgatóknak az olvasási és internetezési szokásait tekintettük át. Lehetőségünk volt hét év tendenciáinak összevetésére, mivel 2002−2008-ig rendszeresen vizsgálták a tehetségfejlesztő program felvételi eljárása során a legjobb tanulmányi eredménnyel rendelkező hallgatók (a felső 15−20%) számos tulajdonságát, így olvasási szokásait, tanulási attitűdjét is. Kutatási kérdésünk alapján arra kerestük a választ, hogy az ilyen módon tehetségesnek ítélt diákok esetében is ugyanaz jellemző-e az olvasást illetően, mint az átlagos diákság esetében.
Feltételeztük, hogy a fiúk olvasási attitűdje jobban megközelíti a lányokét a talentumok között, hiszen a tanuláshoz való viszonyuk is pozitívabbnak tekinthető, mint az átlagé. Az internetezési szokások közül a tanuláshoz köthető időtöltések (információszerzés, böngészés) esetében feltételeztük, hogy a lányok javítanak az átlaghoz képest és megközelítik a fiúkat. Az olvasásra szánt időt a tehetséges, jól tanuló diákok esetében az átlaghoz képest többre predesztináltuk. Feltételezésünk alapja az volt, hogy a tehetséges diákok olvasási (s az ehhez kapcsolódó tanulási) szokásai és időráfordítása eltér az általános képességű diákokhoz képest.
A vizsgálatban több survey jellegű adatbázis összehasonlítása segítségével igyekeztünk bebizonyítani feltevéseinket. A 2008-ban (N=1361) és 2010-ben (N=602) felvett hallgatói kérdőívek adatait vetettük össze a tehetséggondozó program felvételi kérdőívét kitöltő hallgatók adataival (N=3183). Általánosságban kimutattuk, hogy az olvasásra fordított idő az átlag hallgatókhoz képest több a tehetséges diákok körében, de a hagyományos, papír alapú és az elektronikus olvasás tekintetében nem mutattak javuló tendenciát egyik nem esetében sem a vizsgált hét év alatt. A nemi különbség tehát a szorgalommal, jobb tanulmányi eredményekkel nem változtat az alaphabituson, amely szerint a fiúk nyitottabbak az internet adta lehetőségek iránt, s a lányok még mindig szívesebben vesznek papír alapú olvasmányokat a kezükbe.

NŐK A FELSŐOKTATÁSI KATEDRÁN – SIKERES NŐK, NŐI SIKEREK

TORNYI ZSUZSA ZSÓFIA

DE Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar
tornyizsuzsa@gmail.com

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A nők iskolai előmenetele mint mobilitási csatorna hatalmas jelentőséggel bír, egy részük ki is használja ezt a lehetőséget: megnövekedett számuk a felsőoktatási intézmények hallgatói közt, az egyetemek doktori programjaiban, s az oktatói karban is. Azaz a munkaerőpiacon van, s oda tart egy újabb korosztály, akik idővel megváltoztatják, „elnőiesítik" a társadalom gazdasági, politikai és – nem utolsó sorban – tudományos elitjét.
Az egyenlőtlen karrierlehetőségek mögött a tényezők összetett, három egymással összefüggő csoportja áll: a nemre visszavezethető tényezők, a szervezet működésének tulajdonítható tényezők, és a nemet, a szervezetet és a társadalmi környezetet egyaránt számba vevő szempontok. A nemekre összpontosító elméletek a két nem közötti biológiai különbségek alapjára, a következő tényező arra a helyzetre helyezi a hangsúlyt, ahol nők és férfiak dolgoznak, tehát magára a szervezetre. Hiszen a szervezet strukturált mobilitási, előrelépési lehetőségei elősegítik a foglalkozások nemek szerinti szegmentálódásának fennmaradását. S bár változik a bürokratikus szervezeti modell, s több nő kerül be a szervezetekbe, maga a szervezet patriarchális marad. A harmadik tényező alapján a korábbi tényezők kölcsönösen hatással vannak egymásra: a három tényező együttesen határozza meg az egyén attitűdjeit, ismereteit és magatartását, s az idők során egymást is befolyásolják.
Vizsgálatunkban egy kutatóegyetem női oktatóit vizsgáltuk kvalitatív (N=30) és kvantitatív (N=136) módszerrel. A női oktatók helyzete speciális mobilitási és karrier-képet mutat. Jellegzetességei között van a vezető pozíciókban, illetve az egyetemi hierarchia csúcsán való alacsonyabb részvétel, a társadalmi mobilitás akadályai, valamint a munka és a magánélet közötti egyensúly megteremtésének nehézségei. A családon belüli munkamegosztás, a női oktatók által osztályozott támogató és akadályozó tényezők, a nemi szerepükhöz való viszonyuk (a család és munka viszonya) a meghatározó.
A vizsgálat eredményei alapján megállapítható, hogy tudományterületenként, az oktatási hierarchiában való elhelyezkedés szerint, és életkori csoportok alapján is különbség fedezhető fel a női oktatók-kutatók között. Mind a tudományos pályára lépés motivációi, mind a felmerülő akadályok és támogatások tekintetében, valamint a karrier és a család összeegyeztetésének szempontjából. Kiemelten foglalkoztunk az oktatónők-kutatónők siker- és karrierértelmezésével, amely alapján 4 jól elkülönülő csoport rajzolódott ki: a családanyák, akik családjukhoz való viszonyukban határozzák meg önmagukat; a zsonglőrök, akik a szakmai siker és a család kettős terhével építik a karrierjüket. Az altruisták, akik „klasszikus" pedagógusok: oktatnak, tanítanak és hallgatóik sikereit is számon tartják; és a felfedezők, akik a „megszámolható" sikert keresik: tudományos címeiket és kutatómunkájukat tekintik legnagyobb sikerüknek.

A MŰVÉSZETI NEVELÉS ÉS A VIZUÁLIS NEVELÉS KÉRDÉSEI

Elnök:

KÁRPÁTI ANDREA / TÉSZABÓ JÚLIA

Mindenevők-e a tizenévesek? A kritikus médiahasználat elméleti és gyakorlati vonatkozásai egy médiaműveltség teszt eredményeinek tükrében

HERZOG CSILLA – RACSKO RÉKA
Eszterházy Károly Főiskola – Eszterházy Károly Főiskola

A mozgóképkultúra és médiaismeret órák oktatási módszereinek és munkaformáinak empirikus vizsgálata

HERZOG CSILLA – RACSKO RÉKA
Eszterházy Károly Főiskola – Eszterházy Károly Főiskola

Az irodalmi-drámai tagozat megalapítása Szentesen

BENCZUR KATALIN
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

A művészeti alkotás és befogadás a múzeumpedagógiai képzésben

FOGHTŰY KRISZTINA – BARTOS ZOLTÁN – SIPOS ENDRE – PIRKA VERONIKA
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet – Szépművészeti Múzeum – Fazekas Mihály Fővárosi Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium – Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet

„Míg megvalósul gyönyörű képességünk, a rend" A firkakorszak jelentősége az óvodás gyermekek fejlődésében

TAMÁS KATALIN
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

MINDENEVŐK-E A TIZENÉVESEK? A KRITIKUS MÉDIAHASZNÁLAT ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI VONATKOZÁSAI EGY MÉDIAMŰVELTSÉG TESZT EREDMÉNYEINEK TÜKRÉBEN

HERZOG CSILLA[*] – RACSKO RÉKA[**]

[*] Eszterházy Károly Főiskola
herzogcs@t-online.hu
[**] Eszterházy Károly Főiskola
racskoreka@gmail.com

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Személyiségfejlődés és -fejlesztés

A média a mai kor egyik legfontosabb kulturális kifejező- és kommunikációs eszköze, amely mindenütt jelen van, megkerülhetetlen, és beágyazódott mindennapjainkba. Felmérések szerint az ipari országok nagy részében a gyerekek ma már több időt töltenek a tévé előtt, mint az iskolában, vagy bármilyen más tevékenységgel az alvást leszámítva (*Livingstone* és *Bovill*, 2001; *Rideout et al*., 1999). Ha ehhez hozzávesszük azt az időt, amit filmekkel, magazinokkal, számítógépes játékokkal, internetezéssel és zenehallgatással töltenek, nyilvánvaló, hogy a média jelenti számukra a szabadidő eltöltésének legfontosabb módját (*Buckingham*, 2005). Kutatások igazolják, hogy a gyerekek többsége egyre individualizáltabb formában, és egyre könnyebben hozzáfér a médiatartalmakhoz, ugyanakkor a médiahasználat kapcsán a szülők egyáltalán nem, vagy csak nagyon ritkán élnek a mediáció lehetséges formáival. Az új médiatechnológiák tömeges kibocsátása, a médiapiacok globalizálódása, a befogadó közönség fragmentálódása és az „interaktivitás" megjelenése alapjaiban változtat a tizenévesek mindennapos médiával kapcsolatos tapasztalatain, mely korosztály a médiaipar számára egy vonzó kereskedelmi célcsoportként van megjelölve.

Kutatásunk célja a 14−18 éves korosztály médiaműveltségi szintjének mérése, amelyhez egyedi, saját fejlesztésű kvantitatív papír-ceruza tesztet használtunk. A teszt változórendszerét a Nemzeti Alaptantervben (*NAT*, 2007) megfogalmazott elvárásoknak megfelelően szerkesztettük meg, a feladatok összeállításánál arra törekedtünk, hogy sikerüljön lefedni azokat a tudáselemeket, ismereteket, készségeket, amelyek a NAT-ban a mozgóképkultúra és médiaismeret tárgy kapcsán megnevezésre kerültek.

A teszt változórendszerében négy fő területre fókuszáltunk: 1) a tanulók médiaszöveg-értése és lényeg-kiemelési készsége/képessége; 2) a tanulók tudatos és kritikus médiahasználata, műfaj- és műsorválasztása, a médiabefolyásról és média-hatásról kialakult nézetei; 3) a tanulók mozgóképi memóriája, mozgóképi szövegalkotó kódjainak ismerete; 4) a mozgóképi szövegalkotó kódok gyakorlati alkalmazása.

Jelen előadásunkban egy már lefolytatott nagymintás (N=2954) empirikus kvantitatív kutatás eredményeit közöljük, melynek során a kritikus médiahasználatra és az erre irányuló gyakorlati tevékenységekre összpontosítunk. Választ adunk többek között azokra a kérdésekre, hogy mennyire védett / védtelen a 14−18 éves fiatal, mint médiaszöveg befogadó; rendelkezik-e a tizenéves korosztály a média-írástudás képességével-készségével; van-e különbség a mozgóképkultúra és médiaismeret tárgyat tanulók és nem tanulók, illetve a nemek, és a különböző korosztályok (általános és középiskolás tanulók vonatkozásában) médiaműveltség teszten nyújtott eredményei között.

A MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET ÓRÁK OKTATÁSI MÓDSZEREINEK ÉS MUNKAFORMÁINAK EMPIRIKUS VIZSGÁLATA

HERZOG CSILLA[*] – RACSKO RÉKA[**]

[*] Eszterházy Károly Főiskola
herzogcs@t-online.hu
[**] Eszterházy Károly Főiskola
racskoreka@gmail

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Oktatási módszerek, szakmódszertan

Napjainkban a média meghatározó - és egyre növekvő - szerepet tölt be az ifjúság életében (*Bazalgette,* 1991), ugyanakkor a helyes, tudatos médiafogyasztásra vonatkozó ismeretek átadására a közoktatás még mindig kevés hangsúlyt helyez. Kutatások igazolják, hogy a tizenéves diákok nem egységesek a médiához fűződő viszony, a műsorválasztás, a televízióról alkotott vélemény, de még a média-használat céljában és az erre fordított idők vonatkozásában sem (*Bényei,* 2001). A tanulók különböznek abban is, hogy milyen mértékben vannak tudatában a médiumok hatásával. Az erről alkotott vélemények gyakran szöges ellentétben állnak a diákok műsorválasztásával, és az erre fordított idővel. Ízlésbeli különbségeik pedig erős összefüggést mutattak az iskolatípusokkal és életkorukkal, ami további lehetőséget adhat pl. a differenciált oktatási megközelítés kidolgozására (*Bényei,* 2001). Mindezek az adatok azért fontosak, mert a médiaoktatás tartalmának tantervi adaptálása – helyi szinten – akkor lehet igazán eredményes, ha első lépésben feltérképezésre kerülnek azok a médiaélmények, amelyekkel a tizenévesek már rendelkeznek. Ezekre épülhet a médiaoktató munka, mely a különböző pedagógiai módszerekkel tehető még árnyaltabbá.

A Mozgóképkultúra és médiaismeret tárgy oktatási módszereinek vizsgálatakor arra törekedtünk, hogy minél teljesebb képet kapjunk a hazai médiaoktatás gyakorlatáról és intézményi hátteréről. Kutatásunk során az osztálytermi folyamatokat többféle szempont szerint vizsgáltuk. Megfigyelésünk kiterjedt a tanítási módszerre, az oktatási célra, a tanári szerepre és az oktatás szervezés különböző módozataira is. Adatainkat hospitálási jegyzőkönyvekben rögzítettük (N=105). Vizsgáltuk, hogy a tömegkultúra, és azon belül a mozgókép, mint tananyag megjelenése magával hozza-e a módszertani kultúra változását, vagy továbbra is a tanári dominancia és a frontális osztálymunka jellemző a tanórán. Tapasztalataink szerint a média pedagógusok leggyakrabban a megbeszélés (91,4%) és a tanári magyarázat (86,7%) módszerével éltek az órákon. A médiaoktatás tantárgy tehát már korántsem „akadémikus" szemléletű, a tudásátadás sem egyirányú, és elmélet uralt. Bár a tanórák többségén még mindig frontális munka folyik, bőven láthattunk példát megbeszélésre – 96 alkalommal – és csoportmunkára is (23 alkalom).

A tanórai hospitáláson túl a mozgóképkultúra és médiaismeret tárgyat tanító pedagógusokkal strukturált interjú is készült (N=111). A saját fejlesztésű kérdőívben nyílt és zárt végű kérdéseket alkalmaztunk. Érdeklődtünk többek közt a médiaoktatás céljáról, az oktató szakképzettségéről, és a tárgy infrastrukturális hátteréről is. Az ezekre adott tanári válaszok összevethetővé váltak az osztálytermek tanítási gyakorlatával. Előadásunkban arra törekszünk, hogy a két vizsgálat médiaoktatás szempontjából fontos eredményeit közzétegyük.

AZ IRODALMI-DRÁMAI TAGOZAT MEGALAPÍTÁSA SZENTESEN

BENCZUR KATALIN

PTE Bölcsészettudományi Kar Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola
benczurkata@gmail.com

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Tehetséggondozás, speciális fejlesztés

1978-ban az országban elsőként Szentesen indult el irodalmi-drámai jellegű képzés a középfokú oktatási rendszerben. A kutatás távlati célja a tagozat alapításának részletes bemutatása és a tagozat 1978-as fennállása óta végzett hallgatók pályakövetése.
A vizsgálódás első lépéseként az alapítás körüli történéseket foglaljuk össze. A képzés struktúrájának kigondolása és a szakmai tantárgyak órakeretének megalkotása *Várkonyi Zoltán* színész, rendező és *Bácskai Mihály* diákszínjátszó-rendező és a gimnázium igazgatója együttműködésének eredményeképpen jött létre. *Várkonyi* egy 1974-es nyilatkozatában megfogalmazta elégedetlenségét az akkori színészképzési rendszerrel és a főiskolára felvételiző színinövendékek előadói képességeivel kapcsolatban. Az általa vélt problémákra olyan megoldást javasolt, mely a középfokú oktatási rendszerben megteremti a színész előképzés lehetőségét. Elképzelése alapján három vidéki gimnázium adott volna otthont a kísérleti tagozatnak, ahol a szigorú felvételi alkalmassági vizsgát követően szakmai jellegű tantárgyakkal egészítették volna ki a hagyományos gimnáziumi tananyagot.
A képzés gyakorlati oldalát *Várkonyi* és *Bácskai* úgy képzelte el, hogy beszédtechnikát, táncot tanulnának a diákok az órarendbe illesztve és a diákszínpad illetve a kreatív technika töltené be a délutánokat. Az emelt óraszámú − drámatörténettel és drámaelmélettel kiegészült − irodalom óra és a színház történetét és belső működését bemutató színházi alapismeretek elnevezésű tantárgy képviselné a képzés elméleti vetületét.
A szentesi példát később több intézmény követte, kisebb átalakításokkal a *Várkonyi-Bácskai*-féle képzési metodikát alapul véve. Az előadásban az ország legkorábbi irodalmi-drámai tagozatának kialakulását megelőző eseményeket igyekszünk feltárni, bemutatva *Várkonyi Zoltán* tevékenységét és pedagógiai elképzeléseit a Színház- és Filmművészeti Főiskola tanáraként, majd rektoraként. *Bácskai Mihály* szakmai pályájának bemutatása mellett kitekintünk a tagozat céljaiban és nevelési elveiben végbemenő – *Várkonyi* halálát követő – változásokra is.

A MŰVÉSZETI ALKOTÁS ÉS BEFOGADÁS A MÚZEUMPEDAGÓGIAI KÉPZÉSBEN

FOGHTŰY KRISZTINA [*] – BARTOS ZOLTÁN [**] – SIPOS ENDRE [***] – PIRKA VERONIKA [****]

[*] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet
foghtuy.krisztina@ppk.elte.hu
[**] Szépművészeti Múzeum
zoltan.bartos@szepmuveszeti.hu
[***] Fazekas Mihály Fővárosi Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium
[****] ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet pirka.veronika@ppk.elte.hu

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra

Az 1999/2000-es tanévtől folyamatosan és eredményesen működik a múzeumpedagógia másoddiplomás szakirányú képzés. Így a hazai múzeumpedagógusok jelentős számban rendelkeznek már múzeumpedagógus diplomával. Képzésünk erőteljesen gyakorlatorientált: a múzeumpedagógiai szakos hallgatók évente egyhetes művészeti alkotótáborban vehetnek részt Keszthelyen, illetve a művészeti múzeumokban folyó gyakorlati munka adja ennek keretét. A múzeumpedagógia egyik legfontosabb feladata a különböző korosztályú gyermekek múzeumlátogató, a művészeteket értő és befogadó felnőttekké nevelése. A művésztanárok által végzett kutatási programok a képzőművészet eszköztárán kívül a zene, a mozgás, a szerepjáték, a film lehetőségeit, azaz a társművészetek együttesét igyekeznek felhasználni. A jelen kutatás alapvető célja és feladata a hazai művészeti múzeumokban rejlő pedagógiai lehetőségek feltárása, a továbbiakban pedig új múzeumpedagógiai módszerek kimunkálása. A kutatás főként a nyári művészeti alkotótáborban folyó munkára, és a Szépművészeti Múzeumban folyó múzeumpedagógiai munkára épül. Az intézmény állandó és időszakos kiállításaihoz kapcsolódó múzeumpedagógiai programja a társadalom széles rétegeinek vizuális nevelését tűzte ki céljául, amely az óvodás kortól, a kis- és nagyiskolásokon keresztül a felnőttekig és speciális igényű csoportokig (vakok és gyengén látók, értelmi fogyatékosok, mentálisan leépült emberek) terjed. A kutatás során az alábbi releváns problémakörökre kerestük a választ, illetve ezekre fektettünk hangsúlyt: 1) A képzés során szerzett műalkotás-elemző, művészetpedagógiai ismeretek miképpen kamatoztathatók az egyéni képzőművészeti alkotómunkában és a tanítványok személyiségformálásában. 2) A vizuális problémarendszeren belül elsősorban a képi kiemelés és a kompozíciós egyensúlyteremtés kérdésköreit vizsgáltuk. A hallgatóknak nyújtott szakmai korrekció lehetővé tette egyéni képi világuk kibontakoztatását. A műelemzést és az önelemzést mindvégig párhuzamosan végeztük. 3) Az alkotó munka folyamán sikerült feltárni azokat az elemi emocionális történéseket, melyek közvetlenül vizuális jelrendszerré formálhatók. 4) Elsősorban a színviszonyokban rejlő kifejezési lehetőségekre koncentráltunk.

Kutatási eredményeink, premisszáink és konklúzióink a hallgatók által készített kompozíciókon és a hozzá készült szöveges elemzéseken tanulmányozhatók. Eredményeink egyrészt a konkrét alkotó munkában testesülnek meg, másrészt a képépítés problémájának a tudatosításában, valamint a gyermekek vizuális alkotótevékenységében.

Konklúzióink közvetlenül hasznosíthatók a múzeumpedagógiai munkában, az oktatási és közművelődési intézményekben folyó művészeti nevelésben és a hazai felsőoktatási intézmények oktatói körében.

„MÍG MEGVALÓSUL GYÖNYÖRŰ KÉPESSÉGÜNK, A REND" A FIRKAKORSZAK JELENTŐSÉGE AZ ÓVODÁS GYERMEKEK FEJLŐDÉSÉBEN

TAMÁS KATALIN

ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
tamas.katalin@barczi.elte.hu

Témakörök: Óvodapedagógia; Művészeti nevelés, vizuális kultúra

Előadásomban − melyben az óvodapedagógia szempontjából fontos kutatásunk tapasztalatait mutatom be − a gyermekrajzra mint önfejlesztő tevékenységre és firkakorszakának jelentőségére kívánom felhívni a figyelmet.
Két és fél éven át heti rendszerességgel végeztem a Sándor Éva féle „szabad festés védelem alatt" művészeti pedagógiai terápiát egy olyan tízfős óvodai csoporttal, melyben ép társaival együtt két autizmussal élő gyermek is részt vett. A védett környezetben az óvodásoknak módja volt az elmélyült spontán alkotásra, a kutató pedig megfigyelhette a rajzfejlődést a munkáikon keresztül.
A foglalkozások kezdetekor a résztvevők három-négyévesek voltak. Bár a firkakorszak fontosságát ma már nem kérdőjelezi meg senki és az óvodákban engedik a gyermekeket firkálni, de korszakainak ismerete és szépségének meglátása sokszor hiányzik. *Rhoda Kellogg* szerint a gyermekek rajzfejlődésében a kezdeti időszakot (az alapfirkák gyakorlását) követi egy olyan korszak, amelyben szabályos geometrikus ábrákat (diagramokat) rajzolnak spontán módon, és ezekből szerkesztenek össze sokszor igen bonyolult alakzatokat (kombinátumokat és aggregátumokat). Tehát még a szimbólumok megjelenése, az ábrázolás előtti időszakban szimmetria, rend, szerkesztettség, ritmus jelenik meg a gyermekrajzokon.
Előadásomban amellett érvelek, hogy a firkakorszak rendkívül fontos a gyermekek mozgása és kognitív fejlődése szempontjából, melynek sajátos, meghatározott fejlődési fokozatai vannak. Velünk született képesség van bennünk a rendre, ugyanakkor fejlődésük jelzése és egyben a gyakorlás terepe a spontán gyermekrajz. A foglalkozásokon készült videofelvételek, fotók és rajzok alapján bemutatom ezt a folyamatot, melynek külön érdekessége, hogy az autista gyermekeknél éppúgy megfigyelhető ez a tevékenység, mint tipikusan fejlődő társaiknál.
Előadásomban a terápián résztvevők és az óvodai csoport másik felét alkotó kontrollcsoport mérési eredményeivel mutatom be, hogy a rendszeres szabad rajzolás és festés eredményes fejlesztő tevékenység a kisgyermekek számára.

FÓKUSZBAN A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS

Elnök:

VIDÁKOVICH TIBOR
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

A szociális kompetencia néhány összetevőjének fejlesztési lehetőségei történelemórán

APRÓ MELINDA
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

Néhány szociális készség és a játszási szokások összefüggése 14 és 18 évesek körében

GÁY KATALIN – KASIK LÁSZLÓ
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet – Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Szociális Kompetencia Kutatócsoport

Agresszió kezelése népi játékokkal

SÁNDOR ILDIKÓ
Magyar Táncművészeti Főiskola

A kompetenciafejlesztés lehetőségei a fiatalkorú fogvatartottak reintegrációjának támogatásában

DI BLASIO BARBARA
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

A politikai-közéleti intézmények iránti attitűdök vizsgálata szegedi középiskolások körében

DANCS KATINKA – KINYÓ LÁSZLÓ
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészzettudományi Kar – Szegedi Tudományegyetem Bölcsészzettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

A SZOCIÁLIS KOMPETENCIA NÉHÁNY ÖSSZETEVŐJÉNEK FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI TÖRTÉNELEMÓRÁN

APRÓ MELINDA

SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
apmoabb@gmail.com

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; Társadalomtudományi oktatás

Mind a nemzetközi, mind a hazai vizsgálatok eredményei alapján a szociális és a kognitív kompetencia összetevőinek működése az életkor előrehaladtával egyre szorosabb kapcsolatban áll, így az intézményes nevelés egyik fontos célja ezek együttes fejlesztése. Az elmúlt évtizedben hazánkban is egyre több kutatás foglalkozik azzal, milyen stratégia alapján, milyen módszerekkel és eszközökkel fejleszthetők az egyes tantárgyi tartalmak felhasználásával a szociális kompetencia különböző összetevői.

A 2010-ben, 7. osztályosokkal (N=25) végzett kísérlet célja annak empirikus igazolása volt, hogy tömbösített történelemórák keretében, magas szintű ismeretközvetítés során hatékonyan fejleszthető a tanulók tanórai attitűdje, együttműködéssel és versengéssel kapcsolatos vélekedése. A négyhetes kísérletet egy saját fejlesztésű oktatási segédanyaggal végeztük, melynek elméleti keretét *Nagy József* (2000) kompetenciamodellje képezte. A segédanyag hatékonyságának vizsgálatára négy mérőeszközt alkalmaztunk: három tudásszintmérő tesztet és egy – a tanulók tananyaghoz, tanítási módszerhez, együttműködéshez és versengéshez való viszonyához kapcsolódó – Likert-skálás kérdőívet. A mérésekre a tanítási-tanulási folyamat közben, a lezárás után egy héttel és fél év múlva került sor. A mérőeszközök jó megbízhatóságúak, a Cronbach-α értékei 0,75 felettiek.

A tanulók az első mérésen átlagosan 77%-os, a másodikon 90%-os, s a harmadik mérésen 78%-os tantárgyi teljesítményt értek el, míg az első teszten a diákok 58%-a, a másodikon 82%-uk érte el a bloomi 80%-os kritériumot. A harmadik mérésen a tanulók 54%-a volt a kritériumszint felett, azonban ez az eredmény a bloomi rendszer alapján nem értelmezhető, hiszen az csak a tanulási folyamat alatti eredményességet méri. A fiúk és a lányok között nincs szignifikáns különbség. A nemzetközi kutatások eredményeivel megegyezően ezen rövid, de igen intenzív időszak alatt a kísérlet végére – ugyancsak nemtől függetlenül – megnőtt a történelem tantárgy kedveltsége, nagymértékben emelkedett az együttműködési hajlandóság, ugyanakkor nem változott a versengéshez való viszonyulás. A kísérlet után fél évvel ugyanezeket az eredményeket azonosítottuk. A regresszióelemzés alapján az órákon alkalmazott tanítási, csoportszervezési módszer határozza meg legnagyobb arányban a teszteken elért eredményeket. A tantárgyhoz való viszonyulást legnagyobb mértékben a tanár óravezetése, humora, a tananyag átadásának módja magyarázza.

A kísérlet adatai megerősítik egyrészt azt a nézetet, miszerint hatékonyan fejleszthetők a szociáliskompetencia-összetevők a tantárgyi ismeretek optimális gyarapításával, valamint azt is, hogy az intenzív komplex fejlesztés során érdemes a tömbösített oktatást alkalmazni. E kismintás vizsgálat eredményei arra is felhívják a figyelmet, hogy a tartalomba ágyazott fejlesztés kizárólag megfelelő elméleti keretek alapján kidolgozott, majd bemért segédeszközökkel történhet.

NÉHÁNY SZOCIÁLIS KÉSZSÉG ÉS A JÁTSZÁSI SZOKÁSOK ÖSSZEFÜGGÉSE 14 ÉS 18 ÉVESEK KÖRÉBEN

GÁY KATALIN[*] – KASIK LÁSZLÓ[**]

[*] Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
gaykata@gmail.com
[**] Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Szociális Kompetencia Kutatócsoport
kasik@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

Napjainkban számos nemzetközi kutatás foglalkozik a szociális készségek fejlesztési lehetőségeivel. E kutatások alapján a szociális készségek különböző játéktevékenységekkel nemcsak óvodások és kisiskolások, hanem idősebb tanulók körében is hatékonyan fejleszthetők. Hazánkban ezen összefüggésre igen kevés serdülőknek szánt fejlesztő program épül, s e korosztály játszási szokásairól is kevés empirikus adat áll rendelkezésünkre.
A 2011 tavaszán 14 és 18 évesek (N=200) körében végzett kutatás célja néhány szociális készség fejlettségének, a diákok játszási szokásainak (milyen típusú játékokat, milyen gyakran és kivel játszanak), valamint annak feltárása volt, milyen összefüggés áll fenn a szociális készségek, a játszási szokások és néhány háttérváltozó (pl. tanulmányi teljesítmény) között. A Szociális készségek kérdőívvel (*Zsolnai* és *Józsa*, 2002) vizsgáltuk az iskolai léthez nélkülözhetetlen készségcsoportok (személyközi, önmagával szembeni, feladattal kapcsolatos és környezeti viselkedést meghatározó készségek) működését, valamint saját fejlesztésű kérdőívvel a játszási szokások gyakoriságát és módját. A mérőeszközök jó megbízhatóságúak (a Cronbach-α értékek 0,8 felettiek). Az eredmények alapján a 18 évesek személyközi, önmagával szembeni és környezeti viselkedést meghatározó készségei, valamint az idősebbek körében a lányok feladattal kapcsolatos és környezeti viselkedést meghatározó készségei szignifikánsan fejlettebbek. A fiatalabbak közül számottevően többen játszanak mozgásos és testnevelési játékot, míg az idősebbek nyelvi játékokat. Mindkét korosztályban a lányok gyakrabban dramatizálnak és játszanak nyelvi játékokat, míg a fiúk sportjátékokat, kártyajátékokat, szerencsejátékokat, valamint számítógépes és videojátékokat. Mind a 14, mind a 18 évesek mintáján a szerencsejátékokkal, a számítógépes és videojátékokkal töltött idő a szociáliskészség-csoportokon elért átlagokkal negatívan korrelál. A 14 évesek esetében a készségek működése és a dramatizálással, táblás és nyelvi játékokkal töltött idő között pozitív a kapcsolat ($r=0,21–0,42$; $p<0,05$). A 14 évesek körében a tanulmányi teljesítmény és valamennyi vizsgált szociáliskészség-csoport kapcsolata szintén pozitív ($r=0,34–0,50$; $p<0,01$). A 18 éveseknél csak a feladattal kapcsolatos viselkedést meghatározó készségek esetében szignifikáns az összefüggés ($r=0,20$; $p<0,05$). A jobb tanulmányi teljesítményű tanulók közül szignifikánsan többen játszanak nyelvi, konstrukciós és táblás játékokat, mint a gyengébb tanulmányi teljesítménnyel rendelkezők. A kutatás fontos eredménye, hogy az egyszemélyes játékok (pl. számítógépes és videojátékok) vizsgált szociális készségekre gyakorolt hatása mindkét életkorban negatív, s néhány szociális készség jelentős kapcsolatban áll főként a csoportos játékokkal és a tanulmányi teljesítménnyel. További kutatások során érdemes lenne a játszási szokások családi háttérrel kapcsolatos sajátosságait feltárni (pl. szülőkkel közös játékok).

AGRESSZIÓ KEZELÉSE NÉPI JÁTÉKOKKAL

SÁNDOR ILDIKÓ

Magyar Táncművészeti Főiskola
tsandori@t-online.hu

Témakörök: Személyiségfejlődés és -fejlesztés; Szociális képességek, szociális tanulás

Az agresszió (természetes) része a gyermekek világának: a családban, az óvodában, az iskolában és az intézményes együttléten túl is. Lehetnek okozói vagy elszenvedői, csakúgy, mint azok a pedagógusok, akiknek feladata az agresszióval kapcsolatos nevelési helyzetek kezelése. A téma megközelítésének jellemző sztereotípiája, hogy mindinkább növekszik az agresszió (mennyiségileg), illetve nehezebben kezelhetők (pedagógiailag) ezek a megnyilvánulások, mint néhány évtizeddel korábban.
A gyerekfolklórban, ezen belül kiemelten a népi játékokban milyen helyet, szerepet kapott az agresszió? Alkalmazhatóak-e napjainkban agresszió levezetésre ezek a játékok az óvodában és az iskolában? Előadásomban ezekre a kérdésekre keresem a választ.
Az agresszió a gyerekfolklór számos műfajában megjelenik, igen korai életszakaszban (altatóban, ölbeli játékban már 1 éves kor előtt), később énekes-táncos vagy mozgásos, ügyességi, eszközös versengő, küzdő játékokban a világ minden táján.
A gyermek a játék keretében tapasztalhatta meg a felé irányuló és a benne testet öltő agressziót egyaránt. A napi rendszerességgel játszott, közösségi jellegű népi játékok lehetőséget adtak az agresszió mederben tartott megélésére, levezetésére, megtapasztalására.
A továbbiakban az agresszió kinyilvánítására, levezetésére lehetőséget adó népi játékpéldákat elemzem. A népi játék forrásanyag vizsgálatán keresztül mutatom be, hogyan szocializálta a népi kultúra a gyermeket ezen a területen.
Az agresszió megjelenési formái a népi játékokban:

- verbalitás: fenyegetés dramatikus játékszövegekben, altatókban, mondókákban
- gesztus: rejtett támadás (csiklandozás) az ölbeli játékokban, agresszív gesztusok (csípés, dobbantás, taps) az énekes-táncos játékokban
- összetett mozgások: sport jellegű küzdőjátékok (láncszakítók, labdás és botos versengő csapatjátékok)
- eszközhasználat: bothúzás, vakfazék, dobójátékok, sárjátékok
- mimetikus játékok: szerepes fogócskák szerepe a játékintenzitás (jelen esetben a mederben tartott agresszió) növelésében

Az elemzett játékokat az agresszió kinyilvánításának társas formái szempontjából is bemutatom:

- párban játszható
- egyedül csoporttal szemben
- csoport csoporttal szemben

Előadásom végén fölvázolok néhány olyan lehetőséget a vonatkozó módszertani ajánlásokkal, amikor a népi játékok a jelenkori intézményes oktatás-nevelés (óvoda és iskola) keretei között, célzottan az agresszió levezetésére, moderálására használhatók.

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS LEHETŐSÉGEI A FIATALKORÚ FOGVATARTOTTAK REINTEGRÁCIÓJÁNAK TÁMOGATÁSÁBAN

DI BLASIO BARBARA

PTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
diblasio.barbara@pte.hu

Témakörök: Gyermek- és ifjúságvédelem; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

Az előadás célja, hogy bemutassa a gyakorlatorientált kompetenciafejlesztés lehetőségeit a tanárképző intézmény és a pécsi börtön együttműködésével.
Az elméleti háttér kialakításához a Freiburgi Egyetemen lebonyolított kutatás (2010) járult hozzá, melyben több svájci börtön is részt vett. Az oktató tanárok a *learning by doing* elvet követették. A kutatói kérdéseink egyik iránya szerint a nehezített pedagógiai terep hozzájárul a tanári kompetenciák fejlesztéséhez. Hasznos-e a tanár számára a halmozottan hátrányos helyzetű, kriminalizálódott fiatallal való tevékenység? Másik kérdés, hogy a fiatalkorúak számára fenntartott börtönökben folyó oktatás és nevelés hatékony-e a reintegráció körében. Lehet-e beavatkozni pedagógiai eszközökkel a visszaesés megelőzésébe, vagyis a kompetenciafejlesztés preventív tevékenység-e a börtönökben?
Napjainkban a fiatalkorúak bebörtönzésének kettős célja van: egyrészt a szabadságvesztés, amely az elkövetőt a társadalomtól izolálja, büntető jellegű. Másrészt a fiatalkorú fogvatartottak a börtön falain belül történő oktatása és képzése fejlesztő, nevelő jellegű, az egyén társadalomba való visszailleszkedését támogatja. Egyetemi munkacsoportunk céljául ezt a nevelést és fejlesztést tűzte ki. A gyakorlati terep bonyolultsága és jellegéből fakadó nehézségei miatt kiváló környezet a hallgató önreflexiójának és ezzel személyiségfejlődésének (kompetenciáinak) előmozdításához. A csoportok kialakításánál általános pedagógiai probléma a tananyag felépítése és az ahhoz kapcsolódó módszertan problematikája, speciális segédeszközök és háttéranyagok létrehozása, a korrekciós pedagógiai eljárások ötvözése a hétköznapi pedagógiával. Kitüntetett szerepe van a pedagógiai hatékonyságnak.
A munkacsoport működésének alapelve a tantárgyi képzésen túl a fogvatartott kulturális látószögének tágítása és a fiatalkorú fogvatartott saját kompetenciáinak kialakítása és fejlesztése az újdonságként működő börtönszínházi tevékenység által is. A börtönszínházi tevékenység hasonló a tanítási színház és dráma iskolai megjelenéséhez, amely a lisszaboni kulcskompetenciákat fejleszti. A színházban interkulturális viszonyok között, reflektív gyakorlatokon alakulhatnak ki a társadalmi szerepvállaláshoz nélkülözhetetlen kompetenciák, mindkét csoportban (hallgatók és fogvatartottak).
Terveink szerint kutatásunk interkulturális terepen, kvantitatív és kvalitatív módszereket alkalmazó, főleg adatbányászati eszközökkel valósul meg.
Összegezve, kutatásunk eredményeként nem csupán a tanárképzésben lévő hallgatók kompetenciáinak működéséről és minőségéről, hanem a ma egyre nagyobb társadalmi és gazdasági problémaként jelentkező fiatalkorú bűnelkövetők nevelhetőségéről és a társadalomba való visszavezetésük lehetőségeiről kaphatunk világosabb képet.

A POLITIKAI-KÖZÉLETI INTÉZMÉNYEK IRÁNTI ATTITŰDÖK VIZSGÁLATA SZEGEDI KÖZÉPISKOLÁSOK KÖRÉBEN

DANCS KATINKA[*] – KINYÓ LÁSZLÓ[**]

[*] SZTE Bölcsészettudományi Kar
dancs.katinka@freemail.hu
[**] SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
kinyo@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Társadalomtudományi oktatás

Az állampolgári nevelés elméleti kereteinek bővülésével párhuzamosan újabb vizsgálati szempontok is megjelennek: az állampolgári attitűdöket befolyásoló tényezők kutatásának fontosságára például a közelmúltban megjelent tanulmányok irányították rá a figyelmet. Az intézményi bizalom mértékét befolyásoló tényezők esetében – amely az állampolgári attitűdök egyik szegmensének tekinthető – a szakirodalom a közép-kelet-európai államok közös vonásait emeli ki, mely sok esetben egyet jelent az intézmények iránti bizalmatlansággal (*Marková,* 2004; *Lühiste,* 2006; *Abbot,* 2007). A szocialista múlt hagyatékán kívül a korrupció, az intézmények sikeressége, valamint a társadalomban uralkodó általános bizalom/bizalmatlanság is hatással van a polgárok attitűdjeire (*Rohrschneider* és *Schmitt-Beck,* 2002). A nemzetközi kutatási eredmények szerint a különböző szinteket képviselő politikai-közigazgatási intézmények közül leginkább a nemzeti igazgatást megtestesítő parlamentben bíznak meg az emberek, ezt követi a nemzetközi szintet képviselő Európai Parlament és az ENSZ (*Listhaug* és *Ringdal,* 2009). Ennek ellenére a nemzetközi szintet képviselő Európai Unióval szemben a magyar társadalom eltérő állásfoglalást alakított ki az elmúlt évtizedben, és a kezdeti támogatás lassan „euroszkepticizmussá" alakult át (*Karácsony,* 2004; Eurobarometer 72, 2009; *Lengyel* és *Göncz,* 2010). Elsősorban a haszonelvűség, az integráció eredményei, az Európához való tartozás tudata, illetve a polgárok által képviselt gazdasági és politikai nézetek befolyásolják az uniós tagság támogatását (*Tverdova* és *Anderson,* 2004; *Göncz,* 2009).

Empirikus kutatásunk célja egyrészt a serdülők politikai-közéleti intézmények iránti attitűdjeinek feltárása, másrészt a fiatalok attitűdjeit befolyásoló tényezők megismerése volt. Vizsgálatunkhoz 9. évfolyamos, különböző iskolatípusokba járó szegedi középiskolásoktól (n=104) gyűjtöttünk adatokat. Kérdőívünkben az IEA ICCS 2009-es felmérésében is szereplő attitűdállításokat is felhasználtuk, így lehetővé vált a nemzetközi eredményekkel való összehasonlítás is.

Eredményeink szerint a serdülők viszonyulása eltér a nemzetközi tendenciáktól, mivel a szegedi fiatalok nem a nemzeti szintet képviselő intézmények iránt tanúsítják a legnagyobb bizalmat. Leginkább a nemzetközi szervezetekhez és intézményekhez viszonyulnak pozitívan (például az ENSZ-hez). További eltérésnek tekinthető az is, hogy egyes közszereplőkkel szemben (például a kormányfő), illetve az egyház és a média képviselőivel szemben bizalmatlanabbak a szegedi fiatalok; kiemelkedő bizalmat tanúsítanak viszont a hadseregnek (42%). Az Európai Unió esetében az eredmények igazolták előzetes várakozásainkat: a fiatalok 69%-a egyértelműen előnyösnek tartja tagságunkat. Az elemzések szerint közepesen erős kapcsolat (r=0,397 p=0,01) áll fenn a gazdasági rendszer és az EU-tagság támogatása között, ennél erősebb kapcsolat fedezhető fel a politikai rendszer esetében, mely erősebben függ össze a tagság megítélésével (r=0,447 p=0,01).

A NYELVPEDAGÓGIA AKTUÁLIS KÉRDÉSEI

Elnök:

NIKOLOV MARIANNE
Pécsi Tudományegyetem

Általános és középiskolás angol nyelvtanulók meggyőződései

BACSA ÉVA
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola

Tudásszerkezet vizsgálata szóasszociációs módszerrel

TÓTH ZOLTÁN – SÓJÁNÉ GAJDOS GABRIELLA
Debreceni Egyetem Természettudományi Kar Kémia Szakmódszertan – Nyíregyházi Főiskola Eötvös József Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium

Az idegen nyelvi érettségin elért teljesítmények és azok változásai

VÍGH TIBOR
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet

Szlovák és magyar angol szakos hallgatók interkulturális élményeinek összehasonlítása

DOMBI JUDIT
Pécsi Tudományegyetem

ÁLTALÁNOS ÉS KÖZÉPISKOLÁS ANGOL NYELVTANULÓK MEGGYŐZŐDÉSEI

BACSA ÉVA

Szegedi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola
evabacsa@freemail.hu

Témakörök: Idegen nyelvi oktatás; Tanulás, tudás

A nyelvtanulók tanulási stratégiáinak vizsgálatában és a nyelvtanítás folyamatának tervezésében egyaránt fontos a diákok nyelvtanulásra és tanításra vonatkozó meggyőződéseinek felmérése (*Horwitz*, 1999). Meggyőződések alakulnak ki az adott nyelv természetéről, a nyelvi feladatokról, a várható eredményről, a nyelvtanuló erősségeiről vagy korlátairól (*Victori* és *Lockhart*, 1995; *Sakui* és *Gaies*, 1999). A meggyőződéseknek meghatározó szerepük van az idegen nyelv elsajátításának folyamatában, sikerében vagy kudarcában (*Horwitz*, 1989; *Rieger*, 2009). A kutatások főként az egyetemista korosztály meggyőződéseit vizsgálják, holott a meggyőződések korán kialakulnak, s alig, vagy csak nehezen változtathatók (*Peacock*, 2001).

Kutatásunkban arra vállalkoztunk, hogy egy saját, többlépcsős fejlesztési folyamatban készült, az általános és középiskolás tanulók nyelvtanulással kapcsolatos meggyőződéseit feltáró mérőeszközt kipróbáljuk, s ennek segítségével megismerjük a korosztályokra jellemző különbségeket és összefüggéseket. A negyven itemes kérdőív reliabilitása, a Cronbach $\alpha = 0{,}88$. A mérést hatodik, nyolcadik és tizedik évfolyamon, 475 fős mintán végeztük.

Az adatokat elemezve megállapítható, hogy a tanulók többsége fontosnak tartja az angol nyelv tanulását, abban is biztos, hogy meg tud tanulni egy idegen nyelvet, s annak használatára majd sok lehetősége lesz. A diákok jelentős része a tanár tanulásszervező, irányító szerepét kiemelten kezeli. A nyelvtanulók kevésbé értenek egyet a csak angol nyelvű óravezetéssel, és azzal, hogy a jó nyelvtudáshoz szükséges az angolszász kultúra ismerete is. Az évfolyamok közötti különbségek tendenciózusak. A legtöbb szignifikáns különbség a hatodik és a tizedikes tanulók értékelése között van, a legfiatalabb korosztály magasabb értékeket adott az állításoknak. A nyolcadikosok többségében a tizedikesekkel tartoznak azonos hasonlósági csoportba.

A nemek között az állítások tizedénél van jelentős különbség. A nyelv és a nyelvtanulás nehézségét illetően a fiúk magabiztosabbak, az angolt könnyebbnek, és könnyebben megtanulhatónak ítélték. A lányok pedig a tanári irányítást tartják fontosabbnak. Az önhatékonyságra vonatkozó meggyőződések mutatják a legszorosabb összefüggést a nyelvtanulás egyéb tényezőivel: pl. a teljesítménnyel, a sikerélménnyel, a nyelv nehézségének megítélésével.

Megállapíthatjuk, hogy az angol nyelvet tanuló diákok igen változatos meggyőződésekkel rendelkeznek, amelyek életkoronként különböznek, s annak előrehaladtával némiképp változnak, amely bizonyítja a meggyőződések dinamikus és kontextusfüggő voltát (*Cooterall*, 1995; *Riley*, 2009). További, elsősorban longitudinális mérések szükségesek annak feltárásához, hogy a meggyőződések milyen hatások következtében változhatnak az életkorral, és a nyelvtanulási tapasztalatok bővülésével.

TUDÁSSZERKEZET VIZSGÁLATA SZÓASSZOCIÁCIÓS MÓDSZERREL

TÓTH ZOLTÁN[*] – SÓJÁNÉ GAJDOS GABRIELLA[**]

[*] Debreceni Egyetem Természettudományi Kar Kémia Szakmódszertan
tothzoltandr@gmail.com
[**] Nyíregyházi Főiskola Eötvös József Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium
gajdosg@gmail.com

Témakörök: Természettudományi oktatás; Tanulás, tudás

A tudásszerkezet feltárása, változásának nyomon követése alapvető a fogalmi fejlődés és a fogalmi váltás kutatásában. Általános feltevés, hogy a tudásszerkezetet, mint asszociációs hálózatot modellezzük. A szóasszociációs módszer egyike azoknak a technikáknak (pl. fogalmi térképezés, tudástér-elmélet), amelyek segítségével leképezhetjük mind az egyes tanulók, mind tanulócsoportok tudásszerkezetét.

A tanulók, és tanulócsoportok természettudományos tudásának vizsgálata szóasszociációs módszerrel harminc éves múltra tekint vissza. Az ilyen tárgyú közlemények száma az utóbbi tíz évben megsokszorozódott. Magyarországon is megjelent egy tanulmányunk, amelyben 7−10. osztályos tanulók körében a levegőszennyezéssel kapcsolatos fogalmak kismintás vizsgálatáról számoltunk be. Kimutattuk, hogy a szóasszociációs módszer gyors eljárás a tanulók tudásszerkezetének feltárására, és alkalmas a fogalmi megértés zavarainak a feltárására is. A tanulócsoportok tudásszerkezete mind a hívószavak közötti kapcsolat, mind a hozzájuk asszociált fogalmak tekintetében egyre gazdagabb, egyre strukturáltabb lesz az iskolai tanulmányok előrehaladásával.

Újabb vizsgálatunk során különböző iskolatípusban (szakiskola, szakközépiskola, gimnázium) és különböző évfolyamon (7−12.) tanuló diákok energiával kapcsolatos fogalmainak (hívószavak: energiahordozók, nem megújuló energiaforrások, megújuló energiaforrások, szén, kőolaj, atomenergia) struktúráját vizsgáltuk. A mérésben 16 osztály véletlenszerűen kiválasztott 20−20 tanulója, összesen 320 diák vett részt. A tanulók a hívószavakat véletlenszerű sorrendben tartalmazó füzetbe 1 percig írhatták az adott hívó szóról eszükbe jutó szavakat. A hívószavak közötti kapcsolat erősségét a közös asszociációk száma és sorrendje alapján számolt kapcsolati együtthatóval jellemeztük. A tanulók egyedi kapcsolati együtthatóinak átlagaként állítottuk elő a tanulócsoportra jellemző kapcsolati együtthatókat. Az egyes hívószavakhoz asszociált szavak kapcsolati erősségét asszociációs gyakoriságukkal jellemeztük.

Az eredmények alapján megállapítottuk, hogy a) évfolyamtól és iskolatípustól függetlenül erős kapcsolat van a „nem megújuló energiaforrások” és a „kőolaj között”; b) az „atomenergia” szinte minden csoport esetén, a „megújuló energiaforrások” számos csoport esetén nem kapcsolódik egyik más hívófogalomhoz sem; c) néhány csoport esetében megjelenik az „atomenergia” és a „megújuló energiaforrások” közötti téves kapcsolat; d) a szakiskolások és szakközépiskolások fogalmi struktúrája lényegesen kevesebb és gyengébb kapcsolatot tartalmaz, mint a gimnazistáké. Megfigyelhető volt, hogy az „atomenergia” fogalomhoz asszociálódó szavak többsége negatív jelentésű („robbanás”, „atombomba”, „sugárzás”, „katasztrófa”, „Japán”) és tükrözi az aktuális eseményeket.

AZ IDEGEN NYELVI ÉRETTSÉGIN ELÉRT TELJESÍTMÉNYEK ÉS AZOK VÁLTOZÁSAI

VÍGH TIBOR

SZTE Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
vigh.tibor@edpsy.u-szeged.hu

Témakörök: Idegennyelvi oktatás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A közoktatásban megfelelően működtetett vizsgák az iskolarendszer kontrollját is jelenthetik és a tanítási-tanulási folyamatra erős hatásuk lehet. Ehhez vizsgálni kell a vizsgák működését, a teljesítményekben megjelenő tendenciákat. Ugyanakkor hazánkban kevéssé jellemző az érettségin elért eredmények monitorozása. Empirikus vizsgálatunkban az idegennyelvi érettségi működésének megismerésére törekedtünk.

Az angol és német nyelvi érettségi vizsgákon elért teljesítmények alapján azt vizsgáltuk, 1) hogyan változnak a teljesítmények az egyes vizsgarészekben; 2) milyen különbségek találhatók az érettségizők nyelvi készségeinek fejlettségében iskolatípusok, képzési típusok és nemek szerint, 3) és e különbségek milyen arányban határozzák meg a teljesítményt.

A kutatási kérdések megválaszolásához az Oktatási Hivatal (OH) 2007−2010 közötti májusi vizsgaidőszakhoz tartozó, szabadon elérhető adatbázisait használtuk, amelyek minden érettségizőről tartalmaznak adatot. Az elemzés első fázisában a teljesítményeket vizsgáltuk, majd a készségek fejlettségében megjelenő különbségek feltárását végeztük el, és ezek teljesítményre gyakorolt hatását az éta-négyzettel vizsgáltuk mindkét nyelvnél.

Eredményeink szerint 1) középszinten mindkét nyelvből általában az íráskészség és a nyelvhelyesség vizsgarészben alacsonyabbak a teljesítmények, míg a szövegértést mérő teszteken és a szóbeli vizsgán szignifikánsan magasabbak. Mindkét nyelvre jellemző, hogy az olvasott és a hallott szöveg értése feladatlapok átlagos megoldottsága ingadozik. Ez arra utal, hogy a feladatsorok teljesítettsége nem állandó. Az emelt szintű vizsgán mindkét nyelvből magasak az átlagteljesítmények, a vizsgázók többsége a nyelvhelyesség vizsgarész kivételével a 80−100%-os teljesítménysávban van, a vizsga kevéssé tölti be megfelelően a nyelvszakon a felvételi funkcióját. 2) Az iskola- és képzéstípusok szerinti különbségek középszinten jelentősek, és minden évben emelkednek. A két nyelv esetében hasonló tendenciák figyelhetők meg: a gimnáziumban érettségizők szignifikánsan jobban teljesítenek a szakközépiskolában tanulóknál mindkét vizsgaszinten, a nappali tagozaton tanulók szignifikánsan magasabb teljesítményt mutatnak a felnőttoktatásban tanulóknál. 3) Az iskolatípusok szerinti különbségek középszinten átlagosan 20%-ban, emelt szinten 5%-ban determinálják a teljes vizsgán elért teljesítményeket. A produktív készségeknél a lányok teljesítenek jobban a fiúknál, de a nemek közötti különbségek teljesítményre gyakorolt hatása nem jelentős.

Vizsgálatunk eredményei további vizsgafejlesztési igényeket és célokat jelölhetnek ki. Szükséges az érettségizők teljesítményében megjelenő különbségek okainak feltárása, diagnosztizálása, a mérési-értékelési eljárások minőségének ellenőrzése, felülvizsgálata. Erre azonban az OH adatbázisai nem alkalmasak, ezért szükségesek a feladat- és itemszintű elemzések.

SZLOVÁK ÉS MAGYAR ANGOL SZAKOS HALLGATÓK INTERKULTURÁLIS ÉLMÉNYEINEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

DOMBI JUDIT

Pécsi Tudományegyetem
judit_dombi@yahoo.co.uk

Témakörök: Idegen nyelvi oktatás; Szociális képességek, szociális tanulás

Az interkulturális kommunikatív kompetencia (IKK) fejlesztésének lehetőségei és mérhetősége az idegennyelv-tanulásban egyre hangsúlyosabb szerepet kapott az utóbbi évtizedben. Ennek elsődleges oka az, hogy a nyelvtudás modellek igyekeznek megfelelni a globalizált világ támasztotta új igényeknek: a használható nyelvtudás fogalmába beletartozik az a képesség, hogy nyelvhasználó hatékonyan és az elvárásoknak megfelelően (*Spitzberg*, 1988) tud kommunikálni a más nyelvi- és kulturális háttérrel rendelkezőkkel. Az új paradigma értelmében az idegennyelv-oktatás célja túlmutat azon, hogy az anyanyelvi beszélőkhöz hasonló nyelvtudásra tegyen szert a nyelvtanuló (*Byram*, 1997; *Kramsch*, 2001; *Seidlhofer,* 2004; *Widdowson*, 1994). A nyelvhasználóknak olyan készségekkel, tudással és attitűdökkel kell rendelkezniük (*Byram*, 1997), amelyek képessé teszik őket arra, hogy különböző kulturális helyzetekben meg tudjanak felelni a kihívásoknak.

A kutatás magyar és szlovák angol szakos egyetemi hallgatók interkulturális élményeit vizsgálja. Célja, hogy a hallgatók tapasztalatait elemezve mélységében megismerhessük a résztvevők nézőpontját, véleményét arról, hogy mit jelent számukra az interkulturális kompetencia. A kutatás az alábbi kérdésekre keres választ: 1) Milyen interkulturális élményekről számolnak be a hallgatók? 2) Milyen tényezők befolyásolják azt, hogy egy adott interkulturális helyzetben sikeresnek ítélik-e magukat? 3) Milyen tényezők hátráltatják őket? 4) Milyen különbségek figyelhetők meg a szlovák és magyar hallgatók tapasztalatai között?

A kutatásban Magyarország és Szlovákia legnagyobb egyetemének 70 angol szakos hallgatója vett részt. Az előadás a kvalitatív kutatási paradigmát követi (*Creswell*, 2003; *Duff*, 2008; *Mackey* és *Gass*, 2005; *Dörnyei*, 2007): a résztvevők megfogalmazásainak elemzésével enged bepillantást tapasztalataikba, véleményükbe. A magyarországi egyetemen az adatgyűjtés 2011 májusában történt, a szlovák egyetemen egy ösztöndíj-program keretében 2011 szeptemberében.

Az eddig begyűjtött adatok elemzése során megállapítható, hogy az interkulturális kompetenciát 1) affektív, 2) kognitív és 3) kontextuális tényezők befolyásolják. A hallgatók által készített írásbeli feladatok tartalmi elemzése alapján differenciált kép bontakozik ki a résztvevők attitűdjeiről és tapasztalatairól. A szövegek rávilágítanak az egyéni különbségekből és a kontextusból fakadó eltérésekre. Az előadás részletesen bemutatja a kutatás jelentőségét, korlátait és a továbbhaladás lehetséges útjait.

Ádám Anetta	boladama@uni-miskolc.hu
Ádám Erzsébet	adame@kmf.uz.ua
Albert Gábor	albert.gabor@ke.hu
Ambrusné Kéri Katalin	keri.katalin@pte.hu
Andl Helga	helga.andl@gmail.com
Apró Melinda	apmoabb@gmail.com
Arapovics Mária	arapovics.maria@ppk.elte.hu
Bacsa Éva	evabacsa@freemail.hu
Balázs Éva	balazs.eva@ofi.hu
Bali Beáta	beabali@yahoo.com
Bálint Ágnes	balintag@gmail.com
Balogh Andrásné	balogha@eik.bme.hu
Balogh Lívia	b_livi@freemail.hu
Balogh Virág	baviri@gmail.com
Banai-Bajzáth Angéla	banaibajzath@gmail.com
Bányász-Németh Tilda	banyasztilda@yahoo.com
Barabási Tünde	tunde.barabasi@gmail.com
Barassevich Tamás	baratamas@gmail.com
Baráth László	lbarath@ukf.sk
Barcza Attila	barcza.attila@ttk.nyme.hu
Baróti Enikő	ebaroti@fmk.nyme.hu
Barta Szilvia	szilviabarta.de@gmail.com
Bartos Zoltán	zoltan.bartos@szepmuveszeti.hu
Baska Gabriella	omnibus15@gmail.com
Batta Klára	battakl@gmail.com
Békési Kálmán	bekesi.kalman@gmail.com
Belényesi Emese	emesebelenyesi@gmail.com
Bencéné Fekete Andrea	andi@somogy.hu
Benczur Katalin	benczurkata@gmail.com
Benedek András	benedek.a@eik.bme.hu
Benedek Dániel	benedekdaniel@gmail.com
Bereczky Krisztina	bereczky.kriszta@gmail.com
Bernáth László	bernath.laszlo@ppk.elte.hu
Bicsák Zsanett Ágnes	bicsakzsanett@gmail.com
Biró Zsuzsanna Hanna	birozsuzsanna@ella.hu
Bocsi Veronika	bocsiveron@gmail.com
Bodoni Ágnes	agnes.bodoni@gmail.com
Bodonyi Edit	bodonyi.edit@ppk.elte.hu
Bogárné Németh Mária	mary@edpsy.u-szeged.hu
Bognár Mária	bognar.maria@fszk.hu
Bohonya Réka	bohonyar@gmail.com
Bolvári-Takács Gábor	btg@mtf.hu
Borbély-Pecze Tibor Bors	borsborbely@yahoo.com
Bordás Andrea	brdsandi@gmail.com

Boreczky Ágnes	bokany@ludens.elte.hu
Borosán Lívia	borosanl@freemail.hu
Borsfay Krisztina	borsfay.krisztina@ppk.elte.hu
Brezovszky Boglárka	brezovszkyboglarka@yahoo.com
Brezsnyánszky László	brezsl@nyf.hu
Buda András	buda.andras@arts.unideb.hu
Ceglédi Tímea	t.cegledi@gmail.com
Chrappán Magdolna	chrappanm@gmail.com
Czető Krisztina	czeto.kriszti@t-online.hu
Czitán Gabriella	gabriella_czitan@yahoo.de
Cs. Czachesz Erzsébet	czachesz@gmail.com
Csábi Eszter	csabieszti@gmail.com
Csáki István	csaki18@freemail.hu
Csapó Benő	csapo@edpsy.u-szeged.hu
Csíkos Csaba	csikoscs@edpsy.u-szeged.hu
D. Farkas Csilla	d.farkas.csilla@gmail.com
D. Molnár Éva	medu@edpsy.u-szeged.hu
Dancs Katinka	dancs.katinka@freemail.hu
Dancsó Tünde	dancso.tunde@gmail.com
Daragó Rita Laura	daragorl@gmail.com
Darvai Tibor	darvai.tibor@gmail.com
Deák Anita	deak.anita@pte.hu
Derényi András	andras@derenyi.net
Deszpot Gabriella	deszpotg@gmail.com
Di Blasio Barbara	diblasio.barbara@pte.hu
Dóczi-Vámos Gabriella	gab.vamos@gmail.com
Dombi Judit	judit_dombi@yahoo.co.uk
Dombos Tamás	tdombos@hatter.hu
Dömsödy Andrea	domsody.andrea@opkm.hu
Einhorn Ágnes	einhorn.agnes@gmail.com
Éles Csaba	c.eles@chello.hu
Endrődy-Nagy Orsolya	endrodyorsolya@gmail.com
Engler Ágnes	engler.agnes@arts.unideb.hu
Ercsei Kálmán	ercsei.kalman@ofi.hu
Erdei Gábor	erdei.gabor2@gmail.com
Erno Lehtinen	ernoleh@utu.fi
Erőss Gábor	robag.ssore@gmail.com
F. Lassú Zsuzsa	flassu@gmail.com
Falus Iván	falusivan@gmail.com
Farkas Anikó	anikoseregi@freemail.hu
Farkas Éva	farkas.eva@freemail.hu
Farkas Péter	wolfp@freemail.hu
Fáyné Dombi Alice	dalice@jgypk.u-szeged.hu
Fazekasné Fenyvesi Margit	fenyvesim@yahoo.com
Fehér Ágota	feherago@gmail.com
Fehér Katalin	astra50@t-email.hu

Fehérvári Anikó	feherv@ella.hu
Fejes József Balázs	fejesj@edpsy.u-szeged.hu
Fényes Hajnalka	fenyesh@gmail.com
Fenyő Imre	fenyoimre@gmail.com
Fenyődi Andrea	fenyodi_andrea_home@mac.com
Finánczy Judit	financz.judit@ke.hu
Fodor László	la_fodor@yahoo.com
Fodorné Tóth Krisztina	ftoth.krisztina@feek.pte.hu
Foghtűy Krisztina	foghtuy.krisztina@ppk.elte.hu
Fónai Mihály	fonai.mihaly@law.unideb.hu
Forgó Sándor	raforg1@gmail.com
Forray R. Katalin	forrayrk@gmail.com
Fügedi János	janosf@zti.hu
Fülöp Márta	fmarta@mtapi.hu
Fűzi Beatrix	fuzi.beatrix@tmpk.uni-obuda.hu
Gacsal József	cmpcfelmeres@edutech.elte.hu
Gál Anikó	ganiko@jgypk.u-szeged.hu
Gál Zita	galzitus@gmail.com
Garai Imre	garai.imre@gmail.com
Gaskó Krisztina	gasko.krisztina@ppk.elte.hu
Gáspár Attila	gaspar.attila@ofi.hu
Gaul Emil	gaul@t-online.hu
Gáy Katalin	gaykata@gmail.com
Géczi János	geczijanos@vnet.hu
Golnhofer Erzsébet	gol46@t-online.hu
Györgyi Zoltán	gyorgyiz@ella.hu
Győri János	gyori.janos@ppk.elte.hu
Győri Miklós	gyorimiklos@elte.hu
Gyurcsó Júlia	gyurcso.julia@ejf.hu
Habók Anita	habok@edpsy.u-szeged.hu
Hajdicsné Varga Katalin	hajdicska@zelkanet.hu
Hárs György Péter	harsgyp@gmail.com
Hatos Gyula	ertak@barczi.elte.hu
Hegedűs Anita	hanita22@gmail.com
Hegedüs Ferenc	hegedus93@gmail.com
Hegedűs Judit	hegedus.judit@ppk.elte.hu
Hegedűsné Tóth Zsuzsanna	toth.zsuzsanna@tok.elte.hu
Hegyi-Halmos Nóra	hegyi.halmos@ppk.elte.hu
Heiszer Katalin	katalin.heiszer@gmail.com
Héjj Andreas	andreas.hejj@feek.pte.hu
Hercz Mária	Hercz.Maria@gmail.com
Herzog Csilla	herzogcs@t-online.hu
Hild Gabriella	gabohild@hotmail.com
Híves Tamás	hives@ella.hu
Hódi Ágnes	agnes.hodi@edu.u-szeged.hu
Homoki Andrea	andi.homoki@gmail.com

Horkai Anita	anitarktisz@yahoo.com
Horváth Cz. János	horvath.cz.j@eik.bme.hu
Horváth H. Attila	horvathha@merus.hu
Horváth Péter	horvath.peter@barczi.elte.hu
Horváth Zsuzsanna	horvath.zsuzsanna@ofi.hu
Hunyady Györgyné	hunyady.gyorgyne@tok.elte.hu
Huszár Zoltán	huszar.zoltan@feek.pte.hu
Huszár Zsuzsanna	huszar.zsuzsanna@pte.hu
Imre Anna	imreann@gmail.com
Jancsák Csaba	jancsak.csaba@ofi.hu
Janurik Márta	janurikm@music.u-szeged.hu
Jármai Erzsébet Mária	jarmai.erzsebet@yahoo.com
Józsa Krisztián	jozsa@sol.cc.u-szeged.hu
Juhász Erika	juhasz.erika@arts.unideb.hu
K. Nagy Emese	k.nagy.emese@t-online.hu
Kádár Annamária	annacska@gmail.com
Kállai Gabriella	kallai.gabriella@ofi.hu
Kálmán Anikó	kalmanak@lifelong.hu
Kálmán Orsolya	orsolya.kalman@gmail.com
Kanizsai-Nagy Ildikó	ildiko.kanizsainagy@gmail.com
Kárpáti Andrea	andreakarpati.elte@gmail.com
Kárpáti Anikó	kaposdynamic@yahoo.com
Kasik László	kasik@edpsy.u-szeged.hu
Kasza Georgina	georginakasza@gmail.com
Kata János	kataj@eik.bme.hu
Katona Vanda	vandakatona87@gmail.com
Kelemen Rita	kelemen.rita@tfk.kefo.hu
Kenyeres Attila Zoltán	attila.kenyeres@gmail.com
Kerekes Valéria	kerekeske@yahoo.com
Kereki Judit	judit.kereki@freemail.hu
Kereszty Orsolya	keresztyorsolya@gmail.com
Kerülő Judit	keruloj@gmail.com
Kétyi András	ketyi.andras@kkfk.bgf.hu
Kicsák Mónika	kimona@freemail.hu
Kinyó László	kinyo@edpsy.u-szeged.hu
Kis Katalin	szilank@gmail.com
Kisné Bernhardt Renáta	bernhardt.renata@abk.szie.hu
Kiss Endre	andkiss@hu.inter.net
Klapcsik Zsuzsanna	wundt@freemail.hu
Knausz Imre	knauszi@knauszi.hu
Kocsis Mihály	kocsis.mihaly@ofi.hu
Koen Veermans	koevee@utu.fi
Kollarics Tímea	kollaricst@freemail.hu
Kolosai Nedda	kolosai.nedda@tok.elte.hu
Kolozsvári Csaba	kolozsvaricsaba@yahoo.com
Kopp Erika	kopp.erika@ppk.elte.hu

Korom Erzsébet	korom@edpsy.u-szeged.hu
Kotschy Andrásné	beata@kotschy.hu
Kovács István Vilmos	kivi.comp@gmail.com
Kovács Klára	kovacs.klarika87@gmail.com
Kovács Krisztina	kkriszagi@freemail.hu
Kovács Mónika	kovacs.monika@ppk.elte.hu
Kovács Zsuzsa	kova.zsuzsa@gmail.com
Kovátsné Németh Mária	nemeth@atif.hu
Kozma Tamás	kozmat@ella.hu
Köcséné Szabó Ildikó	szildi@mnsk.nyme.hu
Kraiciné Szokoly Mária	szokoly.maria@ppk.elte.hu
Kubány Erika	kubany.erika@gmail.com
Laki Ildikó	laki.ildiko@socio.mta.hu
Lannert Judit	judit.lannert@tarki-tudok.hu
Lányi Katalin	katalin_lanyi@yahoo.com
Lehmann Magdolna	lehmann.magdolna@pte.hu
Lelovics Zsuzsanna	lelovics@yahoo.com
Lénárd Sándor	lenard.sandor@ppk.elte.hu
Lesznyák Márta	polonyig@t-online.hu
Lévai Dóra	levai.dora@ppk.elte.hu
Lippai Edit	edit.lippai.hu@gmail.com
Lippóy Dóra	lippoydora@vipmail.hu
Lőrincz Éva Anna	lorincz.e@eik.bme.hu
Lükő István	luko.istvan@feek.pte.hu
Magyar Adél	magyaradel.marta@gmail.com
Magyarné Fazekas Ágnes	magyarne.fazekas.agnes@abk.szie.hu
Marjai Kamilla	marjaikamilla@gmail.com
Marton Eszter	eszter.marton@gmail.com
Márton Sándor	marton.sandor@arts.unideb.hu
Mártonfi György	martonfi.gyorgy@ofi.hu
Máté Krisztina	kristina.mate.ud@gmail.com
Máténé Homoki Tünde	mht@jgypk.u-szeged.hu
Mayer József	mayer.jozsef@ofi.hu
Mede Perla	medeperla@gmail.com
Meggyesné Hosszu Tímea	meggyestimea@gmail.com
Meleg Csilla	csilla.meleg@ajk.pte.hu
Méreg Martin Zsolt	mereger@freemail.hu
Mesterházi Zsuzsa	mesterzs@t-online.hu
Mesterházy Ágnes	agnes.mesterhazy@gmail.com
Mészáros Attila	meszaros@sze.hu
Mészáros György	meszarosgyuri.d@gmail.com
Mészáros László	meszaros1979@gmail.com
Mikonya György	mikonya.gyorgy@tok.elte.hu
Mizerák Katalin	mizerak.katalin@gmail.com
Mohácsi Márta	martamohacsi@gmail.com
Molitorisz Anikó	molitoriszaniko@gmail.com

Molnár Edit Katalin	molnar@edpsy.u-szeged.hu
Molnár Gyöngyvér	gymolnar@edpsy.u-szeged.hu
Molnár György	molnargy@eik.bme.hu
Molnár Pál	mail@molnarpal.net
Molnár-Kovács Zsófia	kzso11@gmail.com
Morvai Tünde	morvaitunde@gmail.com
Mrázik Julianna	mrazik.julianna@pte.hu
Nagy Adrienn	adrienn.n.z@gmail.com
Nagy Lászlóné	nagylne@bio.u-szeged.hu
Nagy Péter Tibor	nagy.peter.tibor@gmail.com
Nagy Zsuzsanna	nagyzsu@edpsy.u-szeged.hu
Nahalka István	nahalkai@gmail.com
Nemes József	njozsef@ttk.nyme.hu
Németh András	nemeth.andras@ppk.elte.hu
Németh Balázs	nemeth.balazs@fek.pte.hu
Németh Nóra Veronika	nemethnora24@gmail.com
Németh Regina	nemethregi@gmail.com
Németh Szilvia	szilvia.nemeth@tarki-tudok.hu
Nguyen Luu Lan Anh	lananh@ppk.elte.hu
Nikolov Marianne	nikolov.marianne@pte.hu
Nóbik Attila	nobikattila@gmail.com
Novák Géza Máté	mate.geza.novak@gmail.com
Nyitrai Ágnes	nyitraia@t-online.hu
Ollé János	olle.janos@ppk.elte.hu
Ozsváth Judit	ozsvathjudit@yahoo.com
Őszi Tamásné	oszitamasne@gmail.com
Pál Katalin	katalin.pal@etk.pte.hu
Pálfi Melinda	palfi.linda@gmail.com
Papp Gabriella	gpapp@barczi.elte.hu
Papp-Danka Adrienn	danka.adrienn@ppk.elte.hu
Pap-Szigeti Róbert	pap-szigeti.robert@gamf.kefo.hu
Pataki Gyöngyvér	pataki.gyongyver@gmail.com
Perlusz Andrea	perand@t-online.hu
Pethő Villő	villo.petho@hotmail.com
Pfister Éva	eva.pfister@uni-corvinus.hu
Pirka Veronika	pirka.veronika@ppk.elte.hu
Podráczky Judit	podra@t-online.hu
Pornói Imre	porimrit@t-online.hu
Pressing Zsuzsanna	przsuzsi@yahoo.com
Pukánszky Béla	bela@pukanszky.hu
Pusztai Gabriella	gabriella.pusztai@ella.hu
R. Tóth Krisztina	tothkr@inf.u-szeged.hu
Racsko Réka	racskoreka@gmail.com
Radácsi Imre	radacsi@ella.hu
Radványi Katalin	kradvanyi@gmail.com
Rákó Erzsébet	rakoe@freemail.hu

Rapos Nóra	rapos.nora@ppk.elte.hu
Rébay Magdolna	rebay@ella.hu
Rédai Dorottya	redaidori73@yahoo.com
Regényi Enikő Mária	eniko.regenyi@gmail.com
Reho Anna	anna_reho@mail.ru
Réthy Endréné	rethy@udens.elte.hu
Réti Mónika	retimon@gmail.com
Revákné Markóczi Ibolya	revaknemi@gmail.com
Rostás Rita	rostas@avkf.hu
Sági Matild	sagi.matild@ofi.hu
Sanda István Dániel	sanda_dani@yahoo.de
Sándor Ildikó	tsandori@t-online.hu
Sántha Kálmán	skalman@uranos.kodolanyi.hu
Sáska Géza	saskag@t-online.hu
Schiffer Csilla	csillaschiffer@freemail.hu
Schroeder Ulrik	gaykata@citromail.hu
Sebestyén Ágnes	sebestyenaginak@gmail.com
Sebestyén Nóra	sebestyen_nora@yahoo.com
Séra László	serlasz@yahoo.com
Seres-Busi Etelka	busi.etelka@ppk.elte.hu
Simay Endre István	endresy@t-online.hu
Sipos Endre	kempfkata@ppk.elte.hu
Sójáné Gajdos Gabriella	gajdosg@gmail.com
Somodi Imre	imresomodi@gmail.com
Somogyiné Petik Krisztina	somogyi.k@signum.hu
Sós Tamás	tamas.sos@parlament.hu
Stefanik Krisztina	krisztina.stefanik@gmail.com
Steklács János	steklacs@gmail.com
Suplicz Sándor	suplicz.sandor@tmpk.uni-obuda.hu
Szabó Ákosné	dekan@barzi.elte.hu
Szabó Anita	szabo.anita.de@gmail.com
Szabó Csilla	szabocs@uranos.kodolanyi.hu
Szabó Gábor	szabo.gabor2@pte.hu
Szabó József	szabo.jozsef@dtv.hu
Szabó Mária	szabo.maria@ofi.hu
Szabó Mónika	szabo.monika@ppk.elte.hu
Szabó Zoltán András	szabo.zoltan.andras@gmail.com
Szabolcs Éva	szaev@ludens.elte.hu
Szabóné Berki Éva	berki.e@eik.bme.hu
Szakály György	bernath_hu@yahoo.com
Szarka Emese	szarka.emese@gmail.com
Szarvas Ildikó	szarvasildi@pillanat.org
Szekeres Ágota	agota.szekeres@barczi.elte.hu
Szemán Dénes	szeman.denes@ppk.elte.hu
Szemerszki Marianna	szemerszki.marianna@ofi.hu
Szenes Márta	marta@szenesem.hu

Szép Zsófia	zskovesi@freemail.hu
Szili Katalin	szilikatka@gmail.com
Szilveszter László Szilárd	szilveszter.laszlo@gmail.com
Szivák Judit	szivak.judit@ppk.elte.hu
Szűcs Katalin	szucs.katalin@gmail.com
Szűcs Norbert	szucs.z.norbert@gmail.com
Takács Zsuzsanna Mária	zsuzsutakacs@gmail.com
Tamás Katalin	tamas.katalin@barczi.elte.hu
Tánczos Tímea	timeatanczos@gmail.com
Tészabó Júlia	teszabo.julia@ppk.elte.hu
Tigyi Zoltánné Pusztafalvi Henriette	tigyi.heni@gmail.com
Tomasz Gábor	tomasz.gabor@ofi.hu
Tombor Viktória	tombor.viktoria@feek.pte.hu
Torgyik Judit	torgyik@uranos.kodolanyi.hu
Tornyi Zsuzsa Zsófia	tornyizsuzsa@gmail.com
Tóth Edit	tothedit@edpsy.u-szeged.hu
Tóth Péter	toth.peter@tmpk.uni-obuda.hu
Tóth Zoltán	tothzoltandr@gmail.com
Tóth-Mózer Szilvia	toth-mozer.szilvia@ppk.elte.hu
Tóthné Aszalai Anett	aszanett@gmail.com
Török Balázs	torokb@ella.hu
Tőzsér Zoltán	st.anger-zoli@freemail.hu
Trencsényi László	trenyo@index.hu
Ugrai János	ugraij@gmail.com
Ütőné Visi Judit	visij@t-online.hu
Vámos Ágnes	vamos.agnes@ppk.elte.hu
Vámosi Tamás	vamosi@feek.pte.hu
Varga Aranka	mizafe@gmail.com
Varga Attila	varga.attila@ofi.hu
Vargáné Nagy Anikó	vnaniko@ped.unideb.hu
Varjasi Gyula	varjasigy@gmail.com
Várnagy Zsombor	varnagyzsombor@gmail.com
Vas István	vasi@ektf.hu
Vásárhelyi Tamás	vasarhelyi@mttm.hu
Vass Lívia	livivass@gamma.ttk.pte.hu
Vass Vilmos	vass.vilmos@ppk.elte.hu
Veressné Gönczi Ibolya	gonczi.ibolya@arts.unideb.hu
Viczay Ildikó	viczay.ildiko@gmail.com
Vidákovich Tibor	t.vidakovich@edpsy.u-szeged.hu
Vidékiné Reményi Judit	remenyi.j@eik.bme.hu
Vígh Tibor	vigh.tibor@edpsy.u-szeged.hu
Vincze Beatrix	vincze.beatrix@ppk.elte.hu
Vincze Tamás	tamvincze@freemail.hu
Virág Irén	viragi@ektf.hu
Virányi Anita	viranyi.anita@barczi.elte.hu
Zachár László	zachar.laszlo@chello.hu

Zádori Iván	zadori.ivan@feek.pte.hu
Zalay Szabolcs	zalaysz@gmail.com
Zászkaliczky Péter	czky@barczi.elte.hu
Zentai Gabriella	zentai@bmk.hu
Zsolnai Anikó	zsolnai@edpsy.u-szeged.hu

Ádám Anetta, 64, 66, 471
Albert Gábor, 17, 135, 136, 471
Ambrusné Kéri Katalin, 201, 245, 448, 471
Anatoli Rakhkochkine, 4, 223, 225
Andl Helga, 234, 235, 471
Apró Melinda, 460, 461, 471
Arapovics Mária, 129, 131, 471
Bacsa Éva, 466, 467, 471
Balázs Éva, 418, 471
Bali Beáta, 280, 288, 471
Bálint Ágnes, 170, 175, 471
Balogh Andrásné, 25, 269, 271, 471
Balogh Lívia, 239, 240, 471
Balogh Virág, 70, 74, 471
Bányász - Németh Tilda, 370, 375
Barabási Tünde, 376, 385, 471
Barassevich Tamás, 159, 162, 471
Barcza Attila, 364, 367, 471
Baróti Enikő, 25, 269, 273, 471
Barta Szilvia, 58, 63, 124, 127, 471
Bartos Zoltán, 454, 458, 471
Baska Gabriella, 3, 46, 50, 153, 155, 201, 204, 471
Batta Klára, 76, 79, 471
Békési Kálmán, 206, 211, 418, 423, 471
Belényesi Emese, 228, 232, 471
Bencéné Fekete Andrea, 281, 292, 471
Benczur Katalin, 454, 457, 471
Benedek András, 3, 25, 26, 76, 86, 87, 269, 271, 313, 315, 471
Benedek Dániel, 25, 269, 270, 471
Bereczky Krisztina, 106, 110, 471
Bernáth László, 189, 193, 471
Bicsák Zsanett, 301, 304, 471
Biró Zsuzsanna Hanna, 325, 329, 471
Bocsi Veronika, 448, 451, 471
Bodoni Ágnes, 77, 91, 165, 167, 471
Bodonyi Edit, 471
Bogárné Németh Mária, 100, 104, 364, 366, 471
Bognár Mária, 319, 471
Bohonya Réka, 370, 371, 472
Bolvári-Takács Gábor, 189, 191, 472
Borbély-Pecze Tibor Bors, 141, 146, 472
Bordás Andrea, 58, 62, 472
Boreczky Ágnes, 94, 98, 472
Borosán Lívia, 280, 290, 472
Borsfay Krisztina, 358, 359, 360, 472
Brezovszky Boglárka, 424, 427, 472
Brezsnyánszky László, 176, 301, 303, 472
Buda András, 206, 208, 472
Ceglédi Tímea, 58, 60, 319, 323, 351, 356, 472
Chrappán Magdolna, 58, 61, 472
Czető Krisztina, 377, 390, 472
Czitán Gabriella, 376, 380, 472
Cs. Czachesz Erzsébet, 358, 359, 362, 428, 431, 472
Csábi Eszter, 330, 331, 472
Csáki István, 76, 79, 472
Csapó Benő, 3, 45, 192, 251, 253, 256, 344, 346, 472
Csíkos Csaba, 3, 159, 161, 217, 219, 424, 426, 472
D. Molnár Éva, 170, 172, 472
Dancs Katinka, 460, 465, 472
Dancsó Tünde, 212, 214, 472
Daragó Rita Laura, 370, 375, 472
Darvai Tibor, 26, 274, 279, 472
Deák Anita, 189, 193, 472
Derényi András, 141, 183, 472
Deszpot Gabriella, 118, 123, 472
Di Blasio Barbara, 460, 464, 472
Dóczi-Vámos Gabriella, 183, 187, 472
Dombi Judit, 466, 470, 472
Dombos Tamás, 441, 443, 472
Dömsödy Andrea, 428, 433, 472
Einhorn Ágnes, 64, 69, 472
Éles Csaba, 325, 326, 472
Endrődy-Nagy Orsolya, 201, 203, 472
Engler Ágnes, 20, 36, 176, 178, 448, 450, 472
Ercsei Kálmán, 351, 354, 472
Erdei Gábor, 58, 61, 315, 472
Erno Lehtinen, 424, 427, 472
Erőss Gábor, 418, 422, 473
F. Lassú Zsuzsa, 112, 114, 115, 117, 473
Falus Iván, 223, 251, 473
Farkas Anikó, 330, 334, 473
Farkas Éva, 412, 417, 473
Fáyné Dombi Alice, 245, 473
Fazekasné Fenyvesi Margit, 40, 295, 297, 473
Fehér Ágota, 234, 237, 330, 334, 473
Fehér Katalin, 201, 205, 473
Fehérvári Anikó, 263, 265, 400, 473

Fejes József Balázs, 106, 108, 110, 473
Fényes Hajnalka, 448, 450, 473
Fenyő Imre, 301, 306, 473
Finánczy Judit, 239, 242, 473
Fodor László, 76, 80, 473
Fodorné Tóth Krisztina, 212, 213, 473
Foghtűy Krisztina, 454, 458, 473
Fónai Mihály, 58, 60, 263, 268, 473
Forgó Sándor, 147, 428, 473
Forray R. Katalin, 234, 400, 403, 473
Fügedi János, 189, 192, 473
Fülöp Márta, 337, 341, 342, 473
Fűzi Beatrix, 165, 169, 473
Gacsal József, 406, 473
Gál Anikó, 70, 71, 473
Gál Zita, 376, 384, 473
Garai Imre, 3, 153, 156, 473
Gaskó Krisztina, 183, 187, 473
Gáspár Attila, 52, 56, 473
Gaul Emil, 100, 102, 473
Gáy Katalin, 460, 462, 473
Géczi János, 124, 128, 203, 337, 473
Golnhofer Erzsébet, 26, 274, 275, 473
Györgyi Zoltán, 263, 400, 473
Győri János, 358, 359, 361, 362, 473
Győri Miklós, 195, 197, 198, 200, 473
Habók Anita, 100, 103, 473
Hajdicsné Varga Katalin, 377, 391, 473
Hárs György Péter, 176, 177, 473
Hatos Gyula, 76, 84, 474
Hegedűs Anita, 424, 425, 474
Hegedüs Ferenc, 76, 79, 474
Hegedűs Judit, 2, 3, 46, 49, 112, 115, 153, 155, 394, 474
Hegedűsné Tóth Zsuzsanna, 25, 26, 269, 272, 474
Hegyi-Halmos Nóra, 412, 414, 474
Heiszer Katalin, 70, 73, 474
Héjj Andreas, 176, 179, 474
Hercz Mária, 100, 159, 164, 474
Herczog Csilla, 280, 287
Herzog Csilla, 454, 455, 456, 474
Hild Gabriella, 344, 349, 474
Híves Tamás, 400, 403, 474
Hódi Ágnes, 170, 172, 344, 348, 424, 427, 474
Homoki Andrea, 394, 399, 474
Horkai Anita, 351, 353, 474
Horst Biedermann, 4, 223, 224
Horváth Cz. János, 76, 87, 474
Horváth H. Attila, 17, 135, 137, 474
Horváth Péter, 295, 300, 474
Horváth Zsuzsanna, 52, 280, 376, 474
Hunyady Györgyné, 112, 170, 239, 474
Huszár Zoltán, 245, 250, 474
Huszár Zsuzsanna, 280, 289, 474
Imre Anna, 319, 321, 322, 323, 474
Jancsák Csaba, 351, 354, 474
Janurik Márta, 40, 42, 474
Jármai Erzsébet Mária, 165, 166, 474
Józsa Krisztián, 40, 42, 174, 295, 297, 344, 474
Juhász Erika, 212, 215, 280, 282, 474
K. Nagy Emese, 64, 67, 474
Kádár Annamária, 77, 91, 165, 168, 474
Kállai Gabriella, 76, 78, 319, 324, 474
Kálmán Anikó, 17, 129, 134, 474
Kálmán Orsolya, 183, 185, 474
Kanizsai-Nagy Ildikó, 195, 197, 200, 474
Kaposi József, 129, 217
Kárpáti Andrea, 100, 102, 406, 408, 454, 474
Kasik László, 337, 339, 340, 460, 462, 474
Kasza Georgina, 319, 324, 474
Kata János, 77, 89, 474
Katona Vanda, 257, 261, 262, 474
Kelemen Rita, 364, 369, 474
Kenyeres Attila Zoltán, 217, 220, 474
Kerekes Valéria, 239, 243, 280, 283, 475
Kereki Judit, 70, 75, 76, 82, 257, 261, 475
Kereszty Orsolya, 201, 205, 307, 312, 475
Kerülő Judit, 106, 109, 475
Kétyi András, 428, 429, 475
Kicsák Mónika, 376, 383, 475
Kinyó László, 100, 105, 251, 254, 460, 465, 475
Kis Katalin, 441, 447, 475
Kisné Bernhardt Renáta, 281, 291, 475
Kiss Endre, 26, 274, 276, 475
Klapcsik Zsuzsanna, 394, 396, 475
Knausz Imre, 64, 68, 475
Kocsis Mihály, 76, 141, 412, 415, 475
Koen Veermans, 424, 427, 475
Kollarics Tímea, 435, 439, 475
Kolosai Nedda, 26, 274, 277, 475
Kolozsvári Csaba, 76, 81, 475
Kopp Erika, 183, 186, 475
Korom Erzsébet, 100, 104, 475
Kovács István Vilmos, 418, 420, 475
Kovács Klára, 58, 63, 475

Kovács Krisztina, 325, 327, 475
Kovács Mónika, 307, 309, 311, 475
Kovács Zsuzsa, 217, 218, 475
Kozma Tamás, 3, 58, 223, 475
Köcséné Szabó Ildikó, 206, 207, 475
Kraiciné Szokoly Mária, 412, 475
Kubány Erika, 376, 381, 475
Laki Ildikó, 76, 83, 475
Lannert Judit, 76, 82, 206, 475
Lányi Katalin, 441, 446, 475
Lehmann Magdolna, 344, 350, 475
Lelovics Zsuzsanna, 76, 79, 475
Lénárd Sándor, 141, 143, 183, 186, 475
Lesznyák Márta, 337, 340, 475
Lévai Dóra, 147, 152, 475
Lippai Edit, 52, 55, 475
Lippóy Dóra, 435, 438, 475
Lőrincz Éva Anna, 76, 86, 476
Lükő István, 435, 437, 476
Magyar Adél, 118, 120, 476
Magyarné Fazekas Ágnes, 428, 431, 476
Marc Depaepe, 4, 6, 12, 38
Marion Jones, 4, 223
Marjai Kamilla, 118, 123, 476
Marton Eszter, 112, 114, 257, 259, 280, 283, 476
Márton Sándor, 263, 268, 476
Mártonfi György, 319, 321, 400, 402, 476
Máté Krisztina, 280, 282, 376, 387, 476
Máténé Homoki Tünde, 118, 120, 337, 340, 476
Mátrai Zsuzsa, 165
Mayer József, 412, 476
Mede Perla, 70, 72, 476
Meggyesné Hosszu TÍmea, 118, 121
Meleg Csilla, 330, 476
Méreg Martin, 245, 249, 476
Mesterházi Zsuzsa, 70, 118, 122, 300, 476
Mesterházy Ágnes, 228, 233, 476
Mészáros Attila, 25, 269, 273, 476
Mészáros György, 441, 445, 476
Mészáros László, 376, 378, 476
Mikonya György, 46, 228, 230, 476
Mizerák Katalin, 189, 194, 476
Mohácsi Márta, 313, 314, 315, 316, 476
Molitorisz Anikó, 159, 163, 476
Molnár Edit Katalin, 170, 173, 174, 476
Molnár Gyöngyvér, 251, 253, 255, 428, 430, 476
Molnár György, 86, 280, 284, 476
Molnár Pál, 406, 408, 411, 476
Molnár-Kovács Zsófia, 201, 202, 476
Morvai Tünde, 153, 158, 476
Mrázik Julianna, 376, 386, 476
Nagy Adrienn, 325, 328, 476
Nagy Lászlóné, 100, 104, 476
Nagy Péter Tibor, 17, 135, 153, 325, 329, 400, 405, 476
Nagy Zsuzsanna, 170, 171, 173, 476
Nahalka István, 64, 159, 364, 418, 476
Nemes József, 364, 367, 476
Németh András, 2, 3, 4, 94, 189, 370, 371, 476
Németh Balázs, 412, 416, 476
Németh Nóra Veronika, 448, 452, 476
Németh Regina, 94, 99, 476
Németh Szilvia, 358, 359, 362, 476
Nguyen Luu Lan Anh, 307, 358, 359, 361, 477
Nikolov Marianne, 344, 346, 347, 466, 477
Nóbik Attila, 46, 48, 477
Novák Géza Máté, 118, 123, 280, 283, 477
Nyitrai Ágnes, 40, 43, 477
Ollé János, 86, 87, 147, 149, 477
Őszi Tamásné, 195, 199, 295, 299, 477
Pál Katalin, 330, 332, 477
Pálfi Melinda, 351, 357, 477
Papp Gabriella, 118, 122, 257, 260, 477
Papp-Danka Adrienn, 147, 150, 477
Pap-Szigeti Róbert, 40, 44, 477
Pataki Gyöngyvér, 77, 90, 477
Perlusz Andrea, 112, 114, 257, 259, 260, 477
Pethő Villő, 370, 372, 477
Pfister Éva, 17, 135, 138, 477
Pirka Veronika, 3, 94, 99, 454, 458, 477
Podráczky Judit, 112, 114, 116, 153, 155, 477
Pressing Zsuzsanna, 337, 342, 477
Pukánszky Béla, 3, 94, 257, 295, 383, 477
Pusztai Gabriella, 58, 263, 267, 301, 477
R. Tóth Krisztina, 406, 410, 477
Racsko Réka, 454, 455, 456, 477
Racskó Réka, 280, 287
Radácsi Imre, 418, 420, 477
Radványi Katalin, 70, 73, 477
Rákó Erzsébet, 394, 397, 477
Rapos Nóra, 183, 185, 418, 423, 477
Rébay Magdolna, 370, 374, 477
Rédai Dorottya, 307, 311, 441, 444, 477

Regényi Enikő Mária, 76, 85, 477
Reho Anna, 239, 240, 241, 477
Réti Mónika, 52, 54, 477
Revákné Markóczi Ibolya, 364, 368, 477
Rostás Rita, 206, 210, 477
Sági Matild, 351, 355, 477
Sanda István Dániel, 94, 97, 477
Sándor Ildikó, 460, 463, 477
Sántha Kálmán, 206, 209, 477
Sáska Géza, 124, 274, 279, 478
Schiffer Csilla, 257, 260, 280, 283, 478
Sebestyén Ágnes, 376, 379, 478
Sebestyén Nóra, 358, 359, 363, 478
Séra László, 189, 193, 478
Seres-Busi Etelka, 77, 92, 280, 290, 478
Simay Endre István, 281, 293, 478
Sipos Endre, 454, 458, 478
Sójáné Gajdos Gabriella, 466, 468, 478
Somodi Imre, 17, 135, 139, 478
Somogyiné Petik Krisztina, 377, 389, 478
Sós Tamás, 313, 314, 315, 318, 478
Stefanik Krisztina, 195, 199, 200, 295, 299, 478
Steklács János, 217, 219, 424, 426, 478
Suplicz Sándor, 165, 169, 478
Szabó Ákosné, 118, 122, 295, 478
Szabó Anita, 301, 306, 478
Szabó Csilla, 234, 238, 478
Szabó Gábor, 344, 347, 478
Szabó József, 364, 365, 478
Szabó Mónika, 307, 309, 310, 441, 478
Szabó Zoltán András, 3, 153, 157, 478
Szabolcs Éva, 3, 26, 118, 153, 274, 275, 325, 478
Szabóné Berki Éva, 77, 88, 478
Szakály György, 189, 478
Szarka Emese, 183, 188, 228, 231, 478
Szarvas Ildikó, 377, 392, 478
Szekeres Ágota, 257, 260, 295, 298, 478
Szemán Dénes, 307, 310, 478
Szemerszki Marianna, 263, 266, 351, 478
Szenes Márta, 228, 478
Szép Zsófia, 129, 132, 478
Szili Katalin, 428, 432, 478
Szilveszter László Szilárd, 176, 180, 478
Szivák Judit, 141, 144, 183, 188, 269, 478
Szűcs Katalin, 46, 51, 201, 204, 478
Szűcs Norbert, 106, 111, 478
Takács Zsuzsanna Mária, 245, 247, 478
Tamás Katalin, 454, 459, 479
Tánczos Tímea, 280, 286, 479
tészabó júlia, 454
Tészabó Júlia, 94, 96, 479
Tigyi Zoltánné Pusztafalvi Henriette, 245, 248, 479
Tomasz Gábor, 400, 404, 479
Tombor Viktória, 377, 388, 479
Torgyik Judit, 129, 130, 479
Tornyi Zsuzsa Zsófia, 448, 453, 479
Tóth Edit, 251, 254, 255, 406, 409, 479
Tóth Péter, 212, 216, 479
Tóth Zoltán, 280, 285, 466, 468, 479
Tóth-Mózer Szilvia, 147, 151, 479
Tóthné Aszalai Anett, 118, 120, 337, 340, 479
Török Balázs, 418, 421, 479
Tőzsér Zoltán, 176, 181, 479
Trencsényi László, 26, 274, 278, 479
Ugrai János, 64, 124, 125, 479
Ütőné Visi Judit, 141, 145, 479
Vámos Ágnes, 141, 143, 183, 358, 479
Vámosi Tamás, 313, 479
Varga Aranka, 106, 234, 236, 479
Varga Attila, 52, 57, 435, 479
Vargáné Nagy Anikó, 301, 304, 479
Varjasi Gyula, 376, 382, 479
Várnagy Zsombor, 195, 198, 479
Vas István, 129, 133, 479
Vásárhelyi Tamás, 217, 221, 479
Vass Lívia, 330, 335, 479
Vass Vilmos, 141, 144, 479
Veressné Gönczi Ibolya, 394, 398, 479
Vidákovich Tibor, 424, 460, 479
Vidékiné Reményi Judit, 25, 269, 271, 479
Vígh Tibor, 466, 469, 479
Vincze Beatrix, 370, 373, 479
Vincze Tamás, 301, 305, 479
Virág Irén, 124, 126, 479
Virányi Anita, 195, 479
Zachár László, 313, 314, 317, 479
Zádori Iván, 435, 440, 479
Zalay Szabolcs, 29, 330, 333, 479
Zászkaliczky Péter, 257, 261, 262, 480
Zentai Gabriella, 40, 43, 45, 480
Zsolnai Anikó, 337, 343, 480